คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย
TCI (Thai-Journal Citation Index Cener) กลุ่มที่ 2

การเมือง
POLITICS

การบริหาร
ADMINISTRATION

และกฎหมาย
LAW

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2568
ISSN 1906-506X (Print)
ISSN 2697-4975 (Online)

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2568
ISSN 1906-506X (Print)/ ISSN 2697-4975 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานและทรรศนะทางวิชาการสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ ตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. เป็นแหล่งข้อมูลในการเสนอผลงาน บทความ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย และข้อมูลท้องถิ่นภาคตะวันออก รวมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าประกอบการศึกษาในระดับต่าง ๆ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย เป็นวารสารวิชาการด้านการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ตลอดจนสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม - มิถุนายน และกรกฎาคม - ธันวาคม)

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ยินดีรับพิจารณาบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ รายงานการสัมมนาด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยส่งต้นฉบับมาที่กองบรรณาธิการ (โปรดดูรายละเอียดการเสนอบทความท้ายเล่ม) เพื่อให้คณะกรรมการกลั่นกรองหรือผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review-Double-blind) จำนวน 3 ท่าน ในสาขาที่เกี่ยวข้องพิจารณา

เจ้าของ
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข
อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 038-102369 ต่อ 150 , โทรสาร 038-393475
Homepage: http://polsci-law.buu.ac.th/journal/
ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal
E-mail: polscilawjournal@gmail.com

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อนุสรณ์ ลิ่มมณี
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ
สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

ศาสตราจารย์ ดร.เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ
ข้าราชการบำนาญ

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทึก
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร
วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

รองศาสตราจารย์ ร้อยตรี ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ กุลสวัสดิ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.รัชนี แตงอ่อน
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.ธีระพงษ์ ภูริปาณิก
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Professor Dr.Marco Brunazzo
Department of Sociology and Social Research, University of Trento, Italy

Adjunct Professor Dr.Markku Salomaa
Centre for East Asian Studies, University of Eastern Finland, Finland

Professor Filippo Lorenzon
School of Law, Dalian Maritime University, China

Dr.Zoumpoulia Amaxilati
Hillary Rodham Clinton School of Law, Swansea University, United Kingdom

Drs.Andy Fefta Wijaya
Faculty of Administrative Science, Brawijaya University, Malang, Indonesia

ผู้ประสานงานกองบรรณาธิการ

ดร.ณปภา จิรมงคลเลิศ
ดร.สุทธาทิพย์ จับใจเหมาะ
นางสาวธารทิพย์ ภาวะวิภาต
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Journal of Politics, Administration and Law

Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

Objectives

1. To promote and disseminate academic works and viewpoints relating to political science. Public administration, law and related fields.

2. To be a source of scholarly discussion, research publication, and practical Viewpoints from local issues in Thailand and worldwide

3. To be a repository of research literature and information for every education level.

Journal of Politics, Administration and Law has a particular interest in the link between political science, public administration theory and practice, law and a wide range of relevant themes. The journal also provides a professional forum for reporting on new experiences, new thinking and new ways of working among students, scholars, practitioners, policy shapers and socio-political activists. The journal is published two issues a year (January – June and July - December)

The Editorial Board welcomes the submission of research articles, review and seminar reports from the field of political science, public administration, law and related fields for publication from both academic and professional authors. Manuscript in English is also welcome. The manuscript must be sent to the Editorial Board and the author should consult notes for contributors appeared at the back cover of each issue. All manuscripts submitted will be subject to rigorous double-blind reviewing.

Editorial Advisor

Asst. Prof. Dr. Samrit Yossomsakdi

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Editorial in Chief

Assoc. Prof. Acting Sub Lt.Dr. Ekkawit Maneethorn

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Editorial Board

Prof. Emeritus Dr. Anusorn Limmanee

Faculty of Political Science, ChulalongKorn University

Prof. Dr. Supachai Yavapapas

Institute of Public Administration and Publice Policy, Rangsit University

Prof. Dr. Ruengwit Ketsuwan

Retired Government Official

Prof. Dr. Kriengkrai Charoenthanavat

Faculty of Law, ChulalongKorn University

Assoc. Prof. Dr. Thirawat Chuntuk

Faculty of Management Science, Silpakorn University

Assoc. Prof. Dr. Piyakorn Whangmahaporn

Graduate College of Management, Sripatum University

Assoc. Prof. Second Lt. Dr. Nuttakrit Powintara

Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration (NIDA)

Asst. Prof. Dr. Teera Kulsawat

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Assoc. Prof. Dr. Ratchanee Tangon

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Dr. Teeraphong Puripanik

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Asst. Prof. Dr. Yared Akarapattananukul

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Prof. Dr. Macro Brunazzo

Jean Monet Chair in European Studies University of Trento

Adjunct Professor Dr. Markku Salomaa

Centre for East Asian Studies, University of Eastern Finland, Finland

Professor Filippo Lorenzon

School of Law, Dalian Maritime University, China

Dr. Zoumpoulia Amaxilati

Hillary Rodham Clinton School of Law, Swansea University, United Kingdom

Drs. Andy Fefta Wijaya

Faculty of Administrative Science, Brawijaya University, Malang, Indonesia

Coordinator

Dr. Napapha Jiramongkollert

Dr. Suttatip Jupjaimok

Miss Tharntip Pawawipat

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ เดียวอิศเรศ	ศาลปกครอง
2. รองศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.ประทีป ทับอัตนนท์	ศาลจังหวัดปทุมธานี กระทรวงยุติธรรม
3. พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ	กระทรวงยุติธรรม
4. พันเอก ดร.เจน สุขศรีทอง	กรมยุทธศึกษาทหารบก
5. ดร.มยุรี จำจรัส	สำนักงานยุติธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
6. พันตำรวจเอก ดร.ชิตพล กาญจนกิจ	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
7 รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว	มหาวิทยาลัยบูรพา
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร	มหาวิทยาลัยบูรพา
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ กุลสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต รัชตพิบูลภพ	มหาวิทยาลัยบูรพา
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรวัต แสงสุริยงค์	มหาวิทยาลัยบูรพา
12. ดร.สรชัย ศรีนิศานต์สกุล	มหาวิทยาลัยบูรพา
13.ภารดี ปลื้มโกศล	มหาวิทยาลัยบูรพา
14. ดร.โชติสา ขาวสนิท	มหาวิทยาลัยบูรพา
15. ดร.กชพร นรมาตย์	มหาวิทยาลัยบูรพา
16. ดร.ศุภสิทธิ์ เลิศบัวสิน	มหาวิทยาลัยบูรพา
17. ดร.ชนิสรา แก้วสวรรค์	มหาวิทยาลัยบูรพา
18. ดร.เสริมสิทธิ์ สร้อยสอดศรี	นักวิชาการอิสระ
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภาศิริ สุวรรณานนท์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
20. ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิสว่าง	มหาวิทยาลัยปทุมธานี
21. ดร.ชวินไกรวิชญ์ สิงห์โตทอง	นายกเทศมนตรีเมืองหนองชาก จังหวัดชลบุรี
22. ดร.ชาณวิทย์ อิสลาม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
23. รองศาสตราจารย์ ดร.บูฆอรี ยีหมะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรมงคล นิ่มจิตต์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนิทเดช จินตนา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
26. ดร.พสุธิดา ตันตราจิณ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
27.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนมาศ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

28. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทึก	มหาวิทยาลัยศิลปากร
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตพนธ์ ชุมเกตุ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
30. ดร.ธงชัย ทองมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพีร์ อภิชาตสกล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
32. ดร.ชนนิกานต์ รอดมรณ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
33. ดร.พิมพ์กมล กองโภค	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พบสิทธิ์ กมลเวชช	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
35. รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
36. ดร.ปริญญา สิริอัตตะกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
37. ศาสตราจารย์ ดร.จิดาภา พรยิ่ง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันวิชิต บุญโปร่ง	มหาวิทยาลัยรังสิต
39. ดร.เพ่ง บัวหอม	เทศบาลตำบลบางเสร่
40. ดร.ระเบียบ กิจเจริญ	นักวิชาการอิสระ
41. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพัฒถ์ ลาภจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
42. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชยา ภักดีจิตต์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กำหนดเวลา ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม)

การติดต่อ รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลเสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 038-393475, 038-102369 ต่อ 115 โทรสาร ต่อ 102
Homepage: http://polsci-law.buu.ac.th/journal/
ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal
E-mail: polscilawjournal@gmail.com

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการขอสงวนลิขสิทธิ์ ในการบรรณาธิการ และลำดับการตีพิมพ์ก่อน-หลัง ทั้งนี้ ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทคัดย่อและบทความทุกเรื่อง ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

บรรณาธิการแถลง

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2568) ได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยบทความวิจัย และบทความวิชาการ จำนวน 21 เรื่อง ซึ่งมีความหลากหลายในองค์ความรู้ ในฉบับนี้ขอนำเสนอ **บทความแรก เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก โดย นายธีระวัฒน์ พัฒน์ธนะโกเศส และ ดร.อาภรณ์ คุระเอียด** บทความวิจัยนี้ รูปแบบเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยทางด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า 3) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า และ4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประชาชนที่มีภูมิลำเนาและมีชื่อในทะเบียนราษฎร์ในเขตให้บริการองค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จำนวนทั้งหมด 5,202 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาพรวมคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน ระดับมากที่สุด ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชน ระดับมากที่สุด ความพึงพอใจของของประชาชนที่มารับบริการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ ความพึงพอใจการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาพรวมประชาชนที่รับบริการองค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีความพึงพอใจในคุณภาพบริการในทิศทางบวก ระดับสูง

บทความที่ 2 เรื่อง การตัดสินใจและความพึงพอใจที่มีต่อการเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดย นางสาวแววปราชญ์ กิจรุ่งเรืองไพศาล การตัดสินใจที่มีต่อการเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม วิธีเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมใบแรก การตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมใบแรกในชีวิต เปรียบเสมือนก้าวสำคัญ เป็นช่วงเวลาสำคัญช่วงเวลาหนึ่งในชีวิต ที่จดจำตลอดไป เพราะเมื่อได้ตัดสินใจที่จะใช้เงินจำนวนมากเพื่อเป็นเจ้าของกระเป๋าแบรนด์หรูใบแรก การค้นหาแบรนด์และรุ่นที่เหมาะสมคือ ความท้าทายอันยิ่งใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมมีดังนี้ 1. ความรักความชอบกระเป๋าแบรนด์เนม (Love at first sight) เมื่อค้นคว้าข้อมูลกระเป๋าแบรนด์เนม สามารถการตัดสินใจเป็นเจ้าของกระเป๋าแบรนด์หรูสักใบสามารถเป็นได้มากกว่าแค่เครื่องประดับแฟชั่นบนร่างกาย แต่มันยังสามารถเป็นสินทรัพย์เพื่อการลงทุนที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมาก ขึ้นอยู่กับความหายาก และความ

ต้องการของตลาดซื้อขายในอนาคตน่าดึงดูด แต่แนะนำให้ผู้ซื้อครั้งแรกลงทุนด้วยความรักเสมอ เลือกกระเป๋าที่คุณหลงรักจริง ๆ ไม่ใช่กระเป๋าที่แค่ดูดี หรือเป็นกระเป๋าตามสมัยแฟชั่นในช่วงเวลานั้น เหตุผลการให้รางวัลตัวเอง ล้วนแล้วแต่มีผลทางจิตใจ สิ่งที่ต้องคำนึงเพิ่มขึ้นคือ เหมาะกับงบประมาณของตนเอง เหมาะสมกับบุคลิกและการใช้งานในชีวิตประจำวัน โอกาสจะใช้งานกระเป๋าใบนี้บ่อยเพียงใด มองเห็นภาพตัวเอง ยังคงใช้กระเป๋าใบนี้ในอีกหลาย 10 ปีต่อไป และตอบโจทย์กับทุกสิ่งที่ฉันต้องการเพียงใด 2. แบรนด์เนมราคาถูก (Define your Budget) สิ่งสำคัญที่สุด ที่ต้องคำนึงก่อนเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมใบแรก นั่นก็คือ Budget หรืองบประมาณ จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถกล่าวได้ว่า สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม เป็นอีกหนึ่งสินค้า ที่เป็นความสินใจของผู้บริโภค ซึ่งจากสถานการณ์มูลค่ากระเป๋าแบรนด์เนมในทั่วโลกเป็นคุณลักษณะชี้นำให้ปรากฏกระแสความต้องการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ด้วยกระเป๋าแบรนด์เนมที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจ และความพึงพอใจเกิดจากการสืบเสาะข้อมูล การรับรู้ ต่อทัศนคติของบริโภคทางด้านการประกอบธุรกิจ การเก็บสะสมเป็นทรัพย์สิน การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันรวมไปถึงแฟชั่นของบุคคลในการทำกิจกรรมทางสังคม และกระแสนิยมแฟชั่น เป็นต้น การวิจัยนี้จึงนำไปสู่การเลือกซื้อเลือกใช้ในคุณภาพและราคาที่เหมาะสมกับตนเอง จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจดำเนินการศึกษาการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม และความพึงพอใจที่มีต่อสินค้ากระเป๋าแบรนด์ที่มีรูปลักษณะราคาที่พอเหมาะกับผู้บริโภคต่อไป

บทความที่ 3 เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดย นายพงศ์รวี ธัญญสิริ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์ ความปลอดภัยสาธารณะบนท้องถนนในประเทศไทยได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับขั้นมา ตั้งแต่ช่วงทศวรรษแห่งการดำเนินการเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนน อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงข้อมูลการวิเคราะห์ระหว่างประเทศที่มีรายได้น้อยและปานกลาง (LMIC) เทียบกับประเทศที่มีรายได้สูง (HIC) ในทศวรรษที่ผ่านมา เห็นได้ชัดว่านโยบายการจราจรที่ถูกบัญญัติขึ้นใหม่ได้แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยที่ได้มีความพยายามในการเสริมสร้างพฤติกรรมการเคารพกฎหมายและข้อบังคับเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนนให้เป็นไปตามมาตราฐานระดับสากลอยู่อย่างต่อเนื่องแล้ว แต่จำนวนอุบัติเหตุทางถนนที่ประเมินโดย WHO ในช่วงปี 2018 กลับแสดงให้เห็นถึงอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนของประเทศไทยว่าอยู่ในลำดับที่สูงสุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาจนถึงในปัจจุบัน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการศึกษา 2 วิธี คือ 1) การสำรวจเอกสาร

เพื่อต้องการทราบถึงพฤติกรรมการละเมิดกฎหมายของนิสิตนักศึกษา โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาที่ตอบสนองต่อบทกฎหมายในเชิงบวก และมีแนวโน้มในการทำตามกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และ 2) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตนักศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 350 คน

บทความที่ 4 เรื่อง บทบาทของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองกับการเมืองไทย โดย นายโพธิ์คิน ขวาอุ่นหล้า นางสาวปัฐมาภรณ์ อนุรักษ์วิทยา และ พระเนรมิต ฐานวุฑฺโฒ ผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเกิดขึ้นในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยชนชั้นนำทางการเมือง และชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ดี ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นปัจจัยหรือช่องทางที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเข้ามาเป็นมีบทบาททางการเมืองด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น ผ่านระบบพรรคการเมือง กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมือง กลายมาเป็นนักการเมือง สามารถใช้อำนาจทางการเมือง ผลักดันนโยบายสาธารณะต่าง ๆ โดยเฉพาะนโยบายด้านเศรษฐกิจ ส่งผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่อีกด้านหนึ่งทำให้ยิ่งมีการแสวงหาประโยชน์ของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองด้วยเช่นกัน ทำให้นโยบายหลายนโยบายตอบสนองหรือให้ประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจ การมีบทบาทของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองทั้งในด้านบวกและลบ หากกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยสำนึกในสถานะของตนว่าเข้ามาเพื่อจะนำความรู้ความสามารถ หรือนำเสนอแนวคิดนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศย่อมเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ แต่หากใช้บทบาทหรืออำนาจเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับตนและพวกพ้อง โดยมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลักย่อมจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อประเทศชาติอย่างมหาศาล จากปรากฏการณ์และปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองกับการกำหนดนโยบายทางการเมือง โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงพัฒนาการบทบาททางการเมืองของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองตลอดจนผลกระทบที่มีต่อระบบการเมือง พรรคการเมือง รัฐสภา การกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งโครงการของรัฐ อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบต่อไป

บทความที่ 5 เรื่อง นิตยสารออนไลน์ Dabiq: เครื่องมือสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลาม โดย นางสาวชลาลัย เทพสลิด บทความวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสารออนไลน์ Dabiq ของกลุ่มรัฐอิสลาม ซึ่งเป็นกลุ่มก่อการร้ายในประเทศซีเรียและอิรัก ผ่านทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ และแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นิตยสาร

ออนไลน์ Dabiq ฉบับภาษาอังกฤษ จำนวน 15 ฉบับ รวม 941 หน้า ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยมีดังนี้ (1) การวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง พบว่าเนื้อหาของนิตยสารออนไลน์ Dabiq มีความสอดคล้องกับความหมายของการสื่อสารทางการเมืองของ มานูเอล พาเรส ไอ มาอิคาส อีกทั้งยังมีกระบวนการสื่อสารที่สอดคล้องกับแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของไบรอัน แมคแนร์ และมีการวางกลยุทธการสื่อสารทางการเมืองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการกำหนดวัตถุประสงค์การถ่ายทอดสารในมิติต่าง ๆ (2) การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ พบว่า นิตยสารออนไลน์ Dabiq มีการสื่อสารในลักษณะที่มีการพยายามชักจูง โน้มน้าว หรือเข้าไปมีอิทธิพลทางจิตวิทยาต่อผู้รับสารเพื่อให้เกิดการคล้อยตามและเปลี่ยนทัศนคติไปตามความมุ่งหมายของกลุ่มรัฐอิสลาม มีการใช้เทคนิคโฆษณาชวนเชื่อ 7 ประการของอัลเฟรด แมคคลัง ลี และเอลิซาเบธ ไบรอัน ลี และ (3) การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร พบว่า นิตยสารออนไลน์ Dabiq เผยแพร่เนื้อหาที่เป็นข้อมูลที่บิดเบือนและข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย

บทความที่ 6 ศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทึก, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา สปิลเลอร์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุทธิชัย ลิ้มอรุโณทัย, ดร.ธงชัย ทองมา, อาจารย์กนกอร เนตรชู และ ดร.ธัญพิชชา สามารถ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิจัยเอกสารและ Netnography ในการวิจัยเอกสารมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานการวิจัย บทความวิชาการ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ Netnography มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่าทุนทางวัฒนธรรมไทยมีศักยภาพสูงในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การสร้างเรื่องราว การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การสร้างประสบการณ์ การสร้างแบรนด์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม การตลาดเชิงวัฒนธรรม และการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามยังมีอุปสรรคและความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไข เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ และการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกัน การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาด การสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจและมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย การรักษาสมดุลระหว่างความดั้งเดิมและความร่วมสมัยในการออกแบบ การออกแบบประสบการณ์ที่น่าจดจำ การสื่อสารคุณค่าของแบรนด์ การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการวัดผลประสิทธิภาพของกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงวัฒนธรรม งานวิจัยนี้จึงได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการนำ

ทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน โดยเน้นส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ พัฒนาองค์ความรู้และทักษะ สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนด้านเงินทุนและเทคโนโลยีและการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด

บทความที่ 7 เรื่อง การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย นายธนภูมิ สันติรัตนมงคล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชยา ภักดีจิตต์ และ ดร.ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร บทความนี้เป็นบทความวิชาการอธิบายถึงความสำคัญกระแสของการทำธุรกิจของภาคเอกชนที่ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงรัฐบาลและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจเป็นอย่างมากว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันเพิ่มศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันคู่ค้าจากหลายประเทศก็ได้เรียกร้องให้ผู้ประกอบการไทยปฏิบัติตามมาตรฐานสากลว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม มวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อมเนื้อหาของบทความอธิบายถึงภาพรวมของการจดัการโลจิสติกส์สีเขียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยกล่าวนำถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนความสำคัญของแนวคิดโลจิสติกส์โลจิสติกส์สีเขียวหรือโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว กรณีศึกษาเกี่ยวกับโลจิสติกส์สีเขียว และข้อเสนอแนวทางที่น่าสนใจ คือ แนวทางการจัดการกรีนโลจิสติกส์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บทความที่ 8 เรื่อง การประยุกต์ใช้กิจกรรมตามต้นทุน (Activity-Based Costing-ABC) กับสมมติฐานการลดค่าใช้จ่ายในทางคดีหากมีการยอมรับคำพิพากษาศาลต่างประเทศ (ศึกษากรณีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศไทย) โดย ศาสตราจารย์พิเศษ ประมวล จันทร์ชีวะ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากฎหมายไทยที่ยอมให้มีการเลือกเขตอำนาจศาลและที่ ยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายยอมรับ คำพิพากษาของศาลต่างประเทศเป็นการทั่วไป ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ซ้ำซ้อนหากโจทก์ที่ชนะคดีในศาลต่างประเทศจะบังคับคดีของศาลต่างประเทศเอาจากทรัพย์สินของจำเลยที่อยู่ในประเทศไทยก็ต้องฟ้องจำเลยนั้นต่อศาลไทยเป็นคดีใหม่ซึ่งแตกต่างกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ที่มีกฎหมายการดำเนินคดีแพ่ง (ค.ศ. 2012) ยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศได้ และ 2) ศึกษาและประยุกต์ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่สำคัญ คือ ระบบต้นทุนตามกิจกรรม (Activity-based costing หรือ ABC) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และเครื่องมือวิจัยอื่น เพื่อพิสูจน์สมมติฐานของการวิจัยออกมาเป็นตัวเลขมูลค่าเงิน ว่าค่าใช้จ่ายในคดีเพื่อบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศควรจะลดลงได้หากมีกฎหมายที่ยอมรับคำพิพากษาศาลต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า สมมติฐานทางกฎหมายดังกล่าว สามารถนำมาทำวิจัยได้และเมื่อนำระบบต้นทุนตามกิจกรรม (ABC) มาประยุกต์ใช้กับกรณีศึกษา (Case study) ที่นำคำพิพากษาของศาลไทยไปบังคับคดีใน สปป.ลาว เวลาที่ใช้ตามกฎหมายการดำเนินคดีแพ่งของ สปป.ลาว

ในกรณีที่ศาลของ สปป.ลาว ยอมรับคำพิพากษาของศาลไทย สั้นกว่าที่ต้องใช้ในกรณีที่เจ้าหนี้ต้องนำมูลหนี้เดิมตามคำพิพากษาของศาลไทยไปฟ้องเป็นคดีใหม่ต่อศาลใน สปป.ลาว กระบวนพิจารณาคดีจึงเป็นตัวแปร (Variables) ที่สำคัญและส่งผลโดยตรงต่อค่าใช้จ่ายในทางกฎหมายและตัวผลักดันต้นทุน (Cost drivers) ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

บทความที่ 9 เรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดย นายภัทรพงศ์ เรืองฤทธิ์ และ ดร.ปนัดดา จันทะกล การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง กรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้สังเคราะห์จากการประกอบธุรกิจ E-Commerce จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ในการดำเนินธุรกิจ ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ร่วมกับผู้นำด้านนวัตกรรม และผลการดำเนินงาน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยพัฒนาหาความสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 341 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการวิจัยแสดงด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของค่าครอนบาคเท่ากับ 0.925 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างและการวิเคราะห์เส้นทาง ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-Square = 28.56, df = 33, p - value = 0.68797, RMSEA = 0.000) ซึ่งผู้นำ ด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับผลการดำเนินงาน (β = 0.20, p-value<.05) และผู้นำด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (β = 0.78, p-value<.05) และผู้นำด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อระดับผลการดำเนินงานโดยมีการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมาใช้เป็นตัวแปรส่งผ่าน (β = 0.51, p-value<.05) จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่เป็นผู้นำด้านนวัตกรรมจะต้องมีการนำระบบสารสนเทศ เพื่อการจัดการในการบริหารองค์กรเพื่อทำให้ผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางดีมากขึ้นและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร โดยเส้นทางผ่านระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการไปสู่ผลการดำเนินงาน

บทความที่ 10 เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 โดย นายนัฐพล แก้วกรรณิพากร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำนวน 160 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (proportional stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test (Independent t-test) และ One Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน (ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน และด้านการประเมินผล) บุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และบุคลากรที่มีเพศ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และตำแหน่งต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ในขณะที่บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการรับผลประโยชน์ในงานแตกต่างกัน ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ สำนักงานสรรพากรภาค 3 ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถในการดำเนินงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล โดยใช้ทักษะและการทำงานเป็นทีม

บทความที่ 11 เรื่อง อิทธิพลของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดขอนแก่น โดย ดร.เอกชัย คุปตาวาทิน แนวคิดของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่จะช่วยให้การบรรลุยุทธศาสตร์ของอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถสนับสนุนการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดได้ โดยจะช่วยให้ผู้ประกอบการมีเป้าหมายเดียวกัน คือเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตลอดทั้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่กระบวนการได้มาซึ่งวัตถุดิบในการผลิต ไปจนถึงการกำจัดของเสียภายหลังจากที่ผลิตภัณฑ์หมดอายุการใช้งาน ตามวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้การบริหารจัดการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันแบบใหม่ และเพื่อทำให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการโซ่อุปทานสีเขียวสามารถช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการสร้างผลกำไร เพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด และลดความเสี่ยงและผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในเชิงสิ่งแวดล้อมไปในคราวเดียวกัน จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาเรื่อง “ อิทธิพลของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดขอนแก่น” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของผลการดำเนินงานทางธุรกิจเปรียบเทียบผลการดำเนินงานการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของบริษัทในอุตสาหกรรมเกษตร และศึกษาผลของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมหรือกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ สามารถนำข้อมูลผลการวิจัยนี้ไปใช้เพื่อวางแผนหรือกำหนดนโยบายในการพัฒนาและ

ยกระดับการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ เพื่อให้อุตสาหกรรมสามารถดำเนินงานได้อย่างแข็งแรงและยั่งยืนต่อไป

บทความที่ 12 เรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนมาศ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงพักตร์ ภู่พันธ์ศรี, รองศาสตราจารย์มุกดา ศรียงค์, รองศาสตราจารย์พิมพ์ใจ สระทองอุ่น และ รองศาสตราจารย์พิเศษ พลตำรวจตรี ดร.ปกรณ์ มณีปกรณ์ การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าปัจจัย เพศ อายุ ระดับชั้นปี และ รายได้ต่อเดือน นั้น ได้มีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้กับความฉลาดทางอารมณ์ในบริบทต่าง ๆ อาทิ (1) เพศมีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ โดยเพศหญิงมักจะมีความสามารถในการรับรู้และจัดการอารมณ์ที่ดีกว่าเพศชาย อายุมีความสัมพันธ์กับการสะสมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งอาจมีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ โดยการศึกษาหลายฉบับพบว่าอายุที่เพิ่มขึ้นมักจะส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการจัดการอารมณ์และความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น (3) ระดับชั้นปีในการศึกษาอาจสะท้อนถึงการได้รับประสบการณ์ในหลักสูตรและในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่สามารถช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ได้ นักศึกษาที่อยู่ในระดับชั้นปีที่สูงขึ้นมักจะมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่มากขึ้นซึ่งสามารถช่วยเพิ่มทักษะในการจัดการอารมณ์ โดยมีงานวิจัยที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับสุขภาวะทางจิตและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามีความเข้มแข็งมากขึ้นในกลุ่มนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามากกว่านักศึกษาระดับปริญญาตรี (4) รายได้ต่อเดือน รายได้อาจมีผลต่อระดับความเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการจัดการอารมณ์ของนักศึกษา งานวิจัยบางชิ้นพบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความฉลาดทางอารมณ์ การศึกษาเหล่านี้จึงช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่อาจมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา และเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการออกแบบกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ในนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ดังนั้นจึงเป็นที่มาของงานวิจัยเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง”

บทความที่ 13 เรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี โดย รองศาสตราจารย์ ดร.โอพาร ถิ่นบางเตียว และ นางสาวชนิดาภา แก้วจันทร์ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าและแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยจากเอกสาร เช่น เว็บไซต์ของสำนักข่าว อินเทอร์เน็ต หนังสือที่เกี่ยวกับพื้นที่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วารสารวิชาการ เป็นต้น และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำท้องที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ ตัวแทนเกษตรกร ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ นักวิชาการ และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ามีสาเหตุ ดังนี้ 1. การขยายตัวของชุมชนและการบุกรุกพื้นที่ป่า 2. การขยายตัวทางเศรษฐกิจสังคมและโครงสร้างการเมืองท้องถิ่น 3. การเพิ่มขึ้นของจำนวนช้างป่า และ 4. การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่ส่งผลกระทบต่อช้างป่า แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า สรุปสาระสำคัญ ดังนี้ 1. แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะเร่งด่วน ผู้ว่าจังหวัดชลบุรีต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาเร่งด่วน เร่งประสานกับนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี องค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบ่อทอง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา 2. แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะยาว รัฐบาลต้องกำหนดปัญหาความขัดแย้งระหว่างช้างป่ากับคนให้เป็นวาระแห่งชาติ มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทั้งระบบ มีการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม

บทความที่ 14 เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดย รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ประทีป ทับอัตตานนท์ และ ดร.ศุนงค์นุช ศรีวิพันธ์ จากพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ได้บัญญัติลักษณะการกระทำความผิดฐานการเปิดบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และกำหนดฐานความผิดทางอาญาสำหรับผู้ที่กระทำเป็นธุระจัดหา โฆษณา ไขข่าว เพื่อให้มีการซื้อขาย ให้เช่า ยืม บัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือความผิดอื่นใด และผู้ที่กระทำเป็นธุระจัดหา โฆษณา ไขข่าว เพื่อให้มีการซื้อขาย หมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิได้แก้ปัญหาการกระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิผล จากผลการวิจัยพบว่า ผลจากการที่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงการลงโทษผู้จ้าง วาน ใช้ ให้ผู้อื่นเปิดหรือยินยอมให้ผู้อื่นใช้ซึ่งบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ ยังผลให้ยังมีผู้จ้าง วาน ใช้ ในกรณีดังกล่าวต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 ที่ต้องระวางโทษเท่ากับผู้กระทำผิด ซึ่งมีโทษตามมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทาง

เทคโนโลยี พ.ศ. 2566 เพียงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเท่านั้น ทั้งที่เครื่องมือสำคัญในการกระทำอาชญากรรมทางเทคโนโลยี นี้คือบัญชีเงินฝากธนาคารฯ ที่รองรับการโอนเงินของเหยื่ออาชญากรรม และกรณีที่มีการครอบครองบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือหมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ของผู้อื่น โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ยังไม่มีบทบัญญัติในการกำหนดเป็นความรับผิดทางอาญา โดยทั้งบัญชีเงินฝาก ฯ หรือหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนในชื่อของผู้อื่นต่างเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบอาชญากรรมทางเทคโนโลยี รวมทั้งการมีไว้เพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายซึ่งบัญชีเงินฝากฯ หรือหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ดังกล่าว ยังไม่มีบทบัญญัติกำหนด ความรับผิดทางอาญาเช่นกัน และเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ความผิดในส่วนการมีไว้เพื่อจำหน่ายควรมีข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อยับยั้งและเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ดังนั้น จึงควรแก้ไข เพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ในส่วนกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จ้าง วาน ใช้ให้ผู้อื่นเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์โดยมิชอบ ความผิดฐานครอบครองบัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ โดยมิชอบ และฐานจำหน่ายซึ่งบัญชีเงินฝาก ฯ หรือหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น ทั้งกำหนดข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมายในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำในส่วนการครอบครองเพื่อจำหน่ายด้วย รวมทั้งความผิดฐานจำหน่ายบัญชีเงินฝาก ฯ หรือหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น

การวิเคราะห์นโยบายและมาตรการการจัดการเร่งด่วนฉุกเฉินกรณีเกิดอุบัติภัยทางทะเลแหลมฉบัง โดย นายธเนศร์ เจริญไชย และ รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ วิเคราะห์นโยบายและมาตรการการจัดการเร่งด่วนกรณีเกิดอุบัติภัยทางทะเลแหลมฉบัง ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บและข้อมูลจากเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิชาการ งานวิจัย และรายงานข่าวจากสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ ผู้แทนชุมชน ผู้แทนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน วิเคราะห์ผลโดยความสอดคล้อง 3 เส้า Triangle Analysis โดยผลการศึกษาพบว่า การจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินของการเกิดอุบัติภัยทางทะเล ในระดับชาติไม่มีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน ปัจจุบันภาครัฐมีเพียงแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ โดยกำหนดโครงสร้างการของการจัดการเป็นศูนย์อำนาวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติหรือระดับส่วนกลาง โดยอธิบดี

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้อำนวยการศูนย์ ทำหน้าที่อำนวยการ กำกับและควบคุมระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นขึ้นตรงกับนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนปฏิบัติการนี้เป็นมาตรการการจัดการอุบัติภัยโดยทั่วไป สำหรับการจัดการอุบัติภัยทางทะเล การจัดการเป็นหน้าที่ของหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ หากเหตุเกิดพื้นที่ท่าเรือแหลมฉบังท่าเรือแหลมฉบังเป็นผู้ปฏิบัติการ หากเหตุเกิดในทะเลนอกเขตท่าเรือเป็นหน้าที่ของกรมเจ้าท่า แต่ละหน่วยงานจะมีแผนปฏิบัติการของตนเอง หากความรุนแรงเกินความสามารถ รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัด หรือส่วนกลาง เพื่อขอรับการสนับสนุนกำลังและทรัพยากรจากหน่วนงานอื่น แผนปฏิบัติการในการจัดการมี 5 มาตรการหลัก ได้แก่ การป้องการ การตอบสนอง การฟื้นฟู การให้ข้อมูลสื่อสาร และการเยียวยา ทุกหน่วยงานต้องมีแผนปฏิบัติและมีการฝึกซ้อมต่อเนื่อง ปัญหาข้อจำกัด ได้แก่ ขาดโครงสร้างองค์กรที่รับผิดชอบเฉพาะ ผู้ปฏิบัติขาดความเชี่ยวชาญเชิงเทคนิค การกำกับและการควบคุมเรือขาดความเข้มงวด การประสานงานหลายหน่วยไม่เป็นระบบ ข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน

บทความที่ 16 เรื่อง การพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดย นางนุชจรินทร์ วรรณพงษ์ การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์จึงเป็นตัวกำหนดสถานะการเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยสำหรับคนที่ทำสัญญาจ้างไว้กับมหาวิทยาลัยตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2554 ที่กำหนดว่าพนักงานมหาวิทยาลัยประเภทวิชาการต้องได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ในระดับที่สูงขึ้นอย่างน้อยในระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภายในระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยประกาศกำหนด คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มีพนักงานมหาวิทยาลัยประเภทวิชาการ ที่ทำสัญญาจ้างไว้กับมหาวิทยาลัยก่อนวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2554 อีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ได้เข้าสู่การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ได้ส่งเสริมให้อาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการ ด้วยการประกาศสนับสนุนทุนวิจัย และทุนผลิตผลงานทางวิชาการต่าง ๆ ประจำทุกปี เพื่อผลักดันและส่งเสริมให้อาจารย์ผลิตผลงานสำหรับใช้ในการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ แต่ด้วยปัจจุบัน แม้คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ จะมีการส่งเสริมด้วยวิธีต่าง ๆ แต่อัตราการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการยังน้อยกว่าที่ควรจะเป็นเมื่อเทียบกับสัดส่วนของอาจารย์ทั้งคณะ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการนำเสนอผู้บริหาร หรือผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และกำหนดเป็นมาตรการ หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาอาจารย์เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และยังเป็นความร่วมมือตามเป้าประสงค์ของการพัฒนาตามของมหาวิทยาลัยตามแพลตฟอร์ม 1 การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล และการสร้างบุคลากรคุณภาพสนองต่อความต้องการของพื้นที่ภาคตะวันออก

บทความที่ 17 เรื่อง กรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์เพื่อประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ โดย อาจารย์อภิชัย วิลาวรรณ, อาจารย์อธิวัฒน์ อภิรัตน์ธนารัฐ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชาวลิต ขันคำ และ อาจารย์จิรวัธ ศิริศักดิ์สมบูรณ์ ในยุคปัจจุบันที่ผู้คนใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนสำคัญของชีวิตประจำวัน อันนำไปสู่ปัญหาการรังแกกันบนสื่อสังคมออนไลน์ในอัตราสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การแสวงหาเครื่องมือที่มีขีดความสามารถตรวจสอบ แจ้งเตือน และประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ใหม่สำหรับใช้ประเมินความเสี่ยงทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ด้วยการบูรณาการระหว่างศาสตร์กฎหมายและวิทยาการคอมพิวเตอร์ โดยศึกษาพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน นำมาแจกแจง วิเคราะห์ สังเคราะห์ความเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด หรือสุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดในมาตราใดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จากนั้นออกแบบกรอบแนวคิดทั่วไปที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย พัฒนาต่อยอดบูรณาการออกแบบกรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ผลลัพธ์และประเมินความเสี่ยงตามหลักโครงสร้างความรับผิดทางอาญาผสมผสานกับระบบอิงตามกฎที่สร้างชุดของกฎในรูปของเงื่อนไขทางคอมพิวเตอร์ ขีดความสามารถของกรอบแนวคิดใหม่สามารถใช้เป็นตัวแบบประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ถึง 4 ระดับ ตรวจสอบได้อย่างน้อย 10 ประเด็น นอกจากนั้นยังสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อตรวจสอบ และประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดในกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อีกด้วย

บทความที่ 18 เรื่อง อนาคตทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในวันที่โลกเปลี่ยนแปลง โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยาภรณ์ จตุรพรประสิทธิ์ และ นายโสภณ ลือดัง บทความวิชาการชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมแนวคิดด้านการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ในแง่มุมของความหมาย แนวทางการพัฒนานโยบายการศึกษาในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพลเมืองโลกอย่างยั่งยืน ซึ่งแนวคิดนี้ไม่ใช้แนวคิดใหม่แต่เป็นแนวคิดที่พยายามนำมาใช้ในการสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของบทเรียนมากว่า 20 ปี ทั้งข้ามวัฒนธรรมและเป็นสากลสร้างสันติภาพบนพื้นฐานของความเข้าใจ และการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากความเป็นโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยงกลุ่มคนในสังคมของภูมิภาคต่าง ๆ ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ในบทความชิ้นนี้ยังกล่าวถึง บทบาทของสถาบันการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาที่จะเป็นกุญแจและหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก การเรียนรู้จากกรณีศึกษาความสำเร็จจากต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในประเทศสิงคโปร์ และประเทศออสเตรเลีย ที่นับได้ว่ามีความแตกต่างของประชากรอย่างมากในภูมิภาค และยังกล่าวถึง เนื้อหาของการจัด

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในเชิงวิพากษ์ถึงอุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแห่งชาติ มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทั้งระบบ มีการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม

บทความที่ 19 เรื่อง การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดย นางสาวชนกนันท์ ผลเอก, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปราณี ธรรมพิทักษ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร คุณภาพชีวิตเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ในระดับประเทศและท้องถิ่น ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มั่นคง อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในปัจจุบัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนถือเป็นภารกิจหลักของหน่วยงานภาครัฐที่จำเป็นต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของประชาชนผ่านนโยบายด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สาธารณสุข ระบบสาธารณูปโภค และการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วน ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว จะช่วยให้ทราบถึงระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน รวมถึงประสิทธิภาพการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของหน่วยงานท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผลจากการศึกษาจะนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างตรงจุดและตรงประเด็น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเขาไม้แก้ว และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างบูรณาการและยั่งยืนต่อไป

บทความที่ 20 เรื่อง การรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของผู้ประกันตน: กรณีศึกษาผู้ประกันตนที่มาติดต่อที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี โดย นางสาวกันตยา บุญชัย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณากร ทาวะรมย์ จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และมีสถานประกอบการจำนวนมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานสูง และจากสถิติของสำนักงานประกันสังคม กองวิจัยและพัฒนา (2567) พบว่า จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีจำนวนลูกจ้างประสบอันตรายสูงสุด 5 อันดับแรกของปี 2562 - 2566 โดยจังหวัดชลบุรีเป็นอันดับที่ 4 คือ มีลูกจ้างประสบอันตรายจำนวน 28,543 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.85 ต่อปี และกองทุนเงินทดแทนจังหวัดชลบุรี

ดูแลลูกจ้างที่ทำงานในสถานประกอบการจำนวน 823,133 ราย จากจำนวนลูกจ้างในสถานประกอบการทั่วประเทศจำนวน 12,095,436 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.80 (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2567) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพื้นที่จังหวัดชลบุรี โดยต้องการศึกษาว่าผู้ประกันตนที่ทำงานอยู่ในจังหวัดชลบุรีว่ามีการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนอันพึงจะได้รับมากน้อยเพียงใด รับทราบสิทธิที่จะได้รับอย่างครบถ้วนตามกฎหมายหรือไม่ โดยทำการสำรวจด้วยแบบสอบถามกับของผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาการรับรู้ด้านสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน และเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาในการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ประกันตนเข้าใจและสื่อสารชัดเจนมากที่สุด เพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตและการทำงาน รวมถึงการได้รับสิทธิที่พึงได้รับตามกฎหมายกองทุนเงินทดแทนต่อไป

และบทความสุดท้ายของฉบับนี้ บทความที่ 21 เรื่อง สถานภาพความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก กรณีศึกษาทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกฤติ อิสริยานนท์ และ ดร.เมทินา อิสริยานนท์ การวิจัยสถานภาพความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก: กรณีทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษ” มีเป้าหมายเพื่อศึกษาสถานภาพของความขัดแย้ง ตลอดจนนำแนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในพื้นที่ EEC ส่วนใหญ่เกิดจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้ทรัพยากรร่วมกันโดยขาดระบบบริหารจัดการที่เป็นธรรม ความขัดแย้งที่เด่นชัดได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับชุมชนในเรื่องการจัดการขยะอุตสาหกรรม ความขัดแย้งจากการถมทะเลเพื่อพัฒนาท่าเรือ และความขัดแย้งเรื่องการจัดสรรน้ำระหว่างภาคการผลิตและภาคเกษตรกรรม การจัดการความขัดแย้งมักเริ่มจากการร้องเรียน การชุมนุม การใช้ช่องทางกฎหมาย และการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายประกอบด้วย 1) การจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังความขัดแย้งโดยใช้แนวคิดสันติวิธี 2) การสร้างฐานข้อมูลร่วมระหว่างภาคีเครือข่าย 3) การพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ 4) การส่งเสริมพื้นที่กลางเพื่อการสื่อสารและการเจรจาอย่างสันติ และ 5) การมีมาตรการเยียวยาและชดเชยอย่างเป็นธรรมต่อผู้ได้รับผลกระทบ

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ให้ความไว้วางใจส่งบทความวิชาการและบทความวิจัยมาร่วมเผยแพร่ในวารสาร

ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่าในการกลั่นกรองผลงานให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาการ กองบรรณาธิการมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวารสารให้เป็นเวทีทางวิชาการที่เปิดโอกาสให้นักวิจัย อาจารย์ นิสิต นักศึกษา ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานในแวดวงการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ได้มีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เชิงวิชาการ และสะท้อนประเด็นร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างสร้างสรรค์

ท้ายที่สุดนี้ กองบรรณาธิการขอเรียนเชิญนักวิชาการและผู้สนใจร่วมส่งบทความที่มีคุณภาพเพื่อเผยแพร่ในวารสารฉบับต่อไป และขอขอบคุณทุกท่านที่ติดตามผลงานของวารสารด้วยดีเสมอมา

ขอบพระคุณอย่างสูง

รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทที่ 1 **1 – 20**

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

Factors Influencing Public Satisfaction with the Services Provided by the Thongfa Subdistrict Administrative Organization, Ban Tak District, Tak Province

ธีระวัฒน์ พัฒน์ธนะโกเศส (Teerawat Patthanakoset)

อาภรณ์ คุระเอียด (Arphorn Kuraeiad)

บทที่ 2 **21 - 40**

การตัดสินใจและความพึงพอใจที่มีต่อการเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร

The Study Decisions and Satisfaction with Purchasing Brand Name Bags of Population in Bangkok Metropolitan

แววปราชญ์ กิจรุ่งเรืองไพศาล (Weawprach Kitrungruangphaisan)

บทที่ 3 **41 - 60**

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร

Factors Related to Law-Abiding Behavior on Traffic Laws of Youth in Bangkok, Thailand

พงศ์รวี ธัญญสิริ (Phongrawee Thanyasiri)

ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์ (Prapaporn Rojsiriruch)

61 - 75

บทที่ 4

บทบาทของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองกับการเมืองไทย

The Role of Influential Figures Outside Political Parties in Thai politics

โพธิ์คิน ขวาอุ่นหล้า (Pokin Kwaounla)

ปัฐมาภรณ์ อนุรักษ์วิทยา (Patthamaphon Anurakwitthaya)

พระเนรมิต ฐานวุฑฺโฒ (Phra Neramit Thanawuttho)

76 - 93

บทที่ 5

นิตยสารออนไลน์ Dabiq: เครื่องมือสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลาม

Dabiq Online Magazine: A Political Communication Tool of the Islamic State Group

ชลาลัย เทพสลิด (Chalalai Thepsalid)

94 – 119

บทที่ 6

ศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

The Potential and Challenges of Thai Cultural Capital in Driving the Creative Industry

ธีระวัฒน์ จันทึก (Thirawat Chantuk)

ปวีณา สปิลเลอร์ (Pawina Spiller)

วุทธิชัย ลิ้มอรุโณทัย (Wutthichai Limarunothai)

ธงชัย ทองมา (Thongchai Thongma)

กนกอร เนตรชู (Kanokaon Netchu)

ธัญพิชชา สามารถ (Thanpitcha Sarmart)

120 – 131

บทที่ 7

การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

Green Logistics Management and Sustainable Development

ธนภูมิ สันติรัตนมงคล (Thanapoom Santiratanmongkol)

รัชยา ภักดีจิตต์ (Rachaya Pakdeejit)

ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร(Thanachakon Pakittawichit)

132 - 149

บทที่ 8

การประยุกต์ใช้กิจกรรมตามต้นทุน (Activity-Based Costing-ABC) กับสมมติฐานการลดค่าใช้จ่ายในทางคดีหากมีการยอมรับคำพิพากษาศาลต่างประเทศ (ศึกษากรณีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศไทย)

Adaptation of Activity-Based Costing (ABC) to the Legal Hypothesis on Reduction in Litigation Costs by the Recognition of Foreign Judgments: A Case Study of Lao People's Democratic Republic and Thailand

ประมวล จันทร์ชีวะ (Pramual Chancheewa)

150 - 171

บทที่ 9

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

The Causal Relationship of Innovation Leaders Affecting Performance of B2 C E-Commerce Business in Middle Northeast Region

ภัทรพงศ์ เรืองฤทธิ์ (Phattaraphong Rueangrit)

ปนัดดา จันทะกล (Panadda Chantakon)

บทที่ 10 **172 - 185**

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3

A Study of The Participation in The Operations of Personnel at The Revenue Regional 3

นัฐพล แก้วกรรณิพากร (Nattapone Kaewkunnipakorn)

บทที่ 11 **186 - 210**

อิทธิพลของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดขอนแก่น

Influences of Green Supply Chain Management Impacting Business Performance in the Agriculture Industry to Support the Developing Strategy for Khon Kaen Province

เอกชัย คุปตาวาทิน (Aekachai Khuptawatin)

บทที่ 12 **195 - 204**

ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Emotional Intelligence of Graduate Students in the Master of Public Administration Program at Ramkhamhaeng University

วีระยุทธ พรพจน์ธนมาศ (Wirayut Phonphotthanamat)

วงพักตร์ ภู่พันธ์ศรี (Vongphak Poopunsri)

มุกดา ศรียงค์ (Mookda Sriyong)

พิมพ์ใจ สระทองอุ่น (Pimjai Sratong-on)

ปกรณ์ มณีปกรณ์ (Pakorn Maneepakorn)

230 - 249

บทที่ 13

การจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

Conflict Management Between People and Wild Elephants in Ploung Thong Sub-District, Bo Thong District, Chonburi Province

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (Olarn Thinbangtieo)

ชนิดาภา แก้วจันทร์ (Chanidapa Kaewchan)

250 - 266

บทที่ 14

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

Legal Problems Regarding the Prevention and Suppression of Technological Crimes

ประทีป ทับอัตตานนท์ (Pratheep Tabatanon)

ศุนงค์นุช ศรีวิพันธ์ (Sunongnut Sriwiphan)

267 - 281

บทที่ 15

การวิเคราะห์นโยบายและมาตรการการจัดการเร่งด่วนฉุกเฉินกรณีเกิดอุบัติภัยทางทะเลแหลมฉบัง

Public Policy on Disaster Management of Marine Transportation in the Laem Chabang Sea Area

ธเนศร์ เจริญไชย (Thanes Charoenchai)

อนุรัตน์ อนันทนาธร (Anurat Anantanatorn)

282 - 307

บทที่ 16

การพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

The Process Development for Obtaining The Academic Ranks of Lecturers, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

นุชจรินทร์ วรรณพงษ์ (Nuchjarin Wannapong)

308 - 327

บทที่ 17

กรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์เพื่อประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

A Computer-Based Conceptual Framework for Assessing the Risk of Illegal Actions Arising from Cyberbullying

อภิชัย วิลาวรรณ (Apichai Wilawan)

อธิวัฒน์ อภิรัตน์ธนารัฐ (Athiwat Abhiratthanarath)

เชาวลิต ขันคำ (Chouvalit Khancome)

จิรวัธ ศิริศักดิ์สมบูรณ์ (Chirawat Sirisaksomboon)

328 - 344

บทที่ 18

อนาคตทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในวันที่โลกเปลี่ยนแปลง

The Future of Global Citizenship Education in a Rapidly Changing World

ชยาภรณ์ จตุรพรประสิทธิ์ (Chayaporn Chaturapornpracit)

โสภณ ลือดัง (Sopon Leudang)

345 - 362

บทที่ 19

การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

Operations on Qualityof Life Development of Khao Mai Kaew Subdistrict Administrative Organization Bang Lamung District Chonburi

ชนกนันท์ ผลเอก (Chanoknan Phonake)

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (Supranee Thammapithak)

อนุรัตน์ อนันทนาธร (Anurat Anantanatorn)

363 - 381

บทที่ 20

การรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของผู้ประกันตน: กรณีศึกษาผู้ประกันตนที่มาติดต่อที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี

The Perception of the Insured Persons on Benefits of Work's Compensation Fund: A Case Study the Insured Persons Contracting The Social Security Office, Chonburi Province

กันตยา บุญชัย (Kantaya Boonchai)

อุษณากร ทาวะรมย์ (Ausanakorn Tavarom)

382 - 407

บทที่ 21

สถานภาพความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก กรณีศึกษาทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษ

Natural Resource and Environmental Conflicts in the Eastern Economic Corridor: Case Studies of Freshwater Resources, Marine and Coastal Resources and Waste Pollutions

สกฤติ อิสริยานนท์ (Sakrit Isariyanon)

เมทินา อิสริยานนท์ (Metina Isariyanon)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

Factors Influencing Public Satisfaction with the Services Provided by the Thongfa Subdistrict Administrative Organization, Ban Tak District, Tak Province

ธีระวัฒน์ พัฒน์ธนะโกเศส (Teerawat Patthanakoset)[1]

อาภรณ์ คุระเอียด (Arphorn Kuraeiad)[2]

[1,2]มหาวิทยาลัยเกริก

Krirk University

E-mail: ar_phorn@hotmail.com

Received: 27 November 2024

Revised: 16 April 2025

Accepted: 21 May 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research study) มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยทางด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า 3) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า และ4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประชาชนที่มีภูมิลำเนาและมีชื่อในทะเบียนราษฎร์ในเขตให้บริการองค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จำนวนทั้งหมด 5,202 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างกำหนดตามวิธี Taro Yamane (1973) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวน 372 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างและกระจายครอบคลุมจำนวน 8 หมู่บ้าน ๆ ละ 46.5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ คือ แบบสอบถาม ค่า reliability เท่ากับ 0.75 และ validity เท่ากับ 0.60 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปด้วย สถิติ t-test ,One Way ANOVA และ Pearson Correlation Coefficient

ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาพรวมคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน ระดับมากที่สุด ระดับ

ความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชน ระดับมากที่สุด ความพึงพอใจของของประชาชนที่มารับบริการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ ความพึงพอใจการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาพรวมประชาชนที่รับบริการองค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีความพึงพอใจในคุณภาพบริการในทิศทางบวก ระดับสูง

คำสำคัญ: คุณภาพบริการ, ความพึงพอใจ, ความสัมพันธ์

Abstract

This research has 3 objectives: 1) to study service quality level of the Thong Fah Subdistrict Administrative Organization (SAO), Ban Tak District, Tak Province, 2) to study the satisfaction level of the people who use the services of the Thong Fah SAO, and 3) to study the factors related to the service quality of the Thong Fah SAO. This is quantitative research. The population used in this research was people who live in the service area of the Thong Fah SAO, and have their names in the local registry. The total number of people in the population was 5,202. The sample group was people who used the services of the Thong Fah SAO. The sample group was selected using the Taro Yamane method (Taro Yamane, 1973, p. 125) with a 95% confidence level, for a total of 372 people. The tool used in the survey was a questionnaire. The data was analyzed using a computer program with t-test, One Way ANOVA, and Pearson Correlation Coefficient statistics.

The results of the study found that: Level of Service Quality of Thong Fah Subdistrict Administrative Organization, Ban Tak District, Tak Province The data analysis revealed that the overall quality of service provided to the public was at the highest level. The analysis also found that public satisfaction with the services of Thong Fah Subdistrict Administrative Organization was at the highest level, indicating a strong correlation between service quality and satisfaction. Furthermore, the results showed that the overall public satisfaction with the services of the organization remained highly positive, reflecting a high level of confidence in service quality.

Keywords: Service Quality, Satisfaction, Relationship

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้ความสำคัญกับการปกครองท้องถิ่นที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรปกครองท้องถิ่นไทยครั้งใหญ่และมีการกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยการโอนกิจการบริการสาธารณะบางเรื่องจากรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนกลางไปให้ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศหรือหน่วยงานบางหน่วยงานรับผิดชอบจัดทำอย่างเป็นอิสระจากองค์กรปกครองส่วนกลาง ความเป็นมาของหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ (จรัส สุวรรณมาลา, 2541) และประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) มาตรา 78 บัญญัติให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง (นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ, 2541) ซึ่งในปัจจุบันการบริหารราชการแผ่นดินตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้บัญญัติให้มีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินเป็น 3 ส่วน คือ 1) ระเบียบบริหารราชการส่วนกลางประกอบด้วย สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง และกรม 2) ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคประกอบด้วย จังหวัดและอำเภอ และ 3) ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะในส่วนของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 2 ระบบ คือ ระบบทั่วไป (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล) และระบบพิเศษ (กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา) ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้นในการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการพัฒนาท้องถิ่นเฉพาะการจัดบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานเท่านั้น สอดคล้องกับแนวคิดในการให้ประชาชนได้ปกครองและบริหารจัดการท้องถิ่นด้วยตนเอง ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ 1) การใช้สิทธิ์ในการเลือกสรร หรือเลือกตั้งผู้แทนของตนเอง เข้าไปเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นดังกล่าว เพื่อเป็นตัวแทนในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ และกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองและชุมชน 2) การเสนอความต้องการต่อผู้แทนของตน เพื่อนำเข้าสู่การพิจารณากำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน/โครงการ ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน 3) การตรวจสอบ การดำเนินงานของสภาฯ และคณะกรรมการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น สามารถตรวจสอบได้โดยการติดตามการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนแล้วเสนอความคิดเห็นต่อสาธารณะ โดยเสนอในนามของกลุ่ม /ชมรม หรือองค์กรชุมชนในท้องถิ่นโดยผ่านสื่อของชุมชน เช่น สื่อมวลชนท้องถิ่น หรือโดยวิธีการตั้งข้อสังเกต โดยผ่านปากต่อปากของชุมชนเอง หรือผ่านผู้แทนของตนที่ได้เลือกไป 3) การร้องเรียนหรือร้องทุกข์ต่อองค์กรการปกครองท้องถิ่นในกรณีที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการประกอบกิจการใด ๆ ในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นสิทธิที่ประชาชนสามารถร้องเรียนได้ และขณะเดียวกันเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่น ในฐานะเจ้าพนักงานฯ ที่ต้อง

ดำเนินการแก้ไขเรื่องดังกล่าวตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด 5) การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งถือว่า เป็นกติกาหรือหลักปฏิบัติที่สภาท้องถิ่นได้ตราขึ้น เพื่อให้ใช้บังคับในเขตท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก เป็นอีกหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจการปกครองขั้นพื้นฐานของรัฐบาล โดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่ในการจัดทำบำรุงรักษาและให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนโดยยึดหลักการว่าประชาชนต้องได้รับการบริการสาธารณะที่ดีขึ้นมีคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อผู้ใช้บริการมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมดำเนินการและติดตามตรวจสอบ เพื่อให้ได้มาตรฐานที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารและให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดประโยชน์และความพึงพอใจแก่ประชาชนรวมทั้งเป็นหลักประกันว่าประชาชนไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของประเทศจะได้รับบริการสาธารณะในมาตรฐานที่เท่าเทียมกันส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

มานพ อายา (2554) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดีของบุคคลในทางบวก ซึ่งมักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการ ตรงกันข้ามหากความต้องการของตนไม่ได้ได้รับการตอบสนอง ความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น และความพึงพอใจที่มีต่อความต้องการใช้บริการจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้น อาจจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของการให้บริการขององค์การแต่ละที่ และระดับความรู้สึกของผู้มารับบริการแต่ละคนที่เกี่ยวข้อง

ฉายาลักษณ์ ศรีจะบก (2564) ได้ให้ความหมาย เกี่ยวกับความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของผู้ใช้บริการในทางบวก เมื่อได้รับบริการเป็นไปตามที่คาดหวัง สามารถตอบสนองความต้องการส่งผลให้เกิดความรู้สึกประทับใจและเกิดความรู้สึกพึงพอใจในการบริการ

Bemard (1968) ได้กล่าวถึง สิ่งจูงใจที่ใช้เป็นเครื่องกระตุ้นบุคคลให้เกิดความพึงพอใจในงานไว้ 8 ประการ คือ

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน สิ่งของ หรือสภาวะทางกายที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นการตอบแทนชดเชย หรือเป็นรางวัลที่เขาได้ปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานนั้นมาเป็นอย่างดี

2. สิ่งจูงใจที่เป็นโอกาสของบุคคลที่มิใช่วัตถุ เป็นสิ่งจูงใจสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานมากกว่ารางวัลที่เป็นวัตถุเพราะสิ่งจูงใจที่เป็นโอกาสนี้บุคลากรจะได้รับแตกต่างกัน เช่น เกียรติภูมิการใช้สิทธิพิเศษ เป็นต้น

3. สภาพทางกายที่พึงปรารถนา หมายถึง สิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ได้แก่ สถานที่ทำงาน เครื่องมือการทำงาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งอันก่อให้เกิด ความสุขทางกายในการทำงาน

4. ผลประโยชน์ทางอุดมคติ หมายถึง สมรรถภาพของหน่วยงานที่สนองความต้องการของบุคคลด้านความภาคภูมิใจที่ได้แสดงฝีมือ การได้มีโอกาสช่วยเหลือครอบครัวตนเองและผู้อื่น ทั้งได้แสดงความภักดีต่อหน่วยงาน

5. ความดึงดูดใจในสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ฉันท์มิตร ถ้าความสัมพันธ์เป็นไปด้วยดีจะทำให้เกิดความผูกพันและความพอใจที่จะร่วมงานกับหน่วยงาน

6. การปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับวิธีการและทัศนคติของบุคคล หมายถึง การปรับปรุงตำแหน่งวิธีทำงานให้สอดคล้องกับความสามารถของบุคลากร

7. โอกาสที่จะร่วมมือในการทำงาน หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในงานเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของหน่วยงาน มีความรู้สึกเท่าเทียมกันในหมู่ผู้ร่วมงานและมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน

8. สภาพของการอยู่ร่วมกัน หมายถึง ความพอใจของบุคคลในด้านสังคมหรือความมั่นคงในการทำงาน

Good (1973) ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพหรือระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจและเจตคติของบุคคลที่มีต่องาน จากความหมายของ ความพึงพอใจ ที่มีผู้ให้ความหมายไว้ข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าพอจะสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก ดังนั้นพอกล่าวสรุปได้ว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จ

Scott (1970) การจูงใจให้เกิดความพึงพอใจ ต่อการทำงานที่จะให้ผลในเชิงปฏิบัติ มีลักษณะดังนี้ 1) งานควรมีส่วนสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว และมีความหมายสำหรับผู้ทำ 2) งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงาน และการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ 3) เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงาน จะต้องมีลักษณะดังนี้ 3.1) คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย 3.2) ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง 3.3) งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้ เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการเลือกเรียนตามความสนใจ และมีโอกาสร่วมกันตั้งจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายใน การทำกิจกรรม ได้เลือกวิธีแสวงหาความรู้ด้วยวิธีที่ผู้เรียนถนัด และสามารถค้นหาคำตอบได้

Herzberg (1970) มูลเหตุทำให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า Herzberg’s Motivation Hygiene Theory ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับงานซึ่งมีผลก่อให้เกิด ความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน 2)

ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานและ มีส่วนทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคตสถานะ ของอาชีพ สภาพการทำงาน เป็นต้น

McGregor (1960) ลักษณะของมนุษย์ว่ามี 2 ประเภท คือ 1) คนประเภทเอกซ์ (X) มีลักษณะ 1.1) มีสัญชาติญาณที่จะหลีกเลี่ยงการทำงานทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ 1.2) มีความรับผิดชอบน้อย 1.3) ชอบสั่งการ 1.4) ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงองค์กร 1.5) มีความปรารถนาให้ตอบสนองความต้องการด้านร่างกายและความปลอดภัย 2) คนประเภทวาย (Y) มีลักษณะดังต่อไปนี้ 2.1) ชอบทำงานเห็นว่าการทำงานเป็นของสนุกเหมือนการเล่นหรือการพักผ่อน 2.2) มีความรับผิดชอบในการทำงาน 2.3) มีความทะเยอทะยานและกระตือรือร้น 2.4) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงองค์กร 2.5) สั่งการตนเองและสามารถควบคุมตนเองได้ 2.6 ปรารถนาเกียรติยศ ชื่อเสียง ความสมหวังในชีวิต (Maslow, 1970) ได้เสนอทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs) ดังต่อไปนี้ 1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Need) เป็นความต้องการพื้นฐานของ มนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Need) เป็นความต้องการความมั่นคงในชีวิต ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้า ความอบอุ่นใจ 3) ความต้องการทางสังคม (Social Need) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรม ต้องการให้สังคมยอมรับเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรักจากเพื่อนร่วมงาน 4) ความต้องการมีฐานะ (Esteem Need) มีความอยากเด่นในสังคม มีชื่อเสียง ต้องการการยกย่องสรรเสริญ อยากมีความเป็นอิสระมีเสรีภาพ 5) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self - Actualization Need) เป็น ความต้องการระดับสูงสุด อยากให้ตนประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต

Katz (1983) การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค (Consumer) หรือผู้รับสาร (Receiver) โดยผู้รับสารจะอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำการเลือกใช้สื่อ (Active Selector of Media Communication) ซึ่งนับได้ว่า เป็นมุมมองที่แตกต่างเป็นจากทฤษฎีเดิม ที่ไม่ให้ความสำคัญกับผู้รับสาร เพราะแต่เดิมผู้รับสารถูกมองว่าเป็นผู้ถูกกระทำ ดังนั้น สมมุติฐานของ ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการสื่อสาร ผู้ส่งสารจึงไม่อาจคาดหมายความสัมพันธ์ระหว่างข่าวสารกับระสิทธิภาพของการสื่อสาร

Holopainen & Suslova (2019) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและแรงจูงใจของพนักงาน Generation Z โดยได้ศึกษาทัศนคติโดยรวมของพนักงาน Generation Z แรงจูงใจในการปฏิบัติงานทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของพนักงาน Generation Z และระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน Generation Z จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในและภายนอกส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงาน Generation Z โดยปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้พนักงานพึงพอใจในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ โอกาสในการเติบโตก้าวหน้า การบังคับบัญชาของผู้นำ ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

สภาพแวดล้อมในองค์กรและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานที่ดี ในขณะที่ผลตอบแทนพนักงานเป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมา

Istiaque & Molla (2015) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานสำหรับการบริหารจัดการพนักงาน จากผลการศึกษาพบว่า ผลตอบแทนพนักงาน ความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน คุณลักษณะงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความมั่นคงในงาน สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ทำให้พนักงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก หากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นไม่เป็นที่น่าพอใจ จะส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจของพนักงานในการปฏิบัติงานในทางลบและทำให้พนักงานตัดสินใจลาออก ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรลดลง

Nukulungaree (2012) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท การบินไทยจำกัด (มหาชน) กรณีพนักงานบริษัท การบินไทยฯ สำนักงานใหญ่ จากผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน การได้รับการยอมรับนับถือ สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ทำให้พนักงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็น คุณลักษณะงาน ความรับผิดชอบ โอกาสในการเติบโตก้าวหน้า นโยบายและการบริหาร การบังคับบัญชาของผู้นำ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ผลตอบแทนพนักงาน ความมั่นคงในงานสถานภาพในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลางและพนักงานที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกัน ส่วนพนักงานที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับปฏิบัติงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Geeratigronpong (2021) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน กฟผ. เขื่อนวชิราลงกรณ จากผลการศึกษาพบว่าความสำเร็จในการปฏิบัติงาน คุณลักษณะงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และผลตอบแทนพนักงาน ให้พนักงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และพนักงานที่มีเพศ และหน่วยงานที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ส่วนพนักงานที่มีอายุ และระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน มีระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นริศรา มณีสาร และอัจฉราวรรณ รัตนพันธ์ (2567) ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า และด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ตามลำดับและ 2) การบวนการตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้านพฤติกรรมหลังการใช้

บริการ ด้านการตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ ด้านการตัดสินใจใช้บริการ ด้านการเสาะแสวงหาข้อมูลและด้านการประเมินทางเลือก ตามลำดับ และ 3) คุณภาพการให้บริการส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพรคือ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้าด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้และด้านความเป็นรูปธรรมของบริการตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการฟู้ดเดลิเวอรี่ในการพัฒนารูปแบบของบริการและการปรับปรุงกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค เพื่อการยกระดับคุณภาพการให้บริการในตลาดบริการฟู้ดเดลิเวอรี่ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

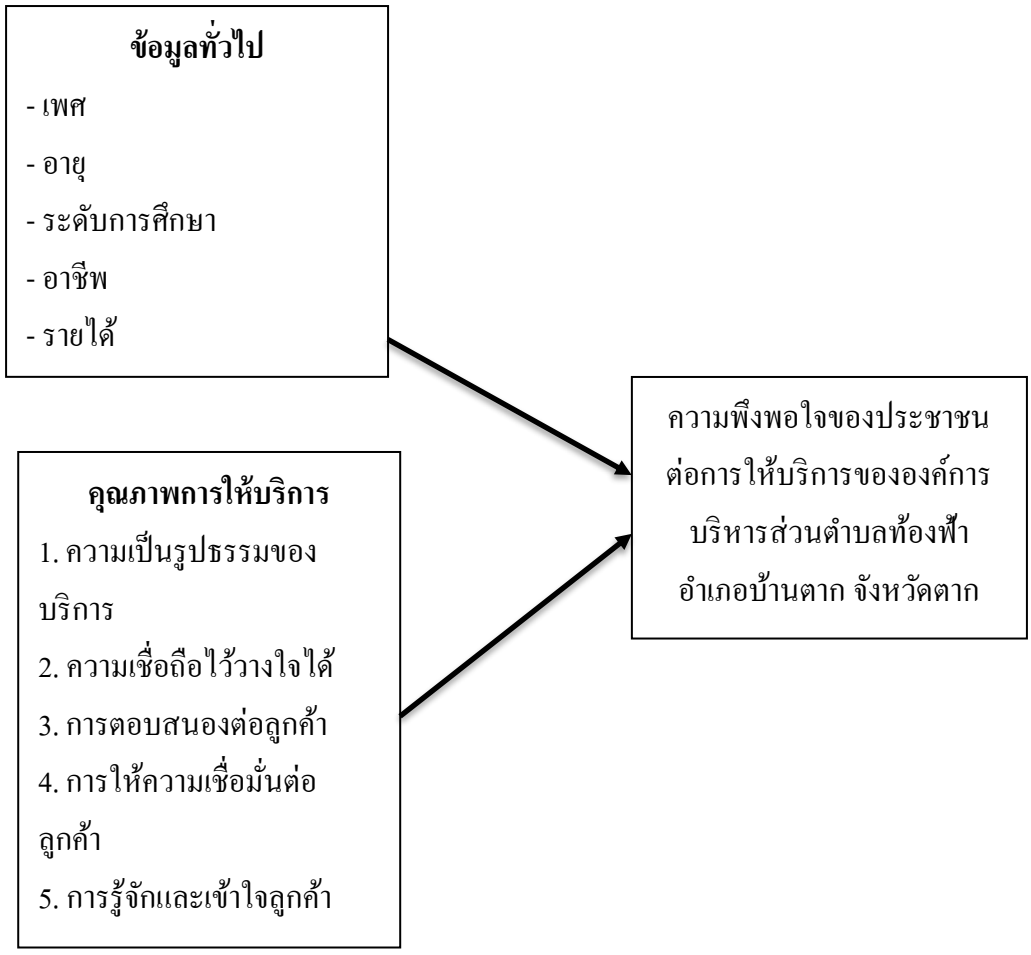
Parasuraman et al. (1985) การวัดคุณภาพการบริการ สามารถสรุปตามความคาดหวังของผู้รับบริการได้ 2 ระดับ คือ มีคุณภาพ และคุณภาพที่น่าดึงดูด หมายถึง เป็นไปตามความคาดหวังของลูกค้าและหากไม่เป็นไปตามนั้นก็จะนำไปสู่ความไม่พอใจของลูกค้า ในทางกลับกันคุณภาพที่น่าดึงดูดใจหมายถึง สิ่งที่ลูกค้าไม่คาดคิด แต่จะชื่นชมและประทับใจปัจจัยเหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดระดับคุณภาพการให้บริการได้อย่างดีซึ่งการประเมินคุณภาพการให้บริการนั้นทำได้ยากกว่าการประเมินคุณภาพสินค้า เพราะการประเมินนั้นไม่ได้วัดเฉพาะผลของการให้บริการแต่ยังต้องประเมินผลถึงกระบวนการส่งมอบการให้บริการนั้นด้วย

ภาวิณี นกจั่น (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ช่วงอายุ31 - 40 ปีการศึกษาระดับปริญญาตรีประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 – 25,000 บาท และจากผลการวิจัยยังพบว่าระดับความคิดเห็นปัจจัยคุณภาพการให้บริการ และระดับความคิดเห็นด้านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.501) และ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.557) ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐาน คุณภาพการให้บริการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยคุณภาพ การให้บริการส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง ร้อยละ 63 (R2= 0.63) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง มีจำนวน 4 ด้าน คือ การให้ความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการ ความเข้าใจผู้ใช้บริการ การตอบสนองผู้ใช้บริการ และความเป็นรูปธรรมของการบริการ

ฉายาลักษณ์ ศรีจะบก (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์ จำกัด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.506) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่อยู่ใน

ระดับมากที่สุด เป็นลำดับแรก คือ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.526) และลำดับรองลงมา คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.519) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับมาก เป็นลำดับแรก คือ ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.625) ลำดับรองลงมา คือ ด้านความเชื่อถือได้ ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.530) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการเข้าใจและการรู้จักผู้รับบริการ ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.637) ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นด้านความพึงพอใจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.603) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก เป็นลำดับแรก คือ การบริการของสหกรณ์สามารถตอบสนองความต้องการ ของสมาชิก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = 0.642) ลำดับรองลงมา คือสหกรณ์ให้บริการแก่สมาชิกอย่างเสมอภาค ตามลำดับก่อน - หลัง ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.668) การบริการของสหกรณ์เป็นไปตามที่ท่านคาดหวังไว้ ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.677) และลำดับสุดท้าย คือ ท่านรู้สึกประทับใจในการให้บริการของเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.682) ตามลำดับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของของประชาชนที่มารับบริการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการความพึงพอใจการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประชาชน ปัจจุบันพักอาศัย 8 หมู่บ้าน ในตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จำนวนโดยประมาณทั้งหมด 372 ราย

2. เวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ - 31 มีนาคม 2568 เป็นระยะเวลา 2 เดือน

3. สถานที่เก็บข้อมูล คือ องค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Questionnaire) โดยแบ่งเป็น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) จำนวน 5 ข้อคำถาม ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 8 ข้อคำถาม

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 4 ข้อคำถาม

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการบริการ ความพึงพอใจบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก และการสร้างแบบสอบถาม

2. กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และข้อคำถามในการสอบถามให้มีความชัดเจนตามผังโครงสร้างเครื่องมือวิจัย โดยกำหนดให้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3. ออกแบบและสร้างแบบตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาของแบบสอบถามฯ กำหนดความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์

4. นำแบบตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาแนบกับแบบสอบถามฯ เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อปรับปรุงและแก้ไข

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านเพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปซึ่งถือว่าข้อคำถามนั้นผ่านเกณฑ์ ผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามจำนวน ข้อ พบว่า ทุกข้อคำถามมีค่า IOC เท่ากับ 1 และมีค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ 1 สามารถคัดเลือกไว้ใช้ได้ จากนั้นนำเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและพิจารณาให้ความเห็นชอบในการจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอหนังสือนำเพื่อขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ดำเนินการส่งแบบสอบถามพร้อมแนบหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย โดยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงประชาชนหรือผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จำนวน 372 คน รับแบบสอบถามที่ตอบ จำนวน 372 ฉบับ อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 100.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์แบบสอบถามโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยเลขคณิต โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ความสะมพันธ์ของตัวแปร

2. วิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Pierson Correlation Coefficient (r)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 372 คน ซึ่งสามารถจำแนก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 58.3 เพศชาย ร้อยละ 41.7 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 26.3 รองลงมาอายุอยู่ในช่วง 31 - 40 ปี ร้อยละ 23.1 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 38.7 รองลงมามัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 20.2 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร/ ประมง ร้อยละ 25.8 รองลงมามีอาชีพทั่วไป/อาชีพอิสระ ร้อยละ 25.5 ส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 36.0 รองลงมามีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 26.1 แสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อความ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	155	41.70
หญิง	217	58.30
รวม	372	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	22	5.90
21 - 30 ปี	37	9.90
31 - 40 ปี	86	23.10
41 - 50 ปี	49	13.20
51 - 60 ปี	80	21.50
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	98	26.30
รวม	372	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	144	38.70
มัธยมศึกษาตอนต้น	75	20.20
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.	71	19.10
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปวส.	61	16.40
ปริญญาตรี	21	5.60
รวม	372	100
อาชีพ		4.30
รับราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	16	9.10
ลูกจ้าง/ พนักงานบริษัท	34	16.90
ผู้ประกอบการ/ ค้าขายรายย่อย	63	25.50
รับจ้างทั่วไป/ อาชีพอิสระ	95	5.40
นักเรียน/ นักศึกษา	20	2.70
แม่บ้าน/ พ่อบ้าน/ เกษียณ	10	25.80
เกษตรกร/ ประมง	96	10.20
ว่างงาน/ ตกงาน	38	100.00

ข้อความ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รวม	372	
รายได้		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	97	26.10
5,001 - 10,000 บาท	74	19.90
10,001 - 15,000 บาท	40	10.80
15,001 - 20,000 บาท	134	36.00
20,001 - 25,000 บาท	22	5.90
25,000 บาทขึ้นไป	5	1.30
รวม	372	100.00

2. ผลการวิเคราะห์คุณภาพการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก พบว่า ภาพรวมคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.55 อันดับ 1 ท่านรู้สึกปลอดภัยทุกครั้งที่เข้ารับบริการ ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.92, S.D. = 0.27 อันดับ 2 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีจัดเตรียมไว้และเพียงพอกับผู้มารับบริการ เช่น ที่จอดรถ ที่นั่งรอ ห้องน้ำ ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.40 อันดับ 3 เจ้าหน้าที่และบุคลากรมีความเพียงพอกับผู้รับบริการ ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.77, S.D. = 0.44 อันดับ 4 ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการแต่งกายสุภาพเหมาะสม ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.74 อันดับ 5 มีสถานที่กว้างขวางเพียงพอกับสัดส่วนผู้รับบริการ อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีความเรียบร้อย สะอาดสะอาด ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.73 แสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) คุณภาพการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

ข้อความ	ระดับคุณภาพการให้บริการ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. เจ้าหน้าที่และบุคลากรมีความเพียงพอกับผู้รับบริการ	4.77	0.44	มากที่สุด	3
2. มีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ครบครัน ทันสมัย	4.38	0.60	มาก	8
3. สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีจัดเตรียมไว้และเพียงพอกับผู้มารับบริการ เช่น ที่จอดรถ ที่นั่งรอ ห้องน้ำ	4.80	0.40	มากที่สุด	2

ข้อความ	ระดับคุณภาพการให้บริการ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
4. มีการประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการให้บริการ ขั้นตอนการให้บริการไม่สลับซับซ้อน มีการจัดคิวให้บริการ	4.47	0.50	มาก	7
5. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการแต่งกายสุภาพเหมาะสม	4.74	0.74	มากที่สุด	4
6. เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความเต็มใจ ยิ้มแย้ม แจ่มใส สุภาพ	4.53	0.72	มากที่สุด	6
7. มีสถานที่กว้างขวางเพียงพอกับสัดส่วนผู้รับบริการ อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีความเรียบร้อย สะอาดสะอาด	4.54	0.73	มากที่สุด	5
8. ท่านรู้สึกปลอดภัยทุกครั้งที่เข้ารับบริการ	4.92	0.27	มากที่สุด	1
รวม	4.64	0.55	มากที่สุด	

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก พบว่า ความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชน ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.68, S.D. = 0.58 อันดับ 1 ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้รับบริการ ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.84, S.D. = 0.44 อันดับ 2 ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.72, S.D. = 0.62 อันดับ 3 ความพึงพอใจต่อผลของการให้บริการ ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.76 อันดับ 4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.53 แสดงตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

ข้อความ	ระดับคุณภาพการให้บริการ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.72	0.62	มากที่สุด	2
2. ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้รับบริการ	4.84	0.44	มากที่สุด	1
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.52	0.53	มากที่สุด	4
4. ความพึงพอใจต่อผลของการให้บริการ	4.64	0.76	มากที่สุด	3
รวม	4.68	0.58	มากที่สุด	

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชนกับคุณภาพการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก พบว่า ภาพรวมประชาชนที่รับ

บริการองค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีความพึงพอใจในคุณภาพบริการในทิศทางบวก ระดับสูงอย่างมีในสำคัญทางสถิติ (r = 4.68, p-value<.05) และพบว่า การให้บริการด้านด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้รับบริการ มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก ระดับสูงมาก อย่างมีในสำคัญทางสถิติ (r = 4.84, p-value<.05) แสดงตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ (r) ความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชนกับคุณภาพการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

ข้อความ	คุณภาพการบริการ		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
1. ด้านกระบวนการ/ ขั้นตอนการให้บริการ	0.782	.000*	ทิศทางบวก ระดับสูง
2. ด้านเจ้าหน้าที่/ บุคลากรผู้ให้รับบริการ	0.811	.000*	ทิศทางบวก ระดับสูงมาก
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	0.764	.000*	ทิศทางบวก ระดับสูง
4. ความพึงพอใจต่อผลของการให้บริการ	0.758	.000*	ทิศทางบวก ระดับสูง
รวม	0.766	0.000*	ทิศทางบวก ระดับสูง

p - value < .05

อภิปรายผล

ระดับคุณภาพบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาพรวมคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวิณี นกจั่น (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง ผลการวิจัยยังพบว่าระดับความคิดเห็น ปัจจัยคุณภาพการให้บริการ และระดับความคิดเห็นด้านความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.501) และ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.557) ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐาน คุณภาพการให้บริการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยคุณภาพ การให้บริการส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง ร้อยละ 63 (R2 = 0.63) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง มีจำนวน 4 ด้าน คือ การให้ความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการ ความเข้าใจผู้ใช้บริการ การตอบสนอง

ผู้ใช้บริการ และความเป็นรูปธรรมของการบริการ และสอดคล้องกับ นริศรา มณีสาร และอัจฉราวรรณ รัตนพันธ์ (2567) ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพการให้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า และด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ตามลำดับและ 2) การบวนการตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้านพฤติกรรมหลังการใช้บริการ ด้านการตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ ด้านการตัดสินใจใช้บริการ ด้านการเสาะแสวงหาข้อมูลและด้านการประเมินทางเลือก ตามลำดับ และ 3) คุณภาพการให้บริการส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพรคือ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้าด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้และด้านความเป็นรูปธรรมของบริการตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการฟู้ดเดลิเวอรี่ในการพัฒนารูปแบบของบริการและการปรับปรุงกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคเพื่อการยกระดับคุณภาพการให้บริการในตลาดบริการฟู้ดเดลิเวอรี่ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ Parasuraman et al. (1985) การวัดคุณภาพการบริการ สามารถสรุปตามความคาดหวังของผู้รับบริการได้ 2 ระดับ คือ มีคุณภาพ และคุณภาพที่น่าดึงดูด หมายถึง เป็นไปตามความคาดหวังของลูกค้า และหากไม่เป็นไปตามนั้นก็จะนำไปสู่ความไม่พอใจของลูกค้า ในทางกลับกันคุณภาพที่น่าดึงดูดใจ หมายถึง สิ่งที่ลูกค้าไม่คาดคิด แต่จะชื่นชมและประทับใจปัจจัยเหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดระดับคุณภาพการให้บริการได้อย่างดีซึ่งการประเมินคุณภาพการให้บริการนั้นทำได้ยากกว่าการประเมินคุณภาพสินค้า เพราะการประเมินนั้นไม่ได้วัดเฉพาะผลของการให้บริการแต่ยังต้องประเมินผลถึงกระบวนการส่งมอบการให้บริการนั้นด้วย

ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความพึงพอใจการให้บริการแก่ประชาชน ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Katz (1983) การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค(Consumer) หรือผู้รับสาร (Receiver) โดยผู้รับสารจะอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำการเลือกใช้สื่อ (Active Selector of Media Communication) ซึ่งนับได้ว่า เป็นมุมมองที่แตกต่างเป็นจากทฤษฎีเดิม ที่ไม่ให้ความสำคัญกับผู้รับสาร เพราะแต่เดิมผู้รับสารถูกมองว่าเป็นผู้ถูกกระทำ ดังนั้น สมมุติฐานของ ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการสื่อสาร ผู้ส่งสารจึงไม่อาจคาดหมายความสัมพันธ์ระหว่างข่าวสารกับระสิทธิภาพของการสื่อสาร และสอดคล้องกับงานวิจัย Holopainen & Suslova (2019) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและแรงจูงใจของพนักงาน Generation Z โดยได้ศึกษาทัศนคติโดยรวมของ

พนักงาน Generation Z แรงจูงใจในการปฏิบัติงานทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของพนักงาน Generation Z และระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน Generation Z จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในและภายนอกส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงาน Generation Z โดยปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้พนักงานพึงพอใจในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ โอกาสในการเติบโตก้าวหน้า การบังคับบัญชาของผู้นำ ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อมในองค์กรและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานที่ดี ในขณะที่ผลตอบแทนพนักงานเป็นปัจจัยที่สำคัญรองลงมา และงานวิจัยของ Istiaque & Molla (2015) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานสำหรับการบริหารจัดการพนักงาน จากผลการศึกษาพบว่า ผลตอบแทนพนักงาน ความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน คุณลักษณะงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความมั่นคงในงาน สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ทำให้พนักงานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก หากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นไม่เป็นที่น่าพอใจ จะส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจของพนักงานในการปฏิบัติงานในทางลบและทำให้พนักงานตัดสินใจลาออก ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรลดลง

ความพึงพอใจของของประชาชนที่มารับบริการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ ความพึงพอใจการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาพรวมประชาชนที่รับบริการองค์การบริหารส่วนตำบลท้องฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีความพึงพอใจในคุณภาพบริการในทิศทางบวก ระดับสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ Good (1973) ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพหรือระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจ และเจตคติของบุคคลที่มีต่องาน จากความหมายของ ความพึงพอใจ ที่มีผู้ให้ความหมายไว้ข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าพอจะสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก ดังนั้นพอกล่าวสรุปได้ว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จ และแนวคิดของ Scott (1970) การจูงใจให้เกิดความพึงพอใจ ต่อการทำงานที่จะให้ผลในเชิงปฏิบัติ มีลักษณะดังนี้ 1) งานควรมีส่วนสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว และมีความหมายสำหรับผู้ทำ 2) งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงาน และการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ 3)เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงาน จะต้องมีลักษณะดังนี้ 3.1) คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย 3.2) ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง 3.3) งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้ เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการเลือกเรียนตามความสนใจ และมีโอกาสร่วมกันตั้งจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายใน การทำกิจกรรม ได้เลือกวิธีแสวงหาความรู้ด้วยวิธีที่ผู้เรียนถนัด และสามารถค้นหาคำตอบได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คำถามควรมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และไม่ก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม ควรมีการทดลองใช้ก่อนนำไปใช้จริงเพื่อประเมินว่าแบบสอบถามสามารถสะท้อนข้อมูลที่ต้องการศึกษา ความครอบคลุมของเนื้อหาคลุมปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพและความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปวิเคราะห์และปรับปรุงการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความถูกต้องของมาตราส่วนประมาณค่าควรมีการตรวจสอบว่าเหมาะสมหรือไม่ เช่น มีตัวเลือกที่หลากหลายและสามารถสะท้อนความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามได้อย่างครบถ้วน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การเพิ่มความหลากหลายของตัวเลือกพิจารณาเพิ่มตัวเลือกที่สะท้อนความแตกต่างของกลุ่มประชากรได้ดียิ่งขึ้น เช่น รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับอาชีพ หรือช่วงรายได้ที่มีความละเอียดมากขึ้น การขยายขอบเขตคำถามเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ เช่น ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ หรือความรวดเร็วในการดำเนินการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปพัฒนาการให้บริการได้ตรงจุดมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

พัฒนาแนวทางการปรับปรุงคุณภาพบริการต่อเนื่อง แม้ว่าผลลัพธ์จะอยู่ในระดับสูง แต่การนำข้อมูลจากความคิดเห็นของประชาชนมาปรับปรุงจะช่วยให้บริการมีมาตรฐานที่ดียิ่งขึ้น ดำเนินการขยายผลการวิจัยไปยังบริบทอื่น ๆ ให้อาจนำรูปแบบการวิจัยนี้ไปศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและหาแนวทางพัฒนาในระดับนโยบายที่กว้างขึ้น นำไปจัดทำมาตรฐานบริการตามผลการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนมั่นใจในคุณภาพบริการที่ได้รับ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบที่เข้าใจง่าย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จรัส สุวรรณมาลา. (2541). *การปฏิรูปการคลังและการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ฉายาลักษณ์ ศรีจะบก. (2562). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์ จำกัด*. ค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นริศรา มณีสาร และอัจฉราวรรณ รัตนพันธ์. (2567). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชันฟู้ดเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองจังหวัดชุมพร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 14*(12), 99-110.

นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ. (2541). องค์กรพัฒนาเอกชนกับบทบาทใหม่ในรัฐธรรมนูญ. *วารสารปฏิรูปการเมือง - กระจายอำนาจ, สถาบันนโยบายศึกษา, (เมษายน 2541),* 5-7.

ภาวิณี นกจั่น. (2563). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการใน สำนักงานสรรพากร พื้นที่กรุงเทพมหานคร 11 สาขาดินแดง*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มานพ อายา. (2554). *ความพึงพอใจของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ที่มีต่องานบริการการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. ทุนวิจัยของคณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาษาอังกฤษ

Bemard. (1968). *แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ*. วันที่ค้นข้อมูล 1 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://phankaew.blogspot.com/p/blog-page_5882.html

Geeratigronpong, N. (2021). *Factors Affecting Operational Satisfaction of EGAT Employees at Vajiralongkorn Dam.* Master of Business Administration, Thammasat University. (in Thai).

Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education* (3rd ed). New York: McGraw-Hill.

Herzberg, F. (1970). One more time: How do you motivate employees?. *Harvard Business Review, 48*(1).

Holopainen, L., & Suslova, A. (2019). *Job Satisfaction & Employee Motivation: Case Generation Z.* Bachelor of Business Administration International Business, KAMK University ใ

Istiaque, M., & Molla, H. (2015). Ensuring Job Satisfaction for Managing People at Work. *Global Disclosure of Economics & Business, 4*(2), 155-166.

Katz, E. (1983). Uses and gratifications theory in the study of communication. In G. Gumpert & R. Cathcart (Eds.), *Inter/media: Interpersonal communication in a media world* (pp. 163-176). New York: Oxford University Press.

Maslow, A. H. (1970). *Mativation and personanlity.* New York: Harper &Row Publishers.

McGregor, D. (1960). *The human side of enterprise.* New York: McGraw-Hill.

Nukulungaree, S. (2012). *The Job Satisfaction of the Employees of Thai Airways International Public Company Limited.* Master of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce. (in Thai).

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research. *Journal of marketing, 49,* 41-50.

Scott, J. (1970). *The analysis of social organizations.* New York: Wiley.

การตัดสินใจและความพึงพอใจที่มีต่อการเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร

The Study Decisions and Satisfaction with Purchasing Brand Name Bags of Population in Bangkok Metropolitan

แววปราชญ์ กิจรุ่งเรืองไพศาล (Weawprach Kitrungruangphaisan)
มหาวิทยาลัยเกริก
Krirk University
E-mail: ar_phorn@hotmail.com

Received: 25 November 2024
Revised: 20 December 2024
Accepted: 27 December 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้บริโภคที่มีต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ และความพึงพอใจเลือกซื้อ กระเป๋าแบรนด์เนมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมที่มีต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ และความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของผู้บริโภคของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคที่ใช้กระเป๋าแบรนด์เนมพักอาศัยในกรุงเทพมหานคร ที่มีที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร จำนวน 384 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปด้วย สถิติ t-test และ One Way ANOVA

ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดระดับมาก พบว่า ราคากระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ภาพรวมความพึงพอใจผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนม ระดับมาก ภาพรวมความคิดเห็นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนมระดับมาก และพบว่า เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อการตัดสินใจรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม อย่างมีนัยทางสถิติ p-value < .05 และมีผลต่อความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .05 ส่วนผสมทางการตลาด ได้แก่ การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัด

จำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม และความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p – value < .05 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การตัดสินใจ, ความพึงพอใจ, การเป๋าแบรนด์เนม

Abstract

The research objectives were twofold: first, to examine demographic factors like gender, education level, and average monthly income in relation to purchasing decisions and satisfaction with brand name bags among Bangkok consumers; and second, to analyze marketing mix factors such as brand name bag services, pricing, product range, and distribution channels in influencing these same variables. Through a quantitative approach employing a questionnaire distributed among 384 Bangkok residents who use brand name bags, the data was subjected to analysis using t-test statistics and One Way ANOVA. The findings indicated that consumers overall exhibit a high level of engagement with brand name bags, particularly influenced by pricing. Satisfaction levels were also notably high. Additionally, demographic factors like gender, education level, and average monthly income significantly impact purchasing decisions and satisfaction levels, with statistical significance ($p < .05$). Moreover, the marketing mix elements including brand name bag services, pricing, product range, and distribution channels were found to significantly influence purchasing decisions and satisfaction levels of consumers, also with statistical significance ($p < .05$). Overall, the study highlights the intricate relationship between demographic characteristics, marketing mix factors, and consumer behavior concerning brand name bags in the context of Bangkok.

Keywords: Decisions, Satisfaction, Brand Name Bags

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์กระเป๋าแบรนด์เนม ปี พ.ศ. 2024 รายงานวิเคราะห์ตลาดผู้บริโภคให้ภาพรวมของตลาดกระเป๋าและกระเป๋าเดินทางจากมุมมองระหว่างประเทศ รายได้จากตลาดกระเป๋าและกระเป๋าทั่วโลกประมาณ 187.62 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐ คาดการณ์ว่าจะมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยประจำปี ร้อยละ 3.92 (CAGR 2024 - 2028) ในประเทศสหรัฐอเมริกามีรายได้สูงสุด โดยมียอดขายประมาณ 29,570 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐในปี 2024 และตลาดอุปกรณ์แต่งกายประกอบด้วยอุปกรณ์แต่งกายที่สวมใส่และมีสไตล์ที่เติบโตรอบคอมเพล็กเมนต์เสริมเสริมเสนอเสนอตามลุคส์ของบุคคล เช่น นาฬิกา เครื่องประดับ กระเป๋าเดินทาง กระเป๋า

กระเป๋าสตางค์ กระเป๋าถือ และภาชนะอื่น ๆ สำหรับผู้บริโภคส่วนตัว สัดส่วนของกระเป๋าและกระเป๋าเป้มีบัญชีรายรับร้อยละ 31 ของรายได้จากอุปกรณ์แต่งกายในปี 2022 (statistica, 2024)

มูลค่ากระเป๋าระหว่างปี 2018 ถึง 2020 มูลค่าตลาดของกระเป๋า 1) ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเติบโตอย่างมั่นคงและมีมูลค่าโดยประมาณประมาณ 21 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐในปี 2020 โดยการพยากรณ์แสดงให้เห็นว่ามูลค่าตลาดของกระเป๋าในภูมิภาคนี้จะยังคงเพิ่มขึ้นต่อไปและคาดว่าจะมีมูลค่าเกิน 30 พันล้านดอลลาร์สหรัฐโดยปี 2027 (Ganbold, 2022) 2) ทวีปอเมริกาเหนือเติบโตอย่างมั่นคงและมียอดรวมโดยประมาณประมาณ 17.5 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐในปี 2020 โดยการพยากรณ์แสดงให้เห็นว่ามูลค่าตลาดของกระเป๋าในภูมิภาคนี้จะยังคงเพิ่มขึ้นต่อไปและคาดว่าจะมียอดเกือบ 24.4 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐโดยปี 2027 และยุโรปเติบโตอย่างมั่นคงและมียอดรวมโดยประมาณประมาณ 20.24 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐในปี 2020 โดยการพยากรณ์แสดงให้เห็นว่ามูลค่าตลาดของกระเป๋าในภูมิภาคนี้จะยังคงเพิ่มขึ้นต่อไปและคาดว่าจะมียอดเกือบ 28 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐโดยปี 2027 (Smith, 2023), SF BRAND NAME (2566) นำเสนอว่า กระเป๋าแบรนด์เนมที่น่าซื้อ ปี 2566 10 อันดับ เป็นความสำเร็จ ฐานะทางสังคม และเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์และความมั่นใจ การตัดเย็บด้วยวัสดุแบรนด์เนมคุณภาพสูง รวมถึงราคาเพิ่มสูงขึ้นทุกปี สร้างคุณค่า เพิ่มเสน่ห์ของกระเป๋าแบรนด์เนม การได้ครอบครองกระเป๋าแบรนด์เนมเป็นความหวังของทุกคน อีกทั้งกระเป๋าแบรนด์เนมสิ่งที่บ่งบอกถึงฐานะทางสังคมและ ยังเป็นไอเท็มที่เสริมลุคการแต่งตัว สร้างความมั่นใจให้กับผู้เป็นเจ้าของอีกด้วย แต่ด้วยราคาของกระเป๋าแบรนด์เนมที่ค่อนข้างสูง ในการลงทุนซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมแต่ละครั้ง จึงต้องมีการไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ในด้านของงบประมาณ ประโยชน์ใช้สอย ผลกำไรจากการลงทุน รวมถึงคำนึงถึงไลฟ์สไตล์และการใช้งานของตนเอง

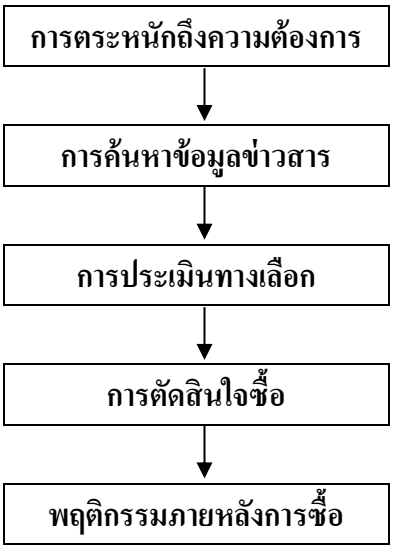
การตัดสินใจที่มีต่อการเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม วิธีเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมใบแรก การตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมใบแรกในชีวิต เปรียบเสมือนก้าวสำคัญ เป็นช่วงเวลาสำคัญช่วงเวลาหนึ่งในชีวิต ที่จดจำตลอดไป เพราะเมื่อได้ตัดสินใจที่จะใช้เงินจำนวนมากเพื่อเป็นเจ้าของกระเป๋าแบรนด์หรูใบแรก การค้นหาแบรนด์และรุ่นที่เหมาะสมคือ ความท้าทายอันยิ่งใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมมีดังนี้ 1. ความรักความชอบกระเป๋าแบรนด์เนม (Love at first sight) เมื่อค้นคว้าข้อมูลกระเป๋าแบรนด์เนม สามารถการตัดสินใจเป็นเจ้าของกระเป๋าแบรนด์หรูสักใบสามารถเป็นได้มากกว่าแค่เครื่องประดับแฟชั่นบนร่างกาย แต่มันยังสามารถเป็นสินทรัพย์เพื่อการลงทุนที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมาก ขึ้นอยู่กับความหายาก และความต้องการของตลาดซื้อขายในอนาคตน่าดึงดูด แต่แนะนำให้ผู้ซื้อครั้งแรกลงทุนด้วยความรักเสมอ เลือกกระเป๋าที่คุณหลงรักจริง ๆ ไม่ใช่กระเป๋าที่แค่ดูดีหรือเป็นกระเป๋าตามสมัยแฟชั่นในช่วงเวลานั้น เหตุผลการให้รางวัลตัวเอง ล้วนแล้วแต่มีผลทางจิตใจ สิ่งที่ต้องคำนึงเพิ่มขึ้นคือ เหมาะกับงบประมาณของตนเอง เหมาะสมกับบุคลิกและการใช้งานในชีวิตประจำวัน โอกาสจะใช้งานกระเป๋าใบนี้บ่อยเพียงใด มองเห็นภาพตัวเอง ยังคงใช้กระเป๋าใบนี้ในอีกหลาย 10 ปีต่อไป

และตอบโจทย์กับทุกสิ่งที่ฉันต้องการเพียงใด 2. แบรนด์เนมราคาถูก (Define your Budget) สิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องคำนึงก่อนเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมใบแรก นั่นก็คือ Budget หรืองบประมาณ

ความรู้เรื่องกระเป๋าแบรนด์เนม SF BRAND NAME (2566) กระเป๋าแบรนด์เนมที่น่าซื้อ ปี 2566 10 อันดับ เป็นความสำเร็จ ฐานะทางสังคม และเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์และความมั่นใจ การตัดเย็บด้วยวัสดุคุณภาพสูง รวมถึงราคาที่ขยับสูงขึ้นทุกปี ล้วนแล้วแต่สร้างคุณค่าของกระเป๋าแบรนด์เนม เป็นการเพิ่มเสน่ห์ ให้น่าจับจองเป็นเจ้าของมากยิ่งขึ้น มีดังนี้ 1) Chanel 22 Chanel 22 ขึ้นแท่นเป็นหนึ่งใน It Bag ในวงการแฟชั่น โดยเปิดตัวครั้งแรกบนรันเวย์คอลเล็กชันฤดูใบไม้ผลิ/ฤดูร้อน ปี 2565 ออกแบบโดย Virginie Viard ครีเอทีฟไดเรกเตอร์ประจำแบรนด์มากฝีมือ มาพร้อมกับสไตล์เรียบง่ายที่ผสานลงตัวระหว่างความคลาสสิก ความหรูหรา และความน้อยแต่มากอย่างลงตัว ซึ่งมีเอกลักษณ์ด้วยการตัดเย็บวัสดุหนังลูกวัวเคลือบเงาลายควิลท์ เสริมด้วยตัวอักษร CHANEL รังสรรค์ขึ้นจากโลหะเคลือบทอง รูปลักษณ์ของกระเป๋าถูกออกแบบมาในสไตล์เรียบหรู ภายนอกตัดเย็บจากวัสดุหนัง กับลวดลายควิลต์ข้าวหลามตัดขนาดใหญ่อันเป็นเอกลักษณ์ที่สาวกชาแนลคุ้นตากันเป็นอย่างดี รูปทรงสี่เหลี่ยมสุดคลาสสิก พร้อมลายละเอียดจีบย่นที่ปากกระเป๋าด้านบน เชื่อมต่อกับสายโซ่สะพายร้อยหนัง ซึ่งประดับด้วยเหรียญอะไหล่สีทองฉลุลวดลายโลโก้ CC และ CHANEL PARIS อีกทั้งตัวกระเป๋าด้านหน้า ยังโดดเด่นด้วยอะไหล่สีทอง และโลหะเคลือบสีดำเป็นตัวอักษรเรียงว่า CHANEL และสายสะพายมีความยาว จึงสามารถสะพายไหล่และสะพายข้างได้ รวมถึงมีพื้นที่ในกระเป๋ากว้างจึงสามารถบรรจุสิ่งของจำเป็นต่าง ๆ ได้ครบครัน ตอบโจทย์การใช้งานในชีวิตประจำวันได้ดี นอกจากนี้ ยังเป็นอีกหนึ่งรุ่นที่มีราคาพุ่งสูงต่อเนื่องทุกปี ราคาจำหน่ายปัจจุบันเริ่มต้นที่ประมาณ 247,000 บาท 2) Small Lady Dior My Abc เป็นอีกแบรนด์หนึ่งที่น่าซื้อน่าใช้ SMALL LADY DIOR MY ABC DIOR BAG หนึ่งในกระเป๋าที่มีชื่อเสียงและทรงอิทธิพลมากที่สุดรุ่นหนึ่งในโลกของแฟชั่นที่ถูกตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติให้กับเลดี้ไดอาน่า หรือ เจ้าหญิงไดอาน่าที่เราคุ้นเคย แฟชั่นไอคอนแห่งยุค ปี 1980 - 90 ถือได้ว่าเป็นกระเป๋ารุ่น Iconic ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงมาเป็นเวลานาน อีกทั้งยังถูกจัดให้เป็น Timeless Investment ที่คุ้มค่าแก่การลงทุน ออกจำหน่ายครั้งแรกเมื่อ ปี ค.ศ. 1994 ภายใต้ชื่อ “Chouchu” ซึ่งมีความหมายว่า เป็นที่ชื่นชอบ เป็นกระเป๋าไอคอนิกที่ได้รับความนิยมต่อเนื่องมานานกว่า 20 ปี ตัวกระเป๋ารังสรรค์ขึ้นจากหนังแกะคุณภาพดี ตัดเย็บแบบควิลท์ลวดลาย Cannage ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากเก้าอี้นโปเลียน ซึ่งมีให้เลือกสารพัดสีสันให้เข้ากับสไตล์การแต่งตัวของคุณ พร้อมทั้งประดับด้วยชาร์ม Dior สีทองอันเป็นเอกลักษณ์ของรุ่น ช่างฝีมือจะต้องใช้ทักษะขั้นสูงในการตัดเย็บลายทั้งหมดด้วยมือ ซึ่งช่าง 1 คน จะใช้เวลาอย่างน้อย 8 ชั่วโมงในการเย็บรวมถึงประกอบอะไหล่ของกระเป๋าเข้าด้วยกัน โดยมีอะไหล่เงินทั้งหมดจำนวน 43 ชิ้น ภายในกระเป๋าแบ่งออกเป็นช่องหลักสุดกว้างและช่องซิปให้เก็บสิ่งของต่าง ๆ ปลอดภัย นอกจากรุ่นนี้มีสายสะพายที่สามารถถอดออกได้แล้ว ยังสามารถตกแต่งดีเทลสายสะพายด้วยตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ 3 ตำแหน่ง มอบเสน่ห์ไม่เหมือนใครและเพิ่มความเก๋ในสไตล์ของตนเองได้อีกด้วย ที่สำคัญ สามารถใช้งานได้หลายรูปแบบทั้งสะพายไหล่ สะพายข้าง และคล้องแขน ราคาจำหน่าย

ปัจจุบันอยู่ที่ประมาณ 240,000 บาท 3) Gucci GG Marmont Matelassé กระเป๋า Gucci Marmont หรือที่รู้จักกันในชื่อ GG Marmont เปิดตัวครั้งแรกในคอลเลกชั่น Fall/Winter Ready to Wear ปี 2016 ถึงแม้ว่ามันจะเป็นแค่ส่วนหนึ่งของคอลเล็กชั่น ซึ่งออกแบบโดย อาเลสซันโดร มิเชล (Alessandro Michele) แฟชั่นดีไซเนอร์ชาวอิตาลี แต่ Double G Buckle และลวดลายรูปร่างแนวเส้นต่าง ๆ ที่เกิดจากการเย็บนวม Matelassé ก็ทำให้ GG Marmont ได้รับตำแหน่ง Gucci Hall of Fame ไปอย่างไม่ต้องสงสัย Gucci GG Marmont สุดคลาสสิกตัดเย็บจากหนังกลับลายเชฟรอนเคลือบด้านและโดดเด่นด้วยโลโก้ 'GG' ใหม่ในฮาร์ดแวร์ทองเหลืองโบราณ โดยโลโก้ GG ตัวใหม่นี้ เปิดตัวอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกบนเข็มขัด Gucci เมื่อปี ค.ศ. 2015 หนึ่งปีก่อนที่ Alessandro Michele ผู้อำนวยการฝ่ายสร้างสรรค์คนใหม่จะเปิดตัวคอลเลกชั่นกระเป๋าถือ Gucci Marmont ในปี ค.ศ. 2016 ได้รับแรงบันดาลใจจากหัวเข็มขัดที่บริษัทแฟชั่นสร้างขึ้นในทศวรรษ 1970 โดยเลือกที่จะเปลี่ยนตำแหน่งตัว G เพื่อให้ทั้งสองหันไปทางเดียวกันและซ้อนทับกัน สำหรับกระเป๋า GG Marmont มีจำหน่ายทั้ง กำมะหยี่, หนังแกะ, ลวดลาย Chevron แบบ Zigzag , ผ้ายีนส์, หนัง Python, หนังลูกวัวลายเกรน กระเป๋า Gucci Marmont ส่วนใหญ่ผลิตขึ้นจากหนังควิลท์ลายซิกแซก แต่ Gucci ยังใช้หนังเกรนที่หนาขึ้นเพื่อสไตล์ที่เรียบง่ายยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น Gucci ตระหนักถึงความต้องการในการออกแบบที่ไม่เหมือนใครและออกแบบ Marmont ใหม่อย่างต่อเนื่องในหลากหลายสี ผ้า และประเภทหนัง ราคาจำหน่ายอยู่ที่ประมาณ 89,700 บาท

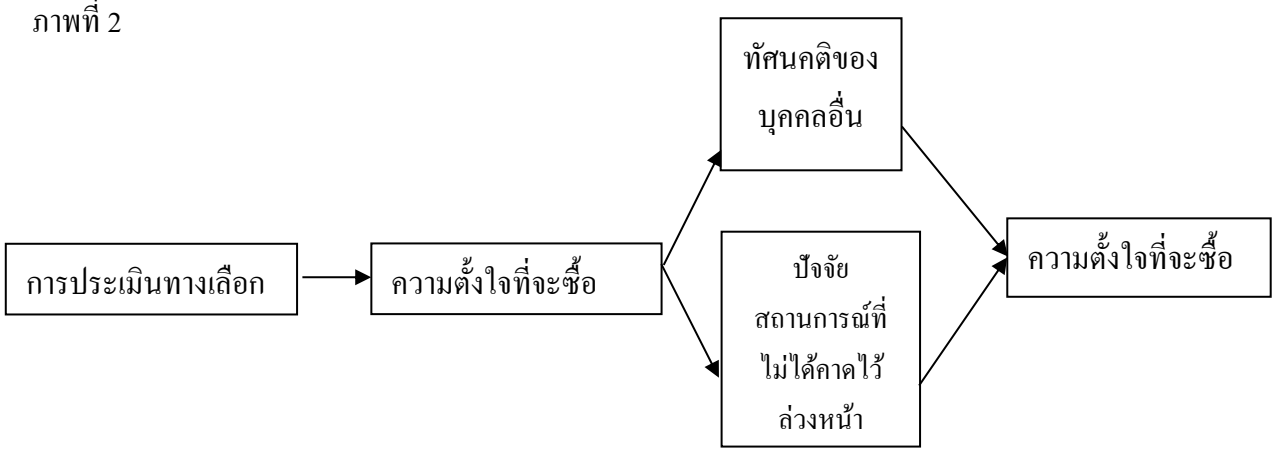
Kotler (2003, pp. 200-209) ได้แบ่งขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเป็น 5 ขั้นตอนคือ 1) การตระหนักถึงความต้องการ 2) การค้นหาข้อมูลข่าวสาร 3) การประเมินทางเลือก 4) การตัดสินใจซื้อ และ 5) พฤติกรรมภายหลังการซื้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กระบวนการตัดสินใจซื้อเกิดขึ้นเป็นเวลานานกว่าที่จะมีการซื้อจริงและมีผลกระทบหลังจาการซื้อตามมา แสดงภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนในกระบวนการตัดสินใจซื้อ

จากภาพที่ 1 มีรายละเอียด ดังนี้ 1) การตระหนักถึงความต้องการ (Need Recognition) หรือการตระหนักถึงปัญหา (Problem Recognition) เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการตัดสินใจซื้อ โดยที่ผู้บริโภครู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างภาวะความต้องการที่แท้จริงกับความต้องการที่ปรารถนา ความต้องการอาจถูกกระตุ้นโดยสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกก็ได้เช่น ความหิวความกระหาย 2) การค้นหาข้อมูลข่าวสาร (Information Search) เมื่อผู้บริโภคได้รับการกระตุ้นมีแนวโน้มที่จะค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกบสินค้านั้น ๆ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ระดับ คือ

การค้นหาข้อมูลแบบธรรมดา ได้แก่ การเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกบสินค้ามากขึ้น และในระดับถัดมาบุคคลอาจเข้าสู่การค้นหาข้อมูลข่าวสารอย่างกระตือรือร้น โดยการอ่านหนังสือการสอบถามเพื่อนหรือการเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกบสินค้านั้น แหล่งข้อมูลข่าวสารหลักที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 2.1) แหล่งบุคคล(Personal Source) ได้แก่ครอบครัวเพื่อน คนรู้จัก 2.2) แหล่งการค้า (Commercial Source) ได้แก่ การโฆษณา พนักงานขายบรรจุภัณฑ์ การสาธิตสินค้า 2.3) แหล่งชุมชน (Public Source) ได้แก่ สื่อมวลชน องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง 2.4) แหล่งทดลอง (Experimental Source) ได้แก่การจัดการ การตรวจสอบและการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์แหล่งข้อมูลข่าวสารแต่ละแหล่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อต่างกันไปตามประเภทของผลิตภัณฑ์และบุคลิกลักษณะเฉพาะของผู้ซื้อ โดยทั่วไปผู้บริโภคจะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จากแหล่งการค้าที่จะให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารแต่แหล่งข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพที่สุด คือ แหล่งบุคคล ซึ่งทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและช่วยประเมินผลข้อมูล 3) การประเมินทางเลือก(Evaluation of Alternatives) ผู้บริโภคจะประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับตราสินค้าเชิงเปรียบเทียบโดยมีกระบวนการประมวลผลข้อมูลที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย กระบวนการประเมินของผู้บริโภคส่วนใหญ่มีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งพิจารณาว่าผู้บริโภคทำการตัดสินใจซื้ออผลิตภัณฑ์โดยอาศัยจิตใต้สำนึกและมีเหตุผลสนับสนุน 4) การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) หลังจากที่ได้พิจารณาทางเลือกในขั้นตอนที่ 3 ผู้บริโภคมีความตั้งใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ที่พอใจมากที่สุด แต่อาจมี 2 ปัจจัยที่เข้ามาสอดแทรกความตั้งใจและการตัดสินใจซื้อได้ แสดงภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนระหว่างการประเมินผลทางเลือกกับขั้นตอนการตัดสินใจซื้อ

จากภาพที่ 2 มีรายละเอียดดังนี้ 1) ทัศนคติของบุคคลอื่น (Attitudes of Others) จะมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคทั้งด้านบวกและด้านลบขึ้นอยู่กับว่า บุคคลอื่นนั้น มีทัศนคติที่เหมือนหรือแตกต่างกับผู้บริโภคในผลิตภัณฑ์นั้นมากเพียงใด 2) ปัจจัยสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า (Unanticipated Situational Factors) เป็นปัจจัยที่อาจเกิดขึ้นซึ่งจะมีผลในกระทบต่อความตั้งใจซื้อเช่น ผู้บริโภคอาจมีเหตุจำเป็นจะต้องใช้เงินด่วน พนักงานขายอาจให้บริการได้ไม่ดีหรือผู้บริโภคเกิดไม่อยากซื้อขึ้นมาเฉยๆ เป็นต้น

พฤติกรรมภายภายหลังการซื้อ (Post purchase Feeling) หลังจากซื้อผลิตภัณฑ์มาแล้วผู้บริโภคจะมีความรู้สึกต่อผลิตภัณฑ์นั้น โดยเป็นช่องวางระหว่างการคาดหวังในตัวผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคและการทำงานของผลิตภัณฑ์ที่คาดหวังไว้ ถ้าผลิตภัณฑ์ไม่ตรงกับความคาดหวังของผู้บริโภคก็จะทำให้เกิดความรู้สึกผิดหวัง แต่ถ้าตรงกับความคาดหวังก็จะเกิดความรู้สึกเฉย ๆ จะเกิดความรู้สึกเฉย ๆ และเกินความคาดหวังผู้บริโภคจะเกิดความพอใจยิ่งขึ้น ความรู้สึกเหล่านี้สร้างความแตกต่างกันในแง่ที่ว่าผู้บริโภคจะกลับมาซื้อสินค้าใหม่ และจะพูดถึงผลิตภัณฑ์ในแง่ดีหรือไม่ดีกบบุคคลอื่นต่อไปหรือไม่ผู้บริโภคจะสร้างรูปแบบความคาดหวังของตน (Kotler, 1997)

กระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ ขั้นที่ 1 การรับรู้ถึงปัญหา กระบวนการซื่อจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ซื้อตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการของตนเอง ขั้นที่ 2 การค้นหาข้อมูลผู้บริโภคแสวงหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจ ในขั้นแรกจะค้นหาข้อมูลจากแหล่งภายในก่อนเพื่อน ามาใช้ในการประเมินทางเลือก หากยังได้ข้อมูลไม่เพียงพอก็ต้องหาข้อมูลเพิ่มจากแหล่งภายนอก ขั้นที่ 3 การประเมินผลทางเลือก ผู้บริโภคจะนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาจัดเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียทั้งในลักษณะการเปรียบเทียบหาทางเลือก และความคุ้มค่ามากที่สุด ขั้นที่ 4 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด หลังการประเมิน ผู้ประเมินจะทราบข้อดี ข้อเสีย หลังจากนั้นบุคคลจะต้องตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหามักใช้ประสบการณ์ ในอดีตเป็นเกณฑ์ทั้งประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น ขั้นที่ 5 การประเมินภายหลังการซื้อเป็นขั้นสุดท้ายหลังจากการซื้อ ผู้บริโภคจะนำผลิตภัณฑ์ที่ซื้อนั้นมาใช้ และในขณะเดียวกันก็จะทำการประเมินผลิตภัณฑ์นั้นไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ไม่ได้หยุดตรงที่การซื้อ

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถกล่าวได้ว่า สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม เป็นอีกหนึ่งสินค้า ที่เป็นความสินใจของผู้บริโภค ซึ่งจากสถานการณ์มูลค่ากระเป๋าแบรนด์เนมในทั่วโลกเป็นคุณลักษณะชี้นำให้ปรากฏกระแสความต้องการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ด้วยกระเป๋าแบรนด์เนมที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจ และความพึงพอใจเกิดจากการสืบเสาะข้อมูล การรับรู้ ต่อทัศนคติของบริโภค ทางด้านการประกอบธุรกิจ การเก็บสะสมเป็นทรัพย์สิน การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันรวมไปถึงแฟชั่นของบุคคลในการทำกิจกรรมทางสังคม และกระแสนิยมแฟชั่น เป็นต้น การวิจัยนี้จึงนำไปสู่การเลือกซื้อเลือกใช้ ในคุณภาพและราคาที่เหมาะสมกับตนเอง จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจดำเนินการศึกษาการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม และความพึงพอใจที่มีต่อสินค้ากระเป๋าแบรนด์ที่มีรูปลักษณะราคาที่พอเหมาะกับผู้บริโภค ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อ และความพึงพอใจเลือกซื้อ กระเป๋าแบรนด์เนมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ การบริการ ราคาสินค้า สินค้า และช่องทางการจัดจำหน่ายของกระเป๋าแบรนด์เนมที่มีต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ และความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของผู้บริโภคของประชาชนในกรุงเทพมหานคร

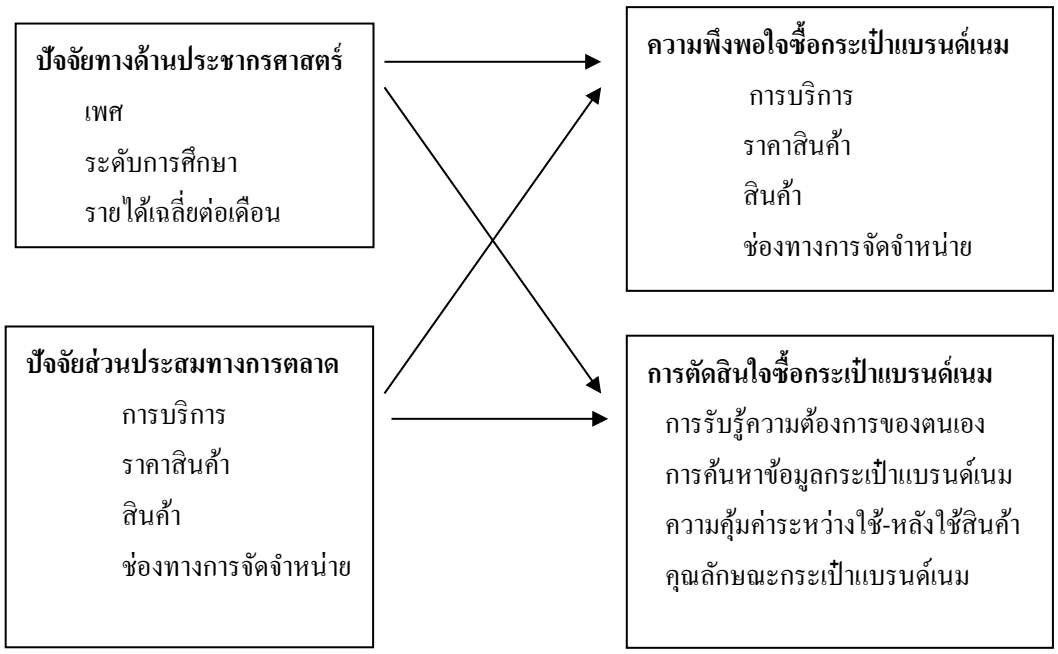
ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประชาชนที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ระทรวงมหาดไทย ปี 2564 จำนวน 384 ราย กระจายเขตเท่า ๆ กัน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างกำหนดคุณสมบัติ

2. เวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ ถึง 31 มีนาคม 2567 เป็นระยะเวลา 2 เดือน

3. สถานที่เก็บข้อมูล คือ สำนักงานเขต 50 เขต ของกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended Questionnaire) โดยแบ่งเป็น

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) จำนวน 5 ข้อคำถาม ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อคำถาม

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 18 ข้อคำถาม

ส่วนที่ 4 การตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อคำถาม

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม และการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม

2. กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และข้อคำถามในการสอบถามให้มีความชัดเจนตามผังโครงสร้างเครื่องมือวิจัย โดยกำหนดให้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบตอบสนองคู่

3. ออกแบบและสร้างแบบตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาของแบบสอบถามฯ กำหนดความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอหนังสือนำเพื่อขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ดำเนินการส่งแบบสอบถามพร้อมแนบหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย โดยจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงกลุ่มตัวอย่าง จ่าหน้าซองถึงผู้วิจัยใส่ซองเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการส่งแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ จำนวน 384 คน ใช้เวลา 20 วัน มีแบบสอบถามที่ตอบ จำนวน 384 ฉบับ อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 100.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์แบบสอบถามโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยเลขคณิต โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เนื้อหา

2. วิเคราะห์ข้อมูลสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติเชิงวิเคราะห์เป็นวิธีการตรวจสอบสมมุติฐานของการวิจัย โดยมากแล้วจะเป็นการทดสอบว่า ตัวแปรตั้งแต่สองตัวขึ้นไป มีความแตกต่างสัมพันธ์กัน หรือเกี่ยวข้องกันด้วยสถิติ One -way Analysis of variance (ANOVA)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) จำนวน 5 ข้อคำถาม ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ร้อยละข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	102	26.56
หญิง	282	73.44
รวม	384	100.0
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	14	3.67
21 – 30 ปี	43	11.19
31 – 40 ปี	87	22.65
41 – 50 ปี	132	34.37
51 – 60 ปี	74	19.27
61 ปี ขึ้นไป	34	8.85
รวม	384	100.0
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	101	26.30
ปริญญาตรี	122	31.77
สูงกว่าปริญญาตรี	161	41.93
รวม	384	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
$\leq$ 30,000	122	31.77
30,001-50,000	167	43.48
50,001-70,000	74	19.27
$\geq$ 70,001	21	5.48
รวม	384	100.0

ข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง แสดงในตารางที่ 1

พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ เพศหญิง ร้อยละ 73.44 มากที่สุดคือ ช่วงอายุ 41 – 50 ปี ร้อยละ 34.37 ระดับการศึกษา มากที่สุดระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 41.93 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากที่สุด 30,001 - 50,000 บาท ร้อยละ 43.48

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผล และอันดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง (n = 384)

ลำดับที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
	การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม				
1	ต้อนรับลูกค้าตั้งแต่ก้าวขาเข้าสู่ประตูร้าน	4.79	0.32	มากที่สุด	2
2	นอบน้อมยินดีให้บริการลูกค้า	4.81	0.34	มากที่สุด	1
3	พูดจาไพเราะทักทาย ระหว่าง และขอบคุณ	4.60	0.23	มากที่สุด	4
4	ช่วยเหลือทุกเมื่อเมื่อลูกค้ามีคำถามเกี่ยวกับสินค้า	4.26	0.24	มาก	5
5	ยิ้มแย้มระหว่างให้บริการ	4.68	022	มากที่สุด	3
	รวมรายข้อ	4.26	0.23	มาก	4
	ราคากระเป๋าแบรนด์เนม				
6	ตั้งราคาต้องครอบคลุมต้นทุนกระเป๋าแบรนด์เนม	4.57	0.27	มากที่สุด	5
7	ตั้งราคาต้องเป็นที่ยอมรับของตลาดซื้อขายกระเป๋าแบรนด์เนม	4.72	0.26	มากที่สุด	3
38	ตั้งราคาต้องสะท้อนถึงคุณค่าที่ลูกค้าได้รับ	4.63	0.21	มากที่สุด	4
9	ตั้งราคาสามารถต่อรองได้	4.77	0.32	มากที่สุด	2
10	ตั้งราคาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	4.82	0.34	มากที่สุด	1
	รวมรายข้อ	4.57	0.21	มากที่สุด	1
	ลักษณะสินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม				
11	ลักษณะมีลวดลายโลโก้	4.66	0.31	มากที่สุด	3
12	ลักษณะตัวอักษรบนผืนพื้นกระเป๋าแบรนด์เนม	4.54	0.27	มากที่สุด	5
13	ลักษณะกระเป๋ามีคงความอมตะสวยหรู	4.76	0.26	มากที่สุด	2

14	ลักษณะกระเป๋ามีความคลาสสิก	4.59	0.21	มากที่สุด	4
15	ลักษณะกระเป๋าออกแบบมาให้มีเอกลักษณ์	4.79	0.32	มากที่สุด	1
	รวมรายข้อ	4.54	0.21	มากที่สุด	2
	ช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนม				
16	โปรโมทแบรนด์ผ่านโฆษณาบนช่องทางออนไลน์	4.29	0.24	มาก	5
17	คำเชิญชวน หรือข้อความที่น่าสนใจบนโฆษณา	4.61	0.31	มากที่สุด	3
18	เลือกใช้ภาพที่สวยงาม และมีความน่าสนใจ	4.57	0.27	มากที่สุด	4
19	จัดทำแคมเปญจากส่วนลดหรือโปรโมชัน	4.72	0.26	มากที่สุด	1
20	จัดทำวิดีโอเพื่อเป็นการโปรโมทกระเป๋าแบรนด์เนม	4.63	0.21	มากที่สุด	2
	รวมรายข้อ	4.29	0.21	มาก	3
	ภาพรวมรายด้าน	4.26	0.21	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพรวมผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ระดับมาก $\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.21

ผู้วิจัยแจกแจงความคิดเห็นส่วนประสมทางการตลาดรายด้าน จำแนกตามระดับความคิดเห็นผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

อันดับ 1 ราคากระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.57, S.D. = 0.21

อันดับ 2 คุณลักษณะสินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.21

อันดับ 3 ช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมาก $\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.21

อันดับ 4 การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมาก $\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.21

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผล และอันดับความคิดเห็นความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง (n = 384)

ลำดับที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม	4.25	0.24	มาก	17
2	การต้อนรับลูกค้าตั้งแต่ก้าวขาเข้าสู่ประตูร้าน	4.61	0.31	มากที่สุด	11
3	การช่วยเหลือทุกครั้งเมื่อลูกค้ามีคำถามสินค้า	4.57	0.27	มากที่สุด	14
4	การตั้งราคากระเป๋าแบรนด์เนม	4.72	0.26	มากที่สุด	6
5	ตั้งราคาให้เป็นที่ยอมรับของตลาดซื้อขาย	4.63	0.21	มากที่สุด	9
6	การตั้งราคาต้องสะท้อนถึงคุณค่าที่ลูกค้าได้รับ	4.77	0.32	มากที่สุด	4
7	การตั้งราคาสามารถต่อรองได้	4.82	0.34	มากที่สุด	2
8	การตั้งราคาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	4.62	0.23	มากที่สุด	10
9	กระเป๋าแบรนด์เนมมีลักษณะสะดุดตา	4.46	0.24	มาก	18
10	กระเป๋ามีคงความอมตะสวยหรู	4.66	0.31	มากที่สุด	8
11	กระเป๋ามีความคลาสสิก	4.54	0.27	มากที่สุด	15
12	กระเป๋าออกแบบมาให้มีเอกลักษณ์	4.76	0.26	มากที่สุด	5
13	การจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมวาระพิเศษ	4.59	0.21	มากที่สุด	13
14	การโปรโมทแบรนด์ผ่านโฆษณาช่องทางออนไลน์	4.79	0.32	มากที่สุด	3
15	การส่งคำเชิญชวนที่น่าสนใจบนโฆษณา	4.81	0.34	มากที่สุด	1
16	การเสนอภาพที่สวยงาม และมีความน่าสนใจ	4.60	0.23	มากที่สุด	12
17	การจัดทำแคมเปญจากส่วนลดหรือโปรโมชัน	4.26	0.24	มาก	16
18	การจัดทำวิดีโอเพื่อเป็นการโปรโมท	4.68	022	มากที่สุด	7
รวมรายข้อ		4.47	0.21	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาพรวมความพึงพอใจผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนม ระดับมาก $\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.21

ผู้วิจัยแจกแจงความคิดเห็นส่วนประสมทางการตลาดรายข้อ ตามระดับความคิดเห็นความพึงพอใจผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนม ของกลุ่มตัวอย่าง 5 อันดับ ดังนี้

อันดับ 1 การส่งคำเชิญชวนที่น่าสนใจบนโฆษณามีความคิดเห็นระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.34

อันดับ 2 การตั้งราคาสามารถต่อรองได้ มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.82, S.D. = 0.34

อันดับ 3 การโปรโมทแบรนด์ผ่านโฆษณาช่องทางออนไลน์ มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.79, S.D. = 0.32

อันดับ 4 การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมาก $\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.21

อันดับ 5 กระเป๋าออกแบบมาให้มีเอกลักษณ์ มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.76, S.D. = 0.26

ส่วนที่ 4 การตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผล และอันดับความคิดเห็นการตัดสินใจซื้อของกลุ่มตัวอย่าง (n = 384)

ลำดับที่	หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
	การรับรู้ความต้องการกระเป๋าแบรนด์เนม				
1	แบรนด์เป็นจุดเริ่มต้นความสนใจในบริการ	4.86	0.34	มากที่สุด	1
2	แบรนด์เป็นขั้นตอนแรกบนเส้นทางสำหรับซื้อ	4.72	0.23	มากที่สุด	3
3	จุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้ากับแบรนด์	4.65	0.24	มากที่สุด	5
4	ความคุ้นเคยของผู้บริโภคกับแต่ละแบรนด์	4.76	0.31	มากที่สุด	2
5	จดจำโลโก้ ชื่อ สินค้า ของแบรนด์	4.68	0.27	มากที่สุด	4
	รวมรายข้อ	4.65	0.23	มากที่สุด	1
	การค้นหาข้อมูลกระเป๋าแบรนด์เนม				
6	คุณภาพของหนังและการตัดเย็บ	4.86	0.32	มากที่สุด	2
7	ตรวจสอบถึงน้ำหนักและกลิ่นกระเป๋าแบรนด์เนม	4.89	0.34	มากที่สุด	1
8	ต้องมาพร้อมกล่องออริจินัล และถุงกันฝุ่น	4.58	0.23	มากที่สุด	4
9	อักษร รหัสความสอดคล้องกับปีของกระเป๋า	4.51	0.24	มากที่สุด	5
10	ตรวจสอบซิป ตัวล็อก ประทับตรา “Made in”	4.79	022	มากที่สุด	3

รวมรายข้อ		4.51	0.23	มากที่สุด	3
ความคุ้มค่าระหว่างใช้-หลังใช้กระเป๋าแบรนด์เนม					
11	เป็นสินทรัพย์ที่สามารถสร้างมูลค่า	4.48	0.24	มาก	5
12	สามารถวางแผนลงทุนที่เพิ่มในระยะยาว	4.66	0.31	มากที่สุด	2
13	สามารถใช้นานหลายปี ครองใจคนทุกยุคสมัย	4.58	0.27	มากที่สุด	4
14	มีแนวโน้มในอนาคตที่ดีออกขายสู่ตลาดแฟชั่น	4.86	0.26	มากที่สุด	1
15	เป็นรุ่นหายาก เก็งกำไรได้คุ้มค่ากับเงินลงทุน	4.59	0.21	มากที่สุด	3
รวมรายข้อ		4.48	0.23	มาก	4
คุณลักษณะกระเป๋าแบรนด์เนม					
16	การให้เป็นการ์ดและ ใบเสร็จจากการซื้อ	4.66	0.21	มากที่สุด	4
17	สามารถดูภาพกระเป๋าแบรนด์เนมจากเว็บไซต์	4.88	0.34	มากที่สุด	1
18	มีการรับประกันว่าสินค้าเป็นของแท้ ยินดีคืนเงิน	4.58	0.24	มากที่สุด	5
19	ของแท้ไม่ตัดหรือบังโลโก้ของตัวเอง	4.76	0.31	มากที่สุด	3
20	ซิปหรือตัวปิดฝากระเป๋านั้นไม่เบาโหวงเหวง	4.86	0.26	มากที่สุด	2
รวมรายข้อ		4.58	0.23	มากที่สุด	2
รวมรายด้าน		4.28	0.21	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาพรวมความคิดเห็นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนม ระดับมาก $\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.21 ผู้วิจัยแจกแจงความคิดเห็นส่วนประสมทางการตลาดรายด้าน จำแนกตามระดับความคิดเห็นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคใช้กระเป๋าแบรนด์เนมของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

อันดับ 1 การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมาก $\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.23

อันดับ 2 คุณลักษณะสินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.23

อันดับ 3 การค้นหาข้อมูลกระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด $\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.23

อันดับ 4 ความคุ้มค่าระหว่างใช้-หลังใช้กระเป๋าแบรนด์เนม มีความคิดเห็นระดับมาก $\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.23

ตารางที่ 5 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมกับการตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม (n = 384)

ปัจจัยส่วนปรสมทางการตลาด		SS	df	MS	F	Sig.
การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.915 71.872 73.766	5 379 384	0.214 0.121	1.769	0.015*
ราคากระเป๋าแบรนด์เนม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.915 71.872 73.766	5 379 384	0.064 0.114	0.562	0.028*
สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.915 71.872 73.766	5 379 384	0.229 0.179	1.279	0.027*
ช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	1.915 71.872 73.766	5 379 384	0.145 0.093	1.559	0.020*

* p - value < 0.05

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมกับการ ตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม พบว่า

การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p – value < .05

ตารางที่ 6 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนมสินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมกับความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม (n = 384)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด		SS	df	MS	F	Sig.
การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.975 85.272 86.447	5 379 384	0.271 0.142	1.279	0.041*
ราคากระเป๋าแบรนด์เนม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.866 85.681 86.447	5 379 384	0.266 0.104	1.279	0.020*
สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.797 85.650 86.447	5 379 384	0.284 0.163	1.279	0.034*
ช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	0.887 85.560 86.447	5 379 384	0.263 0.142	1.279	0.042*

p-value < .05*

จากตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมกับความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม พบว่า การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมมีผลต่อความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p – value < .05

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อการตัดสินใจรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม อย่างมีนัยทางสถิติ p-value < .05 เพศ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < 0.5 ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด ได้แก่ การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋า

แบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .05 และ ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด ได้แก่ การบริการกระเป๋าแบรนด์เนม ราคากระเป๋าแบรนด์เนม สินค้ากระเป๋าแบรนด์เนม และช่องทางการจัดจำหน่ายกระเป๋าแบรนด์เนมมีผลต่อความพึงพอใจเลือกซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p – value < .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรัณยนันท์ ศรีจงใจ (2561) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยผู้บริโภคได้ตอบแบบสอบถามในภาพรวมอยู่ในระดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา ตามลำดับ ผู้บริโภคมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านความไว้วางใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการสื่อสาร การเอาใจใส่ ตามลำดับ ผู้บริโภคมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ภาพรวมอยู่ในระดับซื้อแน่นอน ผู้ตอบแบบสอบถามมระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ การเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านการรับชมทางงเฟซบุ๊กไลฟ์ เมื่อมีความต้องการที่จะซื้อในอนาคต ผลการทดสอบสมมุติฐานพบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ ด้านเพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กไลฟ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยประชากรศาสตร์ ด้านอาชีพที่แตกต่างกันมีการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กไลฟ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลกับการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความไว้วางใจในด้านการสื่อสาร และด้านการเอาใจใส่มีอิทธิพลกับการการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิษณุพงศ์ สุกก่ำ (2560) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสื่อออนไลน์ของผู้บริโภคใน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อสื่อที่ใช้ในการซื้อสินค้าแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประสอบการณ์ทำงาน และระดับรายได้ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อความถี่ในการซื้อสินค้าแตกต่าง ได้แก่ เพศ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อระดับราคาในการซื้อสินค้า ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ทำงานและรายได้ ในส่วนของการศึกษาปัจจัยการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อสื่อที่ใช้ซื้อสินค้าของผู้บริโภค ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคา ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อความถี่ในการซื้อสินค้าของผู้บริโภค ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ส่วนระดับราคาในการซื้อสินค้านั้นไม่มีปัจจัยทางการตลาดตัวใดที่ส่งผลเลยทั้งสิ้น ข้อเสนอแนะ ควรศึกษาเชิงปริมาณ ในประเด็นแรงจูงใจ ความจงรักภักดี ของการดำเนิน

ธุรกิจกระเป๋าแบรนด์เนม ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดที่มีระดับเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน เช่น ชลบุรี เชียงใหม่ ภูเก็ต อุดรธานี และนครราชสีมา เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผู้บริโภคมีความพึงพอใจและให้ความสำคัญกับกระเป๋าแบรนด์เนมในระดับสูง โดย ราคากระเป๋าแบรนด์เนมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด ต่อความคิดเห็นของผู้บริโภค นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังมีระดับความพึงพอใจและการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมในระดับสูง

2. ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมการบริโภคกระเป๋าแบรนด์เนมได้ดีขึ้น พร้อมเน้นย้ำว่าราคาเป็นปัจจัยสำคัญ และปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มีบทบาทต่อการตัดสินใจซื้อและความพึงพอใจของผู้บริโภค

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ศรัณยนันฑ์ ศรีจงใจ. (2561). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการตลาด, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชิษณุพงศ์ สุกก่ำ. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางสื่อออนไลน์ของผู้บริโภคใน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

SF Brand name. (2566). *10 อันดับกระเป๋าแบรนด์เนมน่าซื้อ ปี 2023.* วันที่ค้นข้อมูล 11 เมษายน 2567, เข้าถึงได้จาก https://sfbrandname.com/blog/post/10%20%E0%A1

ภาษาอังกฤษ

Ganbold, S. (2022). *Market value of bags in Asia-Pacific from 2018 to 2020, with a forecast for 2027(in million U.S. dollars).* Retrieved August 25, 2024, from https://www.statista.com/statistics/1285154/bags-market-value-north-america-forecast/

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities”. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610.

Kotler, P. (1997). *Marketing management: analysis, planning implementation and control* (9th ed.). New Jersey: Asimmon &Schuster.

Smith, P. (2023). *Market value of bags in North America from 2018 to 2020, with a forecast for 2027(in million U.S. dollars).* Retrieved August 25, 2024, from https://www.statista.com/statistics/1285154/bags-market-value-north-america-forecast/

statistica. (2024). *Luggage & Bags: market data & analysis: Market Insights report.* Retrieved August 25, 2024, from https://www.statista.com/study/48870/luggage-and-bags-market-data-and-analysis/

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร

Factors Related to Law-Abiding Behavior on Traffic Laws of Youth in Bangkok, Thailand

พงศ์รวี ธัญญสิริ (Phongrawee Thanyasiri)[1]
ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์ (Prapaporn Rojsiriruch)[2]
[1]นิสิตระดับปริญญาโท, [2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการทางสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Master's Degree Student, Assistant Dr., Master of Arts Program in Social Management
Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University
E-mail: Phongrawee.thanyasiri44@gmail.com

Received: 7 January 2025
Revised: 16 January 2025
Accepted: 17 January 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการศึกษา 2 วิธี คือ 1) การสำรวจเอกสาร เพื่อต้องการทราบถึงพฤติกรรมการละเมิดกฎหมายของนิสิตนักศึกษา โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาที่ตอบสนองต่อบทกฎหมายในเชิงบวก และมีแนวโน้มในการทำตามกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และ 2) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตนักศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 350 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรส่วนใหญ่ไม่เคยทำผิดกฎจราจร โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายของนิสิตนักศึกษา มี 4 ปัจจัย ได้แก่ ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นถึงระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจรโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นถึงระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง และ การยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะใน

การวิจัย คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการบังคับใช้กฎหมายจราจร ควรมีมาตรการที่กวดขันอย่างจริงจังในการบังคับใช้กฎหมายจราจรให้มากขึ้น และให้ครอบคลุมข้อกฎหมายจราจรให้มากขึ้น รวมถึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขบทลงโทษและอัตราโทษของกฎหมายจราจรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น เพิ่มโทษปรับหรืออัตราโทษตามความรุนแรงของความผิด เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อการการทำผิด อีกทั้ง ควรมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจราจรเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์, พฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจร

Abstract

This research purposes are to study the law-abiding behavior of youth in Bangkok and to study the factors affecting the law-abiding behavior of youth in Bangkok. The research instruments used utilizes two methods: a document survey to identify the level of law-violating behavior in youth in which considered youth's behavior corresponding positively to legislation and have a tendency to comply with the law and the justice process, and data collection using a questionnaire tool from October 1, 2024 to November 1, 2024 from youth in university in Bangkok with the reliability of 0.90. The statistical tools used for data analysis are percentages mean standard deviation and correlation coefficients.

The results indicates that most of the behavior of obeying traffic laws had never violated traffic laws composited of 4 factors affecting the law-abiding behavior of the youth: (1) the level of knowledge about traffic laws was at a high level, (2) opinions about the severity of traffic laws in general were at a moderate level, (3) opinions about the level of law enforcement were at a moderate level, and (4) acceptance of illegal behavior in society was at a moderate level. Thus, the organization directly responsible for enforcing traffic laws should have straighten measurement in enforcing the traffic laws in which extended to legal provision. The finding includes the amendment of traffic laws and penalties to be consistent with the current situation, such as increasing fines or penalties based on the severity of the offenses to create fear of wrongdoing, and additionally, the efficiency of traffic-related agencies should be improved to ensure efficient operations.

Keywords: Factors Influencing, Law-Abiding Behavior

บทนำ

ความปลอดภัยสาธารณะบนท้องถนนในประเทศไทยได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับขั้นมา ตั้งแต่ช่วงทศวรรษแห่งการดำเนินการเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนน อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงข้อมูลการวิเคราะห์ระหว่างประเทศที่มีรายได้น้อยและปานกลาง (LMIC) เทียบกับประเทศที่มีรายได้สูง (HIC) ในทศวรรษที่ผ่านมา เห็นได้ชัดว่านโยบายการจราจรที่ถูกบัญญัติขึ้นใหม่ได้แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยที่ได้มีความพยายามในการเสริมสร้างพฤติกรรมการเคารพกฎหมายและข้อบังคับเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนนให้เป็นไปตามมาตราฐานระดับสากลอยู่อย่างต่อเนื่องแล้ว แต่จำนวนอุบัติเหตุทางถนนที่ประเมินโดย WHO ในช่วงปี 2018 กลับแสดงให้เห็นถึงอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนของประเทศไทยว่าอยู่ในลำดับที่สูงสุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาจนถึงในปัจจุบัน

สถานการณ์ในประเทศไทยตามสถิติของ “แผนยุทธศาสตร์ความปลอดภัยทางถนนแห่งชาติ 2554 - 2563” (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554) อุบัติเหตุทางถนนของประเทศไทยยังคงเป็นปัญหาที่น่ากังวลมาช้านาน พบว่า กฎหมายด้านการจราจรที่ถูกละเมิดมากที่สุดคือ กฎหมายการจำกัดความเร็วและกฎหมายเกี่ยวกับการจัดที่นั่งนิรภัยสำหรับเด็กในรถยนต์ ประกอบกับจากสถิติของ กระทรวงสาธารณสุข และ World Health Organization ในเรื่องวัยรุ่นและเยาวชน ที่มีอายุ 15 - 24 ปี กับความปลอดภัยทางถนน พบว่า การบาดเจ็บจากการรถยนต์ชนกันบนถนนเป็นสาเหตุการตายอันดับ 1 และ ประเทศไทยมีอัตราเสียชีวิตจากการชนบนถนนของวัยรุ่นและเยาวชนสูงเป็นอันดับ 1 ในกลุ่มประเทศอาเซียนและสูงเป็นสองเท่าของอัตราเฉลี่ยทั่วโลก ซึ่งในแต่ละวันมีวัยรุ่นและเยาวชนเสียชีวิต 13 คน บาดเจ็บ 800 คน บาดเจ็บสาหัส 150 คน กลายเป็นผู้พิการ 7 คน โดย 1 ใน 4 ของผู้เสียชีวิต ดื่มแอลกอฮอล์ (กระทรวงสาธารณสุข, 2561) จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแนวปฏิบัติตามกฎหมายจราจรภายในประเทศไทยนั้นยังมีเป็นปัญหาของพฤติกรรมการเคารพกฎหมายของวัยรุ่นและเยาวชน และอาจจะยังขาดจิตสำนึกทางกฎหมายในการปฏิบัติตามกฎจราจร

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากสถิติของกรมการขนส่งทางบก ตามตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุการจราจรทางบกและสาเหตุที่นอกเหนือจากสาเหตุจากบุคคล ตามค่าสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงจำนวนครั้งอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นด้วยพฤติกรรมส่วนบุคคล เช่น การหลับในขณะขับรถยนต์ การขับรถยนต์ตัดหน้ากระชั้นชิด สาเหตุจากสภาพแวดล้อม เช่น ถนนลื่น/ มีฝนตก และสาเหตุจากสัญญาณไฟจราจร/ ป้ายบอกทาง เช่น มีป้ายบอกทางแต่ชำรุด/ ใช้การไม่ได้ กล่าวคือ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบก ปีงบประมาณ 2563 และ 2564 (ตุลาคม - กันยายน)

หน่วย : ครั้ง

สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบก	ปีงบประมาณ 2563	ปีงบประมาณ 2564	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)
1. สาเหตุจากบุคคล	**60,501**	**54,794**	-9.43
1.1 ขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด	11,060	10,442	-5.59
1.2 ขับรถตัดหน้ากระชั้นชิด	10,647	10,769	1.15
1.3 หลับในขณะขับรถ	921	1,052	14.22
1.4 ขับรถในขณะเมาสุรา	905	774	-14.48
1.5 อื่นๆ	36,968	31,757	-14.10
2. สาเหตุจากอุปกรณ์	**4,125**	**3,777**	-8.44
2.1 ระบบห้ามล้อขัดข้อง	1,671	1,305	-21.90
2.2 ระบบไฟขัดข้อง	197	138	-29.95
2.3 อื่นๆ	2,257	2,334	3.41
3. สาเหตุจากสภาพแวดล้อม	**1,807**	**4,610**	155.12
3.1 คนตัดหน้ารถ	606	505	-16.67
3.2 ถนนลื่น/มีฝนตก	1,148	1,961	70.82
3.3 อื่นๆ	53	2,144	3,945.28
4. สาเหตุจากสัญญาณไฟจราจร/ป้ายบอกทาง	**24,353**	**23,625**	-2.99
4.1 มี แต่ไม่ชัดเจน	1,416	1,103	-22.10
4.2 มี แต่ชำรุด/ใช้การไม่ได้	69	82	18.84
4.3 อื่นๆ	22,868	22,440	-1.87

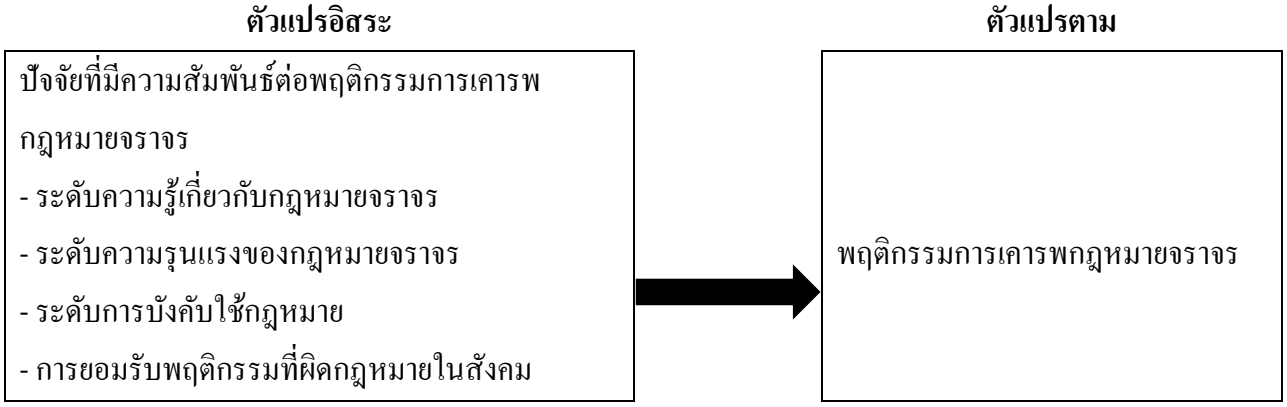
ที่มา: รายงานการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบก ประจำปีงบประมาณ 2564 (กรมการขนส่งทางบก, 2564)

จากข้อมูลและสถิติที่แสดงข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดจากพฤติกรรมละเมิดกฎหมายจราจร ส่งผลทำให้เกิดการบาดเจ็บและเสียชีวิตของผู้ใช้รถใช้ถนนและผู้ที่อยู่บนท้องถนนอีกด้วย อีกทั้งพฤติกรรมดังกล่าวจะเกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีอายุ 15 ถึง 24 ปี ที่ส่วนใหญ่จะเป็นนิสิตนักศึกษา ประกอบกับพื้นที่ในกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่มีมีการจราจรหนาแน่น มีโอกาสที่เกิดพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎหมายจราจรเป็นอย่างมาก ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษานักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย

สมมติฐานที่ 2 ระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมายของนิสิตนักศึกษานักศึกษา

สมมติฐานที่ 3 ความคิดเห็นต่อระดับการบังคับใช้กฎหมายของนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย

สมมติฐานที่ 4 การยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคมของนิสิตนักศึกษานักศึกษามีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย

White (2020) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมการเคารพกฎหมายไว้ว่า คือการที่ประชาชนโดยทั่วไปปฏิบัติตามกฎหมายและมีความปรารถนาที่จะเข้าถึงระบบยุติธรรมเพื่อร้องเรียนการกระทำผิดกฎหมายโดยพลเมืองโดยทั่วไปเชื่อว่ากฎหมายและข้อบังคับที่เป็นทางการเป็นพื้นฐานการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม หรือสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดความยุติธรรมได้

Grant (2021) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมการเคารพกฎหมายไว้ว่า คือการที่ประชากรส่วนใหญ่และผู้นำมีความเชื่อมั่น และมุ่งมั่นต่อหลักนิติธรรม โดยหลักนิติธรรมคือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของ

สังคม ประชาชนมีความเชื่อถือว่าตัวกฎหมายสะท้อนถึงค่านิยมของสังคมในขณะนั้น พร้อมกันกับส่งผลประโยชน์โดยรวมต่อประชาชน การสนับสนุนหลักนิติธรรมในระดับสูงที่ครอบคลุมถึงบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกันของกลุ่มที่กำหนดขึ้นเองภายในสังคมจะเกิดขึ้นได้ในสังคม (Tamanaha, 2004)

National Srategy Information Center (2011) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมการเคารพกฎหมายไว้ว่า คือสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่เชื่อและปฏิบัติตามหลักนิติธรรม โดยตัวบุคคลเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการช่วยสร้าง ดูแล และเคารพกฎหมาย และประกอบด้วยความตระหนักรู้ว่าไม่มีบุคคลหรือสถาบันใดอยู่เหนือกฎหมาย รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐและชนชั้นผู้ปกครองในท้องถิ่น อนึ่งคือ สิทธิของพลเมืองทุกคนต้องได้รับการคุ้มครอง ไม่ว่าฝ่ายหรือกลุ่มใดก็ตามจะมีอำนาจก็ตาม โดยวัฒนธรรมการเคารพกฎหมายดังกล่าวเป็นแนวทางในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองและรัฐ โดยวัฒนธรรมการเคารพกฎหมายสามารถเปลี่ยนแปลงพลวัตของสถาบันของรัฐ ทำให้มีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล และมียุติธรรมมากขึ้นได้ เนื่องจากพลเมืองจำนวนมากมีการตระหนักถึงหลักนิติธรรมและปฏิบัติตามหลักการของหลักนิติธรรม ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายและภาคยุติธรรมในการต่อสู้กับอาชญากรรมร้ายแรงและการทุจริตได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปมากยิ่งขึ้น โดยประชาชนจะเข้ามาอยู่ภายในกระบวนการโดยสถานะการเป็นพยาน และสามารถตรวจสอบการทุจริตหรือการปฏิบัติที่ไม่โปร่งใสภายในกระบวนการยุติธรรมได้ เป็นการกระตุ้นให้รัฐบาลมีความรับผิดชอบต่อการยึดมั่นในหลักนิติธรรมและเคารพสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น

พฤติกรรมที่ถูกควบคุมในกฎหมายจราจร

พฤติกรรมที่ถูกควบคุมในกฎหมายจราจรหรือพฤติกรรมการละเมิดกฎหมายจราจรโดยส่วนใหญ่ที่พบ คือ การขับรถฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร การจอดรถในลักษณะกีดขวางการจราจร การขับรถในลักษณะกีดขวางการจราจร การกลับรถในทางเดินรถกีดขวางการจราจร การจอดรถในเขตที่มีเครื่องหมายห้ามจอด การขับรถในขณะเมาสุรา เป็นต้น โดยสาเหตุของการทำผิดกฎหมายจราจรนั้นมาเกิดมาจากความสะดวกและเพื่อความรวดเร็วของตนเองในการไปถึงจุดหมายของการเดินทาง ในขณะที่ผู้ขับขี่รถยนต์ผู้นั้นก็ขาดความรู้ความเข้าใจและยังไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร โดยพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจร มีดังนี้

1. ขับช้าแช่ขวา หลายคนอาจคิดว่าการขับแช่ขวานั้นไม่ผิดกฎหมาย เพราะเป็นการใช้ความเร็วตามที่กฎหมายกำหนด แต่ในความจริงแล้ว ช่องจราจรทางขวามีไว้สำหรับแซง และเมื่อมีรถที่เร็วกว่าขับมาก็ต้องหลบซ้ายเท่าที่จะทำได้ การขับรถแช่ขวา มีโทษปรับสูงสุด 1,000 บาท (พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 34 และมาตรา 35)

2. ขับรถจี้ท้ายคันหน้า เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เสี่ยงเกิดอุบัติเหตุสูง เพราะระยะเบรกไม่เพียงพอ ซึ่ง พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 40 ระบุไว้ว่า ผู้ขับขี่ต้องขับรถให้ห่างจากรถคันหน้าพอสมควร ในระยะที่จะหยุดรถได้โดยปลอดภัย เมื่อจำเป็นต้องหยุดรถ

3. ขับรถคร่อมเลน หรือทับเส้นแนวแบ่งช่องเดินรถ ขับรถคร่อมเลน หรือทับเส้นแนวแบ่งช่องเดินรถ (เว้นแต่เมื่อเปลี่ยนช่องเดินรถ เลี้ยวรถ หรือกลับรถ) ถือว่ามีความผิด มีโทษปรับสูงสุด 1,000 บาท (พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 43(6), 157)

4. ขับหรือจอดรถยนต์/ รถจักรยานยนต์ บนทางเท้า ในกรุงเทพมหานคร มีนโยบายปรับผู้ฝ่าฝืนตาม พ.ร.บ. รักษาความสะอาด พ.ศ. 2535 กำหนดโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 5,000 บาท โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่เทศกิจสามารถตรวจสอบและจับได้ในทันที

5. เปิดไฟตัดหมอก โดยไม่จำเป็นการเปิดไฟตัดหมอกโดยไม่มีเหตุอันควร มีโทษปรับสูงสุด 500 บาท โดยสถานการณ์เปิดใช้ไฟตัดหมอกแล้วไม่ผิดกฎหมายนั้น ได้แก่ ฝนตกหนัก สามารถเปิดได้ เพราะจะช่วยเพิ่มวิสัยทัศน์ในการมองเห็น และหมอกหนา วิสัยการขับขี่ไม่ดี สามารถเปิดได้ รวมถึงการขับผ่านกลุ่มควัน จนไม่สามารถมองเห็นทางข้างหน้าในระยะ 50 เมตร สามารถเปิดได้

6. ดัดแปลงไฟหน้า - ไฟท้ายรถ การดัดแปลงไฟหน้า - ไฟท้ายให้เป็นแสงสีฟ้าหรือสีอื่น หรือทำให้มีความสว่างจ้าสะท้อนเข้ากระจก ส่องเข้าตาผู้ขับขี่ที่ขับสวนทางมา ทำให้สายตาพร่ามัว ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุได้ มีความผิดตาม พ.ร.บ. รถยนต์ พ.ศ. 2522 ฐานใช้รถที่มีอุปกรณ์ส่วนควบไม่ถูกต้องตามที่กำหนด มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท ส่วนรถบรรทุกและรถโดยสารสาธารณะมีความผิดตาม พ.ร.บ. การขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 ฐานเพิ่มเติมสิ่งใดสิ่งหนึ่งเข้าไป ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของผู้อื่น มีโทษปรับไม่เกิน 50,000 บาท

7. เลี้ยวรถโดยไม่เปิดไฟเลี้ยว ในทุกครั้งที่ต้องการเปลี่ยนช่องจราจรหรือเลี้ยวรถไปยังถนน - ซอย ฝั่งซ้าย - ขวา ต้องให้สัญญาณไฟเพื่อส่งสัญญาณให้รถที่ตามหลังมาได้รับรู้ โดยในกรณีของรถยนต์ ควรเปิดไฟเลี้ยวให้คันหลังเห็นชัดเจน ก่อนทางที่เราจะเลี้ยวรถ ถ้าเทียบความเร็ว รถวิ่งอยู่ที่ 30 กม./ชม. ก็ให้เปิดไฟเลี้ยวล่วงหน้าก่อน 30 เมตร ถ้ารถวิ่งอยู่ที่ 60 กม./ชม. ให้เปิดไฟเลี้ยวล่วงหน้าก่อน 60 เมตร ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ม.36 วรรค1, 148 ปรับไม่เกิน 500 บาท

8. เปิดเลนเอง หรือขับรถบนไหล่ทาง การถือวิสาสะเปิดช่องทางจราจรเองนั้นผิดกฎหมาย (พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ.2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 103 ไหล่ทางไม่ได้เป็นช่องทางที่ใช้เดินรถ) เพราะไหล่ทางเป็นช่องทางสำหรับรถฉุกเฉิน เช่น รถพยาบาล รถตำรวจ เพื่อใช้ปฏิบัติงานเหตุฉุกเฉิน หรือรถที่จอดเสียชั่วคราวเท่านั้น

9. ปาดหน้าแซงคิว ขอแทรกเข้าคอสะพาน เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เสี่ยงเกิดอุบัติเหตุ และก่อให้เกิดปัญหารถติดหนักกว่าเดิม ซึ่งการแซงในเส้นทึบ มีโทษปรับสูงสุด 1,000 บาท

10. การขับรถเกินกว่ากฎหมายกำหนด คือ เกินกว่า 90 กม./ชม. โดยส่วนใหญ่เป็นการกระทำผิดกฎหมายโดยเจตนา คือ ขับเร็วเพื่อเร่งรีบไปทำกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งทำให้เห็นว่าผู้กระทำผิดไม่เคารพกฎหมาย และไม่เคยได้รับใบสั่ง ทำให้เห็นว่าผู้กระทำผิดสามารถหลบหลีกการตรวจจับได้ ทั้งนี้ อาจจะมีกล้องตรวจจับมีน้อย หรือมีเครื่องมือตรวจสอบว่ามีกล้องตรวจจับหรือทราบว่าจุดตรวจอยู่บริเวณไหน และ

มีการแจ้งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่นทางโซเชียลเน็ตเวิร์คตลอดเวลา อันเป็นการส่งผลให้ผู้ขับขี่ขาดการเคารพกฎหมายและมีการกระทำความผิดมากขึ้น

11. พฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยง เห็นว่าผู้ใช้รถใช้ถนนมองว่า ถ้าถนนไม่มีรถยนต์น่าจะสามารถขับรถเร็วเกินกฎหมายที่กำหนดได้ หรือขับขี่เร็วกว่าที่กฎหมายกำหนดสักเล็กน้อยเห็นว่าเป็นเรื่องปกติสามารถทำได้ รวมถึงเห็นว่าคนอื่นก็กระทำกัน ซึ่งอาจจะมีเหตุว่าความเร็วที่กฎหมายกำหนดเป็น 90 กม./ชม. นั้นช้าไปสำหรับถนนสายหลักหรือถนนซุปเปอร์ไฮเวย์ ส่วนการขับรถตามหลังคันหน้าอย่างกระชั้นชิดก็อาจจะมีการปฏิบัติควบคู่กันไป อีกทั้งผู้ขับขี่มีการใช้ความเร็วในการขับขี่และขับขี่ด้วยความคึกคะนอง จะส่งผลให้ผู้ขับขี่มีพฤติกรรมการขับขี่ที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุสูง

12. พฤติกรรมไม่คาดเข็มขัดนิรภัย ในส่วนของผู้โดยสารตอนหน้าและผู้ขับ ซึ่งกฎหมายให้คาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับรถ มีการบรรจุเป็นกฎหมายบังคับเฉพาะรถที่จดทะเบียน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2537 ใช้บังคับทั้งรถขนส่งรถแท็กซี่ รถเก๋ง รถกระบะ รถตู้ ตาม ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก บังคับให้ผู้ขับรถและผู้ที่นั่งตอนหน้าคู่กับคนขับต้องคาดเข็มขัดนิรภัยด้วย ซึ่งมีระบุไว้ใน ม.123 วรรคสอง หากฝ่าฝืนก็จะเป็นความผิด มีทั้งความผิดเฉพาะตัวของคนขับรถ คือ ผู้ขับขี่ไม่รัดเข็มขัดนิรภัยไว้กับที่นั่ง และความผิดที่ไม่จัดให้คนนั่งด้านหน้าคู่กับคนขับรัดร่างกายไว้กับที่นั่งด้วยเข็มขัดนิรภัยในขณะโดยสาร โดยมีโทษปรับไม่เกิน 500 บาท ทั้ง 2 กรณี

13. ดัดแปลง-แก้ไขป้ายทะเบียน การที่ผู้ที่ใช้รถผิดกฎหมาย มีการปิดบังตัวอักษรหมายเลขรถยนต์และจังหวัด จึงได้มีกฎหมายบังคับเรื่องนี้ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 14 ประกอบมาตรา 60 หากผู้ใดฝ่าฝืน มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท นอกจากจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติรถยนต์แล้ว ยังมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ฐานปลอมแปลงเอกสาร

14. ขับรถไม่พกพาสำเนาภาพถ่ายคู่มือจดทะเบียนรถ ตามความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 42 ผู้ขับรถต้องได้รับใบอนุญาตขับรถและต้องมีใบอนุญาตขับรถและ สำเนาภาพถ่ายใบคู่มือจดทะเบียนรถ ในขณะขับหรือควบคุมผู้ฝึกหัดขับรถเพื่อแสดงต่อเจ้าพนักงานได้ทันที ผู้ฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท ด้วยเจตนารมณ์ที่ต้องมีสำเนาไว้ก็เพื่อป้องกันในกรณีรถถูกโจรกรรม

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ มีรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) ประชากร ได้แก่ นักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 18 ถึง 24 ปี ที่ได้รับใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ทุกประเภท จากมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ เนื่องจากนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มละเมิดกฎหมายจราจร จากนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีสถาบันศึกษามากที่สุด จำนวน 83 แห่ง โดยผู้วิจัยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ W.G. Cochran เนื่องจากไม่ทราบจำนวนนักศึกษาทั้งหมด โดยกำหนด

ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 มีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ 322 คน แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันความผิดพลาดจากการทำแบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงเก็บแบบสอบถามเป็นจำนวน 350 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์โดยใช้กูเกิลฟอร์ม (Google Form) ในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร และส่งคิวอาร์โค้ดของกูเกิลฟอร์ม (Google Form) ให้อาจารย์ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นิสิตนักศึกษาที่เต็มใจในการตอบแบบสอบถามเข้ามาทำแบบสอบถาม เมื่อครบตามจำนวนที่ผู้วิจัยกำหนดแล้วจึงปิดรับแบบสอบถามออนไลน์

แบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ เพศ รายได้ต่อเดือน และ ประสบการณ์ในการขับรถยนต์ โดยเป็นถามแบบปลายปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบตามตัวเลือกที่กำหนดไว้ และตอบได้ 1 คำตอบ เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนิสิตนักศึกษาที่ทำแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจร ประกอบด้วย การขับรถด้วยความเร็วตามที่กฎหมายกำหนด การปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือสัญญาณจราจร การคาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับรถ การมีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์อยู่ตัวขณะขับรถ การจอดรถยนต์ในที่ห้ามจอด การขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถ การขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่น การดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับรถยนต์ การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถยนต์ และ การไม่หยุดรถยนต์ให้คนข้ามทางม้าลาย โดยการวัดใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) ประเมินคำตอบ โดยให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว แบ่งระดับการประเมิน ดังนี้ ระดับคะแนน 5 หมายถึง ทุกครั้ง, ระดับคะแนน 4 หมายถึง เป็นประจำ, ระดับคะแนน 3 หมายถึง บ่อยครั้ง, ระดับคะแนน 2 หมายถึง นาน ๆ ที และระดับคะแนน 1 หมายถึง ไม่เคยเลย

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจร ประกอบด้วยตัวแปร ได้แก่ ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร ระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจร ระดับการบังคับใช้กฎหมาย และ การยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคม

และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเขียนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วย โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป โดยการวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson Correlation

ผลการวิจัย

จากข้อมูลทั่วไปที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.6 อายุ 21 ปี ร้อยละ 25.9 ไม่มีรายได้ ร้อยละ 45.5 มีประสบการณ์ในการขับรถยนต์ 1 - 3 ปี ร้อยละ 65.17

พฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจร พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยเลยที่จะทำผิดกฎจราจร มีค่าเฉลี่ย 1.43 เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือสัญญาณจราจร เป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 3.78 คาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับรถ เป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 3.51 ขับรถด้วยเร็วตามที่กฎหมายกำหนด บ่อยครั้ง มีค่าเฉลี่ย 2.96 มีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์อยู่กับตัวขณะขับรถ นาน ๆ ที มีค่าเฉลี่ย 2.49 ไม่เคยใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถยนต์เลย มีค่าเฉลี่ย 1.52 ไม่เคยขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่นเลย มีค่าเฉลี่ย 1.45 ไม่เคยดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับรถยนต์เลย มีค่าเฉลี่ย 1.07 ไม่เคยไม่หยุดรถยนต์ให้คนข้ามทางม้าลายเลย มีค่าเฉลี่ย 1.42 ไม่เคยขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถเลย มีค่าเฉลี่ย 1.29 ไม่เคยจอดรถยนต์ในที่ห้ามจอดเลย มีค่าเฉลี่ย 1.23

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจร

ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร พบว่า นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่าตนเองมีระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจรโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.93 เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีความรู้ว่าเมื่อจะมีคนข้ามทางม้าลายต้องหยุดให้คนข้ามทางม้าลายไปก่อน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.25 (S.D. = 0.60) มีความรู้ว่าต้องคาดเข็มขัดนิรภัยในขณะขับรถ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.20 (S.D. = 0.60) มีความรู้ว่าต้องมีใบขับขี่รถยนต์ส่วนบุคคลติดตัวขณะขับรถยนต์ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.11 (S.D. = 0.61) มีความรู้ว่าพฤติกรรมการขับรถ เช่น การขับรถแทรกแถวรถคันอื่น เป็นการขับรถโดยประมาทหรือน่าหวาดเสียว อันอาจเกิด อันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินมีความผิดตามกฎหมาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.93 (S.D. = 0.61) มีความรู้ว่าการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถมีความผิดตามกฎหมาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.92 (S.D. = 1.85) มีความรู้ว่าการมีระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจเกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ขณะขับรถมีความผิดตามกฎหมาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.90 (S.D. = 0.82) ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกำหนดความเร็วในการขับรถยนต์ในสถานที่ต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.82 (S.D. = 0.61) มีความรู้ว่าเครื่องหมายแถบริมฟุตบาทมีความแตกต่างกัน เช่น ขาวแดง ขาวเหลือง ขาวดำ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.81 (S.D. = 0.82) มีความรู้ว่าต้องขับรถยนต์อย่างไร เมื่อขับรถผ่านทางแยกที่มีสัญญาณไฟจราจรกระพริบ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.78 (S.D. = 0.82) มีความรู้ว่าพฤติกรรมการรถคร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถมีความผิดตามกฎหมาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.57 (S.D. = 0.37)

ระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจร พบว่า นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นถึงระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจรโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.42 (S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าบทลงโทษในเรื่องการดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับรถยนต์มีความรุนแรง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.74 (S.D. = 0.60) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องใบอนุญาตขับขี่รถยนต์มีความรุนแรงอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.51 (S.D. = 0.61) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องการขับรถด้วยเร็วเกินกฎหมาย

กำหนดมีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.50 (S.D. = 0.61) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องการปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจรมีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.49 (S.D. = 0.82) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องการขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถมีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.33 (S.D. = 0.37) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องการคาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับรถมีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.31 (S.D. = 0.60) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถยนต์มีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.31 (S.D. = 0.61) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องการจอดรถยนต์ในที่ห้ามจอด มีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.20 (S.D. = 0.82) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่นมีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.19 (S.D. = 1.85) คิดว่าบทลงโทษในเรื่องการหยุดรถยนต์ให้คนข้ามทางม้าลาย มีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.17 (S.D. = 0.82)

ระดับการบังคับใช้กฎหมาย พบว่า นิสิตนักศึกษาคิดว่าระดับการบังคับใช้กฎหมายโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.41 (S.D. = 0.14) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การบังคับโทษในเรื่องการขับขี่รถยนต์เมาแล้วขับมีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.66 (S.D. = 1.85) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องการไม่มีใบขับขี่รถยนต์อยู่กับตัวในขณะขับรถมีมีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.56 (S.D. = 0.37) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องการปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจรมีมีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.50 (S.D. = 0.61) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องการขับขี่รถยนต์ความเร็วเกินกว่ากฎหมายที่กำหนดมีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.44 (S.D. = 0.60) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับขี่รถยนต์มีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.42 (S.D. = 0.82) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องการขับขี่รถยนต์ไม่หยุดรถยนต์ให้คนข้ามตรงทางม้าลายมีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.41 (S.D. = 0.61) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องจอดรถยนต์ในที่ห้ามจอดมีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.34 (S.D. = 0.61) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องการใช้โทรศัพท์ขณะขับขี่รถยนต์มีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.34 (S.D. = 0.60) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องการขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่นมีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.23 (S.D. = 0.37) คิดว่าการบังคับโทษในเรื่องขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถมีระดับการบังคับใช้กฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.19 (S.D. = 0.82)

การยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคม พบว่า นิสิตนักศึกษามีการยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคม ในระดับปานกลาง ได้แก่ พฤติกรรมการขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถ พฤติกรรมการขับรถยนต์โดยไม่คำนึงถึงอัตราความเร็วที่กฎหมายกำหนด พฤติกรรมการจอดรถในที่ห้ามจอดสามารถจอดได้หากมีธุระต้องทำและผู้อื่นก็มักจอดรถในที่ห้ามจอดจนเป็นเรื่องปกติ พฤติกรรมการ

ขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่นเป็นเรื่องปกติและผู้อื่นก็มักปฏิบัติกันจนเป็นเรื่องปกติ พฤติกรรมการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับรถเป็นเรื่องที่ปฏิบัติกันทั่วไป พฤติกรรมการไม่หยุดรถยนต์ให้คนข้ามทางม้าลายเป็นเรื่องปกติและผู้อื่นก็มักปฏิบัติกันจนเป็นเรื่องปกติ พฤติกรรมการขับรถยนต์โดยไม่ปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือสัญญาณจราจรเป็นเรื่องปกติ ส่วนการยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคม ที่นิสิตนักศึกษายอมรับได้ในระดับน้อย ได้แก่ พฤติกรรมการไม่พกใบอนุญาตขับขี่รถยนต์อยู่กับตัวขณะขับรถ พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือขณะขับรถยนต์ และพฤติกรรมการขับขี่รถยนต์ขณะมึนเมา

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า นิสิตนักศึกษามีพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจร โดยส่วนใหญ่ไม่เคยเลยที่จะทำผิดกฎจราจร โดยพฤติกรรมเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษา พบว่า นิสิตนักศึกษาปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือสัญญาณจราจรเป็นประจำ คาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับรถเป็นประจำ ขับรถด้วยเร็วตามที่กฎหมายกำหนดบ่อยครั้ง มีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์อยู่กับตัวขณะขับรถ พฤติกรรมที่ไม่เคยปฏิบัติเลยนาน ๆ ที ได้แก่ ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถยนต์ ขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่น ดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับรถยนต์ ไม่เคยไม่หยุดรถยนต์ให้คนข้ามทางม้าลายเลย ไม่ขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถ และจอดรถยนต์ในที่ห้ามจอด ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณพ ประวาลลัญฉกร (2560) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลยมีระดับนิติสำนึกในการเคารพกฎหมายจราจรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาพรรณ ฉิ้ม (2551) พบว่า พฤติกรรมในการปฏิบัติตามกฎจราจรของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี รวมทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัย ศิริภักดิ์ และวรพันธุ์ สมบัติธีระ (2559) พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎหมายจราจรอยู่ในระดับค่อนข้างดีในภาพรวม

2. จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษา ในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

2.1 ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร พบว่า นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่าตนเองมีระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจรโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร อยู่ในระดับมาก ในทุกหัวข้อ ได้แก่ มีความรู้ว่าเมื่อจะมีคนข้ามทางม้าลายต้องหยุดให้คนข้ามทางม้าลายไปก่อน มีความรู้ว่าต้องคาดเข็มขัดนิรภัยในขณะขับรถ มีความรู้ว่าต้องมีใบขับขี่รถยนต์ส่วนบุคคลติดตัวขณะขับรถยนต์ มีความรู้ว่าพฤติกรรมการขับรถ เช่น การขับรถแทรกแถวรถคันอื่นเป็นการขับรถโดยประมาทหรือน่าหวาดเสียว อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินมีความผิดตามกฎหมาย มีความรู้ว่าการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถมีความผิดตามกฎหมาย มีความรู้ว่าการมีระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจเกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ขณะขับรถมีความผิดตามกฎหมาย มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกำหนดความเร็วในการขับรถยนต์ในสถานที่ต่าง ๆ มีความรู้ว่าเครื่องหมายแถบริมฟุตบาทมีความ

แตกต่างกัน เช่น ขาวแดง ขาวเหลือง ขาวดำ มีความรู้ว่าต้องขับรถยนต์อย่างไร เมื่อขับรถผ่านทางแยกที่มีสัญญาณไฟจราจรกระพริบ และ มีความรู้ว่าพฤติกรรมการรถคร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถมีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหัสดิน แก้ววิชิต และศรันยา ฉัตรเดชา (2564) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับกฎจราจรที่นักศึกษาที่มีใบอนุญาตขับขี่มีความรู้มากกว่านักศึกษาที่ไม่มีใบอนุญาตขับขี่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิษณุ นิลสาคู และศุภวัฒนา วงศ์ธนวสุ (2560) ที่มีแนวคิดเดียวกันว่า ประสบการณ์จากการเข้ารับการอบรมและการสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นปัจจัยส่งเสริมให้นักศึกษาที่มีใบอนุญาตขับขี่มีความรู้ความเข้าใจในกฎจราจรมากกว่านักศึกษาที่ไม่มีใบอนุญาตขับขี่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสุนธรา รตโนภาส และคณะ (2561) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร เกี่ยวกับการสวมหมวกนิรภัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรรศนีย์ เชื้อเชิญ (2565) พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎจราจรในทุกเรื่องในระดับค่อนข้างมาก

2.2 ระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจร พบว่า นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นถึงระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจรโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจร ที่นิสิตนักศึกษาคิดว่าบทลงโทษมีความรุนแรงในระดับปานกลาง ได้แก่ บทลงโทษในเรื่องการขับรถด้วยเร็วเกินกฎหมาย บทลงโทษในเรื่องการปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร บทลงโทษในเรื่องการขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถ บทลงโทษในเรื่องการคาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับรถมีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง บทลงโทษในเรื่องการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะขับรถยนต์มีความรุนแรง อยู่ในระดับปานกลาง บทลงโทษในเรื่องการจอดรถยนต์ในที่ห้ามจอด บทลงโทษในเรื่องขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่น บทลงโทษในเรื่องการหยุดรถยนต์ให้คนข้ามทางม้าลาย และนิสิตนักศึกษาคิดว่าระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจรที่มีระดับมาก ได้แก่ บทลงโทษในเรื่องการดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับรถยนต์ และบทลงโทษในเรื่องใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และเฉลิมชัย วิโรจน์วรรณ (2558) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มงวดกวดขันในการบังคับใช้กฎหมายของตำรวจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยความผิดที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นวาเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความเข้มงวดกวดขันมากที่สุดคือการเมาสุรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกช โรจนบุญถึง (2565) พบว่า บทกำหนดโทษตามความผิดที่ไม่เหมาะสม ควรที่มีการแก้ไขบทบัญญัติบางประการเพื่อให้มีการบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การกำหนดอัตราความเร็ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิชัย คำพานิช (2557) พบว่า ควรปรับปรุงและแก้ไขมาตรการในการลงโทษความผิดฐานขับขี่ในระหว่างเมาสุราตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงงานวิจัยของ สุภาพร ละออเอี่ยม (2566, บทคัดย่อ) พบว่า การกำหนดโทษของผู้ขับขี่ยานพาหนะขณะมีสารเสพติดในร่างกายตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ไม่เพียงพอที่จะทำให้การกระทำความผิดฐานขับขี่ยานพาหนะขณะมีสารเสพติดในร่างกายลดลง

2.3 ระดับการบังคับใช้กฎหมาย พบว่า นิสิตนักศึกษาคิดว่าระดับการบังคับใช้กฎหมายโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า นิสิตนักศึกษาคิดว่า ระดับการบังคับใช้กฎหมายที่อยู่ในระดับปานกลาง ประกอบด้วย การบังคับโทษในเรื่องการขับขี่รถยนต์เมาแล้วขับ การบังคับโทษในเรื่องการไม่มีใบขับขี่รถยนต์อยู่กับตัวในขณะขับรถ การบังคับโทษในเรื่องการปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร การบังคับโทษในเรื่องการขับขี่รถยนต์ความเร็วเกินกว่ากฎหมายที่กำหนด การบังคับโทษในเรื่องการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับขี่รถยนต์มีระดับการบังคับใช้กฎหมาย การบังคับโทษในเรื่องการขับขี่รถยนต์ไม่หยุดรถยนต์ให้คนข้ามตรงทางม้าลาย การบังคับโทษในเรื่องจอดรถยนต์ในที่ห้ามจอด การบังคับโทษในเรื่องการใช้โทรศัพท์ขณะขับขี่รถยนต์ การบังคับโทษในเรื่องการขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่น การบังคับโทษในเรื่องขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิติ วังปรีชา (2560) พบว่า กฎหมายที่มีผลกระทบกับผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงมาเป็นระยะเวลานาน กฎหมายที่บังคับใช้จึงไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญ์สินี กุลเอกสรชา และคณะ (2563) พบว่า การทำผิดกฎหมายจราจรส่วนใหญ่เป็นไปโดยเจตนา ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากขาดเครื่องมือที่เหมาะสมและเพียงพอในการตรวจจับผู้กระทำความผิด เช่น กล้องตรวจจับความเร็ว เป็นต้น ทำให้ผู้ขับขี่ขาดการเคารพกฎหมายและกระทำผิดมากขึ้น

2.4 การยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคม พบว่า นิสิตนักศึกษามีการยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคม ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคมของนิสิตนักศึกษาที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ พฤติกรรมการขับรถยนต์คร่อมหรือทับเส้นหรือแนวแบ่งช่องเดินรถ พฤติกรรมการขับรถยนต์โดยไม่คำนึงถึงอัตราความเร็วที่กฎหมายกำหนด พฤติกรรมการจอดรถในที่ห้ามจอด พฤติกรรมการขับรถยนต์แทรกแถวรถยนต์คันอื่น พฤติกรรมการไม่คาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับรถ พฤติกรรมการไม่หยุดรถยนต์ให้คนข้ามทางม้าลาย พฤติกรรมการขับรถยนต์โดยไม่ปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือสัญญาณจราจร ส่วนการยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคมที่ผู้ตอบแบบสอบถามยอมรับได้ในระดับน้อย ได้แก่ พฤติกรรมการไม่พกใบอนุญาตขับขี่รถยนต์อยู่กับตัวขณะขับรถ พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือขณะขับรถยนต์ และพฤติกรรมการขับขี่รถยนต์ขณะมึนเมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นงคราญ ตาต๊ะคำ (2558) พบว่า การขับรถจักรยานยนต์ด้วยความเร็วและการไม่สวมหมวกนิรภัยทำให้ดูเท่ห์สร้างความประทับใจกับเพศตรงข้าม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิรัชช์ญานันท์ ชัยแก้ว (2554) พบว่า ผู้กระทำผิดที่มีพฤติกรรมปาหินมีการใช้ยานพาหนะร่วมในการกระทำความผิดและไม่ใช้ ยานพาหนะที่ถูกปาหินส่วนใหญ่เป็นรถบรรทุก เหตุเกิดบนท้องถนนทั้งเลนเดี่ยวและหลายเลน มักจะเกิดเหตุในช่วงกลางคืน กระทำผิดโดยประสงค์ต่อทรัพย์และเลียนแบบตามข่าว โดยไม่ทราบว่าถูกจับกุมตัวได้และไม่รู้ว่ามีการลงโทษอย่างไร และผู้กระทำผิดทุกคนคิดว่าพฤติกรรมปาหินเป็น

เรื่องที่ทำตามง่ายได้ง่าย ดังนั้น จึงควรมีการเสนอข่าวโดยเน้นในเรื่องฐานความผิดและอัตราโทษที่ผู้กระทำผิดจะได้รับ

3. จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเคารพกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษา ในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

3.1 ระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ 0.386 ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ หากนิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร ก็จะมีพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัชรัศม์ ชูหิรัญญ์วัฒน์ (2555) พบว่า ผู้ที่เคยรับรู้กฎหมายความปลอดภัยพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎจราจรจะแตกต่างกับผู้ที่ไม่เคยการรับรู้กฎหมายความปลอดภัยทุกด้าน โดยผู้ที่เคยรับรู้กฎหมายความปลอดภัยจะมีพฤติกรรมการปฏิบัติดีกว่าผู้ที่ไม่เคยรับรู้กฎหมายความปลอดภัยในทุก ๆ ด้าน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานิตา ทิพย์จันทร์ (2564) พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่ของการฝ่าฝืนกฎจราจรมาจากการขาดความรู้และความตระหนักในเรื่องกฎหมาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศตวรรษ สุจิตรัตนันท์ (2563) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการละเมิดกฎจราจรได้แก่การไม่รู้กฎจราจร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรรศนีย์ เชื้อเชิญ (2565) พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎจราจรต่างกันพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎจราจรแตกต่างกัน

3.2 ระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมายของนิสิตนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ 0.131 ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือ หากนิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่าระดับความรุนแรงของกฎหมายจราจรมีระดับสูงก็จะมีพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย อาทิ คิดว่าบทลงโทษในเรื่องการดื่มแอลกอฮอล์ขณะขับรถยนต์มีความรุนแรง บทลงโทษในเรื่องใบอนุญาตขับขี่รถยนต์มีความรุนแรงก็จะมีพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณพ ประวาลลัญฉกร (2560) พบว่า ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมายและปัจจัยด้านการยอมรับกฎหมายสามารถพยากรณ์ระดับนิติสำนึกในการเคารพกฎหมายจราจรของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกช โรจนบุญถึง (2565) พบว่า บทกำหนดโทษตามความผิดที่ไม่เหมาะสม ควรที่มีการแก้ไขบทบัญญัติบางประการเพื่อให้มีการบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การกำหนดอัตราความเร็ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตศจี จิตต์พิศาลม, วันเพ็ญ แก้วปาน และสุรินธร กลัมพากร (2560) พบว่า การรับรู้การมีกฎระเบียบมีความสามารถในการทำนายพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุได้

3.3 ความคิดเห็นต่อระดับการบังคับใช้กฎหมายของนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ 0.146 ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือ หากนิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่าระดับ

การบังคับใช้กฎหมายมีระดับสูงก็จะมีพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย อาทิ การบังคับโทษในเรื่องการขับขี่รถยนต์เมาแล้วขับ การบังคับโทษในเรื่องการไม่มีใบขับขี่รถยนต์อยู่กับตัวในขณะขับรถ การบังคับโทษในเรื่องการปฏิบัติตามป้ายจราจรหรือฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร การบังคับโทษในเรื่องการขับขี่รถยนต์ความเร็วเกินกว่ากฎหมายที่กำหนด การไม่คาดเข็มขัดนิรภัยขณะขับขี่รถยนต์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดนิรันดร์ เพชรัตน์ รุ่งอรุณ บุญถ่าน และ ศานติ จินตรัตน์ (2559) พบว่า ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมาย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการลดพฤติกรรมการขับขี่ยานพาหนะย้อนศร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณพ ประวาลลัญฉกร (2560) พบว่า ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมายและปัจจัยด้านการยอมรับนับถือในกฎหมายสามารถพยากรณ์ระดับนิติสำนึกในการเคารพกฎหมายจราจรได้ ซึ่งแสดงว่าถ้ารัฐมีมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดมากเท่าไร ระดับนิติสำนึกในการ เคารพกฎหมายจราจรก็จะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และ เฉลิมชัย วิโรจน์วรรณ (2558) พบว่า ความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายประเภทมีความแตกต่างกันในด้านประสบการณ์การกระทำความผิด

3.4 การยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคมของนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับพฤติกรรมการเคารพกฎหมาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ -0.245 กล่าวคือ หากนิสิตนักศึกษาการยอมรับพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคมในระดับต่ำก็จะมีพฤติกรรมการเคารพกฎหมายในระดับสูง โดยพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในสังคมที่นิสิตนักศึกษายอมรับได้น้อย อาทิ การไม่พกใบอนุญาตขับขี่รถยนต์อยู่กับตัวขณะขับรถ พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือขณะขับรถยนต์ พฤติกรรมการขับขี่รถยนต์ขณะมึนเมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณพ ประวาลลัญฉกร (2560) พบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับนับถือในกฎหมาย สามารถพยากรณ์ระดับนิติสำนึกในการเคารพกฎหมาย จราจรได้ ซึ่งแสดงว่าถ้ารัฐมีมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดมากเท่าไร ระดับนิติสำนึกในการ เคารพกฎหมายจราจรก็จะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของอิสระ ทองสามสี และ กันยปริณ ทองสามสี (2563) พบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลทางตรงต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎจราจร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจน์กรอง สุอังคะ (2558) พบว่า ทัศนคติต่อการไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร ขับรถด้วยความเร็ว และคึกคะนองมากจะมีพฤติกรรมเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุจากการใช้จักรยานยนต์มากขึ้น

จากผลการศึกษานำมาเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. เนื่องจากการวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีข้อสังเกตที่พบ คือ ค่า S.D. ในแบบสอบถามบางข้อมีค่าสูง แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมาก กล่าวคือ มีผู้ที่ให้คะแนนสูงสุด ในขณะเดียวกันก็มีผู้ให้คะแนนต่ำสุด ซึ่งการตอบแบบสอบถามแบบนี้อาจเกิดจากความมีอคติแบบสุดโต่ง (Extremity bias) ของผู้ตอบแบบสอบถาม จึงเป็น

ข้อจำกัดของงานวิจัยนี้ด้วย ดังนั้นควรมีการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. เนื่องจากการวิจัยนี้ใช้การสุ่มตัวอย่าง แบบ Accidental ซึ่งเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ซึ่งมีข้อจำกัดในความเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ผลการวิจัยจึงอธิบายได้เฉพาะกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่สามารถอ้างอิงผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างไปสู่ประชากร ซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานครทั้งหมดได้ ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการสุ่มตัวอย่างที่ใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนที่ดีและผลการวิจัยสามารถอ้างอิงไปสู่ประชากรของการวิจัยได้

3. การวิจัยครั้งต่อไปควรทบทวนวรรณกรรม ถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการการเคารพกฎหมายจราจรเพิ่มเติม เพื่อพัฒนากรอบแนวคิด การวิจัยและใช้ในการรวบรวมหลากหลายพื้นที่มากขึ้น

4. หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการบังคับใช้กฎหมายจราจร ควรมีมาตรการที่กวดขันอย่างจริงจังในการบังคับใช้กฎหมายจราจรให้มากขึ้น และให้ครอบคลุมข้อกฎหมายจราจรให้มากขึ้น

5. ควรมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจราจรเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายจราจรจะต้องเข้มงวดกวดขัน และจริงจังในการจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจร ไม่ใช้ดุลยพินิจ หรือระบบอุปถัมภ์ช่วยเหลือผู้กระทำความผิด

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่คือ การเข้าใจถึงพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายจราจรของนิสิตนักศึกษา เพื่อที่จะได้รณรงค์หรือให้ความรู้เกี่ยวกับข้อบังคับกฎหมายจราจร การสร้างวินัยจราจร การปลูกฝังความคิดและสร้างจิตสำนึกที่ดีเกี่ยวกับการเคารพกฎหมายจราจร ได้อย่างเป็นรูปธรรม และควรมีการปรับปรุงแก้ไขบทลงโทษและอัตราโทษของกฎหมายจราจรให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงโทษปรับหรืออัตราโทษตามความรุนแรงของความผิด เพื่อให้เกิดสังคมเคารพกฎหมายต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรกช โรจนบุญถึง. (2565). *ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยเรื่องการกำหนดความเร็วตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

กรมการขนส่งทางบก. (2564). *รายงานการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบก ประจำปีงบประมาณ 2564.* วันที่ค้นข้อมูล 1 พฤษภาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.otp.go.th/uploads/tiny_uploads/PDF/2565-09/25650919-ReportExcident-2565.pdf

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2554). *แผนยุทธศาสตร์ความปลอดภัยทางถนนแห่งชาติ 2554 - 2563.* วันที่ค้นข้อมูล 1 พฤษภาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.dla.go.th/upload/document/type2/2553/8/8101_1.pdf?time=1541688584023

กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *วัยรุ่นและเยาวชน ที่มีอายุ 15 - 24 ปี กับความปลอดภัยทางถนน.* วันที่ค้นข้อมูล 1พฤษภาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://cdn.who.int/media/docs/default-source/thailand/roadsafety/yp-th-final-25-7-19.pdf?sfvrsn=cee219e9_2

กาญจน์กรอง สุอังคะ. (2558). *การศึกษาพฤติกรรมการขับขี่ของวัยรุ่นที่มีผลต่อความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุจากการใช้รถจักรยานยนต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.* วันที่ค้นข้อมูล 12 พฤษภาคม 2567, เข้าถึงได้จากhttps://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/SUT.res.2016.20.

จิตศจี จิตต์พิศาล, วันเพ็ญ แก้วปาน และสุรินธร กลัมพากร. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 28*(3), 84-98.

ทรรศนีย์ เชื้อเชิญ. (2556). *แนวคิดเกี่ยวกับจราจรและกฎหมายจราจรที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎจราจรของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

นงคราญ ตาต๊ะคำ. (2558). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การใช้รถจักรยานยนต์ของนักเรียนมัธยมศึกษาอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นัชรัศม์ ชูหิรัญญ์วัฒน์. (2555). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎจราจรของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ภายในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

นิติ วังปรีชา. (2560). *การบังคับใช้กฎหมายที่มีผลกระทบกับผู้ขับขี่รถยนต์.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. (2522, 29 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 96 ตอนที่ 8 ฉบับพิเศษ. หน้า 1-59.

พิชญ์สินี กุลเอกสรชา และคณะ. (2563). *การศึกษาพฤติกรรมการใช้ความเร็วและพฤติกรรม การขับขี่บนถนน ชานเมืองจังหวัดชลบุรี*. ในการประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธา แห่งชาติ ครั้งที่ 25 วันที่ 15 - 17 กรกฎาคม 2563 จ.ชลบุรี. วิศวกรรมสถานแห่ง ประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ว.ส.ท.).

มาณพ ประวาลลัญฉกร. (2560). นิติสำนึกในการเคารพกฎหมายจราจรของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 12*(40), 41-52.

มานิตา ทิพย์จันทร์. (2564). การสร้างความรู้และความตระหนักในการเกิดอุบัติเหตุจากการฝ่าฝืนกฎจราจรของประชาชนในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรนนทบุรี. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12*(1),1-13.

รุจิรัชช์ญานันท์ ชัยแก้ว. (2554). *ทฤษฎีการเลียนแบบกับพฤติกรรมการปาหิน: การศึกษาแนวทาง ป้องกัน ควบคุม และแก้ไขปัญหาอาชญากรรม*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศตวรรษ สุจิตรัตนันท์. (2563). *พฤติกรรมการละเมิดกฎจราจรของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และเฉลิมชัย วิโรจน์วรรณ. (2558). *ความคิดเห็นของประชาชนต่อประสบการณ์การกระทำผิดกฎหมายจราจรและความเข้มงวดกวดขันของเจ้าหน้าที่ตำรวจ*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

สุดนิรันดร์ เพชรัตน์, รุ่งอรุณ บุญถ่าน และศานติ จินตรัตน์. (2559). วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการขับขี่ยานพาหนะย้อนศร: กรณีศึกษาจังหวัดนครนายก. *วารสารวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 11*(2), 141-152.

สุทธิชัย คำพานิช. (2557). *มาตรการในการลงโทษความผิดฐานขับขี่ระหว่างเมาสุราตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุภาพร ละออเอี่ยม. (2566). ปัญหาการกำหนดโทษของผู้ขับขี่ที่กระทำผิดซ้ำกรณีมีสารเสพติดในร่างกายขณะ ขับขี่ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8*(3), 81-90.

วสุนธรา รตโนภาส และคณะ. (2561). ความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการสวมหมวกนิรภัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง. *สักทอง: วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สทวท.), 5*(2), 75-85.

วิภาพรรณ ฉิ้ม. (2551). *พฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายจราจรของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา*. ปัญหาพิเศษหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิษณุ นิลสาคู และศุภวัฒนา วงศ์ธนวสุ. (2560). ความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรมการละเมิดกฎจราจรของเยาวชนในสถานศึกษาเขตพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10*(4), 139-163.

หัสดิน แก้ววิชิต และศรันยา ฉัตรเดชา. (2564). การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับกฎจราจร ทัศนคติการขับขี่อย่างปลอดภัย พฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎจราจร และพฤติกรรมเลี่ยงความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดกฎจราจรของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 40*(4), 110-122.

อิสระ ทองสามสี และกันยปริณ ทองสามสี. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎจราจรของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ในจังหวัดสงขลา. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 37*(1), 161-168

อุทัย ศิริภักดิ์ และวรพันธุ์ สมบัติธีระ. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายจราจรของนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่ขับขี่รถจักรยานยนต์ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (รายงานผลการวิจัย).* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ภาษาอังกฤษ

Grant, H. (2021). *Building a Culture of Lawfulness: An Interdisciplinary Approach to the Rule of Law.* New York: Springer Imprint. .

National Srategy Information Center. (2011). *Fostering a Culture of Lawfulness: Multi-Sector Success in Pereira 2008-2010 [Paper presentation], Colombia.* Retrieved May 1, 2024, from http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACT131.pdf

Tamanaha, B. Z. (2004). *Political Theory, Law, Politics and International Relations, Jurisprudence*. Cambridge, USA: Cambridge University Press.

White, J. C. (2020). *The culture of lawfulness.* Time of Malta.

บทบาทของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองกับการเมืองไทย

The Role of Influential Figures Outside Political Parties in Thai politics

โพธิ์คิน ขวาอุ่นหล้า (Pokin Kwaounla)[1]
ปัฐมาภรณ์ อนุรักษ์วิทยา (Patthamaphon Anurakwitthaya)[2]
พระเนรมิต ฐานวุฑฺโฒ (Phra Neramit Thanawuttho)[3]
[1,2,3]นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
E-mail: pokim.itr@gmail.com

Received: 23 September 2024
Revised: 1 April 2025
Accepted: 3 April 2025

บทคัดย่อ

ผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเกิดขึ้นในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างอำนาจทางการเมือง และอำนาจทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยชนชั้นนำทางการเมือง และชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ดี ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นปัจจัยหรือช่องทางที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเข้ามาเป็นมีบทบาททางการเมืองด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น ผ่านระบบพรรคการเมือง กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองกลายมาเป็นนักการเมือง สามารถใช้อำนาจทางการเมือง ผลักดันนโยบายสาธารณะต่าง ๆ โดยเฉพาะนโยบายด้านเศรษฐกิจ ส่งผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่อีกด้านหนึ่งทำให้ยิ่งมีการแสวงหาประโยชน์ของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองด้วยเช่นกัน ทำให้นโยบายหลายนโยบายตอบสนองหรือให้ประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจ

การมีบทบาทของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองทั้งในด้านบวกและลบ หากกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยสำนึกในสถานะของตนว่าเข้ามาเพื่อจะนำความรู้ความสามารถ หรือนำเสนอแนวคิดนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศย่อมเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ แต่หากใช้บทบาทหรืออำนาจเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับตนและพวกพ้อง โดยมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลักย่อมจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อประเทศชาติอย่างมหาศาล

คำสำคัญ: บทบาท, ผู้มีบารมี, พรรคการเมือง, นโยบายทางการเมือง

Abstract

Influential Figures Outside Political Parties in Thailand arose due to structural reasons and power relations between political power and economic power, consisting of the political elite and the economic elite, both of which are interdependent. However, the democratic regime is an important factor or channel that allows influential groups outside political parties to play a greater role in politics themselves through the political party system. These influential groups outside political parties become politicians and can use political power to push for various public policies. In particular, economic policies have resulted in rapid economic growth for the country. However, on the other hand, they have also led to the exploitation of influential groups outside political parties, resulting in many policies responding to or benefiting business groups.

The role of influential figures outside political parties has had both positive and negative political effects. If a group of influential people outside political parties enters into politics with a sense of status that they enter to bring their knowledge and skills or present policy ideas that are beneficial to national development, it will certainly create benefits. But if the role or power is used to seek economic wealth for oneself and one's associates, without considering the country's interests as the main consideration, it will cause enormous damage to the country.

Keywords: Role, Influential Figures, Political Parties, Political Policy

บทนำ

กลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามามีบทบาทนำทางการเมืองมีอิทธิพลทางการเมืองมาก หรือสามารถเข้ามาเป็นศูนย์กลางของอำนาจทางการเมืองการปกครองจะมีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการบริหารประเทศ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมา คือ กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะพยายามรักษาอำนาจทางการเมืองของตนไว้ให้นานที่สุดและมีการแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านต่าง ๆ เพื่อเอื้อแก่กลุ่มของตนผ่านทางนโยบายสาธารณะ กฎหมาย หรือโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Karl Marx ที่ว่า “ชนชั้นใดเป็นผู้บัญญัติกฎหมายย่อมเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น” ลักษณะดังกล่าวได้ปรากฏตั้งแต่อดีตเรื่อยมาและยิ่งเด่นชัดมากขึ้นเมื่อกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเข้ามามีบทบาททางการเมือง (นิรุจน์ ขำนุรักษ์, 2543)

กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองนั้นเริ่มมีบทบาททางการเมืองตั้งแต่ในสมัยที่เศรษฐกิจไทยเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 เป็นต้นมา แม้ว่าจะยังไม่มีพรรคการเมืองแต่การปกครองของไทยในสมัยไทยโบราณ รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ราชธานี การควบคุมกำลังคนและที่ดินทำกินบนฐานความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน โดยมีผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์ ผู้อุปถัมภ์ได้แก่ พระมหากษัตริย์ เจ้านาย และขุนนาง ต้องให้การปกป้องคุ้มครองผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ อันได้แก่ ไพร่และทาส ในทำนองเดียวกันผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ก็มีหน้าที่ส่งส่วยและทำงานให้แก่ผู้อุปถัมภ์ตน โดยหลักอุปถัมภ์นี้เอง พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งสูงสุดในสังคมไทย ทรงเป็นเจ้าแผ่นดินและกำลังไพล่พลทั้งหมดในราชอาณาจักร พระองค์ทรงแจกจ่ายผู้คนให้อยู่ใต้การปกครองของเจ้านายและขุนนางตามตำแหน่งใหญ่น้อยที่ได้ตราไว้ในระบบศักดินา ฐานะของแต่ละบุคคลได้รับการจัดวางไว้เป็นระดับ โดยมีพื้นที่นาน้อยใหญ่ และยศศักดิ์เป็นเกณฑ์ลดหลั่นกันตามฐานะของผู้อุปถัมภ์และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ กล่าวคือ ขุนนางเป็นผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ ขุนนางทำงานให้พระมหากษัตริย์เป็นการตอบแทนที่ทรงให้ความคุ้มครองให้ยศถาบรรดาศักดิ์และให้สิทธิต่าง ๆ โดยนัยเดียวกัน ไพร่และทาส ก็อยู่ใต้อุปถัมภ์ของขุนนางผู้ให้ความคุ้มครองไพร่ภายใต้การปกครองของตน และขุนนางก็ยังชีพด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่ไพร่หามาให้ หรือจัดทำให้ อาทิ ข้าวปลาอาหาร บ้านเรือน เรือแพ ตลอดจนรับใช้ใกล้ชิด รวมถึงเป็นกำลังพลในสังคมมูลนายเมื่อถูกเกณฑ์ไปทำสงคราม ครั้งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีชาวจีนอพยพหลั่งไหลเข้ามารับจ้างแรงงาน ซึ่งสังคมไทยกำลังต้องการมากที่สุด เพราะกำลังไพร่พลที่มีอยู่ได้ถูกผูกขาดอยู่ภายใต้สังคมชั้นสูงเสียหมด การหากรรมกรรับจ้างที่เป็นคนจีนได้สะดวก ทำให้ฝ่ายบ้านเมืองสามารถลดการเกณฑ์แรงงานไพร่จากปีละ 6 เดือน เหลือเพียง 2 เดือน การลดการเกณฑ์แรงงานนับว่ามีผลสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างนายกับไพร่ อีกทั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 บ้านเมืองชอบที่จะเก็บภาษีอากรเป็นสิ่งของมากกว่าแรงงาน นโยบายนี้จึงมีผลกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างนายกับไพร่ยิ่งขึ้น และมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นสูงต่างระดับ ข้าราชการผู้ยากจนมีความโน้มเอียงที่จะขอเข้าเป็นผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการภายในชนชั้นสูง ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการนี้ได้แพร่กระจายไปมากไม่เพียงแต่ในชนชั้นขุนนางราชการเท่านั้น แต่ยังปรากฏในหมู่พ่อค้าคหบดีและสามัญชนระดับล่าง ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการได้ทำให้ผู้อ่อนแอกว่าสามารถดำรงอยู่ได้หรือเติบโตขึ้นได้ โดยอาศัยอำนาจหรืออิทธิพลของผู้ให้อุปถัมภ์ค้ำจุน แม้เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการเลิกทาส แต่ระบบอุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการยังมีอยู่มาก และมีพัฒนาการสืบเนื่องมาโดยตลอด (อคิน รพีพัฒน์, 2518) หลังจากประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาเบาว์ริ่ง ส่งผลให้ชาวต่างชาติเริ่มเข้ามาทำการค้ามากขึ้น ในขณะที่ประเทศไทยมีระบบอุปถัมภ์จึงทำให้นักลงทุนหันมาอำนวยประโยชน์กับกลุ่มขุนนาง เพื่อแลกกับการได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ จนกระทั่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 คณะปกครองกลุ่มใหม่ คือ คณะราษฎรอันประกอบด้วยกลุ่มพลเรือนทหารและทหาร (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2548) ซึ่งกลุ่มนักลงทุนมีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามนักลงทุนก็หาทางรอดจากสถานการณ์ดังกล่าวโดยการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง

ในการดำเนินธุรกิจรัฐและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอำนาจใหม่ โดยอาศัยการให้ผลประโยชน์ตอบแทนในรูปของหุ้น โบนัส หรือบำเหน็จต่าง ๆ (รัตพงษ์ สอนสุภาพ และประจักษ์ น้ำประสานไทย, 2546)

ทั้งนี้ในช่วงเวลานั้นผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองไม่ได้มีอิทธิพลต่อการบริหารราชการการเมืองการปกครอง เพราะเป้าหมายของกลุ่มนักลงทุนเพียงแค่ต้องการให้ตนสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่นเท่านั้น (ปรีชา อุปโยคิน และสุรีย์ กาญจนวงศ์, 2542) แต่ภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเหล่านี้ได้มีบทบาทแข็งแกร่งขึ้น มีการก่อตัวของกลุ่มธุรกิจ มีการจัดตั้งเป็นสมาคมทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย อันเป็นจุดเริ่มต้นที่เกิดการประสานประโยชน์กับผู้มีอำนาจ ในการต้องการการคุ้มครองความปลอดภัย และอำนวยความสะดวกในการทำธุรกิจ แลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ทางการเงิน (สิทธิโชค ลางคุลานนท์, 2552) บทบาทของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองในยุคแรก ๆ จึงเป็นเพียงการสนับสนุนอยู่เบื้องหลังกลุ่มการเมือง นักการเมือง หรือพรรคการเมืองเท่านั้น

ในปี พ.ศ. 2541 จะเห็นพัฒนาการที่ชัดเจนในการมีบทบาทของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมือง นั่นคือการเกิดขึ้นของพรรคไทยรักไทย พรรคการเมืองที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มธุรกิจชั้นนำที่นำโดยกลุ่มทุนสื่อสารโทรคมนาคม และกลุ่มทุนการเงิน ร่วมกับกลุ่มธุรกิจในประเภทต่าง ๆ แม้กลุ่มธุรกิจจะเข้ามามีบทบาททางการเมืองในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลานานแล้ว แต่ก็มีบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง เพื่อการพึ่งพาอาศัยอำนาจของกลุ่มการเมือง หรือกลุ่มนักการเมืองในการแสวงหาประโยชน์ หรือมิฉะนั้นหากเข้ามาเป็นนักการเมืองเสียเอง ก็ยังคงต้องอาศัยกลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมืองที่มีอยู่เดิม แต่พรรคไทยรักไทยได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านบทบาทของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่ได้ปรากฏสู่บทบาทเบื้องหน้าด้วยตัวเองอย่างเด่นชัดที่สุด คือ เป็นการรวมตัวจัดตั้งพรรคการเมืองด้วยกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเอง และเมื่อสามารถเป็นกลุ่มนำในการจัดตั้งรัฐบาล ทำให้สามารถกำหนดนโยบายสาธารณะต่าง ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกลุ่มผลประโยชน์ หรือกลุ่มการเมืองอื่นอีกต่อไป เป็นการรวบรวมอำนาจ และประสานประโยชน์ทั้งทางการเมือง และเศรษฐกิจไว้ในคราวเดียวกัน (สิทธิโชค ลางคุลานนท์, 2552)

การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่เพิ่มมากขึ้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ผลกระทบทางด้านบวก คือ การที่กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองมีเครือข่ายทางเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ทำให้ช่วยสร้างโอกาสในการนำพาเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกได้ดีมากขึ้น ส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของประเทศ นอกจากนั้นการที่กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเหล่านี้มีความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจจึงสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศได้ด้วย ดังนั้นหากกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเข้ามาสู่ระบบการเมือง เมื่อดำรงตำแหน่งและบริหารประเทศด้วยความทุ่มเท มุ่งมั่นเสียสละ เพื่อให้ประเทศได้ประโยชน์อย่างสูงสุด ก็จะส่งผลให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองเป็นประโยชน์ต่อคน

ในชาติ ในทางกลับกันนั้นผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองใช้อำนาจที่มีไปในทางที่ไม่ถูกต้องใช้อำนาจเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้องก็ย่อมนำมาซึ่งความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อชาติบ้านเมือง ซึ่งที่ผ่านมาได้ปรากฏว่ากลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเหล่านี้ได้อาศัยอำนาจและโอกาสทางการเมือง เพื่อเสริมสร้างความมั่งคั่งร่ำรวยและเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มของตน และกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่เป็นครือข่ายสนับสนุนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองได้ร่วมจัดตั้งรัฐบาล ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดการใช้อำนาจทางการเมืองในการผูกขาดธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีข้อวิตกกังวลในการที่ผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเข้ามาเล่นการเมือง เพราะนโยบายต่าง ๆ ที่ออกมานั้นล้วนให้ประโยชน์กับกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองอย่างเด่นชัด ซึ่งถือเป็นความขัดแย้งในเรื่องของบทบาทหน้าที่ และยังเป็นการซ้อนทับกันในเรื่องของผลประโยชน์ที่ส่วนรวมควรจะได้รับอีกด้วย (สิทธิโชค ลางคุลานนท์, 2552)

จากปรากฏการณ์และปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองกับการกำหนดนโยบายทางการเมือง โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงพัฒนาการบทบาททางการเมืองของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมือง ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อระบบการเมือง พรรคการเมือง รัฐสภา การกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งโครงการของรัฐ อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบต่อไป

ผู้มีบารมีนอกพรรคการเมือง

กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองในยุคแรกมีจุดกำเนิดมาจากชนชั้นนายทุนที่ประกอบด้วย 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มทุนขุนนาง และกลุ่มทุนต่างชาติ โดยกลุ่มทุนขุนนาง ได้แก่ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ และขุนนางในราชสำนัก ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีพลัง และอิทธิพลทางเศรษฐกิจในประเทศในช่วงนี้ เนื่องจากปัจจัยทางด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ประกอบกับปัจจัยทางสังคมไทยที่มีระบบที่สำคัญครอบงำอยู่คือ ระบบศักดินา ระบบไพร่ และทาส ทำให้ปัจจัยการผลิต และผลผลิตของสังคม อยู่ในมือของกลุ่มทุนเหล่านี้ แม้ภายหลังจะมีการทำสนธิสัญญาเบาว์ริ่งที่ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีการทำการค้ากับต่างประเทศมากขึ้น อีกทั้งต่อมามีการยกเลิกระบบศักดินา ไพร่ และทาสแล้วก็ตาม แต่ระบบทางสังคมเดิมเหล่านี้ยังคงครอบงำสังคมไทยอยู่เรื่อยมา การค้า และการลงทุนส่วนใหญ่ของประเทศยังคงกระจุกตัวอยู่ภายใต้กลุ่มทุนขุนนาง โดยมีการร่วมลงทุนกับ กลุ่มทุนต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มทุนจีนที่เริ่มจากการเป็นผู้ช่วยของกลุ่มทุนขุนนางในการดำเนินการค้าระบบบรรณาการ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาบทบาทจนบางส่วนเป็นข้าราชการ โดยการเป็นเจ้าภาษีนายอากร ขณะที่บางส่วนเป็นพ่อค้าอิสระที่ได้ดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ภายในประเทศ โดยเริ่มจากธุรกิจการค้าข้าว และขยายไปยังธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ธุรกิจธนาคารพาณิชย์ การเดินเรือ ประกันภัย และการเป็นนายหน้าหรือคอมปราโดร์ (Comprador) กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองในยุคแรกจึงเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มทุนขุนนาง ทั้งเจ้านายเชื้อพระวงศ์และขุนนางในราชสำนัก กับกลุ่มทุนจีนที่ต้องการการคุ้มครอง และอำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจ โดยได้อาศัย

ระบบศักดินาเพื่อสร้างฐานอำนาจ และอิทธิพลในการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เมื่อกลุ่มทุนจีนมีความต้องการในการระดมทุน เพื่อลงทุนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น การกู้ยืมเงินจากพระคลังข้างที่หรือการร่วมดำเนินธุรกิจกับกลุ่มเจ้านาย และขุนนางจึงเป็นสิ่งจำเป็น เหตุนี้ทำให้กลุ่มธุรกิจการเมืองที่เกิดขึ้นไม่ได้มีอิสระจากอำนาจรัฐเหมือนการเกิดกลุ่มธุรกิจโดยทั่วไป แต่กลับมีความสัมพันธ์และได้รับการสนับสนุนในการสะสมทุนภายใต้การอิงอำนาจรัฐ และชนชั้นปกครอง อันสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับการเมืองได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ดี กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองในยุคนี้ไม่ได้มีอิทธิพลหรืออำนาจในการต่อรองทางการเมืองเท่าใดนัก เพียงแต่ใช้อำนาจและอิทธิพลทางการเมืองที่มีอยู่ช่วยในการประนีประนอมและสร้างความสัมพันธ์ หรือช่วยในการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินแก่กลุ่มชนชั้นปกครอง หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจของกลุ่มตนและพวกพ้องเท่านั้น (สิทธิโชค ลางคุลานนท์, 2552)

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ การยอมรับความแตกต่างในเรื่องฐานะของบุคคล การเน้นการพึ่งผู้อื่นและการยึดมั่นตัวบุคคล ยังคงมีอิทธิพลต่อการปกครองเรื่อยมา ดังจะเห็นได้ว่าลักษณะเจ้าขุนมูลนายยังคงอยู่ในระบบราชการไทยค่อนข้างมาก ข้าราชการจำนวนไม่น้อยมีความรู้สึกว่าตนเป็นนายของประชาชน เหมือนดังเช่นมูลนายเป็นนายของพวกไพร่ ทั้ง ๆ ที่ตามแนวความคิดของระบบบริหารราชการสมัยใหม่ข้าราชการไม่ได้เป็นนายของประชาชน หากแต่เป็นผู้นำบริการต่าง ๆ ของรัฐไปสู่ประชาชน ภายใต้ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ โดยข้าราชการจะได้รับเงินเดือนเป็นผลตอบแทนในการปฏิบัติงาน เงินเดือนเหล่านี้ก็ได้จากภาษีอากรของประชาชน ข้าราชการจึงมีฐานะเป็นผู้รับใช้ประชาชน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยกลับกลายเป็นว่าข้าราชการรู้สึกว่าตนเป็นนายของประชาชน และทางฝ่ายประชาชนเองก็ยอมรับว่ามีความรู้สึกต่อข้าราชการเหมือนดังเป็นมูลนายของตน มีความเคารพเชื่อฟังนอบน้อม และเกรงกลัว จึงส่งผลให้ข้าราชการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความคิดในทางการเมืองของประชาชน ในขณะที่วงการข้าราชการเองก็ได้รับอิทธิพลมาเช่นเดียวกัน ซึ่งมีแนวโน้มว่าข้าราชการชั้นผู้น้อยจะปฏิบัติราชการตามคำสั่งของหัวหน้าโดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2538)

นอกจากนั้นระบบอุปถัมภ์ยังมีอิทธิพลไปถึงเรื่องของการเมือง พรรคใดที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากผู้มีอำนาจย่อมเดินบนเส้นทางการเมืองอย่างยากลำบากไม่มีความก้าวหน้า แม้ว่าจะมีความรู้ความสามารถมากเพียงใดก็ตาม ดังนั้นการมีผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองคอยช่วยเหลือจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้าทางการเมือง นอกจากนั้น ชนชั้นนำทางการเมืองและชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ก็มีความสัมพันธ์กันในรูปของการแลกเปลี่ยนประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ ชนชั้นนำทางการเมืองจะให้ความคุ้มครองช่วยเหลือแก่กิจการทางด้านธุรกิจของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันชนชั้นนำทางเศรษฐกิจก็จะให้ผลตอบแทนแก่ชนชั้นนำทางการเมืองในรูปของเงินตรา แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมาเพียงใดก็ตามระบบการอุปถัมภ์ก็ยังคงมีอยู่ทุกยุคทุกสมัย โดยรูป

แบบของการอุปถัมภ์จะเป็นไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนมากกว่าเรื่องของความกตัญญู (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2538)

การเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เปลี่ยนแปลงไป การแข่งขันทางการเมืองส่งผลให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์แปรรูปไปหลายทาง คือ

1. การเลือกตั้งเพิ่มอำนาจต่อรองให้แก่ผู้รับการอุปถัมภ์ผ่านสิทธิในการโหวต
2. ทำให้เกิดการใช้สายสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ เชื่อมโยงอำนาจส่วนกลางกับชุมชนมากขึ้น
3. การเลือกตั้งทำให้คู่แข่งต่าง ๆ หันมาใช้การเมืองในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุครัฐบาลทักษิณ ชินวัตร หลังใช้รัฐธรรมนูญ 2540 สรุปไว้ว่า (เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2565)

1. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เปลี่ยนแบบแผนอิทธิพลที่กระจุกตัวและมีเจ้าพ่อผูกขาดอำนาจท้องถิ่น ทำให้เกิดการกระจายตัว เกิดการแข่งขันผ่านสนามเลือกตั้ง โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงแบบที่เคยเป็นมา ผู้มีอิทธิพลรายเล็กรายน้อยเพิ่มจำนวนมากขึ้น ในด้านกลับทำให้ความเข้มข้นของอิทธิพลระดับเจ้าพ่อลดลงเรื่อย ๆ

2. มีการสร้างพันธมิตรเครือข่ายทางการเมืองระหว่าง นักการเมืองระดับชาติ กับ นักการเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้ง นับเป็นการสร้างเครือข่ายแบบใหม่ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่การเมืองในระบบพรรคการเมือง และเพิ่มความเป็นไปได้ในการสร้างตระกูลการเมืองท้องถิ่น เพราะนักการเมืองท้องถิ่นมีอำนาจต่อรองในระนาบเดียวกับนักการเมืองระดับชาติ

3. บารมีตัวบุคคลค่อย ๆ ลดความสำคัญลง และมีลักษณะนโยบายนำมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคเหนือและอีสาน เนื่องจากพรรคการเมืองนำเสนอนโยบายที่ประชาชนในชนบทชื่นชอบ ผู้สมัคร ส.ส. ใช้ต้นทุนในการหาเสียงน้อยกว่าเดิม เพราะสามารถใช้นโยบายพรรคเป็นเนื้อหาหลักในการหาเสียงได้ แต่ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในลักษณะเฉพาะเจาะจง ก็ยังพบได้ทั่วไป ขึ้นอยู่กับพื้นที่

จนกระทั่งในการเลือกตั้งปี 2562 ภายใต้รัฐธรรมนูญ 2560 พรรคพลังประชารัฐได้ ส.ส. เกินความคาดหมายเพราะดึงกลุ่มนักการเมืองประเภทผู้มีอิทธิพลเจ้าพ่ออุปถัมภ์ที่มีเครือข่ายหัวคะแนนกว้างขวางในแต่ละจังหวัดเข้ามาทำงานกับพรรค และประสบความสำเร็จในการดึง ส.ส. จากพรรคอื่นมาได้ถึง 62 คน อดีตรัฐมนตรี 19 คน และอดีต ส.ว. 1 คน ยุทธศาสตร์หาเสียงหลักยังวางอยู่บนการทำงานของระบบหัวคะแนนและเครือข่ายอุปถัมภ์ในพื้นที่ เสริมด้วยการสนับสนุนจากกลไกรัฐที่แกนนำพรรคควบคุมอยู่ ซึ่งผลการเลือกตั้งชี้ว่า เกินครึ่งของอดีต ส.ส. ที่พรรคพลังประชารัฐดึงมาจากพรรคอื่นชนะการเลือกตั้ง ซึ่งสะท้อนว่าการเลือกตั้งระบบเขตของไทยนั้น เครือข่ายอุปถัมภ์ท้องถิ่น ระบบหัวคะแนน และการสนับสนุนจากกลไกอำนาจรัฐยังมีความสำคัญอยู่มาก (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2563)

บทบาทของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองกับการกำหนดนโยบายทางการเมืองในประเทศไทย

จากผลของวิกฤตเศรษฐกิจ และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ทำให้กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองยิ่งมีความสำคัญต่อพรรคการเมืองต่าง ๆ และเพิ่มบทบาทมากขึ้น ประกอบกับ พรรคการเมืองหรือนักการเมืองต่าง ๆ ที่เคยมีบทบาทไม่ได้รับความศรัทธาและไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในเรื่องความรู้ความสามารถในทางบริหาร หรือความมีประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน อีกทั้งมีการเกิดการคอร์รัปชั่นของนักการเมือง จนทำให้ประชาชนรู้สึกเสื่อมศรัทธาต่อนักการเมือง และต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถ หรือประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นในชีวิต หรือหน้าที่การงาน ให้เข้ามาบริหารประเทศ และในช่วงนี้เองได้เกิดการรวมกลุ่มกันของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจ ก้าวขึ้นมามีบทบาทในเบื้องหน้าอย่างเต็มตัว และเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองด้วยตนเอง โดยเป็นกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่รวมตัวกันก่อตั้งพรรคการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นพรรคที่เกิดขึ้นจากการผลักดันของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองอย่างแท้จริง นั่นคือ พรรคไทยรักไทย นั่นเอง (สิทธิโชค ลางคุลานนท์, 2552)

พรรคไทยรักไทยได้เป็นแหล่งรวบรวมกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่สำคัญและได้รับการสนับสนุนจากประชาชนโดยทั่วไปที่เสื่อมศรัทธาต่อนักการเมืองเก่า ๆ ทำให้พรรคไทยรักไทยสามารถเติบโต และประสบความสำเร็จทางการเมืองอย่างรวดเร็ว จนได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลในปี พ.ศ. 2544 และเป็นรัฐบาลพรรคเดียวได้สำเร็จเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยในปี พ.ศ. 2548 โดยใช้การนำเสนอแนวนโยบายสาธารณะที่โดดเด่น มีแนวทางเป็นรูปธรรม และสิ่งสำคัญคือรูปแบบการนำเสนอนโยบายของพรรคไทยรักไทยสามารถถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจได้ง่าย จากการใช้คำสั้น ๆ ง่าย ๆ ในการเสนอนโยบายเข้าถึงประชาชน โดยใช้กลยุทธ์แบบการตลาด ส่งผลให้หัวหน้าพรรค คือ คุณทักษิณ ชินวัตร นักธุรกิจผู้นำด้านสื่อสารโทรคมนาคม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ในที่สุด อย่างไรก็ดี บทบาทและอำนาจหลัก ๆ มิได้มีลักษณะเป็นของกลุ่มแต่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ตัวของหัวหน้าพรรคและนายกรัฐมนตรี คือ คุณทักษิณ ชินวัตร เท่านั้น ดังจะเห็นได้จากอำนาจในการปรับคณะรัฐมนตรีถึง 9 ครั้ง ในรัฐบาลสมัยแรก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอำนาจการตัดสินใจของ คุณทักษิณ ชินวัตร และการปรับคณะรัฐมนตรีหลายครั้งดังกล่าว มิได้ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลพรรคไทยรักไทยสั่นคลอนแต่อย่างใด อย่างไรก็ดีรัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้สิ้นสุดลง โดยเริ่มต้นจากการชุมนุมประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชานเพื่อประชาธิปไตย ในประเด็นผลประโยชน์ทับซ้อน ที่เกิดขึ้นจำนวนมากจนกระทั่งเกิดการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และแม้สุดท้ายแล้วพรรคไทยรักไทยจะถูกตัดสินให้ยุบพรรคไป แต่ถือได้ว่าพรรคไทยรักไทย เป็นพรรคที่มีบทบาททางการเมืองสูงสุดเท่าที่เคยมีมาในประเทศไทย และกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองในพรรคไทยรักไทยยังคงมีการสืบทอดต่อไปยังพรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทยต่อไป แต่เมื่อไม่สามารถรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลได้ยาวนานนัก กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองบางส่วนที่เคยสนับสนุนจึงได้หันไปสนับสนุนพรรคการเมืองอื่น ๆ และในที่สุดรัฐบาลพรรค

ประชาธิปัตย์ก็ได้ขึ้นมามีอำนาจในเวลาต่อมา เมื่อเกิดการสนับสนุนการเปลี่ยนขั้วอำนาจ ทั้งจากกลุ่มนักการเมือง กลุ่มธุรกิจ รวมทั้งกลุ่มทหารที่กลับมามีบทบาทอีกครั้งหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ซึ่งรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ทั้ง 2 สมัยได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างมาก โดยเฉพาะจากนโยบายประชานิยมต่าง ๆ แต่นโยบายหลายนโยบายมีลักษณะสนับสนุนการบริโภคนิยม และการนำเงินงบประมาณไปใช้เพื่อสร้างความนิยมแก่ประชาชน แต่อาจเกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว นโยบายในด้านอื่น ๆ มีลักษณะการใช้อำนาจเด็ดขาด มีการแทรกแซงองค์กรตรวจสอบต่าง ๆ ทั้งองค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญ องค์กรสื่อสารมวลชน องค์กรภาคประชาชน และสิ่งสำคัญคือ มีนโยบาย โครงการ หรือมีการแก้ไขกฎหมายจำนวนมาก ที่มีลักษณะเอื้อประโยชน์แก่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรี และบุคคลในรัฐบาล เป็นประเด็นผลประโยชน์ทับซ้อนที่ถูกโจมตีจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งฝ่ายค้าน นักวิชาการ และองค์กรภาคประชาชน (สิทธิโชค ลางคุลานนท์, 2552)

การขึ้นสู่อำนาจของพรรคประชาธิปัตย์กล่าวได้ว่า เกิดจากการสนับสนุนของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่สำคัญกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มของคุณเนวิน ชิดชอบ อดีตสมาชิกพรรคไทยรักไทย ที่ได้รวมตัวกันหลังการยุบพรรคพลังประชาชน และได้จัดตั้งพรรคการเมืองใหม่คือ พรรคภูมิใจไทย ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่รวบรวมกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่สำคัญจำนวนมากไว้เช่นกัน นอกจากนั้นรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ยังได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองอีกจำนวนมาก และที่น่าสนใจคือกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองบางส่วนนั้น เคยให้การสนับสนุนรัฐบาลพรรคไทยรักไทย และพรรคพลังประชาชนมาก่อน ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่สนับสนุนอยู่เบื้องหลังนั้นได้เปลี่ยนไปให้การสนับสนุนกลุ่มการเมืองที่ขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหรือพรรคใดก็ตาม จะมีเพียงกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่ใกล้ชิด หรือเป็นเครือญาติกับ คุณทักษิณ ชินวัตร หรือมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับสมาชิกพรรคเพื่อไทย หรือพรรคไทยรักไทยเดิม เท่านั้น ที่ยังคงให้การสนับสนุนพรรคเพื่อไทยอยู่ ซึ่งในส่วนบทบาทของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองในช่วงนี้นั้น มีบทบาทในลักษณะต่าง ๆ โดยบางกลุ่มยังคงพยายามรักษาบทบาทเบื้องหน้าในฐานะการเป็นนักการเมืองอยู่ เพียงแต่ย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่น ๆ ในขณะที่บางส่วนได้อยู่ในฐานะผู้สนับสนุนพรรคการเมืองอยู่เบื้องหลัง (สิทธิโชค ลางคุลานนท์, 2552)

นอกจากนั้นผลการสำรวจของนิด้าโพล หัวข้อ ผู้มีบารมีนอกพรรค สอบถามถึงบารมีของบุคคล 3 คน เป็นผู้มีบารมีของ 3 พรรค ซึ่งผลสำรวจจะเห็นถึงบทบาทของผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองกับการกำหนดนโยบายทางการเมืองในประเทศไทย ดังนี้

คุณทักษิณ ชินวัตร กับ พรรคเพื่อไทย พบว่า ตัวอย่างร้อยละ 67.40 ระบุว่า มีบารมีทางการเมืองต่อพรรคเพื่อไทยมาก ซึ่งต้องยอมรับว่า คุณทักษิณ เป็นเจ้าของพรรคตัวจริง เป็นผู้นำจิตวิญญาณของสมาชิกพรรค แม้ว่า คุณทักษิณ จะไม่ได้เป็นผู้บริหารโดยตรง แต่ได้ส่งลูกสาว คือ คุณอุ๊งอิ๊ง น.ส.แพทองธาร ชินวัตร

มาเป็นหัวหน้าพรรค ควบคุมการบริหารพรรค เป็นตัวแทนเชิดให้กับคุณทักษิณ ซึ่ง คุณทักษิณ สามารถควบคุมและบริหารพรรค ผ่าน คุณอุ๊งอิ๊ง อย่างเบ็ดเสร็จ

คุณเนวิน ชิดชอบ กับพรรคภูมิใจไทย พบว่า ตัวอย่าง ร้อยละ 45.81 ระบุว่า มีบารมีทางการเมืองต่อพรรคภูมิใจไทยมาก แม้ว่า คุณเนวิน จะวางมือทางการเมืองไปแล้ว แต่ก็ยังอยู่เบื้องหลังพรรคภูมิใจไทย ประกาศปั้น คุณอนุทิน ชาญวีรกูล หัวหน้าพรรค เป็นนายกรัฐมนตรีให้ได้ ส่งคนใน ตระกูลชิดชอบ มาทำหน้าที่แม่บ้านในตำแหน่งเลขาธิการพรรค ตั้งแต่ คุณศักดิ์สยาม ชิดชอบ จนมาถึง คุณไชยชนก ชิดชอบ ซึ่งเป็นลูกชาย และยังส่งน้องชายอีกคน คือ พล.ต.อ.เพิ่มพูน ชิดชอบ มาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งพรรคภูมิใจไทย เดินเกมการเมืองภายใต้ การวางแผนของ คุณเนวิน ซึ่งเป็นกุนซือคนสำคัญ ทำหน้าที่อยู่เบื้องหลัง ไม่ได้ออกหน้าผ่านสื่อเลย

คุณธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ กับพรรคก้าวไกล พบว่า ตัวอย่าง ร้อยละ 40.99 ระบุว่า มีบารมีทางการเมืองต่อพรรคก้าวไกลมาก คุณธนาธร เป็นผู้ก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่ ได้ปลูกฝังอุดมการณ์ไว้กับพรรค เมื่อพรรคถูกยุบเปลี่ยนมาเป็นพรรคก้าวไกล อุดมการณ์ก็ยังสืบทอดกันมา ประกอบกับ คุณธนาธร ยังหนุนช่วยเหลือพรรค ทั้งทางด้านความคิดและเงินทุนแบบลับ ๆ แต่ไม่มีคนสายตรงจากครอบครัวมาควบคุมพรรค มีแต่เพื่อนผู้ร่วมอุดมการณ์กลุ่มหนึ่งมาควบคุมพรรค จึงทำให้เป็นผู้มีบารมีนอกพรรค น้อยกว่าคุณทักษิณและคุณเนวิน (แนวหน้าออนไลน์, 2567)

ผลกระทบทางการเมืองจากผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองในประเทศไทย

ในช่วงเวลาที่พรรคการเมืองและนักการเมืองต่าง ๆ สร้างความเสื่อมศรัทธาให้แก่ประชาชน พรรคไทยรักไทยที่เกิดขึ้นโดยการรวมตัวกันของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองชั้นนำของประเทศ ได้เข้ามาเป็นตัวเลือกใหม่แก่ประชาชน ภายใต้การนำของ คุณทักษิณ ชินวัตร ผู้นำกลุ่มทุนสื่อสารโทรคมนาคมที่มีภาพของการเป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ และประสบความสำเร็จด้านธุรกิจ ได้นำเสนอนโยบายต่าง ๆ ที่ทันสมัย และตรงกับความต้องการของหลาย ๆ ฝ่ายในสังคม โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มชนชั้นกลางและล่าง ทำให้ได้รับสนับสนุนอย่างมาก พรรคไทยรักไทย ได้มีการนำเสนอนโยบายที่เรียกว่า นโยบายประชานิยม ที่ใช้แนวคิดทางธุรกิจมาประยุกต์ใช้ และมีแนวทางที่เป็นรูปธรรม แตกต่างจากนโยบายที่พรรคการเมืองในอดีตเคยนำเสนอไว้ และการนำเสนอก็ใช้ยุทธศาสตร์การตลาดในการประชาสัมพันธ์ รูปแบบการนำเสนอนโยบายของพรรคไทยรักไทยถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจได้ง่าย นอกจากนั้นยังได้ประชาสัมพันธ์ และผลักดันภาพลักษณ์ของพรรคผ่านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านกลไกการสื่อสารทั้งของรัฐและเอกชน (สิทธิโชค ลางคุลานนท์, 2552)

นอกจากนโยบายหรือกลยุทธ์การหาเสียงที่นำแนวคิดธุรกิจมาใช้ พรรคไทยรักไทยได้สร้างปรากฏการณ์ และผลกระทบทางการเมืองที่สำคัญ คือ การดึงนักการเมืองจากพรรคอื่น ๆ จำนวนมาก ให้ย้ายมาสังกัดพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นการใช้ “เงินทุน” ในการจูงใจให้กลุ่มการเมืองกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาร่วมพรรค

ทำให้พรรคไทยรักไทยกลายเป็นพรรคการเมืองที่มีอำนาจต่อรองสูง เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งแนวคิดนโยบายใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ภาพลักษณ์ของความเป็นพรรคการเมืองรูปแบบใหม่ที่เป็นที่ตื่นตาตื่นใจ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนจำนวนมาก ทำให้พรรคไทยรักไทยกลายเป็นพรรคที่นักการเมืองต่าง ๆ ต้องการเข้ามาเป็นสมาชิกพรรค ส่งผลให้พรรคไทยรักไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว และทำให้พรรคไทยรักไทยได้รับเลือกตั้งคะแนนเสียงถึง 248 เสียง จากจำนวนทั้งหมด 500 เสียง และ คุณทักษิณ ชินวัตร ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 23 ของประเทศไทย

รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้พยายามผลักดันนโยบายประชานิยมที่ใช้ในการหาเสียง โดยเริ่มจากการปฏิรูประบบราชการ ปรับปรุงโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม เพื่อให้ระบบราชการสามารถตอบสนองแนวนโยบายได้ แนวทางในการปฏิรูปมีลักษณะของการนำหลักการบริหารงานในภาคเอกชน หรือภาคธุรกิจมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบราชการไทยอย่างมาก นอกจากนั้นนโยบายประชานิยมต่าง ๆ อาทิ การพักหนี้เกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี กองทุนหมู่บ้าน ๆ ละ 1 ล้านบาท โครงการธนาคารประชาชน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการเอื้ออาทรต่าง ๆ ทั้งบ้านเอื้ออาทร คอมพิวเตอร์เอื้ออาทร การจดทะเบียนคนจน โครงการจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือเอสเอ็มแอล (SML) ฯลฯ รวมทั้งนโยบายอื่น ๆ อาทิ นโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพล และนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติด ที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาสังคม นโยบายเหล่านี้ล้วนได้รับความชื่นชมจากประชาชนจำนวนมาก และสามารถสร้างผลให้เกิดได้อย่างรวดเร็ว ประชาชนรู้สึกได้รับผลจาก นโยบายอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในด้านบวก คือ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในทุกระดับ ประชาชนได้รับผลลัพธ์โดยตรงแก่ตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรและผู้ใช้แรงงานที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายประชานิยม จากการจัดสรรทรัพยากรด้านการเงิน ด้านที่อยู่อาศัย ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้รัฐบาลได้รับความนิยมจากประชาชน “รากหญ้า” โดยทั่วไป ที่บางส่วนเชื่อว่า นโยบายเหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน และจะทำให้เกิดการพัฒนา แต่เมื่อนโยบายต่าง ๆ เข้าสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติแล้ว นักวิชา การ และนักวิเคราะห์หลายคนมองว่า นโยบายเหล่านี้อาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศได้ในระยะยาว

นโยบายประชานิยมต่าง ๆ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและลบ โดยผลกระทบด้านบวกนั้น นโยบายประชานิยมมีส่วนในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น การบริโภคในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจ จากการบริโภคที่เพิ่มขึ้นนี้ รวมทั้งส่งผลต่อการกระจายรายได้ และการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ดี นโยบายประชานิยมบางนโยบาย แม้จะมีผลในการกระตุ้นเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แต่ได้ส่งผลกระทบด้านลบด้วยเช่นกัน และยังได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการนำภาษีอากรไปซื้อความนิยมจากประชาชน โดยไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และจะเป็นภาระแก่ประชาชนในระยะยาว เนื่องจากนโยบายต่างๆ

เหล่านี้ ใช้งบประมาณกลาง และใช้เงินทุนนอกงบประมาณ เช่น จากธนาคารของรัฐ อาทิ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารกรุงไทย เป็นต้น เพื่อนำมาลงทุนในการดำเนินนโยบาย

นอกจากนั้น ภาพรวม ของนโยบายประชานิยมเหล่านี้ไม่ได้ส่งเสริมให้มีการบริโภคแบบพอเพียง กลับเป็นการสนับสนุนบริโภคนิยม โครงการต่าง ๆ ที่ออกมานั้นไม่ได้มีการชี้แจงผลกระทบที่ประชาชนจะต้องประสบ มักเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ ไม่ได้เน้นให้เห็นถึงภาระและต้นทุนที่จะตามมาในอนาคต (แม้ว่าผู้รับภาระอาจจะเป็นผู้ที่อยู่ในยุคถัดไป) และเมื่อนโยบายเข้าสู่ขั้นตอนของการดำเนินการ ปรากฏว่าหลายนโยบาย ขาดการวางแผนที่ดี บางนโยบายไม่มีประสิทธิภาพ งบประมาณรั่วไหลได้ง่าย หลายนโยบายเป็นนโยบายที่เน้นให้ประชาชนกู้เงิน และจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น หนี้ภาคประชาชนถูกส่งต่อให้รัฐเข้าอุ้มโดยใช้ภาษีจากประชาชน มีการส่งเสริมวัฒนธรรมบริโภคนิยม มีการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคมากขึ้น ทำให้กลายเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่ได้สัมปทานโครงการต่าง ๆ ของรัฐ และกลุ่มธุรกิจสินค้าอุปโภคบริโภคบางประเภท มากกว่าจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาภาคประชาชน และชุมชนให้เข้มแข็ง ผลกระทบสำคัญคือ นโยบายด้านเศรษฐกิจ และโครงการต่าง ๆ บางนโยบายมีลักษณะของการเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้อง ธุรกิจ และกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับพรรคไทยรักไทยและรัฐบาล มีลักษณะของผลประโยชน์ทับซ้อน และการคอร์รัปชั่นเชิงนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับกิจการของครอบครัว คุณทักษิณ ชินวัตร อาทิ การออกพระราชกำหนดจัดเก็บภาษีสรรพสามิตกิจการโทรคมนาคม การมีมติส่งเสริมการลงทุนไอพีสตาร์ของบริษัทชิน แซทเทิลไลท์ การลดค่าสัมปทานของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี รวมทั้งการเอื้อประโยชน์แก่ธุรกิจใหม่ของเครือชินคอร์ป อาทิ ธุรกิจการเงิน หรือธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำ หรือการหาประโยชน์จากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และการเปิดเขตการค้าเสรี เป็นต้น

นอกจากประเด็นผลประโยชน์ทับซ้อนจากนโยบายต่าง ๆ แล้ว ยังปรากฏว่ารัฐบาลพรรคไทยรักไทยที่มีพร้อมทั้งอำนาจทางการเมือง และอำนาจทางเศรษฐกิจ ได้ใช้อำนาจต่าง ๆ เข้าครอบงำและแทรกแซงกระบวนการตรวจสอบทางการเมือง ทั้งในสภาผู้แทนราษฎร องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และสื่อสารมวลชน ในส่วนของการแทรกแซงองค์กรสื่อสารมวลชนนั้น พบว่า สื่อสารมวลชนจำนวนมากไม่ได้นำเสนอข้อมูลการทุจริต หรือส่อไปในทางทุจริตของรัฐบาล สื่อสารมวลชนที่มีความคิดเห็นตรงข้ามกับรัฐบาลจะถูกทั้งอำนาจรัฐกดดัน โดยการใช้กฎหมาย และการกดดันโดยใช้อำนาจทางธุรกิจ โดยจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล หรือองค์กรธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐบาล รวมทั้ง ไม่ได้รับโอกาสในการได้งบประมาณการประชาสัมพันธ์ของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล หากสื่อมวลชนนั้น ๆ นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการทุจริตของรัฐบาล ในส่วนของรัฐสภานั้นในช่วงรัฐบาลพรรคไทยรักไทยสมัยสอง รัฐบาลเป็นรัฐบาลพรรคเดียวที่ควบคุมเสียงในสภามาก จำนวน ส.ส. ฝ่ายค้านไม่สามารถขอเปิดอภิปรายนายกรัฐมนตรีได้ อีกทั้งมีการครอบงำ ส.ว. ซึ่ง ส.ว. มีอำนาจหน้าที่สำคัญในถอดถอน แต่งตั้ง รวมไปถึงพิจารณาให้ความเห็นชอบ ดังนั้น การที่รัฐบาลสามารถครอบงำ ส.ว. ได้จึง

เท่ากับสามารถควบคุมองค์กรอิสระได้ทั้งหมด โดยปรากฏว่ามีทั้งการแทรกแซงการเลือกประธานวุฒิสภา การจ่ายเงินเดือนให้กับสมาชิกวุฒิสภาที่สวามิภักดิ์ การแทรกแซงดังกล่าวส่งผลให้สมาชิกวุฒิสภาไม่สามารถทำงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรอิสระอื่น ๆ ด้วย ดังที่ปรากฏในช่วงท้ายของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย เนื่องจากปัญหาวิกฤตทางการเมือง คุณทักษิณ ชินวัตร ได้ตัดสินใจยุบสภา มีการจัดให้มีการเลือกตั้ง แต่เมื่อหลายพรรคการเมืองคว่ำบาตรการเลือกตั้ง เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจยุบสภา เพราะเห็นว่าเป็นการลดกระแสการต่อต้าน และแก้ปัญหาส่วนตัวในทางการเมืองเท่านั้น ซึ่งการเลือกตั้งภายหลังการยุบสภา ดังกล่าว ได้ปรากฏว่า มีพรรคการเมืองใหม่ ๆ ลงสมัครรับเลือกตั้งจำนวนมากผิดปกติ ซึ่งมีการกล่าวกันว่า พรรคไทยรักไทยมีการว่าจ้างพรรคการเมืองขนาดเล็กให้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งเกิดข้อสงสัยจากกรณีการจัดคูหาเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยถึงความเป็นกลางในหลายประเด็น อาทิ ประกาศให้มีเลือกตั้งใหม่ทันที (ภายใน 30 วัน) หลังจากประกาศยุบสภาของรัฐบาล ทั้งที่โดยปกติการประกาศเลือกตั้งใหม่จะต้องมีการประชุมของคณะกรรมการ 4 ใน 5 คน แต่ในขณะที่ประกาศมีคณะกรรมการ ทั้งหมดเหลือเพียง 4 คน เป็นต้น ซึ่งต่อมาศาลรัฐธรรมนูญมีมติวินิจฉัยว่า ผลการเลือกตั้งที่ได้ในครั้งนั้นไม่เที่ยงธรรม ไม่ทำให้ได้ผู้แทนปวงชนอย่างแท้จริงตามระบอบประชาธิปไตย อันนำไปสู่การเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และจากกรณีนี้เอง ในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2550 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยรักไทย รวมทั้งเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งต่อกรรมการบริหารพรรค เป็นจำนวน 111 คน มีกำหนด 5 ปี แต่สมาชิกจำนวนหนึ่งได้สืบทอดต่อไปยังพรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทยในเวลาต่อมา

แม้ต่อมาจะมีการเปลี่ยนขั้วทางการเมือง โดยพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล แต่การดำเนินนโยบายในรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ ยังคงนำแนวนโยบายประชานิยมมาใช้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นนโยบายที่สามารถสร้างคะแนนความนิยมให้แก่พรรคได้ ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง การได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มการเมืองที่เคยให้การสนับสนุนพรรคไทยรักไทยเดิมทำให้เกิดการต่อรอง และการแสวงประโยชน์ในโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ที่เป็นไปในลักษณะดังที่เคยเกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา

บทสรุป

แม้นโยบายต่าง ๆ จะก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันปรากฏว่านโยบายหลายนโยบายมีการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มธุรกิจของพวกพ้องผู้มีบารมีนอกพรรคการเมือง มีการออกกฎหมายระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มธุรกิจได้รับผลประโยชน์ และเป็นไปในลักษณะผูกขาด โดยการอ้างถึงกระบวนการดำเนินการที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือระเบียบต่าง ๆ แต่กฎหมายหรือระเบียบเหล่านั้นพวกพ้องของตนเป็นผู้ผลักดันให้เกิดขึ้นเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ลักษณะเหล่านี้ได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า

ผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเอื้อประโยชน์กับกลุ่มของตนผู้อย่างเด่นชัด ซึ่งถือเป็นความขัดแย้งในเรื่องของบทบาทหน้าที่ และยังเป็นการซ้อนทับกันในเรื่องของผลประโยชน์ที่ส่วนรวมควรจะได้รับอีกด้วย

นอกจากประเด็นผลประโยชน์ทับซ้อนแล้ว กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองยังได้เข้าแทรกแซงการตรวจสอบทางการเมือง ทั้งในสภาผู้แทนราษฎรโดยการใช้ทั้งอำนาจทุน และอำนาจทางการเมืองในการครอบงำสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครอบงำสมาชิกพรรคของตนในการลงคะแนนเสียงต่าง ๆ เกิดเป็นกรณีที่เรียกว่า “เผด็จการรัฐสภา ” และยังรวมไปถึงการครอบงำองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญหลายองค์กร และสื่อสารมวลชนอีกด้วย การมีบทบาทของกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองทั้งในด้านบวกและลบดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่แม้จะมีผลกระทบด้านลบ ปรากฏโดยตลอด แต่กลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองยังคงจะสามารถมีบทบาททางการเมืองได้ต่อไป ตามสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของไทย ซึ่งหากกลุ่มผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยสำนึกในสถานะของตนว่า เข้ามาเพื่อพัฒนาประเทศชาติแล้วย่อมส่งผลให้ชาติบ้านเมืองได้ประโยชน์อย่างมหาศาล ในทางกลับกันหากผู้มีบารมีนอกพรรคการเมืองใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองที่ได้รับสร้างหรือแสวงหาความมั่งคั่งให้กับตนเองและกลุ่มของตนย่อมทำให้ชาติบ้านเมืองได้รับความเสียหายอย่างมากเช่นเดียวกัน

รายการอ้างอิง

นิรุจน์ ขำนุรักษ์. (2543). *การศึกษากลุ่มการเมืองในระบบพรรคการเมืองไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

แนวหน้าออนไลน์. (2567). ชำแหละเกมลึก ‘3 ผู้มีบารมีนอกพรรค’ ทำไม ‘ทักษิณ’มากกว่า ‘เนวิน-ธนาธร’. วันที่ค้นข้อมูล 7 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.naewna.com/politic/819149#google_vignette

ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2563). *WHEN WE VOTE พลวัตรการเลือกตั้งและประชาธิปไตยในอาเซียน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ปรีชา อุปโยธิน และสุรีย์ กาญจนวงศ์. (2542). *พ่อค้าและนักธุรกิจกับระบบรัฐสภาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

รัตพงษ์ สอนสุภาพ และประจักษ์ น้ำประสานไทย. (2546). *Thanksino’s Model ปฏิรูปความมั่งคั่งสู่ฐานอำนาจใหม่*. กรุงเทพฯ: สุพรีเรียพริ้นติ้งเฮาส์.

เวียงรัฐ เนติโพธิ์. (2565). *อุปถัมภ์ ค้ำใคร? การเลือกตั้งไทยกับประชาธิปไตยก้าวถอยหลัง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (2538). *ความสัมพันธ์ของคนในสังคม: พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมการเมืองไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2548). *การเมือง การปกครองไทย ยุคเผด็จการ - ยุคปฏิรูป*. กรุงเทพฯ: สถาบันบันฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สิทธิโชค ลางคุลานนท์. (2552). *พัฒนาการและบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจการเมืองในประเทศไทย*. วิทยานิพนธรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อคิน รพีพัฒร์. (2518). *สังคมไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325 - 2416)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

นิตยสารออนไลน์ Dabiq: เครื่องมือสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลาม

Dabiq Online Magazine: A Political Communication Tool of the Islamic State Group

ชลาลัย เทพสลิด (Chalalai Thepsalid)
นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University
E-mail: faichalalai@gmail.com

Received: 17 January 2025
Revised: 1 April 2025
Accepted: 9 April 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสารออนไลน์ Dabiq ของกลุ่มรัฐอิสลาม ซึ่งเป็นกลุ่มก่อการร้ายในประเทศซีเรียและอิรัก ผ่านทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ และแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นิตยสารออนไลน์ Dabiq ฉบับภาษาอังกฤษ จำนวน 15 ฉบับ รวม 941 หน้า ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยมีดังนี้ (1) การวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง พบว่าเนื้อหาของนิตยสารออนไลน์ Dabiq มีความสอดคล้องกับความหมายของการสื่อสารทางการเมืองของ มานูเอล พาเรส ไอมาอิคาส อีกทั้งยังมีกระบวนการสื่อสารที่สอดคล้องกับแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของไบรอัน แมคแนร์ และมีการวางกลยุทธการสื่อสารทางการเมืองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการกำหนดวัตถุประสงค์การถ่ายทอดสารในมิติต่าง ๆ (2) การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ พบว่า นิตยสารออนไลน์ Dabiq มีการสื่อสารในลักษณะที่มีการพยายามชักจูง โน้มน้าว หรือเข้าไปมีอิทธิพลทางจิตวิทยาต่อผู้รับสาร เพื่อให้เกิดการคล้อยตามและเปลี่ยนทัศนคติไปตามความมุ่งหมายของกลุ่มรัฐอิสลาม มีการใช้เทคนิคโฆษณาชวนเชื่อ 7 ประการ ของอัลเฟรด แมคคลัง ลี และเอลิซาเบธ ไบรอัน ลี และ (3) การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร พบว่า นิตยสารออนไลน์ Dabiq เผยแพร่เนื้อหาที่เป็นข้อมูลที่บิดเบือนและข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย

คำสำคัญ: นิตยสารออนไลน์ Dabiq, การสื่อสารทางการเมือง, กลุ่มรัฐอิสลาม

Abstract

This research article aims to study and analyze the content of the online magazine Dabiq, published by the Islamic State, a terrorist group operating in Syria and Iraq. The analysis was conducted using three related theories and concepts: political communication theory, propaganda theory, and the concept of information disorder. The study was qualitative, with the population and sample consisting of 15 issues of Dabiq English-language magazine, totaling 941 pages. The method of study was content analysis.

The research findings are as follows: (1) Analysis through political communication theory**.** The content of Dabiq aligns with the definition of political communication by Manuel Parés i Maicas. Additionally, it reflects communication processes consistent with Brian McNair's model of political communication, demonstrating well-structured political communication strategies, especially in setting objectives for delivering messages across various dimensions. (2) Analysis through propaganda theory. The magazine employs communication strategies aimed at persuasion, psychological influence, and manipulation of its audience to align their attitudes with the objectives of the Islamic State. It utilizes the seven propaganda techniques outlined by Alfred McClung Lee and Elizabeth Bryan Lee. (3) Analysis through the concept of information disorder. Dabiq disseminates content containing distorted information and messages embedded with malicious intent.

Keywords: Dabiq Online Magazine, Political Communication, Islamic State Group

บทนำ

กลุ่มรัฐอิสลาม (Islamic State: IS) คือกลุ่มก่อการร้าย ซึ่งเป็นกองกำลังติดอาวุธชาวมุสลิม นิกายซุนนี มีฐานที่มั่นหลักอยู่ในประเทศอิรักและซีเรีย ประกาศตัวอย่างเป็นทางการ เมื่อ 29 มิถุนายน 2557 (อาทิตย์ ทองอินทร์, 2560) มีเป้าหมายคือก่อตั้งรัฐที่มีลักษณะเป็นรัฐทางศาสนา หรือ “รัฐเคาะลีฟะฮ์” ขึ้นในประเทศอิรักและซีเรีย โดยอ้างอิงรูปแบบการปกครองตามแนวทางของบรรพชนมุสลิมในอดีต พร้อมทั้งชักชวนมุสลิมทั่วโลกเดินทางไปร่วมทำสงครามเพื่อขยายดินแดน โดยอ้างว่าเป็นการทำสงครามศักดิ์สิทธิเพื่อปกป้องศาสนาอิสลามหรือญิฮาด (Jihad) ผู้ร่วมทำสงครามจะได้รับการยกย่องว่าเป็นนักรบมูจาฮีดีน (Mujahidin) นอกจากนี้ กลุ่มรัฐอิสลามยังแต่งตั้งให้นายอาบูบักร อัลบักฮ์ดาดี เป็นผู้นำรัฐหรือเคาะลีฟะฮ์ (สุรชาติ บำรุงสุข และ จรัญ มะลูลีม, 2559)

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) ระบุว่าการปกครองในรูปแบบรัฐเคาะลีฟะฮ์ คือการปกครองมุสลิมในยุคหลังการเสียชีวิตของศาสนามูฮัมมัด (ระหว่าง ค.ศ. 632 - 661) ซึ่งเศาะหะบะฮ์ หรือกลุ่มสาวกและญาติสนิทของศาสดามูฮัมมัดลงมติคัดเลือกผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งแทนศาสดามูฮัมมัด โดยเรียกตำแหน่งดังกล่าวว่า “เคาะลีฟะฮ์” มีสถานะเป็นผู้นำทางการเมืองรัฐอิสลามในคาบสมุทรอาหรับและเป็นผู้นำทางศาสนาของมุสลิมทั้งปวง ต้องทำหน้าที่ปกครองและขยายดินแดน ควบคู่ไปกับการเผยแพร่ศาสนาและวัฒนธรรมอิสลาม ขณะที่ดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของเคาะลีฟะฮ์ ถูกเรียกว่า “รัฐเคาะลีฟะฮ์” มีการบังคับใช้กฎหมายชาริอะฮ์ ซึ่งกำหนดขึ้นจากคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน เพื่อควบคุมให้มุสลิมดำรงตนอยู่ในหลักธรรมทางศาสนาทั้งทางโลกและทางธรรม

ห้วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 กลุ่มรัฐอิสลามสามารถชักชวนสมาชิกไปเข้าร่วมสงครามก่อตั้งรัฐเคาะลีฟะฮ์ที่ประเทศอิรักและซีเรียได้ประมาณ 30,000 คน จาก 85 ประเทศ ส่วนใหญ่เป็นประชากรในประเทศตะวันออกกลาง รวมทั้ง มีหลายคนที่เดินทางมาจากประเทศในสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และเอเชีย (Les Picker, 2016) นอกจากนี้ กลุ่มรัฐอิสลามยังสามารถโน้มน้าวให้ผู้สนับสนุนกลุ่มออกมาก่อเหตุรุนแรงหรือก่อการร้ายในหลายประเทศทั่วโลก จนนำไปสู่การสูญเสียชีวิตของผู้บริสุทธิ์จำนวนมาก เช่น เหตุการณ์โจมตีกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2558 มีผู้เสียชีวิต 130 คน และบาดเจ็บหลายร้อยคน (BBC News, 2015)

ห้วงปี พ.ศ. 2557 - 2559 กลุ่มรัฐอิสลามมีผู้ร่วมขบวนการเพิ่มขึ้นทั้งในและนอกฐานที่มั่นหลักของกลุ่ม (Zelin, 2024) โดยมีนิตยสารออนไลน์ Dabiq เป็นหนึ่งในเครื่องมือเผยแพร่แนวคิด ศูนย์ผลิตสื่อ Al Hayat Media Center ของกลุ่มรัฐอิสลาม ทำหน้าที่ผลิตนิตยสารออนไลน์ Dabiq ขึ้น เผยแพร่ฉบับแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม 2557 ถูกแปลเป็นภาษาหลักๆ ของโลก ประมาณ 20 ภาษา เช่น อังกฤษ เยอรมัน รัสเซีย และฝรั่งเศส โดย Dabiq เป็นชื่อของเมืองทางตอนเหนือในประเทศซีเรีย อันเป็นที่ตั้งตามคำพยากรณ์ของศาสนาอิสลามนิกายซุนนีว่า สงครามศาสนาครั้งสุดท้ายระหว่างฝ่ายคริสเตียนและฝ่ายมุสลิมจะเริ่มต้นขึ้นที่นี่ อย่างไรก็ตามหลังจากกองกำลังต่อต้านรัฐบาลซีเรียซึ่งมีตุรกีให้การสนับสนุนโจมตีและยึดคืนเมือง Dabiq จากกลุ่มรัฐอิสลามช่วงปลายปี พ.ศ. 2559 นิตยสาร Dabiq ก็ปิดตัวลงในฉบับสุดท้าย เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2559 รวมทั้งสิ้น 15 ฉบับ (เทพพิทักษ์ มณีพงษ์, 2560)

นิตยสาร Dabiq ถือเป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการแพร่ขยายแนวคิดของกลุ่มรัฐอิสลาม ดังนั้นบทความวิจัยนี้จึงต้องการศึกษานิตยสารออนไลน์ Dabiq ฉบับภาษาอังกฤษ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในนิตยสาร ผ่านทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำผลการศึกษานั้นมาเป็นข้อมูลในการจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อสร้างมาตรการป้องกันและสกัดกั้นการเผยแพร่อุดมการณ์ของกลุ่มรัฐอิสลาม ที่อาจจะนำไปสู่การก่อเหตุรุนแรงหรือการก่อการร้ายในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในนิตยสารออนไลน์ Dabiq ของกลุ่มรัฐอิสลาม ผ่านทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในนิตยสารออนไลน์ Dabiq ของกลุ่มรัฐอิสลาม ผ่านแนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในนิตยสารออนไลน์ Dabiq ของกลุ่มรัฐอิสลาม ผ่านแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร

แนวคิดและทฤษฎี

1. ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication)

ความหมาย มานูเอล พาเรส ไอ มาอิคาส (2535) ให้ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง คือ การสื่อสารที่สัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการเมือง ผ่านสื่อมวลชน ไปสู่กับระบบสังคม ซึ่งมีเนื้อหาที่โน้มน้าวใจ จัดกระทำ หรือหลอกลวง เพื่อที่จะนำไปสู่อำนาจ อุดมการณ์ ผลประโยชน์ ความขัดแย้งประชามติ โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของข่าว เหตุการณ์เสมือนจริง การโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อสร้างความนิยมชมชอบแก่องค์กรการเมืองนั้น ๆ (อ้างถึงใน นันทนา นันทวโรภาส, 2558, หน้า 113)

กระบวนการสื่อสารทางการเมือง ไบรอัน แมคแนร์ (2554) ระบุว่ากระบวนการสื่อสารทางการเมือง มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) องค์กรทางการเมือง เช่นนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง กลุ่มก่อการร้าย ฯลฯ ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารหรือเป็นต้นสารของสาร (2) สื่อมวลชน ทำหน้าที่เป็นผู้นำสารจากองค์กรทางการเมืองไปสู่ประชาชน โดยสื่อมวลชนจะเป็นผู้คัดเลือกข้อมูลข่าวสารเพื่อนำเสนอหรือไม่นำเสนอ หรือนำเสนอบางส่วน นอกจากนี้ สื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นแหล่งข่าวสารเอง (3) ประชาชน ทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร ขณะเดียวกันอาจทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร โดยการส่งจดหมายร้องเรียน และเดินขบวนประท้วง เพื่อให้สื่อมวลชนส่งสารนั้นไปยังองค์กรทางการเมือง (อ้างถึงใน นันทนา นันทวโรภาส, 2558, หน้า 119)

การสื่อสารเชิงกลยุทธ สำราญ แสงเดือนฉาย (2567) ระบุว่า คือ กระบวนการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ทัศนคติ ความเชื่อ รวมถึงประสบการณ์ทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น เพื่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในสังคมให้สอดคล้องกับพันธกิจ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์การสื่อสาร มีการวางแผนการสื่อสารสื่อสารเชิงกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ถูกที่ ถูกจังหวะ ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สถานการณ์ (2) การกำหนดวัตถุประสงค์ (3) ข้อมูลที่ต้องรู้ (4) เป้าหมาย (5) ผู้รับสาร (6) ประเด็นสำคัญ (7) กลยุทธ์ (8) กลวิธี

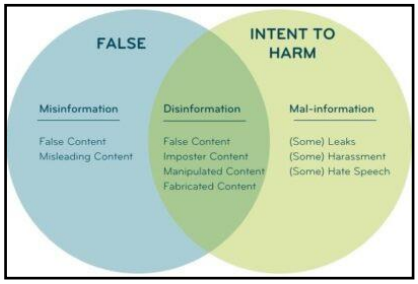
2. การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda)

ความหมาย อำนาจ ธนานันทชัย (ม.ป.ป.) ระบุว่าการโฆษณาชวนเชื่อ หมายถึง การสื่อสารในลักษณะที่มีการพยายามชักจูง โน้มน้าว หรือเข้าไปมีอิทธิพลทางจิตวิทยาต่อผู้ฟังหรือผู้รับสารเพื่อให้เกิดการคล้อยตามและเปลี่ยนทัศนคติไปตามความมุ่งหมายของผู้โฆษณาที่ได้สื่อสารออกมา โดยมีหลากหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ข้อความ ข่าวสาร ความคิดเห็น รูปภาพ หรือผ่านทางสื่อในยุคปัจจุบันอย่างเว็บไซต์ ภาพยนตร์ วิทยุ การ์ตูน และรายการโทรทัศน์

ประเภทของการโฆษณาชวนเชื่อ อัลเฟรด แมคคลัง ลี และ เอลิซาเบธ ไบรอัน ลี (2482) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน จำแนกได้ 7 ประเภท ได้แก่ (1) การใช้พวกมากลากไป (2) การเลือกให้ข้อมูลบางเรื่องหรือบางแง่มุม (3) การใช้คำสวยหรู (4) การตั้งชื่อหรือฉายาในเชิงลบ (5) การสื่อว่าตนเป็นเหมือนคนธรรมดาสามัญทั่วไป (6) การรับรองยืนยัน (7) การถ่ายทอด/ส่งผ่าน

3. ความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร (Information Disorder)

แคลร์ วาร์เดิล (2560) ระบุว่า ความผิดปกติของข้อมูล คือ “การแชร์หรือเผยแพร่ข้อมูลเท็จโดยมีหรือไม่มีเจตนาทำร้าย” โดยแบ่งตามฐานข้อมูลได้ 2 ส่วน คือ ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (Falseness) และข้อมูลที่มีเจตนามุ่งร้าย (Intent to harm) และถูกแบ่งออกลงไปอีก 3 กลุ่ม ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองสำหรับอธิบายความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร

3.1 ข้อมูลที่ผิด (Misinformation) ข้อมูลที่ผิดพลาดหรือข้อมูลเท็จ ไม่ว่าจะเป็นข้อความหรือรูปภาพที่อาจไม่ได้เกิดจากเจตนาต้องการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิด หรือตั้งใจบิดเบือนข้อมูล แต่เป็นกรณีที่ผู้รับสารเผยแพร่ไปด้วยความเข้าใจและมีความเชื่อว่าข้อมูลเหล่านั้นถูกต้อง จึงเกิดความผิดพลาด เช่น ข้อมูลที่มีการเชื่อมโยงผิด (False Connection) และเนื้อหาที่ชี้นำให้เกิดการเข้าใจผิด (Misleading Content)

3.2 ข้อมูลที่บิดเบือน (Disinformation) คือข้อมูลที่ผิด แต่ผู้รับสารเผยแพร่ไปด้วยความจงใจทั้งที่รู้ว่าข้อมูลเหล่านั้นไม่ถูกต้อง หรือก็มีเจตนาที่จะบิดเบือนข้อมูล และชี้นำให้ผู้คนเกิดความเข้าใจผิด เช่น เนื้อหาที่แต่งขึ้นมาใหม่ (Fabricated Content) เนื้อหาที่มีการดัดแปลง (Manipulated Content) ข้อมูลที่ผิดบริบท (False Context) ข้อมูลที่มีเนื้อหาแอบอ้าง (Imposter Content)

3.3 ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation) อาจเป็นข้อมูลที่มาจากข้อเท็จจริง แต่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการทำร้ายผู้อื่น เช่น ข้อมูลที่ละเมิดความเป็นส่วนตัว ข้อมูลที่ขัดต่อมาตรฐานและจรรยาบรรณสื่อ เช่น ภาพเปลือย รวมถึงการคุกคาม (Harassment) หรือข้อความหรือคำพูดที่แสดงความเกลียดชัง (Hate speech) เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นิตยสารออนไลน์ Dabiq ฉบับภาษาอังกฤษ จำนวน 15 ฉบับ รวม 941 หน้า เผยแพร่เมื่อเดือนกรกฎาคม 2557 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2559

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผ่านทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับโฆษณาชวนเชื่อ และแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร

แนวทางการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิจัยจากการเก็บข้อมูลเอกสาร การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ออกแบบสาระสำคัญที่จะนำมาเป็นหัวข้อหลักของการศึกษาแยกเป็นหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย รวมทั้งจำแนกเนื้อหาที่ปรากฏในนิตยสารออนไลน์ Dabiq เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์ พบว่ามี 253 เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง

1.1 คำนิยาม จากวิเคราะห์เนื้อหาในนิตยสารออนไลน์ Dabiq พบว่ามีความสอดคล้องกับความหมายของการสื่อสารทางการเมืองของ มานูเอล พาเรส ไอ มาอิคาส (2535, อ้างถึงใน นันทนา นันทวโรภาส, 2558, หน้า 113) ที่นิยามไว้ 4 ข้อ ได้แก่

1.1.1 การสื่อสารทางการเมืองเป็นการสื่อสารใด ๆ ที่สัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับระบบสังคม การสื่อสารผ่านนิตยสารออนไลน์ Dabiq ถือเป็นการสื่อสาร ระหว่างกลุ่มรัฐอิสลามกับระบบสังคมโลก โดยเผยแพร่เนื้อหาเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาสากลของโลก ทั้งยังมีภาษาอื่นอีกประมาณ 20 ภาษา เพื่อส่งสารให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารของกลุ่มรัฐอิสลามมากที่สุด

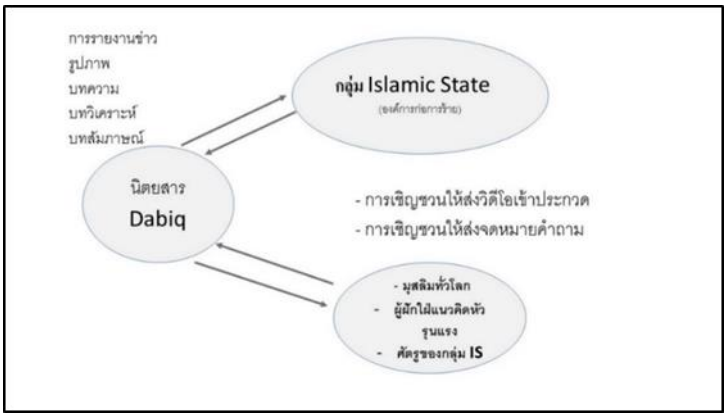
1.1.2 การสื่อสารทางการเมืองเป็นเรื่องของการโน้มน้าวใจ จัดกระทำ หรือการหลอกลวง เพื่อที่จะนำไปสู่อำนาจ อุดมการณ์ ผลประโยชน์ ความขัดแย้ง ประชามติ สอดคล้องกับการสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลามผ่านนิตยสาร Dabiq มีการโน้มน้าวจิตใจให้มุสลิมเกิดความนิยมชมชอบในแนวคิดของกลุ่มรัฐอิสลามและเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่ม

1.1.3 การสื่อสารทางการเมืองอาจเป็นไปในรูปแบบของข่าว เหตุการณ์เสมือนจริง การโฆษณาชวนเชื่อ การเบี่ยงเบนข้อเท็จจริง โดยวิธีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ เช่นเดียวกับการสื่อสาร

ทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลามผ่านนิตยสาร Dabiq มีการนำเสนอเนื้อหาหลากหลายรูปแบบตามที่กล่าวมาข้างต้น และมีการสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นโฆษณาชวนเชื่อ โดยเฉพาะการตีความคำสอนทางศาสนาที่บิดเบือนข้อเท็จจริง

1.1.4 การสื่อสารทางการเมืองเกี่ยวข้องกับการตลาดทางการเมือง กลุ่มรัฐอิสลามสื่อสารทางการเมืองผ่านนิตยสาร Dabiq เพื่อขยายฐานมวลชนผู้สนับสนุนกลุ่ม ให้เพิ่มมากขึ้นทั้งในและนอกภูมิภาคตะวันออกกลาง

1.2 กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลาม ผ่านนิตยสาร Dabiq สามารถอธิบายผ่านทฤษฎี “การสื่อสารของการเมือง” ของไบรอัน แมคแนร์ (2554) (อ้างถึงใน นันทนา นันทวโรภาส, 2558, หน้า 119) ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2 แบบจำลองทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของไบรอัน แมคแนร์ประยุกต์กับกรณีนิตยสาร Dabiq

1.2.1 กลุ่มรัฐอิสลามเป็นองค์กรก่อการร้าย (Terrorist Organization) เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีการดำเนินกิจกรรมที่มีลักษณะเข้าข่ายการก่อการร้ายตามนิยามของอนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการสนับสนุนทางการเงินแก่กลุ่มก่อการร้าย พฤษภาคม ค.ศ. 2004 ที่ระบุว่า การก่อการร้าย หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่มุ่งให้เกิดการเสียชีวิตหรืออันตรายอย่างรุนแรงแก่ร่างกาย ซึ่งมุ่งเป้าต่อพลเรือนหรือบุคคลใด ๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับความขัดแย้ง โดยการกระทำนั้นมุ่งบีบบังคับหรือกดดันให้ประชาชนหรือรัฐบาล หรือองค์กรระหว่างประเทศ ให้กระทำหรือละเว้นการกระทำประการใดประการหนึ่ง (อ้างถึงใน สุรชาติ บำรุงสุข, 2554, หน้า 15)

ในกระบวนสื่อสารทางการเมือง กลุ่มรัฐอิสลาม จึงเป็นต้นธารของ “สาร” ที่ส่งออกแนวความคิดออกไป เพื่อให้มีอิทธิพลเหนือการตัดใจของผู้รับสาร ซึ่งก็คือ มุสลิมทั่วโลก ผู้ฝักใฝ่แนวคิดหัวรุนแรง ผู้นิยมชมชอบกลุ่มรัฐอิสลาม รวมทั้งศัตรูของกลุ่มรัฐอิสลาม

1.2.2 นิตยสารออนไลน์ Dabiq เป็นสื่อมวลชน ทำหน้าที่เป็นผู้นำสารจากกลุ่มรัฐอิสลามไปสู่ผู้รับสาร และขณะเดียวก็ทำหน้าที่ในการส่งสารจากผู้รับสารไปยังผู้นำกลุ่มรัฐอิสลาม โดยนิตยสาร Dabiq เป็นช่องทางในการกระจายข้อมูลให้กับกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบถึงจุดยืนและข้อต่อรองของกลุ่มรัฐอิสลาม นอกจากนี้ นิตยสารออนไลน์ Dabiq ยังทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารเอง โดยการนำเสนอรายงานข่าว รูปภาพ บทความ บทวิเคราะห์ บทสัมภาษณ์ ผ่านคอลัมน์ต่าง ๆ รวมทั้งการเลือกที่จะนำเสนอหรือไม่นำเสนอข่าวใด

1.2.3 กลุ่มผู้รับสาร คือ กลุ่มบุคคลที่กลุ่มรัฐอิสลามต้องการให้รับรู้ข้อมูล ตลอดจนเกิดความรู้สึกคล้อยตามและมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารของกลุ่ม ประกอบด้วย

1) สมาชิกกลุ่มที่เป็นนักรบมูจาฮีดีน โดยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับนักรบมูจาฮีดีนพบจำนวน 114 เนื้อหา มุ่งเน้นเรื่องของคุณลักษณะของนักรบที่ดี เช่น ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความสามัคคีปรองดองในหมู่นักรบ การเชื่อฟังผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดี มีความเด็ดเดี่ยวและเสียสละชีวิตเพื่ออุดมการณ์ ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้นักรบมูจาฮีดีนปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ไม่ทำตัวเป็นปัญหาต่อนักรบคนอื่น เนื่องจากในพื้นที่ปฏิบัติการของกลุ่มรัฐอิสลามมีนักรบมูจาฮีดีนที่เดินทางมาจากหลายประเทศ มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม กลุ่มรัฐอิสลามจึงต้องการสร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นในหมู่นักรบ โดยเนื้อหาประเภทนี้มักประกอบด้วยภาพความสมัครสมานสามัคคีของกลุ่มนักรบมูจาฮีดีน พร้อมใบหน้าที่แสดงความรู้สึกเชิงบวกต่อการร่วมกันปฏิบัติหน้าที่

ภาพที่ 3 กลุ่มนักรบมูจาฮีดีน จากนิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 3 หน้า 42 และ ฉบับที่ 12 หน้า 9

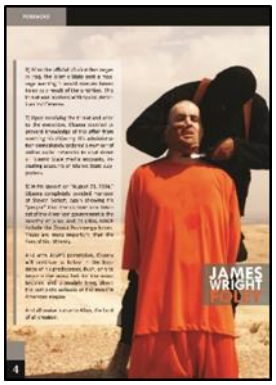
2) กลุ่มคนที่อยู่ระหว่างการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มรัฐอิสลาม เนื้อหาการเชิญชวนให้มุสลิมทั่วโลกเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการรัฐอิสลาม มีจำนวน 73 เนื้อหา สะท้อนให้เห็นถึงการส่งสารไปยังเป้าหมายผู้รับสารที่เป็นกลุ่มคนที่อยู่ระหว่างการตัดสินใจเข้าร่วมกับกลุ่มรัฐอิสลาม โดยเนื้อหาประเภทนี้จะมักสอดแทรกด้วยการกล่าวถึงคำสอนทางศาสนา บาปและความชั่วจากการไม่เดินทางมาเข้า

ร่วมกับกลุ่มรัฐอิสลาม รวมทั้ง บุญและความดีที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกับกลุ่มรัฐอิสลาม นอกจากนี้ ยังมีภาพประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง

ภาพที่ 4 ภาพเชิญชวนให้เดินทางไปร่วมกับกลุ่มรัฐอิสลามจากนิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 3 หน้า 23 และฉบับที่ 8 หน้า 29

3) กลุ่มที่เป็นศัตรูของกลุ่มรัฐอิสลาม เช่น รัฐบาลสหรัฐอเมริกา รัฐบาล สหราชอาณาจักร องค์การสหประชาชาติ ศาสนาอิสลาม นิกายชีอะฮ์ ศาสนาคริสต์ ซึ่งมีเนื้อหาที่กล่าวถึงศัตรูของกลุ่มรัฐอิสลามจำนวน 117 เนื้อหา โดยสารที่กลุ่มรัฐอิสลามต้องการส่งไปยังกลุ่มเหล่านี้ คือ การกล่าวโจมตี การกดดัน การข่มขู่ สร้างความหวาดกลัว รวมทั้ง การแสดงให้เห็นถึงการไม่เกรงกลัวต่อการตอบโต้ของฝ่ายศัตรู โดยมีทั้งการเผยแพร่สารเรื่องการก่อการร้ายในดินแดนของศัตรู และการใช้ตัวประกันที่เป็นพลเรือนของประเทศศัตรูมากดดันและล้างแค้นที่รัฐบาลประเทศนั้นที่ทำสงครามกับกลุ่มรัฐอิสลาม

ภาพที่ 5 กลุ่มรัฐอิสลามจับกุมนาย James Wright Foley นักข่าวชาวอเมริกัน เป็นตัวประกันจากนิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 3 หน้า 4

1.3 กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง

การกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสารในมิติต่าง ๆ เป็นหนึ่งใน 8 ขั้นตอนการวางแผนการสื่อสารทางการเมืองเชิงกลยุทธ์ (สำราญ แสงเดือนฉาย, 2567) โดยนิตยสาร Dabiq สะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสารในมิติต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนี้

1.3.1 มิติด้านข้อมูลข่าวสาร นิตยสาร Dabiq มีการให้ข้อมูล/ข่าวสาร จำนวน 253 เนื้อหา ประกอบด้วย รายงานข่าว บทความ บทสัมภาษณ์ และรูปภาพ ซึ่งสามารถแยกได้ 7 ประเภท ได้แก่ 1) เนื้อหาเกี่ยวกับผลงานด้านการทหาร/ การก่อการร้าย และการขยายตัวของกลุ่มรัฐอิสลาม 2) เนื้อหาที่แสดงถึงรัฐเคาะลีฟะฮ์ในอุดมคติของกลุ่มรัฐอิสลาม 3) เนื้อหาที่กล่าวถึงฝ่ายศัตรู 4) เนื้อหาเชิญชวนผู้อ่านร่วมกิจกรรมกับนิตยสาร 5) เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคำสอนของศาสนาอิสลาม 6) เนื้อหาการเชิญชวนให้มุสลิมมาเข้าร่วมกับกลุ่มรัฐอิสลาม และ 7) เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

1.3.2 มิติด้านเชิงอารมณ์ ในนิตยสาร Dabiq ปรากฏเนื้อหาและรูปแบบที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์หลากหลาย อาทิ

1) อารมณ์ฮึกเหิมและมีกำลังใจ ส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาการรายงานผลงานด้านการทหาร/ การก่อการร้าย และการขยายตัวของกลุ่มรัฐอิสลาม มีจำนวน 173 เนื้อหา โดยมักจะมีภาพประกอบ ซึ่งเป็นภาพของนักรบมูจาฮีดีนที่แสดงออกด้วยความดีใจ ที่ได้รับชัยชนะจากในการยึดครองพื้นที่ได้สำเร็จ และในบางภาพจะปรากฏธงกลุ่มรัฐอิสลาม เพื่อแสดงถึงความเป็นเอกภาพของนักรบมูจาฮีดีนในหลาย ๆ พื้นที่ที่ร่วมรบในนามกลุ่มรัฐอิสลาม ซึ่งเนื้อหากระตุ้นอารมณ์เหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างกำลังใจ (Motivation) หรือการส่งเสริม สนับสนุนให้นักรบมูจาฮีดีนในพื้นที่ต่าง ๆ มีกำลังใจในการทำสงครามยึดครองพื้นที่ และเชิญชวนให้มุสลิมทั่วโลกเดินทางไปร่วมรบกับกลุ่มรัฐอิสลามที่ประเทศซีเรียและอิรัก

ภาพที่ 6 ภาพเนื้อหาแสดงการกระตุ้นอารมณ์ฮึกเหิมในนิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 3 หน้า 19

2) อารมณ์หวาดกลัว เป็นการนำเสนอเนื้อหาและรูปภาพของการก่อการร้ายโดยสมาชิกหรือผู้ฝักแนวคิดของกลุ่มรัฐอิสลามในต่างประเทศ ที่ก่อเหตุก่อการร้ายเพียงลำพัง (Loan Actor)

ในศาสนสถานและสถานที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ที่ประกาศตัวเป็นศัตรูกับกลุ่มรัฐอิสลาม มีจำนวน 55 เนื้อหา ซึ่งมักมีการนำเสนอภาพของความสูญเสียด้านความสงบสุขหรือความปลอดภัยของพลเรือนและผู้บริสุทธิ์ของประเทศที่เป็นคู่ขัดแย้งกับกลุ่มรัฐอิสลาม เพื่อข่มขู่หรือสร้างความหวาดกลัวให้แก่ฝ่ายศัตรู และใช้เป็นประเด็นต่อรองให้ประเทศต่าง ๆ ยุติการขัดขวางกลุ่มรัฐอิสลามในการสร้างรัฐเคาะลีฟะฮ์ในประเทศซีเรียและอิรัก ตัวอย่างเช่น หน้าปก นิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 12 เป็นภาพของเจ้าหน้าที่กู้ภัยเข้าช่วยเหลือพลเรือนฝรั่งเศสหลังจากเกิดเหตุการณ์สมาชิกกลุ่มรัฐอิสลามก่อการร้ายโจมตีในกรุงปารีส เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2558

ภาพที่ 7 ภาพเนื้อหาแสดงการกระตุ้นอารมณ์หวาดกลัวจากปกนิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 12

1.3.3 มิติด้านพฤติกรรม นิตยสาร Dabiq ต้องการให้ผู้อ่านนิตยสารมีความคิดคล้อยตาม และเห็นด้วยกับเนื้อหาในนิตยสาร เพื่อนำไปสู่การกระทำที่กลุ่มต้องการ เช่น เชิญชวนให้ชาวมุสลิมทั่วโลกเดินทางไปเป็นนักรบมูจาฮีดีนกับกลุ่มรัฐอิสลาม โดยอ้างคำสอนทางศาสนา มีจำนวน 45 เนื้อหา รวมทั้งข่มขู่ให้ฝ่ายที่ต่อต้านกลุ่มรัฐอิสลามหวาดกลัว และยุติการส่งกำลังทหารไปปราบปรามกลุ่มรัฐอิสลามในประเทศอิรักและซีเรีย มีจำนวน 62 เนื้อหา

2. การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ

นิตยสาร Dabiq มีการสื่อสารในลักษณะที่มีการพยายามชักจูง โน้มน้าว หรือเข้าไปมีอิทธิพลทางจิตวิทยาต่อผู้ฟังหรือผู้รับสารเพื่อให้เกิดการคล้อยตามและเปลี่ยนทัศนคติไปตามความมุ่งหมายของกลุ่มรัฐอิสลาม โดยพยายามชักชวนให้บุคคลเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้ พบการนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับประเภทของโฆษณาชวนเชื่อ ที่อัลเฟรด แมคคลัง ลี และ เอลิซาเบธ ไบรอัน ลี (2482) ที่จำแนกไว้ 7 ประเภท ดังนี้

2.1 พวกมากลากไป (Bandwagon) ที่เป็นการชักจูงให้เกิดความรู้สึกว่า มุสลิมที่มีความศรัทธาต่อพระเจ้าส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือกับกลุ่มรัฐอิสลาม เข้าร่วมการสร้างรัฐเคาะลีฟะฮ์ หรือก่อเหตุรุนแรง

ในดินแดนของศรัตรู และการกระทำเช่นนี้เป็นเรื่องที่ถูกที่ควร และถ้าหากไม่ทำตามจะไม่ได้สั่งสมบุญ และจะไม่ได้อยู่ใกล้ชิดพระเจ้าในวันอวสานโลก

2.2 การเลือกให้ข้อมูลบางเรื่องหรือบางแง่มุม (Card-stacking) เป็นการจัดการกับข้อมูลโดยมักมีการนำเสนอข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนทุกด้าน ขาดข้อเท็จจริงในบางเรื่องเพื่อช่วยยังประโยชน์แก่ฝ่ายตน เช่น ในนิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 12 เป็นต้นไป หรือห้วงการเผยแพร่นิตยสารตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2558 มีนำเสนอว่ากลุ่มรัฐอิสลามสามารถทำสงครามหรือก่อการร้ายได้หลายพื้นที่ทั่วโลก แต่ไม่มีการนำเสนอว่าในเวลาเดียวกันได้ฝ่ายพันธมิตรตะวันตกได้ยึดดินแดนของกลุ่มรัฐอิสลาม ในประเทศอิรักและซีเรียคืนเป็นจำนวนมากเช่นกัน

2.3 การใช้คำสวยหรู (Glittering Generalities) เพื่อทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกยกย่อง ชื่นชม เกิดความรู้สึกประทับใจ เช่น กลุ่มรัฐอิสลาม ใช้คำว่า “มูจาฮีดีน” เรียกกำลังพลของกลุ่ม เพื่อสื่อนัยยะถึงการเป็นผู้ต่อสู้เพื่อศาสนา รวมทั้งเรียกผู้ก่อการร้ายที่ก่อเหตุโจมตีนอกพื้นที่ในดินแดนของศัตรูเพียงลำพัง (อาจก่อเหตุคนเดียวหรือเป็นกลุ่มขนาดเล็ก) ว่า “อัศวินเดียวดาย” (Lone Knight) เพื่อสื่อความหมายถึงการเป็นวีรบุรุษ

2.4 การโจมตีฝ่ายศัตรูโดยตั้งชื่อหรือฉายาในเชิงลบ (Name Calling) เช่น คำว่า หมาน้อยของอเมริกัน/ หมาน้อยของชาติตะวันตก (American’s Puppet/ Crusader’s Puppets) ที่ใช้เรียกรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ที่เข้าร่วมกับสหรัฐอเมริกาในการปราบปรามกลุ่มรัฐอิสลาม อีกทั้งยังมีคำศัพท์ภาษาอาหรับ เช่น คำว่า “Murtadd” แปลว่า ผู้ละทิ้งศรัทธา (Apostate) ใช้เรียกกองกำลังมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ ที่เป็นศัตรูกับกลุ่มรัฐอิสลาม คำเหล่านี้ล้วนเพื่อลดทอนคุณค่าและสร้างความอับอายขายหน้าให้แก่ฝ่ายตรงข้าม

2.5 การสื่อว่าตนเป็นเหมือนคนธรรมดาสามัญทั่วไป (Plain-folk) ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความเป็นกันเองกับผู้รับสาร เพื่อช่วยสร้างภาพลักษณ์ให้คนทั่วไปเห็นว่าตนเองนั้นไม่ได้ต่างไปจากคนทั่ว ๆ ไป ในกรณีนี้ มีตัวอย่างสำคัญในนิตยสาร Dabiq คือ การนำเสออัตชีวประวัติของนักรบมูจาฮีดีนที่เสียชีวิตไปแล้ว 28 คน เพื่อแสดงให้เห็นว่านักรบหลายคนนั้นไม่ได้เกิดและเติบโตในประเทศซีเรียและอิรัก แต่มีความมุ่งมั่นและศรัทธาอย่างแรงกล้าจึงอพยพมาร่วมสู้รบกับกลุ่มรัฐอิสลาม และทุกคนสามารถเดินทางไปเข้าร่วมกับกลุ่มรัฐอิสลามได้ หากมีศรัทธาและความมุ่งมั่นอย่างเพียงพอ

2.6 การรับรองยืนยัน (Testimonial) โดยนิตยสาร Dabiq มีการนำเสนอทัศนะของศัตรู จำนวน 18 บุคคล/องค์กร เช่น ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา และเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ (UN) ที่กล่าวถึงพัฒนาการและความเข้มแข็งของกลุ่มรัฐอิสลาม ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่แนวร่วมว่าศัตรูยังยอมรับเรื่องการขยายอิทธิพลของกลุ่มรัฐอิสลาม และศักยภาพในการสร้างรัฐเคาะลีฟะฮ์

2.7 การถ่ายทอด/ ส่งผ่าน (Transfer) เป็นการเชื่อมโยงส่งผ่านคุณค่าทั้งในแง่บวกหรือแง่ลบสู่สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น การต่อต้านธงชาติของชาติอาหรับหลายประเทศ ที่ประกอบด้วยสีดำ ขาว เขียว แดง ว่า

เป็นสัญลักษณ์ของการแบ่งแยกรัฐอิสลามในสมัยอาณาจักรออตโตมันเติร์กออกเป็นรัฐชาติยุคใหม่ และเรียกร้องให้ดินแดนอิสลามใช้ธงของกลุ่มรัฐอิสลาม ซึ่งมีสีดำ พิมพ์ข้อภาษาอาหรับสีขาวว่า Shahadah (การแสดงความศรัทธาอย่างสูงต่อศาสนา) เป็นธงประจำพื้นที่ต่าง ๆ

3. วิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร

จากการวิเคราะห์นิตยสาร Dabiq ด้วยแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสารตามการจำแนกประเภทของแคลร์ วาร์เดิล (2560) พบว่ามีการเผยแพร่เนื้อหาที่เป็นข้อมูลที่บิดเบือน (Disinformation) และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation) ไว้ด้วย ดังนี้

3.1 ข้อมูลที่บิดเบือน (Disinformation) ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากการอ้างคำสอนทางศาสนาที่บิดเบือนเพื่อประโยชน์ของกลุ่มรัฐอิสลาม รวมทั้ง นำเสนอข้อมูลที่เป็นตรรกะวิบัติ (Fallacy) ตามการนิยามของโสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ ที่ระบุว่าเป็นการให้เหตุผลที่ผิดหลักหรือไม่สมเหตุสมผล ซึ่งอาจทำให้การสรุปผลหรือการตัดสินใจผิดพลาดได้ (อ้างถึงใน นิตยสารออนไลน์มติชนสุดสัปดาห์, 2562) ตัวอย่างเช่น

3.1.1 การโน้มน้าวให้เชื่อว่าอิสลามเป็นศาสนาแห่งการต่อสู้ด้วยแนวทางรุนแรง นิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 7 หน้า 20 - 24 เผยแพร่บทความเรื่อง “Islam is the Religion of the Sword not Pacifism” ที่สะท้อนแนวคิดของกลุ่มรัฐอิสลามที่นำเสนอว่าศาสนาอิสลามว่าเป็นศาสนาแห่งดาบที่จะกวัดแกว่งไปยังคนนอกศาสนา มุสลิมมีหน้าที่ทำสงครามปกป้องศาสนาหรือญิฮาดด้วยความรุนแรง เพื่อต่อสู้กับผู้ที่ไม่ศรัทธาในพระเจ้า อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวขัดแย้งกับคำอธิบายของ มุฮัมมัด ซัยยิด ฏอนฏอวีย์ ประธานมหาวิทยาลัยสูงสุดของมหาวิทยาลัยอัล อัซฮัร มหาวิทยาลัยด้านศาสนาอิสลามที่ใหญ่ที่สุดของโลกที่ยืนยันว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ต้องการสร้างระเบียบโลก เพื่อทำให้มวลมนุษยชาติทั้งมวล ทั้งมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยุติธรรม ลงรอยสามัคคีกันและมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ อิสลามยังปฏิเสธความรุนแรงทุกรูปแบบ อิสลามเรียกร้องไปสู่การให้อภัยและการประนีประนอม รวมทั้งการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (อ้างถึงใน จรัญ มะลูลีม, 2559, หน้า 4-5)

3.1.2 การละเมิดสิทธิสตรีโดยอ้างคำสอนทางศาสนา นิตยสาร Dabiq ฉบับที่ 9 หน้า 44-49 เผยแพร่บทความ “Slave Girl or Prostitute” ที่ระบุถึงการจับตัวผู้หญิงชนเผ่าต่าง ๆ มาเป็นทาส โดยอ้างว่าเป็นการแสดงความเมตตาต่อหญิงนอกศาสนา ให้หลุดพ้นจากความเป็นทาส ด้วยการแต่งงาน หรือมีเพศสัมพันธ์และมีบุตรกับหญิงเหล่านั้น ซึ่งขัดแย้งกับการให้สัมภาษณ์ของอัชวัก หญิงสาวชาวยาซีดี (ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอิรัก) วัย 18 ปี ที่ระบุว่าในช่วงที่เธออายุ 14 ปี และอาศัยอยู่กับครอบครัวในอิรัก ได้มีนักรบกลุ่มรัฐอิสลามบุกเข้ามาในหมู่บ้าน พร้อมจับกุมตัวเธอและหญิงชาวยาซีดีคนอื่น ๆ ประมาณ 1,000 คน พวกเธอถูกบังคับให้เป็นทาสบำเรอกาม ด้วยการข่มขืนและทำร้ายร่างกายซ้ำแล้วซ้ำเล่า กระทั่ง 3 เดือนต่อมา อัชวักได้หลบหนีออกมาได้และเดินทางไปประเทศเยอรมนี (วิคตอเรีย บิสเซ็ท และ ลูซี คอเซ็ท, 2561)

ทั้งนี้ เมื่อเดือนกันยายน 2557 นักวิชาการมุสลิมนานาชาติ จำนวน 126 คนได้ลงนามในจดหมายเปิดผนึกถึงนายอาบูบักร อัลบักฮ์ดาดี ผู้นำกลุ่มรัฐอิสลาม จดหมายดังกล่าวระบุถึงการประณามเนื้อหาในนิตยสาร Dabiq ว่าได้บิดเบือนหลักคำสอนอิสลาม และประณามการกระทำของกลุ่มรัฐอิสลามที่ใช้ความรุนแรงและการกดขี่ชนกลุ่มน้อยทางศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของอิสลาม (Wilson Center, 2557)

3.2 ข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย (Malinformation) นิตยสาร Dabiq มีการเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะของการสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) โดยเฉพาะในเนื้อหาประเภทการกล่าวโจมตีศัตรูในเชิงลบ ซึ่งมีจำนวน 28 เนื้อหา มีการกล่าวโจมตีและด้อยค่าฝ่ายศัตรู เช่น กล่าวโจมตีสหภาพยุโรปว่าเป็นแหล่งบ่มเพาะความเกลียดชังอิสลาม จากการที่นิตยสาร Charlie Hebdo ในฝรั่งเศสที่เผยแพร่รูปภาพการ์ตูนล้อเลียนศาสดามูฮัมมัด (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์, 2555) จึงเชิญชวนให้มุสลิมทั่วโลกก่อเหตุก่อการร้ายในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเพื่อเป็นการตอบโต้ รวมทั้ง มีการกล่าวโจมตีประชาชนที่นับถือศาสนาอื่น เช่น คริสต์ ยิว ฮินดู พุทธ ว่าไม่เชื่อในพระเจ้าแต่เพียงผู้เดียว ศรัทธาในสิ่งอื่น ๆ ด้วย จึงเป็นเหตุผลให้กลุ่มรัฐอิสลามต้องทำสงครามกับคนกลุ่มนี้

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์เนื้อหาในนิตยสารออนไลน์ Dabiq ของกลุ่มรัฐอิสลาม ผ่านทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง 3 ทฤษฎี ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

การวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง นิตยสารออนไลน์ Dabiq มีความสอดคล้องกับความหมายของการสื่อสารทางการเมืองของ มานูเอล พาเรส ไอ มาอิคาส (2535) ที่ระบุถึง การสื่อสารทางการเมืองเป็นการสื่อสารใด ๆ ที่สัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับระบบสังคม เป็นเรื่องของการโน้มน้าวใจ อาจนำเสนอในรูปแบบของข่าว เหตุการณ์เสมือนจริง และการโฆษณาชวนเชื่อ รวมทั้งเป็นการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการตลาดทางการเมือง (อ้างถึงใน นันทนา นันทวโรภาส, 2558, หน้า 113) นอกจากนี้ นิตยสารออนไลน์ Dabiq ยังมีกระบวนการสื่อสารที่สอดคล้องกับแบบจำลองการสื่อสารของการเมืองของไบรอัน แมคแนร์ (2554) ที่มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ กลุ่มรัฐอิสลาม นิตยสารออนไลน์ Dabiq และผู้รับสาร รวมทั้งมีการวางกลยุทธการสื่อสารทางการเมืองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการกำหนดวัตถุประสงค์การถ่ายทอดสารในมิติต่าง ๆ ได้แก่ มิติด้านเนื้อหา มิติทางอารมณ์ และมิติพฤติกรรม (อ้างถึงใน นันทนา นันทวโรภาส, 2558, หน้า 119)

การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ พบว่า นิตยสารออนไลน์ Dabiq มีการสื่อสารในลักษณะที่มีการพยายามชักจูง โน้มน้าว หรือเข้าไปมีอิทธิพลทางจิตวิทยาต่อผู้ฟังหรือผู้รับสาร เพื่อให้เกิดการคล้อยตามและเปลี่ยนทัศนคติไปตามความมุ่งหมายของกลุ่มรัฐอิสลาม มีการใช้เทคนิคโฆษณาชวนเชื่อ 7 ประการ ของอัลเฟรด แมคคลัง ลี และ เอลิซาเบธ ไบรอัน ลี (2482)

การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร พบว่า นิตยสารออนไลน์ Dabiq เผยแพร่เนื้อหาที่เป็นข้อมูลที่บิดเบือน โดยการอ้างคำสอนทางศาสนาที่บิดเบือนจากการตีความของผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลามทั่วโลก และข้อมูลที่แฝงเจตนาร้าย ในลักษณะของการสร้างความเกลียดชัง

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของสามารถ ทองเฝือ (2563) ที่ได้ศึกษาแนวคิดอุดมณ์การทางการเมืองว่าด้วย “รัฐอิสลาม” ของกลุ่มรัฐอิสลาม พบว่าเป็นอุดมการณ์ซุนนีที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอิรักและซีเรีย กลุ่มรัฐอิสลามไม่ได้อ้างหลักคำสอนที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานทั้งหมด ส่วนที่เอามาเป็นแนวคิดที่ทางกลุ่มเอามาอ้างแต่เพียงที่ต้องการเท่านั้น แล้วเอามาตีความแบบผิด ๆ มาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนมาเข้าร่วมกลุ่ม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิศักดิ์ สมบัติเจริญนนท์ (2562) ที่ศึกษาอิทธิพลของกลุ่มรัฐอิสลามที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียน พบว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญที่กลุ่มรัฐอิสลามใช้ในการเผยแพร่แนวคิดนิยมความรุนแรงเพื่อกระตุ้นให้เกิดปฏิบัติการก่อการร้ายโดยลำพัง (Lone Wolf) อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อนและมีผู้ถูกชักจูงให้เดินทางไปเข้าร่วมปฏิบัติการทางการทหารกับกลุ่มรัฐอิสลามในอิรักและซีเรียเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นกระแสภัยคุกคามที่หลายประเทศให้ความสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า นิตยสารออนไลน์ Dabiq เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลามที่ถูกจัดทำขึ้นมาอย่างมีกลยุทธ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สอดแทรกเทคนิคการโฆษณาชวนเชื่อไว้หลากหลาย และบรรจุเนื้อหาที่เป็นข้อมูลบิดเบือนและแฝงเจตนาร้ายเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตามวัตถุประสงค์การสื่อสารของกลุ่มรัฐอิสลาม

ข้อเสนอแนะการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1.1 ควรมีมาตรการการป้องกันการแพร่ขยายแนวคิดหัวรุนแรงผ่านอินเตอร์เน็ตในประเทศไทย ด้วยการสกัดกั้นบัญชีผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ และสกัดกั้นการเผยแพร่เนื้อหาที่มีแนวโน้มเป็นการชักจูงหรือบ่มเพาะให้ผู้อื่นมีแนวคิดหัวรุนแรง โดยเฉพาะการสนับสนุนกลุ่มก่อการร้าย

1.2 ควรจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดูแลและบำบัดกลุ่มบุคคลที่มีแนวโน้มมีแนวคิดหัวรุนแรง จากการเสพสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกลุ่มก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ และเกมส์ออนไลน์ซึ่งใช้ความรุนแรง ตลอดจนป้องกันไม่ให้คนเหล่านั้นกลายเป็นผู้มีแนวคิดหัวรุนแรง จนเป็นภัยต่อสังคมในอนาคต

1.3 ควรสร้างความรู้และความเข้าใจแก่สังคมว่าการเผยแพร่ภาพการก่อการร้ายและความรุนแรงของกลุ่มรัฐอิสลามผ่านสื่อออนไลน์ของกลุ่มและผ่านสื่อมวลชนทั่วโลกนั้น เป็นการโฆษณาชวนเชื่อรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสมาชิกกลุ่มรัฐอิสลามมีเพียง 30,000 คน คิดเป็นร้อยละ 0.017 ของจำนวนมุสลิมทั่วโลกที่มี

1,600 ล้านคน (Pew Research Center, 2553) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความแตกแยกและกระแสเกลียดกลัวอิสลาม (Islamophobia) ขึ้นในสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป บทความวิจัยชิ้นนี้ เป็นเพียงมิติหนึ่งของการทำความเข้าใจเบื้องต้นของสารที่กลุ่มรัฐอิสลามสื่อไปยังมวลชนทั่วโลกผ่านนิตยสาร Dabiq ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อให้การศึกษามีความครอบคลุมและลุ่มลึก ควรศึกษาเพิ่มเติมในมิติอื่น ๆ เช่น

2.1 ศึกษาตีความนัยยะ (Interpretivism) ตลอดจนการการศึกษาสัญญะ (Phenomenology) ที่ปรากฏในนิตยสาร Dabiq

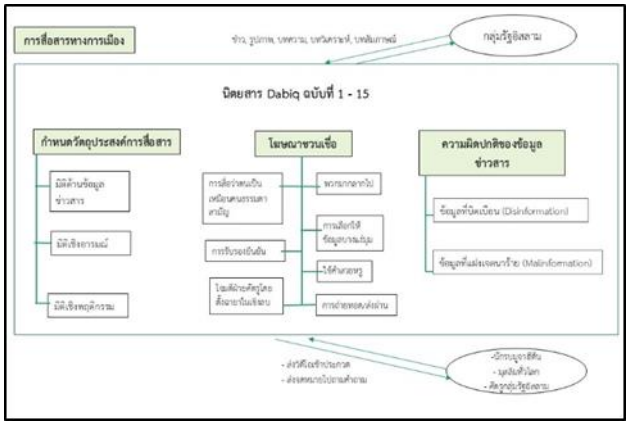
2.2 ศึกษาศักยภาพของนิตยสาร Dabiq ในการเป็นเครื่องมือสื่อสารของกลุ่มรัฐอิสลามจากกลุ่มผู้อ่านนิตยสาร

2.3 ศึกษานิตยสาร Rumiyah ซึ่งเป็นนิตยสารของกลุ่มรัฐอิสลาม ที่เผยแพร่หลังจากนิตยสาร Dabiq ปิดตัวลงฉบับที่ 15

2.4 ศึกษาสื่อประเภทอื่นของกลุ่มรัฐอิสลาม เช่น วิทยุ Facebook และ Youtube

2.5 ศึกษาสื่อของกลุ่มก่อการร้ายอื่น ทั้งกลุ่มที่เป็นมุสลิม และกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิม

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

ภาพที่ 7 สรุปองค์ความรู้จากบทความวิจัยเรื่องนิตยสารออนไลน์ Dabiq: เครื่องมือสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลาม

ด้านขอบเขตการวิจัย บทความวิจัยชิ้นนี้มีขอบเขตการศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มก่อการร้าย ซึ่งเป็นประเด็นศึกษาที่ไม่ค่อยพบเห็นมากนักในประเทศไทย การศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการเมืองที่พบเห็นส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในมิติของพรรคการเมืองและนักการเมือง อีกทั้ง แม้ว่าจะมีการศึกษาเรื่องกลุ่มรัฐอิสลามอยู่บ้าง แต่ยังไม่พบการศึกษาวิจัยนิตยสาร Dabiq ที่กลุ่มรัฐอิสลามผลิตขึ้น

ด้านแนวคิดและทฤษฎี บทความวิจัยชิ้นนี้มีการวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีและแนวคิด 3 แนวคิด ที่มีความเชื่อมโยงกัน แต่มุ่งเน้นอธิบายในบริบทที่แตกต่างกัน ได้แก่ (1) ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ มุ่งเน้นเรื่องกระบวนการภาพรวมและกลยุทธที่องค์กรทางการเมืองใช้ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (2) แนวคิดเรื่องการโฆษณาชวนเชื่อ ถูกนำมาใช้ชัดเจนในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง มุ่งเน้นเรื่องกลวิธีและการสร้างวาทกรรมการสื่อสารเพื่อให้โน้มน้าวใจมวลชนให้ได้มากที่สุด ซึ่งมีทั้งวาทกรรมเชิงบวกและเชิงลบ และ (3) แนวคิดเรื่องความผิดปกติของข้อมูลข่าวสาร ปรากฏเด่นชัดในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเกิดขึ้นของข้อมูลข่าวสารจำนวนมากในอินเตอร์เน็ต และมุ่งเน้นไปยังการศึกษาข้อมูลข่าวสารที่สร้างผลกระทบต่อสังคมในเชิงลบ ทั้งนี้ ผลการวิจัยสะท้อนถึงการขยายความและต่อยอดทั้ง 3 แนวคิด ว่ามีการถูกนำไปใช้ในการสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มรัฐอิสลามผ่านนิตยสารออนไลน์ Dabiq และได้สร้างประโยชน์ให้เกิดกลุ่มรัฐอิสลาม โดยสามารถชักชวนนักรบจากต่างประเทศกว่า 30,000 คน ให้เดินทางไปร่วมรบที่ประเทศซีเรียและอิรัก

รายการอ้างอิง

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *พื้นฐานอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อารยธรรมอิสลาม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค.ลาดพร้าว.

จรัญ มะลูลีม. (2559). โลกมุสลิมกับการก่อการร้าย. *จุลสารความมั่นคงศึกษา. ฉบับที่ 171*, เมษายน 2559. กรุงเทพฯ: บริษัท สแควร์ ปรินซ์ 93 จำกัด.

เทพพิทักษ์ มณีพงษ์. (2560). *ISIS: ถลก-ปก-เปิด*. วันที่ค้นข้อมูล 6 กรกฎาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.the101.world/magazine-of-isis/?fbclid=IwAR3+xy0v

นันทนา นันทวโรภาส. (2558). *สื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด.

พิชญเดช แสงแก่นเพ็ชร์. (2562). ตรรกะวิบัติกับการเมืองไทย ตั้งแต่กลุ่มหนุนไปจนถึงคุณประยุทธ์. *นิตยสารออนไลน์มติชนสุดสัปดาห์, ฉบับวันที่ 4 - 10 ตุลาคม 2562*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_235787

วิคตอเรีย บิสเซ็ท และ ลูซี ดอเซ็ท. (2561). *ฉันพบนักรบไอเอสที่เคยข่มขืนฉันในเยอรมนี*. สำนักข่าวบีบีซีไทย. วันที่ค้นข้อมูล 6 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.bbc.com/thai/international-45231350

สามารถ ทองเฝือ. (2565). รัฐอิสลาม: ภาพจริงจากหลักคำสอนกับภาพหลอนที่ถูกสร้าง. *วารสารการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 1(3)*, 79-97.

สุรชาติ บำรุงสุข. (2554). *การก่อการร้ายใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัท สแควร์ ปรินซ์ 93 จำกัด.

สุรชาติ บำรุงสุข และ จรัญ มะลูลีม. (2559). *รัฐอิสลามกับการก่อการร้ายใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัท แสควร์ ปรินซ์ 93 จำกัด.

สำราญ แสงเดือนฉาย (ผู้บรรยาย). (2567). *การสื่อสารเชิงกลยุทธ์เพื่อการสื่อสารทางการเมืองและการปกครอง* [สื่อการสอนออนไลน์]. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์. (2555). *นิตยสารล้อเลียนของฝรั่งเศส จะตีพิมพ์การ์ตูน'ศาสดามูฮัมหมัดวันนี้*. วันที่ค้นข้อมูล 1 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.thairath.co.th/news/foreign/292255

อภิศักดิ์ สมบัติเจริญนนท์. (2562). ปัญหารัฐอิสลาม (Islamic State) ในตะวันออกกลาง:บทเรียนสำหรับภูมิภาคอาเซียน. *วารสารรัฏฐาภิรักษ์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 1(2)*, 1-18.

อาทิตย์ ทองอินทร์. (2560). *ขบวนการรัฐอิสลาม*. กรุงเทพฯ: หจก. โรงพิมพ์วัชรินทร์ พี.พี..

อำนาจ ธนานันทชัย. (ม.ป.ป). *Propaganda*. ฐานข้อมูลการเมืองการปกครองสถาบันพระปกเกล้า (เว็บไซต์). วันที่ค้นข้อมูล 1 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=Propaganda

Alfled Mc Clung Lee & Elizabeth Brinant Lee. (1939). *The Fine Art of Propaganda: A Study of Father Coughlin's Speeches. Institute for Propaganda Analysis*. New York: Harcourt, Brace and Co.

BBC News. (2015). *Paris attacks: What happened on the night*. Retrieved July 17, 2024, from https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994

Les Picker. (2016). *Where Are ISIS's Foreign Fighters Coming From*. National Bureau of Economic Research (website). Retrieved December 6, 2023, from https://www.nber.org/digest/jun16/where-are-isiss-foreign-fighters-coming

Pew Research Center. (2018). *Muslims*. Retrieved December 6, 2023, from https://www.pewresearch.org/religion/2015/04/02/muslims/

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe (website). Retrieved December 6, 2024, from file:///D:/%E0%B8%9B.%E0%B9%82%E0%B8%97/162317GBR_Report%20desinformation.pdf

Wilson Center. (2014). *Muslims Against ISIS Part 3: Open Letter to al Baghdadi*. Retrieved December 6, 2024, from https://www.wilsoncenter.org/article/muslims-against-isis-part-3-open-letter-to-al-baghdadi?utm

Zelin, A. Y. (2024). *The Islamic State Select Worldwide Activity*. Washington Institute for Near East Policy (website). Retrieved December 6, 2024, from https://www.washingtoninstitute.org/islamicstateinteractivemap/#

ศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

The Potential and Challenges of Thai Cultural Capital in Driving the Creative Industry

ธีระวัฒน์ จันทึก (Thirawat Chantuk)[1] ปวีณา สปิลเลอร์ (Pawina Spiller)[2]
วุทธิชัย ลิ้มอรุโณทัย (Wutthichai Limarunothai)[3] ธงชัย ทองมา (Thongchai Thongma)[4]
กนกอร เนตรชู (Kanokaon Netchu)[5] ธัญพิชชา สามารถ (Thanpitcha Sarmart)[6]
[1]รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Assoc. Prof. Dr., Faculty of Management Science, Silpakorn University
[2]ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น
Corresponding author, Asst. Prof. Dr., Faculty of Business Administration and Information Technology,
Rajamangala University of Technology Isan Khon Kaen
[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Asst. Prof. Dr., Faculty of Management Science, Silpakorn University
[4]ดร., อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Dr., Faculty of Engineering and Industrial Technology, Suan Sunandha Rajabhat University
[5]อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ (ศาลายา)
Lecturer, Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin (Salaya)
[6]ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University
E-mail: pawina.sp@rmuti.ac.th

Received: 24 March 2025
Revised: 10 April 2025
Accepted10 April 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิจัยเอกสารและ Netnography ในการวิจัยเอกสารมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานการวิจัย บทความวิชาการ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ Netnography มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่าทุนทางวัฒนธรรมไทยมีศักยภาพสูงในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การสร้างเรื่องราว การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การสร้างประสบการณ์ การสร้างแบรนด์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม การตลาดเชิงวัฒนธรรม และการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามยังมีอุปสรรคและความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไข เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ และการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกัน การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาด การสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจและมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย การรักษาสมดุลระหว่างความดั้งเดิมและความร่วมสมัยในการออกแบบ การออกแบบประสบการณ์ที่น่าจดจำ การสื่อสารคุณค่าของแบรนด์ การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการวัดผลประสิทธิภาพของกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงวัฒนธรรม

งานวิจัยนี้จึงได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน โดยเน้นส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ พัฒนาองค์ความรู้และทักษะ สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนด้านเงินทุนและเทคโนโลยีและการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม, อุตสาหกรรมสร้างสรรค์, ศักยภาพและความท้ายทาย

Abstract

This qualitative research aimed to study the potential and challenges of Thai cultural capital in driving the creative industry in Thailand. The research employed documentary research and netnography as its methodologies. Documentary research focused on analyzing data from research reports, academic articles, and relevant policies. Netnography, on the other hand, emphasized collecting data from online communities related to the creative industry.

The research findings revealed that Thai cultural capital has high potential for adding value to the economy, society, and culture. It can be utilized in various forms, including storytelling, product

creation, experience creation, brand building, cultural product development, cultural marketing, and cultural preservation and promotion. However, there are obstacles and challenges that need to be addressed, such as the lack of knowledge and understanding of cultural capital, the lack of government support, unequal access to technology, product designs that do not meet market demands, creating compelling stories relevant to the target audience, maintaining a balance between tradition and modernity in design, designing memorable experiences, communicating brand values, preserving cultural identity in product development, and measuring the effectiveness of cultural marketing strategies.

This research proposes guidelines for developing and promoting the utilization of cultural capital to drive Thailand's creative industry sustainably. The emphasis is on promoting awareness and understanding, developing knowledge and skills, fostering collaboration among relevant agencies, providing financial and technological support, and developing products and marketing strategies that meet market needs.

Keywords: Cultural Capital, Creative Industries, Potential and Challenges

บทนำ

อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 โดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมและทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (UNESCO, 2013) ประเทศไทยมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีความโดดเด่น ทั้งในด้านมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ อาหาร ภาษา วรรณกรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2562) ทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นเอกลักษณ์ สร้างความแตกต่างและตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Hesmondhalgh, 2002) ซึ่งประเทศไทยมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีศักยภาพสูงในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตามการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ยังคงเป็นความท้าทาย (นพพร บุญแก้ว และคณะ, 2565) โดยปัจจัยที่มีผลต่อการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม การสนับสนุนจากภาครัฐ การเข้าถึงเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (UNESCO, 2018)

ทุนทางวัฒนธรรมของไทยมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สามารถเป็นแรงบันดาลใจและกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้ประกอบการได้ (Throsby, 2001) เช่น งานศิลปะไทย จิตรกรรม ประติมากรรม และงานฝีมือ สามารถนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์

สร้างสรรค์ที่อาจอยู่ในผลิตภัณฑ์เป็นเสื้อผ้า เครื่องประดับและของตกแต่งบ้าน นอกจากนี้วรรณกรรมและดนตรีไทยยังสามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นเนื้อหาสำหรับภาพยนตร์ ละครเวทีและเกม ซึ่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ได้ (UNESCO, 2013) ซึ่งนอกเหนือจากการสร้างแรงบันดาลใจแล้ว ทุนทางวัฒนธรรมยังมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์และความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันในตลาดโลก (Hesmondhalgh, 2002) เช่น อาหารไทย ภาษาไทย และวิถีชีวิตแบบไทย สามารถนำมาใช้ในการสร้างแบรนด์และการตลาดที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์และบริการของไทยโดดเด่นและเป็นที่จดจำในตลาดโลก นอกจากนี้ ทุนทางวัฒนธรรมยังสามารถนำมาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ โดยการนำเสนอเรื่องราว ประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง (Throsby, 2001) การนำเสนอเรื่องราวและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย จะช่วยเพิ่มมูลค่าและความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการส่งออกและการท่องเที่ยวของประเทศ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2562)

การนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญหลายประการ (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2556) ประการแรกคือปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมและวิธีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2018) ซึ่งผู้ประกอบการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ยังคงขาดความตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ หรือขาดทักษะและความรู้ในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ เช่น ผู้ประกอบการด้านงานฝีมืออาจไม่ทราบวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยและตอบโจทย์ความต้องการของตลาดได้ นอกจากนี้การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่างๆ เช่น เงินทุน โครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาทักษะก็เป็นอุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่ง (UNESCO, 2018) ผู้ประกอบการรายย่อยและชุมชนในพื้นที่ห่างไกลอาจประสบปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเทคโนโลยีที่จำเป็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การคัดลอกผลงานศิลปะหรือการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ ก็เป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายต่อผู้สร้างสรรค์และเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (นพพร บุญแก้ว และคณะ, 2565) ดังนั้นการถ่ายทอดแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับผู้ประกอบการรายย่อยและชุมชนในพื้นที่ห่างไกล โดยการนำเสนอความโดดเด่นอันเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (ปิยะกานต์ เมืองสุวรรณ และตุลยา ตุลาดิลก, 2564)

งานวิจัยมีความใหม่ในการเติมเต็มช่องว่างการวิจัย (research gap) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เข้ามาศึกษาในประเด็นหรือหัวข้อที่ยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษาอย่างละเอียดมาก่อน หรือมีงานวิจัยที่ศึกษาไปแล้วแต่ยังมีช่องว่างหรือข้อสงสัยที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข หรืออาจเป็นการนำเอาแนวคิดใหม่ ๆ หรือวิธีการวิจัยใหม่ ๆ

มาประยุกต์ใช้กับปัญหาเดิม เพื่อให้ได้ผลลัพธ์หรือมุมมองที่แตกต่างออกไป โดยนำเสนอมุมมองเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการวิจัย Netnography ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงความคิดเห็น ทัศนคติ และประสบการณ์ของผู้ประกอบการและผู้บริโภคในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างลึกซึ้ง โดยคุณค่าของงานวิจัยนี้คือการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมุมมองของผู้ประกอบการและผู้บริโภค ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีคุณค่าในเชิงระเบียบวิธีวิจัย โดยการนำเสนอการใช้ Netnography ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ยังไม่แพร่หลายในประเทศไทย เพื่อศึกษาประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคตได้ และยังสามารถขยายผลไปสู่การศึกษาในเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละสาขา การศึกษาเปรียบเทียบการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ และการศึกษาติดตามผลกระทบของนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ที่มีความสำคัญต่อวงการอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และวงการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม เนื่องจากผลการวิจัยจะช่วยเติมเต็มให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้เข้าใจถึงศักยภาพและข้อจำกัดของทุนทางวัฒนธรรม และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังช่วยให้หน่วยงานภาครัฐและผู้กำหนดนโยบายเข้าใจถึงความต้องการและปัญหาของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และสามารถกำหนดนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมในการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
3. เพื่อวิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทายในการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

ทบทวนวรรณกรรม

ทุนทางวัฒนธรรม

Bourdieu (1986) ได้ให้คำนิยามว่า ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ถือเป็นทรัพยากรที่สะสมมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ทางสังคม ซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มโอกาสและความสำเร็จในชีวิต โดย Bourdieu (1986) ได้จำแนกทุนทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งรวมถึงทักษะ ความรู้และความสามารถต่าง ๆ ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุซึ่งอยู่ในรูปของสิ่งของหรือผลงานทางวัฒนธรรม เช่น สถาปัตยกรรม การออกแบบ แหล่งวัฒนธรรม งานศิลปะ ประสบการณ์ ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และแนวคิด ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการแบ่งชั้นทางสังคม เช่น สถาปัตยกรรม การออกแบบ แหล่งวัฒนธรรม งานศิลปะ ประสบการณ์ ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และแนวคิด ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการแบ่งชั้นทางสังคม (Xing & Chi, 2021; Lin & Yang, 2023)

งานวิจัยหลายชิ้นบ่งชี้ว่าทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในหลายด้าน (Wiagustini et al. 2023) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม นำไปสู่การลงทุน การจ้างงาน และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งในส่วนภาคส่วนการศึกษา การท่องเที่ยว และการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (Cen, 2021; Boglioli et al., 2022) โดยทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของคนไทย ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ถ่ายทอดวัฒนธรรม และสร้างอัตลักษณ์ของชาติ ทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างคุณค่าหรือเพิ่มมูลค่าสินค้า ได้แก่ ภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง แนวทางปฏิบัติทางสังคมและพิธีกรรม ช่างฝีมือดั้งเดิม ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล กีฬาและภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมของไทย เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนจาก UNESCO ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญระดับโลก (Sirasoonthorna et al., 2016)

การใช้ประโยชน์และแนวโน้มของทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

การใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หรือธุรกิจชุมชน ซึ่งมักเผชิญกับความท้าทายด้านทรัพยากรและการแข่งขันทางธุรกิจ (Majdúchová & Rybárová, 2021) การนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์สามารถช่วยลดอุปสรรคเหล่านี้ได้ โดยธุรกิจเหล่านั้นอาจนำเอาองค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี มรดก และศิลปะพื้นบ้าน มาใช้ประโยชน์และใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นนวัตกรรมใหม่ หรือเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยไม่ต้องใช้งบประมาณในการลงทุนจำนวนมาก ทุนทางวัฒนธรรมยังสามารถช่วยให้ธุรกิจเหล่านี้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม และสร้างความโดดเด่นในตลาดที่มีการแข่งขันสูง

ตัวอย่างของการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมนี้สามารถเห็นได้จากธุรกิจขนาดเล็กในเมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับการออกแบบเสื้อผ้าและเครื่องประดับ (Manurung, 2017; Garza Barrera González, 2021) ทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เป็นการนำนวัตกรรมและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา (Garza Barrera González, 2021) มีแนวโน้มที่จะนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้มากยิ่งขึ้น เช่น สตรีมมิ่งออนไลน์และแพลตฟอร์มการค้าดิจิทัล เพื่อเข้าถึงผู้ชมทั่วโลกและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเมื่ออุตสาหกรรมสร้างสรรค์เติบโตอย่างต่อเนื่องธุรกิจต่าง ๆ จะต้องปรับตัวและค้นหาแนวทางในการใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อการใช้ประโยชน์สูงสุดจากทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างโอกาสและความยั่งยืนทางธุรกิจ (Trubnikova & Tsagareyshvili, 2021) เช่น การนำเสนอการแสดงนาฏศิลป์ไทยผ่านช่องทางออนไลน์ หรือการสร้างสรรค์เกมและแอปพลิเคชันที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย และตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในประเทศไทยคือการนำผ้าทอพื้นเมืองที่มีลวดลายและเทคนิคการทอที่เป็นเอกลักษณ์ มาออกแบบและผลิตเป็นสินค้าแฟชั่นที่ทันสมัย

บทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

Howkins (2001) กล่าวว่าภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมอย่าต่อเนื่อง นอกจากจะเป็นการจัดสรรงบประมาณเงินทุนส่งเสริมทางวัฒนธรรมในการการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ให้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพผ่านโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสำคัญ หรืออาจใช้งบประมาณไปสนับสนุนและส่งเสริมธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และรายย่อย (SMEs) และธุรกิจชุมชน (Peng Lu Sen, 2023; Oke, 2023) ภาครัฐบาลยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เอื้ออำนวยต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Majeed et al., 2023) ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามนโยบายที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจ เช่น การลดขั้นตอนการขอใบอนุญาต การลดภาษี และการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็น (Parshukova & Riazantseva, 2021) ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลสามารถจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะธุรกิจและคลัสเตอร์นวัตกรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางสำหรับการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ และการแบ่งปันความรู้ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรม (Gómez-Reyes et al., 2021) ซึ่งส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน ด้วยการที่รัฐบาลสนับสนุนภาคการศึกษาและฝึกอบรมแรงงานสร้างสรรค์ผ่านสถาบันการศึกษา เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ ๆ และเข้าใจแนวโน้มของตลาด (Lin, 2021; Desmaryani, 2017; Howkins 2001) ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทย รัฐบาลได้ดำเนินนโยบาย Soft Power เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์และวัฒนธรรมไทยในระดับโลก โดยการสนับสนุนอุตสาหกรรมภาพยนตร์ เพลง อาหาร และการท่องเที่ยว ซึ่งล้วนเป็นภาคส่วนที่สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้สร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ธุรกิจทางวัฒนธรรมผลลัพธ์ของการส่งเสริมศักยภาพอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม

Vigerland & Borg (2017) กล่าวว่าทุนทางวัฒนธรรม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเครือข่ายทางสังคม มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูงมักจะเข้าใจถึงแนวโน้มของตลาด รสนิยมของผู้บริโภค และความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ดีกว่า ซึ่งช่วยให้สามารถตัดสินใจทางธุรกิจได้อย่างชาญฉลาดและปรับกลยุทธ์ทางการตลาดให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายได้ (Purwanto, 2016) นอกจากนี้ ทุนทางวัฒนธรรมยังช่วยให้ผู้ประกอบการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ เช่น ศิลปิน ช่างฝีมือ และผู้มีอิทธิพล ซึ่งนำไปสู่ความร่วมมือและโอกาสทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้น (Xu & Song, 2011)

ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งของการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ผ่านทุนทางวัฒนธรรม คือการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นนวัตกรรมใหม่ (Vigerland & Borg, 2017) โดยผู้ประกอบการที่เข้าถึงทุนทางวัฒนธรรมมักจะคิดนอกกรอบและนำเสนอแนวคิดใหม่ๆ ที่สะท้อนถึงมรดกทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ (Purwanto, 2016) ที่มีการผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรม กับผลิตภัณฑ์และบริการ ทำให้ผู้บริโภคได้รับประสบการณ์ที่ดีจากผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Vilachai, 2017) โดยการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมนั้น ยังสามารถนำไปสู่การสร้างกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งธุรกิจต่าง ๆ ที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมร่วมกันสามารถรวมตัวกันเพื่อแบ่งปันทรัพยากร ความรู้ และความเชี่ยวชาญ ถือเป็นบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม นำไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เพิ่มขึ้นและสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน (Vilachai, 2017; Majeed et al., 2023)

วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ Netnography เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและมีความลึกซึ้งในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย จึงกำหนดการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสารเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่หลากหลายประเภท เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม หรือประวัติศาสตร์ (Mogalakwe, 2006) เอกสารที่ใช้ในการวิจัยนี้มีทั้งเอกสารที่เป็นทางการ และเอกสารอื่น ๆ หรือสถิติข้อมูลทางวัฒนธรรม (Ahmed, 2010) โดยการวิจัยเอกสารในงานวิจัยนี้เป็นเครื่องมือในการศึกษาและทำความเข้าใจประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมของประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมวัตถุประสงค์ 3 ด้าน ได้แก่ การศึกษาศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การศึกษารูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการ

วิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทายในการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยวิธีการวิจัยเอกสารในการวิจัยนี้ ได้แก่

1.1 การกำหนดกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) เป็นขั้นตอนแรกในการวิจัยเอกสาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดนิยามและขอบเขตของคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ในที่นี้คือ "ทุนทางวัฒนธรรม" และ "อุตสาหกรรมสร้างสรรค์" ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สะสมมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ทางสังคม (Bourdieu, 1986)

1.2 การค้นหาและรวบรวมเอกสาร (Document Collection) หลังจากกำหนดกรอบแนวคิดแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการค้นหาและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมไทยและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จนกระทั่งเกิดความอิ่มตัวของข้อมูล จากนั้นจำแนกเอกสารออกเป็นหมวดหมู่ ได้แก่ รายงานการวิจัย บทความวิชาการ นโยบายของรัฐบาล ข้อมูลสถิติและข่าวสารที่เกี่ยวข้อง

1.3 การประเมินคุณภาพเอกสาร (Document Appraisal) ทั้งทางด้านความน่าเชื่อถือ ความเป็นตัวแทน ความชัดเจนและความเข้าใจง่าย และความถูกต้องของแหล่งที่มา โดยมีจุดประสงค์เพื่อคัดเลือกเฉพาะเอกสารที่มีคุณภาพและเกี่ยวข้องกับงานวิจัยมากที่สุด (Scott, 1990)

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) เมื่อได้เอกสารที่มีคุณภาพแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสาร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวคิดของ Ahmed (2010) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการระบุ จัดหมวดหมู่ และตีความข้อมูลที่อยู่ในเอกสาร การวิเคราะห์เนื้อหามุ่งเน้นไปที่การระบุศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น มูลค่าทางเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ของคนไทย และทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัย Netnography เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ปรับใช้แนวคิดทางชาติพันธุ์วรรณามาใช้ในการศึกษาชุมชนและวัฒนธรรมออนไลน์ โดยอาศัยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัล (Kozinets, 2010) วิธีการนี้มุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสภาพแวดล้อมออนไลน์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 กำหนดขอบเขตการศึกษา โดยเลือกกลุ่มข้อมูลสังคมออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมไทยและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กลุ่มเพจเฟซบุ๊กเกี่ยวกับศิลปะและงานฝีมือไทย เพจอินสตาแกรม ของนักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัฒนธรรมไทย ฟอรัมออนไลน์เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ บล็อกหรือเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และวัฒนธรรมไทย ที่เป็นกลุ่มหรือเพจที่มีการโพสต์อย่างสม่ำเสมอ มีการตอบสนองและมีการอภิปรายกันในเชิงลึก และโปรไฟล์ผู้โพสต์หรือแอดมินของเพจที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งในด้านศักยภาพ รูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้และอุปสรรคและความท้าทายในการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Kozinets, 2020)

2.2 เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ โดยเริ่มจากการสืบค้นบัญชีผู้ใช้ที่น่าเชื่อถือและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นติดต่อขออนุญาตเจ้าของเพจหรือกลุ่มเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากเพจ

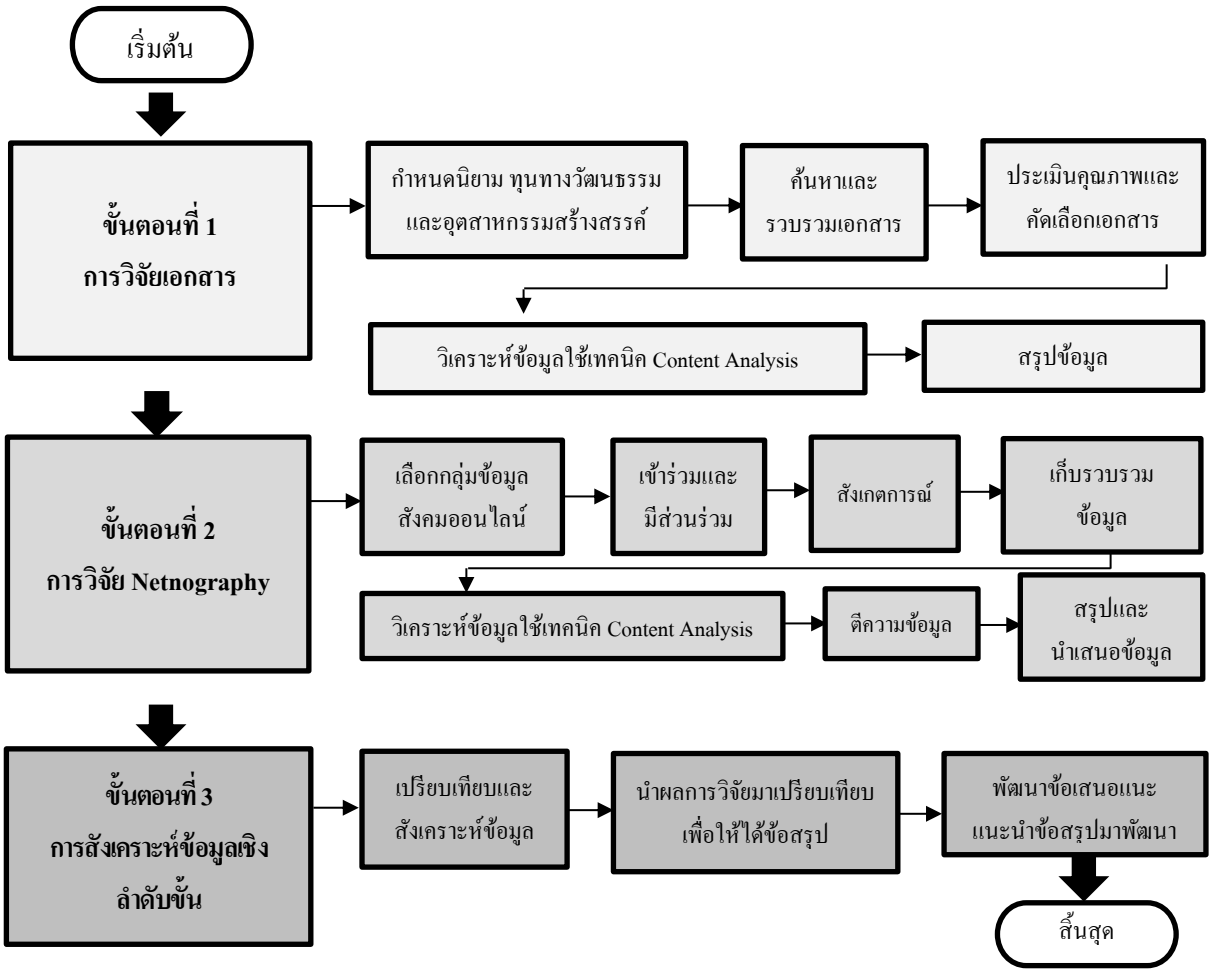
2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเน้นข้อมูลที่หลากหลายและสามารถนำมาสรุปผลการวิจัยได้ เช่น ข้อมูลจากการสนทนา โพสต์ รูปภาพ วิดีโอ เนื้อหาบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ อาจใช้เครื่องมือในการเก็บภาพ (capture) หน้าจอเพื่อเก็บข้อมูลและพิจารณาการเก็บข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หรือบทความวิจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุรูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ อุปสรรคและความท้าทาย โอกาสและศักยภาพ รวมถึงข้อเสนอแนะในการพัฒนา นอกจากนี้ยังตีความข้อมูลโดยคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ครอบคลุมและมีความสมบูรณ์

2.5 สรุปและนำเสนอผลการวิจัย โดยเน้นการรวบรวมข้อมูลที่โดดเด่นเกี่ยวกับศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลำดับขั้น โดยนำผลการวิจัยเอกสารและผลการวิจัย Netnography นำข้อมูลที่สามารถสะท้อนแนวคิดหลักมาเปรียบเทียบและสังเคราะห์ และการวิเคราะห์แบบสามเหลี่ยม (Triangulation) จากการโพสต์ การคอมเมนต์ และการโต้ตอบของผู้ใช้ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ครอบคลุมและน่าเชื่อถือ จากนั้นจึงนำข้อสรุปที่ได้มาพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

โดยสามารถแสดง Flow chart ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 Flow chart ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยงานวิจัยทั้งจากเอกสารและการศึกษาสื่อสังคมออนไลน์บ่งชี้ว่าทุนทางวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ศิลปะการแสดง ดนตรี อาหาร และเทศกาลต่าง ๆ เป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพสูงในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไทย โดยมีตัวอย่างความสำเร็จจากแบรนด์ไทยที่นำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายด้วยการผสมผสานทุนทางวัฒนธรรมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสร้างสรรค์ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศไทยบรรลุศักยภาพสูงสุดในการเป็นผู้นำอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ระดับโลก พิจารณาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาจากการวิจัยเอกสารและการวิจัย Netnography ของศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

หัวข้อ	ผลการศึกษาจากการวิจัยเอกสาร	ผลการศึกษาจากการวิจัย Netnography
ทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม (เช่น ผ้าทอ, งานจักสาน)	เทศกาลและประเพณีไทย, อาหารไทย, ศิลปะไทย
ตัวอย่างธุรกิจสร้างสรรค์	แบรนด์ Jim Thompson (ผ้าไหมไทย), ร้านอาหาร Blue Elephant (อาหารไทยร่วมสมัย)	ร้านอาหารและคาเฟ่ที่นำเสนอเมนูอาหารไทยใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและตกแต่งร้านด้วยศิลปะไทย
โอกาสในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์	การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สร้างรายได้ให้ชุมชน การนำเสนอสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	การนำเสนอสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาด การสร้างสรรค์เมนูอาหารไทยที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและตกแต่งร้านด้วยศิลปะไทย การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยจากผ้าไทย
ความท้าทายในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์	การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพและการนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างแท้จริง	การขาดความรู้และทักษะในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดได้อย่างแท้จริง

จากตารางที่ 1 พบว่าทุนทางวัฒนธรรมไทย มีศักยภาพในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย ผ่านการนำไปพัฒนาเป็นสินค้าหรือบริการในธุรกิจสร้างสรรค์หลากหลายรูปแบบ โดยงานวิจัยเอกสารส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เช่น ผ้าทอ งานจักสาน เป็นต้น มีศักยภาพที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สร้างรายได้ให้ชุมชนได้ นอกจากนี้ผลการวิจัย Netnography ยังพบว่า ร้านอาหารและคาเฟ่จำนวนมากนำเสนอเมนูอาหารไทยที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและตกแต่งร้านด้วยศิลปะไทย ซึ่งเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพด้านเทศกาลและประเพณีไทย อาหารไทยและศิลปะไทยมาปรับใช้ในธุรกิจสร้างสรรค์ได้อย่างน่าสนใจ อย่างไรก็ตามการขาดความรู้และทักษะในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างเต็มศักยภาพเป็นอุปสรรคสำคัญ นอกจากนี้การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดก็เป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

2. รูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยผลการศึกษาพบว่าการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ให้ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงแนวทางหลัก 3 ประการ 1) การสร้างคุณค่าจากการตีความใหม่ โดยไม่เพียงนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ซ้ำแบบเดิม แต่ต้องตีความและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยและความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน

2) การสร้างเอกลักษณ์และความแตกต่าง โดยใช้คุณค่าและความโดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างความแตกต่างและเอกลักษณ์ให้กับสินค้าและบริการ เพื่อให้โดดเด่นและน่าสนใจในตลาด และประการสุดท้าย คือการสร้างความยั่งยืน โดยการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้อย่างสร้างสรรค์ คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้อุตสาหกรรมสร้างสรรค์และวัฒนธรรมสามารถเติบโตเคียงคู่กันไปอย่างยั่งยืน สามารถพิจารณาผลการวิจัยเอกสารและผลการวิจัย Netnography ของรูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งรวบรวมได้ 7 รูปแบบ ได้แก่ การสร้างเรื่องราว (Storytelling) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การสร้างประสบการณ์ การสร้างแบรนด์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม การตลาดเชิงวัฒนธรรม และการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิจัยเอกสารและผลการวิจัย Netnography ของรูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

รูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้	**สรุปผลการคัดเลือกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องจากวิจัยเอกสาร**	**สรุปผลการคัดเลือกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องจากการวิจัย Netnography**	**ประเภททุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง**
การสร้างเรื่องราว (Storytelling)	➢ การนำเสนอเรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย มีส่วนช่วยในการสร้างมูลค่าเพิ่มและความน่าสนใจให้กับสินค้า	➢ แบรนด์เสื้อผ้าไทยนำเสนอเรื่องราวแรงบันดาลใจจากวรรณคดีไทยในการออกแบบลวดลายบนเพจเฟซบุ๊ก	วรรณกรรมพื้นบ้าน, ศิลปะการแสดง, แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล
การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์	➢ การนำลวดลายไทยมาประยุกต์ ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ ช่วยเพิ่มความโดดเด่นและเอกลักษณ์ให้กับสินค้าไทย	➢ ร้านขายเครื่องประดับนำเสนอต่างหูที่ออกแบบโดยนำรูปทรงมาจากเจดีย์วัดอรุณราชวราราม ผ่านทางอินสตาแกรม	งานช่างฝีมือดั้งเดิม, ศิลปะ
การสร้างประสบการณ์	➢ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมได้สัมผัสและเรียนรู้วัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน	➢ โรงแรมในเชียงใหม่เผยแพร่วิดีโอสาธิตการทำอาหารไทยบนช่องยูทูป เพื่อให้ผู้ชมสามารถเรียนรู้และทำตามได้	แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล, ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

รูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้	สรุปผลการคัดเลือกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องจากวิจัยเอกสาร	สรุปผลการคัดเลือกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องจากการวิจัย Netnography	ประเภททุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง
การสร้างแบรนด์	➢ การสร้างแบรนด์ที่สะท้อนความเป็นไทยและคุณค่าทางวัฒนธรรม ช่วยสร้างความจดจำและความแตกต่างให้กับแบรนด์ไทยในตลาดโลก	➢ ผู้ประกอบการแบรนด์เครื่องสำอางไทยใช้พอดแคสต์เพื่อพูดคุยถึงการใช้สมุนไพรไทยเป็นส่วนผสมหลักและการสร้างแบรนด์ที่สื่อถึงความงามตามแบบฉบับไทย	ภาษา, แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล, ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม	➢ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัยและตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค	➢ ชุมชนบ้านถวายนำผ้าทอพื้นเมืองมาออกแบบเป็นกระเป๋าแฟชั่นและจำหน่ายผ่านช่องทาง Facebook	งานช่างฝีมือดั้งเดิม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น
การตลาดเชิงวัฒนธรรม	➢ การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดที่เน้นการสื่อสารคุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรมของผลิตภัณฑ์หรือบริการ	➢ พิพิธภัณฑ์บ้านจิม ทอมป์สัน จัดนิทรรศการหมุนเวียนที่นำเสนอผ้าไหมไทยในมุมมองใหม่ ๆ และโปรโมทผ่าน (Instagram)	ศิลปะ, แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล
การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม	➢ การนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการสร้างสรรค์ควรคำนึงถึงการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป	➢ โครงการ "เที่ยวไทยเท่" โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนและกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น (Website: เที่ยวไทยเท่)	ทุกประเภททุนทางวัฒนธรรม

จากตารางที่ 2 พบว่า รูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้ง 7 รูปแบบ มีศักยภาพและความท้ายทายในการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย กล่าวคือ รูปแบบการสร้างเรื่องราว (Storytelling) มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มและดึงดูดความสนใจให้กับสินค้าไทย โดยเชื่อมโยงเรื่องราวของผลิตภัณฑ์กับวัฒนธรรมไทย ด้วยรูปแบบที่ช่วยเพิ่มความโดดเด่นและเอกลักษณ์ให้กับสินค้าไทยได้ โดยการนำลวดลายไทยหรือรูปแบบศิลปะไทยมาประยุกต์ใช้ในการ แต่ยังคงรักษาสมดุลระหว่างความดั้งเดิมและความร่วมสมัย เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจและเป็นที่ต้องการของตลาด และรูปแบบการสร้างประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการสาธิตการทำอาหารไทย สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ ซึ่งก็มีความท้าทาย

คือการออกแบบประสบการณ์ที่น่าจดจำและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย และรูปแบบการสร้างแบรนด์นั้นจะเป็นการที่สะท้อนถึงความเป็นไทยและคุณค่าทางวัฒนธรรม ช่วยสร้างความแตกต่างให้กับแบรนด์ไทยในตลาดโลก เช่น การใช้พอดแคสต์เพื่อพูดคุยถึงการใช้สมุนไพรไทยในเครื่องสำอาง แต่ความท้าทายคือการสื่อสารคุณค่าของแบรนด์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น สำหรับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมจะเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดและพัฒนาให้มีความร่วมสมัย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น เช่น การออกแบบกระเป๋าแฟชั่นจากผ้าทอพื้นเมือง โดยความท้าทายคือการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในขณะที่พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย รวมถึงรูปแบบการตลาดเชิงวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดที่เน้นการสื่อสารคุณค่าและความหมายทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

3. สรุปผลการวิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทายในการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งจากที่กล่าวมาพบว่าทุนทางวัฒนธรรมไทย มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้อย่างมหาศาล อย่างไรก็ตามการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย และต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบริบททางวัฒนธรรมตลอดจนความสามารถในการผสมผสานคุณค่าทางวัฒนธรรมเข้ากับความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเกื้อกูล โดยจากการศึกษาพบว่า มีความท้าทายและอุปสรรคหลายประการที่ต้องได้รับการแก้ไข เพื่อให้การนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จและยั่งยืน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลสรุปการศึกษาความท้ายทายและอุปสรรคในการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

ความท้าทายและอุปสรรค	การวิจัยเอกสาร	การวิจัย Netnography
อุปสรรค		
การขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์	✓	✓
การขาดความรู้และทักษะในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด	✓	✓
การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างแท้จริง	✓	✓
การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	✓	

ความท้าทายและอุปสรรค	การวิจัยเอกสาร	การวิจัย Netnography
การขาดแคลนเงินทุนและเทคโนโลยี	✓	
การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และทักษะ	✓	
ความท้าทาย		
การสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจและมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย		✓
การรักษาสมดุลระหว่างความดั้งเดิมและความร่วมสมัยในการออกแบบผลิตภัณฑ์		✓
การออกแบบประสบการณ์ที่น่าจดจำและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย		✓
การสื่อสารคุณค่าของแบรนด์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น		✓
การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย		✓
การวัดผลประสิทธิภาพของกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงวัฒนธรรม		✓
การสร้างความตระหนักและความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ		✓

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 1, 2 และ 3 ซึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพ รูปแบบการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ และความท้าทายและอุปสรรคในการนำทุนทางวัฒนธรรมไทยมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สามารถสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน ได้ดังตารางที่ 4

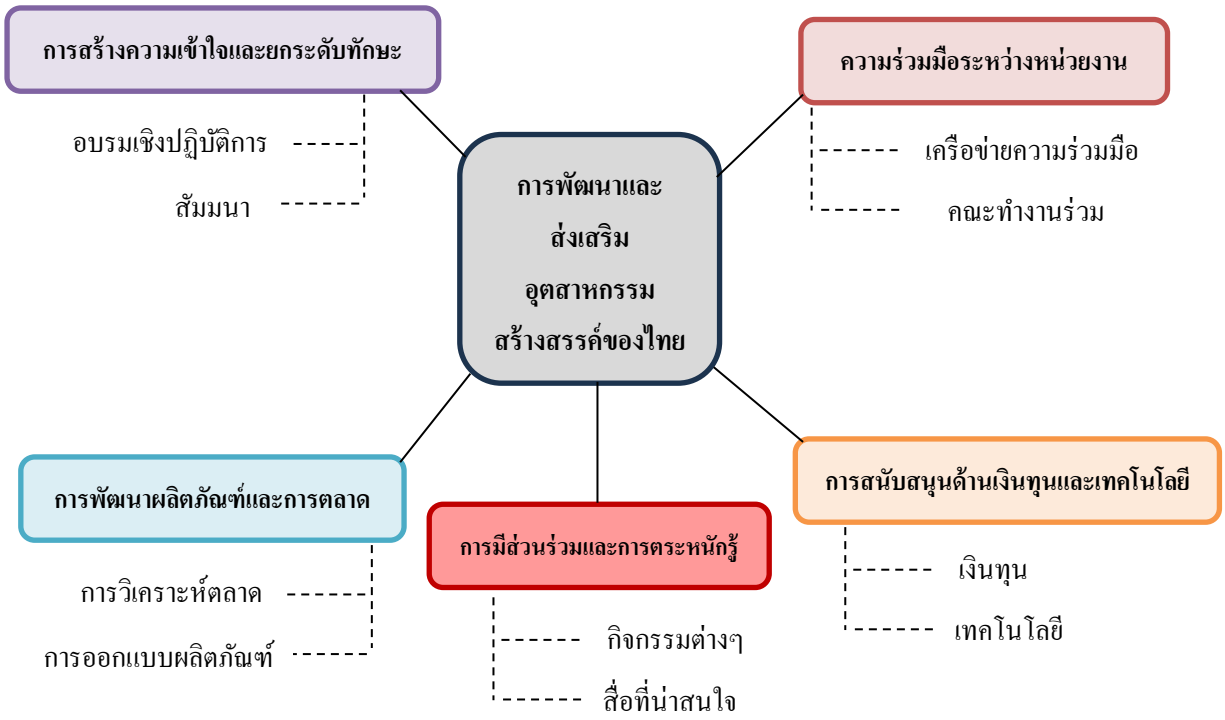
ตารางที่ 4 แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จากความท้าทายและอุปสรรค

ความท้าทายและอุปสรรค	แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
การขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์	ส่งเสริมความตระหนักรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม จัดกิจกรรม workshop หรือสัมมนาให้ความรู้ สร้างแพลตฟอร์มสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมไทย
การขาดความรู้และทักษะในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด	พัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ประกอบการ

ความท้าทายและอุปสรรค	แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างแท้จริง	สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ นักวิชาการ และหน่วยงานภาครัฐ
การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ นักวิชาการ และหน่วยงานภาครัฐ
การขาดแคลนเงินทุนและเทคโนโลยี	สนับสนุนด้านเงินทุนและเทคโนโลยี เช่น การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์
การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และทักษะ	พัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ประกอบการ
การสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจและมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย	ศึกษาและทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียด เพื่อให้สามารถออกแบบเรื่องราวที่น่าสนใจและตรงกับความต้องการของพวกเขาได้
การรักษาสมดุลระหว่างความดั้งเดิมและความร่วมสมัยในการออกแบบผลิตภัณฑ์	ผสมผสานองค์ประกอบของความดั้งเดิมและความร่วมสมัยเข้าด้วยกันอย่างลงตัว เช่น การนำลวดลายหรือเทคนิคดั้งเดิมมาปรับใช้กับวัสดุหรือรูปแบบที่ทันสมัย
การออกแบบประสบการณ์ที่น่าจดจำและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย	ทำการวิจัยและสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถออกแบบประสบการณ์ที่ตรงกับความสนใจและความคาดหวังของพวกเขาได้ นำเสนอประสบการณ์ที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนได้ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม
การสื่อสารคุณค่าของแบรนด์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น	ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ สร้างเนื้อหาที่น่าสนใจและสื่อสารคุณค่าของแบรนด์อย่างชัดเจน ใช้ Influencer หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงในการช่วยโปรโมทแบรนด์
การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย	ทำความเข้าใจและให้ความสำคัญกับคุณค่าและความหมายของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม นำองค์ประกอบของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาปรับใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์และมีนัยยะสำคัญ สื่อสารเรื่องราวและความเป็นมาของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์
การวัดผลประสิทธิภาพของกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงวัฒนธรรม	กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ เช่น จำนวนผู้เข้าชมนิทรรศการ หรือยอดขายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีในการติดตามและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อประเมินผลกระทบของกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงวัฒนธรรม ปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง
การสร้างความตระหนักและความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ	จัดกิจกรรมและโครงการที่ส่งเสริมการเรียนรู้และมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรม เช่น การจัดอบรม การแข่งขัน หรือการแสดงทางวัฒนธรรม สร้างเนื้อหาและสื่อที่น่าสนใจและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อสื่อสารคุณค่าของวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ ใช้

ความท้าทายและอุปสรรค	แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
	สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ ในการเผยแพร่ข้อมูลและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับวัฒนธรรม

จากตารางที่ 4 สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน แสดงตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

จากภาพที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. สร้างความเข้าใจและยกระดับทักษะผู้ประกอบการในธุรกิจทางวัฒนธรรมตลอดโซ่อุปทานด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ สัมมนา และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้และพัฒนาทักษะในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างแพลตฟอร์มสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมถึงเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมไทยให้แพร่หลาย

2. ภาครัฐส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ และผู้ประกอบการเพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน จัดตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมไปสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านเงินทุนและเทคโนโลยี และจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์ พัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับธุรกิจสร้างสรรค์

4. ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด โดยเน้นศึกษาและทำความเข้าใจตลาดและกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียด ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด สร้างเรื่องราวที่น่าสนใจและสื่อสารคุณค่าของผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม ผสมผสานความดั้งเดิมและความร่วมสมัยในการออกแบบ สร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ และรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการสร้างแบรนด์และสื่อสาร ที่เน้นการสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่งและสื่อสารคุณค่าของแบรนด์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสม วัดผลประสิทธิภาพของกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงวัฒนธรรม

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างความตระหนักและความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ผ่านกิจกรรม โครงการต่าง ๆ และสื่อที่น่าสนใจ

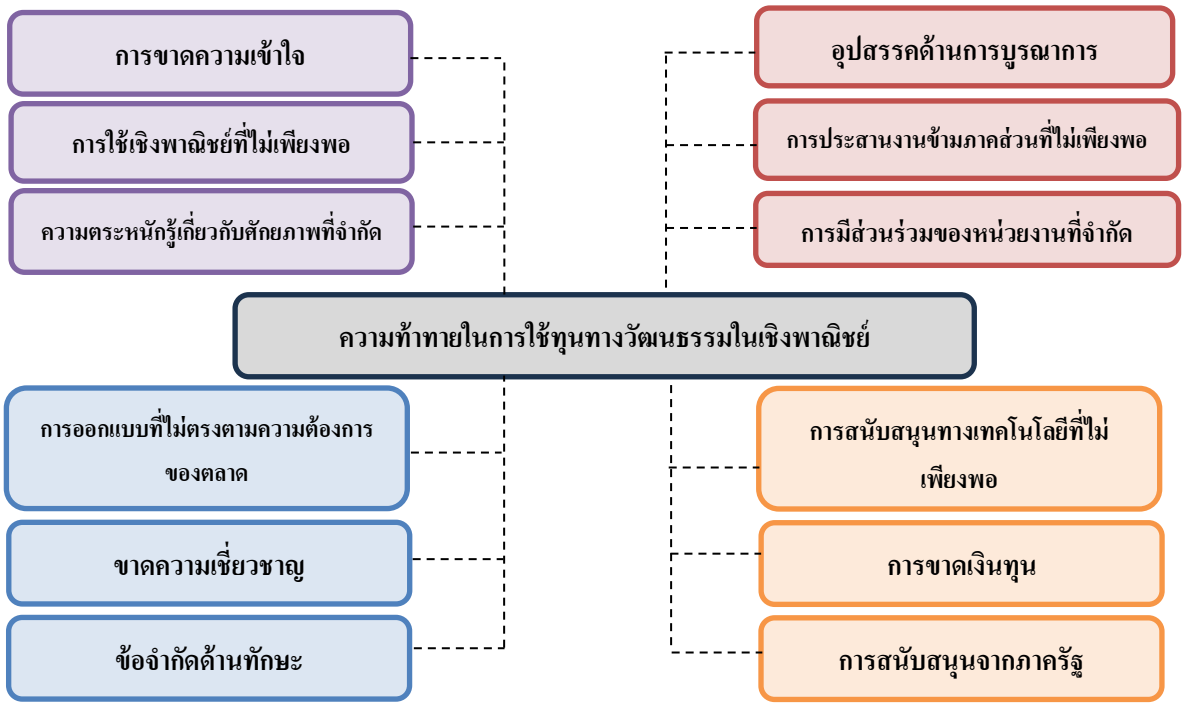
อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมไทยมีความหลากหลายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้หลากหลายรูปแบบ (Sirasoonthorna et al., 2016) ทั้งในด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การสร้างประสบการณ์ การสร้างแบรนด์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม และการตลาดเชิงวัฒนธรรม เช่น ผ้าทอและงานจักสาน สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เช่น ร้านอาหารและคาเฟ่จำนวนมาก ได้นำเสนอเมนูอาหารไทยที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและตกแต่งร้านด้วยศิลปะไทย ซึ่งสะท้อนถึงการนำทุนทางวัฒนธรรมด้านอาหารและศิลปะมาใช้ในธุรกิจสร้างสรรค์

การนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งจากงานวิจัยเอกสารและการวิจัย Netnography พบว่า ความท้าทายหลักคือการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมและวิธีการนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างแท้จริง การขาดทักษะและความเชี่ยวชาญในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาปรับใช้ในธุรกิจสร้างสรรค์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ตอบสนองความต้องการของตลาด นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคด้านการขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดแคลนเงินทุนและเทคโนโลยี และขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และทักษะ ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ไม่สามารถใช้

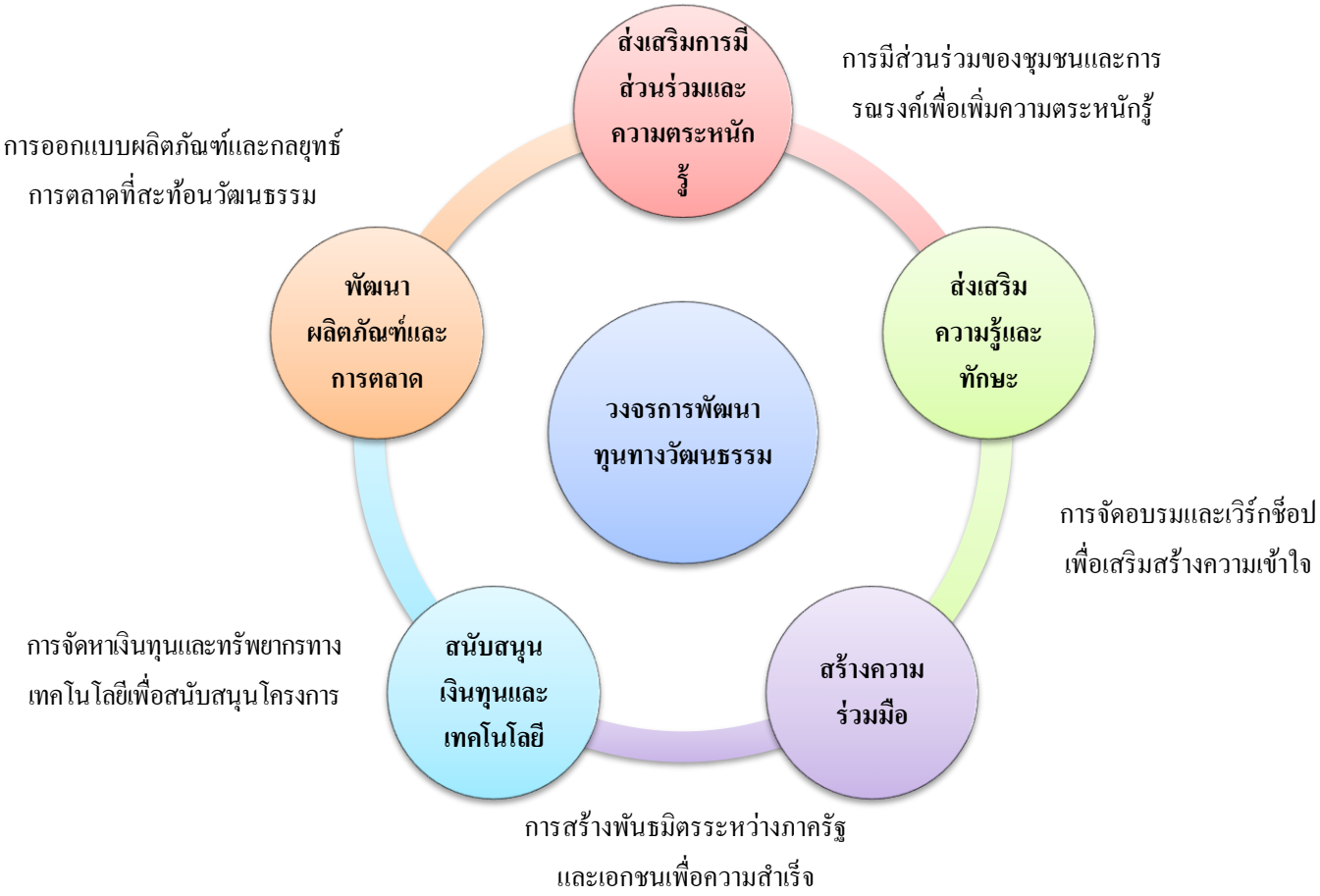
ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่และอาจนำไปสู่ความล้มเหลวทางธุรกิจได้ (Majdúchová & Rybárová, 2021) นอกจากนี้การวิจัยยังพบว่าความท้าทายในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ยังรวมถึงการสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย การรักษาสมดุลระหว่างความดั้งเดิมและความร่วมสมัยในการออกแบบ การออกแบบประสบการณ์ที่น่าจดจำ การสื่อสารคุณค่าของแบรนด์ การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการวัดผลประสิทธิภาพของกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงวัฒนธรรมนั้น จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้ที่สำคัญผู้ประการทางธุรกิจต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและแนวโน้มของตลาดที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Garza Barrera González, 2021; Trubnikova & Tsagareyshvili, 2021)

สรุปได้ว่าแม้ว่าทุนทางวัฒนธรรมไทยจะมีศักยภาพในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ยังคงมีความท้าทายและอุปสรรคหลายประการที่ต้องได้รับการแก้ไข เพื่อให้การนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและนำไปสู่การเติบโตที่ยั่งยืนของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในประเทศไทย (จุฑามาศ ศรีรัตนา, 2561) จำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในคุณค่าและศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรม มีการพัฒนาทักษะและความเชี่ยวชาญในการนำไปใช้ มีความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และที่สำคัญคือการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมและการแก้ไขความท้าทายและอุปสรรคต่าง ๆ ตามที่ Howkins (2001) ได้กล่าวไว้ว่าการดำเนินการเหล่านี้จะเป็นกุญแจสำคัญในการปลดล็อกศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทย และนำไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม สามารถพิจารณาได้ ดังภาพที่ 3ภาพที่ 3 การปลดล็อกศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย

ภาพที่ 3 การปลดล็อกศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย

หากพิจารณาถึงการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดอบรมและเวิร์กช็อป การสร้างพันธมิตรระหว่างภาครัฐและเอกชน การจัดหาเงินทุนและเทคโนโลยี และการออกแบบผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาดที่สะท้อนวัฒนธรรม องค์ประกอบเหล่านี้ทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยอย่างยั่งยืน เริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักรู้ในชุมชนและการจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ จากนั้นจึงสร้างพันธมิตรและจัดหาเงินทุนสนับสนุน สุดท้ายคือการออกแบบผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาดที่สะท้อนวัฒนธรรม วงจรนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถพิจารณาได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 วงจรการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพและความท้าทายของทุนทางวัฒนธรรมไทยในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สามารถสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังนี้

1. การส่งเสริมความรู้และทักษะ โดยภาครัฐบาลควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมและวิธีการนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ สัมมนา และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้และพัฒนาทักษะแก่ผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ควรเน้นการสร้างแพลตฟอร์มสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมถึงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมไทยให้แพร่หลายก็เป็นสิ่งสำคัญ

2. เน้นการสร้างความร่วมมือ โดยภาครัฐบาลควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ และผู้ประกอบการ เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมไปสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

3. การสนับสนุนด้านเงินทุนและเทคโนโลยี โดยภาครัฐบาลควรจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์ พัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับธุรกิจสร้างสรรค์ หรือธุรกิจทางวัฒนธรรม และเน้นการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้เกิดความเชื่อมโยงคุณค่าทางวัฒนธรรมในโซ่อุปทานของธุรกิจในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด โดยผู้ประกอบการธุรกิจทางวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ควรศึกษาและทำความเข้าใจตลาดและกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียด เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด ที่เน้นการสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจ การสื่อสารคุณค่าของผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม การผสมผสานความดั้งเดิมและความร่วมสมัยในการออกแบบ การสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำและการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มมูลค่าและความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ ที่นำไปสู่การสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่งและการใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างความตระหนัก โดยภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุนทางวัฒนธรรม ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม การสร้างความตระหนักและความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ผ่านกิจกรรม โครงการต่าง ๆ และสื่อที่น่าสนใจ รวมถึงการจัดการเรียนการสอนด้านศิลปะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และประเพณีท้องถิ่น เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับความท้าทายและอุปสรรค ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทย และการขาดทักษะในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์เป็นอุปสรรคสำคัญ ดังนั้นงานวิจัยในอนาคตควรเน้นศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อความท้าทายและอุปสรรคเหล่านี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางแก้ไขที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงควรมีการศึกษาเชิงการวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม จากการใช้ประโยชน์ทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมในบริบทที่กว้างขึ้น และสามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมที่เหมาะสม ตลอดจนควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในประเทศต่าง ๆ จะช่วยให้เข้าใจถึงความแตกต่างและแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้และพัฒนาในบริบทของประเทศไทยได้

ทั้งนี้ข้อควรระวังและควรหลีกเลี่ยงการศึกษาซ้ำซ้อนในประเด็นที่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอแล้ว ควรเน้นการศึกษาในประเด็นที่ยังขาดความรู้หรือต้องการข้อมูลเพิ่มเติม เช่น ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาความท้าทายและอุปสรรคในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้อย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถพัฒนา

แนวทางแก้ไขที่เหมาะสมและยั่งยืน หรือในการวิจัยควรหลีกเลี่ยงการนำแนวทางหรือโมเดลจากต่างประเทศมาใช้โดยไม่พิจารณาถึงความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมไทยและนำไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในประเทศไทย ที่จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและการรณรงค์เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ 2) การส่งเสริมความรู้และทักษะ หรือการจัดอบรมและเวิร์กช็อปเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ 3) การสร้างความร่วมมือ หรือการสร้างพันธมิตรระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อความสำเร็จ 4) การสนับสนุนเงินทุนและเทคโนโลยี หรือการจัดหาเงินทุนและทรัพยากรทางเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนโครงการ 5) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาดที่สะท้อนวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จุฑามาศ ศรีรัตนา. (2561). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับไทยแลนด์ 4.0. *วารสารเกษมบัณฑิต, 19,* 208-217.

นพพร บุญแก้ว และคณะ. (2565). บทบาทของวัฒนธรรมกับการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย. *รัฐาภิรักษ์, 63*(3), 109-121.

ปิยะกานต์ เมืองสุวรรณ และตุลยา ตุลาดิลก. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หมู่บ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. *วารสารบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 7*(3), 350-358.

พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2556). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 7*(1), 1-70.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2562). แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ. 2560-2564.

ภาษาอังกฤษ

Ahmed, J. U. (2010). Documentary research method: New dimensions. *Indus Journal of Management & Social Sciences, 4*(1), 1-14.

Boglioli, M., Mueller, D. W., Strauss, S., Hoard, S., Beeton, T. A., & Budowle, R. (2022). *Searching for culture in "cultural capital": The case for a mixed methods approach to production facility siting. Frontiers in Energy Research, 9, Article 772316.* https://doi.org/10.3389/fenrg.2021.772316

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press.

Cen, Y. (2021). *Research on the operation of cultural capital in regional economy: Take Xijiang in Guizhou as an example. E3S Web of Conferences, 235, 02006.* https://doi.org/10.1051/e3sconf/202123502006

Desmaryani, S. (2017). The role of regional government in growing small and medium enterprises' performance towards creative industry in Jambi Province. *Jurnal Bina Praja, 9*(1), 159-169.

Garza Barrera González, M. (2021). Emprendimiento y cultura. Un acercamiento a las industrias creativas en Nuevo León [Entrepreneurship and culture. An approach to the creative industries in Nuevo León]. *Revista de Ciencias Sociales, 1*(1), 112–137. https://doi.org/10.29105/transdisciplinar1.1-5

Gómez-Reyes, F. M., Catalá-Pérez, D., & de-Miguel-Molina, M. (2021). The role of public policies in enhancing cultural and creative industries: An analysis of public policies related to music in Colombia. In *The economics of cultural and creative industries* (pp. 27-40). Springer.

Hesmondhalgh, D. (2002). *The cultural industries.* Sage Publications.

Howkins, J. (2001). *The creative economy: How people make money from ideas*. Penguin Books.

Kozinets, R. V. (2010). *Netnography: Doing ethnographic research online*. Sage Publications.

Kozinets, R. V. (2020). *Netnography: The essential guide to qualitative social media research* (3rd ed.). Sage Publications.

Lin, C., & Yang, H. (2023). Research on the influence of cultural capital on human sports practice. *SHS Web of Conferences, 163, 02016.* https://doi.org/10.1051/shsconf/202316302016

Lin, S. (2021). Creative industry: Cultural production or cultural control? A critical policy analysis of UK creative industries policy documents. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 554,* 223-230.

Majdúchová, H., & Rybárová, D. (2021). Resilience and sustainability of creative industries businesses. SHS Web of Conferences, 115, 02004. https://doi.org/10.1051/shsconf/202111502004

Majeed, I., Bhat, A. H., & Azam, R. (2023). The role of government in promoting handicraft industry: A case study of Kashmir. ShodhKosh. *Journal of Visual and Performing Arts, 4*(1), 429-442.

Manurung, E. M. (2017). Coping with challenges creatively in distro industry for business sustainability. *Academy of Strategic Management Journal, 16*(2), 1–15.

Mogalakwe, M. (2006). The use of documentary research methods in social research. *African Sociological*

Review, 10(1), 221-230.

Oke, S. (2023). The role of policy in the development of the creative industries: A review of government involvement in Nigeria's creative industries. *Journal of Business Diversity, 23*(2), 64-78.

Parshukova, G. V., & Riazantseva, I. V. (2021, October). Creative economy: Regional government tasks. In *State. Politics. Society" 2020* (pp. 01010-1-01010-5). EDP Sciences.

Peng Lu Sen. (2023). The role of government policies and initiatives in driving IoT adoption among creative industries stakeholders in China. *Journal of Digitainability, Realism & Mastery (DREAM), 2*(3), 67-76.

Purwanto, A. (2016). Cultural capital and business success among entrepreneurs. *Journal of Economics, Business, and Accountancy Ventura, 19*(2), 227-236.

Scott, J. (1990). *A matter of record: Documentary sources in social research*. Polity Press.

Sirasoonthorna, P., Satean, G., Khamunee, W., & Pirasan, J. (2016). A development of the logistic creative community economy for the promotion of participatory cultural tourism: A case of cultural world heritage, Thailand. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences), 9*(3), 10-19.

Throsby, D. (2001). *Economics and culture.* Cambridge University Press.

Trubnikova, N., & Tsagareyshvili, S. (2021). *Digital challenges for creative industries: Case of opera. SHS Web of Conferences, 114, 01008.* https://doi.org/10.1051/shsconf/202111401008

UNESCO. (2013). *Creative economy report 2013 special edition: Widening local development pathways.*

UNESCO. (2018). *Re|Shaping cultural policies: Advancing creativity for development.*

Vigerland, L., & Borg, E. A. (2017). Cultural capital in the economic field: A study of relationships in an art market. *Philosophy of Management, 17*(2), 169-185.

Vilachai, K. (2017). Using cultural capital for urban management, Khon Kaen Municipality, Thailand. *European Journal of Sustainable Development, 6*(2), 227-232.

Wiagustini, N. L. P., Mantra, I. B. R. D., Wiksana, I. G. B., & Ramantha, I. W. (2023). The role of cultural capital in improving the financial performance of village credit institutions. *Uncertain Supply Chain Management, 11*(2), 573-584.

Xing, H., & Chi, J. (2021). Cultural capital and China's economic growth. *Financial Engineering and Risk Management, 4,* 7-17.

Xu, L., & Song, S. (2011). Study on construction of cultural capital among entrepreneurs. *Asian Social Science, 7*(9), 203-206.

การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

Green Logistics Management and Sustainable Development

ธนภูมิ สันติรัตนมงคล (Thanapoom Santiratanmongkol)[1]
รัชยา ภักดีจิตต์ (Rachaya Pakdeejit)[2]
ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร(Thanachakon Pakittawichit)[3]
[1]นักศึกษาหลักสูตรการจัดการดุษฎีบัณฑิต
[2,3] วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
College of Innovation Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand1
E-mail: Thanapoom.San@rmutr.ac.th

Received: 25 March 2025
Revised: 11 April 2025
Accepted: 11 April 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการอธิบายถึงความสำคัญกระแสของการทำธุรกิจของภาคเอกชนที่ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงรัฐบาลและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจเป็นอย่างมากว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันคู่ค้าจากหลายประเทศก็ได้เรียกร้องให้ผู้ประกอบการไทยปฏิบัติตามมาตรฐานสากลว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม มวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อมเนื้อหาของบทความอธิบายถึงภาพรวมของการจดัการโลจิสติกส์สีเขียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยกล่าวนำถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนความสำคัญของแนวคิดโลจิสติกส์โลจิสติกส์สีเขียวหรือโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว กรณีศึกษาเกี่ยวกับโลจิสติกส์สีเขียว และข้อเสนอแนวทางที่น่าสนใจ คือ แนวทางการจัดการกรีนโลจิสติกส์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: โลจิสติกส์สีเขียว, โลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม, การจัดการ, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This academic paper aimed to explain the importance of the trend of business in the private sector that must take into account the responsibility for conservation of natural resources and the environment. Including government agency and international organizations, various countries are very interested in it as an important supporting factor for building competitiveness. Increase the potential for economic expansion. At the same time, trading partners from many countries have called for Thai entrepreneurs comply with international standards for social responsibility. Humanity and the environment. The content of article aimed to present the overall framework of the green logistics management and sustainable development. The paper begins with the concept of sustainable development, discussion of importance of green logistics or Eco-friendly logistics in development and also discussed and concept of green logistics, case studies of green logistics. Lastly offered an interesting some suggestion in order to purpose the specific approach of the green logistics management forward to sustainable development.

Keywords: Green Logistics, Eco-Friendly Logistics, Management, Sustainable Development

บทนำ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) จะเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเข้มแข็ง เอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาในทุก ๆ ด้านของประเทศ โดยมุ่งเน้นการขยายขีดความสามารถ พัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ พลังงานและดิจิทัล เพื่อยกระดับผลิตภาพของภาคการผลิตและบริการ ลดต้นทุนการผลิตและบริการที่แข่งขันได้ในระดับสากล เพื่อยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูงที่มีความสามารถในการแข่งขัน (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ การให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานระบบโลจิสติกส์ และดิจิทัล (พ.ศ. 2561 - 2580) (National Strategy, 2022)

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันกระแสของการทำธุรกิจต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่ภาคธุรกิจเอกชน รวมถึงรัฐบาลและองค์กรระหว่าง ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจเป็นอย่างมากว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันคู่ค้าจากหลายประเทศก็ได้เรียกร้องให้ ผู้ประกอบการไทยปฏิบัติตามมาตรฐานสากลว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม (Aroonsrimorakot, Laiphrakpam and Mungkun, 2022, p. 293) ด้วยเหตุนี้อุตสาหกรรมการผลิตส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและพยายามที่จะลดต้นทุน

ควบคุมคุณภาพของสินค้า การสร้างมูลค่าเพิ่ม การประหยัดพลังงานและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปล่อยมลพิษให้น้อยที่สุด รวมถึงการสร้างศักยภาพทางการแข่งขันสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จากความสำคัญของหลักการความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน การจัดการโลจิสติกส์จึงได้นำหลักการหรือโลจิสติกส์สีเขียวหรือการจัดการโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจึงถูกนำมาประยุกต์ใช้มากยิ่งขึ้น จึงเป็นกระแสที่ทั่วโลกให้ความสนใจ และตามที่ประเทศไทยมุ่งเน้นการขยายขีดความสามารถพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ ของโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ พลังงานและดิจิทัล เพื่อยกระดับผลิตภาพของภาคการผลิตและบริการ ลดต้นทุนการผลิตและบริการที่แข่งขันได้ในระดับสากล จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ความสำคัญของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวหรือโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของกิจกรรมด้านโลจิสติกส์สีเขียว และกรณีศึกษาเกี่ยวกับกรีนโลจิสติกส์ รวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการแนวทางการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

ความหมายของการพัฒนา (Development) ในความหมายเดิมทางเศรษฐศาสตร์หมายความว่าขีดความสามารถ (Capacity) ของระบบเศรษฐกิจแห่งชาติ (National Economy) อันจะทำให้เกิดการธำรงไว้ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตของรายได้มวลรวมประชาชาติ (Gross National Income, GNI) ได้อัตราร้อยละ 5 ถึง 7 ต่อปี หรือสูงกว่านี้ (Todaro and Smith, 2006, p. 15) กล่าวอีกนัยหนึ่งการพัฒนาประเทศ คือการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พิจารณาจากการขยายตัวของรายได้มวลรวมประชาชาติต่อคนต่อปี (GNI per Capita)

ต่อมาแนวคิดของการพัฒนาได้มีนักทฤษฎีการพัฒนากลุ่มอนุรักษ์ที่เชื่อว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างความยั่งยืนได้ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในปี ค.ศ. 1980 มีการเสนอความคิดที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาที่ว่าการพัฒนาต้องให้ความสำคัญอย่างสูงแก่การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพแวดล้อมและความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น นักวิชาการได้มีทัศนะใหม่ของการพัฒนา เช่น โทดาโร และ สมิทธ (Todaro and Smith) ให้ความหมายของการพัฒนาที่ระบุเป้าหมายของการพัฒนาทางด้านมนุษย์ (Human Goal) ของการพัฒนาทางเศรษฐกิจไว้อย่างชัดเจน โดยมีมุมมองว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่อาจถือได้ว่าเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา การพัฒนาจะต้องเกี่ยวกับการยกระดับชีวิตและเสรีภาพของเรา “Development as to be concerned with enhancing the lives we lead and freedom we enjoy” (Todaro and Smith, 2006, 17-20) การพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับการยอมรับมากขึ้น แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เผยแพร่โดย International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources ในปี ค.ศ. 1980 กลายเป็นศูนย์กลางในความคิดเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมและการพัฒนานำพาไปสู่รายงานบรันท์แลนด์ (Brundtland

Commission) ที่กล่าวถึงสภาวะแวดล้อม การเติบโตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของธนาคารโลก ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Index: SDI) ที่หลากหลายซึ่งหมายถึงความสามารถที่อยู่ได้อย่างยั่งยืน (Sustainability) การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยมีชีวิตอยู่ภายในขีดความสามารถที่ต่อเนื่องในการรองรับระบบนิเวศน์ ตามที่รายงานบรันท์แลนด์ (Brundtland Commission) นิยามการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่

1. มิติสภาพทรัพยากร เพื่อให้มีทรัพยากรคงเหลือไว้ให้คนรุ่นหลังใช้

2. มิติสภาวะแวดล้อมและนิเวศน์ เพื่อสามารถอยู่ได้ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่สะอาดและสุขอนามัยที่ดี ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

3. มิติคุณภาพชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากองค์ประกอบทั้ง 3 มิติ ดังกล่าว ได้มีนักวิชาการมากมายขยายความถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ได้แก่ (1) การพัฒนาคน (People) ให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหยและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (2) สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป (3) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ (4) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ (5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความสำคัญของแนวคิดโลจิสติกส์โลจิสติกส์สีเขียวหรือโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวหรือโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุน (Cost) เพิ่มประสิทธิภาพ และเพิ่มระดับความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าทั้งในด้านเวลา (Time) และคุณภาพ (Quality) และในการแข่งขัน (Competiveness) ให้กับธุรกิจหรือกลุ่มอุตสาหกรรมนั้นได้เป็นอย่างดี รวมถึงยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร จึงส่งผลให้ปัจจุบันแนวคิดโลจิสติกส์สีเขียวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในเวทีระดับโลกอย่างมาก อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการจัดการโลจิกติกส์ได้มีการพัฒนารูปแบบและการจัดการอย่างต่อเนื่อง อาทิ มิติด้านการจัดการเพื่อบริหารจัดการต้นทุน มิติด้านการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า และมิติการจัดการแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Logistics) ได้รับการสนใจทั้งในระดับองค์กรหรือระดับอุตสาหกรรมรวมถึงระดับชาติ และระดับสากล (สุเทพ นิ่มสาย, ณัฐพล รังสฤษฎ์วรการ และสหรัตถ์ อารีราษฎร์, 2562)

จากความสำคัญของแนวคิดโลจิสติกส์สีเขียวหรือโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจึงมีเป้าหมายหลักและการดำเนินการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวหรือการจัดการโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Logistics Management , Eco-Friendly logistics)

เบื้องต้นผู้เขียนขอทบทวนถึงแนวคิดการจัดการโลจิสติกส์ที่สำคัญ ดังนี้

การจัดการโลจิสติกส์ (Logistics Management) คือกระบวนการวางแผน การนำมาปฏิบัติและการควบคุมและการเก็บรักษาวัตถุดิบสินค้าระหว่างทำสินค้าที่ผลิตเสร็จรวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องตั้งแต่แหล่งผลิต จนถึงแหล่งบริโภคหรือลูกค้า หรือผู้บริโภคสินค้าคนสุดท้าย (Parast & Spillan, 2014) อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค การบริหารการจัดการโลจิสติกส์เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการจัดการระบบโซ่อุปทานมีกระบวนการวางแผน การนำเสนอและการควบคุมการไหลทั้งไปและกลับอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการเก็บรักษาสินค้าบริการและข้อมูลที่เชื่อมโยงกันตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดของการบริโภค โดยเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างสูงสุด กิจกรรมของโลจิสติกส์ประกอบด้วย การบริการลูกค้า การพยากรณ์ความต้องการของลูกค้า การจัดการสินค้าคงคลัง การสื่อสาร การจัดการวัตถุดิบ กระบวนการสั่งซื้อสินค้า การจัดการคลังสินค้า การบรรจุภัณฑ์ การเลือกที่ตั้งโรงงานและคลังสินค้า การจัดซื้อ การจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับ การขนส่ง การสนับสนุนด้านอะไหล่และบริการ

องค์กรผู้ให้บริการโลจิสติกส์จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์โดยมีนวัตกรรมการจัดการโลจิสติกส์เพื่อประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร เนื่องด้วยนวัตกรรมการจัดการโลจิสติกส์คือกระบวนการที่นำแนวความคิดที่เป็นประโยชน์ไปใช้ในกระบวนการการดำเนินงานโลจิสติกส์ และการบริการ ซึ่งรวมถึงการปรับปรุงสินค้าการบริการ รูปแบบการดำเนินธุรกิจขององค์กรให้ดียิ่งขึ้นหรือเป็นการพัฒนาความแปลกใหม่มาใช้ในการดำเนินธุรกิจ การจัดการโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Logistics) ถือเป็นแนวทางการพัฒนาธุรกิจที่ได้รับการสนใจทั้งในระดับองค์กรหรือธุรกิจ และระดับอุตสาหกรรม รวมถึงระดับชาติ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับระดับชาติ และระดับสากล

แนวคิดการจัดการกรีนโลจิสติกส์ หรือการจัดการโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การจัดการโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือกรีนโลจิสติกส์ คือ การให้ความสำคัญต่อมิติการบริหารจัดการโลจิสติกส์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะโลกร้อน รวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์ โดยที่กิจกรรมโลจิสติกส์จะเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้าย การจัดเก็บการรวบรวม และการกระจายสินค้า (McKinnon, 2010, p. 19) โดยแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่ส่งเสริมให้องค์การมีการจัดการโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือกรีนโลจิสติกส์ ได้แก่ การที่องค์กรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงความสัมพันธ์กับลูกค้า ความรับผิดชอบขององค์กร การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของรัฐบาล หรือการให้ความร่วมมือกับรัฐบาล ผลตอบแทนทางการเงินจากการลงทุน การประหยัดพลังงาน การลดความเสี่ยง

ความแตกต่างจากคู่แข่งและเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ประโยชน์สำคัญที่ได้รับจากกรีนโลจิสติกส์ ได้แก่ การลดต้นทุนค่าใช้จ่าย ความรับผิดชอบต่อสังคม ลดของเสีย ปรับปรุง ภาพลักษณ์ เพิ่มการนำ กลับมาทำ ใหม่หรือการใช้ซ้ำ ปรับปรุงการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการปล่อยมลพิษ ช่วยพัฒนาสินค้าใหม่ ลดการใช้วัตถุดิบที่เป็นมลพิษ และปรับปรุงความพึงพอใจของลูกค้า

การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียว ปัจจุบันการประยุกต์ใช้แนวความคิดการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียวมีหลายแนวคิด เช่นแนวคิดการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียวภายใต้กรอบแนวคิด 3Cs (Christopher, 2011) ซึ่งเป็นการประยุกต์แนวคิดการสร้างความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ (Competitive Advantage) ซึ่งปัจจัยผลักดันของการพัฒนาโซ่อุปทานสีเขียว ได้แก่ปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. บริษัทหรือองค์กรธุรกิจ (Company) เป็นการผลักดันภายในองค์กรให้มีการพัฒนาโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียว (Internal Logistics and Supply Chain Management) เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการกำหนดนโยบายขององค์กรที่สามารถส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อลดและป้องกันการเกิด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังสามารถ ใช้นโยบายเชิงปฏิบัติขององค์กรสีเขียวเป็นจุดขายที่สร้างความแตกต่างในธุรกิจเดียวกัน การบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานจะสัมฤทธิ์ผลได้ จะต้องเกิดจากความร่วมมือขององค์กรตลอดโซ่อุปทาน (Supply Chain Collaboration) และการสื่อสารระหว่างองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึง การร่วมกันวางแผนทางการดำเนินธุรกิจที่ทำให้องค์กรได้รับประโยชน์ร่วมกัน

2. ลูกค้า (Consumer) การผลักดันให้ผู้บริโภคเกิดความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียวของสินค้าและบริการ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้บริโภค เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภค ซึ่งถือเป็นแรงผลักดันที่สำคัญ (Driving Force) ที่จะทำให้บริษัทและองค์กรผู้ผลิตจะต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าและผู้บริโภคและเพื่อความยั่งยืนของธุรกิจ

3. คู่แข่งทางธุรกิจ (Competitor) จากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงรวมถึงการแข่งขันที่ รุนแรงมากขึ้น บริษัทหรือองค์กรผู้ผลิตจำเป็นต้องสร้างความได้เปรียบทางการค้ารวมถึงการสร้างความ แตกต่างเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดลูกค้าและผู้บริโภค การนำกลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่าง คือ การเป็นองค์กรสีเขียว กล่าวคือ การผลิตสินค้าและบริการที่ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การไม่เอาเปรียบผู้บริโภค และการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กลุ่มลูกค้าและผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การผลิตสินค้าและบริการที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของกิจกรรมด้านโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียว ประกอบด้วยส่วนสำคัญดังนี้ (สุเทพ นิ่มสาย, ณัฐพล รังสฤษฏ์วรการ และสหรัตถ์ อารีราษฎร์, 2562)

1) การออกแบบสีเขียว (Green Design) หมายถึงการออกแบบที่นำเอาธรรมชาติมาใช้ในงาน หรือการนำเอางานออกแบบเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติเป็นออกแบบงานให้ใช้สีพื้นน้อยที่สุด งดการเคลือบพลาสติกเป็นต้น

2) การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียว (Green Procurement/ Green Supply) หมายถึง การจัดซื้อสินค้าและจัดจ้างบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เป็นการจัดซื้อ จัดจ้างสินค้าและบริการที่ส่งผลกระทบน้อยกว่าสินค้าทั่วไป (การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียว, ม.ป.ป.)

3) การผลิตสีเขียว (Green Manufacturing) หมายถึง การผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อโลก สิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น การผลิตสีเขียวสามารถประยุกต์เทคโนโลยีการผลิตสีเขียว ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อให้การใช้วัตถุดิบ พลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้เกิดของเสียน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย การผลิตสีเขียวประกอบด้วยองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่

1. โรงงานสีเขียว (Green Factory) หมายถึง การบริหารจัดการ วางแผนระบบ และดูแลรักษาการผลิตของโรงงาน ตั้งแต่การจัดซื้อจัดหา การเก็บสินค้าคงคลัง การผลิต การจำหน่ายและการดูแลพนักงานด้วยความมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม

2. ผลิตภัณฑ์สีเขียว (Green Product/ Service) หมายถึง ผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่กระบวนการผลิต จนกระทั่งเป็นสินค้าสำเร็จรูปบรรจุภัณฑ์สีเขียว (Green Packaging) หมายถึง การออกแบบและสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ สำหรับสินค้าที่ทำมาจากวัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม วัตถุดิบรีไซเคิล

3. การตลาดสีเขียว (Green Marketing)

4. การบริโภคสีเขียว (Green Consumption)

5. โลจิสติกส์ย้อนกลับสีเขียว (Green Reverse Logistics) หมายถึง การดำเนินการโลจิสติกส์ขากลับจาก ลูกค้า เพื่อน กลับมาผ่านกระบวนการให้สามารถนากลับมาใช้ใหม่ ด้วยวิธีการ 1) ลดปริมาณการใช้ วัตถุดิบ (Reduce) คือ การลดปริมาณการใช้วัตถุดิบที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่า เพื่อลดปริมาณทรัพยากรที่จะต้องใช้ หรือสามารถลดของเสียที่เกิดจากการใช้ปริมาณวัตถุดิบเกินความพอดี 2) การนำกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) คือการนำวัตถุดิบที่ยังใช้งานได้มาใช้งานซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อลดการนำของใหม่มาใช้ 3) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) คือการนำวัตถุดิบ หรือวัสดุมาแปรรูป ด้วยกรรมมาวิธี เพื่อผลิตเป็น สินค้าชิ้นใหม่ 4) การซ่อมและแก้ไข (Repair) คือการซ่อม หรือแก้ไขในวัตถุดิบ หรือวัสดุที่ผิดพลาด เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่อีกครั้ง 5) การคิดใหม่ (Rethink) คือการคิดใหม่ เปลี่ยนแนวคิดจากเดิมที่ก่อ ปัญหา หรือของเสียอย่างสร้างสรรค์ 6) การหลีกเลี่ยง (Refuse) คือการหลีกเลี่ยง และปฏิเสธที่จะไม่ ใช้วัตถุดิบที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในด้านการผลิต การขนส่ง และการรีไซเคิล

6. การขนส่งสีเขียว (Green Transportation/ Distribution)

7. การสื่อสารสีเขียว (Green Communication) หมายถึง ช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน โดยส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การสื่อสารผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ แทนการใช้เอกสาร

กรณีศึกษาเกี่ยวกับกรีนโลจิสติกส์

ในปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์สีเขียวอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรัฐบาลญี่ปุ่นมีโครงการ Autoflow-Road คือ มีแผนการพัฒนาสายพานลำเลียงอุโมงค์ใต้ดิน กล่าวคือ เป็นโครงสร้างสาธารณะใหม่เพื่อการขนส่งไม่ต้องมีคนขับ ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการขนส่งสินค้า ตัวเส้นทางจะทำการอ้างอิงจากพื้นที่ใต้ถนนทางหลวง โดยมีจุดแวะพักเป็นบริเวณไหล่ทาง เกาะกลางถนน หรือพื้นที่ใต้ทางด่วนต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์จากพื้นที่ว่างบนเส้นทางคมนาคมและลดผลกระทบต่อประชาชน โดยคาดว่า Autoflow-Road จะทดแทนรถบรรทุกได้ถึง 25,000 คัน/วัน ที่สำคัญจุดเด่นของ Autoflow-Road คือ เมื่อลดการใช้รถบรรทุกย่อมหมายถึงอัตราการปล่อยคาร์บอน การเผาไหม้ และฝุ่นละอองจะลดลงเป็นอย่างมาก ลดปัญหาก๊าซเรือนกระจกและมลพิษในอากาศที่ทวีความรุนแรง เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสิ่งแวดล้อมและภาวะโลกร้อน ซึ่งเป็นผลมาจากการแก้ไขปัญหาในภาคการขนส่งแก้ปัญหาระบบโลจิสติกส์ขาดแคลนแรงงานที่จัดเป็นปัญหาร้ายแรงของญี่ปุ่นเป็นเวลานานจากปัญหาขาดแคลนประชากร ส่งผลให้แรงงานในภาคการขนส่งสินค้าประสบปัญหาขาดแคลนแรงงาน (โพสต์ทูเดย์, 2567)

การบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียวในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

บริษัท CHEP China Company Ltd. ผู้นำด้านบริษัทให้ เช่าแผ่นรองรับสินค้า (Pallet) และตู้คอนเทนเนอร์ในประเทศจีนกล่าวว่า “ระบบโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียว ไม่เพียงเกี่ยวข้องกับการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงการเพิ่มประสิทธิภาพและการลด ต้นทุนที่สามารถเพิ่มศักยภาพและสร้างความยั่งยืนให้แก่ธุรกิจ” ปัจจุบันรัฐบาลจีนมีการสนับสนุนระบบโลจิสติกส์ในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแนวความคิดความร่วมมือของบริษัทในการสร้างกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ (Carbon Footprint) และการสนับสนุนระบบขนส่ง ต่อเนื่องหลายรูปแบบ ทั้งยังมีการแข่งขันการดำเนินงาน และมีการประกาศรายชื่อบริษัทที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมภายใต้รายงานที่ชื่อ China Top Green Companies Report เพื่อจัดลำดับรายชื่อบริษัทสีเขียวเพื่อสร้างเครือข่ายและสังคมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดย China Entrepreneur Club ซึ่งเป็นสโมสรนักธุรกิจของ ประเทศจีน ซึ่งประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์ นักธุรกิจ และผู้มีความรู้ในหลากหลายสาขาอาชีพ มีการรายงาน ผลครั้งแรกในปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา และจากการพัฒนาดังกล่าวทำให้ประชาชนเริ่ม

เกิดความตระหนัก และใส่ใจในการร่วมรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จะเห็นได้จากแนวโน้มการใช้ระบบรถไฟฟ้า และระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นมิตรต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อมมากขึ้นถึง 40% และกลุ่มบริษัทในอุตสาหกรรมรถไฟฟ้ามีโครงการส่งเสริมและใช้โอกาสนี้เป็นจุดขายทางการตลาด และได้พัฒนารถยนต์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หรือ Eco-Car เข้ามาเป็นจุดดึงดูดลูกค้าจากกระแสเพื่อสิ่งแวดล้อมดังกล่าว ทำให้รัฐบาลจีนวางแผนที่จะพัฒนาระบบรถโดยสารในระบบขนส่งมวลชน ให้เป็นรถไฟฟ้าระบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดในประเทศ (สุเทพ นิ่มสาย, ณัฐพล รังสฤษฏ์วรการ และสหรัตถ์ อารีราษฎร์, 2562)

กรณีศึกษาในประเทศไทยที่เกี่ยวกับ เอสซีจี (SCG) ผนึกกำลัง โตโยต้า ประเทศไทย นำเสนอความร่วมมือระหว่าง 4 บริษัทภาคีในนาม Commercial Japan Partnership Technologies Corporation หรือ CJPT ซึ่งประกอบด้วย (1) บริษัท อีซูซุมอเตอร์ส จำกัด (2) บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ คอร์ปอเรชั่น (3) บริษัท ชูซูกิ มอเตอร์ คอร์ปอเรชั่น และ (4) บริษัท ไดฮัทสุ มอเตอร์ จำกัด ร่วมกับบริษัท ฮีโน่มอเตอร์ส จำกัด ได้มีการดำเนินการความร่วมมือ การยึดหลักการความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) และการพัฒนานวัตกรรมรักษ์โลก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพลังงาน ทั้งการผลิตพลังงานไฮโดรเจนจากชีวมวล และอาหารเหลือทิ้ง การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์-น้ำ ด้านการใช้บิ๊กดาต้า (Big Data) และโครงสร้างพื้นฐานด้านการโทรคมนาคม เพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งและโลจิสติกส์ รวมถึงด้านการพัฒนานวัตกรรมยานยนต์ไฟฟ้าที่หลากหลาย ได้แก่ รถยนต์พลังงานไฟฟ้าแบบไฮบริด(HEVs) รถยนต์พลังงานไฟฟ้า (BEVs) รถยนต์พลังงานไฟฟ้าแบบเซลล์เชื้อเพลิง (FCEVs) และ รถยนต์ประหยัดพลังงาน เพื่อให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอน ภายในปี 2050 ด้วยความร่วมมือนี้ CJPT จะจับมือกับพันธมิตรต่าง ๆ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับ การขนส่งผู้คนและสินค้าในประเทศไทย และจะเริ่มจากสิ่งที่เราทำได้ตอนนี้ เพื่อลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เราอยากจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย

ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการกรีนโลจิสติกส์กับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัจจุบันผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกได้รับข้อกำหนดและความต้องการจากผู้ซื้อในการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนด ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศที่นำเข้าทำให้ผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญและผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มช่องทางและโอกาสในการจำหน่ายสินค้าในตลาดโลก

แนวทางการจัดการโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านมูลค่าเพิ่ม สามารถอธิบายง่าย ๆ คือการให้ความสำคัญเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งในการบริหารจัดการกิจกรรมโลจิสติกส์ทุกกิจกรรม แทนที่จะให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพการทำงานเพียงอย่างเดียว การคำนึงถึงมิติทรัพยากรธรรมชาติ สภาวะแวดล้อมและนิเวศน์ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต รวมถึงการคำนึงถึงมิติคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ดังนั้นแนวทางการจัดการโลจิสติกส์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. เพิ่มศักยภาพและพัฒนา ระบบขนส่งอย่างต่อเนื่อง

2. พัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการโลจิสติกส์ระหว่างผู้ประกอบการ เช่นวางแผนการขนส่งสินค้าร่วมกันเพื่อบรรทุกสินค้าได้เต็มรถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานและคู่ค้าในการขนส่งปัจจัยการผลิตและสินค้าร่วมกันเพื่อลดการขนส่งเที่ยวเปล่าวางแผนร่วมกันกับคู่ค้าเพื่อให้สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพพิจารณาสั่งซื้อวัตถุดิบจากคู่ค้าในพื้นที่มากขึ้นเป็นต้น

3. การสนับสนุนจากรัฐบาล

4. การนำเทคโนโลยีสะอาดมาใช้เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในการดำเนินงาน

5. การสนับสนุนการใช้พลังงานหมุนเวียนหรือพลังงานทดแทนที่สะอาด

6. การรณรงค์ให้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

7. การลดปริมาณวัสดุและของเสียที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมโลจิสติกส์หรือกิจกรรมอื่น ๆ ของสถานประกอบการ เช่น การดำเนินโครงการ 3Rs คือ การลดปริมาณการใช้ (Reduce) การนำกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)

บทสรุป

ผู้บริหารควรจะวางแผนและตั้งเป้าหมายในการบริหารจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นหลักหรือแนวปฏิบัติ โดยประการแรกคือผู้ปฏิบัติจะต้องมีจิตใจที่สะอาดหรือมีจิตใจที่มุ่งรักษ์สิ่งแวดล้อม (Green Heart) โดยนำเอาหลักการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสิ่งแวดล้อมเข้ามาประยุกต์ใช้ (Green Logistics) โดยลด/ละ/เลิกใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรที่จะก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อดึงดูดผู้เล่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยลด ละ เลิกหรือขจัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (Green Attraction) ยกตัวอย่างการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับระบบการสั่งซื้อสินค้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-ordering) ซึ่งเป็นระบบที่รวดเร็ว และทำให้ลดขั้นตอนด้านเอกสาร (paperless) ลงอย่างมาก รวมทั้งลดขั้นตอนความผิดพลาดในการผลิตด้วย ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายช่วยกันลด/ละ/เลิกใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็น (Green Community) โดยผลิตกลางน้ำอาจจะเป็นตัวขับเคลื่อนหลักที่จะกระตุ้นหรือพัฒนาซัพพลายเออร์หรือผู้จัดส่งสินค้าลำดับต่าง ๆ ที่จะเข้าสู่ระบบโลจิสติกส์เพื่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ควรเลือกใช้บริการที่ให้บริการเหมือนกันแต่ใช้พลังงานหรือทรัพยากรน้อยลง แต่มีระดับคุณภาพการให้บริการเหมือนกัน (Green Service) และที่สำคัญคือการสร้างซัพพลายเชนเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยกระตุ้นและสร้างความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้เล่นในซัพพลายเชน (Green Supply Chain) โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการลด/ละ/เลิกใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็นโดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรที่จะก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม โดยนำเอาการประยุกต์ใช้โลจิสติกส์เพื่อสิ่งแวดล้อมมาเป็นตัวชูโรงหรือจุดขายรวมทั้ง

เป็นเครื่องมือทางการตลาดในการสร้างสัมพันธ์กับลูกค้าและใช้เป็นเครื่องมือสำหรับความรับผิดชอบทางสังคมขององค์กรซึ่งทำให้องค์กรมีขีดความสามารถในการแข่งขัน และปัจจุบันผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกได้รับข้อกำาหนดและความต้องการจากผู้ซื้อในการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนด ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศที่นำเข้าที่ให้ผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญและผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มช่องทางและโอกาสในการจำหน่ายสินค้าในตลาดโลกผู้ประกอบการต้องมุ่งเน้นการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดลอ้มควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวภายในองค์กร ต่อเนื่องไปยังคู่ค้าและลูกค้า ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของทุกหน่วยงานภายในองค์กรรวมทั้งระบบ การคำนึงถึงกระบวนการการเคลื่อนย้ายสินค้าที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากที่สุดทั้งด้านการจัดเก็บ การขนส่งจนถึงการจัดการกับสินค้าเมื่อมีการใช้แล้วหรือหมดอายุนับเป็นความท้าทายของทุกหน่วยงานที่จะช่วยให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียว. (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล 11 กุมภาพันธ์ 2568, เข้าถึงได้จาก https://www.stou.ac.th/study/sumrit/

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ การให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานระบบโลจิสติกส์ และดิจิทัล (พ.ศ. 2561 - 2580). วันที่ค้นข้อมูล 9 ธันวาคม 2566 เข้าถึงได้จาก http://nscr.neslb.go.th

โพสต์ทูเดย์. (2567, 19 กรกฎาคม). *Autoflow-Road โครงสร้างสาธารณะใหม่เพื่อการขนส่ง.* วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.posttoday.com/smart-city

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สุเทพ นิ่มสาย, ณัฐพล รังสฤษฎ์วรการ และสหรัตถ์ อารีราษฎร์. (2562). *เทคโนโลยีขับเคลื่อนโลจิสติกส์สีเขียวเพื่อส่งเสริมการตลาดออนไลน์.* วันที่ค้นข้อมูล 20 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://progreenecon.files.wordpress.com/2019/04/green-logistics-suthep-et-al

ภาษาอังกฤษ

Christopher, M. (2011). *Logistics and Supply Chain Management* (4th ed). London: Prentice Hall.

McKinnon, A. (2010). *Environmental sustainability: A new priority for logistics managers.* n.p.

Mellat-Parast, M., & Spillan, J. E. (2014). Logistics and Supply Chain Process Integration as a Source of Competitive Advantage: An Empirical Analysis. *The International Journal of Logistics Management, 25,* 289-314.

National Innovation Agency. (2015). *History of National Innovation Agency (Autonomous Public Organization).* Retrieved August 18, 2015, from http://www.most.go.th/main/index.php/org/1511-nia.html

National Strategy. (2022). *Logistics and Digital Infrastructure. (A.D. 2018-2037).* Retrieved December 9, 2024, from http://nscr.neslb.go.th

Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *20 year national strategy.* Retrieved February 22, 2023, from http://nscr.nesdb.go.th/national strategy

Todaro, P. M., & Smith, S. C. (2006). *Economic Development* (9th ed.). Pearson Education.

การประยุกต์ใช้กิจกรรมตามต้นทุน (Activity-Based Costing-ABC) กับสมมติฐานการลดค่าใช้จ่ายในทางคดีหากมีการยอมรับคำพิพากษาศาลต่างประเทศ (ศึกษากรณีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศไทย)

Adaptation of Activity-Based Costing (ABC) to the Legal Hypothesis on Reduction in Litigation Costs by the Recognition of Foreign Judgments: A Case Study of Lao People's Democratic Republic and Thailand

ประมวล จันทร์ชีวะ (Pramual Chancheewa)
นิสิตหลักสูตรวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน
คณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Ph.D., Student, Education Program in Logistics and Supply Chain Management,
Faculty of Logistics, Burapha University
E-mail: info@pmclaw.co.th

Received: 21 January 2025
Revised: 24 April 2025
Accepted: 25 April 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากฎหมายไทยที่ยอมให้มีการเลือกเขตอำนาจศาลและที่ยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศเป็นการทั่วไป ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ซ้ำซ้อนหากโจทก์ที่ชนะคดีในศาลต่างประเทศจะบังคับคดีของศาลต่างประเทศเอาจากทรัพย์สินของจำเลยที่อยู่ในประเทศไทยก็ต้องฟ้องจำเลยนั้นต่อศาลไทยเป็นคดีใหม่ซึ่งแตกต่างกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ที่มีกฎหมายการดำเนินคดีแพ่ง (ค.ศ. 2012) ยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศได้ และ 2) ศึกษาและประยุกต์ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่สำคัญ คือ ระบบต้นทุนตามกิจกรรม (Activity-based costing หรือ ABC) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และเครื่องมือวิจัยอื่น เพื่อพิสูจน์สมมติฐานของการวิจัยออกมาเป็นตัวเลขมูลค่าเงิน ว่าค่าใช้จ่ายในคดีเพื่อบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศควรจะลดลงได้หากมีกฎหมายที่ยอมรับคำพิพากษาศาลต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า สมมติฐานทางกฎหมายดังกล่าว สามารถนำมาทำวิจัยได้และเมื่อนำระบบต้นทุนตามกิจกรรม (ABC) มาประยุกต์ใช้กับกรณีศึกษา (Case study) ที่นำคำพิพากษาของศาลไทยไปบังคับคดีใน สปป.ลาว เวลาที่ใช้ตามกฎหมายการดำเนินคดีแพ่งของ สปป.ลาว ในกรณีที่ศาลของ สปป.ลาว ยอมรับคำพิพากษาของศาลไทย สั้นกว่าที่ต้องใช้ในกรณีที่เจ้าหนี้ต้องนำมูลหนี้เดิมตามคำพิพากษาของศาลไทยไปฟ้องเป็นคดีใหม่ต่อศาลใน สปป.ลาว กระบวนพิจารณาคดีจึงเป็นตัวแปร (Variables) ที่สำคัญและส่งผลโดยตรงต่อค่าใช้จ่ายในทางกฎหมายและตัวผลักดันต้นทุน (Cost drivers) ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: แนวคิดกรณีศึกษาการลดค่าใช้จ่ายในคดี, การประยุกต์ใช้ ABC, กับสมมติฐานทางกฎหมาย

Abstract

This research aims to 1) study the Thai laws which recognize the choice of jurisdiction and enforcement of foreign judgments to analyze the problem arising from the fact that Thailand does not have a law generally applicable to the recognition of foreign judgments, causing repetition of legal costs when the winning plaintiff in a foreign court enforces the foreign judgment against the defendant's assets in Thailand because the plaintiff must commence fresh proceedings in the Thai court against the same defendant; this contrasts with the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR) which has the Civil Procedure Act (2012) recognizing the foreign judgments. And, 2) to study and adapt the key qualitative and quantitative research methods, namely, activity-based costing (ABC) and in-dept interview as well as other research methods to prove, in terms of monetary and numerical values, the hypothesis of this research that the litigation costs to be incurred in the enforcement of the foreign judgments could be reduced if there is a law on the recognition of foreign judgments.

The result suggests that such legal hypothesis can be a subject of the research. By adapting ABC to the case study of the enforcement of a judgment of Thai Court in Lao PDR, it is found that the time spent on the enforcement of the Thai judgment in Lao PDR pursuant to the recognition provisions under Lao PDR's law is shorter than the case where the creditor brings the same source of obligation as per the Thai judgment to a court in Lao PDR by filing of a fresh lawsuit. Therefore, procedures of the case are the significant variables directly affecting the legal cost and cost drivers which result in reducing the litigation costs substantially.

Keywords: Case study, Reduction in litigation costs, Adaptation of ABC to a legal hypothesis

Introduction

The enforcement of a foreign judgment is an interesting issue for many countries due to the growth of free trade trend, both at international and regional levels, resulting in the increase of international legal proceedings (Pivawattanapanich, 2018).

Thailand has enacted international transport laws, namely the Multimodal Transport Act, B.E. 2548 (2005), International Carriage of Goods by Road Act, B.E. 2556 (2013), International Carriage of Passengers by Road Act, B.E. 2557 (2014) and International Carriage by Air Act, B.E. 2558 (2015) under which the legal concept of the choice of court (or choice of jurisdiction) was recognized by way of these laws allowing the plaintiff to choose one of the competent courts which may be located in different countries. However, these laws are silent on the recognition and enforcement of foreign judgments. Subsequently, the Civil Liability for Oil Pollution Damage Caused by Ships Act, B.E. 2560 (2017) (or "CLC Act") and the Requirement of Contributions to the International Fund for Compensation for Oil Pollution Damage Caused by Ships Act, B.E. 2560 (2017) (or "FUND Act") were enacted. These two relatively new laws are applicable to the liability for oil pollution damage only. So far, Thailand has not had a specific law to govern the recognition and enforcement of foreign judgments.

The above problem, the lack of a Thai law to govern the recognition and enforcement of foreign judgments emerged in the last century but it is still unresolved despite many Thai university scholars and lawyers including some judges having suggested the need to have such a specific law. From perspective of a retired judge from the Supreme Court, Indrambarya (1984) viewed that should there be a specific law governing the recognition and enforcement of foreign judgment, the relevant costs of access to justice through judicial means could be reasonably reduced because such a specific law could avoid incurring unnecessary litigation costs in repeating the trial and witness-examination in the court. However, his valuable view was raised from perspective of a learned lawyer but the view was silent on how the costs could be reduced.

Currently, to enforce a foreign judgment in Thailand, the plaintiff must sue the same defendant in the Thai court and submit the foreign judgment to the Thai court as a piece of evidence of debt (Office of Judicial and Legal Affair, 2020). Unlike the legal situation of the Lao People's Democratic Republic (or "Lao PDR") where there is a domestic law governing the recognition and enforcement of foreign judgments, e.g. the Law on Civil Procedures of Lao PDR 2004 (as amended 2012). Therefore, a judgment rendered by a Thai court can be recognized and enforceable in Lao PDR, subject to the conditions of Lao PDR's law, and as a result, a reduction in litigation costs could be expected. Nevertheless, the said view and the expected

reduction in litigation costs seems to be an abstract hypothesis and should be proved by appropriate research methodology and tools to arrive at an outcome which can be measured in monetary and numerical values.

Research's Objectives

The main objectives of this research are:

1. to establish that litigation costs to be incurred in enforcing a foreign judgment can be reduced if a judgment handed down in one country is recognized and enforceable in other countries,

2. to test the above abstract hypothesis which is actually a legal hypothesis (reduction in litigation costs) in terms of a numerical value of the likely amount of litigation costs which could be reduced in a case study of Thailand and Lao PDR, and

3. to demonstrate that Activity-Based Costing (ABC), a quantitative method, which is mostly applied to service and production businesses, can be adapted to apply to the legal matter / phenomenal (in the case study of this research) so as to arrive at the outcome measured in monetary and numerical values.

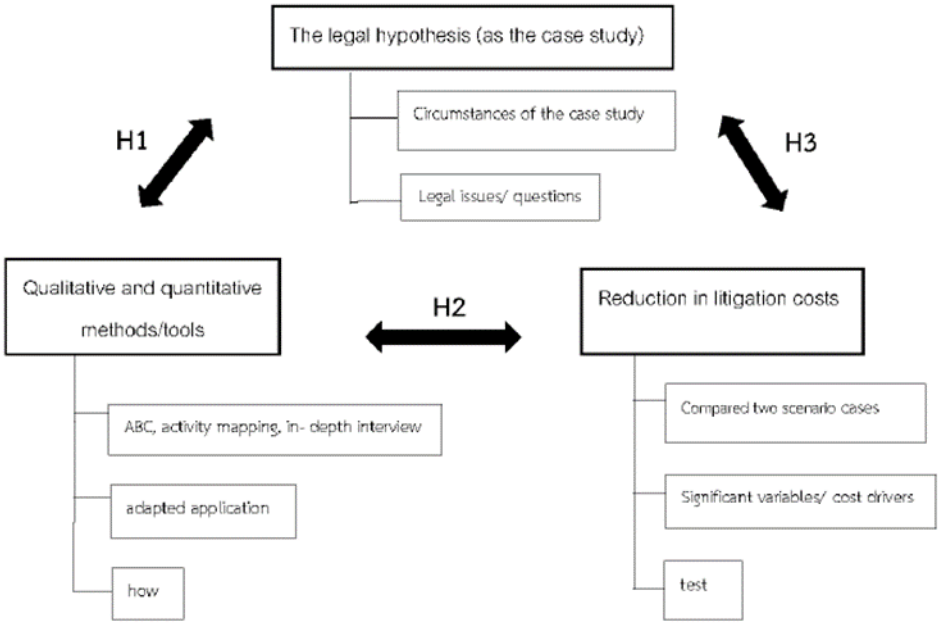
Hypothesis

H1: The controversy over the question on the financial benefits of introducing a law on recognition and enforcement of foreign judgments, which is a contemporary phenomenon that emerged many decades ago, could be clarified by adopting the appropriate research methodology and tools.

H2: The quantitative methods e.g. activity – based costing (ABC) can not only be applicable to the production and service businesses but also adapted to apply, in association with the qualitative methods, e.g. an in-depth interview, to legal matters such as the legal phenomenon of the case study in this research.

H3: In two different scenario cases; one where a foreign judgment is not recognized and enforceable in another country, and vice versa, in a case where a foreign judgment is recognized and enforceable in another country, cost drivers should be the significant factor to directly affect the potential reduction in litigation costs.

Research Framework

Literature Review

5.1 Case study

Yin, R.K. (2018) stated, a case study is an empirical method that investigates a contemporary phenomenon as the case in depth and within its real-world context, especially when the boundaries between phenomenon and context may not be evident clearly. He also further stated that the defining of the research question(s) is probably the most important step to be taken in a research study. The key is to understand that the research questions have both the substance e.g. what the study is about, and the form e.g. “who”, “what”, “where”, “how” or “why” questions.

5.2 Laws and legal issues concerned

Thailand does not have a specific law on the recognition and enforcement of foreign judgments generally applicable to monetary debts despite the enactment of the four Thai laws concerning international transport i.e. the Multimodal Transport Act, B.E. 2548 (2005), International Carriage of Goods by Road Act, B.E. 2556 (2013), International Carriage of Passengers by Road Act, B.E. 2557 (2014) and International Carriage by Air Act, B.E. 2558 (2015) which allow the plaintiff to choose one of the courts as stipulated in the law to file its claim against the debtor.

Thailand and Lao PDR are the parties to the Great Mekong Subregion Cross-Border Transport Agreement (GMS-CBTA) which was also signed by Myanmar, Cambodia, Vietnam and Chaina. Annex 10 of the GMS-CBTA provides for the liability of the carrier for damage to the goods carried by truck during international road transport. It also allows the plaintiff to file a cargo claim against the carrier with one of the four courts which may be in other member countries as specified by the Annex 10 (Department of Land Transport, 2008). Thailand and Lao PDR have their domestic laws to adopt and conform to the liability regime of this Annex. Therefore, a judgment of the Thai court against the road carrier domiciled in the Lao PDR for cargo damage should be recognized and enforceable there. The difference is that the Lao PDR has the Civil Procedure Act, 2012 to recognize the foreign judgments while Thailand does not.

Besides, Thailand, Lao PDR and other eight countries, namely Brunei Darussalam, Cambodia, Indonesia, Malaysia, Myanmar, the Philippines, Singapore and Vietnam are members of the Association of South East Asian Nations (ASEAN) who jointly signed ASEAN Framework Agreement on Multimodal Transport and had the obligations to implement this Agreement in their countries. Although these member countries will share a substantive law in conformity with this ASEAN Framework Agreement, nothing therein provides for the recognition and enforcement of the foreign judgments rendered in the member countries of ASEAN. (The ASEAN Secretariat, 2024)

5.3 Activity-based costing (ABC) and costs

In the past, companies, in particular, manufacturing companies, used a simple costing system which is now called “the traditional costing system.” In the late 1980s, the concept of ABC was first introduced by Robert Kaplan and William Burns as an alternative approach to the traditional system or arbitrary allocation of overheads to products, services and customs (Edwards, 2008).

The Chartered Institute of Management Accountants (CIMA) defines the term activity-based costing as “An approach to the costing and monitoring of activities which involves tracing resource consumption and costing final outputs. Resources are assigned to activities, and activities to cost objects based on consumption estimates. The latter utilize cost drivers to attach activity costs to outputs.” (CIMA, 2005)

ABC has been referred to and used in various study papers as a system, method, methodology, tool, approach and accounting process. Also, ABC has been studied from some different perspectives and thus, a number of meanings or definitions have been given by many scholars, practitioners and researchers. Among those different references, the most popular one seems to be “systems”. ABC was referred to by Kaplan, R.S. (1998) as the systems which enabled the indirect and support expenses to be driven, first to

activities and processes, and then to products, services, ND CUSTOMERS, these systems gave managers a clearer picture of the economics of their operation.

Activity means the event or any unit that incurs cost to the operation (Pajongwong, 2018). Cost driver is the factor or activity which directly relates to the use of resources in each level or activity cost pool (Mee-amphol, 2017). A cost driver is the direct cause of a cost and its effect is on the total cost incurred. For example, if we are to determine the amount of electricity consumed in a particular period, the number of units consumed determines the total bill for electricity. In such a scenario, the number of units of electricity consumed is a cost driver (CFI Education Inc., n.d.).

Methodology

6.1 Research method

This research applies a mixed method, namely 1) the qualitative research method to collect the information relevant to this research and 2) the quantitative research method to prove the legal hypothesis; reduction in litigation costs in case the foreign judgments are recognized and enforceable in other countries, to arrive at the outcome which can be measured in monetary and numerical values

In brief, the research methodology comprises six steps; 1st, the documentary review, 2nd, data collection from publicized information and in- depth interviews, 3rd, adaptation of ABC to the legal hypothesis in this research, 4th two comparative tables of costs (one for the case where enforcement of the foreign judgment is subject to the repetition of a lawsuit in other country and the other where the judgment of Thai court is enforceable in Lao PDR), 5th graphic designs to compare the costs concerned, and 6th conclusion on how the litigation costs are reduced if the foreign judgments are recognized and enforceable in other country

6.2 Population and sample

Since the topic of the study has an international element involving a legal hypothesis as a case study concerning the laws of Thailand and the Lao PDR, the interviewees in Thailand and the Lao PDR who have good in-depth knowledge or information about Thai and Laos laws concerning the recognition and enforcement of foreign judgments which is a specific legal issue, are selected as “the key information providers” (Chantiwanich, 2018). With this qualification of the interviewees, this research requires a small population of experienced lawyers or legal practitioners who are familiar with the matter of international laws, the legal issue and problem of recognition and enforcement of foreign judgments rather than a large number of law students in law school or lawyers practicing general laws and, for this reason; the researcher

applies the non-probability sampling method in the form of judgmental / selective sampling by which the researcher relies on his own judgment when choosing members of the population in the study (Foley, 2018). The researcher has interviewed eight interviewees comprising two groups i.e. four experienced Thai lawyers practicing in Bangkok in international law firms and three experienced Laos lawyers practicing in international law firms and a senior lecturer in a government law school in Vientiane, Lao PDR.

6.3 Research instruments

For the qualitative research method, since the legal hypothesis in the case study of this research (reduction in litigation costs by making available law on the recognition of foreign judgments) is a specific issue which requires the information and knowledge of the experienced lawyers, the in-depth interview with eight selected key information providers were used in conjunction with data collection. ABC as the quantitative research method was adapted to the said legal hypothesis.

6.4 Data collection

Data used in this research were derived from several sources and can be categorized into two groups as follows:

1. Primary data derived from the in-depth interviews with the eight selected interviewees (as the key information providers) both in Bangkok, Thailand and Vientiane, Lao PDR. Most of the interviews were performed on a face-to-face basis and the subsequent interviews to seek clarification of any pending queries or to obtain more information were made via electronic means, i.e. email, Line and WhatsApp.

2. Secondary data obtained from documentary review, the study of textbooks, articles, laws and publications relevant to this research and from public websites.

3. Data concerning the major costs to be applied in this research for the purpose of quantitative analysis, particularly at clause 7.2 of this research are derived from various sources and some of them are applied on average;

1) The exchange rate of Laos currency (“LAK”) and Thai Baht (“THB”) is based on the exchange rate on 16 September 2024 at LAK 664.18 per THB 1 (Exchange-rate.org, 2024),

2) Translation fees are based on the average fees of quotations received from two translation shops in Vientiane on LAK 200,000 per page,

3) Air fares for a round trip to and from Vientiane and Bangkok are based on the average air fares of Air Asia and Thai Airways for September 2024 (AirAsia move, 2024),

4) The room rate of hotel in Vientiane, Lao PDR is based on the average rate of three-star hotels located in central area of Vientiane (Trip.com, 2024),

5) Travel expenses in Vientiane, Lao PDR are based on the rate of rented AVIS car (Avis, 2024) together with the average price of fuel on 9 September 2024 (Eppo Update, 2024),

6) The manhour of the Thai manager to testify before the court in Vientiane, Lao PDR is based on the average salary (Q1/2567) of THB 38,657.70 for the Master's degree graduate available on 10 September 2024 (Bank of Thailand, 2024),

7) Lao PDR's Court fees and government fees are based on Laos laws concerned i.e. the Civil Procedure Act, 2012 and Ordinances on Official and Services Fees No.002 dated 17 June 2021,

8) Lawyer fees to be incurred in Lao PDR are based on the information received from the in-depth interview with the three Laos lawyers practicing in Vientiane, Lao PDR, and

9) Postal charges for registered package available on 4 September 2024 (Thailand Post, 2024)

Results

7.1 Qualitative research results

The information received from the in-depth interview with four Thai experienced lawyers was reasonably limited owing to the fact that Thailand does not have a law on the recognition and enforcement of foreign judgments and those Thai interviewees had difference views. However, they believe that implementation of such law would help reduce the litigation costs but how to prove this in monetary terms and numeral values is a different issue and subject to proof.

The result of the in-depth interview with three experienced lawyers (Varavudh Meesaiyati, Anongsack Manilak and Dr. Phet Sengpunya) and a senior lecturer in a university in Vientiane, Lao PDR (Assoc. Prof. Lengsak Boontalad) was informative. Although the outcome of the interviews and data collection suggests that there is no test case on the enforcement of foreign judgments in the Courts of Lao PDR, the new provisions of the Lao PDR's law (the Civil Procedure Act, 2012) for the recognition of foreign judgments and the existing provisions for normal civil cases are sufficient for the purpose of comparison and further analysis.

1. Different procedures: As a result of the improvement of the Civil Procedure Act, 2012 (the CPA) of Lao PDR, the procedure for the recognition of foreign judgments is provided as the new provisions of Part XVII in addition to the procedure of the normal civil cases.

A summary of the procedure of a normal civil case under Sections 167 - 247 of the CPA is as follows: The plaintiff files the lawsuit in the court form with a competent court of the Lao PDR and all

foreign documents must be translated in to Lao language and certified by the Judicial Office, Ministry of Justice.

Once the lawsuit is accepted by the court, a case file will be prepared and a writ of summon will be issued to the defendant.

After the defendant has filed a defense answer, the case will be transferred by the chief judge to the judge in charge for a study of the case.

The court summons the parties to attend the hearings for trial. If a mediation fails, the court will commence the trial of the witnesses of all parties on a one-by-one basis, and thereafter, the plaintiff and the defendant will be allowed to question the witnesses. If the witness is a foreigner, a local translator is required.

After completion of the trial, the court will close the case temporally to consider the evidence and decide in private. Subsequently, the decision of the court will be read in the presence of the parties. If none of the parties in the case files an appeal, the judgment of the First Court is final.

A summary of the procedure of the application for enforcement of foreign judgment under Part XVII of the CPA is as follows:

The creditor in the foreign court must file with the embassy or consult or representative organization of the Lao PDR an application for the recognition of the foreign judgment together with copy of the foreign court's judgment, certificate issued by the foreign court confirming that the judgment is final, the relevant international agreement to which Lao PDR is a party, and other relevant documents. All foreign documents must be translated in to the Lao language and certified by the Judicial Office, Ministry of Justice.

The embassy or consul or representative of Lao PDR forwards the said application together with the documents required to the Ministry of Foreign Affairs in the Lao PDR for passing the same onto the Ministry of Justice so that all these documents are further forwarded to the Supreme People' s Court of Lao PDR, and thereafter, the same documents will be sent to the competent court to consider.

The competent court takes those documents to form a case file and lawsuit, assigns it to a judge for examination and invites the chief of the public prosecutor organization to participate in the consideration of the matter.

The court summons the losing defendant who lives in Lao PDR to acknowledge the case and give an explanation. Trial of the application shall commence within 30 days.

If the court is satisfied that 1) the foreign judgment was final, 2) the losing defendant in the foreign court has had the opportunity to participate in the case of the foreign court, 3) the said case also falls

under the jurisdiction of the court of the Lao PDR, 4) such foreign judgment is not against the Constitution and laws of Lao PDR, and 5) there are no issues why the court should not accept the case, the court of Lao PDR has the authority to recognize the foreign judgment and the applicant is entitled to enforce it against the defendant's assets in the Lao PDR as if the judgment was rendered by the court of the Lao PDR.

2. Differences in the time required in the court: As per the information received from the experienced lawyers in the Lao PDR, in the case (as per "the first scenario") where there is no law on the recognition and enforcement of foreign judgments and the winning plaintiff in the foreign court must file a lawsuit against the losing defendant who lives in Lao PDR as a normal civil case (like the situation in Thai law), the procedure should take around 6 - 8 hours in the court when the merits of the claim in the foreign court can be reviewed and challenged, and all evidence and witnesses of the parties must be produced again. As a result, 2-day hearings are required together with hotel accommodation for the plaintiff's witnesses. On the other hand, the procedure of the application for recognition of the foreign judgment (as per "the second scenario") takes less time, not exceeding 2 hours because there is no witness examination if all documentation meets the legal requirements and the court is satisfied that there are no grounds to reject the application. As a result, there is no need for the plaintiff's witnesses to stay overnight and thus only a one-day trip is required.

3. Differences in the legal fees, court costs and expenses concerned: The three major aspects of the legal costs are 1) court fees, based on Laos laws on government fees (Ordinances on Official and Services Fees No.002 dated 17 June 2021), the above first scenario starts from "lawsuit" which is subject to court fees in Laos currency of LAK 300,000 and LAK 50,000 for forming a case file while the legal procedure in the above second scenario starts from "an application" which is subject to court fees of LAK 100,000 and LAK 50,000 for forming a case file; 2) lawyer fees, there is no regulation to control the lawyer fees in Lao PDR because fees depend on many factors, e.g. seniority, skill and reputation of the case handler, the amount of the claim and the complication of the case. From the perspective of the interviewees in the Lao PDR, the first scenario is more complicated and takes much more time than the second scenario; as a result, if the claim amount in this case study as awarded by the Thai Court is supposed to be THB 15 million, lawyer fees to be charged on a lump sum basis for the first scenario should be in the range of 10 - 15 % of the claim (or approx. THB 1,500,00 - 2,250,000 or THB 1,875,000 on average) , and for the second scenario, not exceeding 5% of the claim (or approx. THB 750,000), and 3) other expenses; e.g. travel expenses, hotel fees and the time (manhours) for the claimant's staff shall vary according to the length of litigation and procedures of the case. However, certain expenses in the two different scenario cases may not

be significantly differed, e.g. translation fees of the foreign documents into Laos language. That is because, as per the information received from Lao PDR's lawyers during the in-depth interviews, the same set of documents previously presented to the Thai court will be submitted to the court of the Lao PDR and a certified copy of the Thai judgment should be submitted to the Lao PDR court as a piece of documentary evidence to support the lawsuit in Lao PDR court, but the additional documents in case of the application for recognition are the certified copy of the international agreement to which Thailand and Lao PDR are the parties, its translation into Lao language and court certification.

Although there may be some miscellaneous expenses e.g. for photo copy charges and telephone charges which are not taken into consideration, it would not affect this research as the total amount of those miscellaneous expenses would be very minimal.

7.2 Quantitative research results

By adapting ABC concept to this research, the cost drivers in case of a judgment of the Thai court is not recognized and not enforceable in Lao PDR and the successful plaintiff in the Thai court has to commence a fresh lawsuit against the same debtor in a competent court of Lao PDR can be defined as follows:

Table 1 Defining the cost drivers of the first scenario

Activities	Major costs	Cost drivers
1. The plaintiff files a lawsuit for a claim amount of THB 15 million in the court of Lao PDR.	1.1) average lawyer fee on lump sum basis of THB 1,875,000 for one case 1.2) translation fee of 15-page Thai judgment (on average) at LAK 3,000,000 (THB 4,516.84) 1.3) court certification fee of 15-page Thai judgment (on average) at LAK 325,000 (THB 489.32) 1.4) translation fee of 10-page of claim documents e.g. invoices, packing list, waybill and claim letter LAK 2,000,000 (THB 3,011.23) 1.5) court certification fee of 10-page of claim documents LAK 225,000 (THB 338.76) Total: THB 1,883,356.15	time consumed lengthy litigation

Activities	Major costs	Cost drivers
2. The court accepts the case and summons the defendant to join the case.	2.1) court fee of LAK 300,000 (THB 451.68) and LAK 50,000 (THB 75.28) Total: THB 526.96	the procedure of a normal civil case
3. Attending a mediation in court	3. 1) THB 6,408. 92 a round- trip air fare from Bangkok to Vientiane, 3.2) LAK 1,299,976.50/day (THB 1,957.26) of travel expenses in Lao PDR, 3.3) THB 1,288.18 of manhour of the plaintiff's Thai manager as the representative plus THB 4,000 allowance/day Total: THB 13,654.36	number of the trip and mediation
4. The 2-day litigation starts from the opening of the case by the court, witness- examinations, cross- examinations of the court and the parties and participation of the public prosecutor, an internal meeting of the court to discuss the likely decision.	4. 1) THB 6,408. 92 a round- trip air fare from Bangkok to Vientiane, 4.2) THB 2,146/night hotel fee, 4.3) LAK 2,599,953/2 days (THB 3,914.53) of travel expenses in Lao PDR, 4.4) THB 2,577.18 of manhour of the plaintiff's Thai manager to testify in the court for 2-day hearings plus THB 8,000 allowance/2 days 4. 5) translator fee of LAK 8,500,000/ day (THB 12,797.73) Total: THB 35,844.36	2-day hearings
5. The court reads the judgment (approx. one month for the completion of witness-examination).	5. 1) THB 6,408. 92 a round- trip air fare from Bangkok to Vientiane, 5.2) LAK 1,299,976.50/day (THB 1,957.26) of travel expenses in Lao PDR, 5.3) THB 1,288.18 of manhour of the plaintiff's Thai staff for 1- day hearing plus THB 4,000 allowance/day Total: THB 13,654.36	one time
Grand total	THB 1,947,036.19 (cost pool)	

Source of the costs: see 3. of 6.4 Data Collection

In case a Thai judgment is recognized and enforceable in Lao PDR, the cost drivers can be defined as follows:

Table 2 Defining the cost drivers of the second scenario

Activities	Major costs	Cost drivers
1. The plaintiff files an application for enforcement of a Thai judgment with Embassy of Lao PDR in Bangkok together with documents concerned.	1.1) lawyer fee for filing the application till judgment on lump sum basis of THB 750,000 1.2) translation fee of 10-page of claim documents at LAK 2,000,000 (THB 3,011.23) 1.3) court certification fee of 10-page of claim documents at LAK 225,000 (THB 338.76) 1.4) translation fee of 15-page Thai judgment (on average) at LAK 3,000,000 (THB 4,516.84) 1.5) court certification fee of 15-page Thai judgment (on average) at LAK 325,000 (THB 489.32) 1.6) translation fee of 10-page of the international agreement concerned (GMS-CBTA, annex 10) at LAK 2,000,000 (THB 3,011.23) 1.7) court certification fee of 10-page of the internation agreement concerned (GMS-CBTA, annex 10) at LAK 225,000 (THB 338.76) Total: THB 761,706.14	Number of documents concerned
2. The Embassy forwards the application and documents to the Foreign Ministry of Lao PDR for forwarding the same to the Ministry of Justice who will send it to the competent court to appoint the judge in charge.	2.1) Thai postal charges of THB 650 (for the Embassy to collect from the applicant) Total: THB 650	one time
3. The trial of the application starts from the court summoning the loosing debtor in the foreign court to acknowledge the	3.1) court fee of LAK 100,000 (THB 150.56) and LAK 50,000 (THB 75.28)	one time

Activities	Major costs	Cost drivers
application and provide clarification.	Total: THB 225.84	
4. The court accepts the application without the witness-examination (if all documents meet the legal requirements) and renders a judgment to recognize the Thai judgment.	4.1) THB 6,408.92 a round-trip air fare from Bangkok to Vientiane, 4.2) LAK1,299,976.50/day THB 1,957.26) of travel expenses in Lao PDR, 4.3) THB 1,288.18 for the time of the plaintiff's Thai staff for a 1-day hearing plus THB 4,000 allowance/day Total: THB 13,654.36	one-day trip /one-day hearing
Grand total:	THB 776,236.34 (cost pool)	

Source of the costs: see 3. of 6.4 Data Collection

The share of each activity cost in the costs pool (total costs) of the Table 1 can be presented in a pie diagram as follow:

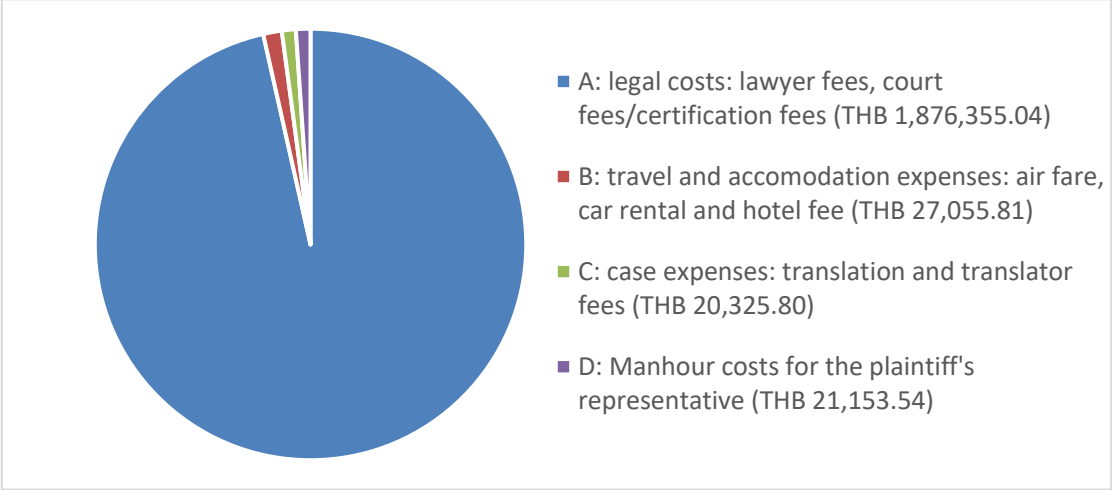

Figure 1: Individual cost shares of Table 1

The share of each activity cost in the costs pool (total costs) of the Table 2 can be presented in a bar diagram as follows:

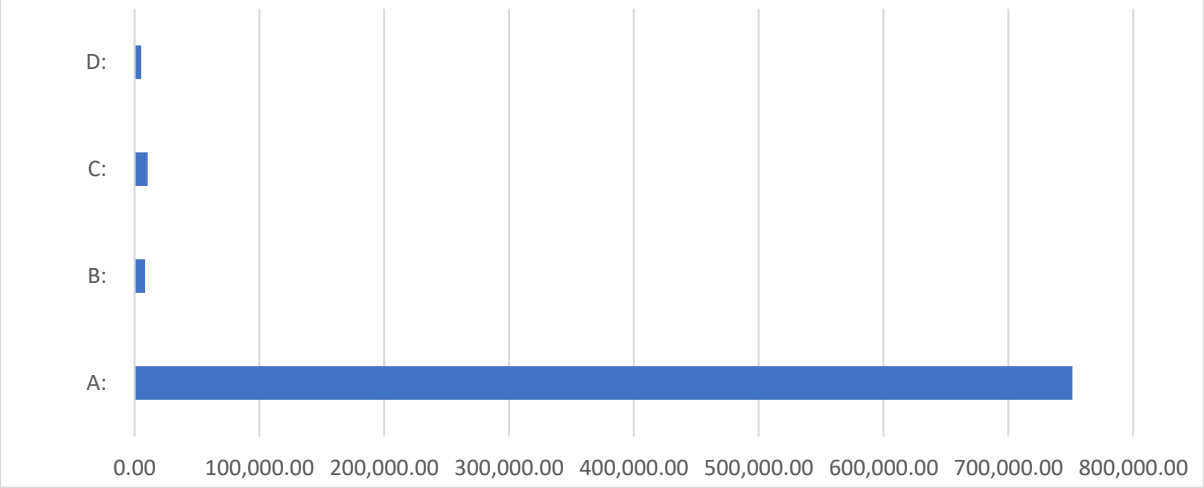

Figure 2: Individual cost shares of Table 2

A: legal costs: lawyer fees, court fees and certification fees.

B: travel and accommodation expenses.

C: case expense (translation and postal charge).

D: Manhour costs for the plaintiff's representative.

Since lawyer fees as the largest part of the cost pool can vary according to negotiations, deletion of the lawyer fees from the cost pool of each scenario shall indicate the levels of the costs and expenses of the above items A (exclusive of lawyer fees), B, C and D as presented in the bar chart below:

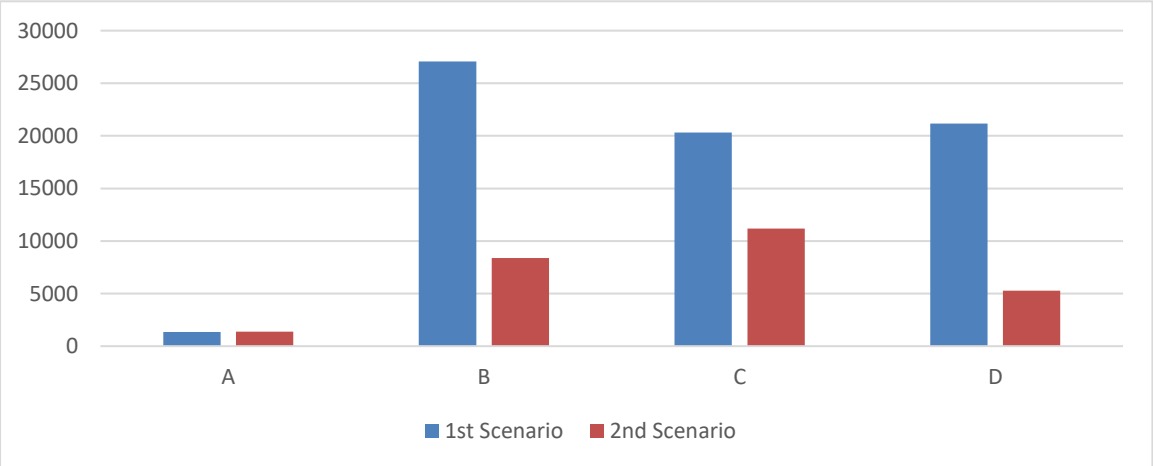

Figure 3: comparison of cost shares of Table 1 and Table 2 (exclusive of lawyer fees)

Discussion and Conclusions

1. The legal cost in respect of lawyer fees is the largest part of the cost pool. The charge for lawyer fees depends on the procedures; in case of the application for the enforcement of a foreign judgment, the charge is THB 750,000 while the charge for filing a lawsuit till judgment is THB 1,875,000. The discrepancy of THB 1,125,000 is a saving and at the same time, is a reduction in the litigation cost in respect of lawyer fees.

2. If the charge for lawyer fees is not taken into account, the total amounts of other costs and expenses as per Table 1 (for the first scenario) and Table 2 (for the second scenario) are THB 69,890.19 and THB 26,236.34 respectively. In such case, there would be savings of THB 43,653.85 for the costs and expenses, exclusive of lawyer fees.

3. Since the total legal costs and expenses concerned as per Table 1 are THB 1,947,036.19 while the total costs and expenses in Table 2 are THB 776,236.34, there would be savings of THB 1,170,799.85 in total.

4. The difference in the procedures of the case which causes the different lengths of time and complexity in litigation is the significant variable affecting the legal costs and cost drivers directly and resulting in a substantial reduction of the litigation costs and expenses concerned if, in the case study of this research, the judgment of the Thai court is recognized and enforceable in Lao PDR.

Recommendations

The result of the research demonstrates a plausible reduction in litigation costs if a judgment in one country is recognized and enforceable in another country. As a consequence, there are some recommendations for implementing the reduction in legal costs by making available laws on recognition and enforcement of foreign judgment:

1. To achieve such reduction in legal costs, international agreements could be concluded, either bilaterally or multilaterally. In addition, the law(s) of each country concerned should also ensure that such international agreements will give binding effect on the people in their respective countries.

2. The said implementation in the above should bring a greater benefit if (i) an agreement on recognition and enforcement of foreign judgments is concluded in the form of international agreement or treaty signed by the contracting states located in the same subregion or region such as the member countries of GMS and ASEAN, and (ii) any international agreements jointly signed by such contracting states which

establish a common regime of liability for any particular matter should have the provisions for recognition and enforcement of judgments.

References

AirAsia move. (2024). *เที่ยวบิน.* Retrieved September 3, 2024, from www.airasia.com

Ambrose, C., & Maxwell, K. (2009). *London Maritime Arbitration* (3rd ed). London: Informa Law.

Avis. (2024). *Book Online for the Best Rate with Avis*. Retrieved September 9, 2024, from https://www.avis.com/en/reservation/make-reservation

Bank of Thailand. (2024). EC_RL_017 *ค่าจ้างแรงงานเฉลี่ย จำแนกตามการศึกษา.* Retrieved September 10, 2024, from https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/STATISTICS/BOTWEBSTAT .ASPX?REPORTID=666&LANGUAGE=TH

CFI Education Inc. (n.d.). *What is a cost driver*. Retrieved September 4, 2024, from https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/accounting/cost-driver/

Chantawanich, S. (2016). *Data analysis in quantitative research* (12th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Department of Land Transport. (2008). *Greater MEKONG Subregion Cross - Border Transport Agreement.* Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand, Ltd. Press.

Edwards, S. (2008). *Activity based costing.* Topic Gateway Series No.1, The Chartered Institute of Management Accountants (CIMA).

Eppo Update. (2024). *ราคาน้ำมันเฉลี่ยในอาเซียน.* Retrieved October 4, 2024, from www.eppo..go.th

Exchange-Rates.org. (2024). *ประวัติอัตราแลกเปลี่ยนจาก บาทไทย (THB) เป็น กีบลาว (LAK).* Retrieved September 16, 2024, from http://www.exchange-rates.org/th/exchange-rate-history/thb-lak

Foley, B. (2018). *Purposive Sampling 101.* Retrieved September 16, 2024, from https://www.alchemer.com/resources/blog/purposive-sampling-101/

Indrambarya, K. (1984). Comment and Remark on Judicial Cooperation in Recognition and Enforcement of Foreign Judgment. *Dulpaha Law Journal, 31*(2), 56-58.

Kaplan, R. S., & Cooper, R. (1988). *Cost and effect: using integrated cost system to drive profitability and performance*. Harvard Business School Press

Mee – amphol, S. (2017). *Managerial Accounting* (24th ed.). Bangkok: Saematham Printing.

Office of Judicial and Legal Affair (n.d.). *Vol 6. The recognition and / or Enforcement of Foreign Judgments: The Guidelines for the Legal Effect of Enforcement of a Foreign Court's Judgment in another Country.* Retrieved July 22, 2024, from https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/9697/ild/176118

Pajongwong, P. (2018). *Management accounting* (3rd ed.). Bangkok: Saengdao Printing.

Pivawattanapanich, P. (2018). Textbook on International Private Law. 5th ed. Bangkok: Thammasat University Press.

Thailand Post. (2024). *อัตราค่าบริการ.* Retrieved September 4, 2024, from https://www.thailandpost.co.th/un/rate_result_nrs3/?service_id=&to_CountryID=112%3A%3ALaos&parcel%20weight=1%2C000.00&service%20name=

The ASEAN Secretariat. (2024). *ASEAN Member States.* Retrieved January 16, 2024, from https://asean.org/member-states/

The Chartered Institute of Management Accountants. (2005). *CIMA Official Terminology, 2005 Edition.* Great Britain: CIMMA Publishing

Trip.com (2024). *ที่พัก.* Retrieved September 9, 2024, from https://th.trip.com/hotels/map?city=486&cityName=%E0%B9%80%E0%B8%A7%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%99%E0%B9%8C&provinceId=

Yin, R. K. (2018). *Case Study Research and Applications: design and methods* (6th ed.). Los Angeles: SAGE.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

The Causal Relationship of Innovation Leaders Affecting Performance of B2C E-Commerce Business in Middle Northeast Region

ภัทรพงศ์ เรืองฤทธิ์ (Phattaraphong Rueangrit)[1]
ปนัดดา จันทะกล (Panadda Chantakon)[2]
[1]นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการเป็นผู้ประกอบการและนวัตกรรมทางธุรกิจ
คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น
Graduate Students in the Master of Business Administration Program
Entrepreneurship and Business Innovation Major, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Isan Khon Kaen Campus
[2]ดร., อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น
Dr., Lecturer, Faculty of Business Administration and Information Technology
Rajamangala University of Technology Isan Khon Kaen Campus
Corresponding author, E-mail: phattaraphong.ru@rmuti.ac.th

Received: 31 March 2025
Revised: 23 April 2025
Accepted: 25 April 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง กรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ สังเคราะห์จากการประกอบธุรกิจ E-Commerce จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ในการดำเนินธุรกิจ ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ร่วมกับผู้นำด้าน

นวัตกรรม และผลการดำเนินงาน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยพัฒนาหาความสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 341 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการวิจัยแสดงด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของค่าครอนบาคเท่ากับ 0.925 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง และการวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-Square = 28.56, df = 33, p - value = 0.68797, RMSEA = 0.000) ซึ่งผู้นำ ด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับผลการดำเนินงาน (β = 0.20, p-value<.05) และผู้นำด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (β = 0.78, p-value<.05) และผู้นำด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อระดับผลการดำเนินงานโดยมีการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมาใช้เป็นตัวแปรส่งผ่าน (β = 0.51, p-value<.05)

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่เป็นผู้นำด้านนวัตกรรมจะต้องมีการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการในการบริหารองค์กรเพื่อทำให้ผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางดีมากขึ้นและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร โดยเส้นทางผ่านระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการไปสู่ผลการดำเนินงาน

คำสำคัญ: ผู้นำด้านนวัตกรรม, ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ, ผลการดำเนินงาน, ธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The purpose of this research is to study the causal relationship model of innovation leaders that affect the performance of B2C electronic commerce businesses in the central northeastern region. Conceptual framework for this research synthesized from E-Commerce business operations will help increase efficiency in business operations. of the Electronic Transactions Development Agency along with leaders in innovation and performance. Research methods was used to find relationships. The sample group is Entrepreneurs or owners of B2C e-commerce businesses in the northeastern region, totaling 341 people. A simple random sampling method was used. The research tools were The questionnaire is a 5-level rating scale. The reliability of the research questionnaire is expressed by Cronbach's alpha coefficient of 0.925.

Statistics used in data analysis include frequency, percentage, mean, and standard deviation. Structural equation model analysis and route analysis.

The findings of this research study revealed that the causal relationship model of innovation leaders affecting the performance of B2C electronic commerce businesses in the central northeastern region. It is consistent with empirical data. (Chi-Square = 28.56, df = 33, p - value = 0.68797, RMSEA = 0.000) In which innovation leaders have a direct influence on the performance level (β =0.20, p-value<.05) and innovation leaders have a direct influence on the management information system level (β =0.78, p-value< .05) and innovation leadership has an indirect influence on the performance level with the adoption of management information systems as a transmission variable. (β =0.51, p-value<.05) The results of the research indicate that entrepreneurs or owners of B2C e-commerce businesses in the central northeastern region That is a leader in innovation must use management information systems in organizational management to make the performance of the B2C e-commerce business in the northeastern region better and in line with the organization's goals.

Keywords: Innovation leader, Management information systems, Operating results, E-commerce business

บทนำ

แนวโน้มการค้าโลกได้เข้าสู่ระบบออนไลน์ และเติบโตอย่างต่อเนื่องทุกปีเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการจะต้องทำความเข้าใจ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การประกอบธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-Commerce จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ เพิ่มความสะดวกรวดเร็ว และเป็นช่องทางที่ผู้ประกอบการสามารถสู้กับบริษัทใหญ่ ๆ และออกสู่ตลาดโลกได้ นำไปสู่พฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพบว่ามีการปรับเปลี่ยนไปใช้ E-Commerce มากขึ้น และเร็วขึ้น ผู้บริโภคถูกบังคับให้คุ้นชิน และต้องปรับตัวกับการซื้อของใช้ประจำวัน และสินค้าอื่น ๆ ผ่านทางออนไลน์แทน ซึ่งเมื่อการซื้อของออนไลน์กลายเป็นกิจวัตรประจำวันของผู้บริโภคแล้วนั้นทำให้พวกเขาเปิดรับการใช้จ่ายผ่านทางระบบ E-Commerce มากขึ้น ส่งผลต่อผู้ประกอบการแบบดั้งเดิมที่ต้องเร่งปรับตัว โดยหันมาทำ E-Commerce เพื่อรองรับความต้องการด้านนี้ ทำให้มูลค่า E-Commerce เติบโตขึ้นแบบก้าวกระโดด และเชื่อมั่นว่าความต้องการในการซื้อสินค้าและบริการ ผ่านทางออนไลน์นั้น จะกลายเป็นช่องทางการซื้อที่สำคัญมากขึ้น สำหรับผู้บริโภค (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564)

ด้วยเงื่อนไขดังกล่าว ผู้นำองค์กรสมัยใหม่ สามารถพัฒนาธุรกิจให้ประสบความสำเร็จในระยะเวลาสั้นขึ้น การคิดเชิงธุรกิจกับการคิดเชิงนวัตกรรม การคิดเชิงนวัตกรรมไม่ได้พึ่งพาประสบการณ์ในอดีตหรือข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว จะต้องมีวิสัยทัศน์และเปิดกว้างสำหรับความเป็นไปได้ ตลอดจน

การหาวิธีที่ดีกว่า และสำรวจความเป็นไปได้ที่หลากหลาย (ธีระวัฒน์ จันทึก และคณะ, 2566) การคิดเชิงนวัตกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับความคิดทางธุรกิจแบบดั้งเดิม ช่วยให้ผู้นำสามารถนำความคิด และพลังการเปลี่ยนแปลงใหม่มาสู่บทบาทของตนเองในฐานะผู้นำและแก้ปัญหาความท้าทายที่เปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (แพรลฎา พจนารถ และกฤษดา เชียรวัฒนสุข, 2563)

โลกของ E-Commerce มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มีเทรนด์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินธุรกิจและการจับจ่ายของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ธุรกิจจะต้องก้าวนำหน้าการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เพื่อให้ทันกับความคาดหวังของลูกค้า และรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขันไว้ (วชิรา ทองสุข, 2567) ซึ่งหนึ่งในรูปแบบธุรกิจ (Business model) ที่ผลักดันให้เกิดการเติบโตอย่างรวดเร็วนี้ คือ การขายระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคโดยตรง (Business-to-consumer หรือ B2C) ที่เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตได้ทำการตลาดและขายสินค้าให้ผู้บริโภคคนสุดท้าย (บูรณ์เมตต์ วิวัฒนานุกูล, 2564) ส่งผลให้ผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการสำรวจ 9 ในทุก ๆ 10 คนซื้อสินค้าออนไลน์ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซื้อของออนไลน์อย่างน้อยทุก ๆ 2 ถึง 3 สัปดาห์ ประโยชน์ที่มาจากการช็อปปิ้งออนไลน์นั้น ผู้บริโภคของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเปิดใจมากขึ้น และเต็มใจที่จะซื้อสินค้าออนไลน์ ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มที่จะช้อปปิ้งออนไลน์ต่อเนื่อง จากเป็นช่องทางที่พวกเขาชอบ ดังนั้นแบรนด์ที่มองเป็นเป้าหมายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรมีหน้าร้านออนไลน์ที่มีความหลากหลายและสะดวกสบาย และยังวางแผนที่จะซื้อจากแบรนด์เดียวกัน หรือลองผลิตภัณฑ์ใหม่จากแบรนด์ปัจจุบันของพวกเขาต่อไป (Brandage Online, 2024)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้นำด้านนวัตกรรม มีส่วนที่จะช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ โดยที่ธุรกิจนั้น ๆ สามารถนำผลการวิจัย ทั้งทางด้านผู้นำด้านนวัตกรรม มาเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาผลการดำเนินงานขององค์กร เพื่อเพิ่มศักยภาพและส่งเสริมการบริหารงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีการค้าโลก ตามนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลของรัฐบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. เพื่อตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัย เพื่อคัดเลือกตัวแปรที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาใน 3 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้นำด้านนวัตกรรม ผลการดำเนินงานของธุรกิจ และตัวแปรส่งผ่าน ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ

ตัวแปรอิสระและตัวแปรส่งผ่าน จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่

1) ผู้นำด้านนวัตกรรม (Innovative Leadership) ประกอบด้วย การกำหนดทิศทาง และกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม การสนับสนุน และสร้างแรงจูงใจในเป้าหมายด้านนวัตกรรม การทำงานเป็นทีม และการมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม

2) ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System) ประกอบด้วย การวางแผน การแสดงผลลัพธ์ และการนำไปใช้

ตัวแปรตาม

ผลการดำเนินงาน (Performance) ประกอบด้วย ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ที่ได้รับเครื่องหมาย DBD Registered กับทางกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคามและกาฬสินธุ์

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ที่ได้รับเครื่องหมาย DBD Registered กับทางกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคณิต ไข่มุกด์ (2546) เป็นเทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยใช้หลักเกณฑ์การสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูล ทำให้สามารถเลือกผู้ประกอบธุรกิจที่ตรงตามกลุ่มเป้าหมายได้อย่างถูกต้องโดยให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสเลือกเท่า ๆ กัน โดยผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการ ในการตอบแบบสอบถามผ่านแบบฟอร์มออนไลน์ Google Forms บนเว็บไซต์ www.google.com

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ที่ได้รับเครื่องหมาย DBD Registered กับทางกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อระบุให้กลุ่มตัวอย่าง และการจัดเก็บข้อมูลการวิจัยให้เกิดความชัดเจน ประกอบด้วย จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ โดยเลือกกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีความน่าอยู่และทันสมัย (Smart Cluster) มีเศรษฐกิจแห่งอนาคตที่เติบโตอย่างยั่งยืน ผู้ประกอบการมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงบนพื้นฐานทรัพยากรของกลุ่มจังหวัด ด้วยความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการลงทุนการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยจังหวัด ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในช่วงเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2566

กรอบแนวคิดการวิจัย การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำด้านนวัตกรรม

ผู้นำด้านนวัตกรรม มีความสำคัญต่อการบริหารงานของบุคลากรในองค์การ คือ ช่วยกระตุ้นให้บุคคลเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน มีจุดเน้นหรือเป้าหมายร่วมกันในการปฏิบัติงาน เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในกลุ่ม เกิดความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกันในการทำงานสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานไปสู่วิสัยทัศน์ขององค์การ ยังเป็นประโยชน์ต่อองค์การ ในการกำหนดทิศทางขององค์การอย่างมีกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม เพื่อการได้เปรียบในเชิงของการแข่งขันและในเชิงของคุณภาพของผลผลิต การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีการในเชิงสร้างสรรค์อย่างมีกลยุทธ์ การสร้างนวัตกรรมใหม่ในการผลิตหรือปรับปรุงการผลิตสินค้าและการบริการ การบริหารจัดการด้วยวิธีการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายและองค์การสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีความคาดหวังเพิ่มขึ้นจากการใช้บริการขององค์การ และสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์การเชิงนวัตกรรมได้ นอกจากนี้ ผู้นำที่มีบทบาทในการบริหารจัดการองค์กร สร้างขวัญและกำลังใจจากการทำงานร่วมกัน เชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างนวัตกรรมในองค์กร ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม 2) การสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจในเป้าหมายด้านนวัตกรรม 3) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) 4) การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมอีกด้วย

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ

ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System: MIS) เป็นระบบที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันจากแหล่งต่าง ๆ อย่างมีระบบ มาประมวลผล และจัดรูปแบบให้ได้สารสนเทศที่ช่วยสนับสนุนการทำงาน และการตัดสินใจต่าง ๆ ของผู้บริหาร เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หน้าที่หลักของระบบสารสนเทศ เพื่อการจัดการ คือ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากภายใน และภายนอกองค์การ เพื่อนำมาประมวลผลข้อมูลให้ได้

สารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน และการตัดสินใจด้านต่าง ๆ ของผู้บริหาร (Shelly & Rosenblatt, 2012) โดยจะรวมทั้งสารสนเทศภายในและภายนอก สารสนเทศที่เกี่ยวพันกับองค์กรทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งสิ่งที่คาดว่าจะเป็นในอนาคต นอกจากนี้ระบบเอ็มไอเอสจะต้อง ให้สารสนเทศ ในช่วงเวลาที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการวางแผนการควบคุม และการปฏิบัติการขององค์กรได้อย่างถูกต้อง

แม้ว่าผู้บริหารที่จะได้รับประโยชน์จาก ระบบเอ็มไอเอสสูงสุด คือ ผู้บริหารระดับกลาง แต่โดยพื้นฐานของระบบเอ็มไอเอสแล้ว จะเป็นระบบที่ สามารถสนับสนุนข้อมูลให้ผู้บริหาร ทั้งสามระดับ คือ ทั้งผู้บริหารระดับต้น ผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหารระดับสูง โดยระบบเอ็มไอเอส จะให้รายงานที่สรุปสารสนเทศซึ่งรวบรวมจากฐานข้อมูลทั้งหมดขององค์กรจุดประสงค์ ของรายงานจะเน้นให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นแนวโน้ม และภาพรวม ขององค์กรในปัจจุบัน รวมทั้งสามารถควบคุมและตรวจสอบงานของระดับปฏิบัติการด้วย อย่างไรก็ดี ขอบเขตของรายงาน จะขึ้นอยู่กับลักษณะของสารสนเทศ และจุดประสงค์การใช้งาน โดยอาจมีรายงานที่ออกทุกคาบระยะเวลา (เช่น งบกำไรขาดทุนหรืองบดุล) รายงานตามความต้องการหรือรายงานตามสภาวการณ์หรือเหตุผิดปกติ

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน

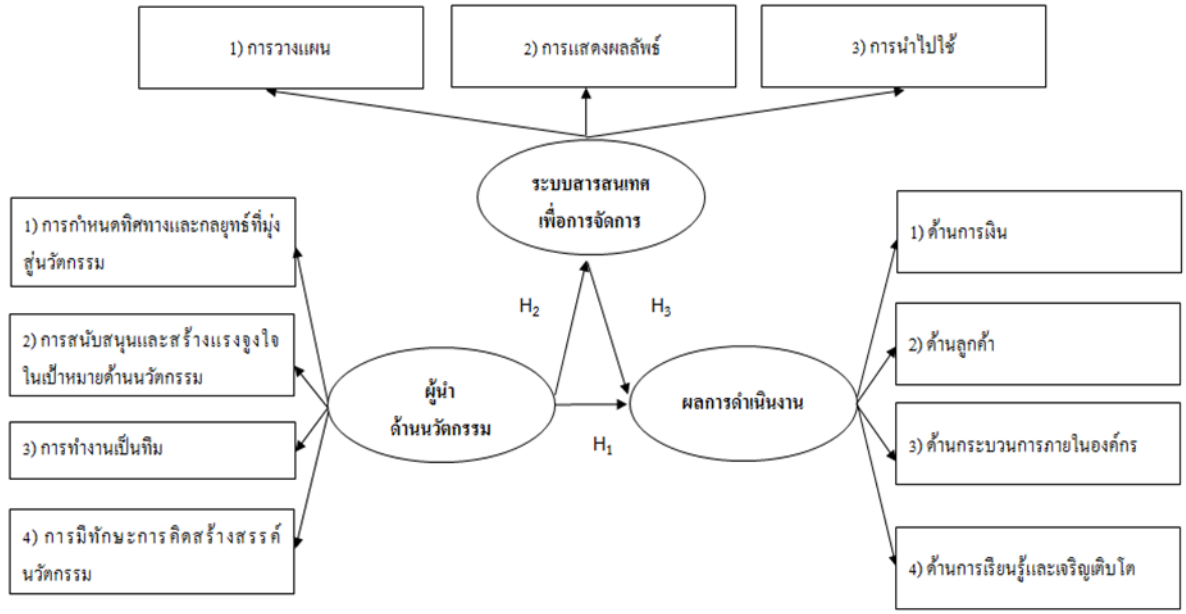
ผลการดำเนินงานสามารถวัดได้หลากหลายรูปแบบทั้งทางด้านการเงิน และที่ไม่ใช่ด้านการเงิน ซึ่งวัดได้จากปริมาณและคุณภาพของผลการดำเนินงานหรือความสำเร็จ ตามเป้าหมายขององค์กรธุรกิจ ผลการดำเนินงานที่นำมาใช้ชี้วัดองค์กรธุรกิจนั้น มีองค์ประกอบ 4 ด้าน (Pun and White, 2005) ได้แก่ ด้านความยืดหยุ่นในการดำเนินงาน (Flexibility) ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า (Resource Utilization) ด้านนวัตกรรมการดำเนินงาน (Innovation) ด้านคุณภาพการบริการ (Quality of Service) ซึ่งผลการดำเนินงานนั้นจะช่วยสะท้อนภาพให้เห็นว่าธุรกิจมีศักยภาพในการดำเนินงานได้มากน้อยเพียงใด

4. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ธุรกิจที่มีการซื้อ ขายโฆษณา ประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการผ่านระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต ที่มีการจดทะเบียนการค้า ซึ่งปัจจุบันได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทั้งมีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ธุรกิจต่าง ๆ มีการซื้อขายผ่านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ปัจจุบันมีการนำเอาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาปรับใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับธุรกิจเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การซื้อขายสินค้าผ่านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มีบทบาทในการดำเนินธุรกิจมากขึ้น เนื่องจากความสะดวก รวดเร็ว และลดต้นทุนในการดำเนินงาน ตลอดจนสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า อย่างไรก็ตามผู้บริหารของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ควรให้ความสำคัญกับข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยให้การประกอบธุรกิจประสบความสำเร็จจากการที่กิจการมีการซื้อขายสินค้าและบริการผ่านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีความแตกต่างจากการซื้อขายตามปกติ (อดิศักดิ์ ครอบบัวบาน, 2560)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ชี้ให้เห็นว่า บุคลากรในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กรและเป็นปัจจัยความสำเร็จหนึ่งของการทำธุรกิจ ซึ่งการมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถถือเป็นจุดแข็งขององค์กร เพราะบุคลากรเป็นพลังขับเคลื่อน ให้งานต่าง ๆ บรรลุได้ตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และสามารถผลักดันให้องค์กรเกิดรายได้ และเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน บุคลากรในธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านความรู้ (Knowledge) ด้านความสามารถหรือทักษะ (Skills) และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคดิจิทัล เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐาน และกลยุทธ์ทางธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์กับไอซีทีนั้น เป็นกิจกรรมที่ต้องพัฒนาให้เชื่อมโยงกัน (Sirkemaa, 2005)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธันยากร ศรีสุข และคณะฯ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับความเป็นองค์กรนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้ โดยผลการศึกษาพบว่าผู้นำด้านนวัตกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า และสามารถเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม การบริหารจัดการท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้นวัตกรรม เป็นเครื่องมือในการจัดการและพัฒนาคนในท้องถิ่นให้สามารถหาวิธีการ แนวคิดใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน ทั้งในรูปของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมกระบวนการ องค์กรที่มีผู้นำองค์กรที่มีความรู้ และสามารถเข้าถึงความรู้ โดยสามารถจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการปรับปรุงพัฒนาองค์กรตลอดเวลา

ผู้ศึกษาค้นคว้าแนวทางทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านขวัญและกำลังใจ ด้านการเผชิญอุปสรรค ต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม ด้านการสนับสนุน และให้รางวัล ด้านการจัดหาทรัพยากร ด้านการกำหนดขอบเขต และภาระงาน ด้านเสรีภาพทางความคิดสร้างสรรค์ ด้านการพัฒนานวัตกรรม และด้านการทำงานเป็นทีม และผลการศึกษาความเป็นองค์กรนวัตกรรม มี 4 องค์ประกอบได้แก่ บุคลากร โครงสร้าง และกระบวนการทำงาน เทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กร

รชวีย์ หล่อศรีศุภชัย และคณะฯ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยการใช้การเรียนรู้จากการปฏิบัติในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) โดยผลการศึกษาพบว่า เพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดภาวะผู้นำด้านนวัตกรรมของหัวหน้างานในภาควิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) การวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่หนึ่ง สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำ 4 แบบ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงบารมี ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และภาวะผู้นำแบบทีม เพื่อเป็นฐานโดยมุ่งหวังว่าจะได้คำนิยามและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 3 คน ตามองค์ประกอบทั้ง 5 เพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครอบคลุมและตรงกับบริบทของ SMEs ระยะที่สองเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากหัวหน้า จำนวน 700 คน แล้วใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบจากข้อมูลเชิงประจักษ์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL พบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มุ่งสู่วิสัยทัศน์และทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 3) ลงมือปฏิบัติอย่างรวดเร็ว 4) สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและ 5) เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ 2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่าแบบจำลองการวัดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่กำหนดให้องค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน วัดตัวแปรแฝงร่วมกันกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

Colovic (2019) ได้ศึกษาเรื่อง Corporate social responsibility and SMEs A Colovic โดยผลการศึกษาพบว่า ความแตกต่างระหว่างนวัตกรรมโมเดลธุรกิจขนาดเล็กและขนาดใหญ่ และระหว่างการสั่งการและการเสริมอำนาจความเป็นผู้นำ เราจะตรวจสอบว่า CEO ในธุรกิจ SMEs เป็นผู้นำธุรกิจอย่างไร นวัตกรรมต้นแบบระหว่างกระบวนการสู่ความเป็นสากล สร้างจากแปดกรณีของญี่ปุ่น ผู้ผลิต SMEs เราพัฒนากรอบทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นถึงสองรูปแบบที่แตกต่างกัน ระหว่างรูปแบบความเป็นผู้นำของ CEO และนวัตกรรมรูปแบบธุรกิจ เราแสดงว่านวัตกรรมรูปแบบธุรกิจขนาดเล็กที่นำโดยผลความเป็นผู้นำโดยตรงในเวลาต่างประเทศการเข้าสู่ตลาด อย่างไรก็ตาม เพื่อเพิ่มยอดขายระหว่างประเทศ รูปแบบธุรกิจขนาดใหญ่จำเป็นต้องมีนวัตกรรม สิ่งนี้อำนวยความสะดวกโดยสไตล์ความเป็นผู้นำที่มีอำนาจของ CEO

Nampradit et al., (2019) ได้ศึกษาเรื่อง Innovative Leadership Development Model of Sarasas Affiliated Schools Administrators โดยผลการศึกษาพบว่า 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางของนวัตกรรมรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ 2) การศึกษาภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ และ 3) สร้าง ตรวจสอบ และประเมินรูปแบบการพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรมของสารสาสน์ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตารางสังเคราะห์เนื้อหาแบบบันทึกความเป็นผู้รู้ แบบสอบถามครู และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

Adjei (2013) ได้ศึกษาเรื่อง Innovation Leadership Management โดยผลการศึกษาพบว่า ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมเกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์รูปแบบความเป็นผู้นำที่แตกต่างกันในองค์กรเพื่อโน้มน้าวพนักงานให้ผลิตความคิดสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ บริการ และโซลูชั่น บทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำด้านนวัตกรรม คือ ผู้นำด้านนวัตกรรม Dr. David Gliddon พัฒนารูปแบบความสามารถของผู้นำนวัตกรรม และสร้างแนวคิดความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมที่ Penn State Universityแนวทางในการพัฒนาองค์กร ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมสามารถใช้เพื่อสนับสนุนความสำเร็จของภารกิจหรือวิสัยทัศน์ขององค์กรหรือกลุ่มได้ ในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยเทคโนโลยีและกระบวนการใหม่ ๆ จึงมีความจำเป็นสำหรับองค์กรที่ต้องคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้มั่นใจว่าจะประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและสามารถแข่งขันได้ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ความจำเป็นในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในองค์กรส่งผลให้มีการมุ่งเน้นไปที่บทบาทของผู้นำในการกำหนดลักษณะและความสำเร็จของความพยายามเชิงสร้างสรรค์ หากไม่มีผู้นำด้านนวัตกรรม องค์กรต่าง ๆ มักจะประสบปัญหาการเรียกร้องนวัตกรรมครั้งใหม่นี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากมุมมองดั้งเดิมของการปฏิบัติ ขององค์กรในศตวรรษที่ 20 ซึ่งทำให้พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของพนักงานท้อแท้ ไปสู่มุมมองของศตวรรษที่ 21 ที่ว่าด้วยคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ในฐานะที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อประสิทธิภาพขององค์กร

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การดำเนินธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในปัจจุบันที่มีอัตราการแข่งขันสูง ทั้งยังต้องอาศัยทักษะการดำเนินธุรกิจอย่างมีชั้นเชิง ในที่นี้ผู้วิจัยจึงหยิบยกเอาลักษณะของผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการ อย่างหนึ่งมา คือ การเป็นผู้นำด้านนวัตกรรม ซึ่งเป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการพึงมี ซึ่งปฏิเสธไปไม่ได้เลยว่า ผู้นำด้านนวัตกรรมมีส่วนในการช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ ดังนั้นแล้ว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงองค์ประกอบของผู้นำด้านนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่มีความมั่งคั่งยั่งยืนได้

วิธีดำเนินการศึกษา

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับผู้นำด้านนวัตกรรมของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของบุญเรียง ขจรศิลป์ (2543, หน้า 94-95) พัฒนามาจากแนวคิดและวิธีของลิเคิร์ท (Likert)

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ร่างแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบแก้ไข ข้อเสนอแนะ

นำแบบสอบถาม มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบภาษา เนื้อหา และสถิติ และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

ปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ และนำแบบสอบถามไปทดลอง (Try Out) กับผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม เท่ากับ 0.80 และผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม อยู่ระหว่าง .898 - .925

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ใช้เพื่อการอธิบายคุณลักษณะของผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการ โดยใช้สถิติการวัดเป็นค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ใช้เพื่อการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ ค่าสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) และทดสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยสถิติ Confirmatory Factor Analysis (CFA) เพื่อใช้เป็น Model การวัดตัวแปรเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้แต่ละกลุ่ม

3. การทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติวิเคราะห์โมเดลโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ใช้เพื่อทำการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยวิธีเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood) วิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อม

4. การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือสอดคล้องกับกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยสถิติทดสอบ SEM จากโปรแกรม Lisrel ซึ่งเป็นการประเมินผลความถูกต้องของโมเดลหรือเป็นการตรวจสอบความกลมกลืนระหว่างโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีทดสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model Fit) และเพื่อชี้ว่าโมเดลนั้น ๆ มีความน่าเชื่อถือเพียงใด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ปรากฏ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง โดยการนำเสนอค่าสถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ที่ได้รับเครื่องหมาย DBD Registered จากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาที่ประกอบธุรกิจ ระยะเวลาที่ประกอบธุรกิจ รูปแบบของธุรกิจทุนจดทะเบียน และจำนวนพนักงาน พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง ร้อยละ 60.70 เพศชายร้อยละ 36.70 และเพศทางเลือกร้อยละ 2.60 เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม อายุต่ำกว่า 30 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.00 รองลงมาคืออายุระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.80 อายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.70 และอายุ 51 ปีขึ้นไป มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.50 ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า เป็นผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจฯ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 70.90 รองลงมาเป็นผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจฯ ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 22.00 และผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจฯ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.10 ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามภูมิลำเนา ที่ประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจฯ มีภูมิลำเนาประกอบธุรกิจอยู่ในจังหวัดขอนแก่น มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.20 รองลงมา มีภูมิลำเนาประกอบธุรกิจอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม คิดเป็นร้อยละ 20.80 มีภูมิลำเนาประกอบธุรกิจอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด คิดเป็นร้อยละ 18.80 และมีภูมิลำเนาประกอบธุรกิจอยู่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.20 ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามระยะเวลาที่ประกอบธุรกิจ พบว่า ระยะเวลาที่ประกอบธุรกิจ ต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.30 ระยะเวลาที่ประกอบธุรกิจระหว่าง 6 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.20 ระยะเวลาที่ประกอบธุรกิจระหว่าง 11 - 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.60 และระยะเวลาที่ประกอบธุรกิจ 16 ปีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 17.90

ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามรูปแบบของธุรกิจ ธุรกิจเจ้าของคนเดียว คิดเป็นร้อยละ 70 ธุรกิจห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด คิดเป็นร้อยละ 14.70 บริษัทจำกัด คิดเป็นร้อยละ14.10 และประกอบธุรกิจรูปแบบอื่น คิดเป็นร้อยละ 1.20 ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามทุนจดทะเบียนอยู่ในช่วงต่ำกว่า 500,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 62.20 อยู่ในช่วง 500,000 - 1,000,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.60 อยู่ในช่วง 1,000,001 - 1,500,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.90 และอยู่ช่วง 1,500,001 บาท ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 2.30 ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามจำนวนพนักงาน น้อยกว่า 10 คน คิดเป็นร้อยละ64.80 จำนวนพนักงานอยู่ระหว่าง 11 – 20 คน คิดเป็นร้อยละ 21.20 จำนวนพนักงานอยู่ระหว่าง 21 - 30 คน คิดเป็นร้อยละ 12.20 และจำนวนพนักงาน 31 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.80

2. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน มีรายละเอียดดังนี้

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยตัวแปร ผู้นำด้านนวัตกรรม (Innovative Leadership) ประกอบด้วย การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม การสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจ ในเป้าหมายด้านนวัตกรรม การทำงานเป็นทีม และการมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.32 ถึง 4.42 ตัวแปรทั้งหมดมีลักษณะการแจกแจงที่ใกล้เคียงโค้งปกติ ซึ่งพิจารณาได้จากค่าความเบ้ (SK) และค่าความโด่ง (KU) มีค่าใกล้ศูนย์ ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ตัวแปรการมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงโค้งปกติ โดยมีความโด่งสูงกว่าความโค้งปกติ (SK = -0.72, KU = -0.08) ส่วนตัวแปรที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงโค้งปกติ โดยมีความโด่งสูงกว่าความโค้งปกติ (SK = -0.81, KU = 0.19) ตัวแปรส่งผ่าน ประกอบด้วยตัวแปร ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System) ประกอบด้วย การวางแผน การแสดงผลลัพธ์ และการนำไปใช้ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.31 ถึง 4.38

ตัวแปรทั้งหมดมีลักษณะการแจกแจงที่ใกล้เคียงโค้งปกติ ซึ่งพิจารณาได้จากค่าความเบ้ (SK) และค่าความโด่ง (KU) มีค่าใกล้ศูนย์ ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ตัวแปรการนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงโค้งปกติ โดยมีความโด่งสูงกว่าความโค้งปกติ (SK = -0.56, KU = -0.64) ส่วนตัวแปรที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การแสดงผลลัพธ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงโค้งปกติ โดยมีความโด่งสูงกว่าความโค้งปกติ (SK = -0.59, KU = 0.29)

ตัวแปรตาม ประกอบด้วยตัวแปร ผลการดำเนินงาน (Performance) ประกอบด้วย ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในองค์กร และด้านการเรียนรู้และเจริญเติบโต พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.22 ถึง 4.34 ตัวแปรทั้งหมดมีลักษณะการแจกแจงที่ใกล้เคียงโค้งปกติ ซึ่งพิจารณาได้จากค่าความเบ้ (SK) และค่าความโด่ง (KU) มีค่าใกล้ศูนย์ ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงโค้งปกติ โดยมีความโด่งสูงกว่าความโค้งปกติ

(SK = -0.42, KU = -0.33) ส่วนตัวแปรที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเงิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงโค้งปกติ โดยมีความโด่งสูงกว่าความโค้งปกติ (SK = -1.14, KU = 2.04)

ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ (n = 341)

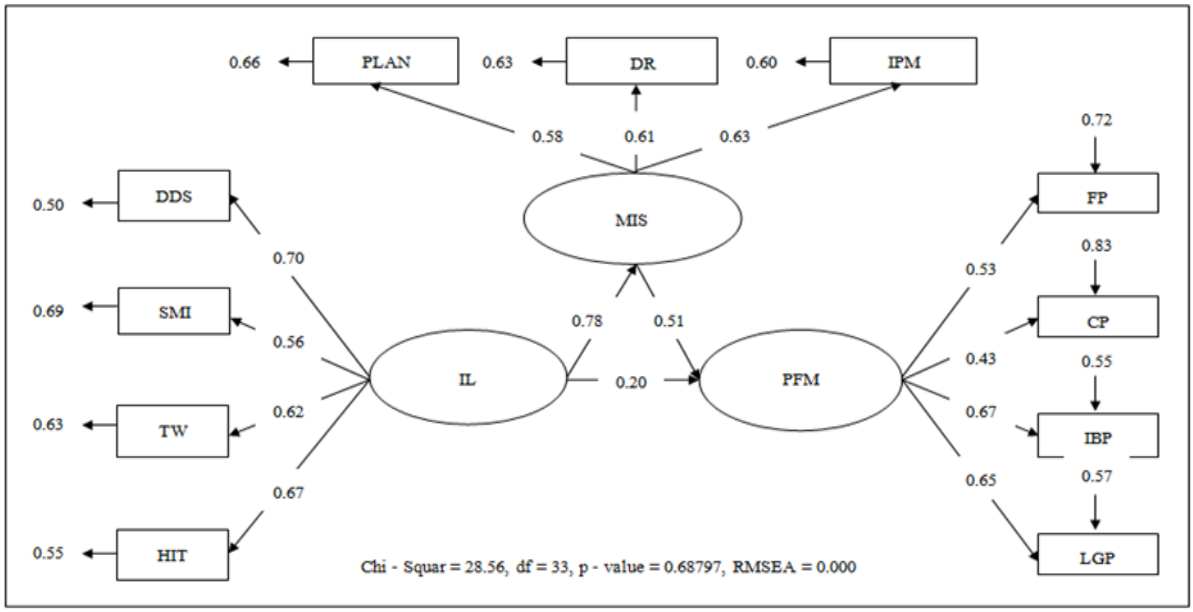
ตัวแปรสังเกตได้	$\bar{x}$	S.D.	MAX	MIN	SK	KU
ผู้นำด้านนวัตกรรม (Innovative Leadership)						
การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม	4.32	0.53	5.00	2.80	-0.81	0.19
การสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจในเป้าหมายด้านนวัตกรรม	4.37	0.61	5.00	2.00	-1.14	1.43
การทำงานเป็นทีม	4.40	0.55	5.00	2.80	-0.94	0.59
การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม	4.42	0.52	5.00	3.00	-0.72	-0.08
ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System)						
การวางแผน	4.35	0.57	5.00	2.60	-0.78	0.23
การแสดงผลลัพธ์	4.31	0.52	5.00	2.40	-0.59	0.29
การนำไปใช้	4.38	0.56	5.00	2.80	-0.56	-0.64
ผลการดำเนินงาน (Performance)						
ด้านการเงิน	4.22	0.61	5.00	2.20	-1.14	2.04
ด้านลูกค้า	4.33	0.78	5.00	1.00	-1.62	3.77
ด้านกระบวนการภายใน	4.33	0.57	5.00	3.00	-0.43	-0.70
ด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต	4.34	0.51	5.00	3.00	-0.42	-0.33

3. ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 11 ตัวแปร ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด 55 คู่ จากจำนวนของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าเป็นบวก) โดยมีขนาดของความสัมพันธ์ตั้งแต่ 0.103 ถึง 0.849 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ในกลุ่มตัวแปรแฝงเดียวกัน

4. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางกับข้อมูลเชิงประจักษ์

อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ประเภท B2C พบว่า ตัวแปรระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System) ได้รับอิทธิพลทางตรงสูงสุดจากตัวแปรผู้นำด้านนวัตกรรม (Innovative Leadership) โดยมีอิทธิพลทางบวกเท่ากับ 0.78 รองลงมา คือ ตัวแปรระบบ

สารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System) โดยมีอิทธิพลทางบวกเท่ากับ 0.51 ตัวแปรผลการดำเนินงาน (Performance)

พบว่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (หลังปรับโมเดล) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่าไค - สแควร์ (x^2) มีค่า 28.56 มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ p-value = 0.69 ค่าไค - สแควร์สัมพัทธ์ (x^2 / df) = 0.87 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) = 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) = 0.98 ค่าดัชนีวัดความกรมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) = 0.97 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณ (RMSEA) = 0.000 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทุกค่าแสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (หลังปรับโมเดล) พบว่าตัวแปรต้นมีอิทธิพลทางตรงต่อผู้นำด้านนวัตกรรมในทางบอกมากที่สุด คือ ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.78

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (หลังปรับโมเดล)

1. ผู้นำด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.70 ($p<0.01$)

2. ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมีอิทธิพลทางตรงต่อการวางแผน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.63 ($p<0.01$)

3. ผลการดำเนินงานมีอิทธิพลทางตรงต่อด้านกระบวนการภายใน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.67 ($p<0.01$)

4. นอกจากนี้ พบว่า ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.51 ($p<0.01$)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C เกี่ยวกับผู้นำด้านนวัตกรรม พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับดีมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้นำที่มีบทบาทในการบริหารจัดการองค์กร สร้างขวัญและกำลังใจจากการทำงานร่วมกัน เชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างนวัตกรรมในองค์กรและมีสมรรถนะบุคลิกภาพ บทบาท ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาหรือโอกาสที่สลับซับซ้อนสามารถค้นพบแนวทางในการดำเนินการใหม่ ๆ เน้นสัมพันธภาพของกลุ่มบุคลากรที่มีคุณภาพ และมีความไว้วางใจสมาชิกภายในองค์การ รวมทั้งใช้กระบวนการของการสร้างสรรค์บริบททางนวัตกรรม เพื่อการขับเคลื่อนให้บุคลากรสามารถสร้างนวัตกรรม ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต และการให้บริการอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับธันยากร ศรีสุข (2565) ที่กล่าวว่า ผู้นำด้านนวัตกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้า และสามารถเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม จำเป็นต้องใช้นวัตกรรมเป็นเครื่องมือในจัดการและพัฒนาคน ให้สามารถหาวิธีการ แนวคิดใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน

1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C เกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การนำไปใช้ เนื่องจาก ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ สามารถนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปใช้งานให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้ธุรกิจเข้าใจสภาพปัญหา สภาพการเปลี่ยนแปลงว่าก้าวหน้าหรือตกต่ำ และสามารถประเมินค่ามูลค่าต่อธุรกิจ พร้อมทั้งมีเครื่องมือในการสร้างระบบสารสนเทศ ขั้นตอนการประมวลผลข้อมูล จัดเก็บข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานข้อมูล การแสดงผลลัพธ์ มักอยู่ในรูปของรายงานแบบต่าง ๆ และมีการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรข้อมูล

สอดคล้องกับ ขจีนุช สวัสดินาม (2560) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความไว้วางใจตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ช่องทางที่มีความสำคัญ โดยมีระบบอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลาง ในการเชื่อมโยงผู้ซื้อและผู้ขาย ให้สามารถทำการค้าระหว่างกันได้ หรือการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต จุดเด่นของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ คือ ต้นทุนการลงทุนต่ำลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ

1.3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C เกี่ยวกับผลการดำเนินงาน พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับดีมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต เนื่องจากการพิจารณาในด้านที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือระบบการดำเนินงานของธุรกิจซึ่งหากพบว่ายังมีจุดที่ไม่พร้อมธุรกิจมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและให้ความสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย ความพึงพอใจในการทำงานของพนักงาน การธำรงรักษาพนักงานให้อยู่ในองค์กร และผลิตภาพและประสิทธิภาพของพนักงาน สอดคล้องกับ Kaplan and Norton (1996) กล่าวว่า มุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโตเป็นมุมมองที่ให้ความสำคัญต่ออนาคตขององค์กร เป็นการลงทุนเพื่ออนาคตและเป็นประโยชน์ในระยะยาว องค์กรมีการส่งเสริมทางด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ อยู่เสมอเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพทางกระบวนการดำเนินงานหรือการบริหาร ให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่ดีกับองค์กร และส่งผลต่อลูกค้าในทางที่ดี

2. ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

สมมติฐานที่ 1 ผู้นำด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับผลการดำเนินงาน

จากผลการประเมินความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ตัวแบบมีค่าสถิติทั้งหมดผ่านเกณฑ์ (Chi-Square = 28.56, df = 33, P - value = 0.68797, RMSEA = 0.000) ดังนั้นในภาพรวมโมเดลเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อ ผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จากโมเดลที่ได้ พบว่า ปัจจัยผู้นำด้านนวัตกรรมนั้นส่งผลโดยตรงและมีค่าอิทธิพล (β = 0.20) จากค่าอิทธิพลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่จะบรรลุเป้าหมายได้นั้นปัจจัยที่สำคัญมากที่สุดก็คือ ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ ซึ่งธุรกิจนวัตกรรมสามารถเติบโตและมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สร้างระบบข้อมูลเพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรม สร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและเชิงระบบด้วยการเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์เครือข่ายข้อมูลนวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจบนหลักฐานเชิงประจักษ์ของนักนโยบายและผู้ประกอบกาในการสร้างและพัฒนานวัตกรรม และให้เป็น

องค์กรสมรรถนะสูงที่พร้อมต่อความเปลี่ยนแปลง ระบบนวัตกรรม และสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนด้วยการปรับเปลี่ยนสู่องค์กรดิจิทัล

3. ตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผู้นำด้านนวัตกรรมที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นการอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัย พบว่าการวิจัยที่ได้มีความสอดคล้องตามสมมติฐานการวิจัยทุกสมมติฐาน แต่มีความแตกต่างที่ระดับของค่าสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละชุดของความสัมพันธ์ที่มีต่อ ผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ประเภท B2C ซึ่งสามารถอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 2: ผู้นำด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อระดับระบบสารสนเทศ เพื่อการจัดการ ผู้นำด้านนวัตกรรมของผู้ประกอบการและเจ้าธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีเส้นทางอิทธิพลโดยตรงต่อระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (β = 0.78, $p<0.05$) จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำด้านนวัตกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิพล คือ ผู้ประกอบการและเจ้าธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่เป็นผู้นำด้านนวัตกรรม จะต้องมีการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการในการบริหารและการจัดการการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อให้ผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง บรรลุเป้าหมายที่สูงขึ้นมากกว่าผู้นำด้านนวัตกรรม ที่ไม่มีการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมาใช้ (β =0.20, $p<0.05$) เนื่องจาก ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ผู้ประกอบการและเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จะต้องนำมาใช้ในการบริหารองค์กรเพื่อให้พนักงานมีเครื่องมือในการประมวลผลข้อมูล จัดเก็บข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานข้อมูล การแสดงผลลัพธ์ มักอยู่ในรูปของรายงานแบบต่าง ๆ และมีการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรข้อมูลอย่างเป็นระบบ

สมมติฐานที่ 3: ผู้นำด้านนวัตกรรมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อระดับผลการดำเนินงานโดยมีการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมาใช้เป็นตัวแปรส่งผ่าน

ผู้นำด้านนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางอ้อมต่อระดับผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางโดยผ่านระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (β =0.51, $p<0.05$) จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดประสิทธิผลของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง นอกจากการมีผู้นำด้านนวัตกรรมแล้วส่วนสำคัญที่ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจควรตระหนักรู้และให้ความสำคัญอย่างมากคือการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการในการบริหารและการจัดการการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์

อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อให้ผลการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บรรลุเป้าหมาย ที่มีการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมาใช้มากกว่าผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ไม่มีการนำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมาใช้ จึงนับได้ว่าระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ประกอบการและ เจ้าธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จะต้องนำมาใช้ในการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำด้านนวัตกรรม จึงแนะนำให้เน้นศึกษา ตัวแปรการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม เนื่องจาก มีอิทธิพลส่งผลต่อผลการดำเนินงานน้อยที่สุด ซึ่งการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม ถือเป็นการสร้างจุดมุ่งหมาย นโยบายและกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมที่ชัดเจนแน่นอน ควรจะมีการถ่ายทอดไปสู่ผู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ระบบสารสนเทศเป็นส่วนในการสื่อสาร ให้ผู้นำด้านนวัตกรรมสามารถทำให้ทิศทางและกลยุทธ์ ที่กำหนดไว้นำไปสู่เป้าหมายที่สำเร็จและส่งผลที่ดีต่อผลการดำเนินงานได้

2. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ จึงแนะนำให้ เน้นศึกษาตัวแปรการแสดงผลลัพธ์ เนื่องจาก มีอิทธิพลส่งผลต่อผลการดำเนินงานน้อยที่สุด การแสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลของของระบบสารสนเทศ ให้ออกมาอยู่ในรูปแบบของการรายงานผลการดำเนินงานของธุรกิจ สามารถบูรณาการข้อมูลร่วมกันในทุกฝ่าย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและตรงตามความต้องการของธุรกิจนั้น ๆ

3. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน จึงแนะนำให้เน้นศึกษาตัวแปรด้านการเงิน เนื่องจาก มีมีอิทธิพลส่งผลต่อผลการดำเนินงานน้อยที่สุด ซึ่งผลการดำเนินงานทางด้านการเงินของธุรกิจ เป็นผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามกลยุทธ์และแผนการดำเนินงานของธุรกิจ โดยเป็นปัจจัยที่ใช้วัดผลสำเร็จทางด้านการเงิน ผู้นำด้านนวัตกรรมจึงควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ความสามารถในการลดต้นทุนในการดำเนินงาน รวมถึงผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้รับจากการลงทุน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

1. ผู้วิจัยได้ทราบว่า ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C มีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้นำที่มีบทบาทในการบริหารจัดการองค์กร สร้างขวัญและกำลังใจจากการทำงานร่วมกัน เชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างนวัตกรรมในองค์กร

2. ผู้วิจัยได้ทราบว่า ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C มีการนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปใช้งานให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้ธุรกิจเข้าใจสภาพปัญหา สภาพการเปลี่ยนแปลงว่าก้าวหน้าหรือตกต่ำ และสามารถประเมินค่ามูลค่าต่อธุรกิจ พร้อมทั้งมีเครื่องมือในการสร้างระบบสารสนเทศ ขั้นตอนการประมวลผลข้อมูล จัดเก็บข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานข้อมูล การแสดงผลลัพธ์ มักอยู่ในรูปของรายงานแบบต่าง ๆ

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องนัดหมายเวลา และติดตามในการเข้าพบ เพื่อให้ข้อมูลการวิจัย หรือมอบหมายให้ผู้แทนในการให้ข้อมูล ซึ่งอาจใช้เวลานานในการได้มาซึ่งข้อมูลการวิจัย

2. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในฐานข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ มีความหลากหลายในการประกอบอาชีพ และข้อมูลสถานประกอบบางแห่ง ต้องกลั่นกรองการประกอบธุรกิจว่าถูกต้องหรือไม่

3. ผู้วิจัยได้ทราบว่า ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C มีการเรียนรู้และการเจริญเติบโต ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือระบบการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาธุรกิจและให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงาน การธำรงรักษาพนักงานให้อยู่ในองค์กร และผลิตภาพและประสิทธิภาพของพนักงาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C สามารถกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรมได้ ถือเป็นการสร้างจุดมุ่งหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมที่ชัดเจนแน่นอน

2. ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C สามารถนำการแสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลของระบบสารสนเทศมาบูรณาการข้อมูลร่วมกันในทุกฝ่าย เพื่อประกอบเป็นข้อมูลการดำเนินงานของธุรกิจ

3. ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C สามารถนำผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามกลยุทธ์และแผนการดำเนินงานของธุรกิจ เป็นปัจจัยที่ใช้วัดผลสำเร็จทางด้านการเงิน โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ความสามารถในการลดต้นทุนในการดำเนินงาน รวมถึงผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้รับจากการลงทุน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ขจีนุช สวัสดินาม. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อความไว้วางใจตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญารบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

คณิต ไข่มุกด์. (2546). *สถิติพื้นฐาน*. นครราชสีมา: บริษัทสำนักงานพิมพ์น้ำฝน จำกัด.

ธันยากร ศรีสุข และสรัญณี อุเส็นยาง. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับความเป็นองค์กรนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2*(2), 1 - 14.

ธีระวัฒน์ จันทึก, ปวีณา สปิลเลอร์, ธีระ กุลสวัสดิ์, ธงชัย ทองมา, นงลักษณ์ เหรียญทอง, สุปราณี เวชประสิทธิ์ และปกรณ์ มณีปกรณ์. (2566). การพัฒนาระบบบริหารวิสาหกิจเพื่อเสริมสร้างผู้นำธุรกิจระดับชุมชน บนวิถีการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, *15*(1), 17-36.

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2543). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พี.เอ็น.การพิมพ์.

บูรณ์เมตต์ วิวัฒนานุกูล. (2564). *ทำความรู้จักธุรกิจ B2C e-Commerce: รูปแบบธุรกิจ รูปแบบการชำระเงิน และวิธีการติดตามภาวะตลาด*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, กลุ่มงานพัฒนาสถิติเศรษฐกิจดิจิทัล.

แพรลฎา พจนารถ และกฤษดา เชียรวัฒนสุข. (2563). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์การในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 22*(1), 241-257.

รชวีย์ หล่อศรีสุภชัย. (2562). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยการใช้การเรียนรู้จากการปฏิบัติในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วชิรา ทองสุข. (2564). *จับตา 12 E-Commerce Trends แห่งปี 2024 ที่ทุกธุรกิจต้องห้ามพลาด!*.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.). (2564). บทความ.

อดิศักดิ์ ครอบบัวบาน, (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลทางการตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์กับความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภาษาอังกฤษ

Adjei, D. (2013). Innovation Leadership Management. *International Journal of ICT and Management, 1*, 103-106.

Colovic, A. (2019). Corporate social responsibility and SMEs A Colovic, S Henneron, M Huettinger, R Kazlauskaite. *European Business Review, 31*(5), 785-810.

Nampradit, A. et al. (2019). Innovative Leadership Development Model of Sarasas Affiliated Schools Administrators. *NIDA Development Journal, 1*(59), 99-120.

Brandage Online. (2024). Retrieved December, 2, 2024, from https://www.brandage.com/article/38719

Kaplan, R.S. and Norton, D.P. (1996) Strategic Learning: The Balanced Scorecard. *Strategy & Leadership, 24,* 18-24.

Shelly, G. B. and Rosenblatt, H. J. (2012) *Essentials of Systems Analysis and Design* (9th ed.). Boston, USA: Course Technolgoy, Cengage Learning.

Sirkemaa, S. (2005). The Role of Partnerships in Development of E-Services - Highlighting Public Sector Organizations January 2007. *International Journal of Public Information Systems, 3*(3), 201-212.

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3

A Study of The Participation in The Operations of Personnel at The Revenue Regional 3

นัฐพล แก้วกรรณิพากร (Nattapone Kaewkunnipakorn)
นักศึกษาปริญญาเอกมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Graduate Student of the Doctor of Suan Sunandha Rajabhat University
E-mail: Nattapone@gmail.com

Received: 11 April 2025
Revised: 21 April 2025
Accepted: 25 April 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำนวน 160 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (proportional stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test (Independent t-test) และ One Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน (ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน และด้านการประเมินผล) บุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และบุคลากรที่มีเพศ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานและตำแหน่งต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ในขณะที่บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการรับผลประโยชน์ในงานแตกต่างกัน ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ สำนักงานสรรพากรภาค 3 ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถในการดำเนินงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล โดยใช้ทักษะและการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, สำนักงานสรรพากร, การตัดสินใจ

Abstract

This research aimed to study the participation in the operations of personnel at the Revenue Regional Office 3. The sample group consisted of 160 personnel from the Revenue Regional Office 3 Proportional stratified random sampling was performed. The research instrument was a questionnaire, and the data were analyzed using descriptive statistics, including frequency and percentage, mean, and standard deviation, and inferential statistics, namely t-test (Independent t-test) and One Way ANOVA. The research findings revealed that, overall and in each of the four aspects (decision-making, operations, receiving benefits from work, and evaluation), the personnel of the Revenue Regional Office 3 had a moderate level of participation in the operations. No significant differences in participation were found across gender, service length, or position, while personnel with different education levels showed differences in their participation in receiving benefits from work. The research suggests that the Revenue Regional Office 3 should organize activities or projects that continuously enhance the knowledge and abilities of personnel in their operations and should promote participation in decision-making and evaluation aspects by utilizing skills and teamwork.

Keywords: Participation, The Revenue Regional, Decision-Making

บทนำ

การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชนเพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น (กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กระทรวงยุติธรรม, 2549) การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับโรงเรียน ระดับองค์การหรือระดับประเทศ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนทัศน์ปัจจุบัน เนื่องจากจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ (ownership) ทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ หลักการของ

การมีส่วนร่วมในการทำงาน ในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ “การตัดสินใจ” (วันชัย วัฒนศัพท์, 2546)

พระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2538 แบ่งส่วนราชการกรมสรรพากรกระทรวงการคลัง พ.ศ. 2538 ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2538 ได้มีการแบ่งส่วนราชการกรมสรรพากร ออกเป็นสองส่วนคือ ราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาค ซึ่งในราชการบริหารส่วนกลางได้กำหนดให้มีสำนักงานสรรพากรภาค และให้มีอำนาจหน้าที่ในเขตท้องที่รับผิดชอบ เพื่อให้การบริหารจัดเก็บภาษีอากรของกรมสรรพากรดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ กรมสรรพากรจึงได้ออกคำสั่ง ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2539 กำหนดท้องที่รับผิดชอบในการบริหารจัดเก็บภาษีอากรของส่วนราชการสังกัดกรมสรรพากร โดยให้สำนักงานสรรพากรภาค 3 รับผิดชอบพื้นที่ของกรุงเทพมหานครในเขตท้องที่สำนักงานภาษีสรรพากรพื้นที่ 12 - 16 ซึ่งสำนักงานสรรพากรพื้นที่ 12 - 16 และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขา จำนวน 19 แห่ง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้ออกประกาศกระทรวงการคลังเรื่อง กำหนดและแบ่งส่วนราชการกรมสรรพากรกระทรวงการคลัง พ.ศ. 2551 ลงวันที่ 25 มกราคม 2551 เพื่อกำหนดและแบ่งอำนาจหน้าที่ในเขตท้องที่สำหรับสำนักงานสรรพากรภาค สำนักงานสรรพากรพื้นที่ และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขา ซึ่งเป็นส่วนราชการในราชการบริหารส่วนกลางของกรมสรรพากร โดยให้ สำนักงานสรรพากรภาค 3 ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ของกรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในเขตท้องที่สำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 22 - 30 รวม 9 แห่ง และสำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขา จำนวน 19 แห่ง

ในการบริหารราชการกรมสรรพากร กรมสรรพากรได้ปรับโครงสร้างแบ่งส่วนราชการและอำนาจหน้าที่ใหม่ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง พ.ศ. 2551 ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจที่เพิ่มขึ้น และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป อันจะทำให้การปฏิบัติภารกิจตามอำนาจหน้าที่ของกรมสรรพากรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2551 จากการปรับโครงสร้าง พ.ศ. 2551 พบว่า สำนักงานสรรพากรภาค 3 มีหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ในการดูแลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งครอบคลุมในพื้นที่ 22 – 30 รวมทั้งสิ้น 9 พื้นที่ มากกว่าปี พ.ศ. 2539 จากที่ทำงานครอบคลุม พื้นที่ 12 – 16 พื้นที่ รวมทั้งสิ้น 5 พื้นที่ ซึ่งจำนวนบุคลากรของสำนักงานสรรพากรภาค 3 เมื่อปี พ.ศ. 2539 มีจำนวน 260 คน หลังจากที่ได้ปรับโครงสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนบุคลากรเพิ่มเพียง 11 คน ในขณะที่พื้นที่ความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 (สำนักงานสรรพากรภาค 3, 2563)

จากความเป็นมาและเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 เพื่อที่จะได้ทราบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 และเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

โคเฮนและอัพฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980 อ้างถึงใน มิทธิรา เจริญกาญจน์, 2551) ได้เสนอองค์ประกอบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4 องค์ประกอบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบ การประเมินปัญหา หรือทางเลือกที่เป็นไปได้ สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนา โดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1.1) การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (Initial Decision) เป็นการค้นหาความต้องการที่แท้จริง และวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ 1.2) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (Ongoing Decision) เป็นการหาโอกาส หรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ 1.3) การมีส่วนร่วมในขั้นการตัดสินใจปฏิบัติการ (Operating Decision) เป็นการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่ อาสาสมัคร ผู้ประสานงาน หรือกลุ่มที่รวมกันตามประเพณี

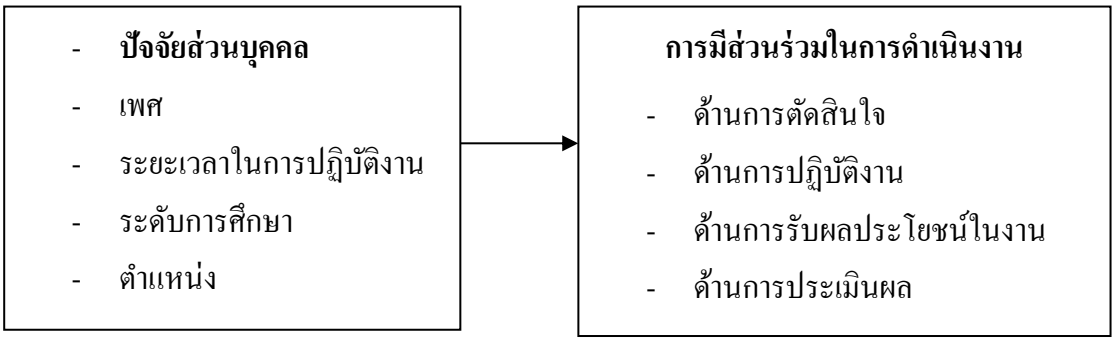
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการดำเนินงานตามแผนงานโครงการและก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้นๆ แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ 2.1) การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (Resource Contribution) ได้แก่ การมีส่วนร่วมสละแรงกาย การสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะให้ด้วยความเต็มใจ 2.2) การมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงาน (Administration and Coordination) มีส่วนร่วมโดยวิธีจ้างบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการการฝึกอบรมผู้ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติในโครงการ หรือการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโครงการ และเป็นผู้ประสานงานในโครงการ 2.3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในโครงการ (Programmer Enlistment Activities) เป็นการเข้ามามีส่วนร่วม โดยการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ มีลักษณะเป็นการบังคับให้เข้าปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะแตกต่างจากการให้ความร่วมมือเพราะการบังคับนั้น ผลประโยชน์จะไม่ใช่เป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจนั้น จะมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากเกิดการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ 3.1) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านวัตถุ (Material Benefits) ได้แก่ การมีส่วนร่วมการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน 3.2) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม (Social Benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม

เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชน เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา และ 3.3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (Personal Benefits) ได้แก่ ความนับถือตนเอง (Self-Esteem) พลังอำนาจทางการเมือง (Political Power) ความคุ้มค่าในผลประโยชน์ (Sense Of Efficacy)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล(Evaluation) เป็นการมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการค้นหาข้อดี และข้อบกพร่อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และเป็นการประเมินผลโครงการเป็นระยะ แต่การมีส่วนร่วมในขั้นนี้ ส่วนใหญ่บทบาทดังกล่าวจะเป็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยจะเป็นการประเมินผลของงบประมาณที่จัดสรรนั้นนำไปใช้อย่างไร บางกรณีแม้แต่เจ้าหน้าที่ในส่วนท้องถิ่น ยังไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้ จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพลังความคิดของมวลชนที่จะทำให้โครงการพัฒนา หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

บุคลากรที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในสำนักงานสรรพากรภาค 3 แตกต่างกัน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 ซึ่งประกอบไปด้วย ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศ, ฝ่ายบริหารงานทั่วไป, ส่วนกฎหมายและเร่งรัดภาษีอากร, ส่วนวางแผนและประเมินผล จำนวนทั้งสิ้น 271 คน (สำนักงานสรรพากรภาค 3, 2563)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ คือ บุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 คือ ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศ, ฝ่ายบริหารงานทั่วไป, ส่วนกฎหมายและเร่งรัดภาษีอากร และส่วนวางแผนและประเมินผล จำนวนทั้งสิ้น 160 คน โดยใช้สูตรการกำหนดตัวอย่างของ ของเครจซี่และมอร์แกน (อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ดุจดา, 2546) สำหรับการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (proportional stratified random sampling) ณ ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.95

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม แบบปลายปิด โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และตำแหน่ง และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทำการทดสอบความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 มาใช้เป็นข้อคำถาม ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้วเห็นว่าแบบสอบถามทุกข้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเที่ยงตรงของเนื้อหา ครอบคลุมในแต่ละด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่จะศึกษา จำนวน 30 คน และหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบัค (Cronbach‘s alpha coefficient) ด้านการตัดสินใจ มี ค่าเท่ากับ .752 ด้านการปฏิบัติงาน มี ค่าเท่ากับ .754 ด้านผลประโยชน์ในงาน มี ค่าเท่ากับ .701 ด้านการประเมินผล มี ค่าเท่ากับ .711

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้คอมพิวเตอร์ในการคำนวณค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ใช้ทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

2.1 t-test (Independent t-test)

2.2 One Way ANOVA

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 11-20 ปี การศึกษาจบปริญญาตรี และมีตำแหน่งข้าราชการ จากผลการศึกษาข้อมูลด้านส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยภาพรวม และรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ลำดับแรกคือ ด้านการปฏิบัติงาน รองลงมา ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน ด้านการตัดสินใจ และ ด้านการประเมินผล ตามลำดับ คือ 1) ด้านการปฏิบัติงาน บุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบจากการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา มีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงานอื่นหรือ บุคคลอื่น และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน บุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมภายในของสำนักงานสรรพากรภาค 3 และมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3) ด้านการตัดสินใจ บุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา มีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และ 4) ด้านการประเมินผล บุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีส่วนร่วมในการเสนอผล การปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา มีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

จากผลการทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำแนกตามเพศ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ระดับการศึกษาและตำแหน่ง สามารถพิจารณาได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากร จำแนกตามเพศ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	เพศ	$\bar{x}$	S.D.	t	df	p-value
1. ด้านการตัดสินใจ	ชาย	2.89	0.77	.281	158	.779
	หญิง	2.85	0.71			
2. ด้านการปฏิบัติงาน	ชาย	3.03	0.76	-.550	158	.583
	หญิง	3.10	0.83			
3. ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน	ชาย	3.09	0.74	.072	158	.943
	หญิง	3.08	0.72			
4. ด้านการประเมินผล	ชาย	2.91	0.80	1.356	158	.177
	หญิง	2.73	0.71			
ภาพรวม	ชาย	2.98	0.70	0.321	158	.749
	หญิง	2.94	0.61			

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติทดสอบ t พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรเพศชายและเพศหญิงโดยภาพรวม ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p-value
1. ด้านการตัดสินใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	.501	.251	.471	.625
	ภายในกลุ่ม	157	83.563	.532		
	รวม	159	84.064			
2. ด้านการปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	2	.434	.217	.331	.719
	ภายในกลุ่ม	157	102.862	.655		
	รวม	159	103.296			
3. ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	2	.274	.137	.248	.781
	ภายในกลุ่ม	157	86.684	.552		
	รวม	159	86.958			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	.158	.079	.196	.822
	ภายในกลุ่ม	157	63.287	.403		
	รวม	159	63.445			

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า บุคลากรที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวม ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จำแนกตามระดับการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p-value
1. ด้านการตัดสินใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	.484	.242	.455	.635
	ภายในกลุ่ม	157	83.580	.532		
	รวม	159	84.064			
2. ด้านการปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	2	1.477	.738	1.139	.323
	ภายในกลุ่ม	157	101.819	.649		
	รวม	159	103.296			
3.ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน	ระหว่างกลุ่ม	2	3.286	1.643	3.250*	.041
	ภายในกลุ่ม	157	79.362	.505		
	รวม	159	82.648			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	.812	.406	1.017	.364
	ภายในกลุ่ม	157	62.633	.399		
	รวม	159	63.445			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยภาพรวม ด้านการตัดสินใจ และด้านการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน

ส่วนด้านการรับผลประโยชน์ในงาน พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างน้อย1คู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อผู้วิจัยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำแนกตามระดับการศึกษาแตกต่างกัน อย่างน้อย 1 คู่ ดังนั้นผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) โดยใช้วิธีการทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อทดสอบว่ารายคู่ใดบ้างแตกต่างกัน ดังตาราง 4

ตารางที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
	ค่าเฉลี่ย	3.06	3.01	3.47
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.06	-	0.05 (.739)	-0.41 (.054)
ปริญญาตรี	3.01	-	-	-0.46* (.012)
สูงกว่าปริญญาตรี	3.47	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จำแนกตามตำแหน่ง

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	**แหล่งความแปรปรวน**	**Df**	**SS**	**MS**	**F**	**p-value**
1. ด้านการตัดสินใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	.798	.399	.752	.473
	ภายในกลุ่ม	157	83.266	.530		
	รวม	159	84.064			
2. ด้านการปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	2	3.711	.1856	2.925	.057
	ภายในกลุ่ม	157	99.585	.634		
	รวม	159	103.296			
3.ด้านการรับผลประโยชน์	ระหว่างกลุ่ม	2	1.296	.648	1.251	.289
	ภายในกลุ่ม	157	81.352	.518		
	รวม	159	82.648			
4. ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	2	.173	.087	.157	.855
	ภายในกลุ่ม	157	86.784	.553		
	รวม	159	86.958			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.122	.561	1.413	.246
	ภายในกลุ่ม	157	62.323	.397		
	รวม	159	63.445			

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีส่วนร่วม

ในการดำเนินงานโดยภาพรวม ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการศึกษา

จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการรับผลประโยชน์ในงาน และด้านการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีความรู้ ทักษะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับหนึ่ง อาจเนื่องจากบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 มีบทบาทและหน้าที่ของตนเองที่แตกต่างกันไป ซึ่งมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม อาจเป็นสาเหตุทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจินต์ กลัดประสิทธิ์ (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิรดี สุขแสงดาว (2546) พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คำรณ แก้วสนธิ (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพนักงาน เพื่อ สนับสนุนการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของบริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทยจำกัด สาขาทุ่งมหาเมฆ พบว่า ในภาพรวม พนักงานฯ มีส่วนร่วมระดับปานกลาง

2. บุคลากรที่มีเพศ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และตำแหน่งต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า บุคลากรของสำนักงานสรรพากรภาค 3 ร่วมกันวางแผนและประเมินผลเพื่อการบริหารงานจัดเก็บภาษีอากร ควบคุมการดำเนินการสรรพากรพื้นที่ กำกับ ติดตาม และควบคุมการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบอย่างเสมอภาคและเป็นระบบ โดยไม่คำนึงถึง เพศ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และตำแหน่งงาน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน และเป้าหมายของกรมสรรพากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินต์ กลัดประสิทธิ์ (2550) พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีเพศ ตำแหน่งหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์การทำงาน พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของนลินรัตน์ ภาโอภาส (2559) พบว่า บุคลากรภายในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองปากพนัง

จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ และประสบการณ์ในการ ทำงานต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกัน

3. บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้าน การรับผลประโยชน์ในงานแตกต่างกัน โดยบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการรับผลประโยชน์ในงานสูงกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี อาจเนื่องจากบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 3 ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีความรู้ความสามารถ และความเข้าใจสูงกว่า จึงมีความพร้อมและบทบาทมากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จึงทำให้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมโครงการต่างๆ กิจกรรมภายในและภายนอกของสำนักงานสรรพากรภาค 3 และมีส่วนร่วมในการพัฒนาความรู้และทักษะต่างๆได้ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อับดุลเลาะ อิหะโละ (2552) คณะกรรมการที่มี วุฒิการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1 แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิรา เกษมราษฎร์ (2559) ครู โรงเรียนในกลุ่มบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ที่มีวุฒิการศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ สุจินต์ กลัดประสิทธิ์ (2550) พบว่า คณะกรรมการที่มี ระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 สำนักงานสรรพากรภาค 3 ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถในการดำเนินงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ และเพิ่มทักษะการทำงานเป็นทีม

1.2 สำนักงานสรรพากรภาค 3 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล โดยใช้ทักษะและการทำงานเป็นทีม หรือคณะกรรมการที่หลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีผลกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพิ่มเติมให้มีความหลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงานต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของบุคลากรทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ รวมทั้งการเปรียบเทียบผลการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในเชิงวิชาการ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมจากการศึกษานี้ให้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กรภาครัฐ (สำนักงานสรรพากรภาค 3) โดยพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับนักวิชาการและผู้บริหารในการทำความเข้าใจพลวัตของการมีส่วนร่วมในบริบทขององค์กรภาครัฐไทย สำหรับในด้านของปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมงานวิจัยทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, ระยะเวลาปฏิบัติงาน, ระดับการศึกษา, ตำแหน่ง) กับระดับการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการศึกษาพบว่ามีเพียงระดับการศึกษาเท่านั้นที่มีผลต่อการรับผลประโยชน์ในการทำงาน ในขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ ไม่มีผล ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าสนใจและอาจนำไปสู่การศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต สำหรับการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมจากงานวิจัยสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ Cohen and Uphoff (1980) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ในการศึกษาบริบทขององค์กรภาครัฐ ซึ่งเป็นการยืนยันถึงความ validity ของทฤษฎีในบริบทใหม่ และอาจเป็นแนวทางสำหรับงานวิจัยอื่น ๆ ในอนาคต โดยองค์ความรู้เหล่านี้มีประโยชน์ในการต่อยอดงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในองค์กรภาครัฐ การบริหารทรัพยากรบุคคล และพฤติกรรมองค์การ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กระทรวงยุติธรรม. (2549). *ประสิทธิผลของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ต่อการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ของรัฐ*. กระทรวงยุติธรรม.

คำรณ แก้วสนธิ (2555). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพนักงาน เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์กร แห่งการเรียนรู้ของบริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาทุ่งมหาเมฆ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตรเพื่อการพัฒนา, โครงการบัณฑิตศึกษา,* มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

นลินรัตน์ ภาโอภาส. (2559). *การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. รวมบทความวิจัย โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ “การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา: ความท้าทายใหม่ของนวัตกรรมการบริหารจัดการ” มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, วันที่ 5-7 กุมภาพันธ์ 2559.

ประสิทธิ์ ดุจดา. (2546). *การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

เพ็ญประภา เบญจวรรณ และอริยา คูหา. (2557). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโภชนาการและโภชนบำบัด เรื่องพิษภัยของอาหารด้วยการจัดการ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักศึกษา พยาบาล.* คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.

มิทธิรา เจริญกาญจน์. (2551). *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่.* การค้นคว้าแบบอิสระพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2546). *เอกสาร "การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาองค์กร" บรรยายในการสัมมนานายจ้างและลูกจ้างภาครัฐวิสาหกิจ เรื่อง "ระบบทวีภาคีกับการแก้ปัญหาแรงงานในรัฐวิสาหกิจ วันที่ 6-8 มีนาคม 2546.* ชลบุรี:จัดโดย กองรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน

สุจินต์ กลัดประสิทธิ์. (2550). *การมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานศูนย์การเรียน ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุทธิรา เกษมราษฎร์. (2559). *การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนกลุ่มบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 3.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานสรรพากรภาค 3. (2563). *ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานสรรพากรภาค 3.* วันที่ค้นข้อมูล 24 สิงหาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.rd.go.th/region/03/62.html

อภิรดี สุขแสงดาว. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานตามการรับรู้ของอาจารย์ พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

อับดุลเลาะ อิหะโละ. (2552). *การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ภาษาอังกฤษ

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development, 8*(3), 213-235.

อิทธิพลของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดขอนแก่น

Influences of Green Supply Chain Management Impacting Business Performance in the Agriculture Industry to Support the Developing Strategy for Khon Kaen Province

เอกชัย คุปตาวาทิน (Aekachai Khuptawatin)
ดร., อาจารย์คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น
DBA., Lecturer Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Isan Khon Kaen Campus
E-mail: akekachai.co@rmuti.ac.th

Received: 7 January 2025
Revised: 22 April 2025
Accepted: 25 April 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาระดับของผลการดำเนินงานทางธุรกิจ และการจัดการโซ่อุปทาน สีเขียวของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลปัจจัยการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อเสนอข้อมูลปรับปรุงเชิงยุทธศาสตร์ในการเพิ่มผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากเจ้าของบริษัท ผู้จัดการฝ่ายผลิต หรือผู้จัดการฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอุตสาหกรรมการเกษตร จำนวน 300 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ในการแจกแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับของผลการดำเนินงานทางธุรกิจ และการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก 2) ผลการศึกษาโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน พบว่า ปัจจัยการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลการ

ดำเนินงานทางธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถทำนายผลการดำเนินงานทางธุรกิจได้ร้อยละ 96.2 และ 3) ผลของกลยุทธ์ที่จะช่วยสนับสนุนเชิงยุทธศาสตร์ในการเพิ่มผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมเกษตร ต้องอาศัยกลยุทธ์ความร่วมมือกันของ ภาครัฐ ภาคเอกชน ซึ่งจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม และการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยข้อค้นพบจากการวิจัยเป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการเกษตรในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการภายในองค์กรให้มีผลการดำเนินงานของธุรกิจที่ดีขึ้น ในส่วนของภาครัฐสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการดำเนินการของอุตสาหกรรมการเกษตรของจังหวัดขอนแก่นต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว, ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ, อุตสาหกรรมการเกษตร

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of business performance and green supply chain management in the agricultural industry of Khon Kaen Province; 2) to study influences of the green supply chain management factors that affect the business performance of the agricultural industry and logistics service providers in Khon Kaen Province and 3) to support the developing strategy for Khon Kaen Province. This research is a quantitative method. The sample consisted of 300 members of the company owner, production manager, or other department managers involved in the agriculture Industry and use sample random sampling of distribution of questionnaires. The data were analyzed using mean, standard deviation correlation analysis, and multiple regression analysis.

The results showed that: 1) the levels of business performance and green supply chain management were rated at a high level; 2) the study using Pearson's correlation coefficient found that the four aspects of green supply chain management are positively correlated with business performance, with a 0.05 level of statistical significance, and all of which could predict firm performance by 96.10 % and 3) the strategies to enhance the performance of the agricultural industry require effective collaboration between government agencies and the private sector; these partnerships will drive eco-design, environmental conscious management and green procurement. The findings from the research are beneficial for entrepreneurs in the agricultural industry to develop and improve internal processes, thereby enhancing business performance. For the government sector, this research can serve as a guideline to support the developing strategy to enhance the efficiency of agricultural industry operations in Khon Kaen Province.

Keywords: Green Supply Chain Management, Business Performance, Agriculture Industry

บทนำ

ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทย ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) ได้เน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการของประเทศไทยในด้านการบริหารจัดการโซ่อุปทาน โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต ที่ต้องปรับตัวโดยการนำกลยุทธ์มาใช้ในการยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานขององค์กร การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและซอฟต์แวร์บริหารจัดการโลจิสติกส์มาใช้ภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ส่งผลให้องค์กรต่าง ๆ ต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของตนเอง เน้นเรื่องการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการผลิตโดยผสมผสานกับแนวความคิดด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ข้อกำหนดทางกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการผลิต เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความแตกต่างขององค์กรและผลิตภัณฑ์ (Bacallan, 2000) อีกทั้งการนำเอาแนวคิดการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวมาใช้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพด้านการเงิน และเสริมสร้างภาพลักษณ์ด้านการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้กับองค์กร (Zhu et al., 2019)

จังหวัดขอนแก่น เน้นยุทธศาสตร์ในการเป็นจุดศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านการค้าและการศึกษา การเดินทางที่สะดวกสบาย สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และยังได้รับการคัดเลือกให้เป็น MICE CITY แห่งที่ 5 ของประเทศไทย มีภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมที่หลากหลาย เงินลงทุน 123,583 ล้านบาท คนงาน 62,955 คน โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 4,198 แห่ง แบ่งเป็นอุตสาหกรรมประเภทการเกษตรมากที่สุด จำนวน 2,767 แห่ง อุตสาหกรรมอโลหะ จำนวน 245 แห่ง อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ จำนวน 222 แห่ง อุตสาหกรรมอาหาร จำนวน 185 แห่ง และอุตสาหกรรมการขนส่ง 176 แห่ง นอกจากขอนแก่นจะเป็นเมืองที่มีความพร้อมในการส่งเสริมธุรกิจบริการรวมทั้งการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับธุรกิจอุตสาหกรรมสาขาหลักของประเทศรวมทั้งธุรกิจเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรที่เชื่อมทรัพยากรท้องถิ่นสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มแล้วการดำเนินงานของภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในยุคปัจจุบัน ยังมุ่งเน้นการเป็น Smart Industry ซึ่งมีองค์ประกอบคือ 1) รักษาสิ่งแวดล้อม 2) ใช้พลังงานน้อยลง และ 3) ชุมชนกับอุตสาหกรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดตามแนวทางการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นการสร้างสมดุลพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และเกษตรกรรมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน พร้อมยกระดับสู่มาตรฐานสากล ควบคู่กับการดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ครอบคลุมทั้ง 5 มิติ คือ กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการ โดยจะเน้นการลดและขจัดปัญหาและสร้างความพร้อมให้กับจังหวัด (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น, 2566)

อุตสาหกรรมเกษตรเป็นภาคส่วนสำคัญที่มีบทบาทการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่มีมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยี ภูมิอากาศ และความต้องการของผู้บริโภค การดำเนินงานในอุตสาหกรรมเกษตรจึงไม่อาจพึ่งพาเพียงแรงงานหรือทรัพยากรในพื้นที่เท่านั้น แต่จำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์ความร่วมมือเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยกระดับศักยภาพในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร สหกรณ์ ผู้ประกอบการ ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันวิจัย และภาคการศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทรัพยากร เทคโนโลยี และนวัตกรรม ความร่วมมือเหล่านี้ช่วยให้เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการ ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565) ซึ่งการสร้างความร่วมมืออย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจึงเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรให้เติบโต แข่งขันได้ด้วยการสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ ที่มีความร่วมมือกันระหว่างองค์กรในการสร้างความได้เปรียบในการทำธุรกิจหรือเพื่อบรรลุเป้าหมายจำเพาะบางอย่างเช่น เพื่อเข้าถึงทรัพยากรทางการเงิน ทรัพยากรบุคคล สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และเพื่อเพิ่มโอกาสในการขยายธุรกิจ โดยความร่วมมืออยู่บนพื้นฐานของความเชื่อใจระหว่างองค์กรคู่ค้า (Prabhudesai et al., 2022)

แนวคิดของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่จะช่วยให้การบรรลุยุทธศาสตร์ของอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถสนับสนุนการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดได้ โดยจะช่วยให้ผู้ประกอบการมีเป้าหมายเดียวกัน คือเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตลอดทั้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่กระบวนการได้มาซึ่งวัตถุดิบในการผลิต ไปจนถึงการกำจัดของเสียภายหลังจากที่ผลิตภัณฑ์หมดอายุการใช้งาน ตามวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้การบริหารจัดการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันแบบใหม่ และเพื่อทำให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการโซ่อุปทานสีเขียวสามารถช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการสร้างผลกำไร เพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด และลดความเสี่ยงและผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในเชิงสิ่งแวดล้อมไปในคราวเดียวกัน (Baresel-Bofinger et al., 2012; Walker et al., 2008)

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาเรื่อง “ อิทธิพลของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดขอนแก่น” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของผลการดำเนินงานทางธุรกิจเปรียบเทียบผลการดำเนินงานการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของบริษัทในอุตสาหกรรมเกษตร และศึกษาผลของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมหรือกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ สามารถนำข้อมูลผลการวิจัยนี้ไปใช้เพื่อวางแผนหรือกำหนดนโยบายในการพัฒนาและ

ยกระดับการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ เพื่อให้อุตสาหกรรมสามารถดำเนินงานได้อย่างแข็งแรงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของผลการดำเนินงานทางธุรกิจ และการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลปัจจัยการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อเสนอข้อมูลปรับปรุงเชิงยุทธศาสตร์ในการเพิ่มผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานการวิจัย

การจัดการโซ่อุปทานสีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว (Green Supply Chain Management: GSM)

การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management: SCM) เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่องค์กรนำมาใช้เพื่อปรับปรุงองค์กรให้เกิดการทำงานที่สอดประสานกัน ตั้งแต่กระบวนการจัดหา จัดซื้อ การเคลื่อนย้าย การเก็บรักษา การผลิต การจัดจำหน่าย และการขนส่ง รวมถึงการนำเอาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาผนวกรวมกันเพื่อเป็นการสนับสนุนกระบวนการไหลของข้อมูล ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าด้วยจุดมุ่งหมายในการสร้างความสามารถในการแข่งขันโดยรวมขององค์กร (Stadtler & Kilger, 2000; Mentzer et al., 2001)

แนวคิดการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว เป็นการบริหารจัดการโซ่อุปทานที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบจนกระทั่งผ่านกระบวนการผลิต และกลายเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปก่อนส่งถึงผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในโซ่อุปทานสีเขียว 5 ด้าน ได้แก่ การจัดซื้อจัดจ้างสีเขียว การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การดำเนินงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และโลจิสติกส์ย้อนกลับ (Guide & Srivastava, 1998) คำนิยามการจัดกาโซ่อุปทานสีเขียวได้ถูกจำกัดความไว้แตกต่างกัน แต่ในภาพรวมได้มุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการโซ่อุปทานและสิ่งแวดล้อม เช่น Laari et al. (2018) ให้คำจำกัดความว่า แนวปฏิบัติติการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวถูกนำมาใช้เพื่อเป็นกลยุทธ์ที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม และถูกผนวกรวมกับการบริหารจัดการ

โซ่อุทาน ส่วน Chien (2014) และ Gurtu, et al. (2015) ได้ให้ความหมายไว้ว่าแนวปฏิบัติติการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว คือแนวปฏิบัติที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดความยั่งยืน และลดผลกระทบทางลบของโซ่อุทานต่อสิ่งแวดล้อม หรือ Yu et al. (2014) อธิบายถึงการใช้พลังงานขององค์กรในกิจกรรมภายในโซ่อุปทาน โดยปรับปรุงความปลอดภัยในสภาพแวดล้อมและใช้พลังงานอย่างคุ้มค่าที่สุด แนวปฏิบัติติการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวเป็นแนวปฏิบัติติที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดของเสียให้เป็นศูนย์มีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เน้นให้ความสนใจไปที่ลูกค้า และให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ลูกจ้าง อีกทั้ง Rao (2002) และ Field & Sroufe (2007) ยังกล่าวถึงแนวปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวว่าเป็นการบริหารธุรกิจที่สนับสนุนความต้องการผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในการปรับปรุงประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อมและการลดต้นทุนขององค์กร เป็นต้น

ในการประเมินผลการใช้การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ทั้งในด้านประสิทธิภาพ แรงผลักดัน และอุปสรรคขององค์กรการผลิตของนั้น เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์ประกอบของการจัดการ โซ่อุปทานสีเขียว จำเป็นต้องมีการบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม การจัดซื้อสีเขียว การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือกับลูกค้า และการฟื้นคืนการลงทุน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม (Kalpande & Toke, 2020)

การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Procurement: GPM) เป็นกระบวนจัดซื้อจัดจ้างที่นำเอามาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ISO 14000 มาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกซัพพลายเออร์ก่อนจัดซื้อจัดจ้าง มีการกำหนดประกาศนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมให้ซัพพลายเออร์รับทราบ ให้ความสำคัญกับเอกสารรับรองด้านสิ่งแวดล้อมของซัพพลายเออร์ก่อนจัดซื้อและจัดจ้างตามรอบการประเมิน สนับสนุนความร่วมมือกับซัพพลายเออร์ในการกำหนดแผนงานด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ซัพพลายเออร์ทำการตรวจประเมินด้านสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนการตรวจสอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของซัพพลายเออร์ (Sahoo & Vijayvargy, 2020; Birou et al., 2019; Abdallah & Al-Ghwayeen, 2019; Choudhary & Sangwan; 2019)

การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Eco-design: ECD) คือ การให้ความสำคัญกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การออกแบบกระบวนการผลิตที่ประหยัดการใช้ทรัพยากรและพลังงานในการผลิต การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับการใช้วัสดุหรือชิ้นส่วนประกอบที่สามารถนำมาใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ หรือการนำกลับมาใหม่ รวมถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะหลีกเลี่ยงหรือลดการใช้วัสดุในการผลิตที่เป็นอันตรายในกระบวนการผลิตและสิ่งแวดล้อม (Kalpande & Toke, 2020; Sahoo & Vijayvargy, 2020; Birou et al., 2019; Abdallah & Al-Ghwayeen, 2019; Choudhary & Sangwan, 2019; Susanty et al., 2019; Choi Seok-Beom et al., 2018; Khan et al., 2017; Khan & Qian-li, 2017)

ความร่วมมือ (Cooperation: COP) คือ การให้ความสำคัญกับการขอความร่วมมือจากซัพพลายเออร์ ในการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยระบบการขนส่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การนำเทคโนโลยีสะอาดมาใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและช่วยลดของเสียที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างระบบความร่วมมือกับซัพพลายเออร์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (เช่น การใช้ซ้ำ การนำกลับมาใช้ใหม่ หรือ การนำกลับมาใหม่) และการกำหนดเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน อีกทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือกับลูกค้า สำหรับการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม (Kalpande & Toke, 2020; Sahoo & Vijayvargy, 2020; Birou et al., 2019; Abdallah & Al-Ghwayeen, 2019; Choudhary & Sangwan, 2019; Susanty et al., 2019; Choi Seok-Beom et al., 2018; Khan & Qian-li, 2017)

การบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Conscious Management: ECM) คือ การให้ความสำคัญกับการจัดการภายในขององค์กรตามข้อกำหนดมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ISO 14000 หรือมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ การมีความมุ่งมั่นในการดำเนินนำการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวมาใช้ในองค์กร รวมถึงความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดการควบคุมมลพิษ สภาพแวดล้อมและมาตรฐานสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามกฎหมาย อีกทั้งสนับสนุนความร่วมมือกันในลักษณะของการทำงานแบบข้ามสายงานเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนให้ดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประหยัดพลังงานและลดการใช้ทรัพยากรในการผลิต (Kalpande & Toke, 2020; Sahoo & Vijayvargy, 2020; Birou et al., 2019; Abdallah & Al-Ghwayeen, 2019; Choudhary & Sangwan, 2019; Khan et al., 2017; Khan & Qian-li, 2017)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว และผลการดำเนินงานทางธุรกิจ พบว่า มีนักวิจัยหลายท่านได้ทำการศึกษาดังนี้ ทำนอง ชิดชอบ และนลิน เพียรทอง (2561) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของแรงพลักดันการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว และการดำเนินธุรกิจของอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทย พบว่า การจัดการโซ่อุปทานสีเขียวมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อผลการดำเนินทางธุรกิจ และเป็นปัจจัยสำคัญให้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความได้เปรียบขององค์กรอย่างยั่งยืน (Agyabeng et al., 2020) และจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้จัดส่งวัตถุดิบและลูกค้า เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรในการส่งเสริมให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อม (Ardian et al, 2018) การประยุกต์ใช้การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ตั้งแต่การเริ่มดำเนินการโดยมีการวางแผนงานต่าง ๆโดยใช้แนวคิดการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งในส่วนของการดำเนินงานและการผลิตสินค้า จะช่วยปรับปรุงผลดำเนินงานขององค์กรให้ดีขึ้น (Shi et al., 2012) ความร่วมมือระหว่าง โซ่อุปทานในการทำโครงการรักษาสิ่งแวดล้อมจะนำพาไปถึงการเพิ่มขึ้นของความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งจะสะท้อนออกมาที่ผลดำเนินงานขององค์กร (Watson et al., 2004; Choong-Ki et al., 2012) Choudhary & Sangwan (2019) พบว่า

แรงพลักดันจากภายนอกและการบริหารจัดการภายในองค์กร เป็นแรงผลักดันหลักที่มีผลต่อการนำการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวมาใช้ในองค์กร หากเป็นองค์กรขนาดใหญ่ก็จะสามารถประยุกต์ใช้การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ได้ดีกว่าองค์กรขนาดกลาง และ Yuary & Abdul (2021) ระบุว่า หากองค์กรสามารถทำผ่านกิจกรรมการประชาสัมพันธ์สีเขียว การพัฒนาสินค้าสีเขียว และการสร้างนวัตกรรมการขนส่งสินค้าที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มผลกำไรให้กับองค์กรได้ อีกทั้งการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และระบบสารสนเทศที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบมากที่สุดต่อประสิทธิภาพขององค์กร (Khan & Qian-li, 2017)

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว (Green supply chain management: GSM) หมายถึง การบริหารจัดการโซ่อุปทานในมิติที่เกี่ยวกับการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมตลอดโซ่อุปทาน ตั้งแต่การคัดเลือกแหล่งที่มาและกระบวนการจัดหาวัตถุดิบ การออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการ กระบวนการผลิต การบริการ กระบวนการขนส่งทั้งภายในและภายนอกองค์กร การบริโภค รวมถึงการจัดการตลอดวงจรชีวิต ของผลิตภัณฑ์และปัจจัยการผลิตอื่น ๆ และได้มีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้กิจกรรมทั้งหลายตลอดโซ่อุปทานนั้นสอดคล้องกับกฎหมายและข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมโดยมีการสื่อสารไปยังลูกค้าและคู่ค้า ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือ และการบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ (Business Performance: BPM)

ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ เป็นการวัดผลปฏิบัติงานที่แสดงถึงความก้าวหน้าของการดำเนินธุรกิจบ่งบอกว่าธุรกิจที่ดำเนินอยู่กำลังอยู่ที่จุดไหนและกำลังมุ่งหน้าไปที่จุดใด (Taticchi, 2010) การวัดผลการดำเนินงานขององค์กรเป็นสิ่งสำคัญในที่ทุกองค์กรพยายามแสวงหาแนวทางการวัดผลการดำเนินงานขององค์กรอยู่เสมอ (Cardoni et al., 2020) องค์กรส่วนมากมักที่จะให้ความสำคัญกับผลการดำเนินงานขององค์กรในด้านการวิเคราะห์การเงินเพียงอย่างเดียว ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผลการดำเนินงานขององค์กรจะต้องให้ความสำคัญในมิติอื่นเพื่อเป็นการพิจารณาถึงการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรที่แท้จริง โดยส่วนมากแล้วผลการดำเนินงานขององค์กรมีความหมายที่ชัดเจนในตัวเองอยู่แล้ว คือ การที่องค์การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยปัจจัยที่สำคัญในการช่วยให้องค์การเกิดผลการดำเนินงาน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กร เพราะองค์กรเกิดขึ้นจากการรวมกันของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานนี้เองที่จะส่งผลกระทบของการดำเนินงานของกันและกัน ดังนั้น ผลการดำเนินงาน จะเกิดขึ้นก็ด้วยความร่วมมือและการประสานงานภายในองค์กรนั่นเอง (Krueger & Carsrud, 1993) การวัดและรายงานผลการดำเนินงาน สามารถรายงานผลได้สองระดับ คือ 1) ภาพรวมทั้งหมดขององค์กรโดยรายงานต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก และ 2) ภายในองค์กรระหว่างผู้จัดการและผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งทั้งสองระดับจะมี

ผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินผลอยู่สามประเภท ได้แก่ ผู้ประเมินที่เป็นผู้จัดการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ผู้ประเมินที่เป็นผู้จัดการระดับกลางหรือบริษัท และผู้ประเมินที่เป็นบุคคลหรือสถาบันประเมินหรือตรวจสอบ (Kaplan & Norton, 1996) โดยในการวัดผลการดำเนินงานของธุรกิจจึงมีความสำคัญต่อการเติบโต ซึ่งผลการดำเนินงานทางธุรกิจ (Business Performance: BPM) มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

การเพิ่มขึ้นของยอดขาย (Growth in Revenue: GRV) คือ การที่ยอดขายรวมขององค์กรมีการเติบโตสูงขึ้น ยอดขายจากลูกค้ารายใหม่มีการเติบโตสูงขึ้น ยอดขายจากลูกค้ารายเดิมมีการเติบโตสูงขึ้น และการมียอดขายจากผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีการเติบโตสูงขึ้น (Alsheyadi, 2020; Al-Dmour et al., 2020; Chahal et al., 2020; Shahi et al., 2020; Wahyuni & Sara, 2020; Abdallah & Al-Ghwayeen, 2019; Abeysekara et al., 2019; Abushaikha et al., 2018; Abdul-Rashid et al., 2017; Feng et al., 2008)

การเพิ่มของส่วนแบ่งทางการตลาด (Growth in Market Share: GMS) คือ ส่วนแบ่งทางการตลาดขององค์กรเพิ่มสูงขึ้นจากการซื้อซ้ำของลูกค้ารายเดิมหรือจากการซื้อซ้ำของลูกค้ารายใหม่ รวมถึงส่วนแบ่งทางการตลาดขององค์กรเพิ่มสูงขึ้นจากการย้ายคำสั่งซื้อของลูกค้าจากคู่แข่งขององค์กร (Al-Dmour et al., 2020; Chahal et al., 2020; Shahi et al., 2020; Wahyuni & Sara, 2020; Abdallah & Al-Ghwayeen, 2019; Abushaikha et al., 2018; Abdul-Rashid et al., 2017; Feng et al., 2008)

ตำแหน่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น (Growth in Market Positioning: GMP) คือ ผลิตภัณฑ์ขององค์กรสามารถสร้างความแตกต่างในสายตาของลูกค้า เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งภาพลักษณ์ขององค์กรด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมีส่วนช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเหนือคู่แข่ง และผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมสามารถเพิ่มตำแหน่งทางการตลาดใหม่ให้กับองค์กร (Alsheyadi, 2020; Al-Dmour et al., 2020; Abushaikha et al., 2018; Abdul-Rashid et al., 2017; Feng et al., 2008)

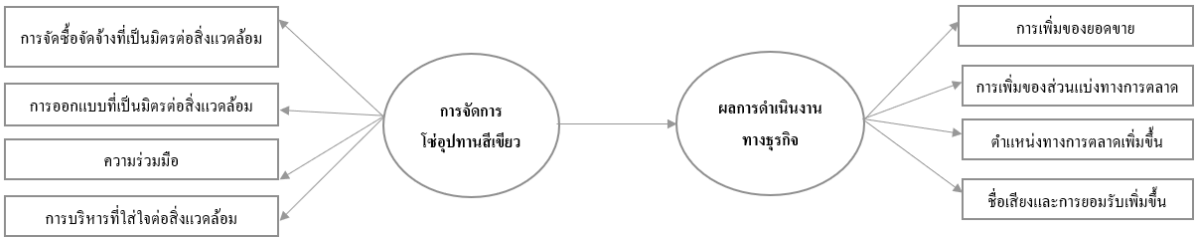
ชื่อเสียงและการยอมรับเพิ่มขึ้น (Reputation and Recognition: RPR) คือ การที่ชื่อขององค์กรเป็นที่รู้จักในกลุ่มธุรกิจเดียวกันเพิ่มมากขึ้น และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มธุรกิจเดียวกันเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งตราสินค้าของผลิตภัณฑ์มักเป็นตราสินค้าแรกที่ลูกค้านึกถึงหากเปรียบเทียบกับคู่แข่ง (Alsheyadi, 2020; Al-Dmour et al., 2020; Chahal et al., 2020; Shahi et al., 2020; Wahyuni & Sara, 2020; Abdallah & Al-Ghwayeen, 2019; Abushaikha et al., 2018; Feng et al., 2008)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับของผลการดำเนินงานทางธุรกิจ พบว่า มีนักวิจัยหลายท่านได้ทำการศึกษาดังนี้ Sabara et al. (2019) ทำการศึกษาผลกระทบของกลยุทธ์ห่วงโซ่อุปทานแบบบูรณาการต่อการบริการลูกค้าและประสิทธิภาพของการดำเนินงานของบริษัทโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางตรงและทางอ้อม ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานของบริษัท โดยต้องมีการเพิ่มกิจกรรมในห่วงโซ่อุปทานให้มากขึ้น เพราะจะส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งการใช้ห่วงโซ่อุปทานที่ดีขึ้นคือกุญแจสู่ความพึงพอใจของลูกค้า นำไปสู่ตำแหน่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น และผลการดำเนินงานของบริษัทที่ดีขึ้น

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Francis et al. (2020) ที่ทำการศึกษากระบวนการการสื่อสารการตลาดโดยการเชื่อมโยงผลของการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กร ผลการศึกษาพบว่าผลของการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลด้านลบต่อผลการดำเนินการขององค์กรโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามการนำกระบวนการการสื่อสารการตลาดมาพิจารณา โดยกระบวนการการสื่อสารการตลาดสามารถช่วยสนับสนุนในการเพิ่มความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผลของการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม และผลการดำเนินการขององค์กรในทิศทางที่ดีขึ้นได้รับชื่อเสียงและการยอมรับเพิ่มขึ้นจากลูกค้า และนอกจากนี้ยังพบว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทานสีเขียวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกลยุทธ์ด้านสิ่งแวดล้อม และนวัตกรรมเชิงเทคโนโลยีสีเขียว ซึ่งช่วยเสริมสร้างผลการดำเนินงานของบริษัทมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการทำงานร่วมกันยังส่งผลกระทบเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ การนำปัจจัยเหล่านี้มาใช้จะส่งผลให้ ส่วนได้ส่วนเสียทางการตลาดมีผลกระทบทางบวกและมีนัยสำคัญต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจ (Nureen et al., 2023)

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นสรุปได้ว่า ผลการดำเนินงานของธุรกิจ (Business Performance: BPM)หมายถึง การวัดผลปฏิบัติงานที่แสดงถึงความก้าวหน้าของการดำเนินธุรกิจ บ่งบอกว่าธุรกิจที่ดำเนินอยู่กำลังอยู่ที่จุดไหนและกำลังมุ่งหน้าไปที่จุดใด แนวทางการวัดและรายงานผลการดำเนินงานทางธุรกิจอยู่ในรูปของ ตัวชี้วัดผลงาน โดยในแต่ละองค์กร จะมีการใช้วัดผลที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือบริบทขององค์กรหรือธุรกิจประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ การเพิ่มขึ้นของยอดขาย การเพิ่มของส่วนแบ่งทางการตลาด ตำแหน่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น และชื่อเสียงและการยอมรับเพิ่มขึ้น

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยของ อิทธิพลของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดขอนแก่น โดยตัวแปรต้น คือ การจัดการโซ่อุปทานสีเขียวประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือ และการบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม และตัวแปรตาม คือ ผลการดำเนินงานของธุรกิจ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การเพิ่มขึ้นของยอดขาย การเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด ตำแหน่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น และชื่อเสียงและการยอมรับเพิ่มขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีเครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) คำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สถานประกอบการอุตสาหกรรม ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ ด้านอุตสาหกรรมการเกษตร จำนวน 2,767 บริษัท ผลการคำควณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 350 บริษัท โดยกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามต้องดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับผู้จัดการขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน ต่อ 1 บริษัท ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ในการแจกแบบสอบถาม (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ, 2547)

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับการตรวจสอบความเชื่อมั่น(Reliability) ของข้อคำถามแต่ละตัวแปรด้วย การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ซึ่งผลการทดสอบ พบว่า มีค่า Cronbach อยู่ระหว่าง 0.961 - 0.963 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.70 และค่า Cronbach รวม อยู่ที่ 0.961 แสดงว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสม (Hair et al., 2000)

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ติดตั้งโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ (Percentage) วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter โดยมีการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นโดย ค่าความคลาดเคลื่อนแต่ละตัวต้องเป็นอิสระต่อกัน ทดสอบโดยใช้ค่าสถิติ Durbin-Watson ซึ่งถ้า Durbin-Watson มีค่าใกล้ 2 (นั้นคือ มีค่าช่วง 1.5 ถึง 2.5) สรุปว่า ความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระจากกัน และตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น โดยตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องเป็นอิสระต่อกัน หรือต้องไม่เกิดภาวะ Multicollinearity โดยการตราวจสอบค่า Variance Inflation

Factor (VIF) และค่า Tolerance โดยมีเกณฑ์การตรวจสอบ คือ ค่า VIF ที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 10 และค่า Tolerance นั้น ต้องมีค่ามากกว่า 0.2 หาก ค่า VIF มากกว่า 10 และ ค่า Tolerance น้อยกว่า 0.2 แสดงว่าเกิดภาวะ Multicollinearity ทำให้ไม่สามารถทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบไว้ที่ระดับ 0.05

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และผ่านการรับรองผลการพิจารณาตามเอกสารเลขที่ HEC-02-67-006 จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 เดือนคือ เดือน มกราคม 2567 ถึง เดือน มีนาคม 2567 มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 300 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร การจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ (Percentage) วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบไว้ที่ระดับ 0.05 สามารถรายงานผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ จำนวน 300 ราย โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ และร้อยละ ประมาณการยอดขายต่อปี จำนวนพนักงานในบริษัท ประมาณการยอดขายต่อปี ระยะเวลาตั้งแต่เปิดดำเนินกิจการ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความถี่ และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

(N=300)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประมาณการยอดขายต่อปี		
- ไม่เกิน 100 ล้านบาท	110	36.70
- 100 ล้านบาท ถึง 500 ล้านบาท	131	43.70
- มากกว่า 500 ล้านบาท	59	19.60
จำนวนพนักงานในบริษัท		
- ไม่เกิน 20 คน	59	19.60
- 21 - 50 คน	149	49.70
- มากกว่า 50 คน	92	30.70
ระยะเวลาตั้งแต่เปิดดำเนินกิจการ		
- น้อยกว่า 2 ปี	41	13.70
- 2 - 5 ปี	61	20.30
- 5 - 10 ปี	76	26.30
- มากกว่า 10 ปี	119	39.70

จากตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ได้มีจำนวนทั้งสิ้น 300 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่า ประมาณยอดขายต่อปี ส่วนใหญ่บริษัทมีจำนวนยอดขาย100 ล้านบาท ถึง 500 ล้านบาท มีจำนวน 131 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 43.70 จำนวนพนักงานในบริษัทส่วนใหญ่มีจำนวนพนักงานระหว่าง 21 - 50 คน มีจำนวน 149 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 49.70 ระยะเวลาตั้งแต่เปิดดำเนินกิจการของบริษัท ส่วนใหญ่ดำเนินกิจการมากกว่า 10 ปี จำนวน 119 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 39.70

ผลการคำนวณค่าสถิติทั่วไป ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

ตัวแปร	N	Mean	S.D.	Skewness	Kurtosis	ความหมาย
การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว						
การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (GPM)	300	4.39	0.47	0.032	-1.361	มาก
การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECD)	300	4.43	0.49	-0.156	-0.130	มาก
ความร่วมมือ (COP)	300	4.43	0.45	0.005	-1.465	มาก
การบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (ECM)	300	4.43	0.53	-0.494	-0.830	มาก
ภาพรวมด้านการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว	300	4.25	0.52			มาก
ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ						
การเพิ่มยอดขาย (GRV)	300	4.42	0.45	-0.035	-1.289	มาก
การเพิ่มของส่วนแบ่งทางการตลาด (GMS)	300	4.36	0.50	0.317	-1.539	มาก
ตำแหน่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น (GMP)	300	4.42	0.53	-0.445	-1.023	มาก
ชื่อเสียงและการยอมรับเพิ่มขึ้น (RPR)	300	4.43	0.52	-0.294	-1.191	มาก
ภาพรวมด้านผลการดำเนินงานทางธุรกิจ	300	4.41	0.50			มาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา การศึกษาระดับการปฏิบัติตามข้อคำถามด้านต่าง ๆ ตามตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 แสดงว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ในด้านของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.50) และความร่วมมือ ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.48) ส่วนตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าตัวแปรอื่น ๆ คือ การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.59) และผลการดำเนินงานทางธุรกิจ ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชื่อเสียงและการยอมรับเพิ่มขึ้น ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ การเพิ่มยอดขาย ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.45) และตำแหน่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.53) ส่วนตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าตัวแปรอื่น ๆ คือ การเพิ่มของส่วนแบ่งทางการตลาด ($\overline{X}$ = 4.36, S.D. = 0.50) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบการแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution) ของข้อมูล พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความเบ้ (Skewness Coefficient) มีค่าระหว่าง -0.494 ถึง 0.317 ไม่เกิน ± 3 และค่าสัมประสิทธิ์ความโด่ง (Kurtosis Coefficient) มีค่าระหว่าง -1.539 ถึง -0.130 ไม่เกิน ± 7 บ่งชี้ให้เห็นว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2562; Kline, 2016)

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

ในการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ก่อนการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ทั้งนี้จากการตรวจสอบความสัมพันธ์โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) หากตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน 0.75 ขึ้นไป แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ซึ่งอาจเกิดปัญหาแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันสูง (Multicollinearity) อาจทำให้ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ ไม่ถูกต้อง (Hair et al., 2010) ตลอดจนพิจารณาค่า Tolerance และค่า VIF (Variance Inflation Factor) มีค่ามากกว่า 0.1 และไม่เกิน 10 ตามลำดับ แสดงว่าไม่เกิดปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันสูง (Soewignyo, 2020; James et al., 2017) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันค่า Tolerance และค่า VIF

	GPM	ECD	COP	ECM	Tolerance	VIF
GPM	1.000				0.866	1.155
ECD	0.135*	1.000			0.248	4.024
COP	-0.127*	0.713**	1.000		0.399	2.507
ECM	-0.110	0.737**	0.735**	1.000	0.256	3.912

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงของตัวแปรอิสระ พบว่า การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (GPM) การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECD) ความร่วมมือ (COP) และ การบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (ECM) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่าง -0.127 ถึง 0.737 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า ± 0.75 และค่า Tolerance ของตัวแปรอิสระมีค่าอยู่ระหว่าง 0.248 - 0.866 และค่า VIF ของตัวแปรอิสระมีค่าอยู่ระหว่าง 1.155 - 4.024 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 10 แสดงว่า ไม่เกิดปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันสูง (Multicollinearity) สามารถนำไปวิเคราะห์ทางสถิติลำดับต่อไปได้

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวกับตัวแปรผลการดำเนินงานทางธุรกิจ

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of Estimate	Durbin-Watson
1	0.981	0.962	0.961	0.086	1.843

จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวกับตัวแปรผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมเกษตร จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) ร้อยละ 98.1 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R Square: R^2) ร้อยละ 96.2 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ที่มีการปรับแก้แล้ว (Adjusted R^2) ร้อยละ 96.1 สามารถอธิบายได้ว่า ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรตาม ได้ถึงร้อยละ 96.2 และนอกจากนี้การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ของตัวรบกวน (Durbin Watson) เท่ากับ 1.843 แสดงว่า ไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างค่าความ คลาดเคลื่อน (Autocorrelation)

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจ

Variables	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	b	Std. Error	β		
(Constant)	-0.129	0.073		-1.776	0.077
GPM	0.049	0.011	0.053	4.320*	0.000
ECD	0.358	0.020	0.401	17.541*	0.000
COP	0.443	0.018	0.456	25.293*	0.000
ECM	0.174	0.019	0.212	9.405*	0.000
R^2 = 0.962 Adjust R^2 = 0.961 Durbin-Watson stat = 1.843					

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ของตัวแปรการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว (GSM) สามารถร่วมกันพยากรณ์ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ (BFM) ได้ร้อยละ 96.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประกอบด้วยปัจจัยด้านความร่วมมือ (COP) (β = 0.456) เป็นปัจจัยที่มีน้ำหนักการพยากรณ์มากที่สุด รองลงมาคือ การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECD) (β = 0.401) การบริหารงานที่ใส่ใจต่อ

สิ่งแวดล้อม (ECM) (β = 0.212) สุดท้ายคือ การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (GPM) (β = 0.053) ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ด้าน อิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจ ค่าสหสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานทางธุรกิจ (BFM) กับปัจจัยพยากรณ์ (GPM, ECD, COP และ ECM) เท่ากับ -0.129 และมีความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์ เท่ากับ ± 0.073 สามารถเขียนสมการพยากรณ์การจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

BFM = 0.053 (GPM)* + 0.401 (ECD)* + 0.456 (COP)* + 0.212 (ECM)*

(4.320)* (17.541)* (25.293)* (9.405)*

R^2 = 0.962 Adjust R^2 = 0.961

Durbin-Watson stat = 1.843

หมายเหตุ : ค่าในวงเล็บ คือ ค่า t-statistic ของค่าสัมประสิทธิ์

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 0.95 หรือ ระดับนัยสำคัญ 0.05

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษาระดับของผลการดำเนินงานทางธุรกิจ และการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น พบว่าการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.50) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Choudhary & Sangwan (2019) ที่พบว่า แรงพลักดันจากภายนอกและการบริหารจัดการภายในองค์กร เป็นแรงผลักดันหลักที่มีผลต่อการนำการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวมาใช้ในองค์กร หากเป็นองค์กรขนาดใหญ่ก็จะสามารถประยุกต์ใช้การจัดการโซ่อุปทานสีเขียว ได้ดีกว่าองค์กรขนาดกลาง และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าตัวแปรอื่น ๆ คือ การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.59) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yuary & Abdul (2021) ที่ระบุว่า หากองค์กรสามารถทำผ่านกิจกรรมการประชาสัมพันธ์สีเขียว การพัฒนาสินค้าสีเขียว และการสร้างนวัตกรรมการขนส่งสินค้าที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จะช่วยเพิ่มผลกำไรให้กับองค์กรได้ อีกทั้งการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและระบบสารสนเทศที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบมากที่สุดต่อประสิทธิภาพขององค์กร (Khan & Qian-li, 2017)

ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชื่อเสียงและการยอมรับเพิ่มขึ้น ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.52) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Francis et al. (2020) ทำการศึกษากระบวนการการสื่อสารการตลาด โดยการเชื่อมโยงผลของการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กร ผลการศึกษาพบว่า ผลของการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลด้านลบต่อผลการดำเนินการขององค์กรโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามการนำกระบวนการการสื่อสารการตลาดมาพิจารณาโดยกระบวนการการสื่อสารการตลาดสามารถช่วยสนับสนุนในการเพิ่มความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผล

ของการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม และผลการดำเนินการขององค์กรในทิศทางที่ดีขึ้น ได้รับชื่อเสียงและการยอมรับเพิ่มขึ้นจากลูกค้า และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าตัวแปรอื่น ๆ คือ การเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด ($\bar{x}$ = 4.36, S.D. = 0.50) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chahal et al. (2020) ที่ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ผลกระทบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการตลาด (Stakeholder marketing orientation) ต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจของบริษัทที่ทำการตลาดในอุตสาหกรรมยาภายในประเทศอินเดีย โดยมีตัวแปรคั่นกลางคือ วัฒนธรรมองค์กร (Organization culture) ผลของการศึกษาพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการตลาดมีผลกระทบทางบวกและมีนัยสำคัญต่อ ผลการดำเนินงานของธุรกิจที่ประกอบด้วย การเติบโตของตลาด ผลตอบแทนจากการลงทุน ผลตอบแทนจากทรัพย์สิน และการเติบโตของส่วนแบ่งทางการตลาด

ผลการศึกษาปัจจัยการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่าปัจจัยทั้ง 4 ด้าน สามารถทำนายผลการดำเนินงานทางธุรกิจ (BFM) ได้ร้อยละ 96.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีปัจจัยด้านการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (GPM) การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECD) ความร่วมมือ (COP) และการบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (ECM) มีอิทธิพลทางบวกต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจ ดังนี้

ด้านความร่วมมือ (COP) (β = 0.456) เป็นปัจจัยที่มีน้ำหนักการพยากรณ์มากที่สุด สอดคล้องกับงาวิจัย ของ Laari et al. (2018) ที่ระบุว่า หากองค์กรมีการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่ดี มีการเน้นเรื่องความร่วมมือกัน จะมีผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศและมีภาพลักษณ์องค์กรที่แตกต่างจากองค์กรที่ไม่มีการจัดการโซ่อุปทานสีเขียว การจัดการโซ่อุปทานสีเขียวมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม และยังสอดคล้องกับ Nureen et al. (2023) ที่ระบุว่า ความสามารถในการทำงานร่วมกันจะส่งผลกระทบเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความสัมพันธ์ ซึ่งจะส่งผลให้ประสิทธิภาพของบริษัทดีขึ้น และจะช่วยให้ภาคการผลิตสามารถตอบสนองต่อข้อกำหนดที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจทั่วโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง

รองลงมาคือ การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECD) (β = 0.401) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khan & Qian-li (2017) ที่ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบของแนวปฏิบัติการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวต่อประสิทธิภาพองค์กร ผลการศึกษาพบว่า การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและระบบสารสนเทศที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบมากที่สุดต่อประสิทธิภาพขององค์กร

การบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (ECM) (β = 0.212) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัจน์ ด่านสมบูรณ์ และธีวินท์ นฤนาท (2563) ที่ทำการศึกษา การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวและการจัดการโซ่อุปทาน ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย ผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมยานยนต์ไทยควรร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการผลิตที่ลดการปล่อยมลภาวะของเสีย การนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่หรือการใช้ซ้ำ เพื่อการ

ดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยในทุกปัจจัยของการศึกษามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย โดยปัจจัยการผลิตสีเขียวมีค่าสัมประสิทธิสหสัมพันธ์สูงสุด รองลงมาคือ โลจิสติกส์ย้อนกลับ การจัดการโซ่อุปทาน และโลจิสติกส์ สีเขียว ตามลำดับ โดยความผันแปรของปัจจัยต่อผลการดำเนินงานสามารถร่วมกันอธิบายได้ร้อยละ 58

สุดท้ายคือ การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (GPM) (β = 0.053) สอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวรรณ สุภาชัยวัฒน์ (2564) ที่ทำการศึกษา การจัดการห่วงโซ่อุปทานสีเขียวอย่างยั่งยืนและผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง เขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทานสีเขียวอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมภายใน ด้านการซื้อแบบกรีน ด้านการออกแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และด้านการลงทุนในการนำกลับคืน มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ จากงานวิจัยพบว่า อิทธิพลของตัวแปรการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวทุกปัจจัยมีผลต่อผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมการเกษตร จังหวัดขอนแก่น ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือ และการบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญในทุก ๆ ด้านเพื่อให้องค์สามารถเพิ่มผลกำไรของตนเองได้

2. ตัวแปรด้านความร่วมมือ (COP) เป็นปัจจัยที่มีน้ำหนักการพยากรณ์มากที่สุด ดังนั้นในการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นจำเป็นที่ต้องมีการนำกลยุทธ์นี้ใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของจังหวัดเพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติในการจัดการโซ่อุปทานสีเขียวที่ดี เน้นเรื่องความร่วมมือกันทั้งในส่วนราชการในจังหวัด ภาครัฐ ภาคเอกชน จากนั้นในการผลิตควรนำเอาตัวแปรการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECD) เข้ามาช่วยเพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นการบริหารงานที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (ECM) ซึ่งควรร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการผลิตที่ลดการปล่อยมลภาวะของเสีย การนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่หรือการใช้ซ้ำ เพื่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืน สุดท้ายในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (GPM) ก็จะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากมีการจัดการโซ่อุปทานที่เข้มแข็งในทุกภาคส่วนก็ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานของจังหวัดมีปรสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ผลการดำเนินงานของธุรกิจในจังหวัดขอนแก่นดียิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

1. การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว ช่วยให้องค์กรสามารถปรับปรุงกระบวนการพัฒนาสินค้าใหม่เพื่อลดต้นทุนของวัสดุในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างแนวคิด การลดการใช้วัสดุ การนำเอาวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ซ้ำ และเป็นส่วนช่วยตอกย้ำให้ผู้บริโภครับทราบถึงนโยบายของบริษัทที่เกี่ยวกับเรื่องการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมด้วยการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

2. การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว ช่วยให้ผลการดำเนินงานขององค์กรดีขึ้น และช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบาย ให้กับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สภาอุตสาหกรรม สมาคมการค้ากลุ่มผู้ผลิตและส่งออก สมาคมการค้านวัตกรรมเพื่อการเกษตรไทย ในการสนับสนุน ผลักดัน การดำเนินงานขององค์กรในอุตสาหกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้อง ให้มีทิศทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น ที่สนับสนุนทุนวิจัยในการทำวิจัยนครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ขอขอบพระคุณ ผู้บริหารของบริษัทในอุตสาหกรรมการเกษตรจังหวัดขอนแก่น ตัวแทนสมาคม เจ้าของบริษัท และนักวิชาการจากหลักสูตรการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชนในสถาบันการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ และสุดท้ายผู้วิจัยขอขอบพระคุณสภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่นที่เล็งเห็นถึงประโยชน์ของงานวิจัยชิ้นนี้ โดยได้นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเขียนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ปรับปรุงข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ ในแผนการส่งเสริมการเพิ่มผลการดำเนินงานทางธุรกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรในจังหวัดขอนแก่น ให้มีความเข็มแข็ง ยั่งยืนต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2562). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.

จารุวรรณ สุภาชัยวัฒน์. (2564). การจัดการห่วงโซ่อุปทานสีเขียวอย่างยั่งยืนและผลการดำ เนินงานของอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง เขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 14*(2), 61-69.

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์, สุภมาส อังศุโชติ และอัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2547). *สถิติสำหรับการวิจัยและเทคนิคการใช้ SPSS*. กรุงเทพฯ: บริษัทมิสชั่น มีเดีย จำกัด.

ทำนอง ชิดชอบ และนลิน เพียรทอง. (2561). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของแรงผลักดัน การจัดการโซ่อุปทานสีเขียวและผลการดำเนินธุรกิจขออุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทย: การทบทวนวรรณกรรม. *วารสารการจัดการสมัยใหม่, 16*(2), 127-140.

สุวัจน์ ด่านสมบูรณ์ และธีวินท์ นฤนาท. (2563). การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวและการจัดการโซ่อุปทานที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร, 17*(1), 125-145.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น 2566 - 2570 ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ 2568*. วันที่ค้นข้อมูล 23 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก https://www.opsmoac.go.th/khonkaen-strategic-files-461391791792

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทย ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. วันที่ค้นข้อมูล 23 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/ download/document /logistic/plan3.pdf

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. 2565. *ถอดบทเรียนองค์ความรู้จากการดำเนินงานสถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (สท.) – จดหมายเหตุ สวทช*. วันที่ค้นข้อมูล 23 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก https://www.nstda.or.th/archives/agritec-2/

ภาษาอังกฤษ

Abdallah, A. B., & Al-Ghwayeen, W. S. (2019). Green supply chain management and business performance: The mediating roles of environmental and operational Competitive Performances. *Business Process Management Journal, 26*(2), 489-512.

Abdul-Rashid, S. H., Sakundarini, N., Raja Ghazilla, R. A., & Thurasamy, R. (2017). The impact of sustainable manufacturing practices on sustainability performance: Empirical evidence from Malaysia. *International Journal of Operations & Production Management, 37*(2), 182-204.

Abeysekara, N., Wang, H., & Kuruppuarachchi, D. (2019). Effect of supply-chain resilience on firm performance and competitive advantage: A study of the Sri Lankan apparel industry. *Business Process Management Journal, 25*(7), 1673-1695.

Abushaikha, I., Salhieh, L., & Towers, N. (2018). Improving distribution and business performance through lean warehousing. *International Journal of Retail & Distribution Management, 46*(8), 780-800.

Agyabeng-Mensah, Y., Afum, E., Agnikpe, C., Cai, J., Ahenkorah, E., & Dacosta, E. (2020). Exploring the mediating influences of total quality management and just in time between green supply chain practices and performance. *Journal of Manufacturing Technology Management, 32*(1), 156-175.

Al-Dmour, H., Asfour, F., Al-Dmour, R., & Al-Dmour, A. (2020). Validation of the impact of marketing knowledge management on business performance via digital financial innovation as a mediating factor. *VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems, 52*(1), 33-56.

Alsheyadi, A. (2020). Collaborative e-business efforts and firm performance. *International Journal of Productivity and Performance Management*, *71*(1), 100-124.

Ardian, Q., Zlatan, M., & Andrzej, K. (2018). A conceptual framework for measuring sustainability performance of supply chains. *Journal of Cleaner Production, 189*, 570-584.

Bacallan, J. J. (2000). Greening the supply Chain. *Business and Environment, 6*(5), 11-12.

Baresel-Bofinger, A. C., Ketikidis, P. H., Koh, S. L., & Cullen, J. (2012). *Green innovation in supply chain management-The case of Greek manufacturing*. In Conference: British Academy of Management Conference Proceedings (pp. 1-28). At Birmingham, U.K.

Birou, L. M., Green, K.W., & Inman, R. A. (2019). Sustainability knowledge and training: outcomes and firm performance. *Journal of Manufacturing Technology Management, 30*(2), 294-311.

Cardoni, A., Tompson, G. H. J., Rubino, M., & Taticchi, P. (2020). Measuring the impact of organizational complexity, planning and control on strategic alliances' performance. *Measuring Business Excellence, 24*(4), 531-551.

Chahal, H., Kumar, P., Kumari, N., & Sethi, S. (2020). Exploration of stakeholder marketing orientation and its impact on business performance in Indian pharmaceutical marketing companies. *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing, 15*(1), 134-154.

Chien, M. K. (2014). Influences of Green Supply Chain Management Practices on Organizational Sustainable Performance. *International Journal of Environmental Monitoring and Protection, 1*(1), 12-23.

Choi, S.-B., Min, H., & Joo, H.-Y. (2018). Examining the inter-relationship among competitive market environments, green supply chain practices, and firm performance. *The International Journal of Logistics Management, 29*(3), 1025-1048.

Choong-Ki Lee, Hak Jun Song, Soo K. Kang & Sug-jin Boo. (2012). The effect of environmentally friendly perceptions on festival visitors' decision-making process using an extended model of goal-directed behavior. *Tourism Management, 33*(6), 1417-1428.

Choudhary, K., & Sangwan, K. S. (2019). Multiple case study analysis and development of an interpretive structural model for greening of supply chains in Indian ceramic enterprises. *Management of Environmental Quality, 30*(6), 1279-1296.

Feng, M., Terziovski, M., & Samson, D. (2008). Relationship of ISO 9001: 2000 quality system certification with operational and business performance: A survey in Australia and New Zealand‐based manufacturing and service companies. *Journal of Manufacturing Technology Management, 19*(1), 22-37.

Field, J. M., & Sroufe, R. P. (2007). The use of recycled materials in manufacturing: implications for supply chain management and operations strategy. *International Journal of Production Research, 45*(18-19), 4439-4463.

Francis, F., N., Thomas, Anning-Dorson, Braimah, S. M., & Ernest Y., Tweneboah-Koduah. (2020). Candle under a bushel: communicating environmental performance to improve firm performance. *International Journal of Productivity and Performance Management, 70*(8), 1953-1971.

Guide, V. D. R., & Srivastava, R. (1998). Inventory Buffers in Recoverable Manufacturing. *Journal of Operations Management, 16*(5), 551-568.

Gurtu, A., Searcy, C., & Jaber, M. Y. (2015). An analysis of keywords used in the literature on green supply chain management. *Management Research Review, 38*(2), 166-194.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Hair, J., Bush, P., & Ortinau, J. (2000). *Marketing Research: A Practical Approach for the New Millennium*. Lrwin/McGraw-Hill Series in Marketing.

James, G., Witten, D., Hastie T., & Tibshirani, R. (2017). *An Introduction to Statistical Learning: With Applications in R. (Spring Texts in Atatistics)* (7th Ed.). Springer.

Kalpande, S. D., &Toke, L. K. (2020). Assessment of green supply chain management practices, performance, pressure and barriers amongst Indian manufacturer to achieve sustainable development. *International Journal of Productivity and Performance Management, 70*(8), 2237-2257.

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). Strategic learning & the balanced scorecard. *Strategy & Leadership, 24*(5), 18-24.

Khan, S., & Qian-li, D. (2017). Impact of green supply chain management practices on firms' performance: an empirical study from the perspective of Pakistan. *Environ Sci Pollut Res, 24*, 16829–16844.

Khan, S., Dong, Q., Yu, Z., & Khan, S. (2017). The Impact of Green Supply Chain on Enterprise Performance: In the Perspective of China. *Journal of Advanced Manufacturing Systems, 16*, 263-273.

Kline, R. B. (2016). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling.* (4th ed.). New York: The Guilford Press.

Krueger, N., & Carsrud, A. (1993). Entrepreneurial intentions: Applying the theory of planned behaviour. *Entrepreneurship & Regional Development, 5*, 315-330.

Laari, S., Töyli, J., & Ojala, L. (2018). The effect of a competitive strategy and green supply chain management on the financial and environmental performance of logistics service providers. *Business Strategy and the Environment, 27*(7), 872-883.

Mentzer, J. T., Flint, D. J., & Hult, T. M. (2001). Logistics service quality as a segment-customized process. *Journal of Marketing, 65*(4), 82-104.

Nureen, N., Sun, H., Irfan, M., Nuta, A. C., & Malik, M. (2023). Digital transformation: fresh insights to implement green supply chain management, eco-technological innovation, and collaborative capability in manufacturing sector of an emerging economy. *Environmental Science and Pollution Research*, *30*(32), 78168-78181.

Prabhudesai, R., Pangarkar, N., & Prasad, C.V. V. S. N. V. (2022). Resource type and SME alliance formation: the contingent role of perceived environmental *uncertainty Journal of Small Business and Enterprise Development, 29*(7), 1071-1088.

Rao, P. (2002). Greening the supply chain: a new initiative in Southeast Asia. *International Journal of Operations & Production Management, 22*(6), 632-655.

Sabara, Z., Soemarno, S., Leksono, A., & Tamsil, A. (2019). The effects of an integrative supply chain strategy on customer service and firm performance: an analysis of direct versus indirect relationships. *Uncertain Supply Chain Management, 7*, 517-528.

Sahoo, S., & Vijayvargy, L. (2020). Green supply chain management practices and its impact on organizational performance: evidence from Indian manufacturers. *Journal of Manufacturing Technology Management, 32*(4), 862-886.

Shi, V., Lenny Koh, S.C., Baldwin, J., & Cucchiella, F. (2012). Natural resource based green supply chain management. *Supply Chain Management: An International Journal, 17*(1), 54-67.

Soewignyo, T. I. (2020). Analysis of the Effect of Profitability, Solvability and Dividend Policy on Banking Firm Value. *Journal of Human Behavior*, *Development and Society, 21*(1), 28–34.

Stadtler, H., & Kilger, C. (2000). *Supply Chain Management and Advanced Planning: Concepts.* In Springer Texts in Business and Economics.

Susanty, A., Sari, D. P., Rinawati, D. I., & Setiawan, L. (2019). The role of internal and external drivers for successful implementation of GSCM practices. *Journal of Management in Medicine, 30*(2), 391-420.

Taticchi, P. (2010). *Business Performance Measurement and Management*. New York: Springer.

Wahyuni, N. M., & Sara, I. M. (2020). The effect of entrepreneurial orientation variables on business performance in the SME industry context. *Journal of Workplace Learning, 32*(1), 35-62.

Walker, H., Di Sisto, L., & McBain, D. (2008). Drivers and barriers to environmental supply chain management practices: Lessons from the public and private sectors. *Journal of Purchasing and Supply Management, 14*(1), 69–85.

Watson, K., Klingenberg, B., Polito, T., & Geurts, T. G. (2004). Impact of environmental management system implementation on financial performance: a comparison of two corporate strategies. *Management of Environmental Quality*: *An International Journal, 15*(6), 622-628.

Yu, W., Chavez, R., Feng, M., & Wiengarten, F. (2014). Integrated green supply chain management and operational performance. *Supply Chain Management: An International Journal, 19*(5), 683-696.

Yuary, F., & Bon, A. T. (2021). *Modeling the Green Marketing and Green Supply Chain Management in The Context of Supply Chain Risk Management Toward Sustainability*. In ICSTIAMI 2019, July 17-18, Jakarta, Indonesia.

Zhu, Q., Sarkis, J., & Lai, K. H. (2019). Choosing the right approach to green your supply chains. *Modern Supply Chain Research and Application, 1*(1), 54-67.

ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Emotional Intelligence of Graduate Students in the Master of Public Administration Program at Ramkhamhaeng University

วีระยุทธ พรพจน์ธนมาศ (Wirayut Phonphotthanamat)[1] วงพักตร์ ภู่พันธ์ศรี (Vongphak Poopunsri)[2]

มุกดา ศรียงค์ (Mookda Sriyong)[3] พิมพ์ใจ สระทองอุ่น (Pimjai Sratong-on)[4]

ปกรณ์ มณีปกรณ์ (Pakorn Maneepakorn)[5]

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Assistant Professor, Dr., Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., นักวิชาการอิสระ

Assistant Professor, Dr., Independent scholar

[3]รองศาสตราจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Associate Professor, Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University

[4]รองศาสตราจารย์, นักวิชาการอิสระ

Associate Professor, Dr., Independent scholar

[5]รองศาสตราจารย์พิเศษ พลตำรวจตรี ดร., นักวิชาการอิสระ

Adjunct Associate Professor, Pol.Maj.Gen., Dr., Independent scholar

Corresponding Author, E-mail: p.wirayut@gmail.com

Received: 11 March 2025

Revised: 26 April 2025

Accepted: 14 May 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง และ (2) เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นปี และรายได้ต่อเดือน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 179 ราย ผ่านแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างมีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ นอกจากนี้ พบว่า

รายได้ต่อเดือนเป็นปัจจัยเดียวที่ส่งผลให้ค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, นักศึกษา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

This study aimed to (1) examine the emotional intelligence levels of students enrolled in the Master of Public Administration program at Ramkhamhaeng University and (2) compare their emotional intelligence based on gender, age, academic year, and monthly income. A quantitative research approach was employed, with data collected from a sample of 179 participants using the Emotional Intelligence Assessment developed by the Department of Mental Health. The findings revealed that, overall, the participants demonstrated emotional intelligence within the normal range. Additionally, monthly income was the only factor that significantly influenced the mean emotional intelligence score at a 0.05 significance level, while no significant differences were found for the other factors.

Keywords: Emotional Intelligence, Student, Ramkhamhaeng University

บทนำ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยความผันผวน เปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี นั้น การพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันกับนานาอารยประเทศได้ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นผู้สรรสร้างสรรพสิ่ง และนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ เพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นคนมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้าน มีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ยุทธศาสตร์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย

การที่คนจะเป็นคนดี คนเก่ง และเป็นคนมีคุณภาพได้นั้น นอกจากการมีความฉลาดทางปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) ที่เป็นที่รู้จักกันมานานแล้ว ยังต้องพิจารณาเรื่องความฉลาดทางอารมณ์

(Emotional Quotient: EQ/ Emotional Intelligence: EI) (วิทยาพร เทศศรีเมือง, ม.ป.ป.) ด้วย เพราะความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องสำคัญในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นของมนุษย์ (ทศพร มะหะหมัด และ สุวิมล พันธ์โต, 2563) อารมณ์เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากเครื่องจักร อารมณ์มีลักษณะเฉพาะแสดงออกโดยความตื่นตัวทางสรีรวิทยาและการเปลี่ยนแปลงทางสีหน้า ท่าทาง และความรู้สึกส่วนตัว (Coon & Mitterer, 2009) สุขภาพจิตของคนเราจะดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการปรุงแต่งของอารมณ์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะในชีวิตประจำวันของเรา อารมณ์มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของคนเรา จนแยกไม่ออกจากเรื่องแรงจูงใจและความรู้สึกอื่น ๆ (มุกดา ศรียงค์, 2562)

สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศจำนวนทั้งสิ้น 1,138 คน ระหว่างวันที่ 17-22 กันยายน 2565 หัวข้อ “คนไทยกับการควบคุมอารมณ์” เพื่อสะท้อนความคิดเห็นกรณีในช่วงที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าข่าวความรุนแรงในสังคมไทยมีให้เห็นมากขึ้น เกิดพฤติกรรมรุนแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายหรือเสียชีวิต ทั้งนี้หลายฝ่ายต่างมองว่าอาจเกิดจากภาวะทางอารมณ์ ซึมเศร้า ขาดสติ ถูกกดดัน หรือทำให้โกรธแค้น การจัดการและควบคุมอารมณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาชนอย่างยิ่งโดยเฉพาะในช่วงที่อยู่ในภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ (สยามรัฐ, 2565) ผลการสำรวจข้อมูลของสวนดุสิตโพล พบว่า ต่อคำถามที่ว่า “เมื่อมีปัญหาต่าง ๆ เข้ามารุมเร้า ประชาชนควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีเพียงใด” กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ควบคุมอารมณ์ได้บ้าง ร้อยละ 59.91 รองลงมาคือ ควบคุมอารมณ์ได้ดีร้อยละ 33.57 และมีกลุ่มตัวอย่างที่ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ร้อยละ 6.52 (สยามรัฐ, 2565) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่า มีคนไทยเพียงร้อยละ 33.57 เท่านั้นที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนได้ดี

ในอดีตโดยทั่วไปมักเชื่อกันว่าอาชญากรรมมักก่อโดยอาชญากรที่เป็นคนยากจนขาดการศึกษาเป็นอันธพาล คนเร่ร่อน แต่เมื่อทำการศึกษาในเชิงลึกกลับพบว่า ในหลายคดีผู้ก่อเหตุมีภูมิหลังที่ตรงข้ามกับความเชื่อดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง (ปณิตา ศรศรี, ม.ป.ป.) อาทิ เหตุการณ์อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งใช้อาวุธปืนสังหารเพื่อนอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเดียวกัน (ไทยรัฐออนไลน์, 2559) อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยใช้มีดแทงคู่กรณีเหตุจากการทะเลาะกันเรื่องการให้อาหารสุนัข (ข่าวเด็ดเจ็ดสี, 2567) เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการมีระดับการศึกษาสูงมิได้เป็นหลักประกันความสามารถในการจัดการอารมณ์ตนเอง

การศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผู้ที่มาศึกษาจำนวนไม่น้อยนั้นเป็นข้าราชการ เป็นการทำงานในองค์การสาธารณะ องค์การประเภทนี้มีเป้าหมายเพื่อการตอบสนองความต้องการ ความอยู่ดีกินดี ความผาสุก ความพึงพอใจของประชาชน ซึ่งคนในกลุ่มนี้ย่อมเป็นที่คาดหวังของสังคมว่าจะเป็นผู้ที่มีจิตใจในการให้บริการสาธารณะที่ดี มีความสามารถในการควบคุม และจัดการอารมณ์ของตนได้เป็นอย่างดี กอปรกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งมีความมุ่งมั่นในการผลิตบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ที่มีความรู้คู่คุณธรรม เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในกลุ่มที่เป็นที่คาดหวังของสังคมกลุ่มนี้ ซึ่งข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลสำคัญ

สำหรับกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการได้ข้อมูลความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในกลุ่มนี้ได้ อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังอาจมีนัยสำคัญต่อการพัฒนานโยบายหรือโครงการในมหาวิทยาลัยรามคำแหงและสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ในนักศึกษาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การบริหารงานภาครัฐต้องเผชิญกับความซับซ้อนและความท้าทายที่เพิ่มขึ้น ความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะที่มีความจำเป็นมากขึ้น เนื่องจากผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะสามารถรับมือกับความเครียด กดดัน และความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

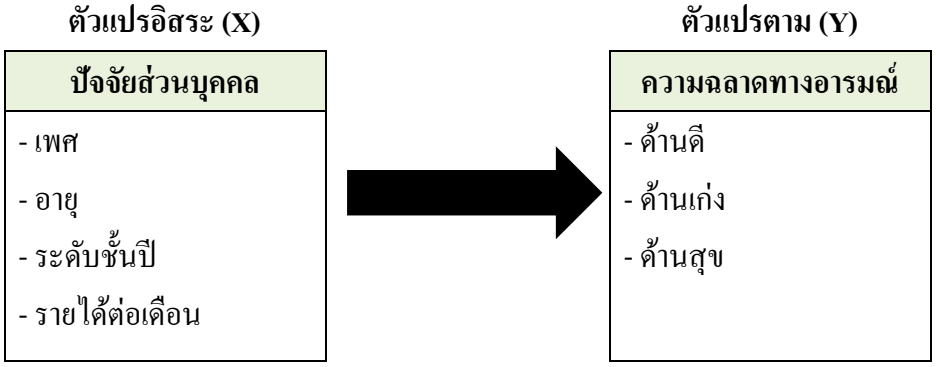
อย่างไรก็ตาม การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าปัจจัย เพศ อายุ ระดับชั้นปี และรายได้ต่อเดือน นั้น ได้มีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้กับความฉลาดทางอารมณ์ในบริบทต่าง ๆ อาทิ (1) เพศมีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ โดยเพศหญิงมักจะมีความสามารถในการรับรู้และจัดการอารมณ์ที่ดีกว่าเพศชาย (Mayer, Salovey & Caruso, 2004; Cabello et al, 2016) (2) อายุมีความสัมพันธ์กับการสะสมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งอาจมีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ โดยการศึกษาหลายฉบับพบว่าอายุที่เพิ่มขึ้นมักจะส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการจัดการอารมณ์และความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น (Goleman, 1995; Cabello et al, 2016) (3) ระดับชั้นปีในการศึกษาอาจสะท้อนถึงการได้รับประสบการณ์ในหลักสูตรและในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่สามารถช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ได้ นักศึกษาที่อยู่ในระดับชั้นปีที่สูงขึ้นมักจะมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่มากขึ้นซึ่งสามารถช่วยเพิ่มทักษะในการจัดการอารมณ์ โดยมีงานวิจัยที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับสุขภาวะทางจิตและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามีความเข้มแข็งมากขึ้นในกลุ่มนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามากกว่านักศึกษาระดับปริญญาตรี (Shengyao et al., 2001) (4) รายได้ต่อเดือน รายได้อาจมีผลต่อระดับความเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการจัดการอารมณ์ของนักศึกษา งานวิจัยบางชิ้นพบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความฉลาดทางอารมณ์ (Podila, 2018) การศึกษาเหล่านี้จึงช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่อาจมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา และเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการออกแบบกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ในนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ดังนั้นจึงเป็นที่มาของงานวิจัยเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จำแนกตาม เพศ อายุ ลำดับการเป็นบุตร ประสบการณ์ทำงาน ชั้นปี และรายได้ต่อเดือน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์มาจากแบบวัดของกรมสุขภาพจิต ส่วนตัวแปรอิสระมาจากการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พรพรรณ หาญณรงค์ และคณะ (2563) นริศรา ตรียันต์ (2562) วรุณา กลกิจโกวินท์ และคณะ (2562) และ วรญา ทองอุ่น และคณะ (2558)

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความฉลาดทางอารมณ์

คำว่าความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional intelligence) ถูกสร้างขึ้นโดยนักวิจัยสองคนคือ ปีเตอร์ ซาลาวอย และจอห์น เมเยอร์ (Peter Salavoy & John Mayer) ในบทความเรื่อง "Emotional Intelligence" ในวารสาร Imagination, Cognition, and Personality ในปี 1990 ต่อมาคำนี้ได้รับความนิยมโดย Daniel Goleman ในหนังสือ Emotional Intelligence ของเขาในปี 1995 (IHHP, 2023) ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้นิยามความฉลาดทางอารมณ์ไว้หลากหลาย อาทิ (1) Daniel Goleman (1995) กล่าวว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์คือผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และพึงพอใจกับสัมพันธภาพที่เป็นอยู่ (2) Olivier Serrat (2017) อธิบายว่า ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถ ศักยภาพ ทักษะ หรือการรับรู้ความสามารถของตนในการกำหนด ประเมิน และจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ของผู้อื่น และของกลุ่ม (3) Salovey และคณะ (2008 as cited in Plotnik & Kouyoumdjian, 2014) อธิบายว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้อารมณ์อย่างถูกต้อง, การพิจารณาความรู้สึกเมื่อคิดวิเคราะห์, การเข้าใจอารมณ์ และการควบคุมหรือจัดการอารมณ์ในตนเองและผู้อื่น และ (4) Rowley & Jackson (2011) อธิบายว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ความหมายและความสัมพันธ์ของอารมณ์ และการ

ใช้เหตุผลและแก้ปัญหาบนพื้นฐานของอารมณ์นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการรับรู้อารมณ์ การพิจารณาความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ การเข้าใจอารมณ์ และการจัดการกับอารมณ์

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ ทำความเข้าใจ และจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการใช้เหตุผลและตัดสินใจโดยคำนึงถึงอารมณ์ตลอดจนการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

Goleman (1998) แบ่งองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์เป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง (Self-awareness) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของตนเอง รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้อื่น (2) การควบคุมและจัดการอารมณ์ตนเอง (Self-regulation) หมายถึงความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ไตร่ตรองก่อนตัดสินใจลงมือทำ และปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) แรงจูงใจในตนเอง (Self-motivation) ซึ่งหมายถึงการมีแรงขับเคลื่อนจากภายใน มากกว่าการพึ่งพาแรงจูงใจจากภายนอก เช่น เงินหรือชื่อเสียง โดยบุคคลที่มีแรงจูงใจภายในสูงมักมีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการบรรลุเป้าหมาย แม้ต้องเผชิญกับอุปสรรค (4) การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น (Empathy/ Recognizing Emotions in Others) หมายถึงความสามารถในการรับรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น แสดงความเห็นอกเห็นใจ และตอบสนองต่ออารมณ์ของผู้อื่นอย่างเหมาะสม และ (5) ทักษะทางสังคม (Social Skills) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ให้เกียรติผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกันได้ดี รวมถึงบริหารจัดการความขัดแย้งและส่งเสริมความสามัคคีในกลุ่ม

ส่วน กรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป.) ได้สร้างแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้ใหญ่ (อายุ 18 - 60) ปี โดยประเมินความฉลาดทางอารมณ์ใน 3 ด้าน คือ (1) ด้านดี พิจารณาจาก การควบคุมตนเอง การเห็นใจผู้อื่น และการรับผิดชอบ (2) ด้านเก่ง พิจารณาจาก มีแรงจูงใจ ตัดสินใจและแก้ปัญหา และสัมพันธภาพ และ (3) ด้านสุข พิจารณาจาก ภูมิใจในตนเอง พอใจชีวิต และสุขสงบทางใจ

กล่าวได้ว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์อาจมีการอธิบายหลากหลายแนวทาง เช่น Goleman (1998) ที่แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การควบคุมอารมณ์ แรงจูงใจในตนเอง การเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น และทักษะทางสังคม อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดของกรมสุขภาพจิต ซึ่งประเมินความฉลาดทางอารมณ์ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านดี (การควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น และความรับผิดชอบ) ด้านเก่ง (แรงจูงใจ การตัดสินใจแก้ปัญหา และสัมพันธภาพ) และด้านสุข (ความภูมิใจในตนเอง ความพึงพอใจในชีวิต และความสงบทางใจ) เนื่องจากเป็นแบบประเมินที่มีมาตรฐานและใช้วัดความฉลาดทางอารมณ์ในบริบททั่วไปได้อย่างเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับความฉลาดทางอารมณ์

จากการสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าในภาพรวมงานวิจัยจำนวนมากที่ทำการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิตเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผลการศึกษาในภาพรวมสอดคล้องกันว่ากลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ (อาทิ นิลาวรรณ งามขำ และคณะ, 2559; วรุณา กลกิจโกวินท์ และคณะ, 2562; วิลัยพร นุชสุธรรม, 2559; กมลชนก ทองเอียด, 2561) ส่วนงานวิจัยบางส่วนได้พัฒนาแบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัดความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งผลการศึกษาในภาพรวมส่วนใหญ่มักพบว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติหรือระดับมาก (อาทิ พรพรรณ หาญณรงค์ และคณะ, 2563; นริศรา ตรียันต์, 2562; วลัยพร ศรีรัตน์ และคณะ, 2565; นิดา แซ่ตั้ง, 2555) มีเพียงงานงานของ สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์ (2558) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ดังรายละเอียดในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับความฉลาดทางอารมณ์

ผู้วิจัย	ปี	วัตถุประสงค์วิจัย	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือวิจัย	ผลการศึกษา
พรพรรณ หาญณรงค์ และคณะ	2563	ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่ตำบลอ่างศิลา อ.เมือง จ.ชลบุรี	337 คน	แบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปกติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการควบคุมอารมณ์อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา ด้านสัมพันธภาพ ด้านภูมิใจในตนเอง ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง ด้านการรับผิดชอบ ด้านสุขสงบทางใจ ด้านความพึงพอใจในชีวิต และด้านการเห็นใจผู้อื่น มีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปกติ
นริศรา ตรียันต์	2562	ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนชูสินทองประดิษฐ์อนุสรณ์ สำนักงานเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร	197 คน	แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต	กลุ่มตัวอย่างมีระดับความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านดี และด้านเก่งอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านสุขอยู่ในระดับปานกลาง
นิลาวรรณ งามขำ และคณะ	2559	ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในหลักสูตรสายวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัย	397 คน	แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์กรมสุขภาพจิต	กลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปกติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทั้งความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ต่างมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ปกติเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัย	ปี	วัตถุประสงค์วิจัย	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือวิจัย	ผลการศึกษา
		หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ			
สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์	2558	ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	40 คน	แบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่างมีการควบคุมอารมณ์ตนเองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ แรงจูงใจ การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น ทักษะทางสังคม และทักษะทางสังคม (20.15) ตามลำดับ
วรุณา กลกิจโกวินท์ และคณะ	2562	ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล	427 คน	แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ กรมสุขภาพจิต	ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเก่งและด้านสุขมีระดับความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ ส่วนด้านดีมีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเกณฑ์ปกติ
วิลัยพร นุชสุธรรม	2559	ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเชียงราย	229 คน	แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ กรมสุขภาพจิต	กลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปกติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข และพบว่าองค์ประกอบย่อยด้านดีเรื่องการควบคุมตนเองอยู่ในระดับสูงกว่าปกติ
กมลชนก ทองเอียด	2561	ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	70 คน	แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ กรมสุขภาพจิต	ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเก่ง และด้านสุขกลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติเช่นเดียวกัน ส่วนด้านดีกลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับสูงกว่าปกติ
วลัยพร ศรีรัตน์, สุขุม เฉลยทรัพย์ และชนะศึก นิชานนท์	2565	ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	450 คน	แบบสอบถาม	ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความสามารถบริหารจัดการอารมณ์ตนเอง ด้านการสร้างแรงจูงใจที่ดีแก่ตนเอง ด้านความสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น และด้านความสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่นกลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก มีเพียงด้านความสามารถตระหนักรู้ตนเองเท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง
นิดา แซ่ตั้ง	2555	ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร	400 คน	แบบสอบถาม	ทั้งในภาพรวมและรายด้านกลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความสามารถในการควบคุมตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และด้านทักษะทางสังคม ด้านมนุษย์สัมพันธ์

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์

คณะผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่กล่าวถึงตัวแปรเพศ อายุ ระดับชั้นปี และรายได้ต่อเดือน ซึ่งสามารถสรุปแสดงผลการศึกษาได้ดังตารางที่ 2 (ทั้งนี้ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ทบทวนบางชิ้นอาจมีการใช้ตัวแปรอื่น ๆ นอกจากที่ระบุในตารางด้วย เช่น รายได้ของผู้ปกครอง เป็นต้น ซึ่งดูไม่สอดคล้องกับบริบทของการวิจัยของคณะผู้วิจัยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานแล้ว จึงมิได้นำมาใช้ในการศึกษา)

ตารางที่ 2 สรุปตัวแปรที่ถูกนำมาใช้ในการหาความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	ผู้วิจัย	ปี	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือวิจัย	ผลการศึกษา		สรุปผลภาพรวม
					คำบรรยาย	สัญลักษณ์	
1. เพศ	พรพรรณ หาญณรงค์ และคณะ	2563	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ร.ร.อ่างศิลาพิทยาคม จำนวน 337 คน	แบบสอบถาม	เพศไม่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ (ระดับนัยสำคัญ 0.05)	✘	งานวิจัยส่วนใหญ่ (3 เล่ม) พบว่าเพศมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ มีเพียงส่วนน้อย (1 เล่ม) ที่พบว่าเพศมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
	นริศรา ตรียันต์	2562	นักเรียนประถมศึกษา ร.ร.ชูสินทองประดิษฐ์อนุสรณ์ จำนวน 197 คน	แบบสอบถามของกรมสุขภาพจิต	กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่ต่างกัน (ระดับนัยสำคัญ 0.05)	✘	
	วรุฒา กลกิจโกวินท์ และคณะ	2562	นักศึกษาแพทย์คณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล จำนวน 427 คน	แบบสอบถามของกรมสุขภาพจิต	กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่ต่างกัน (ระดับนัยสำคัญ 0.05)	✘	
	วรญา ทองอุ่น และคณะ	2558	นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 353 คน	แบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันจะมีความฉลาดทางอารณ์ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์เพศหญิงสูงกว่าเพศชาย)	✓	
2. อายุ	วรญา ทองอุ่น และคณะ	2558	นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราช	แบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่	✘	งานวิจัย 1 เล่ม พบว่าอายุต่างกัน ความฉลาดทางอารมณ์ไม่ต่างกัน

ตัวแปร	ผู้วิจัย	ปี	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือวิจัย	ผลการศึกษา		สรุปผลภาพรวม
					คำบรรยาย	สัญลักษณ์	
			ภัฏนครปฐม จำนวน 353 คน		ต่างกัน (ระดับ นัยสำคัญ 0.05)		ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
3. ชั้นปี	วรุฒา กลกิจโกวินท์ และคณะ	2562	นักศึกษาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล จำนวน 427 คน	แบบสอบถามของกรมสุขภาพจิต	กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ต่างกัน (ระดับนัยสำคัญ 0.05)	✓	งานวิจัย 2 ชิ้น แต่ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกัน 1 ชิ้น พบความต่างของค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์แต่อีก 1 ชิ้นกลับไม่พบความต่างของค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์
	วรญา ทองอุ่น และคณะ	2558	นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 353 คน	แบบสอบถาม	กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่ต่างกัน (ระดับนัยสำคัญ 0.05)	✘	
4. รายได้ต่อเดือน	วรุฒา กลกิจโกวินท์ และคณะ	2562	นักศึกษาแพทย์ คณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล จำนวน 427 คน	แบบสอบถามของกรมสุขภาพจิต	กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่ต่างกัน (ระดับนัยสำคัญ 0.05)	✘	งานวิจัย 1 ชิ้น ไม่พบความต่างของค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

หมายเหตุ ✓ หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ✘ หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ด้วยการสำรวจโดยการสุ่มตัวอย่าง (sampling survey) จากนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ระดับชั้นปีที่ 1 และ ปี 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวนรวม 360 ราย

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยเกณฑ์ของ Laurence Neuman (2014, pp. 270-271) และพิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ (2547, หน้า 255) ซึ่งกำหนดว่า หากมีประชากรต่ำกว่า 1,000 คน ให้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ร้อยละ 30 หากคำนวณตามหลักการดังกล่าวจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 108 คน อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการได้มาซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างไม่ครบตามจำนวนที่ต้องการ ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นร้อยละ 50 ตามหลักการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างว่าต้องยึดหลักเพิ่มได้ ลดไม่ได้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557, หน้า 44; วีระยุทธ พรพจน์ธนมาศ, 2567, หน้า 156) จึงได้

ขนาดตัวอย่างจำนวน 180 คน ทั้งนี้เมื่อทอดแบบสอบถามไปและนำแบบสอบถามกลับมาประมวลผล พบว่ามีแบบสอบถามตอบกลับและสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้จำนวน 179 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 99.44

การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) โดยขั้นแรกแบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่มจำแนกตามระดับชั้นปี คือ ชั้นปีที่ 1 และ ชั้นปีที่ 2 ขั้นที่สอง แต่ละชั้นปีจะมี 2 ห้อง ผู้วิจัยเลือกมาอย่างละ 1 ห้อง คือชั้นปีที่ 1 จำนวน 1 ห้อง และชั้นปีที่ 2 จำนวน 1 ห้อง ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละห้องมีจำนวนนักศึกษาเท่ากับ 90 คน และผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างไว้ที่ 180 ราย จึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาในห้องเรียนนั้น ๆ ทั้งหมด รวม 180 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป.) เนื่องจากเป็นเครื่องมือประเมินความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้รับการยอมรับในการวัดความฉลาดทางอารมณ์เป็นการทั่วไป และในงานวิจัยหลายชิ้นได้ใช้แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ดังกล่าวในการวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยการนำแบบประเมินฯ ดังกล่าวมาใช้ในการเก็บข้อมูลยึดตามหลักที่ว่าเป็นเครื่องมือวิจัยที่วัดได้ตรงตามนิยามและมีคุณภาพดี และลักษณะของกลุ่มตัวอย่างก็เป็นลักษณะเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันมากกับงานวิจัยของผู้วิจัย

เกณฑ์การแปลผลความฉลาดทางอารมณ์ ผู้วิจัยปรับจากเกณฑ์การแปลผลจากแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต (ม.ป.ป.) ดังนี้

ตารางที่ 3 เกณฑ์การแปลผลความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์	ช่วงคะแนน		
	ต่ำกว่าปกติ	ปกติ	สูงกว่าปกติ
1. ด้านดี	**18-47**	**48-62**	**63-72**
1.1 การควบคุมตนเอง	6-13	14-18	19-24
1.2 เห็นใจผู้อื่น	6-15	16-21	22-24
1.3 รับผิดชอบ	6-17	18-23	24
2. ด้านเก่ง	**18-45**	**46-64**	**65-72**
2.1 มีแรงจูงใจ	6-21	16-22	23-24
2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา	6-14	15-21	22-24
2.3 สัมพันธภาพ	6-14	15-21	22-24
3. ด้านสุข	**16-41**	**42-58**	**59-64**
3.1 ภูมิใจตนเอง	4-9	10-14	15-16
3.2 พอใจชีวิต	6-15	16-22	23-24

ความฉลาดทางอารมณ์	ช่วงคะแนน		
	ต่ำกว่าปกติ	ปกติ	สูงกว่าปกติ
3.3 สงบสุขทางใจ	6-15	16-22	23-24
ภาพรวม	**52-135**	**136-184**	**185-208**

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

จากข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.3) อายุต่ำกว่า 30 ปี (ร้อยละ 52.5) เป็นบุตรคนแรก (ร้อยละ 48.2) มีประสบการณ์ทำงาน 1 - 5 ปี (ร้อยละ 55.2) รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 63.7) ศึกษาชั้นปีที่ 2 (ร้อยละ 50.3)

ตารางที่ 4 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	76	42.7
	หญิง	102	57.3
2. อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	94	52.5
	30 – 39 ปี	64	35.8
	40 ปีขึ้นไป	21	11.7
	$\bar{X}$ = 32.75 ***SD*** =6.59 Max = 60 Min = 24		
3. รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 20,000 บาท	72	63.7
	20,000 บาทขึ้นไป	41	36.3
	$\bar{X}$ = 22,943.22 ***SD*** = 16,990.30 Max = 150,000 Min = 10,000		
4. ระดับชั้นปี	ปี 1	89	49.7
	ปี 2	90	50.3

2. ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปกติ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า หากพิจารณาจากค่าเฉลี่ยที่ใกล้เกณฑ์สูงกว่าปกติพบว่า

ด้านดีมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงเกณฑ์สูงกว่าปกติมากที่สุด (63.000 - 60.23 = 2.77) รองลงมาคือด้านสุข (59.00 - 52.77 = 6.23) และด้านเก่ง (65.00 – 56.31 = 8.69) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความฉลาดทางอารมณ์	179 คน		แปลผล	เกณฑ์ปกติ
	$\bar{X}$	*SD*		
ด้านดี	60.23	5.03	ปกติ	48-62
ด้านเก่ง	56.31	6.91	ปกติ	46-64
ด้านสุข	52.77	6.57	ปกติ	42-58
ภาพรวม	**169.32**	**16.63**	**ปกติ**	**136-184**

3. การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการศึกษาพบว่ารายได้ต่อเดือนเป็นปัจจัยเดียวที่ส่งผลให้ค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยเพศ อายุ และระดับชั้นปี ไม่พบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ทั้งนี้ในส่วนของปัจจัยรายได้ต่อเดือนนั้น เมื่อทำการทดสอบเป็นรายด้านพบว่า เฉพาะด้านเก่งเท่านั้นที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือน 20,000 บาทขึ้นไปจะมีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท (รายละเอียดดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง	รายได้ต่อเดือน				t	p-value
	ต่ำกว่า 20,000 บาท (72 คน)		20,000 บาทขึ้นไป (41 คน)			
	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*		
ด้านดี	60.04	4.29	61.43	5.33	-1.52	.13
ด้านเก่ง	55.63	6.00	59.17	6.64	-2.89	.00*

ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง	รายได้ต่อเดือน				t	p-value
	ต่ำกว่า 20,000 บาท (72 คน)		20,000 บาทขึ้นไป (41 คน)			
	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*		
ด้านสุข	52.86	6.27	54.85	5.33	-1.71	.09
ภาพรวม	168.54	14.92	175.46	14.42	-2.40	.01*

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.05

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง อยู่ในระดับปกติ โดยมีค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านอยู่ใกล้เคียงกับเกณฑ์สูงกว่าปกติในบางด้าน เช่น ด้าน "ดี" อาจสะท้อนถึงความสามารถในการจัดการอารมณ์ในแง่บวก และการมีทัศนคติที่ดีต่อชีวิต ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง ขณะเดียวกัน ด้าน "สุข" และ "เก่ง" แม้จะมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่าเล็กน้อยก็ยังอยู่ในระดับปกติที่แสดงถึงการดูแลตนเองและมีทักษะในการรับมือกับอารมณ์ของนักศึกษาได้ดี ทั้งนี้ผลการวิจัยถือว่าสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษาในอดีต อาทิ นิลาวรรณ งามขำ และคณะ (2559) วรุณา กลกิจโกวินท์ และคณะ (2562) วิลัยพร นุชสุธรรม (2559) และกมลชนก ทองเอียด (2561) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ

2. การเปรียบเทียบผลการศึกษาตามปัจจัยต่าง ๆ พบว่า รายได้ต่อเดือน เป็นปัจจัยเดียวที่มีผลกระทบต่อความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในด้าน เก่ง กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือน 20,000 บาทขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท ซึ่งอาจสะท้อนว่า รายได้ที่สูงกว่าอาจเกี่ยวข้องกับการมีเสถียรภาพทางการเงิน และ สภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาอารมณ์ในแง่ของความสามารถในการจัดการอารมณ์และทักษะชีวิต โดยอาจมีการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรหรือกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ อายุ และ ระดับชั้นปี ไม่พบความแตกต่างทางสถิติที่มีนัยสำคัญ ซึ่งหมายความว่าไม่ว่าจะเป็นเพศหรือช่วงอายุในช่วงที่ศึกษาหรือปีการศึกษา นักศึกษามีระดับความฉลาดทางอารมณ์ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่า ความฉลาดทางอารมณ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศหรืออายุ แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสภาพแวดล้อมมากกว่า

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้

จากผลการศึกษาที่พบ จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการนำผลการศึกษาไปใช้ได้ดังนี้ (1) อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ควรบูรณาการการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต โดยอาจสอดแทรกเนื้อหาในคำอธิบายรายวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ให้กับนักศึกษา (2) อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร ควรส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกการควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ความขัดแย้งและการตัดสินใจภายใต้ภาวะกดดัน เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะเหล่านี้ในบริบทที่ใกล้เคียงกับสภาพการทำงานจริงในภาครัฐ และ (3) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ควรจัดโครงการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสำหรับนักศึกษาที่มีรายได้น้อย ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มนี้มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่ากลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า ทั้งนี้อาจดำเนินการในรูปแบบของการจัดอบรม การแนะแนวกลุ่ม การให้คำปรึกษาเชิงอารมณ์ หรือการส่งเสริมโครงการทุนการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าถึงกิจกรรมเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ได้มากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการศึกษานี้ สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมแล้วระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง อยู่ในระดับปกติ ซึ่งหมายความว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ในระดับที่เหมาะสม แต่ยังคงมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านต่าง ๆ ที่สามารถปรับปรุงได้ต่อไป

2. จากผลการศึกษาที่พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์สูงที่สุดคือด้าน "ดี" ตามมาด้วยด้าน "สุข" และ "เก่ง" ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการมีมุมมองที่ดีต่อชีวิตและความสุขภายในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

3. จากผลการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ตามปัจจัยต่าง ๆ การศึกษานี้พบว่า "รายได้ต่อเดือน" เป็นปัจจัยเดียวที่มีผลกระทบต่อระดับความฉลาดทางอารมณ์ โดยเฉพาะในด้าน "เก่ง" ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือน 20,000 บาทขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท ในขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ อายุ และชั้นปีไม่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยสรุปแล้ว งานวิจัยนี้ได้ยืนยันว่า รายได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อระดับความฉลาดทางอารมณ์ในบางด้าน โดยเฉพาะด้านการเป็น "คนเก่ง" ขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ อายุ และระดับชั้นปีไม่สามารถอธิบายความแตกต่างในระดับความฉลาดทางอารมณ์ได้

1. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องนัดหมายเวลา และติดตามในการเข้าพบ เพื่อให้ข้อมูลการวิจัย หรือมอบหมายให้ผู้แทนในการให้ข้อมูล ซึ่งอาจใช้เวลานานในการได้มาซึ่งข้อมูลการวิจัย

2. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในฐานข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ มีความหลากหลายในการประกอบอาชีพ และข้อมูลสถานประกอบบางแห่ง ต้องกลั่นกรองการประกอบธุรกิจว่าถูกต้องหรือไม่

3. ผู้วิจัยได้ทราบว่า ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C มีการเรียนรู้และการเจริญเติบโต ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือระบบการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาธุรกิจและให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในการทำงานของพนักงาน การธำรงรักษาพนักงานให้อยู่ในองค์กร และผลิตภาพและประสิทธิภาพของพนักงาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C สามารถกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรมได้ ถือเป็นการสร้างจุดมุ่งหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมที่ชัดเจนแน่นอน

2. ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C สามารถนำการแสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลของระบบสารสนเทศมาบูรณาการข้อมูลร่วมกันในทุกฝ่าย เพื่อประกอบเป็นข้อมูลการดำเนินงานของธุรกิจ

3. ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ประเภท B2C สามารถนำผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามกลยุทธ์และแผนการดำเนินงานของธุรกิจ เป็นปัจจัยที่ใช้วัดผลสำเร็จทางด้านการเงิน โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ความสามารถในการลดต้นทุนในการดำเนินงาน รวมถึงผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้รับจากการลงทุน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมลชนก ทองเอียด. (2561). ความฉลาดทางอารมณ์และความเครียดของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 5*(2), 213-231.

กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับผู้ใหญ่ (อายุ 18-60 ปี).* วันที่ค้นข้อมูล 27 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://dmhelibrary.org/items/show/42

ข่าวเด็ดเจ็ดสี. (2567). *ทะเลาะกันเรื่องหมาจรจัด ชายอายุ 66 ปี ใช้มีดแทงคู่กรณี.* วันที่ค้นข้อมูล 3 มกราคม 2568, เข้าถึงได้จาก https://news.ch7.com/detail/776575

ทศพร มะหะหมัด และสุวิมล พันธ์โต. (2563). การใช้ความฉลาดทางอารมณ์ในการปฏิบัติงานของทรัพยากรบุคคลในองค์การ. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 6*(2), 267-280.

ไทยรัฐออนไลน์. (2559). *ยิงดับ 2 ด็อกเตอร์ เข้าห้องคุย 3 คน จ่อศีรษะเรียงตัว.* วันที่ค้นข้อมูล 1 พฤศจิกายน 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/622122

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS.* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

นริศรา ตรียันต์. (2562). ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนชูสินทองประดิษฐ์อนุสรณ์ สำนักงานเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร. *วารสารศิลปะการจัดการ, 3*(1), 43-52.

นิดา แซ่ตั้ง. (2555). *ความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดในการเผชิญอุปสรรคที่มีผลต่อการทำงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิลาวรรณ งามขำ, ปทุมมาศ กั้นหยั่นทอง, อติญญา สุลิวงศ์, กนกวรรณ จิตระบูรณ์, พิมพ์ณัฐชยา นุชสิริ, นิตยา ชัยชนะ, พรอารดา อยู่รักษ์, อาภรณ์ บุญฉิม และศุภักษณา สรรพลุน. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในหลักสูตรสายวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. *วารสาร มฉก.วิชาการ, 20*(39), 45-56.

ปณิตา ศรศรี. (ม.ป.ป.). *การพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ในการทำงาน.* วันที่ค้นข้อมูล 8 กุมภาพันธ์ 2566, เข้าถึงได้จาก http://training.p3.police.go.th/doc/nun1.pdf

พรพรรณ หาญณรงค์, ภัทราพร ฐิรโฆไท, ยงยุทธ ศรีบุญครอง, สิริยาภรณ์ พลบุตร, สุทธิดาภรณ์ หอมอ่อน และปรีชา สุวรรณทอง. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมือง จงหวัดชลบุรี. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 13*(1), 136-144.

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. (2547). *การสำรวจโดยการสุ่มตัวอย่าง: ทฤษฎีและปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

มุกดา ศรียงค์. (2562). บทที่ 9 อารมณ์. ใน มุกดา ศรียงค์, นวลศิริ เปาโรหิตย์, สิริวรรณ สาระนาค, สุวิไล เรียงวัฒนสุข และนิภา แก้วศรีงาม (บ.ก.), *จิตวิทยาทั่วไป* (หน้า 253-280). (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรญา ทองอุ่น, จันจิราภรณ์ ปานยินดี และ จฑามาส ศรีชมภู. (2558). การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ครั้งที่ 7 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.* (หน้า 1488-1494).

วรุณา กลกิจโกวินท์, จตุพร โพธิ์ปริสุทธิ์, ณัฐภัทร นิยมรัตนกิจ, ธวัลรัตน์ โวหาร, ภคนันท์ ล้อศิรินันท์ และวรรณกานย์ ศรีสนธิรักษ์. (2562). ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาแพทย์คณะแพทยศาสตรวชิรพยาบาล มหาวิทยาลัยนวมินราธิราช. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 64*(1), 77-88.

วลัยพร ศรีรัตน์, สุขุม เฉลยทรัพย์ และชนะศึก นิชานนท์. (2565). รูปแบบเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 18*(1), 37-54.

วิทยาพร เทศศรีเมือง. (ม.ป.ป.). *Emotional Intelligence.* วันที่ค้นข้อมูล 4 กุมภาพันธ์ 2566, เข้าถึงได้จาก https://wiki.ocsc.go.th/_media/%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%A3_%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%8710.pdf

วิลัยพร นุชสุธรรม. (2559). ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเชียงราย. *วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 4*(4), 505-519.

วีระยุทธ พรพจน์ธนมาศ. (2567). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สยามรัฐ. (2565). *'สวนดุสิตโพล'สำรวจ 5 ปัญหาคนไทยมักควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ทำอย่างไร.* วันที่ค้นข้อมูล 29 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://siamrath.co.th/n/385384

สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์. (2558). *รายงานการวิจัยเรื่อง ความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์.* วันที่ค้นข้อมูล 29 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://shorturl.asia/G8Zx7

ภาษาอังกฤษ

Cabello, R., Sorrel, M., Fernandez-Pinto, I., Extremera, N., Fernandez-Berrocal, P. (2016). Age and gender differences in ability emotional intelligence in adults: A cross-sectional study. *Dev Psychol, 52*(9), 1486-1492.

Coon, D., & Mitterer, J. O. (2009). *Psychology: Modules for Active Learning* (11th ed.). U.S.A.: Thomson Wadsworth.

Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ.* Bantam Books.

Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence.* London, U.K.: Bloomsbury Publishing PLC.

IHHP. (2023). *What is Emotional Intelligence?* Retrieved 30, September, 2023, from https://www.ihhp.com/meaning-of-emotional-intelligence/

Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. (2004). Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry*, *15*(3), 197-215.

Neuman, L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (7th ed.). U.S.A.: Pearson Education Limited.

Plotnik, R., & Kouyoumdjian, H. (2014). *Introduction to Psychology* (10th ed.). Canada: Wadsworth Cengage Learning.

Podila, S. P. (2018). Emotional intelligence and income: A case study. *International Journal of Advance Research (IJAR), 6*(12), 282–288.

Rowley, C. & Jackson, K. (2011). *Human Resource Management: The Key Concepts.* N.Y., U.S.A.: Taylor & Francis Group.

Serrat, O. (2017). Understanding and Developing Emotional Intelligence. In: *Knowledge Solutions,* (pp.329-339). Singapore: Springer.

Shengyao, Y., Xuefen, L., Salarzadeh, J., Samsudin, N., Chunchun, K., & Ishak, Z. (2024). Emotional intelligence impact on academic achievement and psychological well-being among university students: the mediating role of positive psychological characteristics. *BMC Psychology*, *12*(1), 1-17.

การจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

Conflict Management Between People and Wild Elephants in Ploung Thong Sub-District, Bo Thong District, Chonburi Province

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (Olarn Thinbangtieo)[1]

ชนิดาภา แก้วจันทร์ (Chanidapa Kaewchan)[2]

[1]ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

Political Science Department, Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Chonburi Thailand

E-mail: olarn@go.buu.ac.th

Received: 13 November 2024

Revised: 31 March 2025

Accepted: 14 May 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าและแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยจากเอกสาร เช่น เว็บไซต์ของสำนักข่าว อินเทอร์เน็ต หนังสือที่เกี่ยวกับพื้นที่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วารสารวิชาการ เป็นต้น และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำท้องที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ ตัวแทนเกษตรกร ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ นักวิชาการ และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ามีสาเหตุ ดังนี้ 1. การขยายตัวของชุมชนและการบุกรุกพื้นที่ป่า 2. การขยายตัวทางเศรษฐกิจสังคมและโครงสร้างการเมืองท้องถิ่น 3. การเพิ่มขึ้นของจำนวนช้างป่า และ 4. การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่ส่งผลกระทบต่อช้างป่า แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า สรุปสาระสำคัญ ดังนี้ 1. แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะเร่งด่วน ผู้ว่าจังหวัดชลบุรีต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาเร่งด่วน เร่งประสานกับนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี องค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบ่อทอง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา 2. แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะยาว รัฐบาลต้องกำหนดปัญหาความขัดแย้งระหว่างช้างป่ากับ

คนให้เป็นวาระแห่งชาติ มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทั้งระบบ มีการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง, คน, ช้างป่า, ชลบุรี

Abstract

The purpose of this research is to study the factors contributing to conflicts between the people and the wild elephants, as well as the guidelines for conflict management between people and the wild elephants in Ploung Thong Sub-District, Bo Thong District, Chon Buri Province. This research employs qualitative methods to collect data from various sources such as news websites, the internet, books related to the area, research papers, theses, academic articles, and journals, as well as through in-depth interviews. The main informants include local leaders such as village heads, sub-district headmen, community leaders, government officials, representatives of farmers in the area, academics, and representatives from relevant organizations.

The findings reveal that the factors contributing to conflicts between people and wild elephants are: 1. Community expansion and encroachment on forest areas, 2. Economic, social, and local political structural expansion, 3. An increase in the number of wild elephants, and 4. Ecosystem changes that affect wild elephants. The conflict management strategies between people and wild elephants are summarized as follows: 1. Urgent problem-solving measures: The governor of Chonburi must establish a clear policy to address urgent issues, coordinating with the president of the Chonburi Provincial Administrative Organization, local government agencies in Bo Thong District, and other relevant government agencies. 2. Long-term problem-solving measures: The government must elevate the conflict between wild elephants and humans to a national agenda. A strategic plan addressing the issue holistically should be developed, integrating efforts from the government, local administrative organizations, the private sector, academia, and civil society.

Keywords: Conflict Management, People, Wild Elephants, Chonburi

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์การความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ามีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้น พบว่าได้เกิดความขัดแย้งระหว่างช้างป่าออกมาทำร้ายชาวบ้านจนเสียชีวิตจำนวนมากและในขณะเดียวกันช้างป่าก็ที่ถูกทำร้ายจากฝีมือมนุษย์จำนวนไม่น้อย สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ากลายเป็นสงครามโศกนาฏกรรมระหว่างมนุษย์กับสัตว์ จากในอดีตที่เรายอมรับว่าเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง - คู่บุญบารมีของพระมหากษัตริย์แต่วันนี้กลับกลายเป็นคู่ขัดแย้ง สถิติช่วง 6 ปีที่ผ่านมา พบว่าช้างป่าทำร้ายคนบาดเจ็บรวม 116 คน เสียชีวิต 135 คน จากข้อมูลพบว่าช่วง 3 ปีล่าสุด (2563 - 2565) มีเหตุการณ์ช้างป่าทำร้ายคนเสียชีวิตมากที่สุด ได้แก่ ปีงบประมาณ 2565 เสียชีวิตมากที่สุด 27 คน บาดเจ็บ 22 คน รองลงมาเป็นปี 2563 และ 2564 เสียชีวิตปีละ 24 คน จึงคาดการณ์ว่าจากเดิมมีช้างป่า 3,126 - 3,440 ตัว เป็น 3,500 - 3,600 ตัว สถิติช้างป่าทำร้ายคน 4 ปี ระหว่าง 2561 - 2564 เสียชีวิต 93 คน ส่วนความเสียหายอื่นเฉลี่ยปีละ 500 - 800 ครั้ง (Human Elephant, 2564) สถิติกรณีช้างป่าสร้างความเสียหายกับพี่น้องประชาชนบริเวณกลุ่มป่าตะวันออกระหว่างปี 2560 ถึง 2565 พบว่า

- มีช้างป่าออกหากินนอกเขตป่าอนุรักษ์มีจำนวนกว่า 8,997 ครั้ง
- ช้างป่าทำลายพืชผลทางการเกษตรของพี่น้องประชาชนกว่า 1,364 ครั้ง
- สร้างความเดือดร้อนและทำร้ายร่างกายพี่น้องประชาชนจนบาดเจ็บจำนวน 71 ครั้ง
- ทำร้ายร่างกายจนทำให้พี่น้องประชาชนถึงแก่ชีวิตจำนวน 39 ครั้ง (ญาณธิชา บัวเผื่อน, 2565)

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างพื้นที่รอบเขตป่าอนุรักษ์ภาคตะวันออกหรือป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จันทบุรี ระยอง ชลบุรี และสระแก้วไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นปัญหาที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องยาวนานมาเป็นเวลาหลายปีและยังคงอยู่ระหว่างการแก้ไขและหาทางออกร่วมกัน โดยเฉพาะในช่วง 5 - 6 ปีที่ผ่านมาพบว่าช้างป่าที่ออกมาหากินในพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้านมีจำนวนมากขึ้น และมีการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการอยู่อาศัยและหากินตลอดเวลา ทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบทั้งความเสียหายจากกรณีช้างป่าลงมากินพืชไร่พืชสวนจนได้รับความเสียหาย ยิ่งกว่านั้นยังมีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากการถูกช้างป่าทำร้ายเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับช้างป่าที่ถูกทำร้ายและเสียชีวิตจากการเผชิญหน้าระหว่างคนกับช้างเช่นกัน จนกลายความขัดแย้งที่ต่อเนื่องยาวนาน (กองบรรณาธิการ GreenNews, 2567)

จากสถิติ 5 ปีที่ผ่านมา ในภาคตะวันออก สถิติความสูญเสียของคนที่ถูกช้างป่าทำร้ายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี

ปี	จำนวนผู้บาดเจ็บ	จำนวนผู้เสียชีวิต
2560	25	19
2561	19	19
2562	27	22
2563	11	24
2564	12	24
2565	22	27
2566	14	12

ไม่ใช่แค่คนที่บาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการถูกช้างป่าทำร้าย เพราะช้างป่าเอง เมื่อออกมาใช้ชีวิตอยู่นอกป่า ก็ได้รับอันตรายเช่นเดียวกัน เช่น ถูกรถชน โดนยิง ตกบ่อน้ำ และไฟช็อต โดยสถิติการบาดเจ็บและเสียชีวิตของช้างป่า ที่กรมอุทยานฯ ได้ทำการสำรวจไว้ มีดังนี้

ปี	จำนวนช้างป่าที่ได้รับบาดเจ็บ	จำนวนช้างเสียชีวิต
2560	10	8
2561	4	14
2562	13	26
2563	9	27
2564	9	26
2565	8	43
2566	10	10

จากสถิติกรณีช้างป่าออกนอกพื้นที่และสร้างความเสียหายให้กับประชาชนในภาคตะวันออก ของกรมอุทยานฯ ที่มีการสำรวจไว้ ตั้งแต่ปี 2561 - 2566 พบว่า

ปี	จำนวนช้างป่าออกนอกพื้นที่(ครั้ง)	จำนวนความเสียหาย (ครั้ง)
2561	2,399	942
2562	2,358	319
2563	4,761	1,371
2564	8,006	1,398
2565	16,376	1,510
ต้นปี 2566	3,353	954

ที่มา: The citizen.plus thai pbs, 2566

เขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤาไนเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีช้างป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ในประเทศไทย เพราะเป็นพื้นที่โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่รอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญสำคัญในฐานะมีพื้นที่ป่าไม้ ความสำคัญด้านระบบนิเวศ และเป็น แหล่งอาศัยของสัตว์ป่าหลากหลายชนิด มีพื้นที่ประมาณ 2,500 ตารางกิโลเมตร ระบบนิเวศ มีความ หลากหลายทางชีวภาพสูง ทำให้เกิดความหลากหลายของถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต มีทั้งพืชและสัตว์ป่าที่มี ความอุดมสมบูรณ์อาศัยอยู่อย่างหนาแน่น โดยเฉพาะ “ช้างป่า” เขาอ่างฤาไนมีประชากรช้างอาศัยอยู่เป็น จำนวนมากประมาณ 500 ตัว และพบว่าในช่วงปี 2559 - 2560 ที่ผ่านมา มีช้างออกนอกพื้นที่ของช้างป่า จำนวน 1,770 ครั้ง (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2563) โดยพื้นที่เขาอ่างฤาไนได้ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี

พื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งก็เป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่าง คนกับช้างป่ารุนแรงอีกที่หนึ่งของประเทศ ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่อยู่ชายขอบทางทิศ ตะวันออกของจังหวัดชลบุรี และอยู่ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่รอยต่อ 5 จังหวัด (ภาคตะวันออก) มีอาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ถึง 3 จังหวัด ได้แก่ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัด ฉะเชิงเทรา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี และอำเภอเขาชะเมาจังหวัดระยองเป็นตำบลที่มีพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งมีอยู่เล็กน้อยในจังหวัดชลบุรี มีลักษณะภูมิประเทศแบบลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน สลับเนินดิน และ ภูเขา มีเทือกเขาอ่างฤาไน เป็นแนวยาวอยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งยังคงมีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ของ สัตว์ป่าและแหล่งต้นน้ำ (องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง, ม.ป.ป.) ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เช่น ปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อย ผลไม้ พืชผัก พืชไร่ต่าง ๆ และเป็นพื้นหนึ่งที่มีปัญหาเรื่อง ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับช้างมาหลายกรณี เช่น กรณีช้างป่าทำร้ายพระจนมรณภาพ เหตุเกิดห่างจาก

วัดบุญญาวาส ม.8 ต.บ่อทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี ผู้เสียชีวิต คือ พระสุเทพ เร่งอนันท์ อายุ 52 ปี พระลูกวัดบุญญาวาส ในสภาพชิ้นส่วนร่างกายถูกช้างดึงฉีกขาดจนกระจายไปทั่ว ใกล้กันยังพบบาตรตกอยู่ในที่เกิดเหตุ สร้างความสลดใจแก่ผู้พบเห็น นอกจากนั้นยังพบรอยเท้าช้างเป็นจำนวนมาก (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวให้ข้อมูลว่าขณะนี้ได้มีช้างป่ากว่า 50 ตัว พากันลงจากเขาเข้ามาหากินในพื้นที่จนทำให้ชาวบ้านออกทำมาหาหากินด้วยความลำบาก พร้อมฝากวอนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลและจัดการปัญหาช้างป่า เพราะขณะนี้ชาวบ้านต้องอยู่กันอย่างหวาดระแวงโดยเฉพาะในช่วงกลางคืนที่ไม่มีใครกล้าออกจากบ้านเพราะเกรงว่าจะถูกป่าทำร้าย (กลุ่มชาวบ้าน, 18 พฤษภาคม 2566, สัมภาษณ์)

ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคนกับช้างป่าได้สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์เป็นอย่างมากและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านต้องอยู่อย่างหวาดกลัวและปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นจากจำนวนช้างป่าที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและยังไม่มีมาตรการที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากปรากฏการณ์ปัญหาข้างต้นเป็นสาเหตุสำคัญนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัด โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำถามวิจัยหลัก ดังนี้ 1. อะไร คือ เหตุปัจจัยของความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า 2.จากเหตุปัจจัยของความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าจะนำข้อเท็จจริงมาพัฒนาเป็นข้อเสนอในการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ได้อย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดบริเวณพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ารุนแรงอีกที่หนึ่งในภาคตะวันออก ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่อยู่ชายขอบทางทิศตะวันออกของจังหวัดชลบุรี อยู่ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด (ภาคตะวันออก) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีอาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ถึง 3 จังหวัด ได้แก่ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี และอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง มีลักษณะภูมิประเทศแบบลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน สลับเนินดิน และภูเขา

มีเทือกเขาอ่างฤาไนเป็นแนวยาวอยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งยังคงมีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์เป็นพื้นที่ของสัตว์ป่าและแหล่งต้นน้ำ

ขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษาหาเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าและศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษา เนื่องจากวิจัยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ (historical qualitative research) เพื่อทำความเข้าใจพลวัตรของปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะกำหนดขอบเขตเวลาในการศึกษาใช้ข้อมูลย้อนหลังถึงปี พ.ศ. 2556 จนถึง พ.ศ. 2566 เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวพื้นที่ตำบลพลวงทองได้มีช้างป่าบุกรุกเข้ามาทำลายทรัพย์สิน พืชผลทางการเกษตร อีกทั้งทวีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นถึงขั้นทำร้ายชาวบ้านให้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตตามสถิติที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่าผลการศึกษาครั้งนี้เข้าใจสถานการณ์การความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

2. คาดว่าผลการศึกษาในครั้งจะได้แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ที่จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่สำหรับการการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

3. คาดว่าผลการศึกษาจะได้องค์ความรู้ใหม่ในระดับพื้นที่เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ (historical qualitative research) โดยใช้กรณีศึกษา (case study) เป็นตัวแทนของการศึกษาในลักษณะหน่วยของการ (unit of analysis) โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนกระบวนการศึกษาประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจะอาศัยวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ รูปแบบ คือ

1) การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1) เอกสารชั้นต้น (primary data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า เช่น เว็บไซต์ สำนักข่าว อินเทอร์เน็ต หนังสือที่เกี่ยวกับพื้นที่ เป็นต้น

1.2) เอกสารชั้นรอง (secondary data) เอกสารที่มาจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลในระดับหนึ่ง เช่น งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วารสารวิชาการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (interview guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์มีรูปแบบต่าง ๆ คือ

2.1) การสัมภาษณ์รายบุคคล จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-dept interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหลัก (key-informants) ประกอบด้วย

2.1.1) ผู้นำท้องที่ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำชุมชน

2.1.2) เจ้าหน้าที่รัฐ

2.1.3) ประชากร (ตัวแทนเกษตรกรและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่)

2.2.4) นักวิชาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2) การสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประเด็นประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับชุมชน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า และแนวทางข้อเสนอแนะในการแก้ไข ในลักษณะการตรวจทานข้อมูลและความทรงจำของผู้ให้ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยจะใช้หลักการสามเส้า (triangulation) โดยใช้วิธีการดังนี้ เป็นการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาถูกต้องหรือไม่ จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ มีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกันแสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้องโดยมีการพิจารณาหลักฐานที่ยืนยันว่าข้อมูลส่วนใดที่ได้มาเหมือนกันจนเกิดความอิ่มตัวของข้อมูลและมีการตรวจสอบข้อมูลเป็นไปตามหลักการทางทฤษฎีอย่างเคร่งครัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีกระบวนการดำเนินการสำคัญ ดังต่อไปนี้ 1. การจัดระเบียบข้อมูล (data organizing) เป็นกระบวนการจัดการ ด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อทำให้ข้อมูลเป็นระเบียบทั้งในทางกายภาพและในเชิงเนื้อหาในการนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบในขั้นตอนต่อไป 2. การแสดงข้อมูล (data display) เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล จะนำเสนอในรูปแบบของพรรณนา ซึ่งเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน ตามตัวแบบการวิเคราะห์ เพื่อบ่งบอกเรื่องราวหรือรายละเอียดของสิ่งที่ศึกษาตาม

ความหมายที่ข้อมูลแสดงออกมา และ 3. การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (conclusion, interpretation and verification) เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและการตีความหมายของผลการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อค้นพบการวิจัยรวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุปหรือความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องตรงประเด็นและน่าเชื่อเพียงใดข้อสรุปและสิ่งที่ตีความออกมานั้นอาจจะอยู่ในรูปของคำอธิบายตัวแบบการวิเคราะห์และแนวคิดทฤษฎี

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี การศึกษาพบว่าสามารถสรุปค้นค้นพบได้ ดังนี้

1. การขยายตัวของชุมชนและการบุกรุกพื้นที่ป่า (บ้านคน - บ้านช้าง)

การศึกษาพบว่าประวัติศาสตร์ชุมชนพบว่าพื้นตำบลพลวงทองในอดีต คือ พื้นที่ป่าดงดิบ มีสัตว์ป่าชุกชุมเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและมีชาวบ้านอาศัยอยู่น้อยมาก มีการดำรงชีวิตโดยการหาของป่า ล่าสัตว์ป่าและปลูกพืชผักเลี้ยงชีพ มีลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ มีการจัดการปกครองกันเองในชุมชนบนพื้นที่ฐานวัฒนธรรมชุมชน ในอดีตชาวบ้านไม่ได้มีปัญหาระหว่างช้างป่ากับคน ต่างคนต่างอยู่บ้านคนบ้านช้าง คือบ้านป่าเดียวกัน แต่หลังจากมีนโยบายของรัฐให้มีการสัมปทานป่าไม้และทำเหมืองแร่พลวง ได้เกิดการอพยพของประชากรจากถิ่นอื่นเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เกิดการบุกรุกที่ดินเพื่อสร้างพื้นที่ทำกินและสร้างที่อยู่อาศัยตามชายขอบป่า การเพิ่มของจำนวนประชากรที่ครอบครองและอาศัยอยู่รอบพื้นที่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ นำมาสู่การขยายตัวของชุมชนตามลำดับ (กลุ่มชาวบ้าน, 18 พฤษภาคม 2566, สัมภาษณ์) และได้มีการปรับวิถีการผลิตแบบใหม่จากวิถีการผลิตแบบยังชีพไปสู่การผลิตเพื่อขายในระบบตลาดแบบการค้าในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มีการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวมากขึ้น เช่น ยาง ปาล์มไร่มัน และ ไร้อ้อย ฯลฯ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ (บ้านช้าง) ถูกบุกรุกอย่างกว้างขวางจากการขยายตัวของชุมชน การบุกรุกพื้นที่ป่ากระทบต่อถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่ารวมไปถึงช้างป่า เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าแต่สถานการณ์ในอดีตไม่รุนแรงอย่างปัจจุบัน (วีระพงศ์ โคระวัตร, 20 พฤษภาคม 2566, สัมภาษณ์)

2. การขยายตัวทางเศรษฐกิจสังคมและโครงสร้างการเมืองท้องถิ่น

การศึกษาพบว่าสภาพชุมชนตำบลพลวงทองหลังการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตเข้าสู่ระบบตลาดและการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้นจากราคาพืชผลทางการเกษตรสูงขึ้น มีการบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้นเพื่อทำสวนยาง ปาล์ม ไร่มัน และ ไร้อ้อย ฯลฯ สภาพชุมชนตำบลพลวงทองการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม มีการปรับโครงสร้างการเมืองท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนนำไปสู่การตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทองในฐานะองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ มีงบประมาณ ในการบริหารจัดท้องถิ่น บทบาทสำคัญขององค์กรปกครองท้องถิ่นในระยะต้น คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะการสร้างถนน

และขยายไฟฟ้า พบว่าการสร้างถนนและขยายเขตไฟฟ้ามีผลต่อปัญหาระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นเพราะการตัดถนนบางเส้นทางทำให้สูญเสียสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทำลายเส้นทางเดินหากินของช้างป่า อันมีผลสำคัญทำให้ช้างป่าต้องออกมาเร่ร่อน และสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชีวิต และทรัพย์สินของชาวบ้านโดยทั่วไป หรือการขยายเขตไฟฟ้า การขยายไฟฟ้าส่งผลให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์หรือป่าสงวนแห่งชาติ ในการสร้างหรือการขยายไฟฟ้านั้นทำให้ต้องตัดต้นไม้ทิ้ง มีการนำเครื่องจักรและเครื่องยนต์เข้าไปทำงานในป่าสร้างความตกใจให้กับสัตว์ป่ารวมถึงช้างป่า และกระทบต่อแหล่งอาหารของสัตว์ป่าโดยเฉพาะช้างป่าที่มีความต้องการอาหารในปริมาณมาก ช้างป่าจึงออกมาแหล่งอาหารใหม่ ๆ บางครั้งเข้ามาในพื้นที่ชุมชนนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า การขยายตัวของชุมชนมีผลโดยตรงต่อช้าง ทั้งการกำจัดขนาดของพื้นที่ป่าเพื่อให้ช้างอยู่อาศัย พฤติกรรมช้างที่ปรับตัวหรือการทำเกษตรบริเวณรอบป่าทำให้ช้างออกมากินพืชผล จนเกิดปมความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง และมีแนวโน้มมากขึ้นในทุกปี (กลุ่มชาวบ้าน, 25 พฤษภาคม 2566, สัมภาษณ์)

3. การเพิ่มขึ้นของจำนวนช้างป่า

การศึกษาขอบศูนย์การเรียนรู้ช้างป่าตะวันออก หรือเรียก กลุ่มฟันน้ำนม กลุ่มภาคพลเมืองที่ศึกษาปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ารอบกลุ่มป่าตะวันออก พบว่าปัจจุบันมีช้างอยู่ในป่าตะวันออก 500 - 600 ตัว (over population) เป็นจำนวนที่มากเมื่อเทียบสัดส่วนความเหมาะสมของพื้นที่ป่าต่อจำนวนช้างซึ่งอยู่ที่ 300 - 500 ตัวเท่านั้นกลุ่มป่ารอยต่อภาคตะวันออก มีพื้นที่ประมาณ 1,363,323.05 ไร่ พื้นที่รองรับที่เหมาะสมประมาณ 320 - 325 ตัว พบช้าง 592 ตัว ปัญหาการเพิ่มจำนวนช้างป่าเพราะขาดวงจรนักล่า (The citizen.plus thai pbs, 2566)

การศึกษาพบว่าในพื้นอำเภอบ่อทอง จ.ชลบุรี เป็นพื้นที่มีช้างป่าจำนวนมากเข้ามาในพื้นที่และมีผลกระทบมากกับชาวบ้านในชุมชนกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า โดยเฉพาะในตำบลพลวงทองพบปัญหาช้างป่ามากที่สุดในช่วงเดือนมกราคม - เดือนสิงหาคม เฉลี่ย 20 - 50 ตัวต่อสัปดาห์ โดยหมู่บ้านที่มีความถี่ของช้างป่าเข้ามามากที่สุด คือ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 4 ตำบลพลวงทอง โดยช้างป่าจะออกมาจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤาไนผ่านป่าสงวนแห่งชาติ และป่าชุมชนเข้ามาในเขตพื้นที่ของบ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ 5 เป็นส่วนใหญ่ โดยมีจุดที่ช้างออกมาจำนวน 6 จุดและกระจายไปทางหมู่บ้านอ่างผักหนามและบ้านคลองโคที่มีเขตติดต่อกัน และเริ่มมีการพบเห็นช้างในพื้นที่หมู่ที่ 7 บ้านหลุมมะนาว (วีระพงศ์ โคระวัตร, 25 พฤษภาคม 2566, สัมภาษณ์) เนื่องจากลักษณะของพื้นที่เชิงเขา มีพื้นที่กว้าง ช้างป่าอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าว เวลาเย็นจะออกมาหากินและกลับเข้าในป่าได้ง่าย และในหมู่บ้านชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น สับปะรด ขนุน ไผ่ไต้หวัน และกล้วยซึ่งเป็นอาหารที่ช้างป่าชอบ ประกอบกับในป่าไม่มีอาหารและน้ำให้กับช้างป่าอย่างเพียงพอ) (สิบเอกอภิณพ มังกรแก้ว, 19 พฤษภาคม 2566, สัมภาษณ์) จึงทำให้ช้างป่าเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อหาอาหารและน้ำมากและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (รายงานผลการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก: พื้นที่จังหวัดชลบุรี คณะทำงาน

ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่า พื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก: พื้นที่จังหวัดชลบุรี สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนกรมการพัฒนาชุมชน 2563

การเพิ่มจำนวนของช้างป่าส่วนหนึ่งมาจากกระแสการอนุรักษ์สัตว์ป่า จากการรณรงค์เรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างไทยของมูลนิธิต่าง ๆ เช่น มูลนิธิเพื่อนช้าง เป็นต้น รวมถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขการทารุณกรรมสัตว์ ทั้งนี้ยังรวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับเรื่องคุณูปการของช้างที่มีมาแต่โบราณในสมัยที่พระมหากษัตริย์ใช้ช้างในการทำศึกสงครามทำให้ช้างมีความรู้สึกของการมีคุณค่าในจิตสำนึกของประชาชนเป็นสัตว์พิเศษเป็นสัตว์ที่มีสถานะสูงกว่าสัตว์อื่นโดยทั่วไป ทั้งนี้ยังรวมไปถึงผลของพระราชบัญญัติที่ว่าด้วยการเลี้ยงและการครอบครองช้างจึงเป็นสาเหตุทำให้ช้างที่อยู่ในป่าเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว และบางส่วนถูกสันนิษฐานตั้งข้อสังเกตว่าเป็นช้างที่ถูกปล่อยออกจากฟาร์มเลี้ยงสู่ผืนป่าหลังจากธุรกิจล้มเหลว (กลุ่มชาวบ้าน, 29 พฤษภาคม 2566, สัมภาษณ์)

4. การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่ส่งผลกระทบต่อช้างป่า

การศึกษาพบว่าการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ (ecological succession) ส่งผลกระทบต่อช้างป่าและนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (human factor) เช่น การบุกรุกป่าเพื่อทำสวนยางพารา ทำสวนปาล์ม ทำถนน ขยายเขตไฟฟ้า การสร้างบ้านเรือน ฯลฯ ในพื้นที่ป่า ซึ่งมีผลทำให้สภาพแวดล้อมแปรเปลี่ยนไป ระบบนิเวศถูกทำลายกระทบต่อช้างป่า ทำให้สิ่งแวดล้อมบริเวณนั้นเปลี่ยนแปลงไป เช่น อุณหภูมิความเข้มข้นของแสงมากขึ้นเกิดภาวะโลกร้อน ในขณะที่จำนวนช้างป่าเพิ่มขึ้น สภาพแวดล้อมป่าเปลี่ยนเป็นไประบบนิเวศช้างป่ากลายเป็นสวน ถนน บ้านเรือนและชุมชน แหล่งอาหารไม่พอเพียง แหล่งน้ำไม่พอเพียง ไม่มีโป่งดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทำให้สภาพภูมิอากาศโดยรวมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมีผลทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าทำให้ช้างมีพฤติกรรมที่หงุดหงิดและเกิดความดุร้ายง่าย สร้างความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า

ในขณะที่ช้างป่ามีความสำคัญต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทั้งในเชิงกายภาพและชีวภาพ ช้างป่าเป็นสัตว์กินพืชขนาดใหญ่ (mega-herbivore) ซึ่งหน้าที่หลักของสัตว์ชนิดนี้ในระบบนิเวศ คือ การเป็นผู้บริโภคอันดับแรก คอยควบคุมประชากรพืชอาหารไม่ให้เกินสมดุลในธรรมชาติ และอาจเป็นผู้กระจายเมล็ดพันธุ์ (seed disperser) หรือนักปลูกต้นไม้ให้กับพืชบางชนิด (mcconkey et al, 2017) อาจเรียกช้างป่าตามหน้าที่ในระบบนิเวศได้ว่าช้างเป็นสปีชีส์วิศวกร (engineering species) ที่มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางกายภาพของระบบนิเวศให้เหมาะสมได้อีกด้วย ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพป่าของช้างเองก็มีส่วนช่วยในการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกหรือก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (carbion dioxide, CO2) ในชั้นบรรยากาศได้อีกเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่ส่งผลกระทบต่อช้างป่า

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรีจากผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กลุ่ม สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้ ดั้งนี้

1. แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะเร่งด่วน

ผู้ว่าจังหวัดชลบุรีต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาเร่งด่วนในการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง ประสานกับนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี องค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบ่อทอง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณในการการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง โดยเร่งประสานกำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลพลงทอง และ อาสาสมัครในพื้นที่ จัดให้การตั้งชุดปฏิบัติการเฝ้าระวังและขับไล่ช้างป่าอย่างเร่งด่วน สนับสนุนงบประมาณให้อาสาสมัครในชุมชนเข้าร่วมชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็วลาดตระเวนพื้นที่ รวมถึงการให้คำแนะนำประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการรับมือกับช้างป่า ตลอดจนให้การช่วยเหลือแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับช้างป่าที่เข้ามาในพื้นที่โดยต้องดำเนินการเชิงรุกมีแผนปฏิบัติการอย่างชัดเจน

ในภาพรวมทางจังหวัดชลบุรีต้องมีการร่วมมือกับภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ ภาควิชาการในการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังช้างป่าที่เข้ามาในพื้นที่ด้วยระบบเตือนภัยล่วงหน้าด้วยระบบเทคโนโลยีทันสมัย เช่น Internet of Things (IOT) และระบบ Artificial Intelligence (AI) เพื่อช่วยในการเฝ้าระวังติดตามแจ้งเตือนและรายงานจุดพบช้างป่า ต้องมีการประสานงานกับศูนย์ปฏิบัติการคชานุรักษ์ในการแก้ปัญหาระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอกับการบริหารจัดการเฝ้าระวังช้างป่า

ต้องมีจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือประชาชนที่ถูกช้างป่ารบกวนและจ่ายค่าชดเชยความเสียหายจุดที่ช้างป่าออกไปทำลายพืชผลทางการเกษตรอย่างเป็นธรรม สนับสนุนให้มีการจัดสร้างแหล่งอาหารช้างป่าและแหล่งน้ำเพิ่มขึ้นให้เพียงพอสำหรับช้างป่าให้เพียงพอกับจำนวนช้างป่าในพื้นที่รอยต่อ 5 จังหวัด (ภาคตะวันออก) โดยจัดทำโครงการปลูกพืชอาหารและขุดสระน้ำในป่าด้วยการประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน และต้องมีมาตรการการแก้ไขปัญหาช้างป่าในเชิงปฏิบัติการเร่งด่วน ดั้งนี้

1) การเพิ่มพื้นที่ป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่อาหารให้ช้างป่า เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง อาจมีบางฝ่ายมองว่าคนรุกป่า แต่ตนมองว่าปัญหามีไว้แก้ไข

2) การสร้างแนวป้องกันช้างป่า ที่ผ่านมามีการทำแนวรั้ว รั้วไฟฟ้า แนวคูขุด และกำแพงกั้น แต่ไม่สามารถกันช้างป่าได้ เนื่องจากช้างมีพัฒนาการ และงบประมาณที่ได้รับไม่ต่อเนื่อง ไม่เพียงพอ ยกตัวอย่างพื้นที่ปัญหามีความยาว 50 กิโลเมตร แต่ทำได้เพียง 20 กิโลเมตร มีช่องว่าง 30 กิโลเมตรก็ไม่สามารถเป็นแนวกันช้างได้

3) การจัดชุดเฝ้าระวังผลักดันช้างป่า ซึ่งมีทั้งเครือข่ายอาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ของกระทรวงฯ และในจำนวนผู้เสียชีวิตก็มีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงฯ หลายท่าน ทั้งบาดเจ็บและเสียชีวิต

4) การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าที่ออกมาสร้างความเดือดร้อน ทั้งเรื่องของเงินช่วยเหลือฉุกเฉิน กองทุนช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสัตว์ป่า

5) การจัดการพื้นที่รองรับช้างป่าอย่างยั่งยืน

6) แก้ปัญหาอัตราการเพิ่มของช้าง 7 - 8% หรือ 10% ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่ทำให้อัตราการเกิดของช้างเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่พื้นที่ที่อยู่และพื้นที่ที่เป็นอาหารกลับมีอยู่เท่าเดิมหรือน้อยกว่าเดิม

องค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนในเขตตำบลพลวงทองและพื้นที่ใกล้เคียงที่ประสบปัญหาช้างป่าต้องเร่งช่วยกันจัดทำแนวคูกั้นช้างป่าในจุดที่ล่อแหลมเป็นอันตรายในเส้นทางที่มีชาวบ้านใช้สัญจรเป็นประจำเพื่อป้องกันไม่ให้ช้างป่าออกมาทำร้าย และปลูกไผ่ป่าที่มีหนามให้มากขึ้นตลอดแนวคูกั้นช้าง จัดทำโครงการรั้วกระแสไฟฟ้า และต้องพิจารณาพื้นที่ที่เป็นสวนผลไม้ที่ช้างป่าลงมากินพืชผลเป็นประจำ กั้นพื้นที่ให้เป็นพื้นที่เฉพาะสำหรับช้าง และจัดให้มีชุดปฏิบัติการออกให้ความรู้ในการป้องกันช้างป่ากับประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะยาว

การแก้ไขปัญหาระยะยาวรัฐบาลต้องมีความจริงใจในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า รัฐบาลต้องกำหนดปัญหาความขัดแย้งระหว่างช้างป่ากับคนให้เป็นวาระแห่งชาติ มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทั้งระบบ มีการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาควิชาการ และ ภาคประชาสังคม ปรับเปลี่ยนวิธีการปัญหาแบบสั่งการมาเป็นประสานเชื่อมร้อยในฐานะที่ทุกภาคส่วนเป็นหุ้นส่วนในการแก้ไขปัญหาการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า สร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่า มีแผนปฏิบัติการสร้างแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตรกรรมรอบพื้นที่ที่มีช้างป่าอาศัยอยู่ที่สมดุลกับระบบนิเวศช้าง เร่งปรับปรุงแก้ไขระเบียบของทางราชการ โดยหน่วยงานกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและรวดเร็วในการให้ความช่วยเหลือประชาชน ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากช้างป่าหรือกรณีพืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหายถูกทำลาย หาทางเคลื่อนย้ายช้างป่าออกไปบ้างเมื่อมีปริมาณเพิ่มขึ้นมากเกินจำนวนแหล่งอาหารซึ่งมีไม่เพียงพอ และเคลื่อนย้ายหาที่อยู่ให้ช้างป่าใหม่สำหรับช้างป่ามีพฤติกรรมดุร้ายทำอันตรายให้ไปอยู่ในพื้นที่ที่จัดให้ใหม่โดยเฉพาะ

ในการกำหนดวาระแห่งชาติรัฐบาลต้องมีการกำหนดแผนปฏิบัติการแบบบูรณาการ (one plan) เชื่อมประสานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาคนกับช้างป่าเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันและการจัดการช้างป่าในมิติต่าง ๆ เช่น การเฝ้าระวังป้องกันโดยการสร้างแนวตรวจการณ์ช้างป่าในพื้นที่วิกฤต การจัดจ้างพนักงานเฝ้าระวังช้างป่า การสร้างและปรับปรุงสิ่งกีดขวางเพื่อป้องกันช้างออกนอกพื้นที่

การส่งเสริมชุมชนในพื้นที่เสี่ยงสร้างแนวป้องกันช้างป่ารวมไปถึงจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านช้างป่า โดยการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับช้างป่าตามแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

รัฐบาลต้องมีการกำหนดแผนปฏิบัติการการจัดการพื้นที่ป่าที่สมดุลในระบบนิเวศช้าง มีการจัดพื้นที่การใช้ประโยชน์ (zoning) การปรับปรุงแหล่งน้ำแหล่งอาหารของช้างป่าและโป่ง ให้มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อดึงช้างป่ากลับสู่ผืนป่าใหญ่ มีการกำหนดแผนปฏิบัติการการพัฒนาชุมชนเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า เริ่มต้นจากการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้แก่ชุมชนเรื่องพฤติกรรมของช้างป่าและการปฏิบัติต่อช้างทั้งท้องที่ท้องถิ่นและประชาชนในการอยู่ร่วมกันกับช้างป่า รวมทั้งสร้างเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์ช้างป่า ส่งเสริมให้เกิดป่าชุมชนร่วมกับภาครัฐ สร้างกลุ่มอาสาสมัครเฝ้าระวังป้องกันและแจ้งเตือนภัยจากช้างป่า เป็นต้น (สำนักบริหารงานกลาง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2566)

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบในการศึกษาของผู้วิจัยเมื่อนำมาอภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างช้างป่ากับกับคน สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ การศึกษาของ พิเชฐ นุ่นโต, ชุติอร ซาวินี, มัทนา ศรีกระจ่าง และชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ (2561) ที่ศึกษาพบว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ามาจากพื้นที่ป่าที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมของช้างป่าลดน้อยลง เนื่องจากทุกแปรสภาพเป็นพื้นที่เกษตรกรรมพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลังหรืออ้อย ทำให้ช้างป่าต้องออกมาหากินในพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ชุมชนรอบ ๆ ป่าแทนและส่งผลให้เกิดความเสียหายทั้งพืชพรรณ ทรัพย์สินมีค่าของชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่ทับซ้อนสร้างความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า สอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัยที่พบว่าพื้นที่ตำบลพลวงทองมีการบุกรุกพื้นที่ป่าและมีสร้างระบบการผลิตแบบใหม่จากวิถีการผลิตแบบยังชีพไปสู่การผลิตเพื่อขายในระบบบตลาดแบบการค้าในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มีการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวมากขึ้น เช่น ยาง ปาล์ม ไร่มัน และ ไร้อ้อย ฯลฯ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ (บ้านช้าง) ถูกบุกรุกอย่างกว้างขวางจากการขยายตัวของชุมชน การบุกรุกพื้นที่ป่ากระทบต่อถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่ารวมไปถึงช้างป่า เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า และสอดคล้องกับ Desai & Riddle (2558) ที่พบว่าปัญหาของช้างป่าเกิดจากการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยและถูกแบ่งออกเป็นพื้นที่ขนาดเล็ก (Habitat loss and fragmentation) ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าออกเป็นไร่เกษตรกรรม การตัดถนนผ่านเข้าไปในป่าหรือการสร้างเขื่อนในป่าอนุรักษ์ก็ถูกจัดให้เป็นการทำให้พื้นที่ป่ามีคุณภาพลดลง ส่วนหนึ่งจะส่งผลให้ป่าใหญ่แตกออกเป็นหย่อมป่าขนาดเล็ก หรือในกรณีที่แย่ที่สุดป่าที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นอาจไม่เหมาะสมที่จะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของช้างป่าอีก เลยเป็นปัจจัยสำคัญที่นำสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างช้างป่ากับคน และสอดคล้องกับงานของ Sukumar (2549) ได้ศึกษาพบว่าผืนป่าที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นอาจไม่เหมาะสมที่จะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของช้างป่าอีกเลยก็ได้ด้วยเหตุนี้การที่พื้นที่ป่าลดลงจึงเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า และสอดคล้องกับงาน Shaffer et al.,(2019)

ศึกษาพบว่างานอาสาผลักดันช้างซึ่งเป็นกิจกรรมใหม่ที่เกิดจากปัญหาช้างป่า การผลักช้างมีการใช้วิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ ทั้งการสร้างเสียงหรือแสงสว่างตอนกลางคืนเพื่อให้ช้างตกใจกลัวและวิงหนีเริ่มประสบปัญหาจากการที่ช้างเริ่มคุ้นเคยกับกิจกรรมที่มนุษย์เคยใช้ขับไล่หรือทำให้ตกใจ เช่น การตะโกนไล่ การยิงปืนขึ้นฟ้าเพื่อสร้างเสียงดัง เสียงระเบิดปิงปอง คูกั้นช้าง รั้วไฟฟ้า ตลอดจนเสียงโดรนที่ถูกใช้เพื่อระบุตำแหน่ง สมาชิกกลุ่มทำงานอาสาพบว่าช้างเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงเวลาออกหากินจากเดิมที่เคยออกหากินช่วง 6 โมงเย็นจนถึงช่วงพระอาทิตย์ขึ้น แต่เมื่อกลุ่มอาสาใช้เวลานี้เป็นเวลาปฏิบัติงาน ช้างก็ปรับพฤติกรรมและออกหากินดึกขึ้น เช่น 1 - 2 ทุ่ม และกลับเข้าป่าสายมากขึ้น

งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณชัชชญา ทองจันทร์ และคณะ (2560) พบว่าปัญหาของช้างป่าเกิดจากจำนวนช้างป่าไม่สมดุลกับพื้นที่อยู่อาศัยเนื่องจากช้างป่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นแต่พื้นที่อาศัยกับลดลงเรื่อย ๆ ที่อยู่อาศัยของช้างป่าจึงถูกทำลาย แหล่งอาหาร แหล่งน้ำ เนื่องจากเกิดจากการบุกรุกของมนุษย์เป็นบ่อเกิดแห่งความขัดแย้งระหว่างคนและช้างป่า และงานวิจัยของ ณัฐพล วงษ์รัมย์ และสมคิด สาลี (2560) พบว่าชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า ชุมชนดั้งเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า ทำให้จำนวนป่าไม้และสัตว์ป่าลดลงอย่างรวดเร็วเกิดการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติที่มีความขัดแย้งกับการเมือง เช่น ใช้เป็นแหล่งพักพิง หลบภัย หาอาหาร และล่าสัตว์ อีกทั้งยังมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการค้า มีการให้เอกชนเข้ามาทำสัมปทานป่าไม้ ทำให้ทรัพยากรทั้งป่าไม้และสัตว์ลดลงไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ชุมชนที่อาศัยอยู่รอบ ๆ ส่วนใหญ่ปลูกพืชผลทางการเกษตร ทำให้ช้างป่าออกมาหากินเหยียบย่ำในพื้นที่ทำการเกษตร ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก และเหตุผลที่ช้างป่าออกมาหากินนอกผืนป่านั้นเกิดจากในป่า มีอาหารไม่เพียงพอ ไม่หลากหลาย โตไม่ทัน เกิดจากฝีมือของมนุษย์ที่เข้าไปเบียดเบียนธรรมชาติ จากความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ามีความรุนแรงเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีการทำลายทรัพย์สิน รวมถึงชีวิตของผู้คน

และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปิยะนันท์ มูลตรีมา (2560) ได้ศึกษาข้อเสนอการแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนและช้างป่าในพื้นที่การพัฒนา 2 กระแส พบว่า แผนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ธรรมชาติมีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ เกิดจากการเปิดพื้นที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยโดยพึ่งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการอนุรักษ์พื้นที่ป่า ทำให้สัตว์ป่าต่าง ๆ ก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน โดยเฉพาะ “ช้างป่า” จนทำให้เกิดปัญหาหรือเกิดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าขึ้น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ในพื้นที่ทำให้สิ่งแวดล้อมและสภาพพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งรวม 2 แนวทาง อันได้แก่ แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะสั้น คือ การสร้างหอคอยคอยเฝ้าระวัง การล้อมรั้วลวดหนามหรือรั้วไฟฟ้า การปลูกพืชสมุนไพร การเลี้ยงผึ้งหรือเลี้ยงสัตว์ที่มีกลิ่นสาป การเคาะลำไม้ไผ่ ให้เกิดเสียงดังไล่ช้าง การขุดร่องหรือคูรอบพื้นที่เกษตรกรรม การใช้คนขับไล่ช้างป่า ปลูกป่า โปร่งเทียม การจ่ายค่าชดเชย การดำเนินการแก้ไขปัญหาช้างป่า ด้านการเมือง และบทบาทของหน่วยงานราชการในพื้นที่และแนวทางที่สอง

แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะยาว คือ การทำหมันช้าง การทำผืนป่าให้อุดมสมบูรณ์รองรับช้าง การศึกษาถึงการถ่ายเทประชากรช้างระหว่างพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงกันของพื้นที่กลุ่มป่าต่าง ๆ การควบคุมพฤติกรรมช้างป่า การจัดตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาเรื่องช้างป่า

งานวิจัยนี้แตกต่างจากการศึกษาของ อติราช เกิดทอง, ภูวดล บัวบางพู และพิฎา สมมา (2553) ที่ได้ศึกษาพบว่า ในการแก้ปัญหาช้างป่าบุกรุกถิ่นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรมของชาวบ้าน ในเขตตำบลทับช้าง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี โดยมีการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 มีการประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน เพื่อแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้ และวิธีการในการแก้ไขปัญหา โดยแบ่งออกเป็นระยะสั้นและระยะยาว ในระยะสั้นนั้นจะเป็นการสร้างหอคอยเพื่อสอดส่องดูการเคลื่อนไหวของช้างป่า สามารถช่วยให้ระบุตำแหน่งที่อยู่ของช้างป่าได้ ส่วนระยะยาว คือ การทำให้ผืนป่ามีความอุดมสมบูรณ์ให้เพียงพอต่อการกินของช้าง ผู้วิจัยเห็นว่าองค์ความรู้ดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ปัญหาช้างได้เมื่อเทียบกับสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในปัจจุบัน ผลการศึกษายังขาดความเป็นไปได้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาช้างป่า ดังนั้นจึงเห็นว่าเมื่อพิจารณาผลการศึกษาที่ได้รับจากงานวิจัยเรื่องนี้ โดยเฉพาะการศึกษาในด้านการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี เป็นผลการศึกษาที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ ปัจจุบันมีความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้น จำนวนช้างที่เพิ่มขึ้น และความเจริญในสังคม ความเจริญด้านเทคโนโลยีและการแพทย์มีมากขึ้น โดยเฉพาะการทำหมันช้าง และการย้ายช้างไปยังพื้นที่อื่น ที่เป็นวิธีการใหม่สำหรับ ประเทศไทย ที่ทุกหน่วยงานมองว่าเป็นการแก้ไขปัญหาได้จริงลดความขัดแย้งได้ และช้างป่าสามารถดำเนินชีวิตได้ตามวัฏจักรชีวิตที่ควรจะเป็น และอยู่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ อยู่อย่างอิสระ ไม่ต้องถูกฆ่าหรือทรมาน ทำให้คนและช้างป่าอยู่ด้วยกันได้อย่างสมดุล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะเร่งด่วน

1. ผู้ว่าจังหวัดชลบุรีต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาเร่งด่วนในการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทองประสานกับนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี องค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบ่อทอง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณในการการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ตำบลพลวงทอง

2. กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง และอาสาสมัครในพื้นที่ต้องจัดให้การตั้งชุดปฏิบัติการเฝ้าระวังและขับไล่ช้างป่าอย่างเร่งด่วน มีการสนับสนุนงบประมาณให้อาสาสมัครในชุมชนเข้าร่วมชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็วลาดตระเวนพื้นที่ รวมถึงการให้คำแนะนำประชาชนในพื้นที่

เกี่ยวกับการรับมือกับช้างป่า ตลอดจนให้การช่วยเหลือแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับช้างป่าที่เข้ามาในพื้นที่โดยต้องดำเนินการเชิงรุกมีแผนปฏิบัติการอย่างชัดเจน

แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะยาว

1. รัฐบาลต้องกำหนดปัญหาความขัดแย้งระหว่างช้างป่ากับคนให้เป็นวาระแห่งชาติ มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทั้งระบบ มีการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ปรับเปลี่ยนวิธีการปัญหาแบบสั่งการมาเป็นประสานเชื่อมร้อยในฐานะที่ทุกภาคส่วนเป็นหุ้นส่วนในการแก้ไขปัญหาการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า

2. การกำหนดวาระแห่งชาติรัฐบาลต้องมีการกำหนดแผนปฏิบัติการแบบบูรณาการ (one plan) เชื่อมประสานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาคนกับช้างป่าเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันและการจัดการช้างป่าในมิติต่าง ๆ เช่น การเฝ้าระวังป้องกันโดยการสร้างแนวตรวจการณ์ช้างป่าในพื้นที่วิกฤต การจัดจ้างพนักงานเฝ้าระวังช้างป่า การสร้างและปรับปรุงสิ่งกีดขวางเพื่อป้องกันช้างออกนอกพื้นที่ ส่งเสริมชุมชนในพื้นที่เสี่ยงสร้างแนวป้องกันช้างป่ารวมไปถึงจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านช้างป่าโดยการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับช้างป่าตามแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน

2. การศึกษานิเวศวิทยาช้างป่า การเปลี่ยนแปลงของภาวะโลกร้อนกับปัญหาช้างป่าและสภาวะที่เป็นธรรมกับสัตว์ป่า

3. ศึกษาปัญหาช้างป่าเชิงวิพากษ์ในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อเปิดโปงรากปัญหาที่แท้จริง

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) ที่ได้จากผลการศึกษานี้ สามารถสรุปได้ในเชิงวิชาการ ดังนี้

1. ความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับโครงสร้างและพลวัตของความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่เฉพาะการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี มิได้เกิดจากการเผชิญหน้าระหว่างคนกับสัตว์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของพลวัตทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของชุมชนและการใช้ที่ดินที่บุกรุกป่าต้นน้ำ โครงสร้างอำนาจและนโยบายขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่เอื้อต่อการใช้ทรัพยากรโดยไม่สมดุล การเพิ่มจำนวนของช้างป่าจากมาตรการอนุรักษ์ที่ประสบความสำเร็จ โดยขาดการวางแผนรองรับในระดับพื้นที่

2. การวิเคราะห์ความขัดแย้งแบบบูรณาการข้ามภาคส่วน งานวิจัยนี้นำเสนอกรอบการจัดการความขัดแย้งที่เน้นการบูรณาการหลายภาคส่วน (Multi-stakeholder approach) ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีนัยต่อการออกแบบนโยบาย โดยเสนอให้ปัญหานี้กลายเป็น "วาระแห่งชาติ" พร้อมแผนยุทธศาสตร์ร่วมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน นักวิชาการ และประชาสังคม ซึ่งเป็นการยกระดับจากแนวทางแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปสู่การวางระบบการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนระหว่างคนกับช้างป่า

3. การให้ความสำคัญกับบทบาทของการเมืองท้องถิ่นในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่ป่า ผลการศึกษาชี้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันหรือส่งเสริมความขัดแย้งกับช้างป่า ทั้งในด้านการจัดสรรทรัพยากร การวางแผนการใช้ที่ดิน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ งานวิจัยนี้จึงเสนอแนวคิดใหม่ว่า การแก้ปัญหาความขัดแย้งกับสัตว์ป่าไม่สามารถพึ่งพาเพียงนโยบายจากส่วนกลาง แต่ต้องมีกลไกท้องถิ่นที่เข้มแข็งและร่วมรับผิดชอบ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กลุ่มชาวบ้าน. (2566, 18 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

กลุ่มชาวบ้าน. (2566, 25 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

กลุ่มชาวบ้าน. (2566, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

กองบรรณาธิการ. (2567). GreenNews *“ดันช้างกลับป่าตะวันออก” ยากเย็น-ยั่งยืน?*. วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://greennews.agency/?p=36665)

ณชัชชญา ทองจันทร์, พิชัยศักดิ์ หรยางกรู, เดชา ศิริเจริญ, วิสิฐ ญาณภิรัต, ปรพฤติ ฉัตรประภาชัย, ธนสาร จองพานิช และรัฐสภา จุรีมาศ. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการจัดการพื้นที่เพื่ออนุรักษ์ช้างป่า. *วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, *10*, 115-132.

ญาณธิชา บัวเผื่อน. (2565). *โศกนาฏกรรมที่รัฐบาลเมินเฉย.* วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.moveforwardparty.org/article/15120/

ณัฐพล วงษ์รัมย์ และสมคิด สาลี. (2560). *การวิเคราะห์หาพื้นที่เสี่ยงอันตรายจากช้างป่าด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ.* บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

The citizen.plus thai pbs. (2566). *ฟังเสียงประเทศไทย: ‘ปัญหาช้างป่า’ การเยียวยาที่ไม่ถูกเมินเฉย.* วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://thecitizen.plus/node/80214

ปิยะนันท์ มูลตรีมา. (2560). *การศึกษาข้อเสนอการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนและช้างป่า ในพื้นที่การพัฒนา 2 กระแส.* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้จัดการออนไลน์. (2563). *ดับสลด! ช้างป่าทำร้ายพระขณะออกบิณฑบาตในเขต อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี มรณภาพ สภาพร่างกายฉีกขาด.* วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก *h*ttps://mgronline.com/local/detail/9630000108474

พิเชฐ นุ่นโต, ชุติอร ซาวินี, มัทนา ศรีกระจ่าง และชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ. (2561). *เสียงคน เสียงช้างป่า: แนวโน้มการตอบสนองของชุมชนต่อการจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2563). *แผนแก้ปัญหาช้างป่าออกพื้นที่ เขาอ่างฤาไน กับแนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนของคนกับช้างป่า.* วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.seub.or.th/bloging/work/แผนแก้ปัญหาช้างป่า-เขาอ/

วีระพงศ์ โคระวัตร. (2566, 20 พฤษภาคม). หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤาไน. สัมภาษณ์.

วีระพงศ์ โคระวัตร. (2566, 25 พฤษภาคม). หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤาไน. สัมภาษณ์.

สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). *รายงานผลการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก: พื้นที่จังหวัด.* วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://chumchon.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/106/2021/09รายงานผลการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป_compressed.pdf

สำนักบริหารงานกลาง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2566). *'ช้างไทยแนวโน้มเพิ่มขึ้น' กรมอุทยานฯ เผยยุทธศาสตร์แก้ปัญหาคนกับช้างป่าอย่างยั่งยืน*. วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก http://news.dnp.go.th/news/23197

สิบเอกอภิณพ มังกรแก้ว. (2566, 19 พฤษภาคม). พัฒนาการอำเภอบ่อทอง. สัมภาษณ์.

องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง. (ม.ป.ป.). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน.* วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.seub.or.th/bloging/news

อติราช เกิดทอง, ภูวดล บัวบางพู และพิฎา สมมา. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการลดปัญหาช้างป่าบุกรุกทำลายพื้นที่เกษตร ตำบลทับช้าง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 14*, 33-41.

Human Elephant. (2564). *สถิติคนกับช้างบาดเจ็บและเสียชีวิต พ.ศ. 2564*. (2564). วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://humanelephantvoices.org/elephant/thailand-human-elephant-conflict-2021

ภาษาอังกฤษ

Desai, A. A., & Riddle, H. S. (2558). *Human-Elephant Conflict in Asia. U.S. Fish and Wildlife Service and Asian Elephant Support.* Retrieved May 19, 2024, from https://www.fws.gov/international/pdf/Human-Elephant-Conflict-in-Asia-June2015.pdf

McConkey, K., Nathalang, A., Brockelman, W., Saralamba, C., Santon, J., Matmoon, U., Somnuk, R., & Srinoppawan, K. (2018). Different megafauna vary in their seed dispersal effectiveness of the megafaunal fruit Platymitra macrocarpa (Annonaceae). *PLoS ONE, 13*(7), e0198960.

Shaffer, L. J., Khadka, K. K., Van Den Hoek, J., & Naithani, K. J. (2019). Human-elephant conflict: A review of current management strategies and future directions. *Frontiers in Ecology and Evolution, 6,* 235.

Sukumar, R. (2549). A brief review of the status, distribution and biology of wild Asian elephants Elephas maximus. *Int. Zoo. Yearbook. 2006, 40*, 1-8.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

Legal Problems Regarding the Prevention and Suppression of Technological Crimes

ประทีป ทับอัตตานนท์ (Pratheep Tabatanon)[1]
ศุนงค์นุช ศรีวิพันธ์ (Sunongnut Sriwiphan)[2]
[1]รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร., ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลจังหวัดปทุมธานี
Associate Professor (Senior) Dr., Senior Judge in Pathum Thani Provincial Court
[2]ดร., ทนายความ
Dr., Lawyer
E-mail: pra2499@gmail.com

Received: 17 January 2025
Revised: 21 May 2025
Accepted: 22 May 2025

บทคัดย่อ

จากพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ได้บัญญัติลักษณะการกระทำความผิดฐานการเปิดบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และกำหนดฐานความผิดทางอาญาสำหรับผู้ที่กระทำเป็นธุระจัดหา โฆษณา ไขข่าว เพื่อให้มีการซื้อขาย ให้เช่า ยืม บัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือความผิดอื่นใด และผู้ที่กระทำเป็นธุระจัดหา โฆษณา ไขข่าว เพื่อให้มีการซื้อขาย หมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ แต่บทบัญญัติดังกล่าวมิได้แก้ปัญหาการกระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิผล

จากผลการวิจัยพบว่า ผลจากการที่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงการลงโทษผู้จ้าง วาน ใช้ ให้ผู้อื่นเปิดหรือยินยอมให้ผู้อื่นใช้ซึ่งบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ ยังผลให้ยังมีผู้จ้าง วาน ใช้ ในกรณีดังกล่าวต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 ที่ต้องระวางโทษเท่ากับผู้กระทำผิด ซึ่งมีโทษตามมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทาง

เทคโนโลยี พ.ศ. 2566 เพียงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเท่านั้น ทั้งที่เครื่องมือสำคัญในการกระทำอาชญากรรมทางเทคโนโลยี นี้คือบัญชีเงินฝากธนาคารฯ ที่รองรับการโอนเงินของเหยื่ออาชญากรรม และกรณีที่มีการครอบครองบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือหมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ของผู้อื่น โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ยังไม่มีบทบัญญัติในการกำหนดเป็นความรับผิดทางอาญา โดยทั้งบัญชีเงินฝาก ฯ หรือหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนในชื่อของผู้อื่นต่างเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบอาชญากรรมทางเทคโนโลยี รวมทั้งการมีไว้เพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายซึ่งบัญชีเงินฝากฯ หรือหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ดังกล่าว ยังไม่มีบทบัญญัติกำหนดความรับผิดทางอาญาเช่นกัน และเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ความผิดในส่วนการมีไว้เพื่อจำหน่าย ควรมีข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อยับยั้งและเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

ดังนั้น จึงควรแก้ไข เพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ในส่วนกำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้จ้าง วาน ใช้ให้ผู้อื่นเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์โดยมิชอบ ความผิดฐานครอบครองบัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ โดยมิชอบ และฐานจำหน่ายซึ่งบัญชีเงินฝาก ฯ หรือหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น ทั้งกำหนดข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมายในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำในส่วนการครอบครองเพื่อจำหน่ายด้วย รวมทั้งความผิดฐานจำหน่ายบัญชีเงินฝาก ฯ หรือหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น

คำสำคัญ: อาชญากรรมทางเทคโนโลยี, บัญชีเงินฝากธนาคาร, เลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่, ครอบครอง, จำหน่าย

Abstract

According to Emergency Decree on Measures for the Prevention and Suppression of Technological Crimes, B.E. 2566 (2023), the nature of the offense of deposit account, electronic cards or electronic money accounts for others to use in committing offenses related to technological crimes and determine criminal grounds for those who engage in the business of procuring, advertising, or disclosing news in order to trade, rent, borrow, or deposit account, electronic cards or electronic money for use in committing offenses related to technological crimes or any other offenses, and those who engage in the business of procuring, advertising, or disseminating news for trading telephone number for a mobile phone

service whose user has already been registered in the name of a particular person but cannot be identified. However, the provision does not effectively solve the problem of technological crimes.

According to the results of the research, the result of the provision does not cover the punishment of employers. Allowing others to open or consent to others to use the deposit account, electronic cards In such cases, they are still liable under Section 84 of the Criminal Code, which is subject to the same penalty as the offender, which is punishable under Article 9 of Emergency Decree on Measures for the Prevention and Suppression of Technological Crimes, B.E. 2566 (2023). Only not more than three years, or a fine of not more than 300,000 baht, or both. Although the important tool in committing technological crimes is the bank account that supports the transfer of money by crime victims. And in the case of possession of a deposit account electronic cards, electronic money account or a telephone number for a mobile phone service that is registered as a subscriber in the name of a person. There is no provision to determine criminal liability, as both the deposit account or the mobile phone number registered in the name of another person are important tools in the commission of technological crimes, including the purpose of selling or distributing the deposit account or the mobile phone number. There is also no provision to determine criminal liability, and for the sake of proving guilt in the part of possession for sale, there should be an assumption in the law, both for the deterrence and for the sake of preventing and suppressing technological crimes.

Therefore, the provisions of Emergency Decree on Measures for the Prevention and Suppression of Technological Crimes, B.E. 2566 (2023) should be amended and supplemented. In terms of determining criminal liability for employers, Wan used it to allow others to open bank accounts, electronic cards, electronic money account for others to misuse offenses of possession of electronic cards, electronic money accounts, and telephone number for a mobile phone service whose user has already been registered in the name of a particular person but cannot be identified. However, it is not possible to identify the user illegally and the basis for disposing of the deposit account or the mobile phone number of another person, as well as the presumption in the law to prove the guilt of the perpetrator in the possession for sale. Including the offense of disposing of a deposit account or the mobile phone number of another person.

Keywords: Technology Crimes/ Bank Accounts/ Mobile Phone Numbers/ Possession/ Distribution

บทนำ

อาชญากรรมทางเทคโนโลยี คือ การกระทำความผิดทางกฎหมายโดยใช้คอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดความเสียหาย และ/หรือแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวโดย

มิชอบด้วยกฎหมาย และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนจำนวนมาก อาชญากรรมทางไซเบอร์สามารถเกิดขึ้นในหลายรูปแบบ อาทิ การโจมตีระบบคอมพิวเตอร์ การทำลาย แก้ไข ขโมยข้อมูล โดยเฉพาะการหลอกลวงให้เสียทรัพย์ จากสถิติการรับแจ้งความออนไลน์ คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จากวันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2567 พบว่า มีการแจ้งความผ่านระบบแจ้งความออนไลน์ทั้งหมด 575,507 ครั้ง มีมูลค่าความเสียหายรวมกว่า 65,715 ล้านบาท เฉลี่ยความเสียหายวันละกว่า 80 ล้านบาท (ไทยพีบีเอส, 2567) โดยการกระทำผิดดังกล่าวมีเครื่องมือสำคัญสองประการ คือ บัญชีธนาคารที่เปิดไว้เพื่อรับการโอนเงินจากเหยื่อที่เกิดจากการฉ้อโกงที่เป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่ (วิกิพีเดีย, 2567) ที่ใช้ติดต่อกับเหยื่อทางโทรศัพท์ ดังนั้น รัฐจึงได้ตราพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 (2566, หน้า 1) เพื่อกำหนดฐานความผิดทางอาญาและควบคุมมิให้มีการเปิดบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (มาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566) แต่หากพิจารณาจากสาระสำคัญในมาตรา 9 แล้วจะเห็นว่า ได้กำหนดฐานความผิดเฉพาะผู้เปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือยินยอมให้ผู้อื่นใช้เลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่เท่านั้น มิได้ครอบคลุมไปถึงผู้จ้าง วาน ใช้ ให้มีการเปิดบัญชีเงินฝาก แม้จะมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 กำหนดให้ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการก็ตาม แต่ในกรณีลักษณะความผิดนี้ การเป็นผู้จ้าง วาน ใช้ ให้มีการเปิดบัญชีเงินฝาก น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมมากกว่าผู้รับจ้างเปิดบัญชีเงินฝาก ด้วยเหตุว่า หากไม่ปรากฏบัญชีเงินฝาก ฯ ดังกล่าว ผู้กระทำผิดในเรื่องอาชญากรรมทางเทคโนโลยีก็ไม่สามารถกระทำผิดได้เลย ทั้งในพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ก็มิได้บัญญัติในลักษณะดังกล่าวไว้ ดังนั้น จึงควรกำหนดเป็นฐานความผิดเฉพาะ ส่วนตามมาตรา 10 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในเรื่องของผู้ที่เป็นธุระจัดหา เพื่อให้มีการซื้อขาย ให้เช่า ให้ยืมบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และตามมาตรา 11 เป็นบทบัญญัติในเรื่องของผู้ที่เป็นธุระจัดหา เพื่อให้มีการซื้อขายเลขหมายโทรศัพท์สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีการลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่ง และนำไปใช้โดยไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ โดยทั้งสองมาตรานี้ ผู้ยกร่างประสงค์ในการลงโทษผู้ที่เป็นธุระจัดหาเท่านั้น มิได้ครอบคลุมถึงผู้ครอบครองบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่นโดยมิชอบ และผู้ที่ครอบครองเลขหมายโทรศัพท์สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่นหรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนในนามของผู้อื่นโดยมิชอบ แม้ข้อเท็จจริงในคดีอาจฟังได้ว่าผู้ที่ครอบครองดังกล่าวเป็นผู้สนับสนุนการกระทำผิดในอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่ต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 ที่ต้องกำหนดระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้นก็ตาม โดยการมีบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่น หรือการมีซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับ

บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่นเพื่อลงมือกระทำความผิดฐานหนึ่ง อาจเป็นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดในตัวเองอีกฐานหนึ่ง (delits speciaux, delits sui generis) และหากพิจารณาถึงคุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgueter) ที่หมายถึงประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองหรืออาจหมายถึง สภาวะที่พึงปรารถนาในทางสังคมที่กฎหมายต้องการประกันจากการล่วงละเมิด การป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมต้องจัดการมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ทั้งตามหลักอันตรายของมิลล์ หรือหลัก Harm Principle (ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, 2564, หน้า 26) หลัก Offense Principle (ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, 2564, หน้า 27) ได้กำหนดให้สังคมมีอำนาจในการยับยั้งการกระทำที่เป็นภัยต่อสังคม และจากหลัก “วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการนิติบัญญัติทางอาญาสารบัญญัติ” ของเฮอร์เบิรต์ แอล แพ็กเกอร์ (อ้างถึงใน ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม2564, หน้า 22) ก็สนับสนุนในการกำหนดพฤติการณ์ใดให้เป็นความผิดทางอาญา หากพฤติกรรมนั้นได้รบกวนความสงบสุขของสังคม ทั้งจากทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory) (ชยพล ฉัตรชัยเดช, พล.ต.ต., ม.ป.ป.) ที่ใช้ป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาที่กำหนดโครงสร้างความสำเร็จของอาชญากรรมว่า ต้องมีผู้กระทำผิด เหยื่อ และโอกาสในการกระทำผิด หากปิดโอกาสในการกระทำผิดเสียแล้ว อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้น ทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948 หรือ UDHR) (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2567) ได้สนับสนุนใน “การกำหนดโทษทางอาญา เป็นการทำเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีและสวัสดิการในสังคมประชาธิปไตย การกำหนดโทษอาญาจึงทำได้เฉพาะในกรณีที่เป็นการกระทำที่รบกวนความสงบสุขของผู้คนในสังคมเท่านั้น ดังนั้น รัฐจึงควรกำหนดเป็นฐานความผิดเฉพาะกรณีการครอบครองบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือการครอบครองซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อป้องกันการกระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ซึ่งการบัญญัติลักษณะการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญาก็เป็นไปตามแนวคิดของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 (2562, หน้า 1) และข้อ 1 และข้อ 2 แห่งคำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่อง การกำหนดโทษอาญาในกฎหมาย

ส่วนการครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายซึ่งบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ หรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่น ตามพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ก็มิได้บัญญัติให้เป็นความผิดไว้ ทั้งที่องค์ประกอบสำคัญในการกระทำผิดในอาชญากรรมทางเทคโนโลยีนี้ ต้องอาศัยบัญชีเงินฝากธนาคารและซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระทำผิด ตามมาตรา 10 และมาตรา 11 มุ่งลงโทษเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่เป็น

นายหน้าชี้ช่อง เป็นธุระจัดหา โฆษณา ไขข่าวเพื่อให้มีการซื้อขายเท่านั้น ซึ่งผู้จำหน่ายนี้ไม่ใช่ผู้ชี้ช่องหรือเป็นธุระจัดหาให้มีการซื้อขาย จึงทำให้มาตรการในการปิดช่องทางในการประกอบอาชญากรรมทางเทคโนโลยีนี้มีข้อบกพร่อง เป็นเหตุให้การป้องกันและปราบปรามไม่มีประสิทธิผล

อนึ่ง การแสวงหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ ต้องอาศัยพยานหลักฐานที่ผู้นั้นได้กระทำลงไป ซึ่งหมายความว่า ต้องรอให้ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดเสียก่อน ดังนั้น จากแนวคิดการป้องกันอาชญากรรม 25 แบบของ Cornish & Clarke (สถาบันอาชญาวิทยา เครือรัฐออสเตรเลีย, 2546) ได้แก่ ระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ อันจะนำไปสู่การลดโอกาสในการประกอบอาชญากรรม และแนวคิดของ Brantingham & Faust (1976) ได้อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบแนวคิดการป้องกันอาชญากรรม 3 ระดับ ระดับปฐมภูมิ (Primary Prevention) ได้แก่ การระบุปัจจัยในสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ และสังคมที่อาจส่งผลให้เกิดโอกาสในการประกอบอาชญากรรม และทำการปรับแก้หรือยับยั้งเหตุปัจจัยนั้นไม่ให้เกิดขึ้น ระดับทุติยภูมิ (Secondary Prevention) ได้แก่ การป้องกันอาชญากรรมด้วยการตรวจจับแนวโน้มของบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมและกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลเหล่านั้นกระทำความผิดในสภาพแวดล้อมหรือสังคม และระดับตติยภูมิ (Tertiary Prevention) ได้แก่ การปราบปรามผู้กระทำความผิดด้วยการดำเนินคดีและการลงโทษ ตลอดจนการบำบัดฟื้นฟูพฤตินิสัย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำในอนาคต ทั้งการกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย (วีรพล ตั้งสุวรรณ, ม.ป.ป.) ที่หมายถึงกรณีที่มีกฎหมายกำหนดว่าเมื่อมีข้อเท็จจริงที่เป็นพื้นฐาน (basic facts) เกิดขึ้นให้สันนิษฐานว่ามีข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้น (presumed facts) โดยข้อสันนิษฐานตามกฎหมายนั้นอาจแบ่งออกเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (irrebuttable presumption) ซึ่งจำเลยไม่มีสิทธิโต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นนอกจากที่กฎหมายสันนิษฐานเอาไว้ได้ และข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (rebuttable presumption) ที่มีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปให้แก่จำเลยในคดีอาญา โดยจำเลยอาจโต้แย้งได้ โดยไม่ขัดกับหลักสันนิษฐานทั่วไปในคดีอาญาที่ระบุว่าบุคคลจะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง จึงเกิดแนวคิดในการกำหนดข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือการมีซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่นไว้ในจำนวนเกินกว่าหนึ่งฉบับหรือหนึ่งชิ้นโดยมิชอบ เป็นความผิด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่ไม่เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด เพื่อเป็นมาตรการที่ใช้ระงับยับยั้งการกระทำความผิดที่อาจขยายตัวเป็นความผิดเต็มรูปแบบได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีตามพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ที่มิได้บัญญัติความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับผู้จ้าง วาน ใช้ให้ผู้อื่นเปิดบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และฐานการครอบครองเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายบัญชีเงินฝากฯ และหมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ ทั้งที่บัญชีเงินฝากฯและหมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นอุปกรณ์สำคัญที่อาชญากรใช้ประกอบในการกระทำผิด

2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย

3. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในส่วนการจ้างวาน ใช้ให้ผู้อื่นเปิดบัญชีเงินฝาก ฯ และการใช้หมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ การครองครอง การจำหน่ายวัตถุทั้งสอง รวมถึงการกำหนดข้อสันนิษฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองวัตถุทั้งสองว่าเป็นการครอบครองเพื่อจำหน่าย

4. เพื่อได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเป็นการเสนอร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมให้พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566

กรอบแนวคิดและสมมติฐานของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย เป็นการกำหนดแนวคิดในเรื่องการประกอบอาชญากรรมทางเทคโนโลยีตามพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ว่ามีอุปกรณ์หรือเครื่องมือสำคัญในการประกอบอาชญากรรมคือ บัญชีเงินฝากฯ ของผู้อื่นและหมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น หากมีการกำหนดฐานความผิดในเรื่องการจ้าง วาน ใช้ให้ผู้อื่นดำเนินการเปิดบัญชีเงินฝากฯ หรือการให้ใช้ซึ่งหมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ แต่กฎหมายดังกล่าวมิได้บัญญัติในเรื่องความรับผิดทางอาญาในเรื่องดังกล่าว แม้ในประมวลกฎหมายอาญาจะมีบทบัญญัติในเรื่อง ผู้จ้าง วาน ใช้ให้ผู้อื่นกระทำผิดไว้ก็ตาม แต่กรณีนี้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมจำนวนมาก รวมทั้งการครอบครอง การครอบครองเพื่อจำหน่าย และการจำหน่ายวัตถุทั้งสองประเภทแต่อย่างใด รวมทั้งการกำหนดข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมายว่าการครอบครองวัตถุทั้งสองประเภทว่าเป็นการครอบครองเพื่อจำหน่าย กรณีนี้จึงไม่อาจยังยั้งการกระทำผิดเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมุติฐานของการวิจัย สืบเนื่องจากพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 มิได้บัญญัติในเรื่องผู้จ้าง วาน ใช้ให้ผู้อื่นเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารฯ ให้เป็นความผิดเฉพาะแยกจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 ทั้งที่ความเสียหายจากการกระทำผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมจำนวนมาก รวมทั้งมิได้กำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับการครอบครอง การครอบครองเพื่อจำหน่าย และการจำหน่ายทั้งบัญชีเงินฝากธนาคารฯ และหมายเลขโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ ทั้งที่วัตถุทั้งสองประเภทเป็นอุปกรณ์สำคัญในการประกอบอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ดังนั้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ในส่วนนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายและการควบคุมอาชญากรรมทางเทคโนโลยีต่อไป

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดหลักอันตรายของมิลล์ หรือหลัก Harm Principle และหลัก Offense Principle ได้กำหนดให้สังคมมีอำนาจในการยับยั้งการกระทำที่เป็นภัยต่อสังคม (ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, 2564, หน้า 26-27) และจากหลัก “วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการนิติบัญญัติทางอาญาสารบัญญัติ” ของเฮอร์เบิรต์ แอล แพ็กเกอร์(Herbert L. Packer) ก็สนับสนุนในการกำหนดพฤติการณ์ใดให้เป็นความผิดทางอาญาหากพฤติกรรมนั้นได้รบกวนความสงบสุขของสังคม (ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, 2564, หน้า 22) ทั้งจากทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory) ที่ใช้ป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาที่กำหนดโครงสร้างความสำเร็จของอาชญากรรมว่า ต้องมีผู้กระทำผิด เหยื่อ และโอกาสในการกระทำผิด หากปิดโอกาสในการกระทำผิดเสียแล้ว อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้น (ชยพล ฉัตรชัยเดช, พล.ต.ต., 2567) ทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948 หรือ UDHR) ได้สนับสนุนใน “การกำหนดโทษทางอาญา เป็นการทำเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีและสวัสดิการในสังคมประชาธิปไตย การกำหนดโทษอาญาจึงทำได้เฉพาะในกรณีที่เป็นการกระทำที่รบกวนความสงบสุขของผู้คนในสังคมเท่านั้น และหากความเสียหายเกิดขึ้นในสังคมในวงกว้าง รัฐก็ควรกำหนดเป็นฐานความผิดทางอาญาได้ ตามแนวคิดของพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 และข้อ 1 และข้อ 2 แห่งคำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย เรื่อง การกำหนดโทษอาญาในกฎหมาย

จากแนวคิดการป้องกันอาชญากรรม 25 แบบของ Cornish & Clarke ได้แก่ ระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ อันจะนำไปสู่การลดโอกาสในการประกอบอาชญากรรม (สถาบันอาชญาวิทยา เครือรัฐออสเตรเลีย, 2567) และแนวคิดของ Brantingham & Faust (1976) ได้อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบแนวคิดการ

ป้องกันอาชญากรรม 3 ระดับ ระดับปฐมภูมิ (Primary Prevention) ได้แก่ การระบุปัจจัยในสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ และสังคมที่อาจส่งผลให้เกิดโอกาสในการประกอบอาชญากรรม และทำการปรับแก้หรือยับยั้งเหตุปัจจัยนั้นไม่ให้เกิดขึ้น ระดับทุติยภูมิ (Secondary Prevention) ได้แก่ การป้องกันอาชญากรรมด้วยการตรวจจับแนวโน้มของบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรรมและกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลเหล่านั้นกระทำความผิดในสภาพแวดล้อมหรือสังคม และระดับตติยภูมิ (Tertiary Prevention) ได้แก่ การปราบปรามผู้กระทำความผิดด้วยการดำเนินคดีและการลงโทษ ตลอดจนการบำบัดฟื้นฟูพฤตินิสัยเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำในอนาคต (Brantingham & Faust, 1976) ทั้งการกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย ที่หมายถึง กรณีที่มีกฎหมายกำหนดว่าเมื่อมีข้อเท็จจริงที่เป็นพื้นฐาน (basic facts) เกิดขึ้นให้สันนิษฐานว่ามีข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้น (presumed facts) โดยข้อสันนิษฐานตามกฎหมายนั้นอาจแบ่งออกเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (irrebuttable presumption)ที่จำเลยนำสืบหักล้างไม่ได้ และข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (rebuttable presumption) ที่จำเลยนำสืบหักล้างได้ (วีรพล ตั้งสุวรรณ, ม.ป.ป., หน้า 5) ทั้งนี้การมีข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดดังกล่าวมีประโยชน์ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย

วิธีการวิจัย

การวิจัยแบบวิจัยเอกสาร(Documentary Research) โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบทกฎหมายต่าง ๆ บทความทางวิชาการในวารสารกฎหมาย ตำราทางกฎหมายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ผลการวิจัย

พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ.2566 มีเจตนารมย์ว่า “โดยที่ปัจจุบันมีการใช้วิธีการทางเทคโนโลยี หลอกลวงประชาชนทั่วไปผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ จนทำให้ประชาชนสูญเสียทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก และผู้หลอกลวงได้โอนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดดังกล่าวนั้นผ่านบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลอื่นต่อไปเป็นทอด ๆ อย่างรวดเร็ว เพื่อปกปิดหรืออำพรางการกระทำความผิด ซึ่งแต่ละวัน ประชาชนผู้สุจริตถูกหลอกลวงจำนวนมากและมีมูลค่าความเสียหายสูงมาก และการหลอกลวงดังกล่าว ซึ่งเป็นการกระทำความผิดได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างและเป็นอันตรายร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ.....” จะเห็นได้ว่า รัฐเล็งเห็นถึงการกระทำอาชญากรรมทางเทคโนโลยีนี้ได้ใช้เครื่องมือสำคัญสองประการ คือ บัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์ที่ติดต่อสื่อสารของผู้กระทำผิดกับเหยื่อ คือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น จึงกำหนดฐานความผิดในส่วนการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ ให้ผู้อื่นนำไปใช้เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ไม่ว่า

จะเป็นรับจ้างหรือไม่ก็ตาม หรือการใช้เลขหมายโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น และการทำตัวเป็นนายหน้าชี้ช่องในการจัดหาบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ เพื่อให้ผู้กระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีนำไปใช้ และการทำตัวเป็นนายหน้าชี้ช่องในการจัดหาหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่ของบุคคลหนึ่ง มาให้ผู้กระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีใช้ โดยการใช้ซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่นี้ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ เพื่อเป็นการระงับยับยั้งการกระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

ตามบทบัญญัติในมาตรา 9 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดเปิดหรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้บัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของตน โดยมิได้มีเจตนาใช้เพื่อตนหรือเพื่อกิจการที่ตนเกี่ยวข้อง หรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้หรือยืมใช้เลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ของตนทั้งนี้ โดยประการที่รู้หรือควรรู้ว่าจะนำไปใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือความผิดทางอาญาอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” โครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามฐานความผิดนี้ คือ ผู้ที่เปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ หรือยินยอมให้ผู้อื่นใช้บัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ โดยเจ้าของบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ ไม่มีเจตนาใช้บัญชีเงินฝาก ฯ ดังกล่าวเพื่อตน รวมถึงการยินยอมให้บุคคลอื่นใช้หรือยืมใช้เลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ของตน โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าจะมีการนำบัญชีเงินฝาก ฯ ดังกล่าวไปใช้ในอาชญากรรม กฎหมายนี้มุ่งประสงค์ลงโทษผู้รับจ้างเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร และการลงโทษผู้ว่าจ้างให้มีการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารก็เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 ที่กำหนดระวางโทษเท่ากับผู้เปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ผลจากการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ ดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญในการกระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เพราะเหยื่อจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จะทำการโอนเงินของตนเข้าในบัญชีเงินฝากธนาคารดังกล่าว หากไม่มีบัญชีเงินฝากธนาคาร การกระทำผิดก็จะไม่สำเร็จ การกำหนดโทษของผู้ว่าจ้างให้มีการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 จึงน่าจะไม่อาจยับยั้งการกระทำผิดดังกล่าวได้ ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือปราบปราม (Deterrence) กำหนดให้การลงโทษเพื่อทำให้ผู้กระทำและผู้อื่นเกรงกลัวผลจากการกระทำผิด และทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันสังคม (Protection of Society) ที่มุ่งเน้นการรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมเป็นการแสดงเจตจำนงร่วมกันของคนในสังคมในข้อที่ว่าแม้จะเป็นการกระทำความผิดระหว่างสมาชิกต่อสมาชิกในสังคมเฉพาะรายก็ตาม ถือว่าเป็นการกระทำความผิดต่อสังคมโดยตรง เมื่อพิจารณาถึงหลักอันตรายของมิลล์ หรือหลัก Harm Principle, หลัก Offense Principle, รวมทั้งหลัก “วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการนิติบัญญัติทางอาญาสารบัญญัติ” ของเฮอร์เบิรต์ แอล แพ็กเกอร์(Herbert L. Packer) ต่างก็สนับสนุนในการกำหนดพฤติการณ์ใดให้เป็นความผิดทางอาญา หากพฤติกรรมนั้นได้รบกวนความสงบสุขของสังคม ดังนั้น จึงควรกำหนดเป็นฐานความผิดเฉพาะแก่ผู้ว่าจ้างให้มีการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร หรือให้ยินยอมให้ผู้นั้นใช้บัญชีเงินฝากธนาคารเพื่อประโยชน์ในอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

แม้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (2542, หน้า 45) มาตรา 5 ที่กำหนดเงื่อนไขความผิดฐานฟอกเงินว่า “ผู้ใด (1) โอน รับโอน หรือเปลี่ยนสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อซุกซ่อนหรือปกปิดแหล่งที่มาของทรัพย์สินนั้น หรือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าก่อน ขณะ หรือหลังการกระทำความผิด มิให้ต้องรับโทษหรือรับโทษน้อยลงในความผิดมูลฐาน หรือ (2) กระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริง การได้มาแหล่งที่ตั้ง การจำหน่าย การโอน การได้สิทธิใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด (3) ได้มา ครอบครอง หรือใช้ทรัพย์สิน โดยรู้ในขณะที่ได้มา ครอบครอง หรือใช้ทรัพย์สินนั้นว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด” ก็ตาม แต่หากผู้นั้นเป็นเพียงผู้จ้าง วาน ใช้ให้ผู้อื่นเปิดบัญชีเงินฝากธนาคารฯ แต่มิได้เข้ามาร่วมในการดำเนินการฟอกเงิน การพิสูจน์ว่าผู้นั้นมีพฤติกรรมเข้าเงื่อนไขในสามประการดังกล่าว ก็เป็นการยากลำบากที่จะนำตัวผู้นั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้

ใน Money Laundering Control Act of 1986, Public Law 99-570 ของสหรัฐอเมริกา ไม่ปรากฏมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปิดบัญชีเงินฝากให้ผู้อื่นใช้ แต่กำหนดเป็นความผิดฐานฟอกเงินสำหรับการกระทำธุรกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนย้ายเงินทุน การโอนเอกสารสิทธิในทรัพย์สินซึ่งครอบคลุมการใช้บัญชีธนาคารเพื่อรับเงิน โอนเงินอันเกี่ยวกับความผิดต่าง ๆ (section 1956) (Laundering of monetary instruments, n.d.) และในสหราชอาณาจักร ไม่ปรากฏมีกฎหมายเฉพาะในการกำหนดความรับผิดทางอาญาในเรื่องการเปิดบัญชีเงินฝากในผู้อื่นใช้เพื่อกระทำผิด มีเพียงกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเท่านั้น ตาม Proceeds of Crime Act 2002 (POCA) ในมาตรา 327 มาตรา 328 (Proceeds of Crime Act, 2002)

ส่วนฐานความผิดในเรื่องการเป็นธุระจัดหาบัญชีเงินฝากธนาคาร เพื่อให้ผู้ใดผู้หนึ่งนำไปใช้ในการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี มาตรา 10 ผู้ใดเป็นธุระจัดหา โฆษณา หรือไขข่าวโดยประการใด ๆ เพื่อให้มีการซื้อ ขาย ให้เช่า หรือให้ยืม บัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือความผิดทางอาญาอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จะเห็นว่าโครงสร้างความผิดตามบทบัญญัตินี้ เป็นเพียงผู้ที่ทำหน้าที่เป็นนายหน้าชี้ช่อง เป็นธุระจัดหาบัญชีเงินฝากธนาคารให้แก่ผู้กระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี การพิสูจน์ความผิดในส่วนนี้ คือ ต้องมีการกระทำในลักษณะ “เป็นธุระจัดหา โฆษณา ไขข่าว” และ “เพื่อให้มีการซื้อ ขาย ให้เช่า ให้ยืม” ส่วนมาตรา 11 ผู้ใดเป็นธุระจัดหา โฆษณา หรือไขข่าวโดยประการใด ๆ เพื่อให้มีการซื้อ หรือขายเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดแล้ว แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ มีโครงสร้างความรับผิดทางอาญาในมาตรานี้ คือ ผู้กระทำผิดเป็นนายหน้าชี้ช่อง เป็นธุระจัดหา โฆษณา ไขข่าว เพื่อให้มีการซื้อขายหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือซิมโทรศัพท์

เคลื่อนที่ของผู้อื่น เพื่อให้ผู้ใดนำไปใช้ โดยไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้ได้ ความผิดทั้งสองมาตรานี้ มีโครงสร้างความรับผิด คือ มีนายหน้าชี้ช่อง ผู้ซื้อ และผู้ขาย ซึ่งรัฐมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษบุคคลที่เป็นธุระจัดหาทำนองเป็นนายหน้า เพื่อให้มีการซื้อขายบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ หรือซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่เท่านั้น แต่รัฐมิได้บัญญัติถึงความรับผิดทางอาญาแก่ผู้ครอบครองบัญชีเงินฝากธนาคารฯ หรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่น ทั้งที่ผู้ครอบครองเป็นบุคคลสำคัญในโครงสร้างการกระทำผิดทางอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ด้วยเหตุจะเป็นผู้นำไปใช้ในการประกอบอาชญากรรม โดยผู้ครอบครองอาจไม่เป็นผู้กระทำผิดทางอาชญากรรมทางเทคโนโลยีก็ได้ แต่เป็นผู้ส่งผ่านให้แก่ผู้กระทำผิด ทั้งผู้ครอบครองมิได้เป็นนายหน้าชี้ช่องตามความหมายในมาตรา 10 และมาตรา 11 รวมทั้งการเป็นผู้จำหน่ายบัญชีเงินฝากธนาคารฯ หรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่ ฯ ให้แก่ผู้กระทำผิดทางอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ก็ไม่ปรากฏบทบัญญัติในการกำหนดความรับผิดทางอาญา แม้ตามประมวลกฎหมายอาญา ในภาค 2 ความผิด ลักษณะ 7 ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง หมวด 4 ความผิดเกี่ยวกับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ มาตรา 269/5 และมาตรา 269/6 ได้บัญญัติความผิดเกี่ยวกับการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่นโดยมิชอบ และมีไว้เพื่อนำออกใช้โดยมิชอบก็ตาม แต่จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นลักษณะความผิดทั่วไปเกี่ยวกับความผิดในการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่นเท่านั้น ซึ่งมีความแตกต่างไปจากลักษณะการกระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมในวงกว้าง โดยควรกำหนดคำนิยามคำว่า “การจำหน่าย” ให้รวมถึงการครอบครองเพื่อจำหน่ายด้วย เพื่อให้ครอบคลุมถึงการครอบครองให้มีขอบเขตกว้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ทำนองเดียวกับคำนิยามในประมวลกฎหมายยาเสพติด และเมื่อพิจารณาจากหลัก Harm Principle, หลัก Offense Principle ที่สนับสนุนในการสังคมกำหนดเงื่อนไขในการป้องกันจากภัยอันตรายที่เกิดจากสมาชิกของสังคม จึงสมควรกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา

อนึ่งการครอบครองเพื่อจำหน่าย เป็นขั้นตอนของผู้กระทำที่มีบัญชีเงินฝากธนาคารฯ หรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่นไว้เพื่อจำหน่าย ขั้นตอนนี้ หากยังไม่มีการจำหน่ายก็จะเป็นเพียงความผิดฐานครอบครองโดยมิชอบเท่านั้น ทั้งที่ผู้กระทำมีเจตนาที่ร้ายแรงกว่าการครอบครองด้วยเหตุว่าการครอบครองวัตถุดังกล่าวก็เป็นไปเพื่อตนเองเท่านั้น แต่การจำหน่ายให้ผู้อื่น ผู้กระทำประสงค์เพียงผลประโยชน์ที่เกิดจากการจำหน่ายโดยไม่สนใจว่าผู้ซื้อจะทำอย่างไรกับวัตถุนั้น ย่อมก่อให้เกิดภัยอันตรายมากกว่าการครอบครองเพื่อตนเอง แต่การพิสูจน์ว่าผู้นั้นมีไว้เพื่อจำหน่ายทั้งที่ยังมิได้จำหน่ายนี้ย่อมเป็นอุปสรรคในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ ดังนั้น การออกแบบในกระบวนการยุติธรรมในส่วนการแสวงหาพยานหลักฐาน จะเป็นการกำหนด “ข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมาย” เพื่อให้โจทก์พิสูจน์ข้อเท็จจริงเพียงเข้าข้อสันนิษฐาน ทำให้จำเลยมีภาระการพิสูจน์ในคดี ทำนองการกำหนดข้อสันนิษฐานในพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 มาตรา 6 ผู้ใดอยู่ในวงการเล่นอันขัดต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือ

ขัดต่อข้อความในกฎกระทรวง หรือ ใบอนุญาตซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเล่นด้วย เว้นแต่ผู้ซึ่งเพียงแต่ดูการเล่นในงานรื่นเริง สาธารณะ หรือในงานนักขัตตฤกษ์ หรือในที่สาธารณสถาน หรือประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 269/9 การมีหนังสือเดินทางปลอมตามมาตรา 269/8 จำนวนตั้งแต่สองฉบับขึ้นไป ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีไว้เพื่อจำหน่ายหรือการมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 ในปริมาณเล็กน้อยซึ่งไม่เกินปริมาณที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขกำหนดในกฎกระทรวงให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ มาตรา 107 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติดและกฎกระทรวงกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ที่ให้สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ พ.ศ. 2567

ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย (Presumption of law) หมายถึง กรณีที่มีกฎหมายกำหนดว่าเมื่อมีข้อเท็จจริงที่เป็นพื้นฐาน (basic facts) เกิดขึ้นให้สันนิษฐานว่ามีข้อเท็จจริงอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้น (presumed facts) โดยข้อสันนิษฐานตามกฎหมายนั้นอาจแบ่งออกเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (irrebuttable presumption) ซึ่งจำเลยไม่มีสิทธิโต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นนอกจากที่กฎหมายสันนิษฐานเอาไว้ได้เลย และข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (rebuttable presumption) ซึ่งมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปให้แก่จำเลยในคดีอาญา (เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย, 2556) แม้ว่ามีข้อสันนิษฐานในคดีอาญาว่า ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด แต่แนวคิดการกำหนดข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมายก็ไม่ขัดแย้งกับข้อสันนิษฐานทางอาญา ด้วยเหตุว่าโจทก์ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยอยู่ในสถานการณ์ตามที่ข้อสันนิษฐานข้อกฎหมายกำหนด และข้อสันนิษฐานนี้ก็ไม่เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด หมายความว่า จำเลยนำสืบหักล้างได้ (คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่ ต 2/2494 ลงวันที่ 4 มกราคม 2494 วินิจฉัยว่า มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 15/2566 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2566 วินิจฉัยว่าข้อสันนิษฐานในส่วนจำนวนยาเสพติดให้โทษที่จำเลยครอบครองเป็นข้อสันนิษฐานข้อกฎหมายที่ไม่เด็ดขาด ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ) ผู้กระทำผิดมีการครอบครองบัญชีเงินฝากธนาคารหรือซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่นไว้ส่วนหนึ่ง หากพบว่าผู้นั้นได้ครอบครองบัญชีเงินฝากธนาคารหรือซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่นโดยมิชอบ แต่มีเจตนาในการจำหน่าย หากพิจารณาถึงหลักอันตรายของมิลล์ หรือ หลัก Harm Principle โดยจอห์น สจ๊วต มิลล์(John Stuart Mill) เชื่อว่า การจำกัดอิสรภาพของผู้คนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สมควรจะกระทำ แต่ก็ไม่ใช่ว่าให้อิสรภาพแก่มนุษย์ทุกคนอย่างไร้ขีดจำกัดอิสรภาพในบางเรื่องสามารถที่จะถูกจำกัดได้โดยเขามีความเห็นว่า “วัตถุประสงค์เพียงประการเดียวซึ่งการใช้อำนาจนั้นจะมีการดำเนินการอย่างเต็มรูปแบบด้วยความชอบธรรมเหนือสมาชิกในสังคมที่มีความเจริญแล้วก็คือเพื่อเป็นการป้องกันภยันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น” และหลัก Offense Principle โดยโจเอล ไฟน์เบิร์ก(Joel Feinberg) ได้ให้เหตุผลว่า “ในการจะกำหนดว่า การกระทำใดเป็นความผิดอาญานั้นควรจะเป็นวิธีที่จำเป็นและมีประสิทธิภาพที่จะป้องกันความผิดที่ร้ายแรงกับผู้อื่น” ทั้งเหตุที่กฎหมายบัญญัติข้อสันนิษฐานตาม

กฎหมายขึ้นมาเป็นข้อยกเว้นของการกำหนดภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาโดยทั่วไปนั้น อาจสรุปได้ว่า เพื่อช่วยเสริมนโยบายปราบปรามอาชญากรรมบางประเภทของรัฐ เนื่องจากรัฐซึ่งเป็นฝ่ายโจทก์ต้องพิสูจน์องค์ประกอบความผิดให้ครบถ้วนและพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ จนปราศจากความสงสัยตามสมควร มาตรฐานการพิสูจน์เช่นนี้ ใช้กับคดีอาญาทุกคดี ทั้งนี้เพื่อคุ้มกันคนบริสุทธิ์ไม่ให้ถูกลงโทษ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้เจ้าหน้าที่ในกระบวนยุติธรรมต้องทำงานหนักในการรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอ และน่าเชื่อถือพอที่ศาลจะลงโทษได้ ซึ่งในคดีบางประเภท อาจจะหาพยานหลักฐานได้ยาก ทำให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการลงโทษตามกฎหมาย วิธีการแก้ไขของฝ่ายรัฐ คือ ลดมาตรฐานการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในความผิดบางประเภทลง ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งวิธีการลดมาตรฐานการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ง่ายที่สุดก็คือ การออกกฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน ซึ่งมักเป็นองค์ประกอบความผิดที่หาพยานหลักฐานยาก (วีรพล ตั้งสุวรรณ, ม.ป.ป.)

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

จากพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 มาตรา 9 รัฐมิได้บัญญัติฐานความผิดของผู้จ้าง วาน ใช้ ในการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือรับเอาไว้ซึ่งบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ ของผู้อื่นโดย มิชอบ ทั้งที่บัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับโอนเงินจากเหยื่อที่เกิดจากการฉ้อโกงอันเป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยี คงมีเพียงบทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 ที่กำหนดความรับผิดอาญาของผู้จ้าง วาน ใช้ เท่านั้น ทั้งที่การรับเอาบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ เป็นจุดสำคัญในการกระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีนี้ ส่วนการครอบครองบัญชีเงินฝากธนาคารฯของผู้อื่นหรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่น ก็ไม่มีบทบัญญัติให้ผู้กระทำต้องรับผิดทางอาญา ทั้งการจำหน่ายวัตถุทั้งสองประเภทก็ไม่มีบทบัญญัติในการกำหนดความรับผิดทางอาญาเช่นเดียวกัน โดยควรให้กำหนดคำนิยามคำว่า “การจำหน่าย” ให้หมายความรวมถึงการครอบครองเพื่อจำหน่ายด้วย ซึ่งบัญชีเงินฝากธนาคาร ฯ ของผู้อื่น หรือซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสารของผู้กระทำอาชญากรรมทางเทคโนโลยีกับเหยื่ออาชญากรรม และจำเป็นต่อการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ความรับผิดของผู้ครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งวัตถุทั้งสองประเภทนี้จำต้องมีข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมาย

การที่รัฐมิได้บัญญัติความรับผิดของผู้จ้าง วาน ใช้ ให้ผู้อื่นทำการบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือการเป็นผู้ครอบครอง ซึ่งบัญชีเงินฝากธนาคาร บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่น หรือซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือเลขหมายโทรศัพท์

สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใด เป็นความผิดเฉพาะ ทำให้การกระทำอาชญากรรมทางเทคโนโลยีไม่อาจถูกควบคุม หรือระงับยับยั้งได้อย่างมีประสิทธิผล รวมทั้งมิได้บัญญัติความรับผิดฐานเป็นผู้ครอบครองบัญชีเงินฝากธนาคารฯของผู้อื่น หรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่น โดยมิชอบ ทั้งมิได้บัญญัติความผิดฐานเป็นผู้จำหน่ายวัตถุทั้งสองประเภท ทำให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีไม่มีประสิทธิผล และรัฐควรกำหนดข้อสันนิษฐานในข้อกฎหมายในการพิสูจน์ความผิดฐานการครองครองเพื่อจำหน่ายไว้ด้วยเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ดังนี้

1) ในส่วนคำนิยาม จากมาตรา 3 ให้แก้ไขเพิ่มเติม ระหว่างคำนิยามคำว่า “อาชญากรรมทางเทคโนโลยี” และ “สถาบันการเงิน” ดังนี้

“ซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่” หมายถึง แผงวงจรรวมสำหรับบันทึกเลขประจำตัวสากลสำหรับผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (International Mobile Subscriber Identity; IMSI) รหัสใช้เฉพาะตัว (Personal Identification Number; PIN) รหัสปลดล็อกรหัสใช้เฉพาะตัว (Personal Unblocking Key; PUK) ข้อมูลเข้ารหัสตามความจำเป็นสำหรับอนุญาตให้ผู้ขอรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (รวมถึงคอมพิวเตอร์ที่มีคุณสมบัติทำงานอย่างเดียวกัน) รับบริการตามสิทธิ์ของตน

“จำหน่าย” หมายความว่า ขาย แลกเปลี่ยน จ่าย แจก หรือให้โดยมีสิ่งตอบแทน หรือผลประโยชน์อย่างอื่น และให้หมายความรวมถึงครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย

2) ในส่วนการเป็นผู้จ้าง วาน ใช้ ให้ผู้อื่นเปิดบัญชีเงินฝาก ฯ จาก มาตรา 9 ความว่า “ผู้ใดเปิดหรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้บัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของตน โดยมิได้มีเจตนาใช้เพื่อตนหรือเพื่อกิจการที่ตนเกี่ยวข้อง หรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้หรือยืมใช้เลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ของตน ทั้งนี้ โดยประการที่รู้หรือควรรู้ว่าจะนำไปใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรือความผิดทางอาญาอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เพิ่มเป็นวรรคสอง คือ

ผู้ใดเป็นผู้จ้าง วาน ใช้ ให้ผู้อื่นเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร ตามวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) ในส่วนการเป็นผู้ครอบครองบัญชีเงินฝาก ฯ หรือซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น เพิ่มเป็นมาตรา 11/1 ว่า

ผู้ใดครอบครองบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือครอบครองซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการ

โทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่นโดยมิชอบ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสามปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

4) ในส่วนเป็นผู้จำหน่ายบัญชีเงินฝาก หรือซิมโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้อื่น เพิ่มเป็นมาตรา 11/2 ว่า

ผู้ใดจำหน่ายบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่น หรือซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การมีบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของผู้อื่น ตั้งแต่หนึ่งฉบับขึ้นไป หรือการมีซิมการ์ดโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดของผู้อื่น ตั้งแต่หนึ่งชิ้นหรือหนึ่งหมายเลขโทรศัพท์ขึ้นไป ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นกระทำผิดตามวรรคหนึ่ง

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

การสร้างฐานความผิดเกี่ยวกับการครอบครองบัญชีม้า และซิมม้า รวมทั้งความผิดฐานจำหน่ายวัตถุทั้งสองประเภทและการตั้งข้อสันนิษฐานข้อกฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองเพื่อจำหน่าย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย. (2556). *ผลกระทบทางอ้อมของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2556 และ 12/2555 ต่อความชอบธรรมของข้อสันนิษฐานตามสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ (factual presumption) ในคดีอาญา*. วันที่ค้นข้อมูล 30 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https http://public-law.net/publaw/printPublaw.aspx?ID=1863

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ที่ ต 2/2494 ลงวันที่ 4 มกราคม 2494.

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 15/2566 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2566.

ไทยพีบีเอส. (2567). *เผยสถิติอาชญากรรมไซเบอร์ ผู้เสียหายส่วนใหญ่ เป็นหญิงวัยทำงาน*. วันที่ค้นข้อมูล 27 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.thaipbs.or.th/news/content/342472

พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562. (2562, 31 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 72 ก. หน้า 1.

พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566. (2566, 16, มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 140 ตอนที่ 18 ก. หน้า 1.

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542. (2542, 21 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 29 ก. หน้า 45.

วิกิพีเดีย. (2567). *ซิมการ์ด*. วันที่ค้นข้อมูล 28 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%8B%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%94

วีรพล ตั้งสุวรรณ. (ม.ป.ป.). “การใช้ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดียาเสพติดภายใต้หลักนิติธรรม” จากเอกสารวิชาการส่วนบุคคล. ใน *การอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3*. วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม. (2564). *หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศเพื่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ชยพล ฉัตรชัยเดช, พล.ต.ต. (ม.ป.ป.). *ในทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม*. วันที่ค้นข้อมูล 31 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก chrome-extension://efaid nbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.khunthalae.org/ wpcontent/uploads/2024/03/O8_2_1%E0%B8%AA%E0%B8% B2%E0%B8%A1% E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล. (2567). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. วันที่ค้นข้อมูล 31 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/

ภาษาอังกฤษ

Crime reduction or prevention: is there a difference?, (2567). *สถาบันอาชญาวิทยา เครือรัฐออสเตรเลีย*. วันที่ค้นข้อมูล 27 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.aic.gov.au/publications/crm/crm2

Brantingham, P. J., & Faust, F. L. (1976). A conceptual model of crime prevention. *Crime & Delinquency, 22*(3), 284-296. Retrieved December 27, 2024, from https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/001112877602200302

Laundering of monetary instruments. (n.d.). Retrieved December 30, 2024, from chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg 3207.pdf

Proceeds of Crime Act. (2002). *Section 327.* Retrieved December 30, 2024, from https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/29/section/327

Proceeds of Crime Act. (2002). *Section 328.* Retrieved December 30, 2024, from https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/29/section/328

การวิเคราะห์นโยบายและมาตรการการจัดการเร่งด่วนฉุกเฉินกรณีเกิดอุบัติภัยทางทะเลแหลมฉบัง*

Public Policy on Disaster Management of Marine Transportation in the Laem Chabang Sea Area

ธเนศร์ เจริญไชย (Thanes Charoenchai)[1]
อนุรัตน์ อนันทนาธร (Anurat Anantanatorn)[2]
[1]นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Doctor of Philosophy Program in Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law, Burapha University
[2]รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Assoc.Prof. Dr., Faculty of Faculty of Political Science and Law, Burapha University
E-mail: loveikoi@hotmail.com, anurat@go.buu.ac.th

Received: 29 April 2025
Revised: 2 June 2025
Accepted: 4 June 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ วิเคราะห์นโยบายและมาตรการการจัดการเร่งด่วนกรณีเกิดอุบัติภัยทางทะเลแหลมฉบัง ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บและข้อมูลจากเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิชาการ งานวิจัย และรายงานข่าวจากสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ ผู้แทนชุมชน ผู้แทนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน วิเคราะห์ผลโดยความสอดคล้อง 3 เส้า Triangle Analysis

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินของการเกิดอุบัติภัยทางทะเล ในระดับชาติไม่มีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน ปัจจุบันภาครัฐมีเพียงแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ โดยกำหนดโครงสร้างการของการจัดการเป็นศูนย์อำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย แบ่งออกเป็น 3 ระดับ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ได้แก่ ระดับชาติหรือระดับส่วนกลาง โดยอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้อำนวยการศูนย์ ทำหน้าที่อำนวยการ กำกับและควบคุมระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นขึ้นตรงกับนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนปฏิบัติการนี้เป็นมาตรการการจัดการอุบัติภัยโดยทั่วไป สำหรับการจัดการอุบัติภัยทางทะเล การจัดการเป็นหน้าที่ของหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ หากเหตุเกิดพื้นที่ท่าเรือแหลมฉบังท่าเรือแหลมฉบังเป็นผู้ปฏิบัติการ หากเหตุเกิดในทะเลนอกเขตท่าเรือเป็นหน้าที่ของกรมเจ้าท่า แต่ละหน่วยงานจะมีแผนปฏิบัติการของตนเอง หากความรุนแรงเกินความสามารถ รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัด หรือส่วนกลาง เพื่อขอรับการสนับสนุนกำลังและทรัพยากรจากหน่วนงานอื่น แผนปฏิบัติการในการจัดการมี 5 มาตรการหลัก ได้แก่ การป้องการ การตอบสนอง การฟื้นฟู การให้ข้อมูลสื่อสาร และการเยียวยา ทุกหน่วยงานต้องมีแผนปฏิบัติและมีการฝึกซ้อมต่อเนื่อง ปัญหาข้อจำกัด ได้แก่ ขาดโครงสร้างองค์กรที่รับผิดชอบเฉพาะ ผู้ปฏิบัติขาดความเชี่ยวชาญเชิงเทคนิค การกำกับและการควบคุมเรือขาดความเข้มงวด การประสานงานหลายหน่วยไม่เป็นระบบ ข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน

คำสำคัญ: นโยบายสาธารณะ การจัดการอุบัติภัย การขนส่งทางทะเล

Abstract

This research aims to achieve three primary objectives: (1) to analyze the existing policies and emergency management measures in response to maritime disasters in the Laem Chabang area; (2) to investigate the operational structures involved; and (3) to identify limitations and areas for improvement. Employing a qualitative research methodology, data was collected through a review of relevant government documents, academic literature, previous research, credible news reports, and in-depth interviews with 11 key informants. These included policymakers, operational-level officers, community representatives, officials from related agencies, and subject matter experts. The data were analyzed using the Triangle Analysis framework to ensure a comprehensive understanding from policy, practice, and community perspectives.

The study found that at the national level, Thailand lacks a dedicated and comprehensive action plan specifically for maritime emergency management. Currently, the country operates under the **National Disaster Prevention and Mitigation Plan**, which provides a general framework for disaster management through a command structure led by the **Department of Disaster Prevention and Mitigation (DDPM)** under the Ministry of Interior. This structure is organized into three tiers: central (national), provincial, and local levels. The Director-General of DDPM serves as the head at the central level, provincial

governors lead operations in their respective provinces, and local administrators are responsible at the municipal level.

In the case of maritime incidents, specific responsibilities fall to area-based agencies. For instance, if an incident occurs within Laem Chabang Port, the Port Authority assumes operational control. If the incident occurs in open sea areas outside the port, the Marine Department is responsible. Each agency maintains its own operational procedures and contingency plans. In cases where the incident exceeds local response capacity, the situation is escalated to the provincial governor or national authorities to request additional resources and manpower.

The emergency response framework comprises five core measures: prevention, response, recovery, communication, and compensation. All agencies are required to maintain operational readiness and conduct regular drills. However, the study identified key limitations, notably the absence of an integrated organizational structure, overlapping responsibilities, lack of inter-agency coordination, and insufficient resources for large-scale maritime emergencies.

This article is part of a doctoral dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the Doctor of Philosophy Program in Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law, Burapha University.

Ph.D. candidate in the Strategy and Security Program,

Faculty of Political Science and Law, Burapha University.

Associate Professor Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University.

Responsibility is narrowly assigned only to frontline operators, many of whom lack technical expertise. Supervision and vessel control are insufficiently strict, while inter-agency coordination remains fragmented and lacks systematic structure. Information dissemination is inefficient, and there is an absence of a clear, actionable operational plan.

Keywords: Public Policy. Disaster Management. Marine Time Transportation

บทนำ

ประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศเป็น RIMLAND คือเป็นประเทศที่ติดชายฝั่งทะเลทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก โดยมีชายฝั่งทะเลเป็นระยะทางประมาณ 2,400 กิโลเมตร ทำให้มีความได้เปรียบในการใช้ประโยชน์จากการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศ ในประเทศไทยมีท่าเรือหลักเพื่อการนำเข้าและส่งออกที่สำคัญอยู่ 5 ท่าเรือ ได้แก่ ท่าเรือกรุงเทพ ท่าเรือแหลมฉบัง ท่าเรือสงขลา ท่าเรือมาบตาพุด ซึ่งท่าเรือ

4 แห่งนี้อยู่ในบริเวณอ่าวไทย ท่าเรือแหลมฉบัง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา และอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรีเป็นท่าเรือน้ำลึกหลักในพาณิชย์ รองรับเรือขนส่วนสินค้าขนาดใหญ่ค้าระหว่างประเทศ อยู่ภายใต้การดูแลของการท่าเรือแห่งประเทศไทย มีกิจกรรมทางการขนส่งและการเดินทางทางทะเลในแต่ละปี จำนวนมาก

สถิติปริมาณเรือและการขนส่งสินค้าทางเรือของท่าเรือแหลมฉบัง

ปีงบประมาณ	จำนวนเที่ยวเรือ (เที่ยว)	ปริมาณตู้คอนเทนเนอร์ (TEU)	น้ำหนักสินค้าจำแนกตามประเภทสินค้า (ตัน)		น้ำหนักสินค้าจำแนกขาเข้า/ขาออก (ตัน)		น้ำหนักสินค้าถ่ายลำจำแนกขาเข้า/ขาออก (ตัน)	
			สินค้าทั่วไป	สินค้าบรรจุตู้สินค้า	ขาเข้า	ขาออก	ขาเข้า	ขาออก
2564	9,388	8,352,823.25	3,759,005	5,135,022	38,928,729	50,566,238	475,808	524,651
2565	9,359	8,729,927.75	8,5726,026	9,358,775	39,577,292	55,926,086	495,048	501,032

ที่มา: การท่าเรือแห่งประเทศ ปริมาณเรือ, สินค้า และตู้ ผ่านท่าเรือแหลมฉบัง พ.ศ. 2565

จากภาพรวมของกิจกรรมทั้งหมด แสดงปริมาณการเดินเรือและการขนส่งสินค้าบริเวณทะเลแหลมฉบัง มีการขนถ่ายสินค้าทางเรือหลายประเภท เช่น เรือตู้คอนเทนเนอร์ เรือสินค้าทั่วไป สินค้าเกษตร เรือบรรทุกก๊าซและบรรทุกน้ำมันขนาดใหญ่ (Very Large Crude Carrier: VLCC) เรือบรรทุกน้ำมัน (Oil Tanker) เรือบรรทุกสารเคมี (Chemical Tanker) และเรือสำราญ (Passenger) จากภาพรวมของความหนาแน่นของการสัญจรทางทะเล มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดอุบัติเหตุฉุกเฉินได้ตลอดเวลาและหากเกิดเหตุจะส่งผลกระทบความรุนแรงต่อชีวิต เศรษฐกิจ มลพิษและสิ่งแวดล้อมทางทะเล ดังนั้น ความท้าทายของการจัดการ ได้แก่ ประสิทธิภาพของมาตรการและความเร่งด่วนที่ต้องรีบดำเนินการเพื่อความปลอดภัยในชีวิตของผู้ประสบอุบัติเหตุ ความยากลำบากของความไม่แน่นอนของภูมิอากาศ ผลกระทบต่อเนื่องที่จะกระจายไปในวงกว้างตามท้องทะเล และความไม่ชัดเจนของมาตรการการบริหารจัดการสถานการณ์ ดังนั้น การจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินด้านการขนส่งทางทะเล จึงมีความสำคัญในการคลี่คลายสถานการณ์วิกฤติสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด รวมถึงการปฏิบัติการบรรเทาภัย หรือบรรเทาอุบัติเหตุทางทะเล การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การฟื้นฟู และอื่น ๆ ได้อย่างทันท่วงที แต่สำหรับประเทศไทยยังไม่ปรากฏเด่นชัดถึงแบบแผนในการปฏิบัติ หน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบหลัก และมาตรการเฉพาะที่ใช้ในการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุ

ฉุกเฉิน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโดยมีคำถามวิจัยว่า การจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินจากอุบัติภัยขนส่งทางทะเลของไทย เป็นอย่างไร ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการมีอะไรบ้างและควรจะมีการปรับปรุงมาตรการอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 3 ประการ ได้แก่ วิเคราะห์มาตรการการจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินด้านการขนส่งทางทะเลของไทย ศึกษาปัญหา ข้อจำกัด ในการจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินด้านการขนส่งทางทะเลของไทย และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงมาตรการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่สำคัญ มีกระบวนการนโยบายเหตุเพราะนโยบายจะสำเร็จหรือไม่ ปัจจัยส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกระบวนการการบริหารการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งจะประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์การที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติ การเตรียมพร้อมเรื่องของทรัพยากรบุคคลทั้งจำนวนและทักษะความสามารถ การอำนวยการหรือการสั่งการ ที่มีความชัดเจนและเป็นเอกภาพ การรายงาน (Reporting) สถานการณ์เหตุการณ์ที่ครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่ชัดเจน การสนับสนุนทรัพยากร เช่นงบประมาณและเครื่องมือเครื่องใช้ที่เพียงพอ (สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ และอนุรัตน์ อนันทนาธร, 2555)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการอุบัติภัย และการารจัดการในภาวะฉุกเฉิน

การจัดการอุบัติภัยในภาวะฉุกเฉิน เป็นการปฏิบัติการเพื่อควบคุมและ/หรือลดความรุนแรงของสถานการณ์สาธารณภัย รวมทั้งการอำนวยการ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง อย่างเป็นระบบระเบียบได้มาตรฐานและครอบคลุมกระบวนการจัดการ โดยการจัดระบบการจัดการ ทรัพยากร เพื่อเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉินและการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ได้อย่างรวดเร็วภายใต้กลยุทธ์ 3 ประการ คือ (ธวัชชัย ชวนสมบูรณ์, พลตรี, 2559) 1. สร้างมาตรฐานการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ประกอบด้วย แนวทางปฏิบัติในการจัดการเมื่อเกิดสาธารณภัย ซึ่งต้องมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจัดตั้งองค์กรปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินระดับต่าง ๆ 2. พัฒนาระบบ/เครื่องมือสนับสนุนการเผชิญเหตุ ประกอบด้วย แนวทางปฏิบัติในการสื่อสารและโทรคมนาคม แนวทางปฏิบัติในการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร แนวทางปฏิบัติในการกำกับควบคุมพื้นที่ (Area Command) แนวทางปฏิบัติในการบัญชาการเหตุการณ์ (รูปแบบและระบบการบัญชาการเหตุการณ์) เป็นต้น 3. เสริมสร้างระบบและแนวปฏิบัติในการบรรเทาทุกข์ เช่น แนวทางปฏิบัติในการขอใช้เงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการในภาวะวิกฤติหรือภาวะฉุกเฉิน สรุปได้ว่า (ธวัชชัย ชวนสมบูรณ์, พลตรี, 2559, หน้า 17-18) 1.การจัดองค์กรรับผิดชอบในทุกระดับ (Command

Post) จะต้องมีการจัดตั้งศูนย์ อำนวยการเฉพาะกิจ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ที่ประสบภัย เพื่อเป็นศูนย์กลางในการติดตามประเมินสถานการณ์ และประสานการให้ความช่วยเหลือ 2. การค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย (Search and Rescue) ปัญหาในการค้นหาผู้สูญหาย ส่วนใหญ่เกิดจาก บุคลากรและเครื่องมือไม่พอเพียง เนื่องจากพื้นที่กว้างขวาง การเข้าถึงลำบาก และบางครั้งการใช้กำลังจากหลายหน่วยทำให้ข้อมูลไม่เป็นระบบ จึงต้องจัดให้ หน่วยกู้ภัยหลักในการปฏิบัติงานจากหน่วยงานต่าง 3. การรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ (Site Security) เนื่องจาก กำลังเจ้าหน้าที่ในพื้นที่มีจำนวนน้อยและเป็นผู้ประสบภัยด้วย การดูแลเรื่องความสงบเรียบร้อย ในพื้นที่ประสบภัยจึงทำได้ไม่เต็มที่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเสริมกำลังจากพื้นที่ใกล้เคียงโดยจัดเป็นชุดตรวจ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ใน 4. การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ (Basic Needs) เมื่อเกิดสาธารณภัยและจำเป็นต้องให้การช่วยเหลือ มีข้อพิจารณาถึงความต้องการของผู้ประสบภัยจะมีความต้องการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา

ขอบเขตวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษา มาตรการด้านการจัดการ และปัญหา ข้อจำกัด ในการจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินด้านการขนส่งทางทะเลของไทย มีเนื้อหาที่ศึกษา ประกอบด้วย 1)โครงสร้างและรูปแบบการบริหารจัดการ 2) มาตรการ และ กระบวนการ ขั้นตอนด้านการจัดการกรณีเกิดเหตุสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินฯ 3)แนวทางในการปรับปรุงมาตรการให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ขนส่งทางทะเลบริเวณชายฝั่งอ่าวไทย บริเวณท่าเรือแหลมฉบัง และทะเลศรีราชา

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 แบบ ประกอบด้วย

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์จากแผนปฏิบัติการ แผนยุทธศาสตร์ ประกาศ คำสั่ง กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และรายงานทางราชการรวมถึงเอกสารงานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง อาทิแผนป้องกันอุบัติภัยแห่งชาติ ประกาศมาตรการเร่งด่วนฉุกเฉินเป็นต้น

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ใช้การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบ Snow ball ได้แก่ การเริ่มผู้เป็นผู้เกี่ยวข้องทั้งในปัจจุบันและอดีต และจากการแนะนำของผู้ที่เกี่ยวข้องว่า เป็นผู้ที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินทางทะเล ได้ผู้ให้สัมภาษณ์รวมจำนวน 11 ราย ดังนี้ อดีตผู้บริหารกรมเจ้าท่า จำนวน 1 คน ผู้บริหารท่าเรือแหลมฉบัง จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการฝ่ายป้องกันอุบัติภัย ท่าเรือแหลมฉบัง อดีตนายอำเภอบางละมุงผู้เคยปฏิบัติหน้าที่ช่วงการเกิดอุบัติภัยเรือขนส่งสินค้าล่ม หัวหน้าสำนักงานเจ้าท่าจังหวัดชลบุรี อดีตปลัดเทศบาลนครแหลมฉบังผู้ปฏิบัติ

หน้าที่ช่วงเกิดเหตุเรือบรรทุกสารเคมีระเบิดบริเวณท่าเรือแหลมฉบัง รองผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี ผู้รับผิดชอบงานด้านความมั่นคงหัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยจังหวัดชลบุรี ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายสาธารณะ และการจัดการภาครัฐ ประธานกลุ่มประมงปากคลองบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี หัวหน้าศูนย์ควบคุมความมั่นคงท่าเรือจังหวัดชลบุรีกองทัพเรือและศรชล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ระเบียบวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ แบบสามเส้า(Methodology triangle) โดยนำข้อมูลจาก 3 ส่วนมาวิเคราะห์ร่วมกันว่ามีความเชื่อมโยงกันหรือไม่ ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่สำคัญ ทุกกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนโยบายทกลุ่มระดับปฏิบัติการ ตัวแทนชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ประธานชุมชน และ ข้อมูลจากเอกสารวิชาการ บทความ วารสารวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการอุบัติเหตุด้านการขนส่งทางทะเล เกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระบบการจัดการด้านการขนส่งทางทะเล แนวปฏิบัติเมื่อเหตุในสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินบริเวณชายฝั่งอ่าวไทย และการจัดการอุบัติภัยด้านการขนส่งทางทะเล

ผลการศึกษา

มาตรการการจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินกรณีเกิดอุบัติภัยทางทะเลแหลมฉบัง

การจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินของการเกิดอุบัติภัยจากการขนส่งทางทะเลของไทย ปัจจุบันยังไม่มีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนในระดับชาติ การดำเนินการอาศัยแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ระดับชาติ ซึ่งเป็นแผนในวงกว้างที่ใช้ในเกิดอุบัติภัยขนาดใหญ่ เช่น น้ำท่วม แผนดินไหว หรืออาคารถล่ม แต่กรณีการจัดการอุบัติภัยทางทะเล ยังไม่มีแผนที่เป็นมาตรฐานกลาง โครงสร้างการบริหารจัดการของแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยแห่งชาติ จัดศูนย์อำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยเป็นเลขา ผู้อำนวยการ มีหน้าที่ในการกำหนดแผนและมาตรฐานกลางในการปฏิบัติ ควบคุม และกำกับให้ระดับจังหวัดและท้องถิ่นปฏิบัติตามแผน ระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการ และระดับท้องถิ่น นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นและอำนวยการ ควบคุมและอำนวยการกรณีเกิดเหตุในพื้นที่ และต้องดำเนินการตามมาตรการที่ส่วนกลางกำหนด เป็นรูปแบบของ Top-Down Policy (แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยแห่งชาติ)

สำหรับการจัดการให้กรณีที่เกิดเหตุเร่งด่วนฉุกเฉิน กรณีการเกิดอุบัติภัยทางทะเล การบริหารจัดการในลักษณะนี้เป็นรูปแบบของการบูรณาการ Integrated Management โดยกรมเจ้าท่าจะเป็นหน่วยงานหลักในการอำนวยการจัดการ ซึ่งกรมเจ้าท่าจะบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นอีกหลายหน่วยงาน อาทิ ศูนย์รักษาความปลอดภัยทางทะเล (ศรชล) กองทัพเรือ กรมควบคุมมลพิษ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคเอกชนที่มีประสบการณ์และความพร้อมเครื่องมือและอุปกรณ์ สำหรับอุบัติภัยที่เกิดขึ้นบริเวณ

ท่าเรือแหลมฉบังทั้งบนบกและในทะเล ท่าเรือแหลมฉบังเป็นผู้อำนวยการในการจัดการ ร่วมกับหน่วยงานอื่นเช่นกัน กรณีอุบัติภัยที่เกิดขึ้นรุนแรงเกินกว่าความสามารถของกรมเจ้าท่าและการท่าเรือจะจัดการ เช่น การเกิดแพร่กระจายของสารพิษ หรือการระเบิดเรือน้ำมัน หน่วยงานจะต้องรายงานให้จังหวัด และส่วนกลางจะเข้ามารับผิดชอบ และสั่งการให้หน่วยงานอื่น ๆ เข้าดำเนินการช่วยเหลือ

สำหรับมาตรการหลักทั่วไปแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติได้กำหนดไว้เป็นมาตรฐานให้กรมเจ้าท่า และท่าเรือแหลมฉบังปฏิบัติ เพื่อป้องการในกรณีที่ยังไม่เกิดเหตุและบรรเทาในระหว่างการเกิดเหตุและเยียวยา ฟื้นฟูหลังเกิดเหตุมี 5 มาตราการหลัก ดังนี้

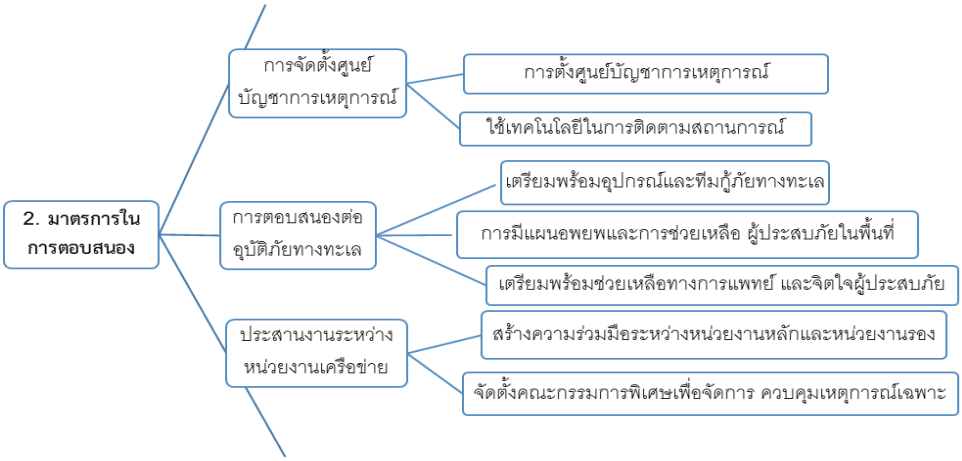
1. มาตรการป้องกันและลดความเสี่ยง เป็นมาตการที่ใช้ในการปฏิบัติเพื่อป้องกันเหตุที่จะเกิดขึ้น

ที่มา: ประยุกต์จากแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยทางทะเล (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย, 2558)

มาตรการนี้ เป็นมาตรการในการป้องกันก่อนที่เหตุจะเกิด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมเจ้าและท่าเรือแหลมฉบัง จะต้องดำเนินการในการเตรียมความพร้อมใน 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก การควบคุมการขนส่งทางทะเล โดยกำกับและเข้มงวดกับเรือในปฏิบัติตามมาตฐานความปลอดภัยที่ราชการกำหนดไว้ เรือทุกลำจะต้องติดตั้งระบบติดตามการเดินเรือ และมีการตรวจสอบให้ใช้งานได้เสมอ และควบคุมกำกับการใช้กฎหมาย เช่น กฎหมายการเดินเรือ กฎหมายการป้องกันอุบัติภัยเป็นต้น แนวทางที่ 2 การฝึกอบรมและการสร้างความรู้ อาทิ การอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีทักษะความรู้ในการปฏิบัติเพื่อรับมือเหตุฉุกเฉิน การค้นหาและการกู้ภัย และแนวทางที่ 3 การจัดการพื้นที่เสี่ยง พัฒนาระบบการจัดการในพื้นที่เสี่ยง เช่น การนำระบบเทคโนโลยีในการจัดเก็บและบันทึกข้อมูลการเดินเรือมาใช้ ในการวางแผน ป้องกันภัยที่อาจจะเกิดขึ้น

2. มาตรการในการตอบสนอง เป็นมาตรการที่ใช้ในสถานการณ์ที่เมื่อเกิดเหตุแล้วจะต้องรับดำเนินการเพื่อเตรียมการเผชิญเหตุและเข้าช่วยเหลือโดยด่วน ประกอบไปด้วย

ที่มา: ประยุกต์จากแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยทางทะเล (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย, 2558)

มาตรการนี้ เป็นมาตรการที่ใช้ในการดำเนินการในระหว่างที่เหตุเกิดขึ้น ดำเนินการใน 3 แนวทาง ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์บัญชาเหตุการณ์ เป็นสิ่งที่ผู้รับผิดชอบต้องดำเนินการเป็นอันดับแรกเพื่อบริหารจัดการและอำนวยการ และบูรณาการการปฏิบัติงานจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามาร่วมเป็นทีมช่วยเหลือ เพื่อให้เหตุการช่วยเหลือได้เสร็จสิ้นโดยเร็ว และลดเกิดความเสียหายให้น้อยที่สุด มาตรการนี้จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วย เช่น การติดตามสถานการณ์ผ่านวีดีโอคอนเฟอเรนซ์ การใช้ดาวเทียมในการค้นหาผู้ประสบภัย การจัดทำแผนอพยพและการช่วยเหลือทางการแพทย์และทางจิตใจ ของผู้ประสบภัยและครอบครัว

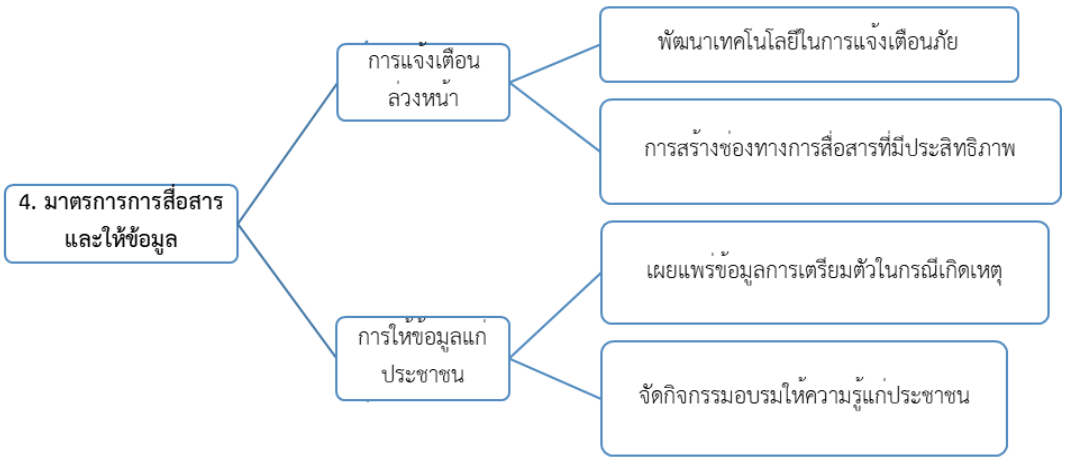
3. มาตรการฟื้นฟูและเยียวยา เป็นมาตรการที่ใช้ดำเนินการเมื่อเหตุการณ์สงบเรียบร้อยแล้วแต่มีผลกระทบอื่น ๆ เช่นสิ่งแวดล้อม ชุมชนผู้ประสบภัย หรือการฟื้นฟูระบบนิเวศน์

ที่มา: ประยุกต์จากแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยทางทะเล (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย, 2558)

มาตรการนี้ ใช้ภายหลังจากที่สามารถจัดการภาวะเร่งด่วนฉุกเฉิน และเข้าสู่ภาวะของการฟื้นฟู การฟื้นฟูดำเนินการทั้งสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ และคน ในการเกิดเหตุบางครั้ง เช่น การรั่วไหลของน้ำมันหรือสารเคมีจากเรือหรือเรือล่ม ซึ่งจะส่งผลกระทบวงกว้างต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ทางทะเล และจะส่งผลต่อสุขภาพของมนุษย์ จำเป็นต้องมีแผนในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ต้องใช้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญจากเจ้าหน้าที่ และต้องใช้เวลา จำเป็นต้องมีแผนปฏิบัติการฟื้นฟูระบบนิเวศน์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ

4. มาตรการการสื่อสารและการให้ข้อมูล เป็นมาตรการที่มีความสำคัญที่จะต้องความชัดเจนและความทั่วถึงของข่าวสารให้กับทุกฝ่ายได้ทราบ ทั้งในสภาวะปกติ สภาวะการเกิดเหตุ และหลังจากการเกิดเหตุ การสื่อสารหากไม่มีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดความสับสนและข่าวลือที่จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการจัดการ

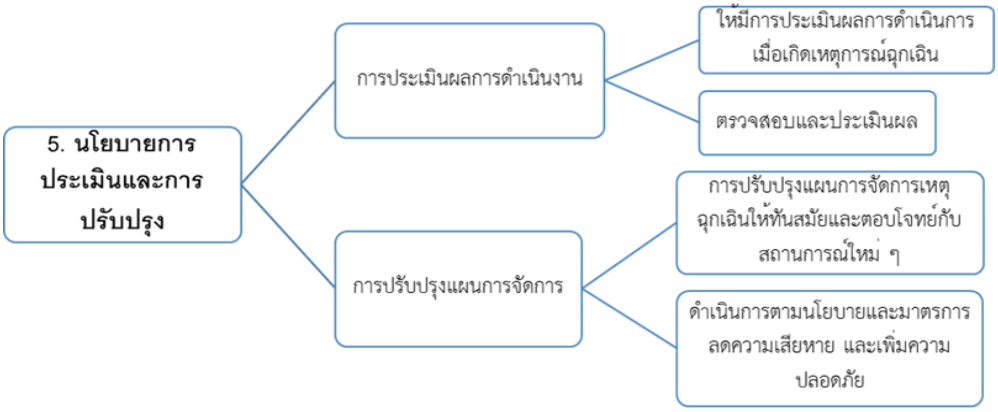

ที่มา: ประยุกต์จากแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยทางทะเล (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย, 2558)

ในช่วงระหว่างการเกิดเหตุ จะเกิดความสับสนของข้อมูลข่าวสาร มีทั้งจริง มีทั้งเท็จ สร้างความสับสนวุ่นวาย และเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่และผู้รับผิดชอบ มาตรการการสื่อสารจำเป็นต้องมีความชัดเจนและมีมาตรฐาน และต้องเชื่อถือได้ และต้องมีนักสื่อสารที่ดีที่สามารถพูดให้คนส่วนใหญ่เข้าใจได้ง่าย มาตรการนี้จะต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องเทคโนโลยีในการแจ้งเตือนเหตุ ระบบช่องทางการสื่อสารที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้ง่าย บุคลากรที่มีความสามารถในการสื่อสาร และต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนได้เข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุและสามารถเป็นอาสาสมัครในการสื่อสารได้

5. มาตรการประเมินและการปรับปรุง เป็นมาตรการสุดท้ายเพื่อเป็นการประเมินผลการเกิดเหตุว่าเกิดจากสาเหตุใด และผลกระทบที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดประเมินการจัดการเหตุมีข้อบกพร่องหรือ

อุปสรรคใด ๆ บ้าง และเมื่อได้ข้อมูลแล้วจะนำไปสู่การปรับปรุงแผนการดำเนินการและการจัดการในกรณีเกิดเหตุขึ้นอีกในอนาคต

ที่มา: ประยุกต์จากแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยทางทะเล (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย, 2558)

มาตรการนี้ เป็นมาตรการสุดท้ายเพื่อใช้ประเมินการและถอดบทเรียนการปฏิบัติงานเพื่อเตรียมปรับปรุงมาตรการหรือแผนในการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค ต่อการจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉิน

ในทางปฏิบัติรัฐบาลมีแผนแม่บทในการดำเนินการเพื่อเป็นหลักการและมาตรฐานในการปฏิบัติในการที่ที่เกิดเหตุ และออกกฎระเบียบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ เช่น อำนาจในการประกาศพื้นที่ภัยพิบัติเพื่อให้อำนาจผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถออกคำสั่งให้หน่วยงานปฏิบัติ รวมถึงการสั่งจ่ายงบประมาณ เป็นต้น แต่การจัดการสภาวะเร่งด่วนที่เกิดจากอุบัติภัยทางทะเล เป็นสถานการณ์ที่มีความท้าทายทั้งระดับความรุนแรงของเหตุ ความเปลี่ยนของสภาพภูมิอากาศ และความหลากหลายทางการทำงานของหน่วยงานที่ต้องบูรณาการ ดังนั้นการดำเนินการยังมีปัญหาและข้อจำกัดอีกหลายประการ ได้แก่

1. การขาดองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความชำนาญและความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เพื่อเจ้าหน้าหรือผู้รับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นข้าราชการประจำไม่มีความเชี่ยวชาญชำนาญในการการจัดการภาวะวิกฤติ ทำให้การจัดทำแผนปฏิบัติการ หรือการอำนวยการไม่เกิดประสิทธิภาพ รวมถึงขาดแผนปฏิบัติที่เฉพาะด้าน ดังนั้นควรจัดตั้งองค์กรระดับชาติ ที่มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านเทคนิค และวิธีการ เป็นหน่วยปฏิบัติพิเศษเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการทำงาน การจัดการปัจจุบันเน้นการบูรณาการการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงานกองทัพเรือ, กรมเจ้าท่า, ศรชล, กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, ตำรวจน้ำ และหน่วยงานท้องถิ่น แต่ละหน่วยงานมีระเบียบปฏิบัติที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมการทำงานแตกต่างกัน และทุกหน่วยขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชาของตนเอง

3. การขาดข้อมูลและระบบการติดตาม การขาดข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน หรือความสามารถในการติดตามเรือในพื้นที่ห่างไกล ทำให้ไม่สามารถระบุตำแหน่งของเรือหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

4. ความไม่พร้อมของทรัพยากรและอุปกรณ์ การขาดแคลนทรัพยากร เช่น เรือกู้ภัย, เครื่องมือค้นหา, อุปกรณ์ป้องกันมลพิษ, รวมถึงอุปกรณ์ที่มีอาจเก่าหรือไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

5. อุปสรรคด้านภูมิศาสตร์และการเข้าถึงพื้นที่ พื้นที่เกิดเหตุส่วนใหญ่มักอยู่ในที่ห่างไกล ทุรกันดาร สภาพอากาศแปรปรวน ทำให้การเดินทางไปยังจุดเกิดเหตุใช้เวลานาน

6. การฝึกอบรมและความพร้อมของบุคลากร เจ้าหน้าที่ขาดการฝึกอบรมหรือประสบการณ์ในการจัดการเหตุการณ์ที่มีความซับซ้อน ทำให้การดำเนินการไม่เป็นไปตามแผน

7. ความขัดแย้งในข้อกฎหมายและข้อบังคับ กฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องมีความไม่สอดคล้อง หรือมีข้อจำกัดในการบังคับใช้ ทำให้การดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้องเป็นไปได้ยาก

8. การขาดการเตรียมความพร้อมของประชาชนและชุมชน ประชาชนและชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ชายฝั่งขาดความรู้และทักษะในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉิน

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการสภาวะฉุกเฉินในการขนส่งทางทะเลของไทย มีความเป็นระบบราชการสูง โครงสร้างการจัดการใช้ศูนย์อำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยแห่งชาติที่แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ส่วนกลาง ส่วนจังหวัดและระดับท้องถิ่น และมาตรการการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยเป็นมาตรการจัดการอุบัติภัยในภาพรวม มาตรการแนวปฏิบัติถูกกำหนดมาจากส่วนกลางและเป็นแบบแผนให้ทุกระดับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มีกฎระเบียบที่กำหนดอย่างชัดเจน มีลักษณะเป็น Top-down ที่ระดับล่างต้องปฏิบัติตาม เช่น การขออนุมัติดำเนินการตามระบบ การขออนุมัติใช้จ่ายงบประมาณ การรายงานผลเป็นต้น

การจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินทางทะเล มีความซ้ำซ้อนในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ขาดความชัดเจน และขาดการบูรณาการ หน่วยงานหลักจะมีอยู่ 2 ส่วน ได้แก่ กรมเจ้าท่า จะเป็นผู้กำกับการเดินเรือทุกชนิด รวมถึงจัดการกรณีการเกิดอุบัติภัยทางทะเล ส่วนการท่าเรือแหลมฉบัง จะมีหน้าที่การจัดการการเกิดอุบัติอุบัติภัยในเขตรับผิดชอบของท่าเรือทั้งบนบกและบนเรือที่จอดอยู่ในท่าเรือ หากเหตุเกิดรุนแรงเกินความสามารถ จะต้องรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยระดับจังหวัดเพื่อขอความช่วยเหลือและระดมความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เช่น กองทัพเรือ, กรมเจ้าท่า, ศูนย์อำนวยการรักษาความมั่นคงทางทะเล (ศรชล), รวมถึงภาคเอกชน ที่มีอุปกรณ์ และความชำนาญ ระดมกำลังและทรัพยากรเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้เหตุการณ์สงบโดยเร็วและไม่ส่งผลกระทบมาก มาตรการที่ต้องดำเนินการมีด้วยการ 5 มาตรการ ได้แก่ มาตรการการป้องกัน มาตรการการตอบสนอง

มาตรการฟื้นฟู มาตรการการสื่อสาร และมาตรการติดตามประเมินผล การดำเนินงานพบว่าการจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินการขนส่งทางทะเล ใช้วิธีการระดมและบูรณาการการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงาน

การดำเนินงานของการจัดการ ยังมีข้อจำกัดและปัญหาหลายประการ ได้แก่ การขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญ การจัดการยังใช้ระบบราชการเป็นหลักผู้รับผิดชอบยังไม่มีความชำนาญและเข้าใจวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง และขาดแผนการปฏิบัติที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ โม, ลิน และ ภัทรนรากุล (Moe, Lin and Pathranarakul, 2006) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางในการบูรณาการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการจัดการโครงการสาธารณะสู่ปัจจัยความสำเร็จ พบว่า ขาดแผนแม่บทการบริหารจัดการภัย รวมทั้งการคาดการณ์คำเตือนการบรรเทาผลกระทบและการเตรียมความพร้อมของภาครัฐที่ไม่ได้ระบุผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในสายที่ ไม่ชัดเจนของผู้มีอำนาจการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันไม่ได้ผล ในระดับที่แตกต่างกันของการให้กำลังใจการขาดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ขาดการจัดการข้อมูลหรือระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ

นอกจากนี้บุคลากรที่ปฏิบัติงานขาดความรู้ความเข้าใจและไม่ได้มีการเตรียมความพร้อม ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และแนวทางการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการที่จะเผชิญเหตุทำให้การทำงานในสภาวะเร่งด่วนไม่มีประสิทธิภาพและควบคุมไม่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของทวิดา กมลเวชช (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการภัยพิบัติท้องถิ่น สรุปได้ว่า มาตรการจัดการในดำเนินการตามแนวทางเมื่อเกิดภัย ควรมีการเตรียมความพร้อมของกำลังคน อุปกรณ์ และหน่วยงาน แนวทางการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติงานร่วมกันกับภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาในระดับพื้นที่ รวมไปถึงการจัดทำการประเมินสถานการณ์ การประเมินความเสี่ยงและความล่อแหลมของสภาพพื้นที่ เพื่อเตรียมการเฝ้าระวังในการเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน และแนวทางการจัดการได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทางปฏิบัติการ

การจัดการสภาวะเร่งด่วนทางทะเลมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนที่ดี การบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีความเอกภาพ ต้องให้ความสำคัญกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

1. ความจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะ ที่มีความเชี่ยวชาญ ทำหน้าที่ในการกำหนดแผนมาตรการ และควบคุมกำกับ เนื่องจากการขนส่งทางทะเลมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย และมีผลกระทบในวงกว้างและมีลักษณะเฉพาะ ผู้รับผิดชอบต้องมีความรู้กว้างขวางทั้งด้านวิศวกรรม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม มลพิษ และจิตวิทยา เป็นต้น และต้องมีแผนปฏิบัติการเฉพาะ

2. ออกแบบระบบการทำงาน ใหม่ที่สามารถเชื่อมโยงการทำงานในลักษณะร่วมกันของหลายหน่วยงานที่มีความเป็นเอกภาพและทิศทางเดียวกัน และจัดระบบการสื่อสารที่ดี

3. อบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะ ความเชี่ยวชาญและความพร้อมในการปฏิบัติงานเมื่อเกิดเหตุ

4. จัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการ เช่น ระบบดาวเทียมในการติดตามเรื่อง ระบบ GPs รวมถึงยานพาหนะที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้เร็ว เช่น เรือเร็วหรือเฮลิคอปเตอร์

5. ปรับปรุงกฎระเบียบ กฎหมายให้มีความทันสมัยและสามารถสนับสนุนการทำงานได้จริง

6. จัดการฝึกซ้อมร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นชินในบทบาทหน้าที่เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อน การฝึกอบรมควรเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคประชาชน และท้องถิ่นเข้าร่วมด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินของการเกิดอุบัติภัยจากการขนส่งทางทะเล ผลการศึกษาจึงออกมามีลักษณะเฉพาะแต่ในปัจจุบันอุบัติภัยต่าง ๆ ที่มีความเป็นสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินเกิดขึ้นในหลายลักษณะ เช่น แผ่นดินไหวที่พม่าที่ส่งผลให้ตึกสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินถล่ม น้ำท่วมใหญ่จังหวัดเชียงรายและที่เกิดสึนามิที่ภาคใต้ จึงเห็นควรให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในมิติของงานวิจัยดังนี้

1. ควรศึกษาวิจัยถอดบทเรียนการเกิดอุบัติภัยและการจัดการแต่ละครั้งว่าการจัดการแบบใดมีปัญหาข้อจำกัดอย่างไรและควรมีมาตรการป้องกันและแก้ไขอย่างไร

2. ผลกระทบที่เกิดจากอุบัติภัยทั้งเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะผลกระทบทางจิตใจของผู้ประสบภัยรวมถึงครอบครัวเพื่อมามาตรการเยียวยาและฟื้นฟู

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

การจัดการสภาวะเร่งด่วนฉุกเฉินที่เกิดจากอุบัติภัย จะให้มีประสิทธิภาพ ต้องมีแผนที่มีชัดเจนในเป้าหมายและการปฏิบัติ มีองค์การที่รับผิดชอบเฉพาะที่มีความพร้อมความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีการจัดการแบบกลยุทธ์ที่มีแผนปฏิบัติตั้งแต่การเตรียมความพร้อม การป้องกัน การแก้ไขสถานการณ์ให้ทันท่วงที มีแผนฟื้นฟู และมีจัดเตรียมบุคลากรมีการฝึกฝนเชี่ยวชาญ ร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายรวมถึงภาคชุมชนและประชาชน และมีแผนปฏิบัติการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อความเป็นเอกภาพของการสื่อสารที่ต้องใช้คนที่มีความชำนาญเฉพาะในการให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งตั้งแต่เหตุการณ์เกิด การตอบสนองเหตุการณ์

องค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาการจัดการสภาวะเร่งด่วนของการเกิดอุบัติภัยจากการขนส่งทางทะเลที่เหมาะสม ต้องประกอบไปด้วย 5 ดังนี้

1. Structure จัดโครงสร้างการบริหาร โดยจัดตั้งหน่วยงานเชิงยุทธศาสตร์ที่ทำหน้าที่ในการวางแผนและควบคุมการดำเนินการ องค์กรนี้ควรจะมีลักษณะเฉพาะที่ต้องระดมคนที่มีความรู้ความสามารถหลากหลาย เพราะลักษณะของอุบัติมีลักษณะเฉพาะ

2. System สร้างระบบการทำงานที่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติ และมีสมรรถนะสูง

3. Strategy มีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนทั้งเป้าหมาย ภารกิจและความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย มีการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญอย่างสม่ำเสมอเพื่อการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. Shear Vision บูรณาการการทำงานร่วมกันและต้องจัดระบบเชื่อมโยงการทำงานที่มีความเป็นเอกภาพและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม รวมถึงเอกชนและประชาชน

5. Skill พัฒนาบุคลากร มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการทำงาน การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย. (2558). วันที่ค้นข้อมูล 25 กันยายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.disaster.go.th/upload/download/file_attach/55acacb4f1f7c.pdf

กรมเจ้าท่า. (2561). *แผนตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินทางทะเลศรีราชา*. ชลบุรี: สำนักงานควบคุมความปลอดภัยทางทะเล

กรมเจ้าท่า. (2561). *รายงานสถิติปริมาณเรือ, สินค้า และตู้ผ่านท่าเรือแหลมฉบัง พ.ศ. 2565.* ชลบุรี: สำนักงานควบคุมความปลอดภัยทางทะเล

กรมเจ้าท่า. (2561). *แผนตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินทางทะเลศรีราชา*. ชลบุรี: สำนักงานควบคุมความปลอดภัยทางทะเล สำนักงานความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมทางทะเล.

คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยแห่งชาติ. (2561). *แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยแห่งชาติ.

ทวิดา กมลเวชช. (2554). *คู่มือการจัดการภัยพิบัติท้องถิ่นไทย.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ธงชัย พงษ์วิลัย และคณะ. (2559). *โครงการบริหารจัดการความปลอดภัยทางทะเลเมืองพัทยา*. รายงานการวิจัย. วช.

ธวัชชัย ชวนสมบูรณ์. (2559). *แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการบรรเทาสาธารณะภัยและช่วยเหลือผู้ประสบภัยของของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย.* รายงานการวิจัย

สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ และอนุรัตน์ อนันทนาธร. (2555). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: เวิลด์เทรด ประเทศไทย.

ภาษาอังกฤษ

Moe, Lin, T. & Pathanarakul, P. (2006). *An Integrated Approach to Natural Disaster Management Public Project Management and Its Critical Success factors*. *Disaster Prevention and Management An International Journal, 15*(3), 396-413.

การพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

The Process Development for Obtaining The Academic Ranks of Lecturers, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

นุชจรินทร์ วรรณพงษ์ (Nuchjarin Wannapong)
บุคลากรระดับชำนาญการ สังกัดสำนักงานคณบดี คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
Professional Staff, Dean's Office, Faculty of Political Science and Law, Burapha University
E-mail: nuchtarin@go.buu.ac.th

Received: 6 August 2024
Revised: 30 May 2025
Accepted: 6 June 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพึงพอใจ ในกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ประจำ และเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง ทางวิชาการของอาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประชากรในการวิจัยคือ คือ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ จำนวน 44 คน โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการสอนมีความรวดเร็ว เหมาะสม และขั้นตอนการประเมินผลการสอน เพื่อประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการมีความรวดเร็ว มีคะแนนสูงสุดเท่ากัน การให้บริการการให้คำปรึกษา และชี้แนะของเจ้าหน้าที่มีความชัดเจน กระบวนการประเมินการเผยแพร่ผลงานวิชาการมีความรวดเร็ว กระบวนการตรวจสอบเอกสารรวดเร็ว การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำหน้าที่ประเมินผลงานมีความรวดเร็ว กรอบระยะเวลาในการดำเนินการและพิจารณาเป็นไปตามความเหมาะสม เพื่อประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ และขั้นตอนและกระบวนการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการมีความชัดเจนไม่ยุ่งยาก ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุก

ระดับ เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ระดับคณะ ระดับมหาวิทยาลัย และระดับบุคคล แนวทางการพัฒนาเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ มีดังนี้

1. ควรจัดสรรเวลาในการสร้างผลงานทางวิชาการเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ

2. ควรติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการจากเอกสาร วารสารวิชาการหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่รับผิดชอบ

3. ผู้บริหารควร จัดสรรทุนอุดหนุนการวิจัยให้เพียงพอ

4. ผู้บริหารควรรวบรวมผลงานทางวิชาการที่ผ่านการประเมิน เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่อาจารย์ที่ต้องการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ

5. ผู้บริหารควรจัดให้มีตำรา วารสาร เอกสารทางวิชาการและวิชาชีพทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ทันสมัยในห้องสมุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง, ตำแหน่งทางวิชาการ

Abstract

This study aims to 1. assess the satisfaction of the academic staff at the Faculty of Political Science and Law, Burapha University in the process of obtaining academic positions, 2. analyse problems and challenges in the process of obtaining academic positions at the Faculty of Political Science and Law, Burapha University and 3. provide suggestions for improving the access to academic positions for the academic staff at the Faculty of Political Science and Law, Burapha University. The target population was 44 full-time lecturers at the Faculty of Political Science and Law. questionnaires and analysed by statistics. The result of the study showed that overall, the academic staff was satisfied with the process of obtaining academic positions. In the category of appointing the teaching-evaluation committees received the highest score for its appropriate and prompt response, the teaching evaluation and documentation received a similar score, followed by the consultation services and publication, documentation evaluation, and the appointment of the academic committees, the appropriateness of the timeframe for applying for academic position. The significant factors which facilitated access to academic positions for the academic staff ranged from highest to lowest: faculty, university and individual. The suggestions for improving access to academic positions were 1. Time must be allocated for the academic staff to develop their academic publications 2. Follow-ups must be made regarding documentation and journals in the fields of the academic staff 3. Sufficient funds must be allocated 4. Examples of successful applications for academic positions should be provided for the academic staff and 5. The faculty's library should update both Thai and international textbooks and journals.

Keywords: Development, Process of Obtaining The Academic Positions, Academic Position

บทนำ

ภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยที่สำคัญ คือ การส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ ภารกิจของมหาวิทยาลัยมีอยู่ 4 ด้านด้วยกันคือ ด้านการสอน เพื่อผลิตบัณฑิตออกไปพัฒนาสังคม ส่งเสริมคุณภาพของประชากร ในแต่ละสังคม ด้านการวิจัย เพื่อบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และช่วยให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่มีความสมบูรณ์ มากขึ้น ด้านการบริหารทางวิชาการ เพื่อให้ผลงานทางวิชาการได้อย่างทั่วถึง และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม ภารกิจทั้ง 4 ด้านของมหาวิทยาลัยนี้ล้วนแต่ต้องอาศัยความเป็นเลิศทางวิชาการทั้งสิ้น หากอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยไม่มีความเป็นเลิศทางวิชาการแล้วจะหวังให้การเรียนการสอนมีคุณภาพเป็นเลิศย่อมเป็นไปไม่ได้ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2544, หน้า 34-35) แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ 2564 - 2567 มีนโยบายบริหารองค์กรโดยมุ่งสู่ความเป็นเลิศ มุ่งเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพองค์กร และสนับสนุนแนวทางการพัฒนาบุคลากร นำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ดำเนินการบริหารจัดการและพัฒนาระบบกายภาพ โครงสร้างพื้นฐานสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการสร้างสุนทรีภาพและเอื้อประโยชน์ต่อการเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และการปฏิบัติงานของบุคลากร และเพื่อเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างรวดเร็วและกำหนดแนวทางและทิศทางการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในลักษณะแพลตฟอร์ม (Platform) ความร่วมมือตามเป้าประสงค์ของการพัฒนาตาม แพลตฟอร์ม 1. การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล และการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพสนองต่อความต้องการของพื้นที่ภาคตะวันออก และดัชนีชี้วัดศักยภาพมาตรฐานการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่สำคัญคือ ตำแหน่งทางวิชาการที่คณาจารย์มหาวิทยาลัยทุกคนต้องผลิตผลงานทางวิชาการในลักษณะต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด และต้องเป็นผลงานที่บ่งชี้ หรือพิสูจน์ให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ตามข้อ 14 ของข้อบังคับมหาวิทยาลัยบูรพา ว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2564 กำหนดว่า พนักงานมหาวิทยาลัย ประเภทวิชาการประกอบด้วย

(1) คณาจารย์ประจำ ที่ทำหน้าที่สอนระดับอุดมศึกษา และวิจัย มีตำแหน่งทางวิชาการ ดังนี้

(ก) ศาสตราจารย์

(ข) รองศาสตราจารย์

(ค) ผู้ช่วยศาสตราจารย์

(ง) อาจารย์

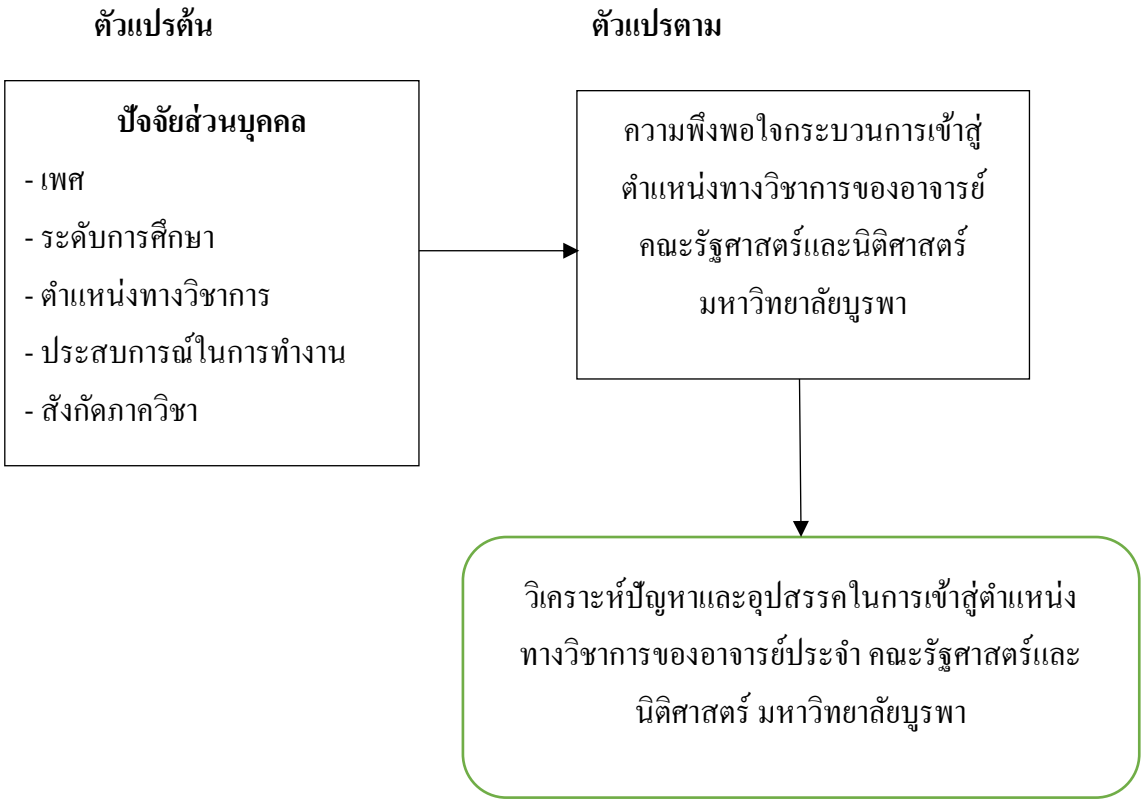
การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์จึงเป็นตัวกำหนดสถานะการเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย สำหรับคนที่ทำสัญญาจ้างไว้กับมหาวิทยาลัยตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2554 ที่กำหนดว่าพนักงานมหาวิทยาลัยประเภทวิชาการต้องได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ในระดับที่สูงขึ้นอย่างน้อยในระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภายในระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยประกาศกำหนด คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มีพนักงานมหาวิทยาลัยประเภทวิชาการ ที่ทำสัญญาจ้างไว้กับมหาวิทยาลัยก่อนวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2554 อีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ได้เข้าสู่การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ได้ส่งเสริมให้อาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการ ด้วยการประกาศสนับสนุนทุนวิจัย และทุนผลิตผลงานทางวิชาการต่าง ๆ ประจำทุกปี เพื่อผลักดันและส่งเสริมให้อาจารย์ผลิตผลงานสำหรับใช้ในการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ แต่ด้วยปัจจุบัน แม้คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ จะมีการส่งเสริมด้วยวิธีต่าง ๆ แต่อัตราการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการยังน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เมื่อเทียบกับสัดส่วนของอาจารย์ทั้งคณะ

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการนำเสนอผู้บริหาร หรือผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และกำหนดเป็นมาตรการ หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาอาจารย์เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และยังเป็นความร่วมมือตามเป้าประสงค์ของการพัฒนาตามของมหาวิทยาลัยตามแพลตฟอร์ม 1 การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล และการสร้างบุคลากรคุณภาพสนองต่อความต้องการของพื้นที่ภาคตะวันออก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินความพึงพอใจในกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาสายวิชาการ

การพัฒนาสายความก้าวหน้าในงานหรือการพัฒนาเส้นทางการสายวิชาการ เป็นแนวความคิดที่ช่วยพัฒนาพนักงานในองค์กรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีโอกาสก้าวหน้าตามศักยภาพและความพร้อมของพนักงานแต่ละคน ดังนั้น การพัฒนาสายความก้าวหน้าในงานหรือการพัฒนาเส้นทางการสายวิชาการ (Career Development) จึงเป็นเครื่องมือทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับพนักงานและองค์กร โดยผลของการพัฒนาอาชีพจะมีประโยชน์ คือ ทำให้องค์กรเดินไปสู่ความสำเร็จโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างตัวพนักงานและองค์กร (สนั่น เถาชรี, 2554 อ้างถึงใน ทัดศรี ชัยเมคา, 2562)

ประโยชน์ของการพัฒนาสายวิชาการ

การพัฒนาสายวิชาการของบุคลากรมีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์การหลายประการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ช่วยรับประกันว่าบุคลากรที่มีความสามารถจะอยู่กับองค์การต่อไปบุคลากรที่มีความสามารถและประสบการณ์ย่อมเป็นที่ต้องการขององค์การทุกแห่งและบุคคลเหล่านี้สามารถที่จะหางานใหม่ได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย หากพวกเขารู้สึกว่าองค์การไม่ได้ให้ความสำคัญแก่พวกเขาและไม่ได้รับนโยบายหรือมาตรการใด ๆ ที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพแก่พวกเขาแล้วโอกาสที่พวกเขาจะลาออกจากงานก็มีสูงยิ่งขึ้น ดังนั้น โครงการด้านการพัฒนาอาชีพจะเป็นสิ่งเหนี่ยวรั้งมิให้บุคลากรที่มีความสามารถเหล่านี้ออกจากองค์การไป

2. ช่วยให้องค์การสามารถดึงบุคลากรที่มีความสามารถสูงเข้ามาทำงานได้มากขึ้น บุคคลที่มีความสามารถสูงมักจะพิจารณาเลือกทำงานกับองค์การซึ่งให้ความสำคัญต่ออนาคตและความก้าวหน้าของบุคลากร ดังนั้น หากองค์การใดที่มีโครงการด้านการพัฒนาอาชีพ ก็ย่อมจะมีความได้เปรียบในการดึงดูดบุคลากรแหล่านั้นให้เข้ามาทำงานกับตนเอง

3. อนาคตและความก้าวหน้าของบุคลากร ย่อมจะทำให้ทั้งบุคลากรภายในองค์การและบุคลากรภายนอกองค์การนั้นมีความรู้สึกที่ดี ซึ่งจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ และชื่อเสียงให้องค์การเป็นอย่างดี

4. ช่วยให้บุคลากรที่มีการพัฒนาตนเองและลดความล้าสมัยในการทำงานตำแหน่งหนึ่ง ๆ อันอาจจะทำให้บุคลากรล้าหลังต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังนั้น การพัฒนาอาชีพจะช่วยให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะบุคลากรเหล่านั้นจำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้และความสามารถต่าง ๆ ที่จำเป็นก่อนที่จะสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งอื่น ๆ

บัณฑิต ทิพากร (2550, หน้า 27) กล่าวว่าการพัฒนาจะเป็นกระบวนการซึ่งทำให้อาจารย์มีความใส่ใจในงานที่ตนกระทำสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้มีความเจริญก้าวหน้า สร้างความมั่นคงในชีวิตและสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กรที่ตนทำงานอยู่ ซึ่งในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) (บัณฑิต ทิพากร, 2550, หน้า 38-40) กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพและพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพให้เป็นอาจารย์ โดยมีกลยุทธ์ ดังนี้

1. เพิ่มจำนวนอาจารย์ให้เพียงพอ
2. พัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพอย่างเป็นระบบ
3. พัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้มีความแข็งแกร่งในการทำวิจัย
4. ปฏิรูประบบค่าตอบแทนอาจารย์
5. พัฒนาระบบผู้เชี่ยวชาญ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

จากการศึกษาค้นคว้างานเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจมีนักวิชาการและนักบริหารได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายประการ ดังนี้

นันทิยา ผิวงาม และคณะ (2557) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดีของบุคคล ซึ่งมักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการ ก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น ตรงกันข้ามหากความต้องการของไม่ได้รับการตอบสนองความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น

ปัณณวัชร์ พัชรวลัย (2558) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ ค่านิยม และประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับและจะเกิดขึ้นต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้ ซึ่งระดับความ พึงพอใจแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไป

ปานวาส ประสาทศิลป์ (2559) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้นหากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง และจะเกิดขึ้นในระดับใดขึ้นอยู่กับระบบการตอบสนองความต้องการ

อนุพงศ์ เมืองโคตร (2560) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทัศนคติ ความรู้สึกของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งเร้า โดยสิ่งเร้านั้นสมารถตอบสนองความต้องการหรือความคาดหวังบุคคลนั้น

ทรงยศ แก้วมงคล และคณะ (2561) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดจากทัศนคติความต้องการที่เป็นไปตามความคาดหวัง ถ้าความต้องการได้รับการตอบสนองก็เกิดความ พึงพอใจขึ้น และถ้าไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ตามความคาดหวังไว้ ความพึงพอใจก็จะหายไปทันที ดังนั้นความพึงพอใจเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (2561) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติด้านบวกของประชาชนที่มีต่อคุณภาพให้บริการ เมื่อการได้รับบริการนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายตามความต้องการหรือความคาดหวัง

อารยา นิราศภัย (2561) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติทางด้านบวกของบุคคลี่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ แต่ทั้งนี้ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นกับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับ

จากความหมายของความพึงพอใจ สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกนึกคิดที่เกิดจากทัศนคติเชิงบวกและเชิงลบ ถ้าความต้องการได้รับการตอบสนองเป็นไปตามที่คาดหวังก็ก่อให้เกิดความพึงพอใจขึ้น แต่ถ้าความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนองและไม่เป็นไปตามที่คาดหวังความพึงพอใจก็จะหายไปทันที ดังนั้น ความพึงพอใจสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) กล่าวคือ เป็นการผสานวิธีคิดด้วยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เข้าด้วยกัน โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีตำแหน่งรองศาสตราจารย์ จำนวน 5 คน กลุ่มที่มีตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 15 คน และกลุ่มที่มีตำแหน่งอาจารย์ จำนวน 24 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 44 คน

1.2 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ ประกอบไปด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบและปลายเปิด ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ ประสบการณ์ในการทำงาน และสังกัดภาควิชา

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของไลเคิร์ท (Likert's Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของไลเคิร์ท (Likert's Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

1.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) คือ การให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจำนวน 3 คน ได้แก่

1) รองศาสตราจารย์ ดร.รัชนี แตงอ่อน ภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ เครือนวน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปราณี ธรรมพิทักษ์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ซึ่งสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) เป็นสถิติที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบไปด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage)

3. การทดสอบคุณภาพแบบสอบถาม

การทดสอบคุณภาพแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีขั้นตอนดังนี้

1) การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of congruence: IOC) ซึ่งใช้เกณฑ์ประเมินความสอดคล้องกำหนดค่าตัวเลข ดังนี้

สอดคล้อง	หมายถึง	ค่า + 1
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ค่า 0
ไม่สอดคล้อง	หมายถึง	ค่า – 1

เกณฑ์การพิจารณา ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 แสดงว่าข้อคำถามนั้นต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้ (ไพฑูรย์ โพธิสว่าง, 2556, หน้า 375) ผลการวิเคราะห์ค่า IOC พบว่า แบบสอบถามทุกข้อมีค่า IOC มากกว่า 0.05

2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability test) โดยการทดลองใช้ (Try Out) กับคณาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 30 ชุด โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach’s Alpha โดยใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปจึงจะถือว่าแบบสอบถามดังกล่าวน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้จริงได้ (Jump, 1978) ผลการทดสอบพบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.75

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ จำนวน 44 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

2.1.1 กลุ่มอาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ที่มีตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ จำนวน 5 คน

2.1.2 กลุ่มอาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ที่มีตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 15 คน

2.1.3 กลุ่มอาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ที่มีตำแหน่งอาจารย์ จำนวน 24 คน

2.2 กระบวนการเก็บรวมรวมข้อมูล ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาถูกต้องหรือไม่ จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ มีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ปัญหาและอุปสรรค ในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ระดับมหาวิทยาลัย ระดับคณะ และระดับบุคคล

ส่วนที่ 2 แนวทางแก้ไขปัญหา/ แนวทางการพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ระดับมหาวิทยาลัย ระดับคณะ และระดับบุคคล

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	22	50.0
หญิง	22	50.0
รวม	44	100.0
ระดับการศึกษา		
ปริญญาโท	9	20.5
ปริญญาเอก	35	79.6
รวม	44	100.0
ตำแหน่งทางวิชาการ		

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อาจารย์	23	52.3
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	16	36.4
รองศาสตราจารย์	5	11.4
รวม	44	100.0
ระยะเวลาการปฏิบัติงาน		
1-5 ปี	6	13.6
6-10 ปี	11	25.0
11-15 ปี	11	25.0
16-20 ปี	15	34.1
ตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป	1	2.3
รวม		100.0
ภาควิชาที่สังกัด		
รัฐศาสตร์	13	29.5
รัฐประศาสนศาสตร์	19	43.2
นิติศาสตร์	12	27.3
รวม	44	100.0

กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 44 คน เป็นเพศหญิง 22 คน และเพศชาย 22 คน ในสัดส่วนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50.0 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 79.6 ตำแหน่งทางวิชาการส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 52.3 ระยะเวลาทำงานมากสุดอยู่ในช่วงระหว่าง 16 - 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.1 ส่วนใหญ่สังกัดภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 43.2

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการพึงพอใจในกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการโดยรวม

กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
- การให้บริการ การให้คำปรึกษา และชี้แนะของเจ้าหน้าที่ มีความชัดเจน	4.18	0.66	มาก
- ขั้นตอนและกระบวนการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ มีความชัดเจนไม่ยุ่งยาก	3.77	0.80	มาก
- กระบวนการตรวจสอบเอกสารรวดเร็ว	4.09	0.64	มาก
- การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการสอนมีความรวดเร็ว เหมาะสม	4.19	0.55	มาก
- ขั้นตอนการประเมินผลการสอน เพื่อประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการมีความรวดเร็ว	4.19	0.59	มาก
- การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำหน้าที่ประเมินผลงานมีความรวดเร็ว	4.07	0.74	มาก
- กระบวนการประเมินการเผยแพร่ผลงานวิชาการมีความรวดเร็ว	4.09	0.68	มาก
- กรอบระยะเวลาในการดำเนินการและพิจารณาเป็นไปตามความเหมาะสม วิชาการ เพื่อประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ	3.91	0.74	มาก
โดยรวม	4.06	0.55	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความพึงพอใจกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการที่มีคะแนนสูงสุด 2 ด้าน คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการสอนมีความรวดเร็ว เหมาะสม ($\bar{X}$ =4.19, S.D. = 0.55) และขั้นตอนการประเมินผลการสอน เพื่อประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการมีความรวดเร็ว ($\bar{X}$ =4.19, S.D. = 0.59) รองลงมาได้แก่ การให้บริการ การให้คำปรึกษา และชี้แนะของเจ้าหน้าที่ มีความชัดเจน ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.66) กระบวนการประเมินการเผยแพร่ผลงานวิชาการมีความรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.68) กระบวนการตรวจสอบเอกสารรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.64) การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำหน้าที่

ประเมินผลงานมีความรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.74) กรอบระยะเวลาในการดำเนินการและพิจารณาเป็นไปตามความเหมาะสมวิชาการ เพื่อประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.74) และขั้นตอนและกระบวนการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ มีความชัดเจนไม่ยุ่งยาก ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.80) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับมหาวิทยาลัย ระดับคณะ และระดับบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ โดยรวม

ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
ระดับมหาวิทยาลัย	3.98	0.74	มาก
ระดับคณะ	4.00	0.83	มาก
ระดับบุคคล	3.82	0.73	มาก
โดยรวม	3.93	0.70	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกระดับ ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายระดับ พบว่าทุกระดับปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ อยู่ในระดับมาก ระดับที่มีคะแนนสูงที่สุดคือ ระดับคณะ ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.83) รองลงมาได้แก่ ระดับมหาวิทยาลัย ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.74) และระดับบุคคล ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.73)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ระดับมหาวิทยาลัย

ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
- นโยบายมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนและส่งเสริมอาจารย์ให้เข้าสู่การขอตำแหน่งทางวิชาการ	3.76	0.86	มาก
- วัฒนธรรมองค์กรและค่านิยมของมหาวิทยาลัยที่มีการให้ความสำคัญกับการเข้าสู่ตำแหน่ง ทางวิชาการของอาจารย์	3.90	0.72	มาก
- การสนับสนุน ส่งเสริม และผลักดันของมหาวิทยาลัยให้อาจารย์มีการสร้างผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ	3.92	0.75	มาก
- มหาวิทยาลัยมีระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนต่อ การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	3.77	0.86	มาก
รวม	3.84	0.66	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ระดับมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่าทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีคะแนนสูงที่สุดคือ การสนับสนุน ส่งเสริม และผลักดันของมหาวิทยาลัยให้อาจารย์มีการสร้างผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.75) รองลงมาได้แก่ วัฒนธรรมองค์กรและค่านิยมของมหาวิทยาลัยที่มีการให้ความสำคัญกับการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.72) มหาวิทยาลัยมีระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.86) และนโยบายมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนและส่งเสริมอาจารย์ให้เข้าสู่การขอตำแหน่งทางวิชาการ ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 0.86)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ระดับคณะ

ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
- วัฒนธรรมองค์กรและค่านิยมของคณะที่ให้ความสำคัญ ส่งเสริม และสนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	4.05	0.89	มาก
- มาตรการกระตุ้นหรือการผลักดันของคณะเพื่อให้อาจารย์เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ	4.02	0.85	มาก
- การจัดภาระงานสอนที่สอดคล้องและสนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	3.91	1.03	มาก
- บทบาทของคณะผู้บริหารคณะที่มีต่อการสนับสนุนและส่งเสริมอาจารย์ให้เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ	4.02	0.93	มาก
รวม	4.00	0.82	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ระดับคณะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่าทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีคะแนนสูงที่สุดคือ วัฒนธรรมองค์กรและค่านิยมของคณะที่ให้ความสำคัญ ส่งเสริม และสนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = 0.89) รองลงมาได้แก่ บทบาทของคณะผู้บริหารคณะที่มีต่อการสนับสนุนและส่งเสริมอาจารย์ให้เข้าสู่ตำแหน่ง ทางวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.93) มาตรการกระตุ้นหรือการผลักดันของคณะ เพื่อให้อาจารย์เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.85) และการจัดภาระงานสอนที่สอดคล้องและสนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 1.03)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ระดับบุคคล

ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
- ความเข้าใจต่อกฎ ระเบียบ และข้อบังคับว่าด้วยเรื่องการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	3.86	0.88	มาก
- แรงจูงใจด้านค่าตอบแทน รางวัล หรือเงินเดือน จากการมีตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์	3.80	0.95	มาก
- ความต้องการพัฒนาทักษะและความสามารถด้านวิชาการของอาจารย์ เพื่อความก้าวหน้าในการประกอบวิชาชีพของตนเอง	3.98	0.76	มาก
- การสนับสนุนและส่งเสริมการเข้าสู่การขอตำแหน่งทางวิชาการของเพื่อนอาจารย์	3.66	0.89	มาก
รวม	3.82	0.73	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ระดับบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า ทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีคะแนนสูงที่สุดคือ ความต้องการพัฒนาทักษะและความสามารถด้านวิชาการของอาจารย์เพื่อความก้าวหน้าในการประกอบวิชาชีพของตนเอง ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.76) รองลงมาได้แก่ ความเข้าใจต่อกฎ ระเบียบ และข้อบังคับว่าด้วยเรื่องการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.88) แรงจูงใจด้านค่าตอบแทน รางวัล หรือเงินเดือน จากการมีตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ ($\bar{X}$ = 3.80, S.D. = 0.95) และการสนับสนุนและส่งเสริมการเข้าสู่การขอตำแหน่งทางวิชาการของเพื่อนอาจารย์ ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = 0.89)

ปัญหา อุปสรรค กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ

ระดับมหาวิทยาลัย

1. ความล่าช้าของผู้ประเมินผลงานในการพิจารณาผลงานที่ขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ
2. ต้องการให้มีความยืดหยุ่นในเกี่ยวกับการขอกำหนดตำแหน่ง เพื่อการต่อสัญญา

3. ระเบียบ หลักเกณฑ์ เอกสารหรือข้อมูลที่ต้องส่งควรระบุให้ชัดเจน ไม่ควรต้องให้ผู้ปฏิบัติต้องตีความ อาจทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เนื่องจากระเบียบ หลักเกณฑ์ มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างบ่อย

4. จัดภาระงานสอนให้เหมาะสม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้อาจารย์ที่มีแผนจะเข้าสู่ ตำแหน่งทางวิชาการ ได้มีเวลาในการทำงานวิจัยหรือผลิตผลงานวิชาการได้อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง

5. ควรส่งเสริมให้มีหน่วยงานส่งเสริมการตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการ บทความระดับนานาชาติ/และระดับนานาชาติ รวมถึงการแปลบทความเป็นภาษาอังกฤษเพื่อตีพิมพ์ในระดับนานาชาติให้ถูกต้องตามหลักไวยกรณ์

6. กำหนดเกณฑ์เพื่อสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอและเหมาะสมสำหรับการตีพิมพ์ผลงานในวารสารวิชาการทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ

7. ควรจัดอบรมเกี่ยวกับการทำผลงานวิชาการทุกประเภท เพื่อให้มีการดำเนินการในทิศทางเดียวกัน

8. ควรจัดปรับปรุงกระบวนการ และข้อผิดพลาดในการยื่นขอจริยธรรมในมนุษย์ให้รวดเร็วและถูกต้องยิ่งขึ้น

ระดับคณะ

1. ภาระงานสอน และภาระงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ไม่มีเวลาในการทำงานวิชาการเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ

2. ควรแยกกำหนด KPI ด้านภาระงานสอน เพื่อเป็นทางเลือกให้กับอาจารย์ที่ต้องทำผลงานเพื่อขอกำหนดตำแหน่งวิชาการ เช่น ทำ Mooc

3. ไม่มีทีมพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา หรือมีตัวอย่างที่ดีเพื่อเป็นแนวทางในการผลิตผลงานสำหรับขอตำแหน่งทางวิชาการให้กับอาจารย์ใหม่ที่ต้องขอตำแหน่งทางวิชาการ

4. กระบวนการพิจารณาเอกสารประกอบการขอตำแหน่งทางวิชาการ และการประเมินการสอนควรกระชับ รวดเร็ว และตรงตามข้อบังคับ กฎ ระเบียบต่าง ๆ

ระดับบุคคล

1. ยังมีอาจารย์ที่ขาดความเข้าใจในการทำผลงานวิชาการที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด เพื่อใช้ขอกำหนดตำแหน่งวิชาการ

2. ปัญหากฎระเบียบค่อนข้างซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงบ่อย จนสร้างความยุ่งยากและสับสน ทำให้วางแผนยาก ไม่สร้างแรงกระตุ้นในการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ

3. ปัญหาภาระส่วนตัวและทางครอบครัว

4. ได้รับมอบหมายภาระงานสอน และภาระงานอื่น ๆ มาก จนไม่มีเวลาทำผลงานทางวิชาการ

5. การติดตามรูปแบบการขอตำแหน่งที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยเกินไป ทำให้วางแผนยาก

6. ขาดความเข้าใจในการทำผลงานวิชาการให้ได้คุณภาพ

แนวทางแก้ไขปัญหา/ แนวทางการพัฒนากระบวนการ

ระดับมหาวิทยาลัย

1. ควรกำหนดมาตรการลดภาระงานสอน และภาระงานอื่น ๆ เพื่อช่วยให้อาจารย์ที่ต้องการทำผลงานทางวิชาการ มีเวลาในการทำผลงานวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มอาจารย์ที่อยู่ในช่วงการต่อสัญญาจ้าง เพื่อสามารถยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการได้ทันตามระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด

2. การดำเนินการที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาตำแหน่งวิชาการในระดับมหาวิทยาลัยควรต้องกระชับ รวดเร็ว

3. มหาวิทยาลัยควรจัดอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิค และวิธีการทำผลงานทางวิชาการ เพื่อเป็นการกระตุ้นอาจารย์ให้เกิดความตื่นตัวอยากที่จะทำผลงานทางวิชาการ มีความรู้ความเข้าใจขั้นตอนวิธีการขอตำแหน่งวิชาการ และจัดเตรียมผลงานวิชาการให้เป็นไปตามเงื่อนไขในการขอตำแหน่งวิชาการ

4. ควรกำหนดมาตรการผ่อนปรน ลดขั้นตอนการเชิญอาจารย์พิเศษ ให้สอดคล้องกับมาตรการที่กำหนดให้อาจารย์ต้องทำผลงานทางวิชาการ ซึ่งจะเป็นการแบ่งเบาภาระงานของอาจารย์ที่ต้องทำผลงานวิชาการ หรือกำหนดให้อาจารย์ที่จะขอตำแหน่งลดภาระงานสอนและภาระงานด้านอื่นลดลงได้ เนื่องจากบางภาควิชามีอาจารย์ประจำน้อย

5. ควรเปิดกว้างช่องทางการนำผลงานที่ Proceeding ใช้ในการขอตำแหน่งได้ เพราะในการนำเสนอที่ประชุมก็มี peer reviewer และมีผู้ฟังแสดงความคิดเห็นด้วย

6. ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยให้มากขึ้น

7. ควรมีระบบการเข้าถึงฐานข้อมูลให้มากขึ้น

8. การขอพิจารณาจริยธรรมในการวิจัย ควรมีความรวดเร็ว และพิจารณาให้ตรงประเด็น เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการทำวิจัย

9. ควรมีระบบในการติดตามการยื่นขอตำแหน่งวิชาการ/ จัดทำสรุปเนื้อหาที่มีเกี่ยวข้องกับการขอตำแหน่งวิชาการ

10. จัดตั้งหน่วยงานสนับสนุนการตีพิมพ์ บทความ สู่การตีพิมพ์นานาชาติ ในลักษณะ One Stop Service ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำของการตีพิมพ์ระดับนานาชาติ

11. มหาวิทยาลัยควรพิจารณาปรับระเบียบ ข้อบังคับที่สนับสนุน และเอื้อต่อการทำผลงานทางวิชาการ เพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการให้ครอบคลุมทั้งระบบ รวมถึงการให้ทุนในการทำผลงานวิจัย หนังสือ ตำรา มากกว่าเป็นกฎเกณฑ์บังคับให้ทำ

12. ควรมีระบบการติดตาม ที่ผู้ขอตำแหน่งสามารถติดตามกระบวนการในแต่ละขั้นตอนได้ด้วยตนเอง

ระดับคณะ

1. จัดภาระงานสอนให้เหมาะสม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้อาจารย์ที่มีแผนจะเข้าสู่ ตำแหน่งทางวิชาการ ได้มีเวลาในการทำงานวิจัยหรือผลิตผลงานวิชาการได้อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง

2. จัดทีมพี่เลี้ยงผู้มีประสบการณ์ เพื่อให้คำปรึกษา หรือคำแนะนำ ให้กับอาจารย์ที่กำลัง จะขอตำแหน่งในสาขาที่ใกล้เคียงกัน

3. ควรมีตัวอย่างผลงานที่ดี และถูกต้องที่ใช้ในการยื่นขอตำแหน่ง และวิธีการยื่นขอตำแหน่งที่ถูกต้อง

4. คณะทำแผนการขอตำแหน่งอาจารย์เข้าเงื่อนไข และกำกับดูแลการมอบหมายภาระงานด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมไม่มากเกินไป เพื่อให้เวลากับการเตรียมผลงานวิชาการเพื่อใช้ขอตำแหน่งทางวิชาการ/ จัดอบรมเทคนิคและความเข้าใจในการผลิตผลงานวิชาการเพื่อใช้ขอตำแหน่ง/ จัดอบรมเพื่อให้เข้าใจกระบวนการ

5. จัดให้มีทีมพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาและช่วยวางแผนการผลิตผลงานวิชาการเพื่อใช้ขอตำแหน่งวิชาการ และแนะนำแนวปฏิบัติในการจัดทำผลงานวิชาการเพื่อใช้ขอตำแหน่ง/ ให้ทุนฝึกอบรมและพัฒนาการผลิตผลงานวิจัย

6. มีระบบอาจารย์พี่เลี้ยง และส่งเสริมการวิจัยแบบกลุ่มเพื่อฝึกหัดการทำผลงานวิชาการ

7. ควรมีคู่มือ/ แบบฟอร์มการเขียนในการขอตำแหน่ง

8. ควรมีกระบวนการ เช่น Flow chart กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการขอตำแหน่งวิชาการพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง

9. ควรมีขั้นตอน และระบบการติดตามการประเมินการสอน

10. การกำหนด KPI ควรตอบสนองยุทธศาสตร์คณะ และสอดคล้องกับการสร้างผลงานทางวิชาการที่สามารถใช้ยื่นขอตำแหน่งวิชาการได้

11. คณะควรจัดอบรมการเข้าสู่ตำแหน่งวิชาการบ่อย ๆ

ระดับบุคคล

1. ตัวอาจารย์ ต้องวางแผนเพื่อบริหารจัดการเวลา ระหว่างการจัดการเรียนการสอน และการวิจัย/ การทำผลงานวิชาการอย่างเหมาะสม

2. อาจารย์ต้องศึกษา ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการขอตำแหน่งทางวิชาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และได้รับทราบหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ให้ชัดเจน นอกจากนั้นต้องศึกษา คอยติดตามความเปลี่ยนแปลงของระเบียบ ข้อบังคับ อย่างสม่ำเสมอ

3. จัดระบบการทำงานใหม่ วางแผนการทำงานแต่ละชิ้นให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด และพยายามกระตุ้นตัวเองให้มีความกระตือรือร้นมากขึ้น

4. กำหนดให้อาจารย์แต่ละคนกำหนดระยะเวลาและแผนการขอตำแหน่ง และปฏิบัติตามแผนอย่างเคร่งครัด

5. ควรเริ่มจากการพัฒนาตัวเอง ไปทีละขั้น เช่น เพิ่มพูนทักษะเพิ่มเติมสำหรับการทำผลงานทางวิชาการ ทักษะในการเขียนตำรา การเขียนหนังสือ การทำวิจัย หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6. ปรับทัศนคติ และเปิดใจยอมรับว่าการทำผลงานทางวิชาการ เพื่อใช้ขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการเป็นสิ่งสำคัญในการเติบโตตามสายงานใน “ตำแหน่งอาจารย์”

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยความพึงพอใจกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการสอนมีความรวดเร็ว เหมาะสม และขั้นตอนการประเมินผลการสอน เพื่อประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ มีความรวดเร็ว มีระดับคะแนนเท่ากัน การให้บริการ การให้คำปรึกษา และชี้แนะของเจ้าหน้าที่มีความชัดเจน กระบวนการประเมินการเผยแพร่ผลงานวิชาการมีความรวดเร็ว กระบวนการตรวจสอบเอกสารรวดเร็ว การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำหน้าที่ประเมินผลงานมีความรวดเร็ว กรอบระยะเวลาในการดำเนินการและพิจารณาเป็นไปตามความเหมาะสมวิชากา เพื่อประกอบการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ และขั้นตอนและกระบวนการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการ มีความชัดเจนไม่ยุ่งยาก ทั้งนี้อาจเนื่องจาก กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการที่ดำเนินการในระดับคณะ ไม่ได้มีความสลับซับซ้อน คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่แต่งตั้งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการที่มีความรู้ความสามารถในคณะ จึงทำให้สามารถแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเป็นไปด้วยความรวดเร็ว แต่อาจจะมีช้าบ้างก็น่าจะเป็นขั้นตอนในการนัดประชุม เพราะคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านมีภารกิจหลายด้าน ทำให้มีเวลาว่างไม่ตรงกัน แต่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจะเป็นผู้ประสาน และอำนวยความสะดวก คอยให้คำแนะนำ อธิบายชี้แจง เพื่อให้อาจารย์รับรู้และเข้าใจหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อให้อาจารย์สามารถปฏิบัติตามได้ถูกต้อง ซึ่งพบว่าผลการศึกษาสอดคล้องกับ ฐิตาภา ทองไชย (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ที่มีต่อการให้บริการของงานกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ กองบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี ผลการวิจัยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านช่องทางการให้บริการ แต่ไม่สอดคล้องกับ น้ำลิน เทียมแก้ว (2556) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการของสำนักงานวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2555 ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

เรียงตามลำดับคือ ด้านบุคลากรผู้ใช้บริการ ด้านประชาสัมพันธ์ และด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ

จากผลการศึกษาซึ่ง พบว่า ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกระดับ พิจารณารายระดับทุกระดับปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ระดับคณะ ระดับมหาวิทยาลัย และระดับบุคคล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการทำให้ได้รับการเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น มีรายได้และค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความมั่นคงในหน้าที่การงาน มีบทบาทในวงวิชาการและวิชาชีพ เช่น ได้รับเชิญเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานทางวิชาการ ได้รับเชิญเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทำให้ประสบความสำเร็จในวิชาชีพที่อย่างน้อยที่สุดคนที่เป็นอาจารย์สอนหนังสือในมหาวิทยาลัยควรมีตำแหน่งระดับต้น คือ ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจเนื่องมาจากอาจารย์ตระหนักในวิชาชีพว่า การเป็นอาจารย์สอนหนังสือในมหาวิทยาลัย ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถต้องทำการศึกษาวิจัย เพื่อแสวงหาและพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน นอกจากนี้การมีตำแหน่งทางวิชาการยังเป็นดัชนีวัดคุณภาพและความสำเร็จของสถาบันการศึกษา กล่าวคือหากสถาบันการศึกษามีปริมาณของอาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการสูง ก็จะสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ ความน่าเชื่อถือ ตลอดจนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความมีคุณภาพ และศักยภาพ นโยบายของสถาบันการศึกษา เห็นแนวทางส่งเสริมของผู้บริหารที่ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องตามนโยบายของกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2550 - 2565) ที่มีสาระสำคัญ คือ แนวทางการพัฒนาอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ได้แก่ การเพิ่มสมรรถนะให้กับอาจารย์ ด้านวิชาการ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ความสามารถด้านวิจัย ตลอดจนการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพและสังคม ให้เป็นบุคลากรที่มีประสบการณ์ สามารถ ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่อาจารย์ระดับอื่น ๆ ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านความต้องการความก้าวหน้า และความต้องการความสำเร็จ มีแรงจูงใจอยู่ ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการจูงใจของอัลเดอร์เฟอร์ (Alderfer's ERG Theory) กล่าวคือ ความต้องการความเจริญก้าวหน้า เป็นความต้องการในระดับสูงสุดของบุคคล ซึ่งมีความเป็นรูปธรรมต่ำสุด ประกอบด้วยความต้องการการยกย่องบวกด้วยความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตตามทฤษฎีของมาสโลว์ ผู้บริหารควรสนับสนุนให้พนักงานพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยการพิจารณาเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือมอบหมายให้รับผิดชอบต่องานกว้างขึ้น โดยมีหน้าที่การงานสูงขึ้น อันเป็นโอกาสที่พนักงานจะก้าวไปสู่ความสำเร็จ และสอดคล้องกับทฤษฎีของ Maslow (1970) ที่ได้แบ่งระดับความต้องการออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งความต้องการความสำเร็จ (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการพัฒนาตนเองตามศักยภาพสูงสุด ได้แสดงออกซึ่งทักษะ และความเป็นเลิศในบางสิ่งบางอย่างที่ตนมี และมีอารมณ์ซึ่งแสดงออกถึงบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ ความต้องการความสำเร็จสูงสุดแห่งตนเป็นกระบวนการที่ไม่มีสิ้นสุด

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ลำดับแรก อาจารย์เห็นว่าควรจัดสรรเวลาในการสร้างผลงานทางวิชาการเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากอาจารย์ทุกคนมีภาระงานสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดที่ต้องปฏิบัติอย่างน้อยต้องสอน 35 ชั่วโมง/สัปดาห์ ก่อนสอนก็ต้องมีการเตรียมการสอน หลังสอนต้องตรวจงาน นอกจากนั้น ยังมีงานด้านวิชาการ คือ มีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักศึกษา มีงานบริการทางวิชาการและงานด้านทะนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม คือ การเป็นอาจารย์พิเศษเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ ตรวจผลงานของอาจารย์ตรวจวิทยานิพนธ์ ตรวจผลงานสร้างสรรค์ นอกจากนั้นอาจารย์บางท่านยังทำงานด้านการบริหารเป็นรองคณบดี เป็นหัวหน้าภาควิชา เป็นกรรมการประจำคณะ เป็นกรรมการบัณฑิตศึกษา เป็นประธานหลักสูตร เป็นผู้ประสานงานรายวิชาระดับคณะและระดับภาควิชา และยังมีงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายอีกมากมาย จึงทำให้อาจารย์ไม่มีเวลามาเขียนผลงานทางวิชาการ อาจารย์จึงจำเป็นต้องบริหารเวลา จัดสรรเวลา แบ่งเวลามาทำงานวิจัย เขียนหนังสือ เขียนเอกสารประกอบการสอน หรือเขียนบทความทางวิชาการ ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องทุกวัน แล้ววันหนึ่งก็จะมีผลงานทางวิชาการพร้อมตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการได้

นอกจากนี้ การติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการจากเอกสาร วารสารวิชาการหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่รับผิดชอบก็เป็นเรื่องสำคัญเพราะจะทำให้ได้ความรู้ ข้อคิดเห็น และข้อแนะนำต่าง ๆ มาช่วยในการเขียนผลงานทางวิชาการเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ในขณะที่ผู้บริหารควรจัดสรรทุนอุดหนุนการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งทุนภายในหรือภายนอกมหาวิทยาลัยให้มีความเพียงพอต่อความต้องการในการจัดทำผลงานทางวิชาการ ซึ่งกรรณิการ์ สุวรรณ (2541) ได้ข้อเสนอแนะจากการประชุมทางวิชาการ เรื่อง สัมฤทธิ์: การติดตามและประเมินผลจากผู้เข้าร่วม ประชุมทางวิชาการเรื่อง การผลิตผลงานทางวิชาการเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ระหว่างปี พ.ศ. 2534 - 2539 ว่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ควรให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านการเงิน รวมทั้งจัดหาแหล่งทุนสนับสนุนให้ทำผลงานทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารควรรวบรวมผลงานทางวิชาการที่ผ่านการประเมิน เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่อาจารย์ที่ต้องการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการเพื่อใช้ดูเป็นแนวทางในการเขียนผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สงคราม หิรัญเขว้า (2536) ที่พบว่าข้าราชการ ครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ต้องการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกในการจัดทำผลงานทางวิชาการ รวมทั้งต้องการให้มีการประชุมอบรมปฏิบัติการในการจัดทำผลงานอย่างจริงจังในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อที่จะได้เห็นรูปแบบของผลงานอย่างจริงจัง อีกทั้งต้องการลงมือทำผลงานด้วยตนเอง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วรรณี จักษุดี (2540) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดทำผลงานทางวิชาการของนิเทศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าปัญหาการจัดทำผลงานทางวิชาการที่เป็นปัญหาสูงสุดคือขาดรูปแบบที่เป็นมาตรฐานของผลงานทางวิชาการแต่ละประเภท นอกจากนี้ ผู้บริหารควรจัดให้มีตำรา วารสาร เอกสารทางวิชาการและวิชาชีพทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ทันสมัยในห้องสมุด เพื่อเป็นการสนับสนุนให้อาจารย์ที่กำลังทำผลงานทางวิชาการไว้ใช้

สำหรับศึกษาค้นคว้า และควรรวมตัวกันทำเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างมหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถสืบค้นได้ทางเว็บไซต์ แต่ก็ต้องระมัดระวังในเรื่องการคัดลอกผลงานทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. จากผลการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจในกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ด้านขั้นตอนและกระบวนการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการมีความชัดเจนไม่ยุ่งยาก มีคะแนนน้อยที่สุด จึงขอเสนอให้มหาวิทยาลัย มีความยืดหยุ่นในการใช้ระเบียบและประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ในการใช้เอกสารที่เกี่ยวข้องเพราะการผลิตผลงานแต่ละชิ้นต้องใช้เวลานาน เมื่อระเบียบมีการเปลี่ยนแปลงอาจส่งผลกระทบกับผลงานที่เสร็จแล้ว หรือที่อยู่ระหว่างรอตอบรับการตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการผลิตผลงาน ดังนั้นก่อนที่จะประกาศให้ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรเผื่อระยะเวลาในการดำเนินการด้วย

2. จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ระดับบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ความต้องการพัฒนาทักษะและความสามารถด้านวิชาการของอาจารย์ เพื่อความก้าวหน้าในการประกอบวิชาชีพของตนเอง ความเข้าใจต่อกฎ ระเบียบ และข้อบังคับว่าด้วยเรื่องการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ แรงจูงใจด้านค่าตอบแทน รางวัล หรือเงินเดือน จากการมีตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ และการสนับสนุนและส่งเสริมการเข้าสู่การขอตำแหน่งทางวิชาการของเพื่อนอาจารย์ จึงมีข้อเสนอ ดังนี้

2.1 อาจารย์ควรจัดสรรเวลาในการสร้างผลงานทางวิชาการเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ดังนั้น ผู้ที่มีเป้าหมายจะขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ควรมีการวางแผนในการจัดเรียนการสอนแล้วจัดสรรเวลามาเขียนเอกสารประกอบการสอน/เอกสารคำสอน เขียนตำรา หนังสือ บทความวิจัย หรือบทความทางวิชาการ และควรเขียนอย่างต่อเนื่องทุกวัน จะทำให้มีผลงานทางวิชาการครบตาม หลักเกณฑ์ที่ ก.พ.อ. กำหนด ทำให้สามารถเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการได้

2.2 อาจารย์ควรติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการจากเอกสาร วารสารวิชาการ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวกับสาขาวิชาที่รับผิดชอบ ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การพัฒนารูปแบบของวารสารต่าง ๆ โดยเฉพาะวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่ช่วยในการเข้าถึงและสืบค้นข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีความสะดวกทั้งเวลาและโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล ผู้ขอกำหนดตำแหน่งควรติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการจากเอกสาร วารสารวิชาการในรูปแบบวารสาร อิเล็กทรอนิกส์มากกว่าในรูปแบบวารสารสิ่งพิมพ์

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการศึกษา เรื่อง การพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ จากการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ ดังนี้

1. การสร้างระบบสนับสนุนอย่างเป็นระบบ การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ส่วนบุคคลของอาจารย์เท่านั้น แต่ต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบจากหน่วยงานต้นสังกัด เช่น การมีที่ปรึกษาทางวิชาการ การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดทำผลงานทางวิชาการ และการกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนในการยื่นขอตำแหน่ง

2. การพัฒนาศักยภาพของอาจารย์แบบต่อเนื่อง ควรมีการวางแผนพัฒนาอาจารย์ตั้งแต่เริ่มเข้าทำงาน โดยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์ตำแหน่งทางวิชาการ และมีระบบติดตามความก้าวหน้าเพื่อกระตุ้นให้อาจารย์มีเป้าหมายในการพัฒนาตนเอง

3. ความชัดเจนของเกณฑ์และการประเมิน องค์ความรู้ใหม่ที่พบคือ ความชัดเจน โปร่งใส และความเข้าใจตรงกันในเกณฑ์การประเมินมีผลต่อแรงจูงใจและความสำเร็จในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำแนวทางหรือคู่มือที่เข้าใจง่ายและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

4. วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการสร้างผลงานวิชาการ วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการผลิตผลงานทางวิชาการ เช่น การให้เวลา การลดภาระงานสอน การให้รางวัลและการยอมรับจากผู้บริหาร มีผลอย่างยิ่งต่อความสามารถของอาจารย์ในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ

5. การใช้เทคโนโลยีและระบบดิจิทัลในการส่งเสริมกระบวนการ การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดเก็บ จัดการ และติดตามความคืบหน้าของผลงานทางวิชาการ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยให้กระบวนการโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรรณิการ์ สุวรรณ. (2541). *การติดตามและประเมินผลจากผู้ร่วมประชุม สัมมนาทางวิชากร เรื่องการผลิตผลงาน ทางวิชาการเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการระหว่างปี พ.ศ. 2534-2539.* เชียงใหม่ฯ: งานส่งเสริมและตำรา กองบริการการศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฐิตาภา ทองไชย. (2564). *ความพึงพอใจของอาจารย์ที่มีต่อการให้บริการของงานกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ.* ปทุมธานี: กองบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ทรงยศ แก้วมงคล และคณะ. (2561). *การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมืองบึงยี่โถ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี (ประจำปีงบประมาณ 2561).* งานวิจัยสนับสนุนจากเทศบาลเมืองบึงยี่โถ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี.

ทัดศรี ชัยเมคา. (2562). การศึกษาปัญหาในการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ สังกัดคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ใน เอกสารประชุมวิชาการวิจัยระดับชาติสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา ครั้งที่ 11 “ ทองกวาววิชาการ 62”, (หน้า 255-265). วันที่ 20-21 มิถุนายน 2562 ณ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นันทิยา ผิวงาม และคณะ. (2557). *ความพึงพอใจในการบริการของงานอนุมัติผลการศึกษา.* วิจัยตามโครงการการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

น้ำลิน เทียมแก้ว. (2556). *ความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการของสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2555.* โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556. มหาสารคาม: สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บัณฑิต ทิพากร. (2550). *การพัฒนาคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา.* ใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, บรรณาธิการ, *อาจารย์มืออาชีพ: แนวคิด เครื่องมือ และการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัณณวัชร์ พัชรวลัย. (2558). *ความพึงพอใจต่อคุณภาพการบริการ และการรับรู้ภาพลักษณ์ธนาคารเฉพาะกิจที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.* ค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ปานวาส ประสาทศิลป์. (2559). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการของบุคลากรสายสนับสนุน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี และศูนย์นนทบุรี.* ทุนอุดหนุนงบรายได้จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ปีงบประมาณ 2559.

ผุสดี สัตยมานะ. (2549). *การบริหารรัฐกิจ.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ไพฑูรย์ โพธิสว่าง. (2556). *การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ หลักการ วิธีปฏิบัติ สถิติ และคอมพิวเตอร์ (Ebook)*. ชลบุรี: ฝ่ายนวัตกรรมการเรียนการสอน สำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. (2561). *ความพึงพอใจคุณภาพการให้บริการต่อประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี*. งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

วรรณี จักษุดี. (2540). *การศึกษาปัญหาการจัดทำผลงานทางวิชาการของนิเทศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (2544). *การศึกษากับการพัฒนา. เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนศึกษา หน่วยที่ 1* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สงคราม หิรัญขว้า. (2536). *ความต้องการความช่วยเหลือในการจัดทำผลงานทางวชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งเป็นอาจารย์ 3 ของข้าราชการครูตำแหน่งอาจารย์ 2 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2550). *กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2(พ.ศ. 2551 - 2565)*. วันที่ค้นข้อมูล 9 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.rpu.ac.th/Library_web/doc/e-book_T/HEPlan_book.pdf

อนุพงศ์ เมืองโคตร. (2560). *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของกองช่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร*. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานท้องถิ่น, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

อารยา นิราศภัย. (2561). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาในการใช้บริการสำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยสยาม*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.

ภาษาอังกฤษ

Jump, N. (1978). *Psychometric Theory* (2nd ed.). New York: McGraw Hil.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harpers and Row.

กรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์เพื่อประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

A Computer-Based Conceptual Framework for Assessing the Risk of Illegal Actions Arising from Cyberbullying

อภิชัย วิลาวรรณ (Apichai Wilawan)[1]
อธิวัฒน์ อภิรัตน์ธนารัฐ (Athiwat Abhiratthanarath)[2]
เชาวลิต ขันคำ (Chouvalit Khancome)[3]
จิรวัฒ ศิริศักดิ์สมบูรณ์ (Chirawat Sirisaksomboon)[4]
[2] ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, [1]อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
Corresponding Author, Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rajabhat Rajanagarindra University
[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Assistant Professor Dr., Lecturer, Faculty of Science, Ramkhamhaeng University
[4]อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Lecturer, Faculty of Political Science and law, Burapha University
E-mail: apichai.wil@mail.rru.ac.th[1] athiwat.abh@mail.rru.ac.th[2]
chouvalit.k@rumail.ru.ac.th[3] chirawat@buu.ac.th[4]

Received: 18 November 2024
Revised: 10 February 2025
Accepted: 12 June 2025

บทคัดย่อ

ในยุคปัจจุบันที่ผู้คนใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนสำคัญของชีวิตประจำวัน อันนำไปสู่ปัญหาการรังแกกันบนสื่อสังคมออนไลน์ในอัตราสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การแสวงหาเครื่องมือที่มีขีดความสามารถตรวจสอบ แจ้งเตือน และประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงนำเสนอกรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ใหม่สำหรับใช้ประเมินความเสี่ยงทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ด้วยการบูรณาการระหว่างศาสตร์กฎหมายและวิทยาการคอมพิวเตอร์ โดยศึกษาพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน นำมา

แจกแจง วิเคราะห์ สังเคราะห์ความเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด หรือสุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดในมาตราใดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จากนั้นออกแบบกรอบแนวคิดทั่วไปที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย พัฒนาต่อยอดบูรณาการออกแบบกรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ผลลัพธ์และประเมินความเสี่ยงตามหลักโครงสร้างความรับผิดทางอาญาผสมผสานกับระบบอิงตามกฎที่สร้างชุดของกฎในรูปของเงื่อนไขทางคอมพิวเตอร์ ขีดความสามารถของกรอบแนวคิดใหม่สามารถใช้เป็นตัวแบบประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ถึง 4 ระดับ ตรวจสอบได้อย่างน้อย 10 ประเด็น นอกจากนั้นยังสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อตรวจสอบ และประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดในกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อีกด้วย

คำสำคัญ: การรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์, การประเมินความเสี่ยงทางกฎหมาย, โปรแกรมคอมพิวเตอร์, อาชญากรรมคอมพิวเตอร์

Abstract

As social media increasingly permeates daily life, the prevalence of cyberbullying has risen significantly, highlighting the urgent need for tools capable of monitoring, alerting, and assessing associated legal risks. This research article presents a novel, computer-based framework designed to evaluate legal risks arising from cyberbullying through an interdisciplinary approach that integrates legal studies and computer science. Specifically, the study examines contemporary patterns of cyberbullying on social media, categorizes and analyzes these behaviors, and evaluates their potential for legal infringement under relevant statutes. The proposed framework establishes a comprehensive system for assessing legal risks, which is further refined and implemented as a computer-based framework. Analysis and risk assessments are conducted according to principles of criminal liability, utilizing a rule-based system that encodes legal stipulations as computer-based conditions. This innovative framework is capable of evaluating legal risk across four levels of criminal liability and encompasses at least ten issues. Moreover, the framework can be extended into software solutions aimed at monitoring and assessing the risk of legal violations across relevant laws.

Keywords: Cyberbullying, Legal Risk Assessment, Computer Program, Computer Crime

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน ผู้คนในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนต่างใช้งานสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญถึงร้อยละ 85.4 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ด้วยความสำคัญดังกล่าวนี้ พบว่าเมื่อมีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งสร้างโอกาสนำไปสู่ปัญหาการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ (Cyberbullying) อันนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมายได้มากขึ้นเพียงนั้น จากสถิติการกระทำผิดทางด้านนี้ของประเทศไทยสูงเป็นอันดับ 5 ของโลก (กองเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม, 2564) เมื่อพิจารณาเฉพาะเด็กและเยาวชน จากผลสำรวจของวิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ พบข้อมูลว่า กลุ่มเยาวชนร้อยละ 43.1 เคยถูกรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ (กองเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในปัจจุบัน เช่น Saengcharoensap & Rujiprak (2021), ภูวสิทธิ์ ภูลวรรณ และคณะ (2563) และ ศุภากร หวัง และ สมชาย เตียวกุล (2562) ต่างยืนยันตรงกันว่าในปัจจุบันการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์มีอัตราสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ปัญหาดังกล่าวจึงถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของสังคม เนื่องจากสามารถส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำอย่างร้ายแรง เช่น สร้างผลกระทบทางความรู้สึก ทำให้เครียด หวาดระแวง เกิดโรคซึมเศร้าและตัดสินใจฆ่าตัวตาย ทำให้เสียชื่อเสียง สร้างผลกระทบต่อบุคลิกภาพ ทำให้เป็นคนแยกตัวจากสังคม และส่งผลให้มีผลการเรียนตกต่ำ (ปองกมล สุรัตน์, 2561)

การรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถกระทำต่อผู้เสียหายได้อย่างต่อเนื่อง มิหนำซ้ำยังมีร่องรอยการกระทำอยู่ในพื้นที่อินเทอร์เน็ตที่ค่อนข้างถาวรและแพร่กระจายในวงกว้าง นอกจากนั้น ผู้กระทำผิดสามารถสร้างตัวตนแบบนิรนาม ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถระบุตัวผู้กระทำความผิดเพื่อดำเนินคดีได้ (Suarez-Angelino, 2023) ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีแนวคิดว่า เป็นวิธีระบายอารมณ์โดยไม่ต้องเปิดเผยตัวตน (คุณาธิป ผลทรัพย์, 2563) ซึ่งเมื่อการกระทำเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ผู้กระทำจะละเลยความระแวดระวังและซึมซับว่าเป็นเรื่องปกติที่สามารถกระทำได้และไม่ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำต่อผู้ถูกรังแกและความรับผิดทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นกับตนอันอาจเข้าข่ายผิดกฎหมายฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เป็นต้น

จากผลการศึกษาที่นำเสนอดังกล่าว เป็นที่ประจักษ์ว่า ปัญหาการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ทั้งผู้ถูกกระทำและผู้กระทำต่างอยู่ในสังคมออนไลน์ ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการกระทำและถูกกระทำ ทั้งนี้อาจรู้หรือไม่รู้ถึงความสุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย หรือละเลยไม่ตระหนักรู้ก็เป็นได้ ดังนั้น คณะวิจัยซึ่งมีทั้งนักกฎหมายและนักวิทยาการคอมพิวเตอร์ จึงพิจารณาว่า หากร่วมกันบูรณาการศาสตร์ทั้งทางกฎหมายและวิทยาคอมพิวเตอร์ เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและคิดค้นเครื่องมือประเมินเชิงคอมพิวเตอร์ที่มีขีดความสามารถใช้ตรวจสอบ หรือประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดดังกล่าวขึ้นมาได้ ก็ย่อมทำให้ผู้มีพฤติกรรมรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ตระหนักรู้ว่าการกระทำของตนมีความเสี่ยงหรือผิดต่อ

กฎหมาย อันนำไปสู่การถูกดำเนินคดีได้ ยิ่งในฐานะผู้ถูกกระทำก็ย่อมต้องตระหนักรู้และหาหนทางแก้ไขป้องกันตนเองเช่นกัน หากสร้างเครื่องมือดังกล่าวนี้สำเร็จก็ย่อมนำไปสู่การยับยั้งการกระทำผิด หรือเอาผิดกับผู้กระทำได้ กระทั่งประชาชนทั่วไปก็จะสามารถตระหนักรู้ ระมัดระวังในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในท้ายที่สุด เครื่องมือดังกล่าวจะนำไปสู่การลดปริมาณการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือสนับสนุนการรณรงค์และแก้ไขปัญหาสังคมด้านนี้ได้อย่างต่อเนื่อง

ด้วยแนวคิดการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและคิดค้นเครื่องมือดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์แบบใหม่ สำหรับประเมินความเสี่ยงทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ กรอบแนวคิดสร้างขึ้นจากการศึกษาพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ วิเคราะห์ความผิดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ออกแบบกรอบแนวคิดในการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายทั้งในมุมมองกรอบแนวคิดแบบทั่วไปและกรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ กลไกสำคัญของกรอบแนวคิดถูกออกแบบและวิเคราะห์ผลลัพธ์ความเสี่ยงด้วยหลักการทางกฎหมายและแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์เป็นพื้นฐานด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงตามหลักโครงสร้างความรับผิดทางอาญา ผสมผสานกับระบบอิงตามกฎ (Rule-Based System) (Pal and Campbell, 1997; Timme and Rietveld, 2019) โดยรวบรวมและจำแนกหมวดหมู่ของผลลัพธ์ที่เป็นไปได้จากการตรวจสอบ แล้วสร้างชุดของกฎในรูปของเงื่อนไข (IF-THEN statements) ที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ ประสิทธิภาพของกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นสามารถประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 ประเด็น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287, มาตรา 287/2, มาตรา 326, มาตรา 328, มาตรา 392, มาตรา 393, มาตรา 397, พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14, มาตรา 16 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และมาตรา 26 และมาตรา 28* ประเมินระดับความเสี่ยงได้ 4 ระดับ ได้แก่ เสี่ยงต่ำ เสี่ยงปานกลาง เสี่ยงสูง และเสี่ยงสูงมาก กรอบแนวคิดนี้ออกแบบให้สามารถนำไปใช้ได้ทั้งผู้ใช้งานเยาวชนและประชาชนทั่วไป แม้แต่นักคอมพิวเตอร์สามารถนำกรอบแนวคิดไปพัฒนาต่อยอดเป็นซอฟต์แวร์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดดังกล่าวได้อย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์
2. วิเคราะห์ความผิดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

* ครอบคลุมความผิดเกี่ยวกับการทำให้แพร่หลายซึ่งสื่อลามก, หมิ่นประมาท, ข่มขู่, ดูหมิ่น, คุกคามทำให้เดือดร้อนรำคาญ, นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จหรือลามก, เผยแพร่ภาพตัดต่อ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม

3. พัฒนากรอบแนวคิดทั่วไปในการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

4. นำเสนอแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์สำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

ทบทวนวรรณกรรม

1. พฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

นักวิชาการ (กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์ และ วีนันท์กานต์ รุจิภักดิ์. 2564; ธวัชชัย ดวงไทย และ สาวิตรี พรหมสิทธิ์, 2565; พินวา แสนใหม่, 2563) อธิบายลักษณะการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ (cyberbullying) ไว้ในทิศทางเดียวกัน คือ การกระทำที่มุ่งสร้างผลกระทบทางจิตใจและความทุกข์ทรมานต่อผู้ถูกกระทำ โดยใช้การสื่อสารผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือ การรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์มีรูปแบบพฤติกรรมที่หลากหลาย คณะวิจัยได้นำรูปแบบการจำแนกประเภทของ ทัศนีย์ ดำเกิงศักดิ์ และ แก้วกัญญา เสวกสุริยวงศ์ (2567); ธวัชชัย ดวงไทย และ สาวิตรี พรหมสิทธิ์. (2565); พินวา แสนใหม่ (2563); มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (2561) และ Willard (2007) มาจัดกลุ่มและจำแนกประเภทใหม่ โดยจัดรวมพฤติกรรมที่เข้าข่ายการกระทำความผิดตามกฎหมายในลักษณะเดียวกันเอาไว้ด้วยกัน ดังนี้ 1) การดูหมิ่น (Insult) เป็นพฤติกรรมดูถูก เหยียดหยาม ด่าทอ หรือสบประมาทผู้อื่น คำประชดคำที่มีความหมายแฝงเป็นการด่าทอ หรือแม้แต่ถ้อยคำที่ล้อเลียนพฤติกรรมและสภาพบกพร่องทางกายของผู้อื่น 2) การหมิ่นประมาท (Denigration/ Dissing) เป็นพฤติกรรมการนินทาว่าร้าย ใส่ร้าย หรือกล่าวถึงผู้อื่นต่อบุคคลที่สามหรือในพื้นที่สาธารณะ 3) การคุกคาม (Harassment) เป็นพฤติกรรมคุมคาม ข่มขู่ ก่อความเดือดร้อนรำคาญ ที่กระทำซ้ำ ๆ ต่อบุคคลที่เป็นเป้าหมายโดยเฉพาะเจาะจง ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความหวาดกลัว ความอับอาย ความเครียด หรือความเดือดร้อน 4) การติดตามรังควานไซเบอร์ (Cyberstalking) เป็นพฤติกรรมการละเมิดความเป็นส่วนตัวที่กระทำซ้ำ ๆ ต่อบุคคลที่เป็นเป้าหมาย ส่งผลให้ผู้ถูกกระทำเกิดความหวาดกลัว ความเครียด หรือรู้สึกไม่ปลอดภัย (สาวตรี สุขศรี, 2563) 5) การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่มีสิทธิ (Doxing/ Outing) เป็นการจงใจเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลหรือความลับของผู้อื่น โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล ทำให้เจ้าของข้อมูลถูกคุกคาม หรือได้รับความเดือดร้อน (ศักดิกร วัฒนกูล และ จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, 2566) 6) การแอบอ้างตัวตนของผู้อื่น (Impersonation/ Fraping) เป็นพฤติกรรมการปลอมเป็นบุคคลอื่นในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ สร้างความเสียหายแก่ผู้ที่ถูกแอบอ้าง และ 7) การกีดกันออกจากกลุ่ม (Exclusion) เป็นการจงใจกีดกันบุคคลหนึ่งออกจากกลุ่มสนทนากิจกรรมชุมชนออนไลน์ หรือความเป็นเพื่อนในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ มุ่งให้ผู้ถูกกีดกันรู้สึกโดดเดี่ยว หรือถูกทอดทิ้ง

2. ความเสี่ยงทางกฎหมาย

ความเสี่ยงทางกฎหมาย (Legal Risk) เป็นเรื่องการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความรับผิดหรือผลกระทบทางกฎหมายต่อผู้กระทำ กรอบแนวคิดในการประเมินความเสี่ยงทางกฎหมายมักใช้กับองค์กรเพื่อประเมินความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ (Compliance Risk) ที่นิยมใช้ คือ COSO Enterprise Risk Management (ERM) Frameworks และ ISO 31000 Risk Management Standard ซึ่งเป็นการประเมินความเสี่ยงเชิงคุณภาพบนพื้นฐานของโอกาสที่จะเกิด (Likelihood) และผลกระทบ (Impact) (Society of Corporate Compliance and Ethics & Health Care Compliance Association [SCCE & HCCA], 2020; สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ [สวทช.], 2564) โอกาสที่จะเกิด (Likelihood) เป็นการประเมินความน่าจะเป็น (Probability) โดยประเมินว่า การกระทำในสถานการณ์หนึ่งมีความเสี่ยงที่จะผิดกฎหมายหรือไม่ และความถี่ที่การกระทำนั้นอาจเกิดขึ้น ส่วนผลกระทบ (Impact) เป็นการประเมินความร้ายแรงของความเสียหายหากความเสี่ยงนั้นเกิดขึ้น โดยประเมินว่า มีความรับผิดทางแพ่งและทางอาญามากน้อยเพียงใด มีผลกระทบต่อการเงิน ธุรกิจ ชื่อเสียง ความปลอดภัย หรือการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างไร (SCCE & HCCA, 2020) ประเมินอ้างอิงตามมาตรฐานภายในที่กำหนดขึ้นตามบริบทแวดล้อม ตัวแปร และความสามารถในการแบกรับความเสี่ยงของแต่ละองค์กรที่แตกต่างกันไป (SCCE & HCCA, 2020) ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ประเมินโอกาสที่จะเกิดและผลกระทบจะแสดงในรูปของระดับความเสี่ยง (Degree of Risk) โดยทั่วไปจะใช้วิธีประเมินความเสี่ยงเชิงคุณภาพ (Qualitative Legal Risk Assessment) โดยนักกฎหมายเป็นผู้วินิจฉัยประเมินตามวิจารณญาณและความเชี่ยวชาญของนักกฎหมายผู้นั้น อย่างไรก็ดี การประเมินความเสี่ยงในงานวิจัยนี้ คณะวิจัยมุ่งออกแบบให้ประชาชนสามารถใช้ประเมินความเสี่ยงเบื้องต้นด้วยตนเอง (Preliminary Assessment) และสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ คณะวิจัยจึงเลือกพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ระบบอิงตามกฎเป็นกลไกสำคัญ

3. การวินิจฉัยการกระทำผิดทางอาญา

การวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ใดเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาและต้องได้รับโทษหรือไม่ พิจารณาตามหลักโครงสร้างความรับผิดทางอาญาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนากรอบแนวคิดในการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายในงานวิจัยนี้ อันประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ 1. การกระทำของผู้นั้นครบองค์ประกอบความผิด คือ เข้าองค์ประกอบในส่วนข้อเท็จจริงครบถ้วน และผู้กระทำมีเจตนาหรือประมาทเลินเล่อ 2. ไม่มีเหตุยกเว้นความผิด หากมีเหตุยกเว้นความผิดแล้ว การกระทำนั้นจะไม่ถือเป็นความผิดทางกฎหมาย และ 3. ไม่มีเหตุยกเว้นโทษ หากมีเหตุยกเว้นโทษ แม้การกระทำจะเป็นความผิด แต่ผู้กระทำย่อมไม่ต้องถูกลงโทษตามกฎหมายในความผิดนั้น

กฎหมายที่กำหนดความผิดทางอาญาครอบคลุมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ มี 3 ฉบับ ได้แก่ 1. ประมวลกฎหมายอาญา 2. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และ 3. พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งจะอธิบายในส่วนผลการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จากนั้น จำแนกแจกแจง วิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ในเชิงกฎหมาย นำมาพัฒนากรอบแนวคิดทั่วไปในการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย และพัฒนาต่อยอดในมุมมองเชิงระบบคอมพิวเตอร์ มีรายละเอียดการวิจัยดังนี้

1. รวบรวม ศึกษา จำแนกแจกแจงข้อมูลจากเอกสาร

1) เอกสารขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความในวารสารวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ รวมทั้งข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์เอกสารที่รวบรวมได้โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ว่ามีกี่ประเภท แต่ละประเภทมีคุณลักษณะและบริบทที่เกี่ยวข้องอย่างไร

2.2 วิเคราะห์เชิงกฎหมาย เพื่อให้ทราบว่าพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ที่ศึกษาเข้าข่ายความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในมาตราใด และภายใต้องค์ประกอบทางกฎหมายอย่างไร

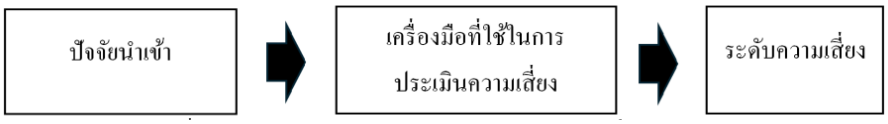
2.3 วิเคราะห์ทำความเข้าใจความเสี่ยงต่อการกระทำผิด หลักการและวิธีการประเมินความเสี่ยง เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบพัฒนากรอบแนวคิดที่เหมาะสมกับการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

3. การพัฒนากรอบแนวคิดสำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย

สังเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร โดยเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ หลักโครงสร้างความรับผิดทางอาญา องค์ประกอบความผิดและบริบทที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักการประเมินความเสี่ยง ข้อมูลที่สังเคราะห์จะถูกนำมาใช้พัฒนากรอบแนวคิดสำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย โดยมีโจทย์ในการพัฒนากรอบแนวคิด คือ 1. เป็นการประเมินความเสี่ยงเบื้องต้นที่ประชาชนทำได้ด้วยตนเอง 2. มีกระบวนการใช้งานที่ง่ายไม่ซับซ้อน 3. มุ่งเป้าประเมินที่ความน่าจะเป็น (Probability) ในการกระทำผิดกฎหมายเพื่อลดพฤติกรรมที่มีความเสี่ยง คณะวิจัยจึงเลือกพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างความรู้ทางกฎหมายและวิทยาการคอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับประเมินความเสี่ยงได้

ขั้นตอนและวิธีการพัฒนากรอบแนวคิด

1. ออกแบบกรอบแนวคิดที่เป็นกระบวนการเชิงระบบ โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นข้อมูลการกระทำที่ต้องการตรวจสอบ นำเข้ามาสู่กระบวนการตรวจสอบ (Process) ด้วยเครื่องมือประเมินความเสี่ยง หลังจากนั้นจะรายงานผลลัพธ์การประเมิน (Output) เป็นระดับความเสี่ยง ตามที่แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเชิงระบบสำหรับประเมินความเสี่ยงทางกฎหมาย

2. ออกแบบเครื่องมือประเมินความเสี่ยง ใช้หลักโครงสร้างความรับผิดทางอาญาเป็นฐานในการตรวจสอบและใช้ข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์พฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นฐานข้อมูลของเครื่องมือในการตรวจสอบ การออกแบบดังกล่าวมีขั้นตอนดังนี้

2.1 นำบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาแยกองค์ประกอบของความผิด ดังตัวอย่างในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างองค์ประกอบความผิดของบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กฎหมาย	องค์ประกอบความผิด							
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
287 ป.อ.	ผู้ใด	ทำให้แพร่หลาย	สื่อลามก	เพื่อแสดงอวดแก่ประชาชน				เจตนา
287/2 ป.อ.	ผู้ใด	ทำให้แพร่หลาย	สื่อลามกอนาจารเด็ก	เพื่อแสดงอวดแก่ประชาชน				เจตนา
326 ป.อ.	ผู้ใด	ใส่ความ	ผู้อื่น	ต่อบุคคลที่สาม	เสียชื่อเสียง	ถูกดูหมิ่น	ถูกเกลียดชัง	เจตนา
[…]	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]	[…]

2.2 สังเคราะห์คุณลักษณะที่สำคัญของพฤติกรรมการรังแกแต่ละประเภทจากคำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารวิชาการ และข่าวสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้อยคำ บริบทแวดล้อม พื้นที่ที่กระทำ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ สภาพอารมณ์ และผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำ ดังตัวอย่างในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการสังเคราะห์ถ้อยคำที่ใช้ในการดูหมิ่น มาตรา 393

ลำดับ	คำดูหมิ่น	แหล่งที่มา	ลำดับ	คำดูหมิ่น	แหล่งที่มา
1	อีสัตว์	ฎ.2220/2518	6	อีหน้าหมา	ฎ.2089/2511
2	อีเหี้ย	ฎ.5257/2548	7	ไอ้หน้าโง่	ฎ.7572/2542
3	อีควาย	ฎ.5257/2548	8	เฮงซวย	ฎ.1623/2551
4	อีดอก	ฎ.2102/2521	9	ตอแหล	ฎ.8919/2552
5	อีหน้าหัวควย	ฎ.1989/2506	[…]	[…]	[…]

2.3 บรรจุคุณลักษณะที่สังเคราะห์ได้ ในรูปแบบฐานข้อมูลในการตรวจสอบแต่ละองค์ประกอบความผิดของมาตรานั้น ๆ โดยสังเคราะห์และออกแบบเครื่องมือทีละมาตราจนครบทั้ง 10 ประเด็น ข้อมูลที่ใช้ในการตรวจสอบ ได้แก่ ใครเป็นผู้กระทำได้บ้าง ใครเป็นผู้ถูกกระทำได้บ้าง มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำที่เป็นองค์ประกอบของความผิดหรือไม่ ลักษณะการกระทำอันเป็น องค์ประกอบของความผิด ถ้อยคำที่เข้าองค์ประกอบความผิด บริบทแวดล้อมที่อาจแสดงถึงเจตนาและบริบทแวดล้อมซึ่งเป็นข้อยกเว้นทำให้การกระทำไม่เป็นความผิด ดังตัวอย่างในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตัวอย่างเครื่องมือสำหรับใช้ในการตรวจสอบ มาตรา 393

องค์ประกอบ มาตรา 393	**ฐานข้อมูล: ถ้อยคำ ลักษณะการกระทำ และบริบทแวดล้อม**		**ตรวจสอบ Yes/No**
ผู้กระทำ	Any		
ผู้ถูกกระทำ	Any		
ความสัมพันธ์	Any		
ดูหมิ่น	พฤติกรรม	ด่า, ด่าทอ, ว่า, ต่อว่า, ดูถูก, ดูหมิ่น, เหยียดหยาม, หยาม, เหยียด , สบประมาท	
	ถ้อยคำ	สัตว์, ควาย, เหี้ย, ดอก, เปรต, ควย, หมา, หน้าโง่, ต่ำ, ตอแหล, เฮงซวย, ชั่ว [...]	

องค์ประกอบ มาตรา 393	ฐานข้อมูล: ถ้อยคำ ลักษณะการกระทำ และบริบทแวดล้อม	ตรวจสอบ Yes/No
โฆษณา	เว็บบอร์ด, Facebook, Instagram, กลุ่มไลน์, Group Chat, X, Twitter, VK, แชทเกม, Live [...]	
เจตนา	จงใจ, ตั้งใจ, เจตนา, โกรธ, โมโห, ไม่ชอบ, หมั่นไส้, เกลียด, แซว, ไม่ปรากฏข้อมูล	
ข้อยกเว้น	-	

3. ออกแบบผลลัพธ์ความเสี่ยงที่ได้จากการประเมิน ใช้หลักการทางกฎหมายและแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์เป็นพื้นฐาน อาศัยผลลัพธ์ที่ได้จากการตรวจสอบด้วยเครื่องมือประเมินความเสี่ยงตามหลักโครงสร้างความรับผิดทางอาญา ผสมผสานกับระบบอิงตามกฎ (Rule-Based System) (Pal and Campbell, 1997; Timme and Rietveld, 2019) โดยจำแนกหมวดหมู่ของผลลัพธ์ที่เป็นไปได้จากการตรวจสอบแล้วสร้างชุดของกฎในรูปของเงื่อนไข (IF-THEN statements) ที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ กฎจะครอบคลุมถึงเงื่อนไข (IF) ที่กำหนดว่าผลลัพธ์ใดอาจนำไปสู่ความเสี่ยงที่ตามมาในระดับใด (THEN) ซึ่งได้กำหนดระดับความเสี่ยงไว้ 4 ระดับ ได้แก่ ความเสี่ยงต่ำ ความเสี่ยงปานกลาง ความเสี่ยงสูง และความเสี่ยงสูงมาก ข้อแนะนำในการตอบสนองต่อความเสี่ยงแต่ละระดับจะแตกต่างกันไป หากมีความเสี่ยงต่ำที่จะเป็นความผิดและถูกดำเนินคดี อาจให้ตอบสนองเพียงเฝ้าระวัง แต่ถ้าความเสี่ยงสูงมากอาจให้ผู้กระทำยุติการกระทำและลบเนื้อหาหรือให้ผู้เสียหายดำเนินคดี ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เงื่อนไขและระดับความเสี่ยง

กฎ (Rule)	เงื่อนไข (IF)	ระดับความเสี่ยง (THEN)	การตอบสนอง
R1	การกระทำไม่ครบองค์ประกอบข้อเท็จจริง	ต่ำ	เฝ้าระวัง
R2	การกระทำครบองค์ประกอบข้อเท็จจริง (AND) ผู้กระทำไม่มีเจตนา	ปานกลาง	ยุติการกระทำ, แจ้งเตือน
R3	การกระทำครบองค์ประกอบข้อเท็จจริง (AND) ผู้กระทำมีเจตนา (AND) พฤติการณ์มีข้อยกเว้น	สูง	ยุติการกระทำ, แจ้งเตือน, ลบเนื้อหาออก

กฎ (Rule)	เงื่อนไข (IF)	ระดับความเสี่ยง (THEN)	การตอบสนอง
R4	การกระทำครบองค์ประกอบข้อเท็จจริง (AND) ผู้กระทำมีเจตนา (AND) พฤติการณ์ไม่มีข้อยกเว้น	สูงมาก	ยุติการกระทำ, แจ้งเตือน, ลบเนื้อหาออก, ดำเนินคดี

4. นำเสนอแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์สำหรับประเมินความเสี่ยงทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

ในส่วนนี้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการนำเสนอแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถตรวจสอบและประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย โดยใช้กรอบแนวคิดการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายเป็นต้นแบบในการพัฒนา แนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์นี้จะถูกออกแบบมาเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับป้องกันและลดการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยการประเมินความเสี่ยงและให้คำแนะนำอย่างเหมาะสม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์

จากการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ในงานวิจัยนี้ พบว่ามีกฎหมายที่สามารถนำมาปรับใช้กับพฤติกรรมการรังแกในสื่อสังคมออนไลน์ได้ ดังนี้

1) การดูหมิ่น เหยียดหยาม สบประมาทผู้อื่นบนพื้นที่สาธารณะ เช่น บนสื่อสังคมออนไลน์หรือเว็บไซต์ที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ เป็นความผิดดูหมิ่นโดยการโฆษณาตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393, การดูหมิ่นด้วยข้อมูลที่เป็นรูปหรือวิดีโอตัดต่อ เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16, การส่งข้อความหรือข้อมูลดูหมิ่นผู้อื่นเป็นการส่วนตัว เช่น ส่งผ่านกล่องข้อความส่วนตัว (Inbox) หรือส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) อาจเข้าข่ายความผิดรังแก คุกคาม ทำให้เดือดร้อนรำคาญ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397

2) การหมิ่นประมาทโดยการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง เป็นความผิดหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326, ถ้ากระทำบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ที่บุคคลทั่วไปสามารถรับรู้ได้ เป็นความผิดหมิ่นประมาทด้วยการ

โฆษณา ตามมาตรา 328, ถ้าใส่ความด้วยภาพหรือวิดีโอลามก อาจเข้าข่ายความผิดตามมาตรา 287, 287/2 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (4) และ (5) หากเป็นภาพหรือวิดีโอตัดต่อ จะเข้าข่ายความผิดตามมาตรา 16, ถ้าข้อมูลที่ใส่ความเป็นข้อมูลส่วนบุคคล และผู้กระทำมีฐานะเป็นผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล อาจเป็นการเปิดเผยข้อมูลโดยมิชอบ เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 27 และมาตรา 79

3) การคุกคาม เข้าข่ายความผิดรังแก ข่มเหง คุกคาม ทำให้อับอายหรือก่อความเดือดร้อนรำคาญ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397, ถ้ามีการข่มขู่ให้หวาดกลัว เป็นความผิดตาม มาตรา 392

4) การติดตามรังควานไซเบอร์ อาจเข้าข่ายความผิดรังแก ข่มเหง คุกคาม ทำให้อับอายหรือก่อความเดือดร้อนรำคาญ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397, หากมีการข่มขู่ให้หวาดกลัว เป็นความผิดตามมาตรา 392, ถ้ามีพฤติกรรมการตัดต่อรูปหรือวิดีโอแล้วนำไปเผยแพร่ ทำให้อับอาย ย่อมเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16

5) การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่มีสิทธิ ถ้าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง เป็นความผิดหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 หรือ 328 ถ้าผู้กระทำมีฐานะเป็นผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล อาจเป็นความผิดตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 27, มาตรา 28 และมาตรา 79 หากข้อมูลเป็นภาพหรือวิดีโอลามก อาจเข้าข่ายความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287, มาตรา 287/2 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (4) และ (5)

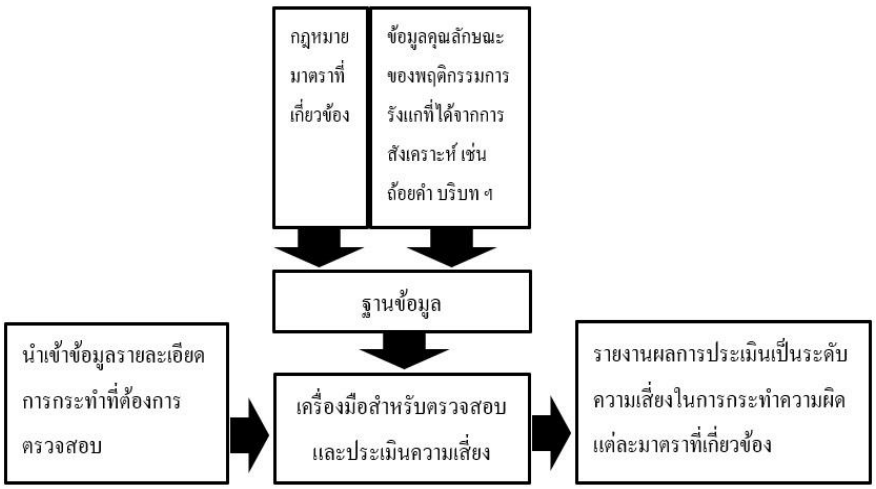
6) การแอบอ้างตัวตนของผู้อื่น ถ้ามีพฤติกรรมการนำเข้าข้อมูลปลอม ซึ่งหมายถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ทำขึ้นโดยผู้ถูกกล่าวอ้างมิได้ให้อำนาจทำ (สุเนติ คงเทพ, 2559) หรือข้อมูลเท็จ อาจเข้าข่ายความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (1) หากใช้ภาพหรือวิดีโอตัดต่อ จะเข้าข่ายความผิดตามมาตรา 16

7) การกีดกันออกจากกลุ่ม จัดเป็นพฤติกรรมการรังแกที่ไม่รุนแรง ไม่เข้าข่ายความผิดฐานใดโดยเฉพาะ แต่ถ้ามีการรังแกประเภทอื่นร่วมกับการกีดกันด้วย ผู้กระทำต้องรับผิดในพฤติกรรมนั้น เมื่อรวบรวมและจำแนกแจกแจง จะได้บทบัญญัติกฎหมายที่นำมาสังเคราะห์เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดในการประเมินความเสี่ยงทางกฎหมาย ดังนี้ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 287, มาตรา 287/2, มาตรา 326, มาตรา 328, มาตรา 392, มาตรา 393 และมาตรา 397 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 และมาตรา 16 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และมาตรา 28

2. กรอบแนวคิดสำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย

กรอบแนวคิดสำหรับประเมินความเสี่ยงที่พัฒนาขึ้น ใช้ประเมินความเสี่ยงด้วยขั้นตอนการทำงานเชิงระบบ (System Approach) เริ่มด้วยการนำเข้าข้อมูลการกระทำที่ต้องการตรวจสอบ เข้ามาสู่กระบวนการ

ตรวจสอบว่ามีแนวโน้มเป็นการกระทำความผิดกฎหมายหรือไม่ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยง หลังจากนั้นจะรายงานผลลัพธ์การประเมินเป็นระดับความเสี่ยง ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดสำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายแบบทั่วไป

การประเมินความเสี่ยงโดยเครื่องมือตรวจสอบตามกรอบแนวคิดดังที่กล่าวมานี้ กระทำได้โดย

1. นำข้อมูลรายละเอียดการกระทำที่ต้องการตรวจสอบมาเป็นปัจจัยนำเข้า

2. ตรวจสอบด้วยวิธีการเปรียบเทียบและจับคู่ข้อมูลรายละเอียดการกระทำกับข้อมูลในฐานข้อมูลองค์ประกอบความผิดสำหรับมาตราที่ต้องการประเมินความเสี่ยงโดยเทียบกับฐานข้อมูลทีละองค์ประกอบ ถ้าเทียบแล้วจับคู่ได้กับถ้อยคำ ลักษณะการกระทำ หรือบริบทแวดล้อมในฐานข้อมูลนั้น จะถือว่าการกระทำเข้าองค์ประกอบข้อนั้น ทำเช่นนี้จนครบองค์ประกอบทุกข้อ

3. ประเมินผลลัพธ์ความเสี่ยงตามชุดของกฎที่สร้างไว้

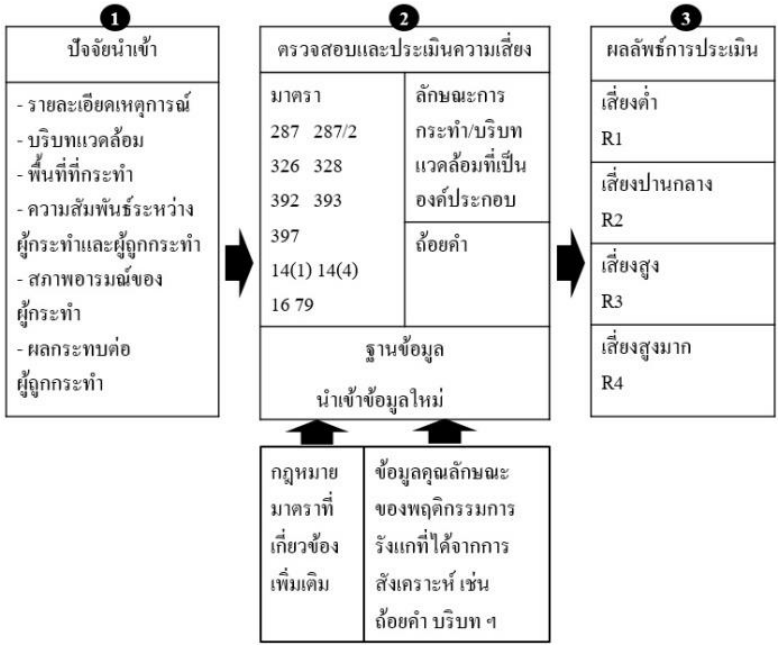
3.1 ถ้าไม่สามารถเทียบจับคู่ได้ในองค์ประกอบข้อเท็จจริงข้อใดเลย หรือเทียบจับคู่ได้เพียงบางข้อแต่ไม่ครบทุกข้อถือว่าการกระทำไม่ครบองค์ประกอบข้อเท็จจริงของมาตรานั้น (กฎ R1) ซึ่งจะแสดงผลลัพธ์เป็นความเสี่ยงระดับต่ำ

3.2 ถ้าเทียบจับคู่กับองค์ประกอบข้อเท็จจริงได้ทุกข้อ จะเทียบบริบทในส่วนเจตนาต่อไป ถ้าเทียบข้อมูลแล้วได้ผลว่าการกระทำไม่มีเจตนา (กฎ R2) จะแสดงผลลัพธ์เป็นความเสี่ยงระดับกลาง

3.3 ถ้าเทียบจับคู่ได้ผลว่าการกระทำมีเจตนาจะเทียบในส่วนข้อยกเว้น ถ้ากฎหมายมาตราที่ตรวจสอบไม่มีข้อยกเว้น (กฎ R4) จะแสดงผลลัพธ์เป็นความเสี่ยงระดับสูงมากทันที

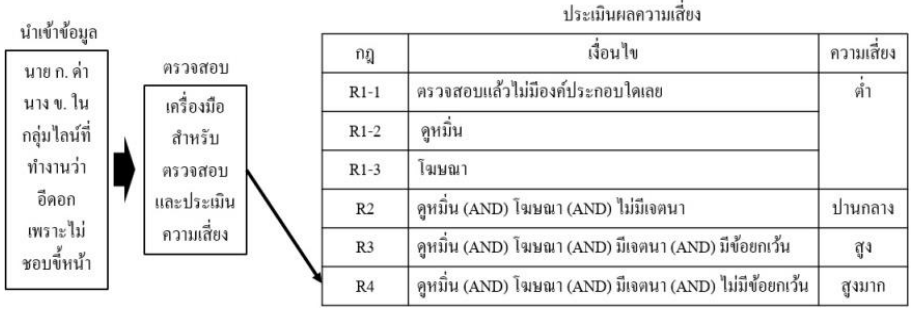
3.4 ถ้ากฎหมายมาตราที่ตรวจสอบมีข้อยกเว้น จะเทียบข้อมูลการกระทำกับข้อยกเว้นอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเทียบจับคู่กับข้อยกเว้นได้ (กฎ R3) จะแสดงผลลัพธ์เป็นความเสี่ยงระดับสูง แต่ถ้าไม่สามารถเทียบ

จับคู่กับข้อยกเว้นได้ (กฎ R4) จะแสดงผลลัพธ์เป็นความเสี่ยงระดับสูงมาก ดังขั้นตอนที่แสดงในภาพที่ 3 จากนั้นแสดงตัวอย่างการประเมินความเสี่ยงรายมาตรา ดังตัวอย่างที่ 1 และตัวอย่างที่ 2

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายแบบทั่วไป

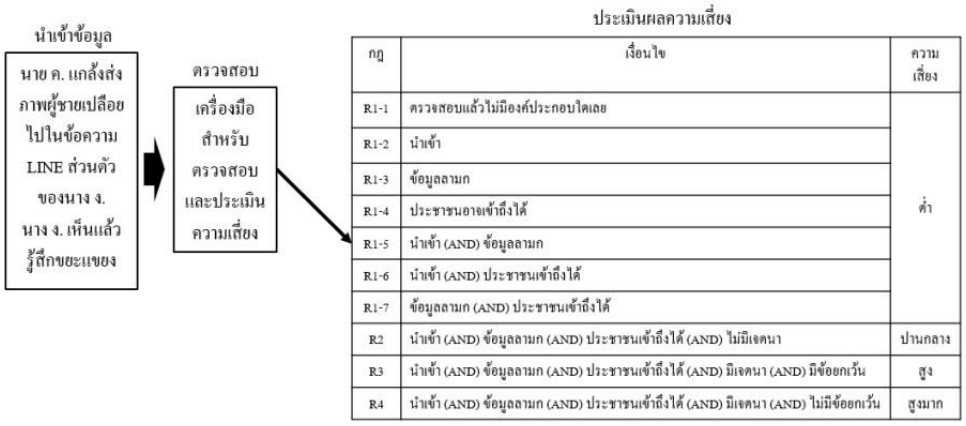
<u>ตัวอย่าง 1</u> การประเมินความเสี่ยงการกระทำผิด ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393 เช่น นำเข้าข้อมูลการกระทำว่า “นาย ก. ด่านาง ข.ในกลุ่มไลน์ที่ทำงานว่า อีดอก เพราะไม่ชอบขี้หน้า” เมื่อตรวจสอบด้วยเครื่องมือได้ผลว่า นาย ก. เป็นผู้กระทำ ส่วน นาง ข. เป็นผู้ถูกกระทำ การด่าว่าอีดอกเป็นพฤติกรรมและถ้อยคำที่ตรงกับองค์ประกอบ [ดูหมิ่น] พื้นที่การกระทำในกลุ่มไลน์ตรงกับองค์ประกอบ [โฆษณา] การกระทำจึงครบองค์ประกอบข้อเท็จจริง (AND) กระทำไปเพราะมีเจตนา (AND) พฤติการณ์ไม่มี [ข้อยกเว้น] ผลการตรวจสอบเข้ากฎ R4 ซึ่งมีเงื่อนไข (IF) คือ ดูหมิ่น (AND) โฆษณา (AND) มีเจตนา (AND) ไม่มีข้อยกเว้น (THEN) ผลลัพธ์ระดับความเสี่ยงในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 393 คือ ระดับสูงมาก ดังตัวอย่างในภาพที่ 4

กฎ	เงื่อนไข	ความเสี่ยง
R1-1	ตรวจสอบแล้วไม่มีองค์ประกอบใดเลย	ต่ำ
R1-2	ดูหมิ่น	
R1-3	โฆษณา	
R2	ดูหมิ่น (AND) โฆษณา (AND) ไม่มีเจตนา	ปานกลาง
R3	ดูหมิ่น (AND) โฆษณา (AND) มีเจตนา (AND) มีข้อยกเว้น	สูง
R4	ดูหมิ่น (AND) โฆษณา (AND) มีเจตนา (AND) ไม่มีข้อยกเว้น	สูงมาก

ภาพที่ 4 จำลองการประเมินความเสี่ยง ตามมาตรา 393

ตัวอย่าง 2 การประเมินความเสี่ยงการกระทำผิด พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (4) เช่น นำเข้าข้อมูลการกระทำว่า “นาย ค. แกล้งส่งภาพผู้ชายเปลือย ไปในข้อความ LINE ส่วนตัวของนาง ง. นาง ง. เห็นแล้วรู้สึกขยะแขยง” เมื่อตรวจสอบด้วยเครื่องมือได้ผลว่า นาย ค. เป็นผู้กระทำ ส่วน นาง ง. เป็นผู้ถูกกระทำ การส่งภาพตรงกับองค์ประกอบ [นำเข้า] ภาพผู้ชายเปลือยตรงกับองค์ประกอบ [ข้อมูลลามก] พื้นที่การกระทำในข้อความ LINE ส่วนตัว ไม่ตรงกับองค์ประกอบ [ประชาชนอาจเข้าถึงได้] การกระทำไม่ครบองค์ประกอบข้อเท็จจริง ผลการตรวจสอบเข้ากฎ R1 ซึ่งมีเงื่อนไข (IF) คือ ไม่มีองค์ประกอบข้อเท็จจริงข้อใดเลย หรือมีเพียงบางข้อแต่ไม่ครบทุกข้อ (THEN) ผลลัพธ์ระดับความเสี่ยงในการกระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 (4) คือ ระดับต่ำ ดังตัวอย่างในภาพที่ 5

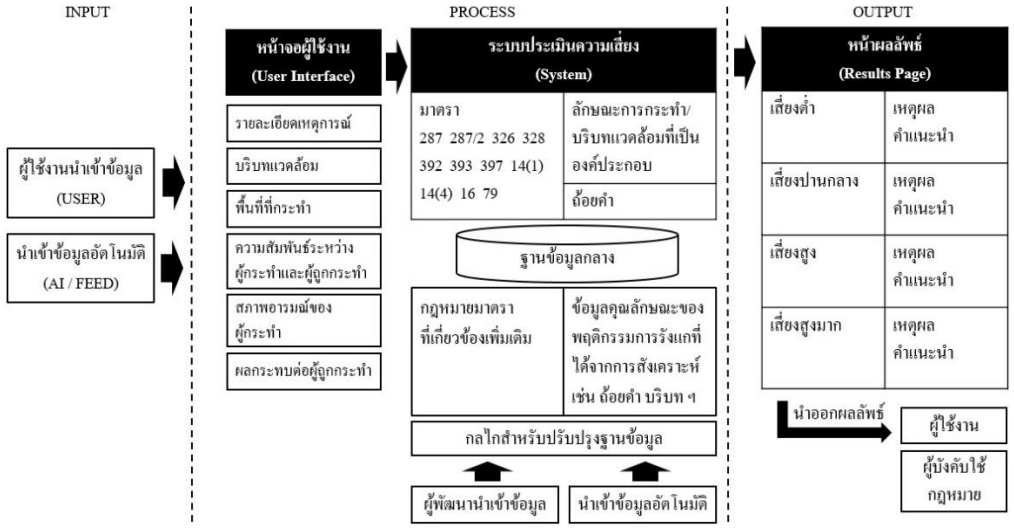
กฎ	เงื่อนไข	ความเสี่ยง
R1-1	ตรวจสอบแล้วไม่มีองค์ประกอบใดเลย	ต่ำ
R1-2	นำเข้า	
R1-3	ข้อมูลลามก	
R1-4	ประชาชนอาจเข้าถึงได้	
R1-5	นำเข้า (AND) ข้อมูลลามก	
R1-6	นำเข้า (AND) ประชาชนเข้าถึงได้	
R1-7	ข้อมูลลามก (AND) ประชาชนเข้าถึงได้	
R2	นำเข้า (AND) ข้อมูลลามก (AND) ประชาชนเข้าถึงได้ (AND) ไม่มีเจตนา	ปานกลาง
R3	นำเข้า (AND) ข้อมูลลามก (AND) ประชาชนเข้าถึงได้ (AND) มีเจตนา (AND) มีข้อยกเว้น	สูง
R4	นำเข้า (AND) ข้อมูลลามก (AND) ประชาชนเข้าถึงได้ (AND) มีเจตนา (AND) ไม่มีข้อยกเว้น	สูงมาก

ภาพที่ 5 จำลองการประเมินความเสี่ยง ตามมาตรา 14 (4)

ผลลัพธ์ความเสี่ยงตามกรอบแนวคิดดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นความเสี่ยงด้านโอกาสที่จะเกิด (Likelihood) โดยเฉพาะ คือ การกระทำที่ตรวจสอบมีโอกาสผิดกฎหมายแต่ละมาตรามากน้อยเพียงใด โดยไม่คำนึงถึงด้านผลกระทบ (Impact) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการแบกรับความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามปัจจัยของผู้กระทำแต่ละคน กระบวนการตามกรอบแนวคิดนี้จึงสามารถนำไปใช้ได้ทั้งการประเมินความเสี่ยงโดยฝ่ายผู้กระทำและตรวจสอบการกระทำโดยฝ่ายผู้ถูกกระทำ

3. แนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์สำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย

คณะวิจัยนำกรอบแนวคิดสำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายทั่วไป พัฒนาต่อยอดเป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ใช้ประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย มีขั้นตอนการทำงานดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์สำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย

แนวทางการนำกรอบแนวคิดสู่โปรแกรมคอมพิวเตอร์

1. การรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเข้าสู่ระบบ

ผู้ใช้งานกรอบแนวคิด/ผู้พัฒนาโปรแกรม รวบรวมรายละเอียดของการกระทำผิดในมาตราที่เกี่ยวข้องดังแสดงในผลการวิจัย บริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ระบุกฎการประเมินความเสี่ยงให้ละเอียด

2. การออกแบบระบบและโปรแกรม

2.1 ออกแบบโครงสร้างของโปรแกรม โดยเน้นการออกแบบที่สามารถขยายได้ในอนาคต

2.2 ออกแบบหน้าจอผู้ใช้งาน (User Interface) พัฒนาหน้าจอผู้ใช้งานที่ใช้งานง่าย คำนึงถึงความสะดวกในการใช้งานสำหรับประชาชนทั่วไป ช่องป้อนข้อมูลมีให้ผู้ใช้ระบุรายละเอียดเหตุการณ์และบริบทที่เกี่ยวข้อง และอาจสามารถนำเข้าสื่อ เช่น ภาพ วิดีโอ ระบุพื้นที่ที่กระทำ เช่น ข้อความส่วนตัว จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เว็บบอร์ด ระบุความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ เช่น คนแปลกหน้า เพื่อน ศัตรู ระบุสภาพอารมณ์ (ถ้ามี) และผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำ เช่น เสียชื่อเสียง อับอาย

2.3 ออกแบบหน้าผลลัพธ์ แสดงผลการประเมินความเสี่ยงในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและระบุว่าการกระทำมีความเสี่ยงในการละเมิดกฎหมายใดบ้าง พร้อมแสดงคำแนะนำที่เหมาะสม โดยแบ่งระดับความเสี่ยงเป็น 4 ระดับ คือ เสี่ยงต่ำ, เสี่ยงปานกลาง, เสี่ยงสูง และเสี่ยงสูงมาก

3. การพัฒนาโปรแกรม

การพัฒนาโปรแกรม ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดแบบออฟไลน์หรือออนไลน์ ต้องมีส่วนระบบส่วนหน้า (Front-End System) ที่ติดต่อกับผู้ใช้งานดังส่วนของการออกแบบ ทั้งหน้าจอส่วนนำเข้าข้อมูลและแสดงผลลัพธ์ที่ตอบสนองทั้งป้อนข้อมูลด้วยมือและด้วยการทำงานป้อนข้อมูลอัตโนมัติตามส่วน เพื่อให้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลนำเข้าได้อย่างถูกต้อง

ส่วนการประมวลผลเบื้องหลัง (Back-End System) แบ่งเป็นส่วนการรับข้อมูลจากส่วนการป้อนข้อมูลนำเข้า เพื่อนำเข้าสู่ส่วนการประเมินความเสี่ยงที่จำเป็นต้องมีอัลกอริทึมการตรวจสอบ วิเคราะห์ถ้อยคำบริบท และความหมายของข้อความ วิเคราะห์เนื้อหา โดยอาศัยฐานข้อมูลของมาตรากฎหมายที่จำเป็นต้องนำเข้าสู่ส่วนประมวลผลให้ครบถ้วนก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นประเมินความเสี่ยงด้วยระบบอิงตามกฎ (Rule-Based System) ตามกรอบแนวคิดที่นำเสนอไว้ ส่วนประมวลผลเบื้องหลังต้องมีกลไกสำหรับการปรับปรุงฐานข้อมูลและกฎให้ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ ทั้งต้องมีระบบรักษาความปลอดภัยข้อมูล เพื่อให้ผู้ใช้งานมั่นใจว่าข้อมูลที่ป้อนเข้าสู่ระบบจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับ

4. การประเมินและปรับปรุง

ในการนำกรอบแนวคิดไปใช้งานจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการประเมินประสิทธิภาพการทำงานของโปรแกรมในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นความแม่นยำในการตรวจสอบและประเมินความเสี่ยง ความรวดเร็วในการประมวลผลและการตอบสนองต่อผู้ใช้งาน รวมถึงปรับปรุงฐานข้อมูลอยู่เสมอด้วย

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษา การรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์สามารถกระทำผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้ง่ายโดยมีรูปแบบพฤติกรรมจำแนกได้ 7 ประเภท กฎหมายที่เกี่ยวกับการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ มี 3 ฉบับ คือ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่มีบทบัญญัติครอบคลุมพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์เกือบทุกประเภท ยกเว้นการกีดกันออกจากกลุ่ม ซึ่งไม่มีกฎหมายที่สามารถใช้บังคับกับการกระทำได้โดยตรง การรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ครั้งหนึ่งอาจเข้าองค์ประกอบกฎหมายและเป็นความผิดได้หลายฐานความผิดในการกระทำเดียวกันขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมของการกระทำนั้น การประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายจึงมีประโยชน์ในด้านการสร้างความตระหนักรู้ถึงผลของการกระทำและความรับผิดที่อาจเกิดขึ้นทั้งฝ่ายผู้กระทำและฝ่ายผู้ถูกกระทำ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการพัฒนากรอบแนวคิดสำหรับประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและประเมินความเสี่ยงเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง โดยนำเอาโครงสร้างความรับผิดทางอาญามาใช้เป็นฐานในการตรวจสอบพฤติกรรมการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งช่วยในการประเมินว่า การกระทำมีโอกาสเข้าข่ายการเป็นความผิดตามกฎหมายหรือไม่ การใช้โครงสร้างความรับผิดทางอาญาเป็นพื้นฐานในการตรวจสอบช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจถึงองค์ประกอบความผิดและเหตุยกเว้นความผิดอย่างชัดเจน การใช้ชุดของกฎในรูปของเงื่อนไขเพื่อประเมินระดับความเสี่ยง ช่วยให้สามารถประเมินความเสี่ยงในแต่ละกรณีได้โดยอัตโนมัติ ทำให้เกิดการป้องกันความเสี่ยงในการกระทำที่อาจเข้าข่ายความผิดกฎหมาย

กรอบแนวคิดสำหรับประเมินความเสี่ยงที่พัฒนาขึ้นนี้ สามารถประยุกต์ใช้กับการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายอื่นได้ โดยปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบในส่วนฐานข้อมูลกฎหมายและพฤติกรรมการกระทำในฐานความผิดที่ต้องการตรวจสอบและประเมิน

อย่างไรก็ตาม การประเมินความเสี่ยงตามกรอบแนวคิดนี้มีข้อจำกัดในเรื่องความแม่นยำต่อรูปแบบการกระทำและบริบทใหม่ในการรังแกที่เกิดขึ้น เนื่องจากขึ้นอยู่กับบริบทและปริมาณฐานข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ซับซ้อนทั้งหมด จึงต้องมีการปรับปรุงฐานข้อมูลให้ครอบคลุมและเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมบนสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงแนวทางการตีความและปรับใช้กฎหมายของศาล ดังนั้น หากมีระบบเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ที่ทำงานอัตโนมัติด้วยปัญญาประดิษฐ์ จะยิ่งทำให้กรอบแนวคิดมีประสิทธิภาพดีมากยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดอีกประการหนึ่ง คือ การประเมินความเสี่ยงตามกรอบแนวคิดนี้ออกแบบให้ประเมินความเสี่ยงจากโอกาสที่การกระทำจะเป็นความผิดเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงด้านผลกระทบที่ผู้กระทำอาจได้รับหากมีการดำเนินการทางกฎหมายเกิดขึ้น ทำให้เหมาะกับการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความตระหนักรู้และหลีกเลี่ยงการกระทำความผิดเท่านั้น แต่ไม่เหมาะสมกับการใช้เพื่อประเมินความเสี่ยงในการดำเนินงานขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงความถี่ของการละเมิดกฎหมาย ผลกระทบต่อองค์กร ความสามารถขององค์กรในการจัดการความเสี่ยง เพื่อวางนโยบายที่เหมาะสมกับการขับเคลื่อนองค์กรต่อไป

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการความรู้ทางกฎหมายกับวิทยาการคอมพิวเตอร์ และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม กับหน่วยงานที่ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยแก้ไขปัญหาสังคม การนำกรอบแนวคิดเชิงระบบคอมพิวเตอร์ไปพัฒนาเป็นโปรแกรมสำหรับประเมินความเสี่ยงทางกฎหมาย ย่อมเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการลดปัญหาการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเยาวชน มีเครื่องมือในการตรวจสอบประเมินความเสี่ยงด้วยตนเองที่อาศัยระบบการทำงานอัตโนมัติของเครื่องคอมพิวเตอร์ อย่างไรก็ตาม โปรแกรมที่จะพัฒนาขึ้นยังต้องมีการทดสอบและปรับปรุงเพื่อให้มั่นใจได้ว่าเครื่องมือนี้สามารถทำงานได้อย่างแม่นยำในสภาพแวดล้อมจริง สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในส่วนของกฎหมายและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น และให้คำแนะนำที่เหมาะสมแก่ผู้ใช้งาน

คณะวิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1. รัฐควรจัดทำเว็บไซต์หรือโปรแกรมประยุกต์สำหรับประชาชนใช้ประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายจากการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ที่อาศัยกรอบแนวคิดและแนวทางพัฒนาจากผลการวิจัยนี้ โดยความร่วมมือระหว่างกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมและกระทรวงยุติธรรม

2. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและสถาบันการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้พัฒนากลยุทธ์เพื่อลดปัญหาการรังแกบนสื่อสังคมออนไลน์ ผ่านการให้ความรู้ด้วยสื่อประชาสัมพันธ์หรือคู่มือเผยแพร่แก่ประชาชนเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายด้วยตนเอง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤษฎา แสงเจริญทรัพย์ และ วีนันท์กานต์ รุจิภักดิ์. (2564). Cyberbullying ความหมาย และการทบทวนแนวคิดภายใต้บริบทของสังคมไทย. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข*, *7*(1), 171-193.

กองเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม. (2564). *คู่มือการขับเคลื่อนงานการสร้างภูมิคุ้มกันของสังคมในมิติทางวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. วันที่ค้นข้อมูล 9 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก https://surveillance.m-culture.go.th/th/db_53_surveillance_48/24310

คุณาธิป ผลทรัพย์. (2563). *พฤติกรรมการรังแกทางไซเบอร์ของนักศึกษาปริญญาตรี ในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทัศนีย์ ดำเกิงศักดิ์ และแก้วกัญญา เสวกสุริยวงศ์. (2567). แนวทางป้องกันการลดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ Cyberbullying โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, *23*(1).

ธวัชชัย ดวงไทย และสาวิตรี พรหมสิทธิ์. (2565). การประทุษร้ายบนโลกไซเบอร์. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, *1*(1), 1-15.

ปองกมล สุรัตน์. (2561). สาเหตุและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการรังแกผ่านโลกไซเบอร์: กรณีศึกษาเยาวชนไทยผู้ถูกรังแก. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, *4*(1), 260-273.

พินวา แสนใหม่. (2563). *การรังแกทางไซเบอร์ผ่านสื่อออนไลน์ สาเหตุ และแนวทางการจัดการปัญหา*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภูวสิทธิ์ ภูลวรรณ และคณะ. (2563). พฤติกรรมการกลั่นแกล้งออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, *9*(1), 83-92.

มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน. (2561). *การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ (Cyberbullying)*. กรุงเทพฯ: นัชชาวัฒน์.

ศักดิกร วัฒนกูล และจิรวุฒิ ลิปิพันธ์. (2566). อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ศึกษากรณีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น (doxing). *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, *12*(1), 192-208.

ศุภากร หวัง และสมชาย เตียวกุล. (2562). การถูกกลั่นแกล้งบนสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ. *วารสารจิตวิทยาคลินิก*, *50*(2), 17-28.

สาวตรี สุขศรี. (2563). *กฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมคอมพิวเตอร์และอาชญากรรมไซเบอร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2564). *คู่มือการบริหารความเสี่ยงของ สวทช.* วันที่ค้นข้อมูล 9 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2021/20210126-enterprise-risk-management-2564.pdf

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *สรุปผลที่สำคัญการใช้ไอซีทีของเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2563*. วันที่ค้นข้อมูล 9 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230721160830_50941.pdf

สุเนติ คงเทพ. (2559). *คำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์*. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

Pal, K., & Campbell, J. (1997). An application of rule-based and case-based reasoning within a single legal knowledge-based system. *The Data Base for Advances in Information Systems, 28*(4).

Saengcharoensap, K., & Rujiprak, V. (2021). Cyberbullying Among University Students in Thailand. *Thammasat Review, 24*(2), 41-58.

Society of Corporate Compliance and Ethics & Health Care Compliance Association [SCCE & HCCA], (2020). *Compliance Risk Management: Applying the COSO ERM Framework.* Retrieved October 4, 2023, from https://www.coso.org/_files/ugd/3059fc_5f9c50e005034badb07f94e9712d9a56.pdf

Suarez-Angelino, L. (2023). *Cyberbullying: Types, effects, & how to get help. Choosing Therapy*. Retrieved October 4, 2023, from https://www.choosingtherapy.com/cyberbullying/

Timme, I., & Rietveld, R. (2019). *Rule-Based Systems for Decision Support and Decision-Making in Dutch Legal Practice*. A Brief Overview of Applications and Implications. Droit et Societe. 3.

Willard, N. (2007). Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats. Retrieved October 4, 2023, from https://www.embracecivility.org/wp-content/uploadsnew/Educators-Guide-Cyber-Safety.pdf

อนาคตทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในวันที่โลกเปลี่ยนแปลง

The Future of Global Citizenship Education in a Rapidly Changing World

ชยาภรณ์ จตุรพรประสิทธิ์ (Chayaporn Chaturapornpracit) [1]

โสภณ ลือดัง (Sopon Leudang)[2]

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

First author, Assistant Professor, Faculty of Political Science and Laws, Burapha University

[2]รองประธานกรรมการบริหาร โรงเรียนเทวารักษ์

Vice-President, Thewarak School

E-mail: chayapon@go.buu.ac.th

Received: 28 November 2024

Revised: 13 June 2025

Accepted: 19 June 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมแนวคิดด้านการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ในแง่มุมของความหมาย แนวทางการพัฒนานโยบายการศึกษาในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพลเมืองโลกอย่างยั่งยืน ซึ่งแนวคิดนี้ไม่ใช้แนวคิดใหม่แต่เป็นแนวคิดที่พยายามนำมาใช้ในการสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของบทเรียนมากว่า 20 ปี ทั้งข้ามวัฒนธรรมและเป็นสากล สร้างสันติภาพบนพื้นฐานของความเข้าใจ และการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากความเป็นโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยงกลุ่มคนในสังคมของภูมิภาคต่าง ๆ ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ในบทความชิ้นนี้ยังกล่าวถึง บทบาทของสถาบันการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาที่จะเป็นกุญแจและหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก การเรียนรู้จากกรณีศึกษาความสำเร็จจากต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในประเทศสิงคโปร์ และประเทศออสเตรเลีย ที่นับได้ว่ามีความแตกต่างของประชากรอย่างมากในภูมิภาค และยังกล่าวถึง เนื้อหาของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในเชิงวิพากษ์ถึงอุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแห่งชาติ มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทั้งระบบ มีการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม

คำสำคัญ: การศึกษา, พลเมืองโลก, อนาคตทางการศึกษา

Abstract

This article constitutes an academic discourse that consolidates educational paradigms aimed at fostering global citizenship education. Within the realm of significance, it delineates strategies for developing educational policies at national, local, and school levels, with the objective of contributing to sustainable global citizenship. The outlined conceptual framework does not espouse novelty but rather represents a paradigm that has been diligently integrated into curricular content for over two decades, striving towards transcultural and international endeavors. The endeavor seeks to cultivate peace-building on the foundation of comprehension and the sustainable stewardship of the environment. This conceptual framework emerges from the ethos of globalism, which interconnects diverse world regions into a cohesive entity, driven by a shared ethos. Additionally, the article expounds upon the roles of educational institutions and personnel as pivotal keys and core driving forces in advancing education for global citizenship. It draws insights from case studies showcasing successes in educational management from Singapore and Australia, countries characterized by considerable demographic diversity within their respective regions. Furthermore, it addresses the substantive content of educational management for global citizenship, critically examining obstacles and proposing policy-oriented recommendations for their pragmatic implementation to maximize benefits.

Keywords: Education, Global Citizenship, The Future of education

บทนำ

คำว่า การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCED) ถูกนำมาพูดถึงและให้ความสนใจในการกำหนดเป็นนโยบายด้านการศึกษาของการจัดการเรียนการสอนในระบบและการศึกษานอกระบบ ในระดับนานาชาติมาเป็นเวลามากกว่า 2 ทศวรรษ ซึ่งองค์กรการศึกษา วิทยาศาสตร์และนวัตกรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ได้ให้คำจำกัดความในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่ออยู่ร่วมกันแบบข้ามวัฒนธรรมระหว่างประเทศ และการยกระดับจุดมุ่งหมายของการเป็นพลเมือง ที่ให้คุณค่ากับความยุติธรรมทางสังคม ความสามัคคี ความหลากหลาย และการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่พยายามเตรียม

ความพร้อมให้ผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองโลกในปัจจุบันไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่นมากนักเนื่องด้วยต้องฟันฝ่ากับคลื่นของกระแสแนวคิดเสรีนิยมใหม่และกระแสการวิพากษ์ในเชิงประชาธิปไตย

ดังนั้นบทความชิ้นนี้ จะพยายามอธิบายถึง การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลก (GCED) ในบริบทของความท้าทายในปัจจุบันและให้แนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ เนื่องจากหลังเหตุการณ์ Covid-19 ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนตัวว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองหนึ่งอาจส่งผลกระทบโดยตรงต่อทั้งโลก รวมทั้งเรื่องผลกระทบส่วนบุคคลต่อสุขภาพ ครอบครัว วิถีชีวิต เพราะการศึกษาจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความเชื่อมโยงระดับโลก หรือผู้เรียนสามารถใช้ประโยชน์จากความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยงระดับโลกในการผลักดันความยุติธรรมทางสังคมไปสู่เป้าหมายการเป็นพลเมืองโลกผ่านการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลก เพราะความเชื่อดังกล่าวเป็นคำถามที่ทั้งผู้เรียน ผู้สอน และสถาบันการศึกษา ต้องนำไปใช้ในต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลกในอนาคตต่อไป

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก สำหรับ Gaudelli (2009) เสนอว่าการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกมีแนวคิดที่แตกต่างกัน 5 แนวทาง ได้แก่ แนวทางเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal) แนวทางชาตินิยม (Nationalist) แนวทางของมาร์กซิส (Marxist) แนวทางความยุติธรรมในการบริหาร (justice/ governance) และ ความเป็นสากล (cosmopolitan) การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกตามแนวทางเสรีนิยมใหม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่มีส่วนร่วมในการอาศัยอยู่ในสังคมเศรษฐกิจระบบทุนนิยมและการพัฒนาทางเทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี การปฏิบัติตามหลักการการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก หมายถึงการสอนพลเมืองของประเทศให้มีความรู้รวยว่าบทบาทของความเป็นพลเมืองโลกที่ต้องมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกและในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามแก้ไขโครงสร้างของความไม่เท่าเทียมที่ทำให้สมาชิกของประเทศยากจนถูกละเลย Gaudelli อธิบายว่ารูปแบบหลักสูตรเป็นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทางวิชาการ พร้อมกับการมุ่งเป้าไปที่การสร้างคุณค่าให้แก่สังคมนั่นเอง

ในปัจจุบันการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกได้ขยายแนวทางไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระดับโรงเรียนและท้องถิ่นมากขึ้นโดยมีฐานในการจัดการความรู้เพื่อสร้างพลเมืองโลกใน 4 แนวทาง ได้แก่ 1) ประชาธิปไตย สิทธิ และความชอบธรรมทางกฎหมาย 2) การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาสังคม 3) ความเป็นพลเมืองดิจิทัล และ 4) ความใส่ใจในประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก มีส่วนช่วยให้สังคมสามารถปรับเปลี่ยนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างท้องถิ่นและระดับโลก และ “อภิความหลากหลาย (superdiversity)” ของสังคม โดยแนวทางที่จะทำให้บทเรียนการสร้างพลเมืองโลกและการนำไปปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จถูกนำเสนอไว้ใน 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย 2) การถอดบทเรียนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก 3) การเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมและเศรษฐกิจโลก (Vertovec, 2007)

การตีความการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกมีหลากหลาย บทความชิ้นนี้จึงขอจัดประเภทของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกไว้ 4 ประเภทเพื่อสามารถกำหนดแนวความคิดและการปฏิบัติ ได้แก่ 1) ทุนนิยมมนุษย์และเสรีนิยมใหม่ 2) มนุษยนิยมสากล 3) การเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และ 4) การศึกษาแบบวิพากษ์ การจำแนกประเภททำให้เห็นมิติสำคัญของการสร้างพลเมืองโลก ดังนี้ (ก) ประเภทของความเป็นพลเมืองโลก (ข) หน้าที่ของการสร้างพลเมืองโลก (ค) การศึกษาความเป็นพลเมืองโลก ได้แก่ ประเภทของการเป็นพลเมืองโลกมาจากประเภทความเป็นสากลของความเป็นพลเมืองโลก เช่น การเมือง ศีลธรรม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และประเภทของสิ่งสนับสนุน เช่น สังคม สิ่งแวดล้อมเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และจิตวิญญาณ (ง) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกขึ้นอยู่กับการจัดหมวดหมู่ของวัตถุประสงค์ของการศึกษา เช่น คุณสมบัติ การขัดเกลาทางสังคม และวิชาต่าง ๆ ที่ควรเปิดสอน และ (จ) หลักของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

การศึกษาความเป็นพลเมืองและหลักการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก มีนโยบายแตกต่างกันอย่างชัดเจน ในนัยของการพัฒนาระหว่างประเทศยอมรับแนวคิดของการสร้างพลเมืองโลกว่าเป็นกรอบแนวคิดใหม่สำหรับงานความร่วมมือและการศึกษาทั้งหมด แต่ในทางกลับกัน ภาคการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความต้องการศึกษาคำว่าการเป็นพลเมือง อันได้แก่ การเมือง ศีลธรรม วัฒนธรรม เป็นต้น โดยทางการศึกษามองว่าการสร้างพลเมืองโลก เป็นเพียงชื่อทางวิชาการชั่วคราวและไม่แน่นอน มุมมองของการศึกษาแสดงให้เห็นระดับแนวคิดที่ทับซ้อนกันระหว่างการศึกษาความเป็นพลเมืองและการสร้างพลเมืองโลก และคำทั้งสองคำนี้มักใช้สลับกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านความเป็นพลเมืองมีความหมายแฝงในระดับท้องถิ่นโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่โรงเรียน ชุมชนท้องถิ่น และรัฐ และมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติการสอนด้านประชาธิปไตย สิทธิและความถูกต้องตามกฎหมาย การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและสังคมผู้เรียน ความเป็นพลเมืองดิจิทัล และการดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย

แนวทางในการจัดการสร้างพลเมืองโลก

1) การสร้างพลเมืองโลกตามแนวทางทุนนิยมมนุษย์เสรีนิยมใหม่ (Neo-liberal human capitalism)

แนวทางทุนนิยมมนุษย์เสรีนิยมใหม่ถูกขับเคลื่อนโดยลัทธิเสรีนิยมใหม่และทฤษฎีทุนมนุษย์ ลัทธิเสรีนิยมใหม่ยืนยันว่าการแข่งขันเป็นแรงผลักดันของเศรษฐกิจ จากมุมมองของการเป็นพลเมืองโลก วาทกรรมเสรีนิยมใหม่มุ่งเน้นไปที่การสร้างความรู้และทักษะของแต่ละบุคคลเพื่อให้พวกเขาสามารถแข่งขันได้ในเศรษฐกิจโลก ในขณะที่ทฤษฎีทุนมนุษย์ต้องใช้เวลาในการพัฒนา โดยถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการผลิตทางเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของประเทศของตนเองในระบบทุนนิยมมนุษย์เสรีนิยมใหม่ ในบริบทของการพัฒนาพลเมืองโลก เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจความเป็นพลเมืองโลก (Oxley and Morris, 2013) และมีหน้าที่กำหนดคุณสมบัติซึ่งมุ่งเน้นไปที่การได้มาซึ่งชุดความรู้และทักษะบางอย่างเพื่อ “ทำหน้าที่” ในสังคม ผู้เรียนจะมีความสามารถระดับโลกและข้ามวัฒนธรรมผ่าน

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก เพื่อแข่งขันในเศรษฐกิจโลก และประเทศจะสร้างแหล่งทรัพยากรมนุษย์ที่จะช่วยให้ได้รับหรือรักษาตำแหน่งในเศรษฐกิจโลก ในวาทกรรมนี้ การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองไม่ใช่เรื่องสำคัญ ในขณะที่การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ให้ความสำคัญกับการเตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับสังคมและเศรษฐกิจโลก รูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์เสรีนิยมใหม่ ได้แก่ ความรู้ทางปัญญา เช่น ภาษาต่างประเทศ ความรู้เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและตลาดงาน ความเข้าใจในกฎระเบียบของสถานที่ทำงาน ทักษะทางปัญญา เช่น ทักษะดิจิทัลและการแก้ปัญหา ทักษะทางอารมณ์ เช่น การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และพฤติกรรม เช่น เป็นผู้ประกอบการและมีความยืดหยุ่น เป็นต้น (Biesta, 2009)

2) การสร้างพลเมืองโลกตามแนวทางมนุษยนิยมสากล (Cosmopolitan humanism)

แนวคิดมนุษยนิยมสากลซึ่งได้รับการสนับสนุนจากแนวคิดสากลนิยมทางศีลธรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเน้นไปที่การอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ ตัวอย่างเช่น หลักสิทธิมนุษยชนสากลในมนุษยนิยมสากล การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกทางศีลธรรมและวัฒนธรรมเป็นหลัก และมุมมองกระแสหลักที่แสดงถึงลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม (Oxley and Morris, 2013) มนุษยนิยมแบบสากลมีหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมที่โดดเด่น ซึ่งแสดงออกอย่างชัดเจนในแง่ของการส่งเสริมและการได้มาซึ่งบรรทัดฐาน ค่านิยม และอัตลักษณ์บางอย่าง สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองที่ดีขึ้นของโลก ผ่านระบบการศึกษาที่ตระหนักและมุ่งมั่นต่อค่านิยมสากล เช่น สิทธิมนุษยชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความสามัคคี และความยั่งยืน ในแนวคิดมนุษยนิยมสากล การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริม “พลเมืองที่มีความเคารพและมีความรับผิดชอบ” ซึ่งมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อให้แน่ใจว่าสังคมจะมีความสอดคล้องกันและการบูรณาการ มีการเน้นย้ำถึงความตระหนักรู้เกี่ยวกับหลักนิติธรรม ความถูกต้องตามกฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ตลอดจนผู้มีบทบาทและกระบวนการทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติที่ควบคุมชีวิตของเรา การพัฒนาคุณธรรมและสังคมของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและมีหัวใจอยู่ที่การส่งเสริมการเคารพกฎเกณฑ์พฤติกรรมของพลเมือง เสริมสร้างความอดทนต่อความหลากหลาย รวมถึงการอยู่ร่วมกันและการไม่แบ่งแยก การดูแลสิ่งแวดล้อม และจุดเน้นหลักก็คือการส่งเสริมพลเมืองบนพื้นฐานของการทำในสิ่งที่ถูกต้องในฐานะพลเมือง เช่น การรีไซเคิล ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน เป็นต้น การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้านมนุษยนิยมสากลเป็นหลัก เพื่อชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลาย ขอบเขตการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่ความรู้ทางปัญญา เช่น สิทธิมนุษยชนและประเด็นระดับโลก ทัศนคติและทักษะทางสังคมและอารมณ์ เช่น ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนการเอาใจใส่และการแก้ไขข้อขัดแย้ง และการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อสังคม เช่น การดำรงชีวิตที่ยั่งยืน งานชุมชนและอาสาสมัคร เป็นต้น (Sant et al., 2018)

3) การสร้างพลเมืองโลกตามแนวคิดการเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคม (Social-justice activism)

การเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคมมีที่มาจากวาทกรรมตามทฤษฎีของลัทธิมาร์กซิสต์และการวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของความไม่เท่าเทียมกันทั่วโลก ในการเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคม การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกทางสังคมและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ (function) กำหนดความรู้และความคิดที่ต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิงเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลก และอยู่บนพื้นฐานของการสอนแบบเพิ่มขีดความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ จุดสนใจหลักของการศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองคือการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียนในชุมชน และในสภาพแวดล้อมระดับชาติและนานาชาติ การดูแลสิ่งแวดล้อมนั้นมุ่งเน้นไปที่โครงสร้างและกระบวนการที่เป็นแก่นของปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าพฤติกรรมที่ยั่งยืนของแต่ละบุคคล ในส่วนของกิจกรรมทางสังคมและความยุติธรรม มุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่ง Banks (2008) ได้นำเสนอแนวคิดนี้ว่า การศึกษาด้านพลเมืองที่มีความเป็นสากลและเปลี่ยนแปลงได้ โดยผู้เรียนมีความรู้เชิงวิพากษ์วิจารณ์และมุ่งมั่นที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความยุติธรรมทางสังคมภายในชุมชนท้องถิ่นและในระดับโลก ขอบเขตการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่ความรู้และทักษะทางปัญญา ได้แก่ โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจของการครอบงำ การรู้หนังสือเชิงวิพากษ์ ทัศนคติทางสังคมและอารมณ์ ได้แก่ อัตลักษณ์ของความหลากหลาย ความมุ่งมั่นต่อความยุติธรรมทางสังคม และพฤติกรรม ได้แก่ การเคลื่อนไหวทางการเมือง

4) การสร้างพลเมืองโลกตามแนวคิดการศึกษาแบบวิพากษ์ (Critical counter practice)

การศึกษาแบบวิพากษ์วิจารณ์มาจากลัทธิหลังประเพณีนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังลัทธิล่าอาณานิคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางกระแสของลัทธิล่าอาณานิคม โดยแนวคิดนี้ใช้การถอดบทเรียนของระบบโครงสร้างนิยมที่ทำให้อำนาจสูงสุดของจักรวรรดินิยมตะวันตกไม่มั่นคง และมุ่งเน้นไปที่การปกป้องและฟื้นฟู ประเทศอาณานิคมและความสำคัญของประวัติศาสตร์ที่ถูกปราบปรามโดยความรุนแรงในยุคอาณานิคม สำหรับแนวคิดการศึกษาแบบวิพากษ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกที่สำคัญ และมุ่งเน้นไปที่ญาณวิทยาพหุนิยม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักกับความรู้และค่านิยมที่ไม่ครอบงำ (Sant et al., 2018) ในแง่ของการศึกษาด้านความเป็นพลเมือง แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของรัฐชาติ โดยเสนอแนะหลักสูตรที่แสดงถึงการกระจายอำนาจจากรัฐและแนวคิดเรื่องความเป็นพลเมือง ในแง่ของ การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่ส่งเสริมการรื้อโครงสร้างจินตภาพระดับโลกสมัยใหม่ ขอบเขตการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่ความรู้และทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของการครอบงำ วัฒนธรรมอื่น ๆ และชนกลุ่มน้อยเพื่อกระจายมุมมอง การกระจายอำนาจทางปัญญา การสะท้อนตนเอง ทัศนคติทางอารมณ์ทางสังคม ได้แก่ การระบุตัวตนที่สะท้อนกลับความมุ่งมั่นต่อความยุติธรรมทางสังคม และ พฤติกรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อปัญหาสังคม การรับรู้ และความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ และตอบสนอง (Oxley and Morris, 2013)

บทบาทของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

บทบาทของสถานศึกษา

ปัจจุบันบรรยากาศทางการศึกษาที่โรงเรียนต้องเผชิญกับการเป็นเครื่องมือของกลไกตลาดมากขึ้น ในความท้าทายกับการนำเสนอหลักสูตรที่สมดุลในรูปแบบองค์รวมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม โลกาภิวัตน์ คือ วัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนด้วยระบบตลาด บริบทของโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนต้นแบบในยุคโลกาภิวัตน์ นั้นจะสามารถเห็นได้จากการบริหารงานของโรงเรียนนานาชาติ โดยครูจะเปรียบเสมือนผู้จัดการทั่วไปและเป็นส่วนหนึ่งของเทคนิคด้านการบริหารจัดการ กลไกตลาดมีอิทธิพลต่อทิศทางของรัฐและโรงเรียนในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา ทำให้นโยบายด้านการศึกษาในช่วงหลังเป็นหนึ่งในเครื่องมือของกระบวนการทางการเมือง ทำให้ในบางครั้งการจัดการศึกษาก็หลงลืมอัตลักษณ์เชิงโครงสร้าง กล่าวคือการเป็นเพียงกระบวนการผิวเผินที่เชื่อมโยงการวางแนวส่วนบุคคล การลดคุณค่าของการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ และความต่อเนื่องของกลุ่ม ซึ่งตามหลักพื้นฐานของอัตลักษณ์การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกนั้นมีขอบเขตของการศึกษาที่เป็นการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่มนุษยชาติที่มากกว่าการเรียนรู้ตามทักษะ แต่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นปัญหาด้านมนุษยธรรมและระบบนิเวศ โดยทั้งนี้การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในปัจจุบันมีพัฒนาการมาจากการขยายโอกาสทางการศึกษาผ่านการเผยแผ่ศาสนาของศาสนาคริสต์ (Alexander and Nicholas, 2017) ที่ให้การศึกษาและก่อตั้งโรงเรียนควบคู่ไปกับการสอนศาสนา จนมาถึงการจัดการศึกษาปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงแตกต่างออกไปในบริบทของโรงเรียนกลายเป็นเรื่องของมโนธรรมทางโลกที่มุ่งเน้นความหลากหลายของโลก ความเป็นกลางและอัตลักษณ์ที่เท่าเทียม

ตัวแบบ (model) ของระบบการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในองค์กรการศึกษาหลายแห่ง กล่าวคือ การจัดโรงเรียนให้เกิดการสนับสนุนการเรียนรู้ด้านการบริการหรือโครงการริเริ่มในการเข้าถึงข้อมูลของการสร้างพลเมืองโลก การพึ่งพาซึ่งกันและกัน การทุ่มเททรัพยากรเพื่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณในประเด็นระดับโลกที่นอกเหนือไปจากประเด็นด้าน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ โรงเรียนจำเป็นต้องสร้างสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนจากแนวความคิดไปสู่ขอบเขตด้านอารมณ์ ความพยายามในการสร้างคุณค่าในระดับปัจเจกให้เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง การให้ความรู้แก่พลเมืองระดับโลกที่มีความรับผิดชอบ บทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในประเด็นของสังคม โดยจุดเริ่มต้นคือการสร้างความเข้าใจที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับวิธีการทำงานนี้ให้แก่ครู ปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก จนถึงสนับสนุนกระบวนการที่ครูเตรียมนักเรียนอย่างมีวิจารณญาณเพื่อจัดการกับความไม่เท่าเทียมกันในสังคมที่ซับซ้อนไม่แน่นอน และมีความหลากหลายที่เพิ่มมากขึ้น การเรียนการสอนในรูปแบบนี้จัดโดยขยายกรอบและส่งเสริมการพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยกระบวนการนี้มองว่านักเรียนเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงที่รับรู้ถึงการเป็นส่วนหนึ่งของระบบในประเด็นที่เป็นปัญหาสังคม (Bourdieu, 1996)

บทบาทของโรงเรียนต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการสืบค้น (Inquiry-based learning as a pedagogical approach)

UNESCO ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหน่วยงานในการดูแลการจัดการเรียนการสอนในประเด็นการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยในปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2016) มีการปรับทิศทางการสอนในรายงานการติดตามการศึกษาทั่วโลก (GEM) ประจำปี 2016 แม้ว่าการปรับทิศทางในครั้งนั้นจะถูกตั้งข้อสังเกตว่า ทำให้การศึกษาเป็นส่วนขยายของความคิดแบบโลกาภิวัตน์ที่มีอำนาจเหนือกว่า ทั้งนี้ทั้งนั้นแสดงให้เห็นว่าการศึกษาในระบบปกติอาจไม่เพียงพออีกต่อไป ทิศทางของการศึกษาควรสัมพันธ์กับความต้องการการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิด การบูรณาการ การเอาใจใส่ความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้าของสภาวะสังคมและปัญหาของโลก และการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น (UNESCO, 2016) เพื่อจัดการการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทรัพยากรในชั้นเรียนและวิธีการสอน รูปแบบการศึกษาที่ล้าหลัง ที่ฝังรากลึกอยู่ในการฝึกอบรมครู ทรัพยากรในชั้นเรียน และสถาบันการศึกษา จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาใหม่

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการสืบค้น (Inquiry-based learning as a pedagogical approach - IBL) และกลยุทธ์การสอนและการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ การเรียนรู้จาก ปัญหา และสถานที่ในโลกแห่งความเป็นจริง โดยเป็นแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยอิงจากสถานการณ์ปัญหาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนซักถามด้วยตนเองจากชุมชนของตน และลักษณะของปัญหาที่พวกเขากำลังต้องการค้นหาอย่างมีวิจารณญาณ แนวทางการเรียนรู้โดยการสืบค้นนั้นไม่ใช่รูปแบบใหม่ แต่เป็นรูปแบบสมัยโสกราตีส (Socrates) เป็นวิธีการพัฒนาความรู้ในตนเองผ่านการตั้งคำถามแบบเข้มข้น และได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมโดยนักทฤษฎีเชิงโครงสร้าง (constructivist theorists) เช่น ดิวอี้ (Dewey) ไวก็อทสกี้ (Vygotsky) เพียเจต์ (Piaget) และบรูเนอร์ (Bruner) วิธีการสืบค้นคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีวิธีการที่จะสร้างความรู้ของตนเอง แทนที่จะมีความรู้แค่เพียงคนอื่นป้อนให้พวกเขา (Blessinger and Carfora, 2015)

องค์ประกอบสำคัญของแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยการสืบค้น ได้แก่ บทบาทเชิงรุกของผู้เรียนในการกำหนดคำถาม วัตถุประสงค์ และเส้นทางแห่งการค้นพบ ซึ่งอาจกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยากลำบากเมื่อทัศนคติใหม่เกี่ยวกับบทบาทของห้องเรียน จุดประสงค์ของการสอน และธรรมชาติของการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนไปจากการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมที่จำเป็นต้องได้รับการออกแบบการจัดการศึกษาอย่างเชี่ยวชาญระหว่างครูและโรงเรียน การทำงานร่วมกัน ความพยายามในการเพิ่มขีดความสามารถ ในบางครั้งการอภิปรายในชั้นเรียนและผลลัพธ์ที่เกิดจากการซักถามอาจไม่สบายใจ อย่างไรก็ตาม ครูควรได้รับการฝึกใช้บทสนทนาเพื่อ กำหนดบริบทของปัญหาและช่วยในการตอบคำถามอย่างมีวิจารณญาณหรือแยกแยะข้อโต้แย้งของผู้เรียน ความท้าทายที่ครูและผู้เรียนต้องเผชิญในการสอนเป็นประเด็นปัญหาระดับโลก เนื่องจากวิธีการที่ซับซ้อนที่ผู้สอนเตรียมพร้อมหรือไม่พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการสอนประเด็นจริยธรรมระดับโลก เพื่อก้าวไปไกลกว่าการสอบถามในระดับผิวเผินนักการศึกษาจึงต้อง

เพิ่มระดับการตั้งคำถามให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับรูปแบบการคิดและความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นปัญหาเจ็ดประการ ซึ่งมักจะวางกรอบการมีส่วนร่วมทางการศึกษากับประเด็นระดับโลก ได้แก่ อำนาจนำ (hegemony) ชาติพันธุ์นิยม (ethnocentrism) ลัทธิไม่มีประวัติศาสตร์ (ahistoricism) การลดบทบาททางการเมือง (depoliticization) ลัทธิความรอด (Salvationism) ความไม่ซับซ้อน (uncomplicated) วิธีแก้ปัญหา (solutions) และลัทธิปิตาธิปไตย (paternalism) การใช้ทรัพยากรดังกล่าวเอื้อต่อการอภิปรายและเป็นแนวทางแก่ผู้เรียนในการสร้างวิธีปฏิบัติในการสะท้อนกลับอย่างมีวิจารณญาณของตนเอง (Pashby and Sund, 2020) การจะสร้างพื้นที่สำหรับการสนทนาจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการทำให้ครูและผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยงและความขัดแย้งของบริบททางสังคม และหลักสูตรทำให้บริบทดังกล่าวเป็นมุมมองของการเรียนรู้มากกว่าอุปสรรคของการพัฒนา

บทบาทของผู้สอน

ในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกนั้น ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในแง่ของการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอัตลักษณ์สากลที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองโลกที่มีศีลธรรม การให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนสากล ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติร่วมกัน ความพยายามในการอยู่ร่วมกันโดยก้าวข้ามความแตกต่าง และพันธะผูกพันทางศีลธรรมต่อผู้อื่น แนวคิดหลักที่ครูเชื่อมโยงกับการเป็นพลเมืองโลกคือการตระหนักถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นที่ตนอาศัยและทุกพื้นที่ของโลก กล่าวคือ การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองนั้นเกี่ยวกับการส่งเสริม “ผู้เรียนที่มีความเคารพและมีความรับผิดชอบ” เป็นหลัก จุดเน้นหลักของแนวความคิดและการปฏิบัติของผู้สอนคือความสอดคล้องกับการเรียนการสอนในเนื้อหาที่เน้นในเรื่องของ ประชาธิปไตย สิทธิ และความชอบธรรมตามกฎหมาย การส่งเสริมความตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และการเคารพต่อความชอบธรรมตามกฎหมายและหลักนิติธรรม โดยเริ่มจากกฎที่ควรเคารพในห้องเรียนและในโรงเรียน โดยมีสมมติฐานคือถ้าผู้เรียนเรียนรู้ที่จะเป็น บุคคลที่มีความเคารพ ประพฤติตนดี และให้ความร่วมมือ ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ในแง่ของความสัมพันธ์กับผู้สอน เพื่อนร่วมชั้น ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียน ผู้เรียนก็จะกลายเป็น “พลเมืองดี” ในสังคม

ทั้งนี้ การศึกษาของผู้สอนมีความสำคัญมากเนื่องจากสามารถให้พื้นที่ในการเข้าใจถึงกรอบทางทฤษฎี และการสร้างหลักสูตรต่าง ๆ ที่เป็นคุณลักษณะของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก จึงควรเป็นโอกาสสำหรับครูที่จะศึกษาไตร่ตรองเกี่ยวกับวาทกรรมการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกกระแสหลักตามแนวทางของลัทธิทุนนิยมมนุษย์เสรีนิยมใหม่และมนุษยนิยมสากล และเปิดรับกรอบการสอนทางการเมืองและเชิงวิพากษ์การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในฐานะที่เป็นผู้มีชีวิตจิตใจ (subjective) ด้วยเช่นกันตามแนวทางของแนวคิดการเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและการศึกษาแบบวิพากษ์ ด้วยวิธีการนี้ครูสามารถระบุและวิเคราะห์และสะท้อนปัญหาของวาทกรรมและกรอบทฤษฎีการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกโดยผ่านการทดลองกับการเรียนการสอนที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติได้ผลดี รวมไปถึงสิ่งที่สำคัญคือการ

จัดการเรียนการสอนโดยผู้สอนเองนั้นเป็นโอกาสที่ครูสามารถมารวมตัวกันเพื่อจัดการกับแง่มุมเชิงปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกภายในหลักสูตรและการออกกฎระเบียบภายในโรงเรียนและห้องเรียน ดังนั้นรูปแบบเหล่านี้จึงควรเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับประสบการณ์ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในโรงเรียน

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในต่างประเทศ

ในส่วนนี้จะยกตัวอย่างการจัดการศึกษาความเป็นพลเมืองโลกได้พัฒนาขึ้นในประเทศออสเตรเลียและ สิงคโปร์ เพื่อให้เห็นภาพรวมของบริบทระดับชาติและนโยบายของโรงเรียน และเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน จากงานวิจัยของ Hameed (2020)

ประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์เป็นรัฐชาติเล็ก ๆ ที่มีรูปแบบการปกครองที่แบบรัฐเดี่ยว มีประชากรประมาณ 5.61 ล้านคน โดยมีพลเมืองสิงคโปร์ 3.97 ล้านคน และผู้ที่ไม่ได้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศ 1.65 ล้านคน นโยบายการศึกษาในสิงคโปร์ มีการรวมศูนย์โดยกระทรวงศึกษาธิการ มีหลักสูตรที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการและการทดสอบที่รัฐกำหนดสำหรับโรงเรียนของรัฐทุกแห่งภายในสิงคโปร์ ในส่วนของโรงเรียนนานาชาติเอกชนขึ้นทะเบียนกับสภาการศึกษาเอกชน โรงเรียนเหล่านี้มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก แต่มีอิสระเหนือหลักสูตรที่จะนำมาใช้ โรงเรียนที่เป็นตัวแบบคือ โรงเรียนแสตมฟอร์ด (Stamford International) เป็นโรงเรียนนานาชาติที่ตั้งอยู่ในสิงคโปร์ และเป็นหนึ่งในเครือโรงเรียนลาซาลในสิงคโปร์ ซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 150 ปี โรงเรียนและวัฒนธรรมของโรงเรียนถูกสร้างขึ้นบนรากฐานอันมั่นคงในศรัทธาคาทอลิกดั้งเดิม 335 ปีของนักบวชคณะเดอลาซาล ประวัติความเป็นมาของนักเรียนมีความหลากหลายสูงจาก 38 ประเทศที่แตกต่างกัน โดยมีการลงทะเบียนประมาณ 687 คน เนื่องจากเป็นโรงเรียนนานาชาติ ค่าธรรมเนียมรายปีของโรงเรียนจึงสูง วิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียนเน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนามุมมองระดับโลกของผู้เรียน ความอ่อนไหวระหว่างวัฒนธรรม และในการเตรียมพวกเขาให้เป็นพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ โรงเรียนยังได้นำหลักสูตรประถมศึกษานานาชาติ (International Primary Curriculum: IPC) มาใช้เป็นรูปแบบการศึกษา (Hameed, 2020)

โรงเรียนแสตมฟอร์ด ได้พัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมสำคัญที่สอดคล้องกับบริบทที่เป็นเอกลักษณ์ของสิงคโปร์ โครงการริเริ่มด้านหลักสูตรที่กำหนด 2 โครงการ ได้แก่ การนำหลักสูตรคณิตศาสตร์สิงคโปร์และหลักสูตรภาษาจีนกลางรายวันมาใช้ ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของโรงเรียนคือการริเริ่ม “โครงการคุณธรรม” เพื่อพัฒนาอุปนิสัยของผู้เรียนในโรงเรียน โครงการคุณธรรมช่วยให้โรงเรียนไม่เพียงแต่สามารถจัดการกับค่านิยมหลัก แต่ยังบรรลุเป้าหมายการพัฒนาส่วนบุคคลที่เป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรประถมศึกษานานาชาติ (IPC) โครงการคุณธรรมนี้เป็นหนึ่งในโปรแกรมเด่นที่ช่วยเสริม การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในโรงเรียน การให้ความสำคัญกับค่านิยมของโรงเรียนนั้นสอดคล้องกับแนวทาง

ประชาธิปไตยแบบวิพากษ์วิจารณ์ใน การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกอย่างมาก โดยมุ่งเน้นไปที่ค่านิยมและศีลธรรมทางสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมและการร่วมกันทำจดหมายข่าวรายสองเดือนของโรงเรียนที่เน้นเรื่องการศึกษาในเรื่องคุณธรรม โดยจดหมายข่าวทุกฉบับมีส่วนคุณธรรมที่เรียกว่า “มุมคุณธรรม” นี่เป็นเวทีที่ผู้นำโรงเรียนเผยแพร่ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับโปรแกรมของโรงเรียน และที่สำคัญที่สุดคือเน้นที่โปรแกรมคุณธรรม

ประเทศออสเตรเลีย

ออสเตรเลียมีประชากรประมาณ 25 ล้านคน เมื่อเปรียบเทียบกับสิงคโปร์ มีโครงสร้างทางการเมืองเป็นรูปแบบรัฐรวม อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ทศวรรษ 1970 รัฐบาลกลางร่วมกับรัฐต่าง ๆ ได้พัฒนาหลักสูตรระดับชาติ และในปี 2008 รัฐบาลกลางได้เปิดตัวการทดสอบระดับชาติในด้านการอ่านออกเขียนได้และการคำนวณสำหรับนักเรียนทุกคนในทุกโรงเรียนในช่วงชั้นปีที่ 3, 5, 7 และ 9 และยังสร้างมาตรฐานระดับชาติสำหรับครูและผู้นำโรงเรียนด้วย ในออสเตรเลีย โรงเรียนทุกแห่งจะต้องได้รับการจดทะเบียน และจำเป็นต้องมีหลักสูตรที่ได้รับการอนุมัติที่เป็นหลักสูตรระดับชาติส่วนใหญ่

วิทยาลัยชายฝั่งทะเล (Coastal College) เป็นวิทยาลัยคริสเตียนนิกายลูเธอรันอิสระในออสเตรเลียเปิดสอนหลักสูตรนานาชาติจนถึงระดับปริญญาตรี ก่อตั้งขึ้นปี ค.ศ. 1987 โดยวิสัยทัศน์ของโรงเรียนยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีจิตใจที่เป็นสากลและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีพระคริสต์เป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนรับใช้โลก มีนักศึกษาประมาณ 1,050 คน โดยมีนักเรียน 399 คนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษามีนักเรียนจากประมาณ 25 ประเทศ โดยนักเรียนร้อยละ 80 มาจากพื้นฐานภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ โรงเรียนได้นำโครงการปริญญานานาชาติระดับต้น (International Baccalaureate Primary Years) มาประยุกต์ใช้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนเอกชน ค่าเล่าเรียนจึงสูงกว่าค่าธรรมเนียมเล็กน้อยของโรงเรียนของรัฐในประเทศออสเตรเลีย โรงเรียนใช้โครงการระดับต้น (Pramary Years Program: PYP) เป็นกรอบในการจัดระเบียบ การศึกษาและปฏิบัติตามข้อกำหนดการประเมินหลักสูตร (Queensland Curriculum and Assessment Authority: QCAA) ตามหลักสูตรระดับชาติ ในฐานะโรงเรียนของคริสตจักรนิกายลูเธอรันแห่งออสเตรเลีย ยังได้รวมพื้นที่การเรียนรู้ที่สำคัญของคริสเตียนศึกษาด้วยผลการเรียนรู้ที่กำหนดจากกรอบการเรียนรู้นิกายลูเธอรันศึกษาออสเตรเลียคริสเตียนศึกษา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

1) อิทธิพลของนโยบายระดับชาติ ในแต่ละประเทศและบริบทของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันเสถียรภาพทางการเมือง การเข้าถึงการศึกษาของพลเมือง ลักษณะของโรงเรียน และนโยบายของโรงเรียนซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อแนวทางสู่การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก แม้ว่าโรงเรียนจะตั้งอยู่ตามบริบทของประเทศที่แตกต่างกัน แต่ก็มีแนวโน้มระดับโลกหลายประการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของทั้งสองโรงเรียนในการฝังการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก เช่น แนวโน้มด้านการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างของ

วัฒนธรรม แนวโน้มด้านการสร้างเสริมคุณธรรมตามหลักศาสนา เป็นต้น โดยแนวโน้มเหล่านี้ได้สอดแทรกไว้ในหลักสูตรและวัฒนธรรมของโรงเรียน และในหลักสูตรการศึกษาระดับประเทศ และอีกปัจจัยหลักคือทั้งสองสถานศึกษา (โรงเรียนแสตมฟอร์ดและวิทยาลัยชายฝั่ง) ได้ให้ความสำคัญถึงความจำเป็นที่ของพลวัตระดับโลกและท้องถิ่นเพื่อมีส่วนร่วมกับความเป็นสากล ผู้นำโรงเรียนแสดงให้เห็นถึงความสามารถที่เป็นสากล และด้วยเหตุนี้จึงสามารถตอบสนองและนำแนวทางปฏิบัติขององค์กรที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มาใช้ การใช้ทรัพยากรมนุษย์และการเงินตามเป้าหมายยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยประสานแนวปฏิบัติของทั้งสองสถานศึกษาที่กล่าวมาไปสู่การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก (Hameed, 2020)

2) พลวัตรของโลกและท้องถิ่น (Navigation of the global-local dynamics) ความพยายามของทั้งสองสถานศึกษาที่มีต่อการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ในระดับโลกและระดับประเทศมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยทั้งสองสถานศึกษาได้คำนึงถึงการเลือกและการสร้างหลักสูตร โครงการริเริ่มหลักสูตรหลักจากความสำคัญในระดับชาติ เช่น โรงเรียนแสตมฟอร์ด เลือกคณิตศาสตร์ และการสอนภาษาจีนกลาง ส่วนแนวทางของ วิทยาลัยชายฝั่ง เป็นการผสมหลักสูตรของออสเตรเลีย กับการนำภาษาอื่น ๆ มาใช้ เช่น ภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนประถมศึกษา และโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงความพยายามของสถานศึกษาของทั้ง 2 ประเทศในการบูรณาการองค์ประกอบทั้งระดับโลกและระดับชาติ

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง คือ ผู้นำของทั้ง 2 สถานศึกษาภูมิใจในความหลากหลายและมีความรู้สึกมีส่วนร่วมกับชุมชนภายในสถานศึกษา โดยสร้างวัฒนธรรมของโรงเรียนให้ “คำนึงถึงชุมชน” โดยเฉพาะวิธีที่ผู้ปกครองและครูจะทำงานร่วมกันในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้ปกครองในสถานศึกษามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในชมรมภาษา และมีความพยายามที่จะแบ่งปันวัฒนธรรมของตนกับชุมชน นี่เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมภาษานอกระบบของสถานศึกษา ซึ่งวิธีการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก (Hameed, 2020)

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดเรื่อง “พื้นที่ในการสร้างโครงสร้างทางสังคม (space and place)” แม้ว่าทั้ง 2 สถานศึกษาจะมีพื้นที่และสถานที่ที่แตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมที่คล้ายกันคือ การให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่ตนเองตั้งอยู่ เช่น โรงเรียนแสตมฟอร์ด ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ ค่านิยม และประวัติศาสตร์อันยาวนานแบบคาทอลิกของคณะเดอลาซาล ซึ่งบ่งบอกถึงความพยายามของโรงเรียนที่จะวางตัวเองให้อยู่ในบริบทของท้องถิ่น ส่วนวิทยาลัยชายฝั่ง เป็นความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างระดับโลกและระดับประเทศ วิทยาลัยชายฝั่งตระหนักถึงจุดยืนของตนในการตลาดของสถานศึกษาในท้องถิ่น และมุ่งมั่นที่จะสร้างพลเมืองโลก เช่น การให้ความสำคัญกับการเยี่ยมชมสถานศึกษานานาชาติ โครงการแลกเปลี่ยน และการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารเสมือนจริง ล้วนมาจากความพยายามในการมีส่วนร่วมระดับโลก สถานศึกษากรณีศึกษาทั้งสองแห่งที่กล่าวมาเป็นหลักฐานที่แสดงว่า ในปัจจุบันชุนท้องถิ่นและประเทศซ้อนกันอยู่ภายในพื้นที่ระดับภูมิภาค ระหว่างประเทศ ข้ามชาติ และระดับโลก

3) การมีผู้นำที่โดดเด่น (Distinctive cosmopolitan leadership) ประสบการณ์และอุปนิสัยของผู้นำสถานศึกษาในทั้งสองแห่งมีส่วนสำคัญในความพยายามในการฝังการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ไว้ในหลักสูตร โดยผู้นำมีบทบาทอย่างแข็งขันในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ผ่านตัวแบบหลักสูตรนานาชาติ และแสดงทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักสากลนิยม โดยช่วยให้บุคคลเข้าใจปัญหาท้องถิ่นภายในบริบทที่กว้างขึ้นของการเปลี่ยนแปลงระดับโลก ซึ่งมีส่วนช่วยในการปรับโครงสร้างของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือประสบการณ์ของผู้บริหารในการทำงานและการใช้ชีวิตในต่างประเทศ ที่ทำให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้น ยอมรับและเคารพในเรื่องของความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น เช่น ผู้บริหารของโรงเรียนแสตมฟอร์ด มาจากประเทศออสเตรเลีย และเคยสอนหนังสือและเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่ประเทศออสเตรเลีย มาเลย์เซีย และสหราชอาณาจักร และผู้บริหารของวิทยาลัยชายฝั่งเคยบริหารงานที่โรงเรียนประถมในประเทศญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร (Hameed, 2020)

4) ทรัพยากรบุคคลและการเงิน (Targeted utilization of human and financial resources) ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การมีและใช้ทรัพยากรบุคคลและการเงินให้ตรงตามเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จตามแนวทางของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ทรัพยากรบุคคลเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกบุคลากร ได้แก่ การคัดเลือกครูที่มีประสบการณ์การสอนที่หลากหลายและเป็นสากลรวมไปถึงมีประสบการณ์ต่างประเทศ ซึ่งสามารถช่วยเหลือองค์กรและขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

ในด้านทรัพยากรทางการเงินทั้งสองสถานศึกษามีแนวทางการใช้เงินทุนของโรงเรียนเพื่อการพัฒนาวิชาชีพและทรัพยากรการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ความมั่นคงทางการเงินของสถานศึกษาทำให้สถานศึกษาสามารถสร้างทรัพยากรและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงสร้างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information Technology and Communication: ICT) เพื่อสร้างการเชื่อมต่อระดับโลก และมุ่งเน้นไปที่การสร้างโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูในการจัดการหลักสูตรต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ

วิพากษ์อุปสรรคในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่มีความเปลี่ยนแปลง

ต้องยอมรับว่าสังคมโลกในปัจจุบันมีความย้อนแย้งระหว่างแนวคิดตลาดเสรีนิยมใหม่ ประชาธิปไตย และ การจัดการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนสังคม อุดมการณ์ตลาดเสรีนิยมใหม่มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติด้านการศึกษาระดับโลกร่วมสมัย โดยใช้อำนาจครอบนำในบริบทระดับชาติและสถาบันการศึกษาที่แตกต่างกัน นักวิชาการด้านพลเมืองโลกหลายคนตั้งข้อสังเกตถึงการพังทลายของ วาทกรรมเชิงประชาธิปไตย ของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมเสรีนิยมใหม่ (Camicia and Franklin, 2011) ซึ่งวาทกรรมเสรีนิยมใหม่นั้นเกี่ยวข้องกับปรัชญาที่ขับเคลื่อนด้วยหลักการตลาด โดยมุ่งเน้นไปที่ผลกำไรที่มากขึ้นและการลงทุน ในขณะที่ประชาธิปไตยแบบวิพากษ์เน้นย้ำถึงความรับผิดชอบทางสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชนที่กระตือรือร้น ความยุติธรรมทางสังคม และ

จริยธรรม แม้ว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันจะมีความพยายามในการตอบสนองต่อการสร้างพลเมืองโลกในด้านเฉพาะเจาะจงที่แตกต่างกันไป เช่น คุณธรรมจริยธรรม การสร้างความเป็นสากลบนความแตกต่างของวัฒนธรรม แต่ก็ต้องจัดการกับแรงกดดันของหลักการตลาดเพื่อให้สถานศึกษาคงความโดดเด่น เช่น การจัดการเชิงกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงดูดผู้เรียนในฐานะลูกค้าและแนวทางในการสร้างลูกค้าใหม่ บุคลากรทางการศึกษาที่จะสามารถตอบสนองต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกมีต้นทุนค่อนข้างสูงในการแสวงหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ ความเป็นสากล รวมไปถึงเข้าใจหลักการของประชาธิปไตยและการศึกษาเพื่อสร้างพลมืองโลก

จากที่กล่าวมาข้างต้น ความย้อนแย้งระหว่างเหตุผลทางการศึกษาและการตลาด เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ถึงแม้ว่าแต่ละสถาบันการศึกษาบนพื้นที่ของประเทศหรือภูมิภาคของโลกที่แตกต่างกันย่อมมีบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ตำแหน่งทางภูมิรัฐศาสตร์ของสถาบันการศึกษา ประชากรศาสตร์ โครงสร้างทางการเมือง นโยบายการศึกษา แหล่งของตลาดที่สถาบันการศึกษาตั้งอยู่ สถาบันการศึกษาคู่แข่ง ความย้อนแย้งระหว่างเหตุผลด้านการศึกษาและการตลาดก็ชัดเจน ซึ่งในความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันสถาบันการศึกษา และรัฐต้องเข้าใจอุปสรรคเหล่านี้และพยายามที่จะใช้แนวทางหลักสูตรที่มีความโดดเด่นเพื่อสร้างเครื่องหมายการค้า (brand) ให้กับตนเองในรูปแบบเฉพาะ และเพื่อให้มั่นใจถึงความสามารถในการแข่งขันในตลาดสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น/ ระดับโลก ขณะเดียวกันก็ไม่ง่ายที่จะต้องพยายามเน้นย้ำถึงวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่กว้างขึ้นและความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก และสร้างความเป็นสากลของหลักสูตร

ข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

นัยสำคัญประการหนึ่งของบทความชิ้นนี้คือการยืนยันอีกครั้งว่าแนวคิดของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกได้ก้าวไปสู่มิติใหม่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สิ่งสำคัญของการเปลี่ยนแปลงจากพหุวัฒนธรรม (multicultural) ไปสู่หลังพหุวัฒนธรรม (post multicultural) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนจากการศึกษาพหุวัฒนธรรมไปเป็นการศึกษาความเป็นพลเมืองโลก และมีความจำเป็นสำหรับแนวทางจัดการศึกษาแบบองค์รวมในการจัดการกับบริบทในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ซึ่งเป็นแบบจำลองโลกที่เชื่อมโยงถึงกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และนี่คือจุดที่การศึกษาความเป็นพลเมืองโลกพยายามที่จะเติมเต็มความจำเป็นสำหรับแบบจำลองการอาศัยอยู่และแนวความคิดที่ครอบคลุมทุกด้าน (Vertovec, 2010) การให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกจะยังคงมีความโดดเด่นมากขึ้นเนื่องจากผลกระทบของโลกาภิวัตน์ การจัดการศึกษาของทั้งรัฐ เอกชน ในปัจจุบันจำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการนำการพัฒนาพลเมืองโลกไปประยุกต์ใช้ไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง ซึ่งมักจะมีความแตกต่างในทางปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของไทยนั้น ในส่วนของภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการศึกษาของเยาวชน ในด้านบริบทความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสร้างความเป็นสากล และ การรักษาระบบนิเวศน์ที่ยั่งยืน โดยการทุ่มเทงบประมาณเพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลอันได้แก่ ครู ให้มีความรู้ความสามารถที่เป็นสากลมากขึ้น ทันสมัยมากขึ้น มีความคิดในการตั้งคำถามและหาคำตอบมากขึ้น การปรับปรุงนโยบายด้านการศึกษา การปรับปรุงหลักสูตรที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม การสนับสนุนเงินอุดหนุนให้กับการศึกษาและเยาวชนมากขึ้น ลดภาระในระบบเอกสารและการรายงานผลการทำงานภายใต้กรอบที่ทำให้บุคลากรทางการศึกษาถูกจำกัดความคิดและความสามารถแต่เน้นการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างแท้จริง ผ่านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เทคโนโลยี และสื่อต่าง ๆ ค่านิยมและวัฒนธรรมองค์การ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ด้วยแนวโน้มการเรียนรู้ระดับโลกที่มุ่งมั่นในการสร้างมาตรฐาน การแก้ไขระบบการศึกษาที่มีอยู่จึงดูน่ากังวล อย่างไรก็ตาม คุณภาพของอนาคตโดยรวมของเรานั้นขึ้นอยู่กับ “ความสามารถในการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง” จากตัวอย่างมากมายของการประท้วงของพลเมืองที่นำโดยเยาวชนแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนไม่ได้รอให้การปฏิรูปจากบนลงล่าง แต่จะต้องตอบสนองโดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงในห้องเรียน ถึงเวลาแล้วที่วัตถุประสงค์และโครงสร้างของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องเปลี่ยนแปลงที่ไม่ใช่แค่การปรับกรอบหรือสร้างความคิดในปัจจุบันของเราใหม่ แต่เป็นการเคลื่อนตัวออกจากโครงสร้างทางจิตที่มีอยู่ไปสู่ตำแหน่งซึ่งทำให้มีวิธีการมองโลกที่แตกต่างโดยพื้นฐาน โลกของเราก็ยังคงมีปัญหาด้านระบบนิเวศน์และความไม่เท่าเทียมกันก็เพิ่มมากขึ้น หากเราใช้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกเพื่อขับเคลื่อนแนวทางการสอน เช่น การเรียนรู้แบบสอบถามและการเรียนรู้จากปัญหาจะกลายเป็นจริงขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและแก้ปัญหาของโลกได้อย่างตรงจุด แต่ในขณะนี้วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษายังไม่บรรลุดั่งที่ตั้งใจไว้ เนื่องจากขาดความลึกซึ้งในการบูรณาการอาจเป็นเพราะทั้งนโยบายของรัฐและสถาบันการศึกษายังอยู่ในขั้นตอนการวางแผนทิศทางเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและการต่อสู้อย่างต่อเนื่องเพื่อไปสู่ขั้นที่ต้องการของแนวคิดอุดมคติที่มุ่งหวังต่อการพัฒนาพลเมืองโลกต่อไป

รายการอ้างอิง

Alexander, G. M., & Nicholas, P. (2017). Global citizenship education, technology, and being. *Globalisation, Society and Education, 16*(2), 1-14.

Banks, J. A. (2008). Diversity, group identity, and citizenship education in a global age. *Educational Researcher, 37*(3), 129-139.

Biesta, G. (2009). Good education in an age of measurement: on the need to reconnect with the question of purpose in education. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability, 21*(1), 33-46.

Blessinger, P., & Carfora, J. M. (2015). Innovative Approaches in Teaching and Learning: An Introduction to Inquiry-Based Learning for Multidisciplinary Programs. In Blessinger, P., & Carfora, J. M., editer, (pp. 3-22). *Inquiry-Based Learning for Multidisciplinary Programs: A Conceptual and Practical Resource for Educators*.

Camicia, S. P., Franklin, B. M., (2011). What type of global community and citizenship? Tangled discourses of neoliberalism and critical democracy in curriculum and its reform. *Globalisation, Societies and Education, 9*(3-4), 311-322.

Bourdieu, P. (1996). *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Stanford, CA: SUP.

Gaudelli, W. (2009). Heuristics of global citizenship discourses towards curriculum enhancement. *Journal of Curriculum Theorizing, 25*(1), 68-85.

Jason, H. (2018). Developing global citizenship though critical media literacy in the social studies. *The Journal of Social Studies Research, 42*(2018), 107-117.

Oxley, L., & Morris, P. (2013). Global citizenship: a typology for distinguishing its multiple conceptions. *British Journal of Educational Studies, 61*(3), 301-325.

Sant, E., Davies, I., Pashby, K. (2018). *Global Citizenship Education. A critical introduction to key concepts and debates.* London: Bloomsbury Academic.

Stephanie, L. (2021). Using the SDGs for global citizenship education: definitions, challenges, and opportunities. *Globalisation, Societies and Education, 20*(1), 1-13.

Hameed, S. (2020). A comparative study of GCE and international curricula in Singapore and Australia. *International Journal of Educational Development*, *78*(2020).

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2016). *Education for People and Planet: Creating Sustainable Futures for all, Global Education Monitoring Report.* Retrieved August 12, 2024, form https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245752

Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies, 30*(6), 1024-1054.

Vertovec, S. (2010). Towards post-multiculturalism? Changing communities, conditions and contexts of diversity. *International Social Science Journal 61*(199), 83-95.

การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

Operations on Quality of Life Development of Khao Mai Kaew Subdistrict Administrative Organization Bang Lamung District Chonburi

ชนกนันท์ ผลเอก (Chanoknan Phonake)[1]

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (Supranee Thammapithak)[2]

อนุรัตน์ อนันทนาธร (Anurat Anantanatorn)[3]

[1]นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Master's Degree Student of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University,

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

Asst. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law Burapha University, Corresponding Author

[3]รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assoc. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law Burapha University

E-mail: 63920211@go.buu.ac.th[1], supraneet@buu.ac.th[2], anurat@buu.ac.th[3]

Received: 21 April 2025

Revised: 24 June 2025

Accepted: 25 June 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้ว 2) ศึกษาการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้ว จำนวน 380 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้ว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.89 มีระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง รองลงมาคือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี คิดเป็นร้อยละ 31.84 และการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี คิดเป็นร้อยละ 0.26 ผลการศึกษา การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81) รองลงมาเป็นด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 3.67) ด้านจิตใจ ($\bar{X}$ = 3.66) และด้านสังคม ($\bar{X}$ = 3.66) ตามลำดับ ผลการศึกษาความสัมพันธ์ พบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งสองมีขนาดความสัมพันธ์ระดับสูง และแปรผันในทิศทางเดียวกัน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, การพัฒนา, ตำบลเขาไม้แก้ว

Abstract

This study aimed to: 1) Examine the quality of life level of people in the Khao Mai Kaew community, 2) Study the operations of quality of life development by the Khao Mai Kaew Subdistrict Administrative Organization in Bang Lamung District, Chonburi Province, and 3) Investigate the relationship between people's quality of life and the quality of life development operations of the Khao Mai Kaew Subdistrict Administrative Organization. The sample group consisted of 380 people from the Khao Mai Kaew community. Statistical analysis methods included percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient.

Study results on the quality of life level of people in the Khao Mai Kaew community revealed that: the majority of the sample group, 67.89%, had a moderate quality of life, followed by 31.84% with a good quality of life, and 0.26% with a poor quality of life. The study of quality of life development operations by the Khao Mai Kaew Subdistrict Administrative Organization found that overall operations were at a high level ($\bar{X}$= 3.69). When considering individual dimensions in descending order, physical quality of life development had the highest mean, at a high level ($\bar{X}$= 3.81), followed by environmental dimension ($\bar{X}$= 3.67), mental dimension ($\bar{X}$= 3.66), and social dimension ($\bar{X}$= 3.66), respectively. The relationship study found that physical, mental, social, and environmental quality of life dimensions were significantly correlated with quality of life development operations at the 0.01 statistical significance level. Both variables showed a high level of correlation and varied in the same direction.

Keywords: Quality of Life, Development, Khao Mai Kaew Subdistrict

บทนำ

คุณภาพชีวิตเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ในระดับประเทศและท้องถิ่น ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มั่นคง อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในปัจจุบัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนถือเป็นภารกิจหลักของหน่วยงานภาครัฐ ที่จำเป็นต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของประชาชนผ่านนโยบายด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สาธารณสุข ระบบสาธารณูปโภค และการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 250 ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่และอำนาจในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ชานนท์ ทองสุกมาก, 2562) นอกจากนี้ ในการจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะใดๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถร่วมดำเนินการกับเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ หรือมอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการแทนได้ หากเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่า

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ยังคงมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ อันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนมีความแตกต่างกันด้วย การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่มีประสิทธิภาพ จะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เนื่องจากประชาชนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีจะมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม (ณัฐยศ อาจหาญ, 2565) ดังนั้น การศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว จะช่วยให้ทราบถึงระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน รวมถึงประสิทธิภาพการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของหน่วยงานท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญใน

การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผลจากการศึกษาจะนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างตรงจุดและตรงประเด็น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเขาไม้แก้ว และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างบูรณาการและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. มีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

2. มีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

3. มีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

4. มีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานของการวิจัย

1. มีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

2. มีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

3. มีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

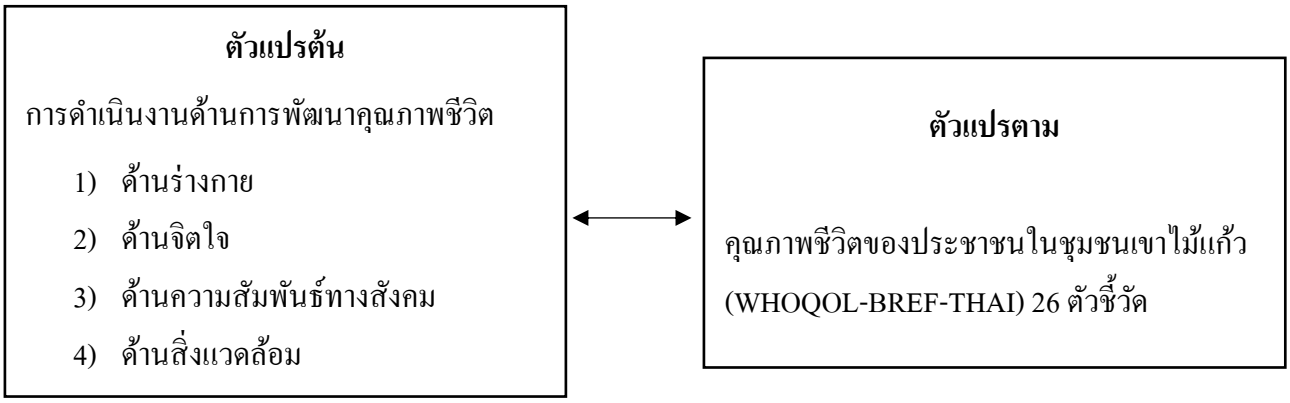
4. มีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชนกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้ว ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการวัดคุณภาพชีวิตองค์การอนามัยโลกชุดภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) 26 ตัวชี้วัดมาเป็นแนวทางในการศึกษา

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้วที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 7,591 คน (ข้อมูลสถิติประชากร ณ ปี 2564)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้วที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 380 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยด้วยการเปิดตารางของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ที่ขนาดประชากร 7,591 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ จำนวนบุตร ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตทั่วไป ของประชาชนชุมชนเขาไม้แก้ว จำนวน 26 ข้อ โดยใช้เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) 26 ตัวชี้วัด ซึ่ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

ลักษณะคำถามเป็นข้อคำถามทั้งด้านบวกและด้านลบ คำถามแต่ละข้อเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง เล็กน้อย ไม่เลย และมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ข้อคำถามเชิงบวกมีเกณฑ์การให้คะแนน		ข้อคำถามเชิงลบ ได้แก่ ข้อ 2, 9, 11	
มากที่สุด	5 คะแนน	ไม่เลย	5 คะแนน
มาก	4 คะแนน	เล็กน้อย	4 คะแนน
ปานกลาง	3 คะแนน	ปานกลาง	3 คะแนน
เล็กน้อย	2 คะแนน	มาก	2 คะแนน
ไม่เลย	1 คะแนน	มากที่สุด	1 คะแนน

ดังนั้น เมื่อรวมคะแนนแบบสอบถามทุกข้อ คะแนนคุณภาพชีวิตจึงมีตั้งแต่ 26 - 130 คะแนน สำหรับเกณฑ์การแปลความหมาย ระดับคุณภาพชีวิต ตามตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต องค์การอนามัยโลก ชุดภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ระดับคะแนนคุณภาพชีวิต แปลผลดังนี้

26 – 60 คะแนน แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี

61 – 95 คะแนน แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตกลาง ๆ

96 – 130 คะแนน แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

นอกจากนั้น แบ่งระดับคะแนนคุณภาพชีวิต ในแต่ละองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การแบ่งระดับคะแนนคุณภาพชีวิต แยกออกเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้

องค์ประกอบ	การมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี	การมีคุณภาพชีวิตปานกลาง	การมีคุณภาพชีวิตที่ดี
1. ด้านร่างกาย	7 - 16	17 - 26	27 – 35
2. ด้านจิตใจ	6 - 14	15 - 22	23 – 30
3. ด้านสัมพันธ์ทางสังคม	3 - 7	8 - 11	12 – 15
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	8 - 18	19 - 29	30 – 40
คุณภาพชีวิตโดยรวม	26 - 60	61 - 95	96 - 130

สำหรับข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบ มีดังนี้

องค์ประกอบด้านร่างกาย ได้แก่ ข้อ 2, 3, 4, 10, 11, 12 และ 24

องค์ประกอบด้านจิตใจ ได้แก่ ข้อ 5, 6, 7, 8, 9 และ 23

องค์ประกอบด้านสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ข้อ 13, 14 และ 25

องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ข้อ 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 และ22

ส่วนข้อ 1 และ 26 เป็นตัวชี้วัดที่อยู่ในหมวดสุขภาพและคุณภาพชีวิต โดยรวมจะไม่รวมอยู่ในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านนี้

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของประชากร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง มีบทบาท มากที่สุด
4 หมายถึง มีบทบาท มาก
3 หมายถึง มีบทบาท ปานกลาง
2 หมายถึง มีบทบาท น้อย
1 หมายถึง มีบทบาท น้อยที่สุด

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กำหนดนิยาม และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถาม เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนชุมชนเขาไม้แก้ว ตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินว่า ข้อคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม สามารถวัดได้ตรงกับเนื้อหาที่กำหนดหรือไม่ โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ แล้วนำผลมาพิจารณาคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ ในแต่ละข้อมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ผลการพิจารณา พบว่า ในทุกข้อคำถามมีค่ามากกว่า 0.50

4. นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) แบบ Cronbach's Alpha ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชากรชุมชนเขาไม้แก้ว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ จำนวนบุตร ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของประชาชนชุมชนเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close ended response question) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้ว วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การวิเคราะห์เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตของประชาชน กับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว ใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product correlation) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยมีเกณฑ์ในการแปลผลความหมายค่าสัมประสิทธิ์ (Best, 1977) มีดังนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์ในการแปลผลความหมายค่าสัมประสิทธิ์

ค่าระดับความสัมพันธ์	ระดับความสัมพันธ์
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.81 – 1.00	มีความสัมพันธ์สูงมาก
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.61 – 0.80	มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.41 – 0.60	มีความสัมพันธ์ปานกลาง
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.21 – 0.40	มีความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 0.01 – 0.20	มีความสัมพันธ์ต่ำมาก

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

งานวิจัยเรื่อง การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ได้รับรองจริยธรรมโครงการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2565 รหัสโครงการ : G-HU124/2565(E1)

ผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้ว

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ ระดับคุณภาพชีวิต

ระดับคุณภาพชีวิต	จำนวน	ร้อยละ
การมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี (26 - 60 คะแนน)	1	.26
การมีคุณภาพชีวิตปานกลาง (61 - 95 คะแนน)	258	67.89
การมีคุณภาพชีวิตที่ดี (96 - 130 คะแนน)	121	31.84
รวม	380	100.00

จากตาราง การศึกษาระดับคุณภาพชีวิตทั่วไปของประชาชนชุมชนเขาไม้แก้ว จำนวน 26 ข้อ โดยใช้เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) 26 ตัวชี้วัด 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.89 มีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับการมีคุณภาพชีวิตปานกลาง รองลงมา คือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี คิดเป็นร้อยละ 31.84 และการมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี คิดเป็นร้อยละ .26

2. การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบล เขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 4 ภาพรวมการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านร่างกาย			
1. มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรับประทานอาหารที่เหมาะสม และมีประโยชน์ต่อร่างกาย	3.69	1.02	มาก
2. มีการรณรงค์ให้เลิกสิ่งเสพติดทุกชนิดภายในชุมชนเพื่อสุขภาพที่ดีของร่างกาย	4.07	1.00	มาก
3. มีการจัดสถานที่เล่นกีฬา หรือสวนสาธารณะสำหรับออกกำลังกายในชุมชน	3.69	1.02	มาก
4. มีรถสำหรับส่งสถานพยาบาล หรือโรงพยาบาลสำหรับผู้ที่เจ็บป่วย และเกิดอุบัติเหตุในชุมชน	3.81	1.02	มาก

การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
5. จัดให้มีหน่วยพยาบาลมาตรวจสอบสุขภาพของประชาชนภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	3.68	1.14	มาก
รวม	3.81	.83	มาก
ด้านจิตใจ			
1. ให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ กับประชาชนในชุมชน	3.52	1.14	มาก
2. ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	3.83	.98	มาก
3. มีการหมั่นคอยตรวจตรา ดูแล และเยี่ยมเยียนประชาชนในชุมชน	3.60	1.09	มาก
4. มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านคุณธรรม และจริยธรรมภายในชุมชน	3.76	.98	มาก
5. ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีกันภายในชุมชน	3.59	1.12	มาก
รวม	3.66	.89	มาก
ด้านสังคม			
1. มีการให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมเข้าประชุม เพื่อปรึกษาเสนอแนะแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน	3.48	1.12	มาก
2. มีการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่คนยากจน คนพิการ และผู้สูงอายุ จัดตั้งศูนย์บริการพยาบาล และสวัสดิการประจำชุมชน	3.66	1.07	มาก
3. ให้ท่านได้มีส่วนให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชน เช่น ร่วมบริจาคของใช้จำเป็นสำหรับผู้ประสบภัยน้ำท่วม	3.74	1.09	มาก
4. มีการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนในชุมชน ได้รับทราบปัญหาและอุปสรรคภายในชุมชน	3.55	1.01	มาก
5. ให้ท่านได้มีโอกาส ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ และประชาชนในชุมชน	3.56	1.15	มาก
รวม	3.60	.92	มาก
ด้านสิ่งแวดล้อม			
1. มีการปรับปรุงแหล่งชุมชน เพื่อลดความแออัดของการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน	3.39	1.17	มาก
2. มีการจัดการสิ่งปฏิกูล และขยะมูลฝอยภายในชุมชน	3.83	1.02	มาก
3. รณรงค์ให้มีการเลือกตัดต้นไม้และให้ปลูกต้นไม้ทดแทนเพื่อลดมลพิษในชุมชน	3.68	1.02	มาก

การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4. มีการจัดการป้องกัน และบรรเทาสาธารณะภัยให้กับประชาชนภายในชุมชน	3.73	1.00	มาก
5. มีการจัดให้มีการบำรุงรักษาสภาพแหล่งน้ำ ลำคลอง และคูคลอง ภายในชุมชน	3.74	1.05	มาก
รวม	3.67	.92	มาก
ภาพรวม	3.69	.84	มาก

จากตาราง พบว่า ในภาพรวม การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมาก ไปหาน้อย พบว่า การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.81) รองลงมาเป็นด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$= 3.67) ด้านด้านจิตใจ ($\bar{X}$= 3.66) และด้านสังคม ($\bar{X}$= 3.66) ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต	r	Sig
คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	0.92**	0.00
คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	0.97**	0.00
คุณภาพชีวิตด้านสังคม	0.94**	0.00
คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	0.94**	0.00

**$p \leq .01$

จากตารางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า

คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสังคม คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งสองมีขนาดความสัมพันธ์ระดับสูงและแปรผันในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผล

1. ระดับคุณภาพชีวิต

จากผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้ว ส่วนใหญ่อยู่ในระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.89 รองลงมาคือระดับคุณภาพชีวิตที่ดี คิดเป็นร้อยละ 31.84 และมีเพียงร้อยละ 0.26 ที่มีคุณภาพชีวิตในระดับที่ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (The WHOQOL Group, 1994) ที่กล่าวว่า คุณภาพชีวิตเป็นการรับรู้ถึงความพึงพอใจและการรับรู้สถานภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งสัมพันธ์กับเป้าหมายและความคาดหวังของตนเองภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยม และมาตรฐานของสังคม ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสรสิทธิ์ กิจรังสรรค์ (2560) ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตเทศบาลตำบลม่อนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ซึ่งพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ร้อยละ 50.50 และร้อยละ 49.50 มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ นามมุงคุณ (2559) ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงสุด อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้แตกต่างจากงานวิจัยของ สามชาย ไทยกุล (2559) ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งพบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ความแตกต่างนี้อาจเนื่องมาจากบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน รวมถึงนโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่ จากการที่ประชาชนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้วยังมีช่องว่างที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะในมิติด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

2. การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้วในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.81) รองลงมาเป็นด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$= 3.67) ด้านจิตใจ ($\bar{X}$= 3.66) และด้านสังคม ($\bar{X}$= 3.60) ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิระประภา ปัดถา (2559) ที่ศึกษาบทบาทของเทศบาลตำบลบ้านสร้างในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านสร้าง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพบว่า ด้านกายภาพมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง ขณะที่ด้านจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อมความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง การที่การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อาจเนื่องมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้วให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพกายของประชาชน โดยเฉพาะการรณรงค์ให้เลิกสิ่งเสพติดทุกชนิดภายในชุมชน เพื่อสุขภาพที่ดีของร่างกาย ($\bar{X}$= 4.07) การจัดให้มีรถสำหรับส่งสถานพยาบาลหรือโรงพยาบาลสำหรับผู้ที่เจ็บป่วยและ

เกิดอุบัติเหตุในชุมชน ($\bar{X}$ = 3.81) และการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรับประทานอาหารที่เหมาะสมและมีประโยชน์ต่อร่างกาย ($\bar{X}$ = 3.69) ผลการวิจัยนี้แตกต่างจากงานวิจัยของ บังอร อุดมทรัพย์ (2556) ที่ศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพบว่า สภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย ความแตกต่างนี้อาจเกิดจากนโยบายและการบริหารจัดการที่แตกต่างกันของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงบริบทพื้นที่และความต้องการของประชาชนที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้วในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีด้านที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะด้านสังคมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nussbaum & Sen (1993) ที่กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางวิญญาณหรือสุขภาวะที่สมบูรณ์ ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงควรให้ความสำคัญกับทุกมิติอย่างสมดุล

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสังคม และคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรทั้งสองมีขนาดความสัมพันธ์ระดับสูงและแปรผันในทิศทางเดียวกัน ซึ่งหมายความว่า หากการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น คุณภาพชีวิตของประชาชนก็จะดีขึ้นด้วย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ นามมุงคุณ (2559) ที่พบว่า ความปลอดภัยและความมั่นคง สวัสดิการสังคมมีความเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของประชาชนในด้านความสัมพันธ์ทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญมี พุทโมกข์ (2556) ที่พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและทิศทางเดียวกัน การที่คุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในระดับสูงและเป็นไปในทิศทางเดียวกันนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Dean (1985) ที่กล่าวว่า คุณภาพชีวิตหมายถึงความพึงพอใจในชีวิต ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพที่ดี การปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพ ความสุขสบายทางกายและใจ ชีวิตที่มีความหมายและมีคุณค่า และภาระหน้าที่ของบุคคล ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลมุ่งเน้นและส่งเสริม อย่างไรก็ตาม การที่คุณภาพชีวิตด้านจิตใจมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับสูงที่สุด (r = 0.97) แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Meeberg (1992) ที่กล่าวว่า คุณภาพชีวิต คือ ความรู้สึกพึงพอใจต่อชีวิตทั่วไป เป็นความสามารถ

ด้านอารมณ์ในการประเมินชีวิตตนเองตามความพึงพอใจ สภาพการยอมรับได้ของสุขภาพทางกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ตลอดจนส่วนที่เป็นจิตวิสัย และวัตถุวิสัย ซึ่งทั้งสองส่วนล้วนมีความจำเป็น

จากผลการศึกษาการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในการประยุกต์ใช้ หรือเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและดียิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ (Area-Based Integrated Quality of Life Development Policy) จากผลการวิจัยที่พบว่าคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานในระดับสูง (r=0.92-0.97) แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง (67.89%) ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานแบบแยกส่วนยังไม่สามารถสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรมได้ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว ควรกำหนดให้มีการจัดทำ "แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงบูรณาการ" 4 ปี ที่เชื่อมโยงการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน (ร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม) ในโครงการเดียวกัน พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จแบบเชื่อมโยง เช่น โครงการออกกำลังกายชุมชน (ด้านร่างกาย) ต้องรวมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และส่งเสริมสุขภาพจิต

2. นโยบายการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมเชิงรุก (Proactive Civic Engagement Network Policy) จากผลการวิจัยที่พบว่าด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (3.60) และประชาชนยังมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาระดับต่ำ (3.48) แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการปฏิรูปกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้วควร จัดตั้ง "คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนระดับหมู่บ้าน" ที่มีตัวแทนจากทุกกลุ่มอายุและอาชีพ และหมุนเวียนตำแหน่งผู้นำ พร้อมทั้งพัฒนาช่องทางการสื่อสารดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันชุมชน หรือเว็บไซต์แบบโต้ตอบ เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น ร้องเรียน และติดตามผลการดำเนินงานได้แบบเรียลไทม์

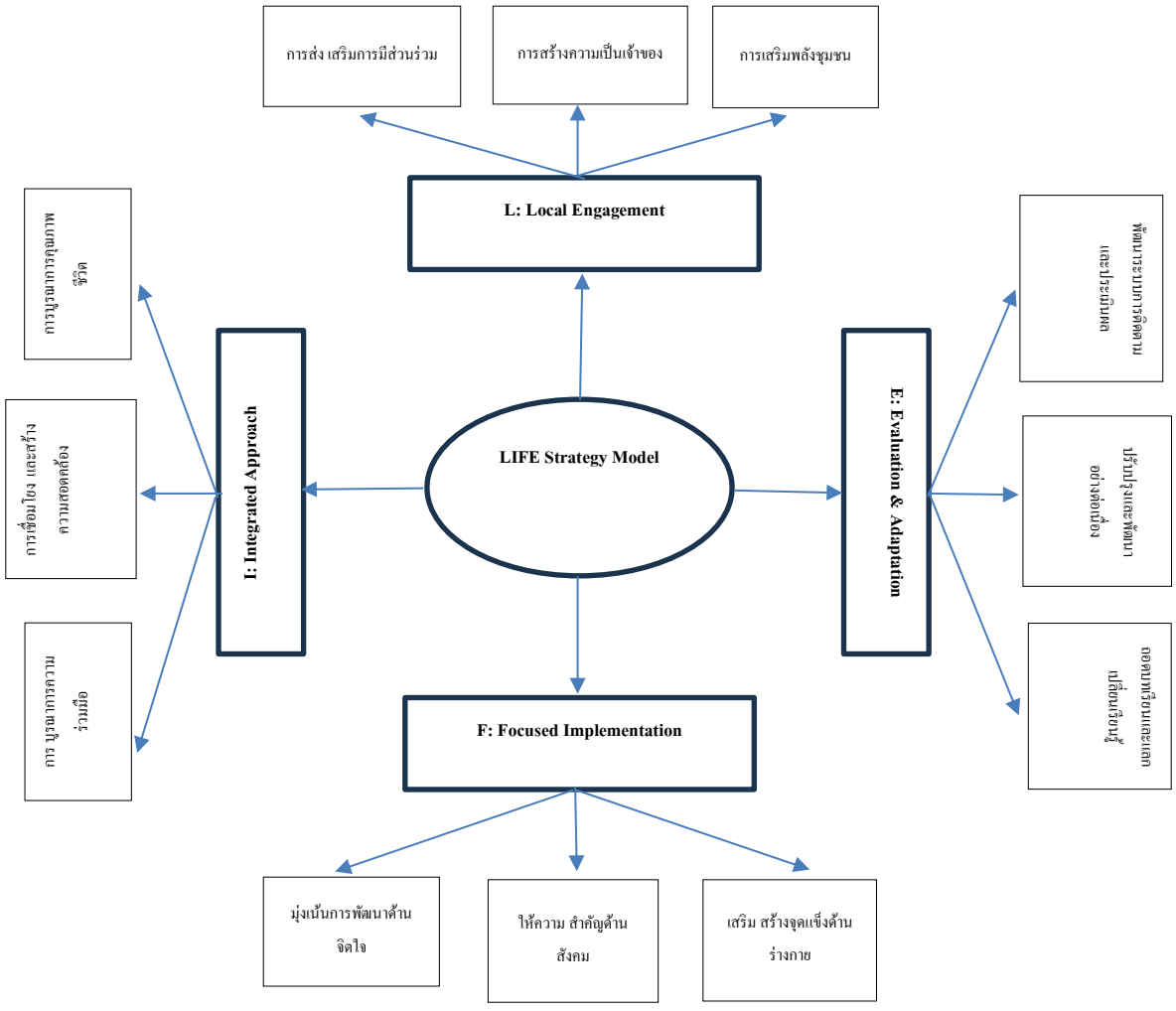
3. การพัฒนาระบบการประเมินและติดตามคุณภาพชีวิตแบบเรียลไทม์ (Real-time Quality of Life Monitoring System) จากผลการวิจัยถึงแม้ว่าการดำเนินงานจะอยู่ในระดับมาก (3.69) แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง (67.89%) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขาดระบบติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว ควรจัดทำแอปพลิเคชัน เพื่อให้ประชาชนประเมินคุณภาพชีวิตตนเองรายเดือน

4. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขาไม้แก้ว ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จและแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนาโมเดลเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต (LIFE Strategy Model) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล LIFE Strategy Model เป็นกรอบแนวคิดเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย โดยประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

1. L: Local Engagement (การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น)

1.1การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

1.2การสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน

1.3 การเสริมพลังชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและเป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. I: Integrated Approach (แนวทางแบบบูรณาการ)

2.1 การบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

2.2 การเชื่อมโยงและสร้างความสอดคล้องระหว่างการพัฒนาในแต่ละด้าน

2.3การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

3. F: Focused Implementation (การดำเนินงานแบบมุ่งเป้า)

3.1 การมุ่งเน้นการพัฒนาด้านที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสูงที่สุด คือ ด้านจิตใจ (r = 0.97)

3.2 การให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสังคม (3.60)

3.3 การต่อยอดและเสริมสร้างจุดแข็งในด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านร่างกาย (3.81)

4. E: Evaluation & Adaptation (การประเมินผลและปรับตัว)

4.1 การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกมิติของคุณภาพชีวิต

4.2 การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของผลการประเมิน

4.3 การถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

องค์ความรู้ใหม่เหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ชานนท์ ทองสุกมาก. (2562). *บทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมและคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จิระประภา ปัดถา. (2559). *บทบาทของเทศบาลตำบลบ้านสร้างต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านสร้าง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

จุฑามาศ นามมุงคุณ. (2559). *คุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณัฐยศ อาจหาญ. (2565). *หน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีหน้าที่และอำนาจด้านสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายมหาชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บังอร อุดมทรัพย์. (2556). *ความคาดหวังของประชาชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

บุญมี พุทโมกข์. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา*. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

สรสิทธิ์ กิจรังสรรค์. (2560). *คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหมอนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี*. งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการบรหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สามชาย ไทยกุล. (2559). *คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา*. งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาษาอังกฤษ

Best, J. W. (1977). *Research in Education* (3rd Edition)., Englewod Cliffs, N.J.: Prentice-Hall Inc.

Dean, H. (1985). Choosing Multiple Instruments to Measure Quality of Life. *Oncology Nursing Forum, 2*(2). 88-91.

Meeberg, G. A. (1993). Quality of Life: a Concept Analysis. *Journal of Advanced Nursing, 18*(1), 32-38.

Nussbaum, M., & Sen, A. (1993). *The Quality of Life.* Oxford: Clarendon Press.

The WHOQOL Group. (1994). *The Development of the World Health Organization Quality of Life Assessment Instrument (The WHOQOL).* The WHOQOL Group.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd Edition)., New York: Harper and Row.

การรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของผู้ประกันตน: กรณีศึกษาผู้ประกันตนที่มาติดต่อที่สำนักงานประกันสังคม จังหวัดชลบุรี

The Perception of the Insured Persons on Benefits of Work's Compensation Fund: A Case Study the Insured Persons Contracting The Social Security Office, Chonburi Province

กันตยา บุญชัย (Kantaya Boonchai)[1]

อุษณากร ทาวะรมย์ (Ausanakorn Tavarom)[2]

[1]นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

A graduate student of the Master Degree of Public Administration, Faculty of Political Science and Law Burapha University

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, [2]ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

Asst. Prof. Dr., Department of Public Administration, Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Corresponding Author

E-mail: [2]ausanakorn@go.buu.ac.th

Received:19 May 2024

Revised: 24 June 2025

Accepted: 25 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรี และเพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน จำแนกตามตัวแปร เพศ สถานภาพ ตำแหน่ง รายได้ ระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน และประเภทของพนักงาน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือผู้ประกันตนที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (T-test) และการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้ประกันตนรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของอยู่ในระดับน้อย และ ผู้ประกันตนที่มี เพศ ระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์ที่

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้ประกันตนที่มี สถานภาพ ตำแหน่ง รายได้ ประเภทของพนักงานต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: สิทธิประโยชน์, ผู้ประกันตน, กองทุนเงินทดแทน

Abstract

The research aimed to study the perception of compensation fund benefits of insured persons in Chonburi Province who contacted the Chonburi Social Security Office and to compare the level of perception of compensation fund benefits classified by variables such as gender, status, position, income, duration of being insured, and type of employee, using a sample of 385 people. The research instrument was a questionnaire and the statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test, and One-way ANOVA. The results of the study concluded that the perception of compensation fund benefits of insured persons in Chonburi Province who contacted the Chonburi Social Security Office was at a low level. When comparing the perception of compensation fund benefits classified by personal factors, it was found that the sample groups of insured persons with different genders, duration of being insured had different perceptions of benefits with statistical significance at the 0.05 level. The sample groups of insured persons with different status, position, income, and type of employee did not have different perceptions of compensation fund benefits.

Keywords: Benefits, Insured Persons, Work's Compensation Fund

บทนำ

กองทุนเงินทดแทนถือเป็นหนึ่งกลไกสำคัญของระบบประกันสังคมที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของแรงงานในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการให้ความช่วยเหลือและชดเชยความเสียหายแก่ลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการทำงาน (สำนักงานประกันสังคม, 2567) ตามพระราชบัญญัติกองทุนเงินทดแทน พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติเงินทดแทน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ซึ่งกำหนดให้นายจ้างมีหน้าที่จ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฝ่ายเดียว กองทุนเงินทดแทนจะเรียกเก็บเงินสมทบจากนายจ้างเป็นรายปี (ปีละ 1 ครั้ง) โดยในปีแรก นายจ้างจะต้องจ่ายเงินสมทบ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คน สำหรับปีต่อ ๆ ไปจ่ายภายในเดือนมกราคมของทุกปี (สำนักงานประกันสังคม, 2567)

เงินทดแทน คือ เงินที่จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าทดแทน ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานและค่าทำศพ เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยถึงแก่ความตาย หรือสูญหายเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้าง หรือป้องกันผลประโยชน์ให้นายจ้าง โดยนายจ้างจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนนายจ้างจ่ายสมทบเข้ากองทุนเงินทดแทนเพื่อจ่ายเป็นเงินทดแทนแก่ลูกจ้างที่ประสบอันตราย เจ็บป่วย ตาย หรือสูญหาย เนื่องจากการทำงาน อัตราเงินสมทบที่นายจ้างแต่ละรายจ่ายเข้ากองทุนอยู่ระหว่างร้อยละ 0.2 – 1.0 ของค่าจ้างต่อปี ขึ้นอยู่กับลักษณะความเสี่ยงในการประกอบกิจการ

ซึ่งเป็นอัตราที่ใช้เก็บเงินสมทบจากนายจ้างเป็นในระยะ 4 ปีแรก เมื่อขึ้นปีที่ 5นายจ้างแต่ละรายจะได้เพิ่มหรือลดอัตราเงินสมทบ ขึ้นอยู่กับการประสบอันตรายที่เกิดขึ้นกับลูกจ้าง อัตราเงินสมทบที่นายจ้างต้องจ่ายตั้งแต่ปีที่ 5 เป็นต้นไปเรียกว่า “อัตราเงินสมทบตามค่าประสบการณ์” ซึ่งปรับลดลงไม่เกินร้อยละ 80 และปรับเพิ่มขึ้นไม่ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นายจ้างมีความกระตือรือร้นในการป้องกันอุบัติเหตุ หรือจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้างมากยิ่งขึ้น (สำนักงานประกันสังคม, 2567)

ในปี พ.ศ. 2562 - 2566 สถานการณ์การประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน พบว่าจำนวนลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานลดลง โดยปี 2562 มีลูกจ้างประสบอันตราย 94,906 ราย และลดลงเป็น 81,509 ราย ในปี 2566 และเมื่อพิจารณาถึงความรุนแรงของการประสบอันตราย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกรณีหยุดงานไม่เกิน 3 วัน (ร้อยละ 68.31 ต่อปี) รองลงมา คือ กรณีหยุดงานเกิน 3 วัน (ร้อยละ 29.80 ต่อปี) กรณีสูญเสียอวัยวะบางส่วน (ร้อยละ 1.15 ต่อปี) กรณีตาย (ร้อยละ 0.73 ต่อปี) และกรณีทุพพลภาพ (ร้อยละ 0.02 ต่อปี) ตามลำดับ

ปี	ความรุนแรง											
	ตาย		ทุพพลภาพ		สูญเสียอวัยวะบางส่วน		หยุดงานเกิน 3 วัน		หยุดงานไม่เกิน 3 วัน		รวมทั้งสิ้น	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
2562	639	0.67	13	0.01	1,211	1.28	27,812	29.30	65,231	68.73	94,906	100.00
2563	588	0.69	14	0.02	1,005	1.17	25,682	30.03	58.244	68.10	85,533	100.00
2564	602	0.77	9	0.01	797	1.02	23,087	29.51	53,750	68.69	78,245	100.00
2565	594	0.78	16	0.02	871	1.14	23,631	30.90	51,366	67.16	76,478	100.00
2566	610	0.75	14	0.02	892	10.9	23.948	29.37	56,045	68.77	81,509	100.00
เฉลี่ย 5 ปี	607	0.73	13	0.02	955	1.15	24,831	29.80	56,933	68.31	83,340	100.00

ภาพที่ 1 จำนวนการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานจำแนกตามความรุนแรง ปี 2562 - 2566

ที่มา: จากสำนักงานประกันสังคม, กองวิจัยและพัฒนา (2567)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจำนวนผู้ใช้สิทธิจะมีแนวโน้มลดลง แต่ก็ไม่สามารถอธิบายได้ว่ามาจากจำนวนการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจากการทำงานลดลง สอดคล้องกับการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาการรับรู้สิทธิน้อยเกินไป กล่าวคือ ผู้ประกันตนมีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมในระดับน้อยและปานกลาง (กฤษญาเรศ พูลศิลป์, 2558; นิลัมพร แต่งตั้ง, 2560; ลัดดาวรรณ วางมือ, 2563)) นั่นคือ เมื่อลูกจ้างมีการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้าง เขาเหล่านั้นไม่ทราบว่าตนเองมีสิทธิอะไรบ้างที่จะได้รับจากกองทุนเงินทดแทน หรือใช้สิทธิประโยชน์ในกองทุนเงินทดแทนไม่ถูกต้อง รวมถึงใช้สิทธิประโยชน์ในกองทุนเงินทดแทนไม่ครบตามสิทธิของผู้ประกันตนที่พึงได้รับตามกฎหมายกองทุนเงินทดแทน ดังนั้น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้สิทธิประโยชน์ฯ จึงมีคุณค่าในการหามาตรการหรือแนวทางส่งเสริมให้ลูกจ้างได้ใช้สิทธิประโยชน์ที่พึงได้

จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และมีสถานประกอบการจำนวนมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานสูง และจากสถิติของสำนักงานประกันสังคม กองวิจัยและพัฒนา (2567) พบว่า จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีจำนวนลูกจ้างประสบอันตรายสูงสุด 5 อันดับแรกของปี 2562 - 2566 โดยจังหวัดชลบุรีเป็นอันดับที่ 4 คือ มีลูกจ้างประสบอันตรายจำนวน 28,543 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.85 ต่อปี และกองทุนเงินทดแทนจังหวัดชลบุรี ดูแลลูกจ้างที่ทำงานในสถานประกอบการจำนวน 823,133 ราย จากจำนวนลูกจ้างในสถานประกอบการทั่วประเทศจำนวน 12,095,436 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.80 (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2567) (สำนักงานประกันสังคม, กองวิจัยและพัฒนา, 2567)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพื้นที่จังหวัดชลบุรี โดยต้องการศึกษาว่าผู้ประกันตนที่ทำงานอยู่ในจังหวัดชลบุรีว่ามีการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนอันพึงจะได้รับมากน้อยเพียงใด รับทราบสิทธิที่จะได้รับอย่างครบถ้วนตามกฎหมายหรือไม่ โดยทำการสำรวจด้วยแบบสอบถามกับของผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาการรับรู้ด้านสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน และเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาในการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ประกันตนเข้าใจและสื่อสารชัดเจนมากที่สุด เพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตและการทำงาน รวมถึงการได้รับสิทธิที่พึงได้รับตามกฎหมายกองทุนเงินทดแทนต่อไป

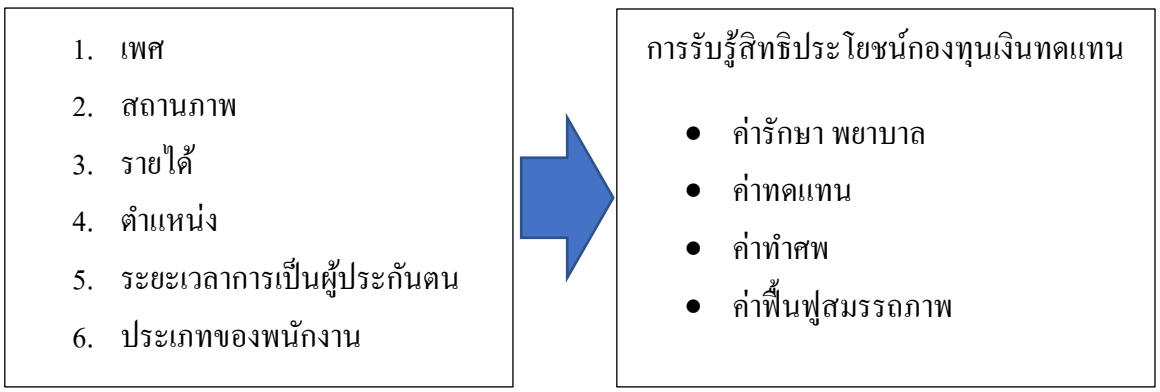
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน จำแนกตาม เพศ สถานภาพ ตำแหน่ง รายได้ ระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน และประเภทของพนักงาน ของผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติเงินทดแทน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 เพิ่มเติม เนื่องจากพระราชบัญญัติเงินทดแทนกล่าวว่าเมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานจะได้รับสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน ประกอบไปด้วย 4 กรณี ได้แก่ สิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล ค่าทดแทน ค่าทำศพ ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาตัวแปรตาม และผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ดังกรอบแนวคิดข้างล่างนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรีที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน

2. ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรีที่มีสถานภาพต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน

3. ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรีที่มีรายได้ต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน

4. ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี ที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน

5. ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน

6. ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี ที่มีประเภทของพนักงานต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)

1. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

การรับรู้ (Perception) หมายถึง การตีความข้อมูลที่ได้รับจากสิ่งเร้าภายนอกผ่านทางประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งเมื่อรับข้อมูลต้องวิเคราะห์ด้วยกระบวนการทำงานของสมองเพื่อแปลสิ่งที่ได้ให้ออกมาให้เป็นความรู้ ความเข้าใจ โดยการแปลข้อมูลที่ได้รับมาจะมีความเกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์ที่ผ่านของแต่ละบุคคล ซึ่งจะอาศัยประสบการณ์ทั้งอดีตและปัจจุบันเป็นเครื่องมือในการแปลความหมาย ทำให้การรับรู้ของแต่ละบุคคลในเรื่องเดียวกันอาจจะมีความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล (แสงเดือน ทวีสิน, 2545; ธนิศ ภู่ศิริ, 2546; นลินี พานสายตา, 2555; วลีรัตน์ ใจสูงเนิน, 2551; อุดม ทุมโฆสิต, 2554)

องค์ประกอบของการรับรู้ ได้แก่ การเลือกที่จะรับรู้หรือสัมผัสสิ่งเร้าบางอย่างจากบรรดาสิ่งเร้าทั้งหลายโดยใช้ประสาทสัมผัส ประกอบไปด้วยการมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การสัมผัส และมีการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่สัมผัส โดยสมองทำหน้าที่ทบทวนประสบการณ์หรือความรู้เดิมว่าสิ่งเร้านั้นคืออะไร และมีการแปลความหมายโดยอาศัยคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัว เช่น ทัศนคติ ประสบการณ์ ความต้องการ ค่านิยม ดังนั้นแต่ละบุคคลจะแปลความหมายต่างกัน ทั้งนี้ร่างกายเลือกที่จะรับรู้หรือสัมผัสสิ่งเร้าบางอย่างจากบรรดาสิ่งเร้าทั้งหลาย และเลือกจดจำโดยจัดระเบียบข่าวสารให้สามารถเรียกกลับมาใช้ได้อีก McLeod (2018 อ้างถึงใน ภารดี เทพคายน, 2564; Joseph and Klapper, 1960, อ้างถึงใน ศรันย์ ยี่หลั่นสุวรรณ, 2558; Schermerhorn et al., 2005)

2. แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนเงินทดแทนและสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน

กองทุนเงินทดแทนเป็นกองทุนที่ให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างเมื่อลูกจ้างประสบ อันตราย เจ็บป่วย ถึงแก่ความตาย หรือสูญหาย อันเนื่องมาจากการทำงานให้แก่นายจ้างหรือป้องกันรักษาประโยชน์ให้แก่นายจ้างหรือตามคำสั่งของนายจ้างตามพระราชบัญญัติกองทุนเงินทดแทน พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติเงินทดแทน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 โดยนายจ้างมีหน้าที่จ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฝ่ายเดียว กองทุนเงินทดแทน

จะเรียกเก็บเงินสมทบจากนายจ้างเป็นรายปี (ปีละ 1 ครั้ง) โดยในปีแรก นายจ้างจะต้องจ่ายเงินสมทบ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คน สำหรับ ปีต่อ ๆ ไปจ่ายภายในเดือนมกราคมของทุกปี

พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติเงินทดแทน (ฉบับที่2) พ.ศ. 2561 เพิ่มเติม ได้ระบุถึงสิทธิประโยชน์ของกองทุนเงินทดแทนฯไว้ว่าว่าเมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานจะได้รับเงินทดแทน ซึ่งประกอบด้วย ค่ารักษาพยาบาล ค่าทดแทนรายเดือน ค่าทำศพ และค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน (กองทุนเงินทดแทน สำนักงานประกันสังคม, 2567) ดังนี้

1) ค่ารักษาพยาบาล: ได้รับค่ารักษาพยาบาลเท่าที่จ่ายจริงไม่เกิน 65,000 บาท ต่อการประสบอันตราย หรือเจ็บป่วย 1 ครั้ง หากมีการบาดเจ็บที่รุนแรงหรือเรื้อรังตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่ารักษาพยาบาลที่ให้นายจ้างจ่าย ให้จ่ายเพิ่มได้อีก 100,000 บาท รวมแล้วไม่เกิน 165,000 บาท หากไม่เพียงพอสามารถจ่ายเพิ่มได้อีกรวมแล้วไม่เกิน 300,000 บาท หรือหากไม่เพียงพอสามารถจ่ายเพิ่มขึ้นได้อีก รวมแล้วไม่เกิน 500,000 บาท โดยตามความเห็นของคณะกรรมการการแพทย์ และหากไม่เพียงพอสามารถจ่ายค่ารักษาพยาบาลเพิ่มขึ้น แต่รวมทั้งสิ้นไม่เกิน 1,000,000 บาท โดยคณะกรรมการการแพทย์พิจารณา คณะกรรมการกองทุนเงินทดแทนให้ความเห็นชอบ เว้นแต่ ลูกจ้างเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลของรัฐตั้งแต่เริ่มแรกจนสิ้นสุดการรักษา หรือกรณีมีความจำเป็นหรือมีเหตุสมควรที่ไม่สามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐตั้งแต่เริ่มแรก แต่ภายหลังได้เข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐจนสิ้นสุดการรักษาพยาบาล สามารถจ่ายค่ารักษาพยาบาลเท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็นจนสิ้นสุดการรักษาพยาบาล

2) ค่าทดแทนรายเดือน: เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้างจนเป็นเหตุให้มีการหยุดงานสูญเสียอวัยวะหรือสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานของร่างกาย ทุพพลภาพ ตายหรือสูญหาย จะได้ค่าทดแทนร้อยละ 70 ของค่าจ้างรายเดือนและไม่น้อยกว่าค่าจ้างขั้นต่ำรายวันตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน ในท้องที่ที่ลูกจ้างประจำทำงานอยู่และไม่เกิน 14,000 บาทต่อเดือน แบ่งเป็น 4 กรณีคือ (2.1) กรณีแพทย์ให้หยุดพักรักษาตัว มีสิทธิได้รับค่าทดแทนร้อยละ 70 ของค่าจ้างรายเดือน กรณีลูกจ้างไม่สามารถทำงานได้ตั้งแต่วันแรก แต่ต้องไม่เกิน 1 ปี โดยต้องมีใบรับรองแพทย์ที่ระบุหยุดพักรักษาตัวและลูกจ้างมีการหยุดพักรักษาตัวจริงตามใบรับรองแพทย์ (2.2) กรณีสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานของร่างกาย มีสิทธิได้รับค่าทดแทนร้อยละ 70 ของค่าจ้างรายเดือน เป็นระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี ทั้งนี้ การประเมินการสูญเสียอวัยวะ ลูกจ้างต้องได้รับการรักษาพยาบาลจนสิ้นสุดการรักษา และอวัยวะคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง หรือเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ลูกจ้างประสบอันตราย (2.3) กรณีทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับค่าทดแทนร้อยละ 70 ของค่าจ้างรายเดือน เป็นระยะเวลาตลอดชีวิต และ (2.4) กรณีถึงแก่ความตายหรือสูญหาย ผู้มีสิทธิมีสิทธิได้รับค่าทดแทนร้อยละ 70 ของค่าจ้างรายเดือน เป็นระยะเวลา 10 ปี จ่ายให้กับผู้มีสิทธิตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้มีสิทธิได้รับเงินทดแทน ได้แก่ มารดาบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย สามีหรือภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย บุตรที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี บุตรที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่ยังศึกษาอยู่ใน

ระดับที่ไม่สูงกว่าปริญญาตรี ให้ได้รับส่วนแบ่งต่อไปตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ บุตรที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี และทุพพลภาพหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบซึ่งอยู่ในอุปการะของลูกจ้างก่อนลูกจ้างถึงแก่ความตายหรือสูญหาย บุตรของลูกจ้างซึ่งเกิดภายใน 310 วัน นับแต่วันที่ลูกจ้างถึงแก่ความตาย หรือวันที่เกิดเหตุสูญหาย มีสิทธิรับเงินทดแทนนับแต่วันคลอด หากไม่มีบุคคลดังกล่าวข้างต้น ให้ผู้อยู่ในอุปการะของลูกจ้างก่อนลูกจ้างถึงแก่ความตายหรือสูญหายเป็นผู้มีสิทธิ แต่ผู้อยู่ในอุปการะดังกล่าวจะต้องได้รับความเดือดร้อนเพราะขาดอุปการะจากลูกจ้างที่ตายหรือสูญหาย ซึ่งผู้มีสิทธิทุกราย จะได้รับส่วนแบ่งเท่าๆ กัน

3) ค่าทำศพ: ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดการศพของลูกจ้างตามประเพณี ทางศาสนาของลูกจ้างหรือตามประเพณีแห่งท้องถิ่นในกรณีที่ลูกจ้างถึงแก่ความตาย เนื่องจาก ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยหรือสูญหายเนื่องจากการทำงานซึ่งจะได้รับค่าทำศพ ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงจำนวน 50,000 บาท โดยจ่ายให้แก่ผู้จัดการศพ

4) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน: กรณีฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานภายหลังการประสบอันตราย สำหรับลูกจ้างที่จำเป็น ต้องได้รับการฟื้นฟูได้รับตามอัตรา ดังนี้ (4.1) ค่าใช้จ่ายในกระบวนการเวชศาสตร์ฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานด้านการแพทย์ โดยเป็นค่าใช้จ่ายทางกายภาพบำบัด ไม่เกินวันละ 200 บาท และค่าใช้จ่ายทางกิจกรรมบำบัด ไม่เกินวันละ 100 บาท แต่รวมแล้ว ไม่เกิน 24,000 บาท (4.2) ค่าใช้จ่ายในกระบวนการบำบัดรักษาและการผ่าตัด เพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน ไม่เกิน 40,000 บาท หากมีความจำเป็นให้จ่ายเพิ่มได้อีกไม่เกิน 140,000 บาท โดยคณะกรรมการการแพทย์พิจารณา (4.3) ค่าวัสดุและอุปกรณ์ด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟู หน่วยละไม่เกินอัตราตามที่กระทรวงการคลังกำหนด แต่รวมแล้วไม่เกิน 160,000 บาท และ (4.4) ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานด้านอาชีพ โดยให้จ่ายได้เฉพาะที่เป็นการฝึกตามหลักสูตรที่หน่วยงานของสำนักงานประกันสังคมเป็นผู้ดำเนินการไม่เกิน 24,000 บาท

3. ข้อมูลบริบทพื้นฐานที่เกี่ยวกับพื้นที่วิจัย/ ผู้ประกันตนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

สำนักงานประกันสังคม มีภารกิจหลัก คือ การบริหารกองทุนเงินทดแทนและกองทุนประกันสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ตามการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับระบบความมั่นคงทางสังคม 2 ฉบับ คือ (1) กฎหมายกองทุนเงินทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติเงินทดแทน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ซึ่งเรียกว่า “กองทุนเงินทดแทน” และ (2) กฎหมายกองทุนประกันสังคมตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ซึ่งเรียกว่า “กองทุนประกันสังคม”

สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี เป็นส่วนราชการภูมิภาคอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานประกันสังคม และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีเป็นหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ในการประสานงานระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง ในเขตความรับผิดชอบโดยมีภารกิจในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดเก็บเงินสมทบ จ่ายเงินทดแทนและประโยชน์ทดแทนตามพระราชบัญญัติเงินทดแทนและ

พระราชบัญญัติประกันสังคม ตรวจสอบและดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเงินทดแทนและพระราชบัญญัติประกันสังคม

กองทุนเงินทดแทนจังหวัดชลบุรี ดูแลลูกจ้างที่ทำงานในสถานประกอบการจำนวน 823,133 ราย จากจำนวนลูกจ้างในสถานประกอบการทั่วประเทศจำนวน 12,095,436 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.80 (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2567) (สำนักงานประกันสังคม, กองวิจัยและพัฒนา, 2567)

สถิติการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานจังหวัดชลบุรี จากเว็บไซต์สำนักงานประกันสังคม (สำนักงานประกันสังคม, กองวิจัยและพัฒนา, 2567) สรุปได้ว่า ปี 2564 มีจำนวน 5,977 ราย จากทั้งหมดทั่วประเทศ จำนวน 78,245 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.64 ปี 2565 มีจำนวน 4,344 ราย จากทั้งหมดทั่วประเทศ จำนวน 76,478 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.68 และ ปี 2566 มีจำนวน 4,520 ราย จากทั้งหมดทั่วประเทศ จำนวน 81,509 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.54 ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี จำนวน 385 คน ซึ่งคำนวณจากสูตรของ Cochran (1953) เนื่องจากเป็นกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 0.05 ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างคือ 385 คน จากนั้นใช้การสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random sampling) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ที่มาติดต่อที่สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี ทุก ๆ 5 คน จะเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง 1 คน จนครบจำนวน 385 คน

เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (tryout) กับตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach ‘s alpha) ได้เท่ากับ 0.937

แบบสอบถามแบ่งออกเป็นส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ สถานภาพ รายได้ ตำแหน่ง ระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน ประสบการณ์การใช้สิทธิประโยชน์ ประเภทพนักงาน ซึ่งเป็นคำถามแบบมีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple choice question) ส่วนที่ 2 การรับสื่อการประชาสัมพันธ์สิทธิประโยชน์ กองทุนเงินทดแทน จำนวน 10 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบมากกว่า 1 ข้อ และส่วนที่ 3 การรับรู้ด้านสิทธิประโยชน์ กองทุนเงินทดแทน จำนวน 15 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 กรณี คือ สิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล สิทธิประโยชน์ค่าทดแทน สิทธิประโยชน์ค่าทำศพ และ สิทธิประโยชน์ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ลักษณะข้อคำถามแบบ 2 ตัวเลือกคือ ทราบ กับ ไม่ทราบ

ทั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง (Inferential statistics) ได้แก่ การทดสอบ

ค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

นอกจากนี้ การวิจัยนี้ ได้ผ่านการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย G-HU279/2567 รับรองเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2567

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี จำนวน 385 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 70.65) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 45.45) และโสด (ร้อยละ 44.42) มีรายได้ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท (ร้อยละ 38.70) และรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป (ร้อยละ 27.27) ส่วนใหญ่มีตำแหน่งพนักงานทั่วไป/ พนักงานฝ่ายผลิตในสถานประกอบการ (ร้อยละ 66.49) มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 29.61) และระยะเวลา 10 -1 5 ปี (ร้อยละ 22.60) ทั้งนี้ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การใช้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนในค่ารักษาพยาบาล (ร้อยละ 63.64) และเป็นพนักงานลูกจ้างสถานประกอบการบริษัทเอกชน (ร้อยละ 95.58)

ผู้ประกันตนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนเงินทดแทนจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของสำนักงานประกันสังคมด้วยตนเอง เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมากคือ เว็บไซต์ของสำนักงานประกันสังคม และ สื่อโซเชียลออนไลน์ (Facebook, Line, Tiktok) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ช่องทางที่ผู้ประกันตนต้องการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนเงินทดแทนมากที่สุดคือ ผ่านแอพพลิเคชั่น SSO Plus รองลงมาคือ เว็บไซต์ของสำนักงานประกันสังคม และสื่อโซเชียลออนไลน์ (Facebook, Line, Tiktok) ตามลำดับ

ผลการศึกษาการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน พบว่า ผู้ประกันตนส่วนใหญ่มีระดับการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยสิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนที่ผู้ประกันตนรับรู้มากที่สุดคือ สิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล รองลงมา คือ สิทธิประโยชน์ค่าทดแทน สิทธิประโยชน์ค่าทำศพ และสิทธิประโยชน์ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกันตน

ระดับการรับรู้	เกณฑ์	จำนวน	ร้อยละ
น้อย	น้อยกว่าร้อยละ 60 (0-8 ข้อ)	204.00	52.99
ปานกลาง	ร้อยละ 60-79-79 (9-11 ข้อ)	66.00	17.14
สูง	ร้อยละ 80-100 (12-15 ข้อ)	115.00	29.87
รวม		385.00	100.00

เมื่อพิจารณาเป็นรายกรณีสิทธิประโยชน์ พบว่า กรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล รับรู้ว่า “เมื่อประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานลูกจ้าง สามารถเข้ารักษาพยาบาลได้ทุกแห่ง” มากเป็นอันดับหนึ่ง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล

อันดับ	การรับรู้สิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล	ร้อยละ
1	เมื่อประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานลูกจ้าง สามารถเข้ารักษาพยาบาลได้ทุกแห่ง	76.10
2	เมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลหากมีเอกสาร กท.44 จากนายจ้าง ลูกจ้างไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาใด ๆ แต่หากไม่มีเอกสาร กท.44 ต้องสำรองเงินจ่ายและนำมายื่นขอรับเงินคืนภายหลัง	59.48
3	ค่ารักษาพยาบาลมีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาลเท่าที่จ่ายจริงไม่เกิน 65,000 บาทต่อการประสบอันตราย หรือเจ็บป่วย 1 ครั้ง หากไม่เพียงพอพิจารณาจ่ายตามความรุนแรงของการประสบอันตรายตามกฎกระทรวงกำหนด	57.66

กรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าทดแทน รับรู้ว่า “เป็นผู้มีสิทธิตามกฎหมายกองทุนเงินทดแทน” มากเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนการรับรู้ที่ผู้ประกันตนจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 50 คือ “กรณีถึงแก่ความตายหรือสูญหาย ผู้มีสิทธิมีสิทธิได้รับค่าทดแทนรายเดือนเป็นระยะเวลา 10 ปี จ่ายให้กับผู้มีสิทธิตามกฎหมาย” ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าทดแทน

อันดับ	การรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าทดแทน	ร้อยละ
1	ผู้มีสิทธิตามกฎหมายกองทุนเงินทดแทน	75.58
2	กรณีแพทย์ให้หยุดพักรักษาตัว มีสิทธิได้รับค่าทดแทนตั้งแต่วันแรก แต่ต้องไม่เกิน 1 ปี โดยต้องมีใบรับรองแพทย์ที่ระบุหยุดพักรักษาตัวและลูกจ้างมีการหยุดพักรักษาตัวจริงตามใบรับรองแพทย์	72.73
3	ค่าทดแทนรายเดือน เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน จะได้ค่าทดแทนร้อยละ 70 ของค่าจ้างรายเดือน และไม่เกิน 14,000 บาทต่อเดือน	57.14

อันดับ	การรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าทดแทน	ร้อยละ
4	กรณีทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับค่าทดแทนรายเดือน เป็นระยะเวลาตลอดชีวิต	55.58
5	กรณีสูญเสียสมรรถภาพในการทำงานของร่างกาย มีสิทธิได้รับค่าทดแทนเป็นระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี	52.21
6	กรณีถึงแก่ความตายหรือสูญหาย ผู้มีสิทธิมีสิทธิได้รับค่าทดแทนรายเดือนเป็นระยะเวลา 10 ปี จ่ายให้กับผู้มีสิทธิตามกฎหมาย	48.57

กรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าทำศพ รับรู้ว่า “กรณีเสียชีวิตจากการทำงานมีสิทธิได้รับค่าทำศพตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงจำนวน 50,000 บาท” มากเป็นอันดับหนึ่ง ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 กรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าทำศพ

อันดับ	การรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าทำศพ	ร้อยละ
1	กรณีเสียชีวิตจากการทำงานมีสิทธิได้รับค่าทำศพ ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงจำนวน 50,000 บาท	75.32
2	ค่าทำศพจะจ่ายให้แก่ผู้ที่จัดการศพโดยมีหนังสือจัดการศพจากทางวัด หรือสถานที่จัดการศพตามประเพณีทางศาสนาของลูกจ้าง	62.60

กรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน ผู้ประกันตนรับรู้สิทธิประโยชน์ฯ น้อยกว่าร้อยละ 50 ทุกประเด็น ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 กรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน

อันดับ	การรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน	ร้อยละ
1	ค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานด้านอาชีพ โดยให้จ่ายได้เฉพาะที่เป็นการฝึกตามหลักสูตรที่หน่วยงานของสำนักงานประกันสังคมเป็นผู้ดำเนินการไม่เกิน 24,000 บาท	37.66
2	ค่าใช้จ่ายในกระบวนการบำบัดรักษาและการผ่าตัด เพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน ไม่เกิน 40,000 บาท หากมีความจำเป็นให้จ่ายเพิ่มได้อีก ไม่เกิน 140,000 บาท โดยคณะกรรมการการแพทย์พิจารณา	36.62

อันดับ	การรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงาน	ร้อยละ
3	ค่าใช้จ่ายในกระบวนการเวชศาสตร์ฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานด้านการแพทย์ โดยเป็นค่าใช้จ่ายทางกายภาพบำบัด ไม่เกินวันละ 200 บาท และค่าใช้จ่าย ทางกิจกรรมบำบัด ไม่เกินวันละ 100 บาท แต่รวมแล้ว ไม่เกิน 24,000 บาท	36.10
4	ค่าวัสดุและอุปกรณ์ด้านเวชศาสตร์ฟื้นฟู หน่วยละไม่เกินอัตราตามที่กระทรวงการคลังกำหนด แต่รวมแล้วไม่เกิน 160,000 บาท	34.55

นอกจากนี้ ***ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย*** พบว่า ยอมรับสมมติฐานการวิจัยเพียง 2 ข้อคือ ผู้ประกันตนฯ ที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	$\bar{X}$	SD	t	P
ชาย	113	7.27	5.48	2.677	0.008*
หญิง	272	8.84	4.69		

หมายเหตุ: *p < .05

และผู้ประกันตนฯ ที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน จำแนกตาม ระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	4	369.98	92.49	3.84	0.00 *
ภายในกลุ่ม	380	9156.66	24.10		
รวม	384	9526.63			

หมายเหตุ: *p < .05

และเมื่อทำการทดสอบรายคู่เปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc) ด้วยวิธีการ Scheffe พบว่า มีจำนวน 2 คู่ที่แตกต่างกัน ได้แก่ *คู่ที่ 1:* ผู้ประกันตนที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน 2 - 5 ปี กับ ผู้ประกันตนที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน 10 - 15 ปี มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน คู่*ที่ 2:* ผู้ประกันตนที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน 2 - 5 ปี กับ ผู้ประกันตนที่มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทน 16 ปีขึ้นไป มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. จากผลการศึกษา**การรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่เข้ามาติดต่อ ณ สำนักงานประกันสังคมจังหวัดชลบุรี**พบว่า ผู้ประกันตนส่วนใหญ่มีการรับรู้สิทธิประโยชน์ฯ อยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะกรณีการรับรู้สิทธิประโยชน์ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานที่ผู้ประกันตนรับรู้สิทธิประโยชน์ฯ น้อยกว่าร้อยละ 50 ทุกประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิลัมพร แต่งตั้ง (2560) ได้ศึกษาการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมของพนักงานบริษัทในเครือเอเออี พบว่า พนักงานส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลสิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมในระดับน้อย เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ลัดดาวรรณ วางมือ (2563) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมของผู้ประกันตนในจังหวัดสุโขทัย พบว่า ระดับการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมของผู้ประกันตนในจังหวัดสุโขทัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิริกาญจน์ ศิโรจน์นวากุล (2557) ได้ศึกษาความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ทดแทนของผู้ประกันตนที่ทำงานในสถานประกอบการนิคมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ประกันตนส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับสูง และ ศิรินทิพย์ คูณสมบัติ (2559) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจสิทธิประโยชน์ประกันสังคมของพนักงานบริษัทแพรคติก้าจำกัด พบว่า พนักงานบริษัทแพรคติก้า จำกัด มีความรู้ความเข้าใจสิทธิประโยชน์ประกันสังคมภาพรวมอยู่ในระดับสูง อีกทั้ง กฤษญาเรศ พูลศิลป์ (2558) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับกองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพของผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับการรับรู้เกี่ยวกับกองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพอยู่ในระดับปานกลาง

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า สิทธิประโยชน์ฯ ที่รับรู้มากที่สุดคือ สิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล รองลงมา คือ สิทธิประโยชน์ค่าทดแทน สิทธิประโยชน์ค่าทำศพ และสิทธิประโยชน์ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ตามลำดับ ทั้งนี้การเจ็บป่วยเป็นเรื่องที่เกิดได้ง่ายและทำให้ผู้ประกันตนใช้สิทธิประโยชน์จนเกิดการเรียนรู้ถึงสิทธิประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลสถิติการความรุนแรงของการประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานโดยเฉลี่ย ปี 2562 - 2566 (กองวิจัย สำนักงานประกันสังคม, 2567) ที่พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกรณีหยุดงานไม่เกิน 3 วัน ร้อยละ 68.31 ต่อปี รองลงมาคือ กรณีหยุดงานเกิน 3 วัน ร้อยละ 29.80 ต่อปี กรณีสูญเสียอวัยวะบางส่วน ร้อยละ 1.15 ต่อปี กรณีตาย ร้อยละ 0.73 ต่อปี และกรณี

ทุพพลภาพ ร้อยละ 0.02 ต่อปี ตามลำดับ และจากสถิติดังกล่าวแสดงได้ว่าลูกจ้างส่วนใหญ่มีการใช้สิทธิค่ารักษาพยาบาลมากที่สุด และใช้สิทธิค่าฟื้นฟูสมรรถภาพน้อยที่สุด

2. จากผลการศึกษา**การรับสื่อการประชาสัมพันธ์สิทธิประโยชน์ กองทุนเงินทดแทน** พบว่า ผู้ประกันตนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนเงินทดแทนจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของสำนักงานประกันสังคมด้วยตนเอง รองลงมาคือ เว็บไซต์ของสำนักงานประกันสังคม และสื่อโซเชียลออนไลน์ ตามลำดับ และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนเงินทดแทนผ่านแอพพลิเคชั่น SSO Plus รองลงมาคือ เว็บไซต์ของสำนักงานประกันสังคม และสื่อโซเชียลออนไลน์ (Facebook, Line, Tiktok) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจาก Global Wellness Institute (GWI) (2568) ที่พบว่า การใช้สื่อของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตอายุ 16 ปีขึ้นไปในประเทศไทย มีการบริโภคสื่ออินเทอร์เน็ตโทรศัพท์มือถือสูงที่สุด (ร้อยละ 98.4) รองลงมาคือ โซเชียลมีเดีย (ร้อยละ 88.3) อีกทั้งจากข้อมูลแอพพลิเคชั่นที่ดาวน์โหลดมากที่สุด พบว่า SSO Plus ซึ่งเป็นแอพพลิเคชั่นสำนักงานประกันสังคม อยู่ในลำดับที่ 5 ของยอดการดาวน์โหลดสูงสุด แสดงว่าแอพพลิเคชั่น SSO Plus ถือเป็นช่องทางที่สำคัญและสอดคล้องกับผลการศึกษาความต้องการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนเงินทดแทนของผู้ประกันตนด้วย อีกทั้ง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์สำนักงานประกันสังคม (2567) ที่ได้นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบการสื่อสารแบบดิจิทัลมาใช้เพื่อสื่อสารข้อมูลให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ประกันตนตามมาตราต่าง ๆ ได้รับทราบข้อมูลของหน่วยงานและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ปัจจุบัน สำนักงานประกันสังคม ได้พัฒนาสื่อดิจิทัลในหลายรูปแบบ เช่น Line official, Facebook Fan page, SSO-Live Application SSO plus, YouTube และเว็บไซต์สำนักงานประกันสังคม ตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อสร้างการให้บริการเชิงรุกแก่ทุกคน (Modernized services) ผลสัมฤทธิ์: การบริการที่สะดวก รวดเร็ว ทันสมัย

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทัดดาว หงวนไธสง (2567) ที่ศึกษาเรื่องการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมมาตรา 40 ที่พบว่า สื่อหรือช่องทางที่ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 เลือกใช้ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารงานประกันสังคมมีทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ ได้แก่ แอปพลิเคชันไลน์ (Line) เป็นช่องทางที่ผู้ประกันตนส่วนใหญ่เลือกเป็นอันดับแรก สื่อบุคคล อันดับ 2 สื่อสิ่งพิมพ์/ แผ่นพับ อันดับ 3 และแอปพลิเคชันติ๊กตอก (TikTok) อันดับ 4 และการวิจัยของ ลัดดาวรรณ วางมือ (2563) ได้ศึกษาปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมที่ส่งผลต่อการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมของผู้ประกันตนในจังหวัดสุโขทัย พบว่า การประชาสัมพันธ์ออนไลน์และออฟไลน์ผ่านสื่ออินเตอร์เน็ต สื่อเฉพาะกิจ และสื่อมวลชน มีผลต่อการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมของผู้ประกันตนในจังหวัดสุโขทัย เช่นเดียวกับ คนึงนิตย์ แสนศรี และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องความตระหนักและความคาดหวังของนายจ้างที่จดทะเบียนนิติบุคคลต่อสิทธิประโยชน์ของกองทุนเงินทดแทนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า สถานประกอบการโดยเฉพาะนายจ้างที่เป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็กส่วนใหญ่ มีความต้องการให้สร้างการรับรู้เกี่ยวกับกองทุนเงินทดแทนให้ผู้ประกอบการ ด้วยการสร้างช่อง

ทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อให้มีช่องทางการสื่อสารกับสถานประกอบการหรือนายจ้างที่เพียงพอ เพื่อเป็นการส่งข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนายจ้างหรือสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการประกันสังคม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ

3. จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ประกันตนฯ ที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษญาเรศ พูลศิลป์ (2558) ที่พบว่า ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่มีเพศต่างกันมีการรับรู้สิทธิประโยชน์ชราภาพกองทุนประกันสังคมที่แตกต่างกัน งานวิจัยของ สิริกาญจน์ ศิโรจน์นวากุล (2557) ที่พบว่า ผู้ประกันตนที่ทำงานในสถานประกอบการนิคมอมตะนครจังหวัดชลบุรีที่มีเพศต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สิทธิประโยชน์ทดแทนกองทุนประกันสังคม 7 กรณีแตกต่างกัน และงานวิจัยของนิลัมพร แต่งตั้ง (2560) ที่พบว่า พนักงานในเครือบริษัทเอเออีที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมแตกต่างกัน

แต่ไม่สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชวลิต กนกพาณิชย์สกุล และเกษรินทร์ เรืองวารี (2564) พบว่า ผู้ประกันตนของพนักงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์ทดแทนผู้ประกันตนไม่แตกต่างกัน งานวิจัยของ ลัดดาวรรณ วางมือ (2563) ที่พบว่า ผู้ประตนตนในจังหวัดสุโขทัยที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยช์กองทุนประกันสังคมทั้ง 7 กรณีไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ ศิรินทิพย์ คูณสมบัติ (2559) ที่พบว่า พนักงานของบริษัทแพรคติก้า จำกัด ที่มีเพศต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจสิทธิประโยชน์ประกันสังคมที่ไม่แตกต่างกัน

นอกจากนั้น จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ประกันตนฯ ที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวรรณ วางมือ (2563) ที่พบว่า ผู้ประตนตนในจังหวัดสุโขทัยที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยช์กองทุนประกันสังคมทั้ง 7 กรณีแตกต่างกัน งานวิจัยของ สิริกาญจน์ ศิโรจน์นวากุล (2557) ที่พบว่า ผู้ประกันตนที่ทำงานในสถานประกอบการนิคมอมตะนครจังหวัดชลบุรีที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สิทธิประโยชน์ทดแทน กองทุนประกันสังคม 7 กรณีแตกต่างกัน และงานวิจัยของนิลัมพร แต่งตั้ง (2560) พบว่า พนักงานในเครือบริษัทเอเออีที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมแตกต่างกัน

แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษญาเรศ พูลศิลป์ (2558) ที่พบว่า ผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรีที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์ชราภาพกองทุนประกันสังคมที่ไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ ชวลิต กนกพาณิชย์สกุล และ เกษรินทร์ เรืองวารี (2564) ที่พบว่า ผู้ประกันตนของพนักงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีที่มีระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตนต่างกัน มีการรับรู้สิทธิประโยชน์ทดแทนผู้ประกันตนไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

จากข้อค้นพบที่พบว่า ผู้ประกันตนส่วนใหญ่มีการรับรู้สิทธิประโยชน์ฯ อยู่ในระดับน้อย (ร้อยละ 52.99) ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนเงินทดแทนจากการสอบถามเจ้าหน้าที่ของสำนักงานประกันสังคมด้วยตนเอง รองลงมาคือ เว็บไซต์ของสำนักงานประกันสังคม และสื่อโซเชียลออนไลน์ตามลำดับ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอจากผลการศึกษาดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมนโยบายการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ที่หลากหลาย และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบัน

2. ควรสนับสนุนการบูรณาการความร่วมมือกับทั้งภาครัฐและเอกชนในการเสริมสร้างความรู้กับกองทุนเงินทดแทน

3. ควรส่งเสริมเครือข่ายไตรภาค (นายจ้าง ลูกจ้าง รัฐบาล) ในการให้ความรู้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดอบรมให้ความรู้เชิงรุกโดยเข้าไปที่สถานประกอบการ

2. ควรทำสื่อเผยแพร่เกี่ยวกับค่าฟื้นฟูสมรรถภาพและศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพโดยเฉพาะ

3. ควรสร้างช่องทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกันตน เช่น แอพพลิเคชั่น SSO Plus

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรศึกษาการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนอย่างต่อเนื่อง

2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น

3. ควรศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติม เช่น ขนาดของสถานประกอบการ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

การรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนเงินทดแทนของผู้ประกันตนยังอยู่ในระดับน้อย และควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่ตรงกับความต้องการของผู้ประกันตน โดยเฉพาะการใช้สื่อดิจิทัลและแอพพลิเคชั่น SSO Plus ซึ่งเป็นช่องทางที่ผู้ประกันตนต้องการรับข้อมูลมากที่สุด นอกจากนี้ ควรพัฒนาการสื่อสารโดยคำนึงถึงปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ ได้แก่ เพศและระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงแรงงาน. (2567). *รายงานสถานการณ์แรงงานประจำเดือน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน.

พระราชบัญญัติเงินทดแทน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561. (2561, 10 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 80 ก. หน้า 1-17.

พระราชบัญญัติกองทุนเงินทดแทน พ.ศ. 2537. (2537, 30 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 111 ตอนที่ 28 ก. หน้า 1-38.

กฤษญาเรศ พูลศิลป์. (2557). *การรับรู้เกี่ยวกับกองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพของผู้ประกันตนในจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทั่วไป, มหาวิทยาลัยบูรพา.

คนึงนิตย์ แสนศรี และคณะ. (2566). *ความตระหนักและความคาดหวังของนายจ้างที่จดทะเบียนนิติบุคคลต่อสิทธิประโยชน์ของกองทุนเงินทดแทนในจังหวัดเชียงใหม่*. Journal of Modern Learning Development, *8*(8), 222-239.

ชวลิต กนกพาณิชย์สกุล และเกษรินทร์ เรืองวารี. (2564). *การรับรู้สิทธิประโยชน์ทดแทนของผู้ประกันตนของพนักงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ทัดดาว หงวนไธสง. (2567). การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคม มาตรา 40. *วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*, *3*(3), 47-72.

ธนิศ ภู่ศิริ. (2546). *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการสถานศึกษา หน่วยที่ 13*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). ฉะเชิงเทรา: นนทบุรีนิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ซิตี้.

นลินี พานสายตา. (2555). *การรับรู้ภาพลักษณ์ คุณภาพบัณฑิต หลักสูตรและการเรียนการสอนของนักศึกษาที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์), สถาบันบัณฑิต,พัฒนาบริหารศาสตร์.

นิลัมพร แต่งตั้ง. (2560). *การรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมของพนักงานบริษัทในเครือเอเออี*. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.

ภารดี เทพคายน. (2564). *การศึกษาระดับการรับรู้และความเข้าใจของบุคลากรสายสนับสนุนสถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์ต่อนโยบายความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติงานและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติงาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์.

ยุทธศาสตร์สำนักงานประกันสังคม. (2567). *กลุ่มปัญหาเกี่ยวกับช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ของสำนักงานประกันสังคม*. กรุงเทพฯ: กองนโยบายและแผนงาน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน.

ลัดดาวรรณ วางมือ. (2563). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้สิทธิประโยชน์กองทุนประกันสังคมของผู้ประกันตนในจังหวัดสุโขทัย*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, แขนงวิชาบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วลีรัตน์ ใจสูงเนิน. (2551). *การรับรู้และการใช้บริการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของประชาชน: กรณีศึกษาอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ*. การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศรันณ์ ยี่หลั่นสุวรรณ. (2558). *การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมที่มีต่อโครงการส่งเสริมสังคมของผู้นำเยาวชนประเทศอาเซียนและญี่ปุ่น ผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก (Facebook)*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิรินทิพย์ คูณสมบัติ. (2559). *ความรู้ความเข้าใจสิทธิประโยชน์ประกันสังคมของพนักงานบริษัทแพรคติก้า จำกัด*. งานนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน. (2558). *คู่มือสำหรับประชาชน (Online)*. วันที่ค้นข้อมูล 27 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก http://www.sso.go.th

สำนักงานประกันสังคม. (2567). *จำนวนการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานจำแนกตามความรุนแรงปี 2562 - 2566*. กองวิจัยและพัฒนา.

สิริกาญจน์ ศิโรจน์นวากุล. (2557). *ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ทดแทนของผู้ประกันตนที่ทำงานในสถานประกอบการนิคมอมตะนครจังหวัดชลบุรี*. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

แสงเดือน ทวีสิน. (2545). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเส็ง.

อุดม ทุมโฆสิต. (2554). *การจัดการองค์กร*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

Cochran,W. G. (1953). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.

Schermerhorn, J. R., Jr.; et al. (2000). *Organization Behavior* (7th ed.). New York: John Wiley & Sons.

สถานภาพความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก กรณีศึกษาทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษ*

Natural Resource and Environmental Conflicts in the Eastern Economic Corridor: Case Studies of Freshwater Resources, Marine and Coastal Resources and Waste Pollutions

สกฤติ อิสริยานนท์ (Sakrit Isariyanon)[1]
เมทินา อิสริยานนท์ (Metina Isariyanon)[2]
[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., [2] อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Asst. Prof. Dr., Lecturer at Department of Political Science,
Faculty of Political Science and Law, Burapha University
E-mail: sakrit@go.buu.ac.th

Received: 16 May 2025
Revised: 26 May 2025
Accepted: 27 June 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยสถานภาพความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก: กรณีทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษ” มีเป้าหมายเพื่อศึกษาสถานภาพของความขัดแย้ง ตลอดจนนำแนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งในพื้นที่ EEC ส่วนใหญ่เกิดจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้ทรัพยากรร่วมกันโดยขาดระบบบริหารจัดการที่เป็นธรรม ความขัดแย้งที่เด่นชัดได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับชุมชนใน

* งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยบูรพา งบประมาณเงินอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประเภท Fundamental Fund ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

เรื่องการจัดการขยะอุตสาหกรรม ความขัดแย้งจากการถมทะเลเพื่อพัฒนาท่าเรือ และความขัดแย้งเรื่องการจัดสรรน้ำระหว่างภาคการผลิตและภาคเกษตรกรรม การจัดการความขัดแย้งมักเริ่มจากการร้องเรียน การชุมนุม การใช้ช่องทางกฎหมาย และการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายประกอบด้วย 1) การจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังความขัดแย้งโดยใช้แนวคิดสันติวิธี 2) การสร้างฐานข้อมูลร่วมระหว่างภาคีเครือข่าย 3) การพัฒนาตัวชี้วัดความเสี่ยงความรุนแรงในพื้นที่ 4) การส่งเสริมพื้นที่กลางเพื่อการสื่อสารและการเจรจาอย่างสันติ และ 5) การมีมาตรการเยียวยาและชดเชยอย่างเป็นธรรมต่อผู้ได้รับผลกระทบ

คำสำคัญ: ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, ทะเลและชายฝั่ง, ขยะมลพิษ

Abstract

Natural Resource and Environmental Conflicts in the Eastern Economic Corridor: Case Studies of Freshwater Resources, Marine and Coastal Resources and Waste Pollutions aims to examine the current status of resource-related conflicts and propose approaches for conflict management in the Eastern Economic Corridor (EEC). This study adopts a qualitative research methodology, utilizing data collected from relevant documents, in-depth interviews with key stakeholders in the area, and non-participant observations. The findings reveal several types of conflicts in the EEC. These conflicts primarily arise from the expansion of economic activities that exploit shared resources without a fair management system. Prominent conflicts include disputes between industrial sectors and local communities over industrial waste management, tensions arising from coastal reclamation for port development, and disputes over water allocation between industrial and agricultural sectors. Conflict management practices typically begin with complaint submissions, public protests, legal interventions, and informal negotiations. Policy recommendations include: (1) establishing a conflict monitoring center based on nonviolent principles; (2) creating a shared database among stakeholder networks; (3) developing risk indicators to assess conflict severity; (4) promoting neutral platforms for communication and peaceful negotiation; and (5) implementing fair compensation and remedy mechanisms for affected parties.

Keywords: Natural Resource Conflicts, Eastern Economic Corridor (EEC), Marine and Coastal Resources, Waste Pollution

บทนำ

เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศไทยที่มุ่งยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ ผ่านการส่งเสริมการลงทุน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และผลักดันภาคอุตสาหกรรมขั้นสูง โดยครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดหลัก ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าวได้สร้างแรงกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ และได้นำไปสู่ความขัดแย้งในหลายมิติ โดยเฉพาะความขัดแย้งด้านการใช้ทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตลอดจนปัญหาขยะมลพิษอันเกิดจากภาคอุตสาหกรรมภายใต้การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจอย่างเร่งรัด ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเพียงปัญหาระดับท้องถิ่น หากแต่สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อน ตั้งแต่การจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียม การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกลดทอน ตลอดจนกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ขาดการเปิดเผยและโปร่งใส ความขัดแย้งที่พบจึงปรากฏในหลายรูปแบบ ทั้งในระดับการคัดค้านโครงการ การยื่นหนังสือร้องเรียน การใช้กลไกทางกฎหมาย ไปจนถึงการปะทะและเผชิญหน้าที่นำไปสู่ความรุนแรงในบางกรณี (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2563; ภาคประชาสังคมจังหวัดระยอง, 29 พฤศจิกายน 2566, สัมภาษณ์)

ในด้านหนึ่ง ความขัดแย้งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของแนวทางการพัฒนาในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่มุ่งตอบสนองการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยละเลยความสมดุลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ในอีกด้านหนึ่ง ความขัดแย้งดังกล่าวอาจเป็นโอกาสในการสร้างกลไกใหม่ที่ส่งเสริมธรรมาภิบาลด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการพัฒนา (โอเพ่นดีเวลลอปเม้นท์ไทยแลนด์, 2562; ภาคประชาสังคมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 20 ธันวาคม 2566, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ในการศึกษา ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยเฉพาะในประเด็นของทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก ประการที่ 1 การขาดการศึกษาเชิงพื้นที่และเชิงทรัพยากรแบบบูรณาการในพื้นที่ EEC โดยตรง แม้ว่างานวิจัยในประเทศไทย เช่น งานของ วชิรศักดิ์ ลิ้มรักธรรม (2563) และอภิชัย พันธุ์เพ็ง (2560) ที่สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งในภาพรวมของการพัฒนาเขต EEC แต่ยังไม่ได้ลงลึกในประเด็นเฉพาะของทรัพยากร เช่น ความขัดแย้งด้านน้ำจืด การถมทะเลในเขตชายฝั่ง หรือปัญหาของเสียอุตสาหกรรมที่กระทบสุขภาพชุมชน ประการที่ 2 ยังไม่มีการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจกับผลกระทบต่อชุมชน แม้ทฤษฎีความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง (Galtung, 1969; Gurr, 1970) จะถูกนำมาอ้าง แต่งานวิจัยเชิงประจักษ์ยังขาดการลงพื้นที่เพื่อศึกษาว่า ความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้างเหล่านี้ถูก “แปลออกมา” ในชีวิตจริงของคนในชุมชนอย่างไร ประการที่ 3 ขาดระบบข้อมูลและกลไกเฝ้าระวังความขัดแย้งด้านทรัพยากรในพื้นที่ EEC จากการศึกษาในต่างประเทศ เช่น Vesco et al. (2020) และ Cao et al. (2024) มีการใช้ฐานข้อมูล

ขนาดใหญ่และการวิเคราะห์แนวโน้มเชิงพื้นที่ (spatial patterns) ขณะที่ในบริบทของไทยโดยเฉพาะพื้นที่ EEC ยังไม่มีระบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ที่บูรณาการข้อมูลความขัดแย้งกับทรัพยากรธรรมชาติแบบเป็นระบบ ซึ่งทำให้การเฝ้าระวังเชิงป้องกันทำได้อย่างจำกัด และประการที่ 4 ไม่มีการประเมินแนวทางธรรมาภิบาลที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่ แม้งานทบทวนวรรณกรรมจะเสนอแนวคิดธรรมาภิบาล (UNDP, 1997) และการประเมินผลกระทบที่มีส่วนร่วม (EIA) แต่ยังขาดงานวิจัยที่ศึกษาการนำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้จริงในพื้นที่ EEC และวิเคราะห์ว่าเกิดอุปสรรคใดบ้างในการนำไปใช้ จะเห็นได้ว่า งานวิจัยที่มุ่งศึกษาความขัดแย้งในประเด็นเฉพาะของน้ำจืด ทรัพยากรทะเลชายฝั่ง และขยะมลพิษ มีอยู่อย่างจำกัด และเพื่อเป็นการนำเสนอแนวทางจัดการความขัดแย้งที่สอดคล้องกับบริบทของ EEC อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาและทำความเข้าใจโครงสร้างของความขัดแย้งในพื้นที่ EEC จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงวิชาการ และเชิงนโยบาย เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่ยั่งยืน และตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 ว่าด้วยการสร้างสังคมที่สงบสุข ไม่แบ่งแยก และมีระบบความยุติธรรมที่เข้าถึงได้สำหรับทุกคน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างและพลวัตของความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสถานภาพความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยเฉพาะในประเด็นของทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษ
2. เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตในการศึกษา คือ จะเป็นการวิเคราะห์สถานภาพ ลักษณะ ระดับความรุนแรง คู่ขัดแย้ง และปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง รวมถึงกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งเสนอแนวทางในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และจัดการความขัดแย้งในพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยเน้นกระบวนการสันติวิธี การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย และการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรม โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะศึกษาเฉพาะประเด็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้าน ที่มีผลมาจากนโยบายและกระบวนการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ด้านทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษ ที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2547 – 2567 ที่ยังส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้พัฒนาอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยผสมผสานแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจกลไกของความขัดแย้งและนำไปสู่การออกแบบระบบจัดการความขัดแย้งเชิงป้องกันในพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง (Structural Conflict Theory)

ทฤษฎีความขัดแย้งเชิงโครงสร้างเสนอว่า ความขัดแย้งทางสังคมไม่ใช่ผลลัพธ์ของพฤติกรรมหรือเจตจำนงเฉพาะบุคคลเท่านั้น หากแต่เป็นผลจากโครงสร้างเชิงระบบที่ฝังรากอยู่ในสังคม เช่น ความไม่เท่าเทียมในการกระจายอำนาจ การจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม และการตัดสินใจเชิงนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนหรือชนชั้นนำ แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาโดยนักทฤษฎีอย่าง Johan Galtung และ Ted Gurr ซึ่งเน้นว่าความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structural violence) อาจไม่ปรากฏในรูปของการใช้กำลัง แต่แฝงอยู่ในระบบที่สร้างความเหลื่อมล้ำอย่างถาวร (Galtung, 1969; Gurr, 1970)

ในบริบทของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดนี้ เนื่องจากการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมมักเกิดขึ้นบนฐานของนโยบายจากส่วนกลาง โดยมิได้เกิดจากการวางแผนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่ความรู้สึกของ “การถูกกระทำ” และ “การถูกแย่งชิงทรัพยากร” จากประชาชนในพื้นที่ การที่กลไกการตัดสินใจและผลประโยชน์กระจุกอยู่ในกลุ่มอำนาจจึงกลายเป็นตัวเร่งที่ทำให้ความขัดแย้งยืดเยื้อและทวีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น กรณีการถมทะเลเพื่อสร้างท่าเรือน้ำลึก หรือการจัดสรรน้ำให้ภาคอุตสาหกรรมก่อนภาคเกษตร (โอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2559)

ดังนั้น ทฤษฎีนี้ช่วยให้สามารถมองความขัดแย้งไม่ใช่เพียงปัญหาความไม่ลงรอยกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์เท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างเชิงอำนาจที่หล่อหลอมสภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

2. แนวคิดธรรมาภิบาลด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Governance)

แนวคิดธรรมาภิบาลด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการขยายแนวคิดของ “ธรรมาภิบาล” (governance) เข้าสู่มิติของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจในการตัดสินใจสู่ระดับท้องถิ่น ภายใต้สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (UNDP, 1997) แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาโดยองค์กรสากล เช่น UNEP และ World Bank รวมถึงนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมที่เน้นกระบวนการ “การตัดสินใจร่วม” (co-decision making) ระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน (ณัชทิชา จันทร์อินทร์, 2558) หรือ “การบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชน” (co-management) เพื่อลดแรงต้านทางสังคม และสร้างความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากร ซึ่งในบริบทของประเทศไทย แนวคิดนี้ได้ถูกนำไปปรับใช้ในรูปแบบของ “การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิง

มีส่วนร่วม” และ “เวทีสาธารณะ” ในหลายพื้นที่ แม้จะยังมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติ (Agrawal & Gibson, 1999)

ในบริบทของ EEC การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำจืด แหล่งประมง หรือการควบคุมขยะอุตสาหกรรม มักขาดกลไกธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง ส่งผลให้ชุมชนในพื้นที่มีบทบาทเพียงเล็กน้อยในการกำหนดอนาคตของทรัพยากรที่ตนเองพึ่งพาอยู่ แนวคิดธรรมาภิบาลจึงเสนอให้มีการพัฒนากลไกที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เช่น การจัดทำข้อตกลงทรัพยากรร่วม (resource co-management agreement) การจัดเวทีสาธารณะ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงมีส่วนร่วม (Participatory EIA) และการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะเกี่ยวกับการอนุมัติและควบคุมโครงการพัฒนา (พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยณรงค์ เครือนวน, 2562)

การนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อออกแบบแนวทางการจัดการความขัดแย้งเชิงป้องกันที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 (สังคมสงบสุข) และเป้าหมายที่ 6 (น้ำสะอาดและการสุขาภิบาล) ของ SDGs

3. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ

แนวคิดว่าด้วยความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Conflicts) อธิบายถึงสถานการณ์ที่กลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีความเห็นหรือผลประโยชน์ที่ไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับการใช้ การจัดสรร หรือการควบคุมทรัพยากร เช่น น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ หรือพื้นที่ชายฝั่ง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง (Galtung, 1969) ชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีรากฐานจากความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ การเมือง และการเข้าถึงทรัพยากร โดยเฉพาะในพื้นที่ที่รัฐมีอำนาจตัดสินใจอย่างรวมศูนย์และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ผลงานของ Homer-Dixon (1999) ยังชี้ว่าความเสื่อมโทรมของทรัพยากร (resource degradation) และการเข้าถึงอย่างจำกัดอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระดับสูง โดยเฉพาะเมื่อภาคอุตสาหกรรมใช้ทรัพยากรในปริมาณมากกว่าชุมชนท้องถิ่น

4. งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ EEC

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ภาคตะวันออก ตัวอย่างเช่น

งานวิจัยในประเทศไทยอย่างงานของ วชิรศักดิ์ ลิ้มรักธรรม. (2563) ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมเกิดจากการขาดกลไกการสื่อสารระหว่างรัฐกับประชาชน และการใช้อำนาจรัฐแบบเบ็ดเสร็จในการผลักดันโครงการ ในขณะที่งานของ อภิชัย พันธุ์เพ็ง (2560) วิเคราะห์ว่า การพัฒนาในเขต EEC เป็นไปในลักษณะ “top-down development” ที่เน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานโดยละเลยบริบททางสังคม ส่งผลให้เกิดการต่อต้านและการชุมนุมประท้วงในหลายพื้นที่รวมถึงงานของ สกฤติ อิสริยานนท์ และ

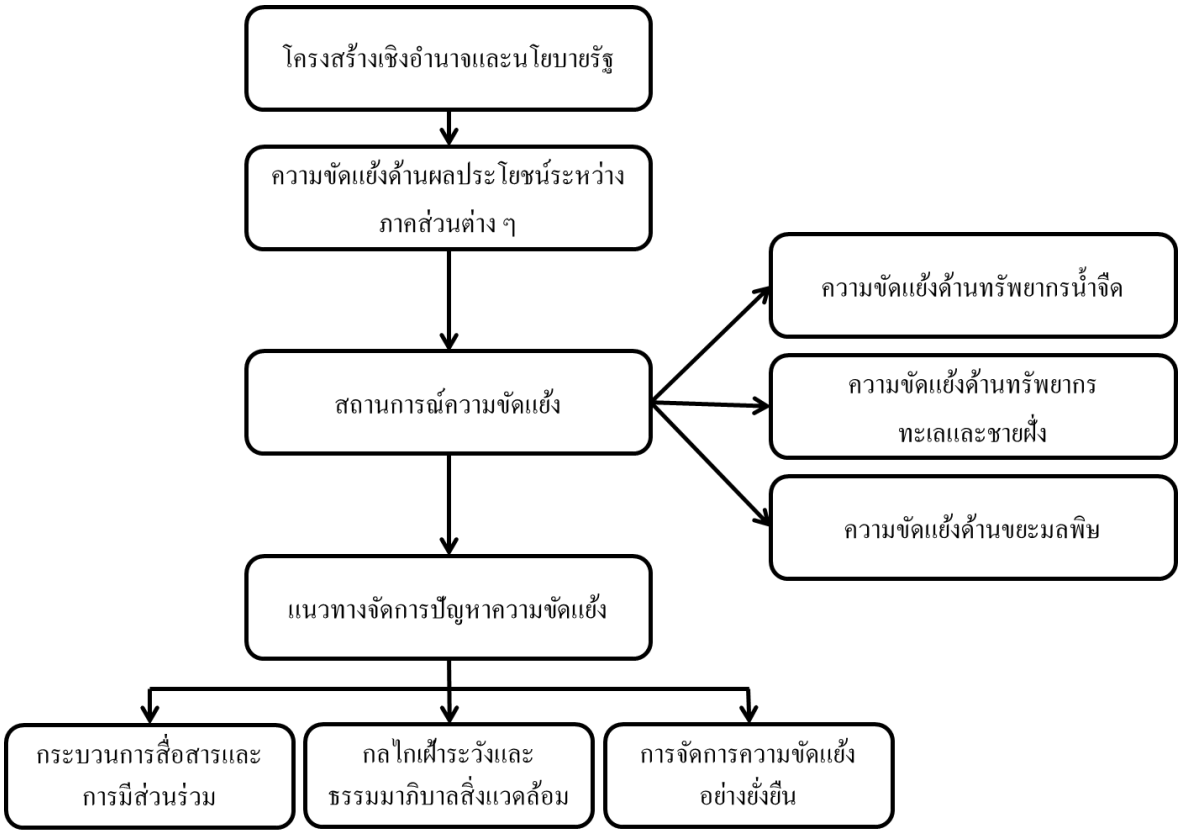
ชยาภรณ์ จตุรพรประสิทธิ์ (2564) เสนอว่า ความขัดแย้งด้านการถือครองที่ดินในพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีลักษณะ “โครงสร้างซ้อนทับ” ซึ่งสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรถูกละเมิดโดยโครงการพัฒนาขนาดใหญ่

ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศถูกสะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับความขัดแย้ง ที่มีความซับซ้อนและขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเชิงพื้นที่หลายประการ อย่างเช่นงานของ Vesco et al. (2020) ที่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยกว่า 900 รายการ พบว่า ทั้งความขาดแคลนและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเป็นปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงของความขัดแย้งได้ โดยผลกระทบจะขึ้นอยู่กับประเภทของทรัพยากรและตัวแปรด้านภูมิอากาศ ขณะที่งานของ Cao et al. (2024) กล่าวว่า ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลให้สภาพทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะในประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจต่ำ แต่สามารถบรรเทาผลกระทบได้หากประเทศนั้นมีอำนาจทางเศรษฐกิจโดยรวมสูง ส่วนงานของ Ruiz-Agudelo et al. (2025) พบว่า การสูญเสียทุนธรรมชาติในโคลอมเบียมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางความรุนแรง เช่น การผลิตโคคา การย้ายถิ่น และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ขณะที่งานของ Demasi et al. (2024) ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งด้านสังคม-สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากความต่างของมุมมองต่อธรรมชาติในชุมชนพื้นบ้านและนักวิจัย ซึ่งส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรร่วมกัน และงานของ Escalante (n.d.) พบว่า ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ แม้จะเพิ่มโอกาสการเกิดความขัดแย้งในระดับหนึ่ง แต่กลับมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้ง โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการสกัดทรัพยากรในเปรู สำหรับบริบทของเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีข้อพิพาทด้านทรัพยากรจำนวนมาก เนื่องจากภูมิภาคนี้อุดมด้วยทรัพยากรทั้งทางบกและทะเล การแบ่งเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (EEZ) ที่ซ้อนทับกันในทะเลจีนใต้ ตลอดจนความต่างทางวัฒนธรรม ศาสนา และระบบการเมือง ทำให้ความขัดแย้งมีแนวโน้มจะปะทุหากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม โดยการแก้ปัญหาในระยะยาวต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านองค์กรระดับภูมิภาค เช่น ASEAN หรือกลไกระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญากฎหมายทะเลของสหประชาชาติ

จากการทบทวนวรรณกรรมในการนำเสนอแนวทางจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ EEC จะพบว่า ความขัดแย้งมิได้เกิดจากการไม่ลงรอยกันของบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว แต่มีรากฐานจากโครงสร้างเชิงอำนาจที่ไม่เป็นธรรมตามทฤษฎีความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง (Galtung, 1969; Gurr, 1970) โดยเฉพาะในบริบทของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่การตัดสินใจด้านทรัพยากรมักกระจุกอยู่ในกลุ่มทุนและรัฐส่วนกลาง ทำให้ชุมชนรู้สึกถูกกีดกันและเกิดแรงต่อต้าน แนวคิดธรรมาภิบาลด้านสิ่งแวดล้อม (UNDP, 1997) จึงถูกเสนอให้เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ และความโปร่งใส เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยผ่านเครื่องมือ เช่น การจัดเวทีสาธารณะ และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงมีส่วนร่วม (EIA) ขณะเดียวกัน แนวคิดว่าด้วยความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Homer-Dixon, 1999) ได้ชี้ว่า ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและการเข้าถึงที่ไม่เท่าเทียม ยิ่งเพิ่มความเปราะบางของพื้นที่ ทั้งนี้ งานศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เช่น Vesco et al. (2020), Cao et al. (2024) และ Escalante (n.d.)

ต่างยืนยันว่าความขัดแย้งเชิงทรัพยากรมีความซับซ้อน และต้องอาศัยแนวทางการจัดการที่เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนร่วมกำหนดอนาคตของทรัพยากรร่วมกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แผนภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ถูกพัฒนาขึ้นโดยอิงจากการบูรณาการระหว่างทฤษฎีความขัดแย้งเชิงโครงสร้างและแนวคิดธรรมาภิบาลด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างกรอบวิเคราะห์ที่สามารถอธิบายพลวัตของความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอย่างรอบด้าน โดยโมเดลนี้เริ่มต้นจาก “โครงสร้างเชิงอำนาจและนโยบายรัฐ” ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทกำหนดการเข้าถึงและการจัดสรรทรัพยากร เช่น การออกนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรม การจัดสรรงบประมาณ และการวางผังเมือง แนวโน้มของการตัดสินใจแบบรวมศูนย์ (centralized decision-making) และการเน้นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเหนือผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สร้างความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างในพื้นที่

เมื่ออำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรถูกกระจุกอยู่กับภาครัฐหรือกลุ่มทุน ส่งผลให้เกิด “ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ” โดยเฉพาะระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งต้องพึ่งพาทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งเหล่านี้แสดงออกในหลายรูปแบบ ทั้งในระดับนโยบาย การใช้พื้นที่ และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยผลจากความขัดแย้งผลประโยชน์ดังกล่าวนำไปสู่“สถานการณ์ความขัดแย้ง” ที่ปรากฏในรูปแบบเฉพาะ ได้แก่ ความขัดแย้งเรื่องน้ำจืด (การแย่งใช้น้ำระหว่างเกษตรกรกับโรงงาน), ความขัดแย้งการถมทะเล (ชุมชนประมงพื้นบ้านกับผู้พัฒนาโครงการ), และความขัดแย้งด้านขยะมลพิษ (ชุมชนกับผู้ประกอบการจัดการของเสียอุตสาหกรรม)

ดังนั้น การดำรงอยู่หรือขยายตัวของความขัดแย้งดังกล่าว ขึ้นอยู่กับ “กระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วม” ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการลดความรุนแรงหรือลดโอกาสของความรุนแรง หากกระบวนการมีส่วนร่วมเปิดกว้าง โปร่งใส และรับฟังเสียงของประชาชน ก็สามารถลดระดับความขัดแย้งได้ ท้ายที่สุดแล้วโมเดลชี้ให้เห็นถึงบทบาทของ “กลไกเฝ้าระวังและธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม” ในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายที่สามารถป้องกันความขัดแย้งล่วงหน้า และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยนำไปสู่เป้าหมายสุดท้ายคือ “การจัดการความขัดแย้งอย่างยั่งยืน” ที่เน้นการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การเจรจาแบบมีส่วนร่วม และการเสริมสร้างพลังให้ชุมชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เท่าเทียมกับรัฐและภาคธุรกิจ

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีลักษณะเป็นการวิจัยประเมินสถานการณ์ (Situational Analysis) ผสมผสานการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอย่างรอบด้าน

1. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ซึ่งเป็นจังหวัดหลักในโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และเป็นพื้นที่ที่มีรายงานปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำ ทะเลชายฝั่ง และขยะมลพิษอย่างต่อเนื่อง โดยสำรวจสถานการณ์ความขัดแย้งในภาพรวม และกำหนดพื้นที่เป้าหมายเฉพาะที่ศึกษาเชิงลึก ได้แก่ 1) ตำบลหนองแหน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา (กรณีขยะอุตสาหกรรม) 2) อ่าวมาบตาพุด จังหวัดระยอง (กรณีถมทะเลพัฒนาอุตสาหกรรม) 3) ลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง - ชลบุรี (กรณีความขัดแย้งเรื่องการจัดสรรน้ำ)

2. กลุ่มเป้าหมายและการเลือกข้อมูล

การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการแบบเจตนา (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากการมีบทบาทหรือประสบการณ์เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 45 ราย ประกอบด้วย ตัวแทน

ชุมชนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ตัวแทนจากหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชนและนักลงทุนในอุตสาหกรรม ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการในพื้นที่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจะถูกรวบรวมผ่าน 3 วิธีหลัก ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และการศึกษาเอกสาร โดยใช้ข้อมูลชั้นต้น และข้อมูลชั้นรองหรือทุติยภูมิ (Document Analysis) จากรายงานหน่วยงานรัฐ ข่าวสารสื่อมวลชน และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง (ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์, 2566) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) แบบบันทึกการสังเกตการณ์ (Observation Notes) แบบฟอร์มรวบรวมเอกสาร (Document Collection Form) (ชาย โพธิสิตา, 2554) ทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้และกระบวนการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Thematic Content Analysis) โดยจำแนกประเด็นจากข้อมูลที่ได้เป็น “หน่วยความหมาย” (Meaning Units) แล้วจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่สะท้อนถึงรูปแบบความขัดแย้ง ปัจจัยเชิงโครงสร้าง กลไกการมีส่วนร่วม และแนวทางการจัดการความขัดแย้ง (ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์, 2566; ชาย โพธิสิตา, 2554)

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากกลุ่มสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารรอง เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและลดอคติของผู้วิจัย รวมถึงมีการทวนสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลในบางกรณี (member check) เพื่อยืนยันความถูกต้องของสาระสำคัญที่ถูกรายงาน (ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์, 2566)

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงลึกในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง พบว่า ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีลักษณะเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง (structural conflict) ที่ซ้อนทับกันหลายมิติ ทั้งในแง่ของอำนาจการตัดสินใจการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียม และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ถูกลดทอน บริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเร่งรัดที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบนโยบายส่วนกลาง ได้สร้างแรงกดดันต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ และกระทบต่อระบบนิเวศในระดับชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

1. สถานภาพความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ในการศึกษาสถานภาพความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นั้น จะพบว่ามีพลวัต สถานภาพ ลักษณะความขัดแย้ง ระดับความรุนแรงและปัจจัยเชิงโครงสร้าง ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2566; นิธิ เนื่องจำนงค์, 2552;โอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2559; สมนึก จงมีวศิน และคณะ, 2563; ภาคประชาสังคมจังหวัดระยอง, 29 พฤศจิกายน 2566, สัมภาษณ์; นักวิชาการ, 9 กุมภาพันธ์ 2567, สัมภาษณ์; ภาคประชาสังคมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 20 ธันวาคม 2566, สัมภาษณ์; พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยณรงค์ เครือนวน, 2562; เมทินา อิสริยานนท์, 2562; กิตติศักดิ์ ตันติพิพัฒน์กุล, 2550)

1.1 พลวัตของความขัดแย้งและการสะท้อนเชิงโครงสร้าง

พลวัตของความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมิได้จำกัดอยู่เพียงปฏิกิริยาเฉพาะหน้า หากแต่มีลักษณะเป็นผลสะสมจากกระบวนการทางโครงสร้างที่ดำเนินมาอย่างยาวนาน ความขัดแย้งจึงไม่ใช่เพียงเหตุการณ์ที่สามารถแก้ไขได้ด้วยมาตรการเฉพาะกิจ เป็นครั้งคราว แต่เป็นกระบวนการที่ฝังรากอยู่ในรูปแบบการจัดการทรัพยากรและอำนาจที่ไม่เป็นธรรม

หนึ่งในปัจจัยสำคัญของพลวัตของความขัดแย้งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก คือ การตัดสินใจแบบรวมศูนย์จากรัฐบาลกลาง ซึ่งทำให้กระบวนการกำหนดนโยบายการพัฒนา โครงการโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสรรทรัพยากรสำคัญ ถูกวางแผนและดำเนินการโดยกลไกจากส่วนกลางโดยไม่ผ่านการปรึกษาหารือ หรือรับฟังความเห็นจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดความรู้สึกการถูกกระทำ ที่ประชาชนต้องเผชิญผลกระทบจากการพัฒนาโดยที่ไม่มีส่วนร่วมใด ๆ ในการออกแบบหรือกำหนดทิศทางของการพัฒนาเหล่านั้น ซึ่งเป็นภาพปรากฏชัดตั้งแต่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern Seaboard Development Program: ESB) สู่ โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC)

เมื่อพิจารณาความขัดแย้งทั้งสามกรณีร่วมกัน จะพบลักษณะร่วมที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้สึกของประชาชนว่าถูกละเลยจากภาครัฐ การรับรู้ว่ากลุ่มทุนได้รับสิทธิพิเศษเหนือกว่าภาคประชาชน และการที่ระบบกฎหมายและกลไกรัฐไม่สามารถทำหน้าที่ในการคุ้มครองผลประโยชน์สาธารณะได้อย่างเท่าเทียม ความขัดแย้งจึงไม่ได้เป็นเพียงความไม่พอใจในนโยบายใดนโยบายหนึ่ง แต่สะท้อนถึงโครงสร้างการพัฒนาที่ไม่มีพื้นที่ให้เสียงของชุมชนได้ถูกได้ยินอย่างแท้จริง ขาดการมีพื้นที่กลางในการเจรจาและกลไกการสื่อสารที่เป็นกลาง กลายเป็นช่องว่างที่ทำให้ความขัดแย้งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ความหวังของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการออกแบบอนาคตของพื้นที่จึงถูกแทนที่ด้วยการต่อต้าน และความรู้สึกแปลกแยกจากระบบการพัฒนาแบบรัฐนำ

1.2 สถานภาพและลักษณะของความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง พบว่า ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ EEC แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ตามลักษณะของทรัพยากร ได้แก่

1.2.1 ความขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำจืด

ในบริบทของการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก น้ำจืดนับเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเกษตร และการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน อย่างไรก็ตาม ความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มสูงขึ้นจากภาคอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดแรงกดดันต่อระบบทรัพยากรน้ำในพื้นที่ โดยเฉพาะในจังหวัดระยองและชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายหลักของการลงทุน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งเชิงทรัพยากรระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อย่างชัดเจน และได้มีการสะท้อนจากภาคประชาสังคมถึงสถานการณ์แหล่งน้ำ และความต้องการใช้น้ำ ที่อาจจะเกิดปัญหาความไม่พอเพียงและเกิดปัญหาความขัดแย้งได้

โดยหนึ่งในกรณีศึกษาที่ผ่านมาช่วงวิกฤตการณ์ภัยแล้ง ที่นำมาสู่ความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรน้ำจืดในปี 2547 - 2548 ที่สะท้อนให้เห็นถึงความตึงเครียดดังกล่าวอย่างเด่นชัด คือ ปัญหาการจัดสรรน้ำจากอ่างเก็บน้ำดอกกราย และคลองใหญ่ ใช้หล่อเลี้ยงทั้งนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ และชุมชนเกษตรกรรมโดยรอบ และการผันน้ำจากแม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำต้นทุนสำคัญ เป็นแหล่งน้ำที่เคยใช้สำหรับการอุปโภคบริโภค และการเกษตรถูกจัดสรรให้กับภาคอุตสาหกรรมในสัดส่วนที่มากกว่าอย่างไม่เป็นธรรม ส่งผลให้ชาวบ้านบางกลุ่มต้องขุดบ่อบาดาลใช้เอง หรือใช้น้ำจากหมู่บ้านใกล้เคียง หรือซื้อน้ำมามาใช้ในครัวเรือน ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองถูกผลักออกจากสิทธิขั้นพื้นฐานของการเข้าถึงทรัพยากร

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการแย่งชิงทรัพยากรเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของการบริหารจัดการน้ำ ที่ขาดความโปร่งใสและกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ ในหลายกรณี ชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแผนการจัดสรรน้ำล่วงหน้า หรือไม่มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ส่งผลให้การตัดสินใจของหน่วยงานรัฐกลายเป็นที่มาของข้อขัดแย้ง และอาจจะรวมถึงปัญหาการลักลอบสูบน้ำจากแหล่งต้นทุนโดยผู้ประกอบการบางรายซึ่งไม่ได้รับอนุญาต ยังเป็นประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจโดยมีการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาคเอกชนที่อยู่ในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น แต่การตอบสนองจากภาครัฐยังคงอยู่ในลักษณะที่ล่าช้าและไม่สามารถสร้างความไว้วางใจได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้หากพิจารณาในภาพรวม ความขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำจืดในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ไม่เพียงแค่ปัญหาการจัดสรรทรัพยากรน้ำ แต่ยังรวมถึงปัญหาแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม มีการลักลอบทิ้งสารเคมี และปล่อยสารเคมีปนเปื้อนในแม่น้ำ ลำคลอง แหล่งน้ำสาธารณะ ฉะนั้นปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรน้ำจืดจึงไม่ใช่เพียงปัญหาการจัดสรรทรัพยากรในเชิงปริมาณ หากแต่เป็นปัญหาเชิงคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ - ทุน/ เอกชน - ชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างของอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากร การขาดธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการน้ำ และการออกแบบระบบการมีส่วนร่วมที่ยังไม่สามารถเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทอย่างแท้จริงในกระบวนการพัฒนา

1.2.2 ความขัดแย้งด้านทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง

ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ภาคตะวันออกมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนชายฝั่ง โดยเฉพาะในกลุ่มประมงพื้นบ้านที่พึ่งพาทรัพยากรจากธรรมชาติในการดำรงชีพ อย่างไรก็ตาม กระแสการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ EEC เช่น การก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก การถมทะเล และการขยายเขตอุตสาหกรรมชายฝั่ง ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อพื้นที่ประมงพื้นถิ่น และสร้างความขัดแย้งระหว่างภาครัฐ/ เอกชน กับประชาชนในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

กรณีตัวอย่างที่ได้รับความสนใจอย่างมากคือ การพัฒนาท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุดระยะที่ 3 ซึ่งมีแผนการถมทะเลมากกว่า 1,000 ไร่เพื่อรองรับเรือสินค้าขนาดใหญ่ และโครงการปิโตรเคมีที่เชื่อมโยงกันตามแผนการลงทุน ในกระบวนการผลักดันโครงการ พบว่าการจัดทำรายงาน EIA และ EHIA ไม่ได้สะท้อนข้อกังวลของชาวบ้านอย่างแท้จริง ทั้งในประเด็นผลกระทบต่อแนวหญ้าทะเล แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และสิ่งแวดล้อมชายฝั่งโดยรวม ทำให้ชาวประมงในพื้นที่และใกล้เคียง รวมตัวกันเพื่อคัดค้านโครงการ ผ่านกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น การชูป้ายประท้วง การฟ้องร้อง และการจัดเวทีสาธารณะร่วมกับภาควิชาการและ NGO เป็นต้น

ความขัดแย้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างเชิงอำนาจที่เอื้อให้กลุ่มทุนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและออกแบบโครงการได้โดยไม่มีการประเมินผลกระทบจากมุมมองของผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ขณะที่ประชาชนในพื้นที่กลับถูกลดทอนบทบาทเป็นเพียงผู้รับผลกระทบ โดยปราศจากสิทธิในการร่วมตัดสินใจส่งผลให้ชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งต้องแสวงหาวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายประมงพื้นบ้าน การใช้ช่องทางทางกฎหมาย หรือการสร้างฐานข้อมูลทางเลือกเพื่อต่อรองกับรัฐและเอกชน ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนความพยายามของภาคประชาชนในการรักษาสิทธิในการดำรงชีวิตบนฐานทรัพยากรที่ตนเองพึ่งพามาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

1.2.3 ความขัดแย้งด้านขยะมลพิษและของเสียอุตสาหกรรม

ประเด็นขยะและมลพิษและของเสียอุตสาหกรรม ได้เป็นประเด็นสำคัญของความขัดแย้งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เนื่องจากการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมนำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นของของ

เสียอันตราย สารเคมีตกค้าง และขยะอุตสาหกรรมจำนวนมาก โดยขาดระบบกำกับควบคุมที่เข้มงวด ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจของประชาชนต่อการดำเนินงานของโรงงานกำจัดขยะและกลไกการตรวจสอบของภาครัฐ

กรณีของพื้นที่ตำบลหนองแหน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความล้มเหลวในการจัดการขยะอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ โดยมีรายงานการพบโลหะหนักในแหล่งน้ำใต้ดิน กลิ่นเหม็นจากสารเคมี และปัญหาโรคเรื้อรังในกลุ่มประชากรบางส่วน นอกจากนี้ ยังพบว่ามีโรงงานบางแห่งดำเนินการโดยไม่มีใบอนุญาตหรือใช้ช่องโหว่ของกฎหมายในการแอบขนขยะอุตสาหกรรมเข้ามากำจัดในพื้นที่โดยไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน

ความไม่ไว้วางใจต่อระบบราชการ และความรู้สึกว่าภาครัฐละเลยหรือร่วมผลประโยชน์กับภาคเอกชน กลายเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนรวมตัวกันเพื่อต่อต้าน เช่น การปิดถนนประท้วง การฟ้องร้องต่อศาล และการเปิดเผยข้อมูลผ่านสื่อมวลชนและโซเชียลมีเดีย แม้บางพื้นที่มีการตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐและประชาชนเพื่อศึกษาผลกระทบ แต่กลับพบว่าไม่มีอำนาจจริงในการบังคับใช้หรือออกคำสั่ง

ความขัดแย้งด้านขยะและมลพิษจึงมิใช่ปัญหาเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมหรือการร้องเรียนเรื่องสุขภาพ แต่ขยายไปสู่วิกฤตความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อรัฐในฐานะผู้ควบคุมกำกับและผู้ดูแลผลประโยชน์สาธารณะ การแก้ไขปัญหาในประเด็นนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่เน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นทาง และการสร้างระบบตรวจสอบที่เป็นอิสระจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง

1.2.4 ประเด็นร่วมของความขัดแย้งด้ายทรัพยากรทั้ง 3 กรณี

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ว่าด้านทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษจะมีลักษณะเฉพาะของทรัพยากรและกลไกความขัดแย้งที่แตกต่างกัน แต่เมื่อวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้างแล้วจะพบว่าความขัดแย้งทั้งหมดมีลักษณะร่วมบางประการ ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังลึกและเป็นเงื่อนไขร่วมของความขัดแย้งในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่

1) การขาดกลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและโปร่งใส

ปัญหาสำคัญที่ปรากฏชัดในทั้งสามกรณีคือ การไม่มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินโครงการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรน้ำ การถมทะเล หรือการอนุญาตจัดตั้งโรงงานกำจัดขยะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่มักไม่มีอำนาจหรือไม่มีข้อมูลเพียงพอ ขณะที่เวทีการมีส่วนร่วมสาธารณะก็จัดขึ้นในลักษณะ พิธีกรรม โดยขาดการสะท้อนความคิดเห็นอย่างจริงจัง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกของประชาชนว่ากระบวนการตัดสินใจได้เกิดขึ้นแล้วก่อนที่ประชาชนจะได้แสดงความคิดเห็น

2) การตัดสินใจเชิงนโยบายแบบรวมศูนย์ ที่ไม่สะท้อนความต้องการของประชาชนในพื้นที่

นโยบายสำคัญในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เช่น การจัดทำผังเมือง แผนยุทธศาสตร์โครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเขตอุตสาหกรรม และการอนุญาตใช้พื้นที่ชายฝั่ง ล้วนเกิดจากการตัดสินใจในระดับส่วนกลาง โดยมีการใช้แนวทางบนลงล่าง (top-down decision making) เป็นหลัก ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่สามารถกำหนดทิศทางของการพัฒนาได้ตามบริบทและวิถีชีวิตของตน กรณีการถมทะเลเพื่อสร้างท่าเรือ หรือการผันน้ำให้ภาคอุตสาหกรรมก่อนภาคเกษตร ล้วนเป็นผลลัพธ์จากการขาดความยืดหยุ่นของนโยบาย และการมองข้ามความหลากหลายของพื้นที่และความเปราะบางของชุมชนท้องถิ่น

3) การเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุน และการลดทอนความสำคัญของสิทธิชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม

โครงการพัฒนาจำนวนมากในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ถูกออกแบบเพื่อสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน โดยให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ประกอบการในด้านภาษี การใช้ที่ดิน และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพชุมชนหรือความยั่งยืนของระบบนิเวศ ตัวอย่างเช่น การอนุญาตให้มีโรงงานขยะอุตสาหกรรมในพื้นที่ชุมชนโดยไม่ผ่าน EIA อย่างรอบด้าน หรือการสร้างโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่อนุรักษ์โดยไม่ศึกษาผลกระทบอย่างถ่องแท้ ครบถ้วนรอบด้าน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า สิทธิของชุมชนในการใช้ทรัพยากรถูกลดทอนลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่กลุ่มทุนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและกลไกทางนโยบายได้มากกว่า การพัฒนาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หากปราศจากกลไกประกันสิทธิการเข้าถึงทรัพยากรขั้นพื้นฐาน และการสร้างสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจกับสังคม สิ่งแวดล้อม ย่อมมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ และส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของการพัฒนาในระยะยาวได้

4) การไม่ไว้วางใจต่อรัฐและระบบราชการในการจัดการปัญหา

ในการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ ได้เกิดสถานการณ์ที่ว่าประชาชนมีความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานท้องถิ่น กระทรวง หรือองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมโครงการพัฒนา การที่หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งไม่มีการตอบสนองต่อการร้องเรียน ล่าช้าในการลงพื้นที่ตรวจสอบ หรือให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ทำให้เกิดความรู้สึกว่ารัฐเข้าข้างและสนับสนุนกลุ่มทุนและภาคเอกชน มากกว่าทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน ความไม่ไว้วางใจนี้ยังส่งผลให้กระบวนการมีส่วนร่วมเกิดความล้มเหลว เพราะประชาชนไม่เชื่อว่าข้อมูลหรือความคิดเห็นของตนจะมีความหมายหรือส่งผลต่อการตัดสินใจของรัฐ

สถานภาพของความขัดแย้งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จึงไม่ได้เป็นเพียงกรณีปัญหาเฉพาะพื้นที่ หากแต่เป็นภาพสะท้อนของโครงสร้างการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ซึ่งยังไม่มีพื้นที่สำหรับ

เสียงของประชาชน และขาดระบบการประเมินผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อถือได้หรือได้รับความไว้วางใจประชาชน

1.3 ระดับความรุนแรง คู่ขัดแย้ง และปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามจากกรณีศึกษาทั้งสามพื้นที่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ได้แก่ ความขัดแย้งเรื่องทรัพยากรน้ำจืด ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และขยะมลพิษ พบว่า แม้ลักษณะของทรัพยากรและบริบททางพื้นที่จะแตกต่างกัน แต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีลักษณะร่วมบางประการที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสะท้อนถึงความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้างที่ฝังลึกอยู่ในระบบการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรในประเทศไทย

ประเด็นแรกที่ปรากฏชัดเจนคือ ระดับความรุนแรงของความขัดแย้ง ในแต่ละกรณี แม้จะมีรูปแบบแตกต่างกัน ตั้งแต่การร้องเรียนผ่านหน่วยงานรัฐ ไปจนถึงการรวมตัวกันชุมนุมและฟ้องร้องต่อศาลปกครอง แต่เมื่อพิจารณาเชิงลำดับ จะเห็นว่า ความขัดแย้งมักเริ่มจากความไม่พอใจที่ไม่ได้รับการตอบสนอง หรือการถูกปฏิเสธจากระบบราชการ จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การรวมกลุ่มในระดับชุมชน การเรียกร้องในเวทีสาธารณะ และบางกรณีถึงขั้นใช้เครื่องมือทางกฎหมายหรือพันธมิตรภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนหรือสื่อมวลชน เข้ามาสนับสนุน ความรุนแรงของความขัดแย้งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในพื้นที่ที่รัฐไม่แสดงท่าทีในการแก้ไขอย่างจริงจัง หรือเพิกเฉยต่อปัญหาที่ชาวบ้านเผชิญ

ในแง่ของ คู่ขัดแย้ง การวิเคราะห์พบว่า แกนกลางของความขัดแย้งคือความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างภาคประชาชนในท้องถิ่นกับกลุ่มทุนหรือหน่วยงานรัฐที่เป็นผู้ผลักดันโครงการพัฒนา ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสามลักษณะหลัก ได้แก่ (1) ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านหรือเกษตรกรกับภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากร เช่น น้ำ พื้นที่ หรือสิ่งแวดล้อม (2) ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประมงพื้นบ้านกับรัฐและผู้พัฒนาโครงการชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ที่เน้นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทะเลเพื่อการพาณิชย์ และ (3) ความขัดแย้งระหว่างภาคประชาชนทั่วไปกับระบบราชการที่ขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถรับมือกับปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างทันการณ์ โดยเฉพาะในกรณีที่หน่วยงานรัฐทำหน้าที่ทั้งในฐานะผู้อนุญาต และผู้ควบคุม ในเวลาเดียวกัน

เมื่อพิจารณาถึง ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง พบว่าสาเหตุหลักไม่ได้เกิดจากความแตกต่างของผลประโยชน์เท่านั้น แต่เกิดจากลักษณะของระบบที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย (1) การตัดสินใจแบบรวมศูนย์จากส่วนกลาง โดยไม่ฟังเสียงของท้องถิ่น (2) ความไม่สมดุลของอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลและการต่อรอง เช่น ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือข้อกำหนดของโครงการพัฒนาได้ในเวลาอันเหมาะสม (3) การไม่มีช่องทางการสื่อสารที่เท่าเทียมและโปร่งใส และ (4) การเอื้อผลประโยชน์เชิงนโยบายต่อกลุ่มทุน โดยเฉพาะในรูปแบบของ “การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจที่นำโดยกลุ่มทุนเอกชน” ซึ่งกลายเป็นลักษณะเด่นของ EEC

ในภาพรวม กระบวนการจัดการความขัดแย้งในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างยั่งยืน ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในลักษณะของการแก้ไขเชิงรับ เช่น การเยียวยาเฉพาะหน้าเมื่อเกิดเหตุ การตั้งคณะกรรมการสอบสวนภายหลังความขัดแย้ง หรือการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นภายใต้กรอบที่จำกัด ความพยายามเหล่านี้อาจลดแรงต้านชั่วคราว แต่ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนได้ในระยะยาว และที่สำคัญคือ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในการพัฒนาแต่อย่างใด

การศึกษาครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า หากไม่ปรับเปลี่ยนวิธีคิดเรื่องการพัฒนา และไม่สร้างระบบธรรมาภิบาลที่แท้จริงในการจัดการทรัพยากร ความขัดแย้งจะยังคงเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในระยะยาวทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2. แนวทางในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และจัดการความขัดแย้ง โดยเน้นกระบวนการสันติวิธี การมีส่วนร่วม และการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

จากผลการวิจัยที่สะท้อนถึงความล้มเหลวของระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างต่อเนื่องในหลายมิติ ผู้วิจัยเห็นว่าการแก้ไขปัญหาไม่สามารถดำเนินการด้วยกลไกรัฐแบบเดิม หรือการเยียวยาเฉพาะหน้าเพียงเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการความขัดแย้งเชิงป้องกันและสร้างสันติวิธี ที่วางอยู่บนหลักการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร แนวทางที่เสนอสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 มิติสำคัญ ได้แก่ การเฝ้าระวัง การป้องกัน และการจัดการความขัดแย้ง (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2551; วันชัย วัฒนศัพท์, 2552; วันชัย วัฒนศัพท์, 2550; ภาคประชาสังคมจังหวัดระยอง, 29 พฤศจิกายน 2566, สัมภาษณ์; นักวิชาการ, 9 กุมภาพันธ์ 2567, สัมภาษณ์; ภาคประชาสังคมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 20 ธันวาคม 2566, สัมภาษณ์; พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยณรงค์ เครือนวน, 2562; เมทินา อิสริยานนท์, 2562)

2.1 การเฝ้าระวัง (Conflict Monitoring)

การเฝ้าระวังความขัดแย้งถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐและภาคีที่เกี่ยวข้องสามารถ ตรวจจับสัญญาณความขัดแย้งได้ล่วงหน้า ก่อนที่ปัญหาจะบานปลายเป็นวิกฤต ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ EEC ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเหตุการณ์ฉับพลัน หากแต่เป็นปัญหาสะสม ที่เกิดจากการเพิกเฉยต่อข้อร้องเรียนของชาวบ้านในระยะยาว ดังนั้นควรมีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังความขัดแย้งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาชน เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลข้อร้องเรียน และติดตามสถานการณ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง (centralized conflict database) ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการร้องเรียน ความเคลื่อนไหวของชุมชน และประเด็นข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย และเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์และป้องกันความขัดแย้งในเชิงรุก

2.2 การป้องกัน (Conflict Prevention)

การป้องกันความขัดแย้งจำเป็นต้องอาศัยกลไกเชิงโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงวิธีการตัดสินใจของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยตรง ข้อเสนอหนึ่งที่สำคัญคือการ ปรับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA/ EHIA/ SEA) ให้เป็นแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงกระบวนการเชิงเทคนิคหรือแบบสอบถามที่จัดทำเพื่อให้ผ่านการอนุมัติโครงการเท่านั้น แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้ชุมชนสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และสามารถปฏิเสธโครงการที่ไม่เหมาะสมได้อย่างเสรี

นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมเวทีสาธารณะถาวรในแต่ละเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความเห็นต่อแผนพัฒนาในทุกช่วงเวลา ไม่จำกัดเฉพาะช่วงก่อนเริ่มโครงการ โดยเวทีเหล่านี้ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานกลาง เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือมหาวิทยาลัยท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเป็นกลางและน่าเชื่อถือ

2.3 การจัดการความขัดแย้ง (Conflict Resolution)

เมื่อมีสถานการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว การจัดการต้องไม่เน้นเพียงการควบคุมความรุนแรงหรือระงับเหตุเท่านั้น แต่ควรมีเป้าหมายเพื่อ ฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และสร้างความเป็นธรรมในระยะยาว โดยให้มีการจัดตั้งกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทท้องถิ่น ที่มีลักษณะกึ่งทางการ โดยประกอบด้วยนักวิชาการ ตัวแทนภาคประชาสังคม และผู้ไกล่เกลี่ยอิสระ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ประสานประโยชน์ระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้ง และเสนอทางออกที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้

การใช้ สันติวิธี เช่น การเจรจา การไกล่เกลี่ย และการหาทางเลือกที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน (win-win solution) ควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นกลไกพื้นฐานในการจัดการข้อพิพาท โดยเฉพาะในกรณีที่ประชาชนยังไม่มั่นใจในกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายที่มีความซับซ้อนและล่าช้า โดยจัดทำแนวทางควบคู่กันคือ การส่งเสริม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม โดยให้อำนาจในการบริหารทรัพยากรแก่ชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน ไม่ใช่ผู้ควบคุมเพียงฝ่ายเดียว รูปแบบนี้จะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของให้กับประชาชน และลดแรงต้านต่อโครงการพัฒนาในอนาคต

กล่าวโดยสรุป แนวทางในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และจัดการความขัดแย้งที่เสนอในงานวิจัยนี้มุ่งสร้างระบบธรรมาภิบาลทรัพยากร ที่ตั้งอยู่บนฐานของความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และความเสมอภาคในทุกระดับ การขับเคลื่อนแนวทางเหล่านี้อย่างจริงจังจะช่วยฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบการพัฒนา และลดความจำเป็นของการเคลื่อนไหวในเชิงขัดแย้ง ซึ่งอาจนำไปสู่ความรุนแรงในอนาคต

4. แนวทางจัดการปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ EEC

4.1 กระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วม

1) สร้างเวทีสาธารณะถาวร การจัดตั้งเวทีสาธารณะอย่างถาวรในแต่ละพื้นที่พัฒนา ควรเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ชุมชน ภาคประชาสังคม และหน่วยงานภาครัฐ สามารถเข้ามาพูดคุย แลกเปลี่ยน และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาในทุกช่วงเวลา ไม่ใช่เฉพาะแค่ก่อนการเริ่มโครงการ

2) ปรับกระบวนการ EIA/ EHIA/ SEA ให้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง โดยการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมักตกอยู่ภายใต้การครอบงำของหน่วยงานที่มีผลประโยชน์ในโครงการ ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือและโปร่งใส ดังนั้น ควรเปิดเผยข้อมูลโครงการล่วงหน้าอย่างเพียงพอและเข้าถึงง่าย หรือควรให้ชุมชนสามารถเสนอแนวทางทางเลือกหรือข้อโต้แย้งต่อรายงานผลกระทบได้ และจัดเวทีโต้แย้งอย่างเปิดกว้าง

3) จัดตั้งกลไกสื่อสารกลางที่เป็นกลาง จากความล้มเหลวด้านการสื่อสาร ที่ทำให้ชุมชนรู้สึกถูกกระทำหรือไม่มีข้อมูลที่แท้จริง จึงจำเป็นต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางด้านการสื่อสารในพื้นที่พัฒนาที่ไม่ขึ้นตรงต่อผู้ผลักดันโครงการ ทำหน้าที่ชี้แจงข่าวสาร บทวิเคราะห์ผลกระทบ และช่องทางร้องเรียนในภาษาที่เข้าใจง่าย รวมทั้งส่งเสริมสื่อชุมชนหรือเครือข่ายเยาวชนในการเป็นกระบอกเสียงให้กับชุมชนในพื้นที่ตนเอง

4) สนับสนุนบทบาทของสถาบันกลาง การมีสถาบันที่น่าเชื่อถือ เช่น มหาวิทยาลัยท้องถิ่น องค์กรสิทธิมนุษยชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น เป็นผู้รับรองกระบวนการมีส่วนร่วมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นในการตรวจสอบความโปร่งใสของเวที EIA

4.2 กลไกเฝ้าระวังและธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

1) ตั้งศูนย์เฝ้าระวังความขัดแย้ง ควรมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเฝ้าระวังข้อขัดแย้งในพื้นที่ EEC โดยมีภารกิจหลัก คือ ติดตามข้อร้องเรียนหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมรายพื้นที่แบบเรียลไทม์ รับฟังเสียงชาวบ้านและทำรายงานเตือนล่วงหน้าถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจ หรือประสานกับหน่วยงานรัฐ - เอกชน เพื่อหาทางออกในช่วงต้นของความขัดแย้ง

2) จัดทำฐานข้อมูลกลาง เป็นฐานข้อมูลกลางที่รวบรวมข้อมูลด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจุบัน เช่น ค่า PM2.5 คุณภาพน้ำ ขยะอุตสาหกรรม เป็นต้น รายงานเหตุการณ์ร้องเรียน หรือความเคลื่อนไหวของกลุ่มชุมชน และข้อมูลพื้นที่เสี่ยงต่อความขัดแย้งในอนาคต โดยวิเคราะห์จากประวัติการใช้งานทรัพยากร และระดับความเปราะบางของชุมชน

3) ผลักดันธรรมาภิบาลเชิงรุก ที่หมายถึง การไม่รอให้เกิดปัญหาก่อนแล้วจึงลงมือจัดการ แต่เป็นการสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิเข้าถึงข้อมูลผลกระทบสิ่งแวดล้อมและข้อกำหนดโครงการล่วงหน้า การให้ภาคประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบโครงการ หรือมีการทำข้อตกลงการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เช่น แหล่งน้ำ เป็นต้น

4) ส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบของรัฐ โดยให้หน่วยงานรัฐต้องรายงานการดำเนินงานต่อสาธารณะ เช่น รายงานการตรวจโรงงานทุกไตรมาส มีการเปิดเผยผลวิเคราะห์มลพิษที่เป็น

กลาง ไม่ปกปิดข้อมูลเมื่อพบสารปนเปื้อน หรือสนับสนุนบทบาทขององค์กรอิสระในการตรวจสอบ เช่น คณะกรรมการสิทธิฯ ภาคประชาสังคมในพื้นที่ หรือสื่อมวลชน เป็นต้น

4.3 การจัดการความขัดแย้ง

1) จัดตั้งกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทท้องถิ่น โดยกลไกนี้ควรเป็นพื้นที่เจรจาทางสังคม ที่ใช้วิธีการแบบกึ่งทางการและประกอบด้วย ตัวแทนของทุกฝ่าย ได้แก่ ชาวบ้าน ภาคเอกชน ภาครัฐ นักวิชาการ หรือการมีผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความเป็นกลางและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

2) ใช้สันติวิธีเป็นแนวทางหลัก ในการจัดการข้อขัดแย้งควรเลี่ยงการใช้กฎหมายเป็นทางเลือกแรก เพราะมักยืดเยื้อและตึงเครียด จึงควรสนับสนุนการเจรจาระหว่างกลุ่ม เช่น เวทีไตรภาคี เป็นต้น หรือใช้การไกล่เกลี่ย และการอำนวยความสะดวก

3) ส่งเสริมการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการให้อำนาจการจัดการทรัพยากรแก่ชุมชนช่วยลดความรู้สึกถูกมัดมือชก และสร้างความภาคภูมิใจในการดูแลพื้นที่ เช่น การตั้งคณะกรรมการร่วมบริหารแหล่งน้ำ/ ป่าชุมชน ที่มีทั้งรัฐและชุมชนเป็นสมาชิก การใช้ระบบโควต้าน้ำชุมชน สำหรับช่วงฤดูแล้งหรือช่วงที่มีวิกฤตที่เกิดขึ้น ให้เกษตรกรร่วมตัดสินใจในระดับหมู่บ้าน หรือการส่งเสริมการบริหารพื้นที่ชายฝั่งโดยประมงพื้นบ้านร่วมกับกรมเจ้าท่าและภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4) เน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ การคลี่คลายความขัดแย้งต้องไม่เพียงหยุดที่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ต้องฟื้นฟูความไว้วางใจระหว่างรัฐ - ชุมชน ด้วยการเปิดเผยข้อมูลและฟังเสียงประชาชนจริงจัง การสนับสนุนโครงการพัฒนาที่ชุมชนออกแบบเอง หรือมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น หรือการประเมินความพึงพอใจของชุมชนหลังมีการแก้ไขปัญหา เพื่อวางแผนระยะยาว

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ไม่ใช่ความขัดแย้งเฉพาะกรณีหรือเกิดจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนในระดับปัจเจก หากแต่เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรของรัฐไทยในระดับลึก โครงการพัฒนาที่ดำเนินอยู่ตั้งแต่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มาสู่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก แสดงให้เห็นชัดว่า การตัดสินใจแบบรวมศูนย์จากส่วนกลางที่เน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ได้ลดทอนบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แท้จริง

การวิเคราะห์ด้วยกรอบแนวคิดความขัดแย้งเชิงโครงสร้างชี้ว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษา เช่น ความขัดแย้งเรื่องการจัดสรรน้ำ ทรัพยากรทะเล หรือขยะอุตสาหกรรม ล้วนเกิดจากโครงสร้างของอำนาจที่ไม่เท่าเทียมและระบบการตัดสินใจที่ไม่โปร่งใส ประชาชนในพื้นที่จำนวนมากรู้สึกว่าถูกกระทำและไม่มีพื้นที่ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งนำไปสู่การรวมตัว การร้องเรียน และการฟ้องร้อง ทั้งนี้ ในหลาย

กรณี หน่วยงานรัฐมีบทบาทเชิงสัญลักษณ์ในการรับฟัง แต่ไม่สามารถจัดการกับต้นตอของปัญหาได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม (Environmental Governance) ที่ควรเน้นการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส กลับถูกลดทอนจนกลายเป็นเพียงกลไกทางเทคนิค เช่น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นเพียงเพื่อให้โครงการผ่าน EIA หรือการสร้างเวทีที่ควบคุมโดยรัฐหรือเอกชน ซึ่งไม่สะท้อนเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริง ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงภาวะความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ไม่ใช่การใช้กำลัง แต่เป็นการกดทับสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม การศึกษายังพบว่า ความขัดแย้งไม่ใช่เพียงภาวะปัญหา หากแต่สามารถเป็น “โอกาสในการพัฒนากลไกใหม่” ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน หากได้รับการตอบสนองในเชิงสร้างสรรค์ ความขัดแย้งอาจนำไปสู่การออกแบบนโยบายที่ตอบสนองต่อเป้าหมายของประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว

โดยสรุป การจัดการความขัดแย้งด้านทรัพยากรในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ไม่สามารถพึ่งพากลไกรัฐแบบเดิมหรือการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไป หากรัฐต้องการพัฒนาอย่างยั่งยืน รัฐจำเป็นต้องฟังให้มากขึ้นและมอบอำนาจบางส่วนให้กับท้องถิ่นผ่านกระบวนการประชาธิปไตยเชิงสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างนี้ แม้อาจใช้เวลาและต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย แต่จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างสังคมที่สมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการเคารพสิทธิของประชาชนและสิ่งแวดล้อมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในพื้นที่ของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจากงานวิจัย พบว่า ความขัดแย้งในพื้นที่มีลักษณะเชิงโครงสร้างที่ซ้อนทับกันหลายระดับ ทั้งระดับชุมชน อำนาจรัฐ และกลุ่มทุน ข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์กับชาวบ้านในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง (ภาคประชาสังคมจังหวัดระยอง, 2566; นักวิชาการ, 2567) สอดคล้องกับข้อค้นพบของพิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยณรงค์ เครือนวน (2562) ที่ชี้ว่า ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและช่องทางร้องเรียนเป็นต้นเหตุของการสูญเสียศรัทธาต่อระบบรัฐ จากกรณีศึกษาที่เกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรน้ำจืดในลุ่มน้ำประแสร์ (เมทินา อิสริยานนท์, 2562) และกรณีการถมทะเลบริเวณอ่าวมาบตาพุด (กิตติศักดิ์ ตันติพิพัฒน์กุล, 2550) กล่าวว่า การละเลยความต้องการของชุมชนและการขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจนำไปสู่การต่อต้านในระดับชุมชนที่เข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ ความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียง “ปัญหาเฉพาะกรณี” แต่เป็น “ผลลัพธ์ของโครงสร้างการพัฒนาแบบรัฐนำ” ที่มีความเปราะบางทางประชาธิปไตยและความไม่โปร่งใสในเชิงสถาบัน (นิธิ เนื่องจำนงค์, 2552; โอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2559)

นอกจากนี้ การจัดการความขัดแย้งในระดับนโยบายยังไม่สามารถตอบโจทย์ในระยะยาวได้ ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในลักษณะ “การแก้ไขเฉพาะหน้า” หรือ “การประนีประนอมชั่วคราว” ซึ่งไม่สามารถลด

ช่องว่างของความไม่ไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับข้อเสนอของวันชัย วัฒนศัพท์ (2550; 2552) และสถาบันดำรงราชานุภาพ (2551) ที่พบว่า กระบวนการสันติวิธี การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร คือ หัวใจสำคัญของการป้องกันความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง

ด้วยเหตุนี้ การศึกษานี้จึงเสนอแนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกัน และจัดการความขัดแย้งผ่านระบบธรรมาภิบาลทรัพยากรที่โปร่งใส เท่าเทียม และมีส่วนร่วม ไม่เพียงเพื่อป้องกันวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้น แต่เพื่อสร้างฐานของความไว้เนื้อเชื่อใจ ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบาย การวิจัย และการจัดการทรัพยากรในบริบทของประเทศที่อยู่ระหว่างการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน ดังนี้

1. การทำความเข้าใจความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง ผ่านกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่

งานวิจัยนี้ช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับความขัดแย้งเชิงโครงสร้างในระดับพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการออกแบบนโยบายแบบรวมศูนย์ การกระจุกตัวของอำนาจในการจัดการทรัพยากร และการลดทอนความสามารถของชุมชนในการมีส่วนร่วม โดยจะพบว่าแม้จะไม่มีการปะทะอย่างรุนแรง แต่ความขัดแย้งแฝงเร้นอยู่ในระดับของการปฏิเสธโครงการพัฒนา ความไม่ไว้วางใจต่อรัฐ และการรวมตัวของชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง

2. การมองพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษ ในฐานะจุดตัดของอำนาจและความไม่เท่าเทียม

งานวิจัยได้เสนอว่า เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมิได้เป็นเพียงพื้นที่ของการลงทุน แต่เป็นจุดตัดของความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง ซึ่งอำนาจในการตัดสินใจ กระบวนการเข้าถึงทรัพยากร และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจถูกกำหนดโดยกลุ่มทุนและส่วนกลาง ขณะที่ภาคประชาชนมีบทบาทเป็นเพียงผู้รับผลกระทบจากการพัฒนา องค์ความรู้ใหม่นี้ช่วยตั้งคำถามต่อแนวคิดรัฐพัฒนาที่กำหนดจากส่วนกลาง และชี้ให้เห็นว่าพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษต้องการกลไกความยุติธรรมเชิงพื้นที่ควบคู่กับการเติบโตทางเศรษฐกิจ

3. การเสนอกลไกความขัดแย้งเชิงป้องกันแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่

องค์ความรู้ที่สำคัญจากงานวิจัยคือ การออกแบบกลไกความขัดแย้งเชิงป้องกันที่ไม่เน้นเฉพาะการแก้ปัญหาหลังเกิดเหตุ แต่เน้นระบบเฝ้าระวังล่วงหน้าและการมีส่วนร่วมของภาคีในระดับท้องถิ่น ผ่านเวทีสาธารณะถาวร ฐานข้อมูลข้อพิพาท และกลไกไกล่เกลี่ยอิสระในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ของธรรมาภิบาลเชิงป้องกันที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่พัฒนาอื่น ๆ ของประเทศ

4. การเชื่อมโยงความขัดแย้งกับหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยนี้ยังช่วยเน้นย้ำว่าความขัดแย้งด้านทรัพยากรในพื้นที่ EEC ไม่ใช่เพียงเรื่องสิ่งแวดล้อมหรือสิทธิของชุมชนเท่านั้น แต่เป็นปัญหาธรรมาภิบาลที่ต้องได้รับการจัดการผ่านกระบวนการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริง ความรู้ใหม่นี้ช่วยพัฒนาแนวคิด

ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม (Participatory Environmental Governance) ให้มีความเชื่อมโยงกับบริบทของประเทศไทยมากขึ้น

จากกรณีศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปเป็นบทเรียนที่สำคัญสำหรับประเทศไทยในการขับเคลื่อนระบวนการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจสามารถลดความขัดแย้งและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ความโปร่งใสและการสื่อสาร การเปิดเผยข้อมูลและการสื่อสารอย่างโปร่งใสสามารถสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐและประชาชน

3. การบริหารจัดการทรัพยากรโดยชุมชน การให้ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรสามารถฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเคารพสิทธิและอธิปไตยของประชาชน การพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ควรคำนึงถึงสิทธิและอธิปไตยของประชาชนในพื้นที่ เพื่อป้องกันความขัดแย้งและปัญหาทางสังคมในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบและข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยมีเป้าหมายเพื่อลดความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง ฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐ และสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนใน ดังนี้

1. ปรับโครงสร้างการตัดสินใจด้านนโยบายทรัพยากรให้เปิดกว้างและมีส่วนร่วม

รัฐบาลควร กระจายอำนาจในการตัดสินใจ ไปยังระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการอนุมัติโครงการพัฒนา ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐ – เอกชน - ประชาชน ในระดับจังหวัดหรือเขตพัฒนาพิเศษเพื่อสร้างดุลยภาพทางอำนาจและลดการครอบงำของกลุ่มทุนในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

2. ปรับปรุงกระบวนการ EIA/ EHIA/ SEA ให้เป็นกลไกประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อม

กระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและยุทธศาสตร์ควรเปลี่ยนจากแบบพิธีกรรมเอกสารสู่เครื่องมือกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยรัฐควรกำหนดให้ การจัดทำ EIA/ EHIA/ SEA ต้องเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นหลายรอบ และให้อำนาจชุมชนสามารถโต้แย้งหรือเสนอแนวทางทางเลือกได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางด้านข้อพิพาทและทรัพยากรธรรมชาติ

ควรมีการจัดตั้งฐานข้อมูลสาธารณะเกี่ยวกับข้อร้องเรียน ปัญหาทรัพยากร และข้อพิพาทที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในการจัดการทรัพยากรและใช้วิเคราะห์แนวโน้มความขัดแย้งและวางแนวทางเชิงป้องกันในระดับพื้นที่

4. สร้างระบบสนับสนุนเวทีสาธารณะถาวรและกลไกไกล่เกลี่ยท้องถิ่น

รัฐบาลควรสนับสนุนให้แต่ละพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษมีเวทีสาธารณะถาวรสำหรับให้ประชาชนมีพื้นที่แสดงความคิดเห็น และมีการ จัดตั้งกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับท้องถิ่น ที่ไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานรัฐหรือเอกชน เพื่อสร้างความไว้วางใจในกระบวนการแก้ไขปัญหาและลดการฟ้องร้องในระบบศาล

5. ส่งเสริมธรรมาภิบาลทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม

ควรผลักดันให้เกิด รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการกระจายอำนาจบางส่วนให้ชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่นได้เข้ามาบริหาร เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมดูแลลุ่มน้ำ การจัดการพื้นที่ชายฝั่งโดยกลุ่มประมงพื้นบ้าน หรือการร่วมกำหนดโควตาน้ำระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เป็นต้น

6. พัฒนาเวทีสาธารณะในแต่ละเขตพัฒนาพิเศษ เพื่อเปิดพื้นที่ในการสื่อสารข้อมูลระหว่างรัฐและประชาชน

7. จัดตั้งกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทท้องถิ่น ที่ประกอบด้วยตัวแทนจากหลายภาคส่วนอย่างเป็นกลางและมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยและเสนอแนวทางการเยียวยา

8. ส่งเสริมกระบวนการจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธี เช่น การเจรจาโดยตัวกลางอิสระ การใช้เวทีความร่วมมือข้ามภาคส่วน และการสร้างข้อตกลงทรัพยากรร่วม เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติศักดิ์ ตันติพิพัฒน์กุล. (2550). *บทบาทของชนชั้นนำท้องถิ่นในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับกาiจัดการทรัพยากรน้ำในอ่างเก็บน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง: วิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง*. งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์. (2566). *ตำราปฏิบัติการวิจัยทางสังคม*. จันทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ชาย โพธิสิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณัชทิชา จันทร์อินทร์. (2558). *ธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, การจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นักวิชาการ. (2567, 9 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

นิธิ เนื่องจำนงค์. (2552). รัฐที่ (ยังคง) ขับเคลื่อนการพัฒนา: พัฒนาการของคำอธิบายและประเด็นในการศึกษาวิจัย. *Thai Journal of East Asian Studies, 13*(2), 71-100.

พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และชัยณรงค์ เครือนวน. (2562). สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น หลักคิดและความเป็นจริงทางสังคม: กรณีศึกษาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 11*(3), 39-63.

ภาคประชาสังคมจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2566, 20 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

ภาคประชาสังคมจังหวัดระยอง. (2566, 29 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

เมทินา อิสริยานนท์. (2562). การทบทวนและปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก สู่การเป็นประเทศอาเซียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา: กรณีการจัดการขยะของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 7*(2). 1-22.

วชิรศักดิ์ ลิ้มรักธรรม. (2563). ความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 46*(1), 77-104.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). *ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา....* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์ออฟเซ็ท.

วันชัย วัฒนศัพท์. (2552). *การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี*. วันที่ค้นข้อมูล 22 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

สกฤติ อิสริยานนท์ และชยาภรณ์ จตุรพรประสิทธิ์. (2564). การถือครองที่ดินในพื้นที่อ่าวตราด จังหวัดตราด ความขัดแย้งและทางเลือกการแก้ไขปัญหา. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 10*(1), 19-41.

สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2539). *คู่มือการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง*. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย.

สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2551). *การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี*. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย.

สมนึก จงมีวศิน และคณะ. (2563). *การป้องกันและการจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2563). *รายงานประจำปี 2563*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2566). *อีอีซี รุกสร้างการมีส่วนร่วมคนพื้นที่ เปิดฟังความเห็นแผนภาพรวม ฯ อีอีซี ระยะ 2 ต่อเนื่อง ชูเข็มทิศหลักพัฒนาต้นแบบพื้นที่*

ลงทุนเพิ่มขีดความสามารถไทยพัฒนาเมืองทันสมัย ดึงคนอยู่อาศัยทั่วโลก. วันที่ค้นข้อมูล 30 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก https://www.eeco.or.th/th/news/1650

อภิชัย พันธุ์เพ็ง. (2560). ผลกระทบจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อชุมชนในภาคตะวันออก. *วารสารรัฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 11*(2), 115-134.

โอเพ่นดีเวลลอปเม้นท์ไทยแลนด์. (2562). *ผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ*. วันที่ค้นข้อมูล 22 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก https://thailand.opendevelopmentmekong.net/th/topics/social-and-environmental-impacts/

โอฬาร ถิ่นบางเตียว. (2559). จากความยุติธรรมในการพัฒนาฯ ถึงการลุกขึ้นสู้ของคนภาคประชาชนในภาคตะวันออกกับยุทธศาสตร์ 3-4-5. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 4*(1), 131-156.

ภาษาอังกฤษ

Agrawal, A., & Gibson, C. C. (1999). Enchantment and disenchantment: the role of community in natural resource conservation. *World development, 27*(4), 629-649.

Cao, Q., Feng, Z., Yang, R., & Yang, C. (2024). Conflict and natural resource condition: An examination based on national power heterogeneity. *Resources Policy*, *89*,

Demasi, B., Prado, N., Lima, F., El-Hani, C., & Pardini, R. (2024). Describing viewpoints on human-nature relationships to unveil socio-environmental conflicts and support community-based projects. *People and Nature, 7*, 475-492.

Escalante, E. (n.d.). *How do local non-state actors shape the emergence and evolution of natural resource-based conflict?*. Retrieved May 4, 2025, from https://ssrn.com/abstract=5133023.

Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, *6*(3), 167-191. Retrieved May 4, 2025, from http://www.jstor.org/stable/422690

Gurr, R. (1970). *Why Men Rebel.* Princeton: Princeton University Press.

Homer-Dixon, T. (1999). *Environment, Scarcity, and Violence.* Princeton: Princeton University Press.

UNDP. (1997). *Governance for sustainable human development – a UNDP policy document. United Nations Development Programme*. Retrieved May 4, 2025, from http://mirror.undp.org/magnet/policy/

Vesco, P., Dasgupta, S., De Cian, E., & Carraro, C. (2020). Natural resources and conflict: A meta-analysis of the empirical literature. *Ecological Economics, 172*.

คำแนะนำสำหรับการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์
วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดทำวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาและผู้ที่สนใจได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการ ในสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง ให้ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน

กองบรรณาธิการวารสารจึงขอเชิญชวนคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจส่งบทความวิชาการ บทความงานวิจัย และบทความปริทรรศน์ (Review Article) เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ซึ่งเป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)มีกำหนดการตีพิมพ์ในเดือนมิถุนายน และธันวาคม ของทุกปี

ข้อกำหนดของการเขียนบทความ ดังนี้

1. ความยาวของบทความ 15-20 หน้ากระดาษ A4
2. ชนิดของอักษรที่พิมพ์ Angsana New ขนาด 16 พอยท์
3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการ

ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระบุหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทคัดย่อภาษาไทย 10-25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

4. รูปแบบการนำเสนอบทความงานวิจัย ประกอบด้วย
   - ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
   - ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระบุหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

- บทคัดย่อภาษาไทย 10 -25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- วัตถุประสงค์การวิจัย
- กรอบแนวคิดการทำวิจัยหรือสมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)
- วิธีการวิจัย
- ผลการวิจัย
- อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

5. การอ้างอิงเนื้อหาใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ **APA (American Psychological Association)**

ตัวอย่าง การอ้างอิงในเนื้อหา

(เชาวนะ ไตรมาศ, 2542 หน้า 9) หรือ เชาวนะ ไตรมาศ (2542 หน้า 9)

(Downs, 1957, p. 60) หรือ Downs (1957, p. 60)

ตัวอย่าง รายการอ้างอิง

เชาวนะ ไตรมาศ. (2542). *การเลือกตั้งแบบใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.

Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.

6. บทความที่ส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อนและต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

สำหรับการจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์นั้น

กรุณากรอกแบบนำส่งบทความแล้วสแกนพร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูลของบทความมาที่

ระบบ ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

***** กรณีที่บทความไม่ปฏิบัติตามขั้นตอน และรูปแบบการเขียนบทความอย่างครบถ้วน ขอสงวนสิทธิ์ในการส่งกลับไปยังผู้เขียน เพื่อความถูกต้องและเรียบร้อยต่อไป**

เบอร์โทรศัพท์ 0-3810-2369 ต่อ 105 หรือ 115, 0-3839-0243 ธารทิพย์ ภวะวิภาต

ในกรณีที่เป็นบุคคลภายนอก ต้องชำระค่าลงวารสารการเมือง การบริหาร และ กฎหมาย จำนวน 2,500 บาท โดยชำระได้ที่คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หรือชำระผ่านทางธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่บัญชี 386-1-00442-9 สาขาแหลมทองบางแสน และส่งหลักฐานการชำระเงินมาที่ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่ 169 ถ.ลงหาดบางแสน ต. แสนสุข อ. เมือง ชลบุรี 20131 หรือ Fax 038-393475 ต่อ 102 หรือ Scan แล้วส่ง E-mail: polscilawjournal@gmail.com

กองบรรณาธิการจะพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความและแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนบทความวิชาการ/ บทความวิจัยทราบ สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดย ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการบรรณาธิการ และ ลำดับการตีพิมพ์ก่อน - หลัง ทั้งนี้ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทคัดย่อและบทความทุกเรื่อง ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

****

The Guidelines for Articles Submitting to be Considered for Publication in Journal of Politics, Administration and Law

****

Faculty of Political Science and Law, Burapha University offers Journal of Politics, Administration and Law with the objectives of promoting and supporting lecturers, personnel students and interested persons to have the opportunity to present and disseminate their academic work in political science, public administration and related fields.

The editorial board welcome lecturers, personnel and interested persons to send academic articles, research articles and review articles for print publication in Journal of Politics, Administration and Law. The journal publishes every 6 months (2 issues per year). The scheduled print publication months are June and December. The requirements are at follows;

1. The length of an article: 15 - 20 pages of A4 paper
2. The type of the printed characters: 16-point Angsana New font 16
3. The format for submitting academic articles consists of
   - Title (Thai and English) – Abstract (Thai and English)
   - Full Name, position and organization
   - Thai and English Abstract must have the same content.
   - The content of the Thai Abstract must be in accordance with the English one. The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.
   - Keywords
   - Introduction
   - Main text
   - Conclusion
   - Reference
4. The format for writing research article/ The research article format consists of
   - Research Title (Thai and English)
   - Abstract (Thai and English)
   - Thai and English Abstract must have the same content.
   - Full Name, position and organization
   - The content of Thai Abstract must be in accordance with the English one.

The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.

- Keywords
- Introduction
- Research Objective
- Conceptual Framework/ Research Hypothesis
- Review of Related Literatures
- Research Method
- Research Result
- Discussion and Research Suggestion
- Reference

5. A footnote citation format for text references is used as shown (APA style)

Example Citing References in Text

(Downs, 2012, p. 60) or Downs (2012, p. 60)

(Fawcett and Andrew, 1999, pp. 101-110) or Fawcett and Andrew (1999, pp. 101-110)

Example References

Ritchie, B. W. (2003). *Managing Educational Tourism.* Clevedon, UK: Channel View Publications.

Lewin, K., Lippit, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created social climates. *Journal of Social Psychology, 10*(2), 271-301.

BBC. (2013). *Chile's judges apologize for their actions after coup.* Retrieved September 5, 2015, from http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23967816

The authors can contact the editorial board via Email polscilawjournal@gmail.com in order to get a file about reference method for publishing in Journal of Politics, Administration and Law. Alternatively, the authors can check the format in the journal website.

6. The articles submitted to the journal to be reviewed for publication must not have already been published elsewhere and not currently be under consideration for publication by other journals

Regarding the article sending, please send

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

The editorial board will consider choices of referees to assess articles and notify the results to the authors of the academic/research articles. Accepted articles will be published in the Journal.

แบบนำส่งบทความ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

1. ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

2. ประเภทบทความ ☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ

☐ บทวิจารณ์หนังสือ ☐ บทความปริทัศน์

3. ชื่อ-สกุล ผู้เขียนบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

4. สถานที่ติดต่อเจ้าของบทความ (กรุณากรอกให้ชัดเจนด้วยตัวบรรจง)

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ บ้านเลขที่ .....หมู่.....ถนน.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail.....

5. บุคคลที่สามารถติดต่อได้/ผู้ประสานงาน.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail.....

6. การรับรองบทความ

☐ ขอรับรองว่าบทความต้นฉบับนี้ยังไม่เคย ได้รับการเผยแพร่และตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

7. ลายมือชื่อเจ้าของบทความร่วมในการยินยอมให้นำส่งบทความ (กรุณาลงรายมือชื่อให้ครบทุกคน)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	หน่วยงาน	โทรศัพท์	E-mail

8. เอกสารนำส่ง

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

วิสัยทัศน์

"ขุมปัญญาด้านการเมืองการปกครอง การบริหาร และกฎหมายแห่งภาคตะวันออก"

พันธกิจ

1. การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และรับผิดชอบต่อสังคมสู่การเป็นพลเมืองโลก
2. ผลิตงานวิจัยเชิงบูรณาการที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของสังคมและท้องถิ่น
3. การบริการวิชาการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
4. การบริหารจัดการที่มุ่งสู่การเป็นองค์การที่มีความสุขและความมั่นคง

Vision

The intellectual powerhouse of politics, government and law of the Eastern region

Missions

1. Producing quality graduates with social responsibility, paving the way toward becoming global citizens.
2. Producing integrated research that meets the needs of society and local communities.
3. Providing academic services that can be utilized for sustainable development.
4. Managing operations aimed at becoming a happy and secure organization.